

Слово - це сорожка, а

Антоніна Корінь ...душу гріє

Поезія.

*Авторська фоторепродукція
скульптури Аркадія Маїєвського, 1959. Гіпс.
Із фондів Івано-Франківського
обласного краєзнавчого музею.*

1976-1984

*Заступник директора
ОДБ ім. Гайдара*

*Авторська фотопереробка
портрета поетеси А. Коринь
скульптора В. Френіка.
2007. Горезьєф, Кіровоград*

1985-2002

*Редактор, вчений секретар
ОУНБ ім. Д. Чижевського*

Коринь Антоніна Михайлівна народилася 6 серпня 1948 року на Чернігівщині в селі Софіївці, яке вмерло на початку ХХІ століття, проживши майже 400 років. Батьки – бухгалтер і вчителька – започаткували в родоводі перше покоління сільської інтелігенції.

Закінчивши в Харкові інститут культури, пропрацювала 38 років у наукових та дитячих бібліотеках Дніпропетровська, Білорусії й Кіровограда, де живе з 1974 року. Будучи пенсіонеркою, 2,5 роки працювала науковим співробітником літературно-меморіального музею І. Тобілевича.

З 15-ти років займається громадською діяльністю: газетною та радіожурналістикою, творчими об'єднаннями, популяризацією книг земляків. Є членом творчих об'єднань: «Степ», «Євшан», «Парус», спілки краєзнавців та болгарської общини «Нащитє хора», клубу поезії та авторської пісні «Байгород.»

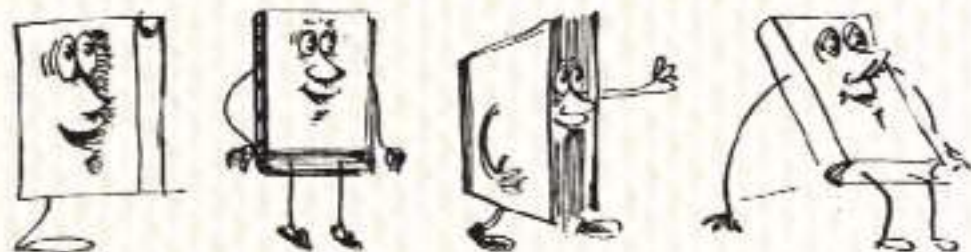
З 2002 року – член Національної спілки письменників України.

Починаючи з 1993 року, видала в Кіровограді, Дрогобичі та Санкт-Петербурзі 22 книги: шість збірок поезії, два пісенники, чотири книги для дітей та одинадцять книг перекладів і переспівів – для дітей та дорослих і книгу публіцистики – загальним тиражем близько двадцяти тисяч. (В т.ч. дві книги – у співавторстві з сином та дочкою).

Є ініціаторкою та упорядником альманахів «Зоря материнства» та «Святися, робото!», співавторкою близько тридцяти альманахів поезії, редактором трьох десятків книг земляків.

Лауреатка краєзнавчої премії ім. І.Проценка, літературної ім. Є.Маланюка, літконкурсу болгарської газети «Роден край», Всеукраїнського фестивалю «Калиновий спів». Відзначена Санкт-Петербурзьким відділенням Союзу письменників Росії за переклади слов'янської літератури. За сприяння розвитку української культури нагороджена медаллю українського козацтва, багатьма грамотами й подяками.

Окремі вірші перекладені російською й німецькою мовами, деякі твори публікувались у Росії, Канаді та США.

Антоніна Корінь

СЛОВО НЕ СОРОЧКА, А ... ДУШУ ГРІЄ

Публіцистика: 1976 – 2016

(відгуки на книги читачки, бібліотекарки, письменниці)

Кіровоград

ОУНБ ім. Д.І.Чижевського

2016

ББК 83.3(4Укр –Кір)6-8
УДК 82.09:821.161.2(477.65)
К 66

Корінь, Антоніна

Слово – не сорочка, а...душу гріє: публіцистика:1976 – 2016 / Комунальний заклад “Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського”; упоряд. і редактор: Козлова В.А. – Кіровоград, 2016. - 450с.

В анотаціях часто вживається вислів: “книга розрахована на широке коло читачів“. Ця – на нешироке: любителів поезії і поетів, бібліотекарів, педагогів та студентів – філологів. Комуś вона підкаже ім’я чи тему курсової, дипломної чи кандидатської робіт; комуś – ідею літературного вечора, свята, круглого столу. Когоś книга покличе заглибитись у творчість автора, про якого тут написано відгук. А ще хтоś із літераторів теж захоче упорядкувати свої читацькі захоплення – все це сприятиме розвитку літературного процесу на Кіровоградщині.

Книга - плід партнерської співпраці письменниці А.Корінь та фахівців ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

На I і IV стор. обкладинки - фоторепродукції скульптур Аркадія Мацієвського; фотопортрет А.Корінь – горельєф скульптора Віктора Френча

Серед авторів фото: О.Архангельський, А.Заграєнко, О.Голованова, Л.Солодова, Р.Любарський, В.Холявко, О.Шпирко та ін.

Книга видана українською та російською мовами.

Упорядник і редактор Козлова В.А.

Комп’ютерна верстка книги – Волохін О.М.

Дизайн обкладинки – Безкровний В.В.

Графіка – Кир’янов В.В.

Відповідальна за випуск - Гаращенко О.М.

Відгуки про книгу авторка просить надсилати за тел.0509662155 або на ел. адресу:
korinam62@gmail.com

Цитати.

Слово – не сорочка, а душу гріє.

Віктор Близнець

И знайте: нет труда милей и тяжелей, чем пахота души.

Вначале было слово,

И слово было труд, усилие людей,

И песня с ним была – добра первооснова.

Егише Чарени

И этот труд, связанный с подлинной литературой и с ее самой таинственной и незащищенной областью – поэзией, - приносит не только радость, но и совершенствует человеческую натуру.

Андрей Дементьев

Нема на світі кращого, як незалежність!

Час летить, як вихор, не вспієш і оглянутись, а вже й старий... Хочеться і те, і те зробити, щоб хоч слід залишить на землі, щоб згадували якийсь час. Задача немала. Треба працювати день і ніч, щоб найбільше зробити для загального добра.

І. Карпенко-Карий

Не втомлюся писати про книги (*передмова*)

Це – книга моїх читацьких спогадів. Мандрівка по трохи призабутими читацькими стежками. Данина симпатії, захоплення і любові до літературних постатей, які були мені в їхніх книгах наставниками і недосяжними вершинами. Це й моральна підтримка маловідомих, непомічених авторів перших книг, які іноді так і не мали продовження. Це й «мій глек на капусту» - щодо творчості добре відомих не лише в області, а й за її межами авторів, для яких моя лепта, може, й нічого не важить, але для мене важливе це літературне причастя. Одним дісталось гроно відгуків, рецензій, відкритих листів, репортажів з презентацій, радіопередач, ініційованих чи проведених мною – спасибі їм за натхнення. Іншим – один – два відгуки про їхню творчість (хоч подаровано ними було чимало книг), бо в чомусь ми не співзвучні, буває і часто так: чиясь творчість варта уваги, але це – не мій автор.

Це згадки про молодість, коли кипів літературний процес навколо лістудій «Сівач» і «Степ», коли в «Молодому комунарі» буяли рубрики «Гроно», «Вітряк», заочна сторінка «Сівач», а в «Кіровоградській правді» процвітали «Степові кларнети» та згодом «стежина», яку вели ми з В.Погрібним (замовляли ці журналісти, які стали відомими письменниками мені відгуки на книги земляків, - де тепер таке бачено – чувано? Та ще й стимул був – гонорари, чим мені не пахне вже 24 «незалежних» роки.) Десятки оглядів літпошти, які я зробила для назв двох газет, - серйозні й іронічні, в яких – зокрема було відкрито ім'я Ольги Полевіної – ці тонни перелопаченої словесної «руди» залишились за бортом книги.

Чиїсь імена, які там згадувались уперше, уже широко відомі, чиїсь (таких, на жаль, більше) канули в забуття. Жаль особливо дівчат, з яких сімейне життя вивітрило дух літературної романтики...Що це – неписаний закон? Хто зна.

З кимось – щедро чи скупом листувалась: з В.Близнецем, В.Базилевським, П.Бібою, В.Бровченком, В.Тереном, К.Повельком, Д.Головком, М.Бутенком, Б.Степанюком, А.Німенком, В.Соколовим, Л.Голотою, Л.Тендюком, М.Богословським, С.Охріменко (жаль, архів з листів загинув під час водоаварії в ОУНБ ім.Д.Чижевського).

З кимось обмінювались віршами, посвятами, пародіями: О.Косенком, В.Могилюком, Б.Чамлаєм, О.Кердіваренком, В.Корнійцем.

З кимось дружила і дружу, відвідувала, приймала в гостях: В.Ганоцького, В.Бреуроша, В.Бондаря, В.Браїлова, М.Голованова, М.Родинченка, Г.Щербину.

Багатьом – багатьом влаштовувала авторські вечори і презентації, ювілеї в ОУНБ ім.Д.Чижевського, в ОДБ ім.А.Гайдара, ОЮБ ім. О.Бойченка, у «Жмені», «Гайдарівці», «Євшані», «Жень – шені», «Світочі», Союзі українок, а також у 2011-2013рр. – у літературно-меморіальному музеї І.Тобілевича, коли будучи на пенсії, стала молодшим науковим співробітником, і там – вкотре знайшла себе (за ті два з половиною роки було проведено понад 30 заходів, які могли би скласти фотоальбом, а тут – кілька фото).

До книги не ввійшли статті, опубліковані у 2012р. у книзі «Долинська галактика». Це – про авторів і книги: Л.Баранової, Г.Гусейнова (Кривий Ріг), Л.Дорош (Румунія), В.Журби і Т.Журби (Аргентина), П.Косенка (США), Олени Кондратенко, Л.Коростіної (Росія), подружжя Л.Масенко і А.Німенка, С.Плачинди (Київ), Яра Славутича (Канада), В.Яремчука (Долинська – Київ).

На жаль, сьогодні у ЗМІ майже нема місця літературі. В газетах «Молодий комунар», «Кіровоградська правда», «Народне слово» були літсторінки, тепер їх нема, що не стимулює творчість ні авторів, ні їхніх симпатиків чи антипатиків – критиків. А хотілось би, щоб і далі письменники вели «щоденники читання», адже вони часто є дороговказом читачам.

Дякую всім колегам по перу і друзям, хто писав і пише про мою творчість: О.Архангельському, В.Бондарю, Н.Гармазій, О.Гуреїву, Г.Гусейнову, В.Погрібному, О.Полевій, О.Кердіваренку, М.Міщенко, В.Могилюку, В.Яремчуку, О.Буяновій, В.Бреурошу, В.Кондратенко – Процун, Г.Щербині, К.Повельку, П.Бібі, В.Бровченку, В.Соколову, В.Маруценку. Вони – надихають і є духовними меценатами. А за фінансування – Я.Славутичу, В.Лисенку, В.Погрібному, В.Бондарю (плюс безкорисливе редагування).

Часом мене друкували під псевдонімами: А.Чернігівська, А.Деснянська, А.Михайленко, К.Антоненко, чи просто «наш кор..»

Найбільше в плані читацьких орієнтирів дав мені В.Базилевський. Це він «засвітив» для мене творчість Ю.Яновського, Є.Плужника, Л.Талалая, А.Платонова, В.Близнеця, Є.Гуцала та ін.

Книга – продовження мого ще шкільного, потім студентського хобі, яке потім вдало стало частиною професійної справи. Найкращим із домашніх завдань для мене було написання твору з української чи російської літератури. Я трудилась над ним по тижню, іноді порушуючи обсяг, списувала учнівський зошит (забираючи час на перевірку у вчителів), у т.ч. і моєї мами – вчительки ще й класного керівника Валентини Григорівни Мельник.

У Харківському інституті культури мені найбільше подобалась бібліографія: опис, анотування і рецензування книг. Там же стала авторкою двох наукових студентських творів: рецензія на книгу Роберта Третьякова та порівняльний аналіз української і російської сучасної дитячої літератури. Отож пристрасть до критики з'явилася ще в Радянському Союзі і триває досі.

Я, як і відомий критик Євген Баран «свою місію і своє покликання вбачаю у тому, аби не втомлюватися говорити про КНИГУ.»

Додам: і постійно писати про книгу.

Ваша Антоніна Корінь

30.11.2014

ЩАСЛИВИЙ, ХТО ЛЮБИТЬ РОБОТУ

Наскільки важке все те, що непотрібне і дурне!

Наскільки легке і солодке все, що істинне і потрібне.

Григорій Сковорода

Нинішнього директора обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського О.М.Гаращенко знаю чотири десятиліття: то здалеку, то наближено, то безпосередньо пропрацювавши 18 років під її керівництвом, а тепер – знов заочно, бо вже 12 років – на пенсії. Але часто приходжу на зустрічі з колегами і читачами та освоювати комп'ютер. А, зустрічаючись з керівником, розумію: вона не автономний директор бібліотеки, а директор цього демократичного інституту культури і взагалі – Бібліотечного Всесвіту. Запам'ятала її з 1985-го - першого року роботи тут, прослухавши її нестандартну доповідь, присвячену Міжнародному жіночому дню. І всі ці роки знаю її як нестандартну особистість. «Оголосіть мене яким завгодно інструментом, ви можете вивести мене з ладу, але грати на мені не можна» (із «Гамлета» Шекспіра, прочитаного героїнею цієї статті в оригіналі). Це один з її принципів як керівника, якого одні люблять, інші побоюються, але поважають всі. Я не раз писала про неї тоді, коли були колегами. Для чергової, ювілейної, розповіді причина – моя подяка за спільно втілений проект «Письменник – книга – бібліотека – видавництво – читач». За це щиро дякую і чекаю презентації книги «Слово – не сорочка, а душу гріє» в День бібліотек.

«Це робота, за яку ти весь час платиш...» (К.Генієва) – один з улюблених директорських афоризмів. Дякуючи Олені Миколаївні, я свою нову книгу роблю вперше без власних матеріальних затрат, а з допомогою команди колишніх колег (з відділів бібліографії, краєзнавства, автоматизації, Інтернет – центру). А головний виконавець і куратор проекту - редактор бібліотеки, моя давня подруга В.Козлова.

Майже 40 років і я віддала бібліотечній роботі та літературно-меморіальному музею І.Тобілевича, тому розділяю думку Олени Миколаївни про те, що філософія бібліотеки базується на єдності протилежностей. Бо бібліотекар вибирає із предметної множини одиницю читання, навколо якої потім знов створює людську – читацьку (глядацьку, слухацьку і т.п.) множину.

Все, що бібліотекар збирає, треба зберігати. Але водночас і відкривати Всесвіт. Ось іще одна така парадоксальна єдність протиріч. Наша бібліотека - це душа, відкрита світу, адже до нас приходять щороку люди близько 200 тисяч разів (лише в Різдвяну ніч – більше тисячі). Так само до тисячі користувачів звертаються щодня на наш сайт, перегортаючи тисячі сторінок (а сайт «Чижевки» - один з кращих в Україні).

На Кіровоградщині наш заклад – найбільш соціально значущий. І ця істина дійсна в будь-які часи і на будь-яких просторах. Із вуст Х.Л.Борхеса, відомого письменника і в свій час – директора Національної бібліотеки Аргентини - вона звучить так: «Бібліотека безмежна й періодична. Якби вічний мандрівник рушив би у якомусь напрямку, він через віки зміг би переконатися, що ті ж книги повторюються в тому ж безпорядку (який, будучи повторним, стає порядком...»).

Ці думки Олена Миколаївна висловила перед колективом у 120 чоловік та гостями на своєму 55-річчі. Прошло ще 10 літ...Що спостерігаємо? Що саме у бібліотеках – держаних структурах – формується інтелект нації. І весь світ розуміє, що рівень цивілізації визначає якість Людини, яку виховує держава, тобто її держустанова.

Розповідаючи про враження від знайомства з бібліотечною справою в інших державах, Олена Миколаївна наголошує, що у США – бібліотеки найдемократичніші; у Данії всі бібліотеки збудовані

за новими проектами; у Фінляндії – на найвищому рівні бібліотечний дизайн. Хочеться, щоб так було й в Україні.

Для цього є в ОУНБ 800тис. документів 43-ма мовами світу: від манускриптів XVст. до сучасних видань, а ще – фонди і кадри всіх бібліотек області. А ще - електронний музей книги. Але головна умова успіху – її кредо: «не за бібліотекарем має йти читач, а бібліотекар – за читачем».

...Знайомлюся із сімома випусками серії «Бібліотечної орбіти Кіровоградщини» - науково-практичних посібників, виданих бібліотекою, починаючи з 2006р. та висвітлюють досвід бібліотек області. Радію і своїй творчій причетності до районів і сіл, де добре працюють бібліотеки, де я була, проводячи літературні зустрічі: в Аджамці Кіровоградського району, Малій Помічній Новоукраїнського району. А також згадала, дякуючи статті-спогаду (в 2-му випуску) О.Гаращенко про перший міжнародний проект кіровоградських та латиських бібліотекарів «10+10», який тривав десяток років (з 1998). Тоді і я побувала у 2001р. в Ризі в складі кіровоградської делегації, працюючи гідом в Національній бібліотеці Латвії на виставці «Україна: вчора, сьогодні, завжди», присвяченій 10-річчю незалежності України. Моя колишня директорка цікаво розповіла про продовження цього проекту уже в Центрі європейської інформації, який недавно відкрився в ОУНБ ім.Чижевського.

У цьому проекті я, дякуючи задуму О.Гаращенко, уперше на практиці відчула переваги здобутої нашими державами незалежності, – можливість свободи дій і співпраці з країною - членом Європейського союзу.

...Колись, 115 років тому, громадськість Єлисавета лірично оцінила появу першої публічної бібліотеки, назвавши її неформально «живою душею громади». А тепер відчуваємо, що директор – жива душа бібліотеки. Сьогодні, коли Україна живе в стані агресії з боку Росії, Олена Миколаївна вважає, що пріоритетом в діяльності має бути краєзнавча робота, яка виховує патріотизм. Як приклад – діючий проект «Голоси з війни». Познайомившись із ним, я гадаю, що буде, на жаль, його продовження – літопис розповідей нових героїв нової війни (АТО).

Згадую, як працювала над створенням двох перших буклетів про нашу бібліотеку: поради, підказки директора завжди були влучними і своєчасними. А коли щось не ладилось із натхненням, вона уміла з гумором підбадьорити, наголошуючи, що я справлюсь, тобто, як справжній керівник, вона завжди діє не стільки «кнутом», скільки «пряником». І результат – з усіма і завжди – успішний.

Громадська діяльність Олени Миколаївни охоплює Кіровоградську регіональну бібліотечну асоціацію та Обласну інформаційну службу з актуальних питань жіноцтва (ОЖІС), які вона створила і очолила на початку свого директорства 17 років тому. За цей період бібліотека реалізувала більше 40 проектів: бібліотечних і громадських, що принесло те, чого не вдавалось жодному директорові, - інвестицію до бібліотек області 1,5 млн. грн., а в нашу бібліотеку – 2,5млн. – що поліпшує розвиток нових інформаційних технологій. І тут у Олени Миколаївни свій девіз: «Не ми – за кимось, а хтось – за нами».

Великою заслугою директора є зокрема новий підхід у розвитку краєзнавства та видавничої справи. Останнє було моєю 18-річною мрією – стільки я працювала в бібліотеці, пропагуючи у ЗМІ її безкінечні досягнення. Тепер і тут абсолютно нова висока планка: це й видання книги про історію бібліотеки, і наукових записок, і започаткування серійних видань «Бібліотечної орбіти Кіровоградщини» (обсяг якої зріс за 10 років удвічі). Особливо цікавою була для мене опублікована там велика кількість наукових досліджень, проведених моїм попереднім директором - Л.І.Демещенко на високому фаховому рівні.

Коли я, працюючи тут то головним редактором, то вченим секретарем у 80-90-рр. минулого століття, пробувала залучати колег до співпраці із ЗМІ (сама даючи туди по 150-200 матеріалів за рік), то в нас це не завжди виходило. Бо специфіка бібліотечної роботи і її тонкощів мало цікавила пресу, радіо й телебачення. А тепер, саме у спеціальних виданнях, я радію за колег – вони пишуть

цікаво, професійно, з любов'ю. Тож організувати людей на те, що не входить у їхні прямі обов'язки, але додає справжнього іміджу науковій установі, - в цьому теж відчутно директорський керівний «перст». Вірна її стратегія й тактика в роботі з кадрами: дар відкрити й підтримати в кожному різноманітні вектори бібліотечної професії; уміння аналітично мислити і в той же час захоплюватися й захоплювати інших; мати і розвивати здорові амбіції; учитись і вдосконалювати роботу в команді (мені, як індивідуалісту, ці нові науки нелегко було освоювати). Побувавши тепер уже на директорській планірці, я переконалась, що Олена Миколаївна продовжує вдосконалювати свій стиль керівництва бібліотекою: послідовність і чіткість завдань, своєчасний контроль, стимулювання – дають позитивні результати.

«Трудоголізм» в Олени Миколаївни невичерпний. За її ініціативою наша бібліотека стала першою в Україні, яка почала працювати без вихідних з 2010р.

Якби хтось вибудував діаграму розвитку бібліотеки за роками, кожен би рік мав своє «обличчя», свої пріоритети і здобутки. Наприклад, у 2010-2012рр.: бібліотеки області не просто взяли участь у Всеукраїнському конкурсі з організації нових бібліотечних послуг за допомогою Інтернету, а 43 бібліотеки перемогли, з них – половина – сільські (30 з них одержали комп'ютерну техніку).

Новий етап розвитку – реалізація в області Всеукраїнської програми «Бібліоміст» та відкриття в ОУНБ Регіонального тренінгового центру (РТЦ), що сприяє новому рівню підвищення кваліфікації, яке займає в планах директора одне з головних місць, бо й сама з тих, хто вчиться на кожному кроці впродовж життя.

За два роки в РТЦ відбулось 45 тижневих навчальних тренінгів, де підвищило кваліфікацію 430 бібліотекарів області. Це ж набагато ефективніше за звичайні семінари й практикуми (сама щойно спостерігала за заняттям школи молодих бібліотекарів).

Новинка в роботі й 25 інформаційно-ресурсних центрів, на базі яких у свою чергу створюються Вищі народні школи для людей третього віку.

У 2010 та 2012рр. до Дня бібліотек були проведені І Обласний форум сільських бібліотекарів та загальний Обласний форум бібліотекарів, які вперше за багато років підняли проблеми розвитку бібліотек, зокрема сільських, перед обласними органами влади.

Серед ініціатив директора проект «Читаємо у новому форматі: зал е – читанок у Кіровоградській ОУНБ ім.Д.І.Чижевського» (у співавторстві з О.Волохіним, головним інженером відділу автоматизації). Презентація його відбулась під час проведення Міжрегіональної науково-практичної конференції: «В майбутнє – разом з бібліотекою». Урочисте відкриття читального залу е – читанок відбулося вже під час Всеукраїнського дня бібліотек у 2011р.

Якби О.Гаращенко працювала у сфері освіти як її мама – кандидат філологічних наук З.В.Торговець, то на основі всього досягнутого давно б могла написати дисертацію. На жаль, у сфері культури, навіть у наукових бібліотеках, чомусь це не практикується.

На моє прохання виділити кращих колег, Олена Миколаївна каже, що має розумних і стильних трьох заступників: О.Ткаченко, Т.Федорову, М.Дегтяренка. Решту теж цінує – кожного за свої вміння й заслуги.

На мою «провокацію»: чи є в неї недоліки, Олена Миколаївна чесно відповіла: «Є. Це лінощі. Але вони мені, мабуть, на користь. Бо якби вони мене не стримували, я б, може, й землю перевернула. Тому що рухає завжди мною внутрішній протест: люблю все навколо, як у квартирі, змінювати, перетворювати, удосконалювати».

Під цим же «гаслом» вона й відпочиває, змінюючи то середовище, то коло друзів.

Та серед успіхів, на жаль, відчувається, що живемо ми в кризовий час, коли ці ж самі інформаційні технології витісняють книгу. І вже – порівняймо: якщо в Євросоюзі сьогодні на кожного видається по 5 книг, в Росії – по 6-7, то в Україні ця цифра кружляє навколо одиниці...

І знов керівник має шукати вихід: як у таких умовах залишитись потрібним громаді. Сприяє цьому і зарубіжний бібліотечний досвід, адже відвідала вона два десятки держав. Шукає нові шляхи виходу бібліотеки в люди – в рамках регіональної програми розвитку бібліотечної справи на 2012 – 2015рр.

Кількість віртуальних користувачів, які звертаються на наш сайт, уже майже вдвічі більша за кількість реальних. Отже, треба шукати партнерів і друзів. Сьогодні бібліотека має 10 Угод про соціальне партнерство з громадськими об'єднаннями, творчими спілками та національними товариствами. Так, у бібліотеці вже роками працюють ІРЦ: «Вікно в Америку», «Мобільна бібліотека Гете-інституту», «Центр європейської інформації», «Канадсько - український бібліотечний центр», «Польський культурний центр», майданчик «ІнтерСвіт» для людей з вадами зору, вірменська, болгарська община «Нашите хора». А ще наші користувачі, окрім безпосередньо до книг, звертаються в Інтернет-центр, Клуб інтелектуальних ігор, Літній читальний зал, Громадську приймальню, кіноклуб «Екран», ОЖІС. Півтисячі тренінгів провела бібліотека разом з цими громадськими організаціями, а це 6 тисяч учасників. Бібліотека підвищує соціокультурну роль через організацію міні-грантів – у проекті «Мережа громадянської освіти». З 2003 року тренінгова робота – уже не новація, а традиція. За 13 років частка користувачів інтернетом зросла від 4% до 35.

Все частіше проходять у бібліотеці майстер-класи, які проводять і митці, і бібліотекарі. Це теж пошук зв'язків із світом, в т.ч. і через книгу. Наприклад, останніх 5 років відділ мистецтв збирає мандрівників і цікавих оповідачів, яких приходять послухати «домосіди» - знов форма потреби бібліотеки.

Сьогодні все це Олена Миколаївна називає образно не «масова робота бібліотеки», а «бібліотечний печворк» (за аналогією з виставками знаменитої вже майстрині Л.Кривенко). 1800 масових заходів за 2014 рік – це майже вдвічі більше, ніж за попередній, учасниками яких стали близько 34 тисяч мешканців та гостей міста і області. І тут знов новації: Всеукраїнський фотомистецький проект «Моя квітуха Україна» (11 фотовиставок і 2 фотофестивалі); Бібліофестиваль на Великій Перспективній – до Всеукраїнського дня працівників культури, он-лайн конкурс.

Я брала участь як перекладач у запровадженні однієї з перших її директорських ініціатив: саме наша бібліотека першою в Україні запровадила україномовну систему автоматизації бібліотек ІРБІС. Серед її ініціатив – створення он-лайн каталогу, веб-сайту, вап-сайту, які є найпотужніші в Україні.

Вона ініціювала та сама очолила творчу групу з числа працівників, які готували матеріали до видання ювілейної книги «Бібліотека – свідок і творець історії краю» - першого ґрунтовного дослідження 110-річного історичного шляху ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, за яке директор і творча група стали лауреатами обласної краєзнавчої премії ім.Володимира Ястребова.

Щоб наочно підтвердити заслуги, я попросила у відділі кадрів список нагород, якими була відзначена бібліотека за 17 років керівництва нею О.Гаращенко. І виявилось, що не дуже прискіпливо вони обліковуються. Всі звикли до того, що кожен рік якась нагорода та прикрашає бібліотечні «груди». Серед них – п'ять відзнак всеукраїнських – почесні грамоти й подяки від Кабміну, двох Міністерств: культури та освіти й науки, ЦК профспілки працівників культури України. Серед обласних відзнак: найвища - Почесна відзнака Кіровоградської області "Честь і слава Кіровоградщини", з нагоди 20-ї річниці Незалежності України (колективу бібліотеки), почесні грамоти й подяки від ОДА та місцевих рад, громадських організацій, партнерів.

Нагородний же лист «Кращого директора обласної універсальної бібліотеки» (з 2004р.), заслуженого працівника культури України (з 2005р.), кавалера ордена Княгині Ольги III ступеня (з 2011р.) О.Гаращенко займає 3,5 сторінки. З них бажані можуть довідатись, що 40 успішних років безперервного росту віддала вона обласній бібліотеці.

Тому, добре слово колег вважаю теж високою нагородою. Ось що вони сказали про неї.

Валентина Козлова, колишній заступник директора, нині – редактор бібліотеки:

— Сказати коротко про директора бібліотеки Олену Миколаївну Гаращенко – це значить не сказати майже нічого.

Авторитет бібліотеки не тільки в області, а й далеко за її межами свідчить про те, що вона - справжній лідер і сучасний керівник. Маючи твердий характер, з колегами завжди врівноважена, коректна, разом з тим вимоглива і справедлива. Не пам'ятаю, щоб мені доводилось чути її підвищений на когось голос. Все це створює нормальний психологічний клімат у колективі.

Добре знає кожного працівника та має чуття: хто чого вартий. Тому вдало і, як правило, безпомилково, призначає їх на відповідні посади чи напрямки роботи, що й дає хороший результат.

Вміє переконати у важливості того, що хоче запровадити, чим захоплюється сама та захоплює інших (акція «Допоможи українській армії», програма літнього відпочинку «Бібліотека під зеленими вітрилами», щорічна програма «Різдвяний вечір в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського» та ін.).

Всі роки на будь-якій посаді знає, чого хоче, постійно працює над самовдосконаленням. Тому часто запроваджує в бібліотеці набагато раніше те, про що, як про новації, тільки згодом з'являється інформація у професійній пресі чи Інтернеті.

Олена Миколаївна не вітає бездіяльності та постійних скарг на економічну кризу, завжди інтенсифікує шляхи розвитку бібліотеки. Близько двох десятків років вона ініціює і в більшості очолює сама складні проекти, які приносять користь для обласної бібліотеки, і для області. За що бібліотекарі Кіровоградщини її шанують.

Інтелектуалка, завжди цікавиться літературними та професійними новинками, а досконале знання англійської мови (крім російської й української) викликає повагу до неї оточуючих, допомагає бібліотеці інтегруватися в світову бібліотечну спільноту, налагоджувати партнерські зв'язки з професійними та громадськими організаціями, в т.ч. — в рамках Бібліотечної асоціації

Має в усьому свій стиль: манерах, поведінці, одязі, переконливий оратор.

Дбає директор не тільки про високий рівень роботи бібліотеки, а й про відпочинок, шукає спільне, що може об'єднати колектив у відзначенні свят, проведенні дозвілля. Стало традицією запровадження її ініціативи щодо організованих поїздок історико-культурними місцями України в день професійного свята – Всеукраїнського дня бібліотек; проведення цікавих вечорів відпочинку в календарні свята як в бібліотеці, так і в розважальних закладах міста, в яких сама бере активну участь, маючи веселу натуру та почуття гумору.

Марія Охріменко, головний бібліотекар науково-методичного відділу, заслужений працівник культури України:

- Мені в житті дуже пощастило, бо я маю таку подругу, що кожен може мені позаздрити. Олену я знаю більше 30 років, за цей час в житті зі мною траплялося різне, але я завжди відчувала поряд її плече. З нею завжди відчуваєш себе впевнено й затишно. Поруч з нею відчуваєш тепло, турботу про себе і я знаю, що вона ніколи не залишить тебе у біді. Я завжди дивуюсь, як у неї вистачає на все часу. Вона - чудовий сучасний керівник, про якого можна тільки мріяти, турботлива дружина, мати, бабуся і найкраща Подруга в світі.

Олег Волохін, головний інженер відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів:

«Доповідь чоловіка: розумна, порядна людина. Відчувається освіта - золота медаль у школі, червоний диплом ін'язу - не фейкові. Навіть для онуків спокійно подолає завдання з геометрії чи рівняння з математики. Начитаність та знання поезії не для показухи - поетичні фрагменти може читати напам'ять сторінками. Бібліотекар з голови до п'ят («до мозга костей»), бо пройшла усі сходинки від рядового бібліотекаря до директора найкрупнішої регіональної бібліотеки. Талановитий менеджер - про свою установу дбає без відпусток і вихідних. Навіть за суботньою чи недільною, традиційною, ранковою кавою (до речі, каву готую виключно я), можемо годину розмовляти про бібліотечні гаразди й негаразди, професійні плани чи ідеї.

Любляча дружина, мати та бабуся. Увесь сімейний устрій тримається на ній. Інтелігентна, красива жінка. Має свій стиль і смак (для мене це - темний ліс), але в реальному житті я це відчуваю по-факту.

Антоніна Корінь: Я тут, працюючи в бібліотеці, підросла до члена Національної спілки письменників України, бо творча, ділова, доброзичлива атмосфера стимулює кожного, хто цього прагне, до саморозвитку. А світ Книги може зробити з читача – письменника.

Мою дочку, яка успадкувала мою улюблену професію, він зробив журналісткою. Моя внучка Єва народилася саме 30 вересня – в День бібліотек та перекладачів. Мабуть, це подарунок долі, а може, натяк на її продовження?

Донька Олени Миколаївни Віра Бражнікова теж має бібліотечну освіту і працює в нашій бібліотеці. Коли я спитала у директорки, чи хотіла б вона, щоб її професію успадкувала внучка, – не важко здогадатись, що вона відповіла: «Звичайно!».

Травень-липень 2015р.

1976р. Обласний семінар завідуючих бібліотеками для дітей Кіровоградщини

1979р. Дирекція ОДБ: справа Л.І.Демещенко, директор бібліотеки, зліва А.М.Корінь, заступник директора

2003р. Письменники: М.Слабошницький, В.Бондар, А.Корінь і вдова В.Близнеця Р.Близнець у бібліотеці ім.Гайдара

*Церемонія посвячення в бібліотекарі: клятву зачитує А.Корінь.
Перша справа - директор ОНБ ім. Н.Крупської М.Ф.Бабенко*

І розділ. МОЇ ЛІТЕРАТУРНІ СИМПАТИКИ

Про Т. Андрушко

«МИ В ЦЬОМУ СВІТІ – СМУТКОМ У САДУ...»

Читаючи першу книжку поезій журналіста з Малої Виски Тетяни Андрушко «На перехресті потаємних зим», я чомусь оцей рядок виділила як її лейтмотив. Відбувалось знайомство аж через рік після виходу книги, в день 60-річчя поета Валерія Гончаренка... Тетяна Андрушко - саме з перших лауреатів літературного конкурсу імені Валерія Гончаренка, який в рік його смерті започаткували обласна організація Національної спілки письменників України та поліграфічно-видавничий центр «Мавік». Високу оцінку цій поезії дав упорядник і редактор книги поет Петро Селецький. У передмові до збірки вибрав він для неї поетичне визначення словами іншого поета, Майка Йогансена: «Любовний сад природи». Без сумніву, природа, в яку, мов діамант в оправу, вписана людина з її радощами, болями, здобутками і втратами, є головними героїнями «Потаємних зим». Оригінально виписано у віршах портрет авторки та її ліричної героїні: у багатьох ролях, причетних до життя й мистецтва, виступає вона. І скрізь є особистістю: артисткою, художницею, філософом, коханою і просто мешканкою «п'ятиповерхових надій». Мрійлива, романтична, припечалена ця героїня, вразлива й чутлива. Вона вміє відчувати себе і зернинкою в яблуці, і тінню весни, і новою барвінковою дорогою життя, й «надламаним смутком нездійснених мрій». Поетеса своєрідно відчуває час і оперує ним у віршах - минулим, теперішнім, майбутнім: «час воском зі свічки збіга»; «мені б зостатись небом в тій весні»; «зірки розкльовують півні»; «пришкунтильгає ранок-дід», «зникає час за білими порт'єрами і не впускає небо голубе» - це все її образні мірила, поетичні еталони часу.

Гарні вчителі, потужна інтелектуальна й емоційна напруга відчувається за, на перший погляд, холоднуватого-врівноваженими, дещо відстороненими віршами Тетяни Андрушко. І хоч писані вони переважно від третьої особи (навіть у множині), її гранословне «я» відчутне у стилі, у мові, в якійсь невловимій методиці творення образу, метафори, ритму, інтонації. «Світ пізнавав і не пізнав мене...» - майже вслід за Сковородою повторює поетеса. А ми стараємось пізнати і поділитись пізнанням.

Кіровоградська правда, 2003, 13 травня

І ПАННА, І ДОННА, І МАВКА...

Нову, другу, книжку віршів, ні - поезії Тетяни Андрушко «Провінційний блюз» читала так, як ото дитина п'є сік-пюре з м'якоттю. Смакуючи, насолоджуючись, швидко насичуючись. Тому розтягла ці 33 сторінки петиту на кілька ранків.

Читаю і перечитую по діагоналі. Спочатку, з кінця, з середини - на два боки, як улюблену народну польку. Подумки співаю:

Ти був Лукаш. Дитинний і наївний,

А я премудра Мавка лісова.

Твоє волосся пахло свіжим сіном.

О, це лиш гра, лиш жести і слова!

Далі все, як і навколо: слива зріє, день у вишнях червоніє, досі хочеться «вірити в нездійсненне, у щирість слів, природність почуттів». І віриш, бо в Тетяни вони такі, жодної ноти фальші, жодного «придуманого» жесту, все - природно, спокійно, глибоководно.

А я із словом граюсь, як з дитиною,

Я своє слово пестити люблю.

Воно не піде жебрати з торбиною.

Стежками без'язикового жалю.

Так, із вірша «Слово» починається її сповідь перед нами і часом у збірці «Провінційний блюз». Для неї і ця назва - своєрідне кредо, протест проти меншовартості провінції, в якій народилась і живе, бо блюз - особливе піднесення душі.

Коли б охарактеризувати поезію Тетяни Андрушко лише епітетами, вистачило б таких: театральна, кінематографічна, віртуальна, епічно-лірична, філософська, лаконічна, живописна, музична, пісенна, скупко-недомовлена, мудра. Схоже авторка живе на світі не 35, а 350 років. Чому? Бо вільно почувається і серед скіфських баб, і серед сучасних «пихатих, байдужих богів». Їй однаково доступні метаморфози абстрактної музики, «вокаліз спустошених провінцій під анахронічний саксофон» і «пісень забутих попури». Вона легко вживається і в образ актриси, і в образ карнавальної танцівниці.

Вона - то свіжа і радісна, то втомлена і розбита - все йде і йде назустріч щастю, як колись ішла кохана до Нарагіяні, а слід її встеляв сніг. А нам, теперішнім, чомусь бракує і снігів, і дощів. Чи тому, що ми нещасливі, чи тому, що природа скупа? Ось на цей постійний невловимий зв'язок людини зі світом, місце її в часі та позачасі весь час і полює поетичне слово Тетяни Андрушко. («Повернися до мене дощем», «Сховай мене у сивій млі туман», «Осінь, осінь, може, ти зігрієш мою душу в льодяній росі?»). Так, ми - пішаки на вічній дощі шахматних фігур. Так, ми - великий і гідний народ без історії завоювань, ми - палігрими, що мандрують через тлін віків, де «регулярно труять королів цикутою забутого Сальєрі...»

Нічого не змінилось на землі!

Хоча і знов понаставляли храмів,

Де почуття, зневірені і злі,

Блукають здичавілими вовками.

А в неї - своє багатство, свої цінності:

Окраєць хлібини і кухоль води -

Дитинства мого першородні

клейноди.

Всечасний, як світ, талісман

від біди,

Як єдності сув'язь від роду до роду.

Закінчую цю оду прозовими штрихами Т.Андрушко. Добре допомагає в поезії педагогічна освіта і журналістська робота. Пише з дитинства, друкується з юності. У зрілому віці стала дипломантом міжнародного літературного конкурсу «Гранослов», а також переможцем обласного літературного конкурсу імені Валерія Гончаренка.

Народне слово, 2003, 12 серпня
Маловисківські вісті, 2003, 9 липня

Про О. Антоненка

ПРО ОРАНКУ...ДУШІ, СЛОВО І ПІСНЮ

«Мистецтва як такого не існує, є тільки люди» А.Мюссе

Я вперше відгукуюсь на самвидав. Бо відчуваю, що він має право на узаконення. Бо здалось, що ця творчість відповідає одному із «Семи заветов певцам грядущего» вірменського класика Єгіше Чаренца:

И знайте: нет труда милей и тяжелей,

Чем пахота души. Вначале было слово,

И слово было труд, усилие людей,

И песня с ним была – добра первооснова.

Але мова піде не стільки про творення слова й пісні, скільки про авторську оранку душі. На жаль, далеко не про кожного барда є що сказати як про особистість.

Це – інший випадок.

Олександра Антоненка я вперше побачила й почула на літстудії «Степ» взимку 2015р. Згодом здалось, що образ автора і творчість повністю співпадають: щось таке невпевнено-соромливе, з лукавинкою, за чим стоїть своерідність та індивідуальність, волелюбство і завзятість, працьовитість і захопленість, мудрість і емоційність – набір цілком підходящий для українського національного характеру, яким його бачили ще Костомаров і Винниченко. І все це делікатно завуальоване самоіронією.

Почала придивлятись, прислухатись. Інтуїція не підвела. В ногу чи випереджаючи поезію тут іде музика й пісня. Олександр - баяніст, закінчив у Новоукраїнці середню й музичну школи. Ну а на рубежі комсомольського віку самостійно освоїв дружинин подарунок - гітару. У колі друзів почав оспівувати малу батьківщину. З його розповідей (оповідач він цікавий), віршів, пісень і гуморесок впливає висновок: Новоукраїнка – пуп землі під кодом «222 км» (від Одеси).

Така собі міні-планета, повна цікавинок. А ще він зробив її у жартівливих віршах та піснях «філіалом Одеси (щойно там побувавши, я погодилась із цією «теорією вірогідності»).

Цей міні - Всесвіт дав О.Антоненку інтелігентну двомовну родину. Батько – ветеран Другої світової війни, був будівельним бухгалтером, але з поетичною душею, що передалась його дітям. («Марія – пише вірші, як поетеса. Олександр (це я) – думає, що пише пісні і вірші, як поет. Сергій – нічого не пише, але живе – як поет, причому, як Сергій Єсенін») – цитата з його автобіографічної передмови до книги, яка вже й перевидавалась.

Тутешня й перша шкільна любов, що спонукала до перших віршів ще у 1968р.; а також парубкування з друзями, які потім стали хто кумами, хто колегами, «полігши» прототипами в його веселі рядки.

Кар'єру нарощував теж у рідному місті - з допомогою диплома Дніпропетровського будівельного інституту (йому теж віддано творчу дань). 25 років віддав капітальному будівництву і 16 - державній службі, на якій, видно, не зловживав службовим становищем, бо так і живе в невеликій двокімнатці. Наступники цінують свого попередника - він громадський радник, при новій владі (на пенсію пішов з посади голови райради).

А ще він все життя, змалку «оре» й «засіває» власну душу і вона брунькується й колоситься різними захопленнями та вміннями, які то шкодять, то спонукають не лише до технічної, а й гуманітарної творчості, яка все ж інтенсивніше рухає прогрес.

Ось вектори цього, може, трохи й броунівського руху: авіа - та судномоделізм, які увінчались побудовою і освоєнням дельтоплана і парусника «Арізона» (згідно із діями героїв «Гіперболоїда інженера Гаріна»); та радіотехнічний гурток і створення першого «кібера» - автомата для продажу олівців; курси водіїв компресорних установок, мабуть, породили на все життя любов, експлуатацію, ремонт і винахідництво в галузі транспортних засобів: велосипед, мотоцикл, авто, електроплуг, зараз сопе над електромобілем, в основі якого - велосипед -для двох внучок; а ще був спорт, де й боротьба, і веслування на байдарці; а ще - КВН і клуб інтелектуальних ігор; а ще - рибальство і мисливство - спадок від батька (попався б він Шукшину чи Тютюннику, ще один твір про «чудиків» народився б).

Ясно, як Божий день, що, оволодівши таким зверхджентльменським набором, ще в школі гарно пишучи твори, Сашко не міг не «докотитися» до віршів та пісень. І «докотився» – одночасно з перебудовою почав відзеркалювати в творчості те, з чим не мирилась душа колишнього комсорга й парторга.

Цього року прийняли ми його до обласного літоб'єднання «Степ», після районки і самвидаву опублікували вірші в однойменному журналі, процитували їх у двотомнику «Кіровоградщина: історія та сучасність центру України» (2005). Та, незважаючи на ці маленькі віхи, ставиться до себе самокритично:

*Моя поезія дійшла уже до жнив,
Час настає порахувати збіжжя.
Ось, ніби сходження на гору я зробив,
Але розглянувся – а я біля підніжжя.*

(2012)

Радію цій тверезій самооцінці. Бо ж де правду діти, чимало серед творчих людей тих, хто легко «бронзовіє» від завищених власних чи чужих оцінок.

Звісно, я – компліментарний критик, дещо ідеалізую образи друзів – поетів. Але знаю, Сашку не загрожує «бронзовіння», від якого ще у 80-ті роки в «Сівачі» застерігав В.Базилевський. З ним я згодна у його теперішньому вірші:

*Віддайте талантам належне, коли й
за щось там осудні.
А хто з них великий, і хто з них малий –
з'ясують наступні.*

Так, всім талантам потрібен «і градус тепла, і грам розуміння», чим і ділюсь.

Так само, як Сашко сказав, що брат живе, як поет, живе і він. Чудова дача над Чорним Ташликом, зведена за його проектом і його руками. Це – вірш і пісня, разом взяті. Дизайном вона схожа на корабель. Таким чином «капітан запасу» втілює свої юнацькі мрії про море, яке манило багатьох степовиків: в т.ч. Яновського і Тендюка.

Дачник він теж поетичний. До сьомого поту й сьомої засмаги любить свої - надцять соток. А басейн і система зрошення – теж його проект. Отже перевиконує життєвську відому програму: і дім збудував, і сад уже вдруге посадив, і сина й доньку в люди вивів, тепер двох внучок виховує наїздами в Кіровоград чи беручи в Новоукраїнку.

А тепер зазирнемо в книжки: «Мовою серця і душі» та «Новоукраїнці сміються» (трохи банально названі). Місцеві ЗМІ вже давненько його підлабузно називають «відомий поет» (а якже - то начальство, то - колишнє, мало куди вітер подме, он - знов вибори на носі!). Слава Богу, знов пручається.

Бо відомий у вузьких колах літераторів та читачів. Але вірю, вони розширяться. Бо все сказане про О.Антоненка – це і є його «стартовий капітал», скарби його душі. На питання: «Коли найкраще пишеться?» відповідає: «Коли голодний». Отже, самостимуляція можлива. На зауваження щодо рваного ритму відповідає вустами Вікіпедії: - є такий різновид вірша – «логаэд!»

Коли грає на гітарі, може імпровізувати (хоч джазу не любить): - А тепер уявіть собі, що в Іспанії звучить лютня...! Отже й тут є розгін потенціалу.

У передмові до першої книги чоловік автономно самовизначився:

«...будете читати й думати разом зі мною, а думайте, звичайно, по своєму розумінню. Виношу на ваш Високий Суд свою аматорську поезію, бо вже досить наслухався докорів, - чому не друкуюся?».

Лірика заструмувала (і заструнила) з-під пера і з під-пальців Сашка з 1989р., бо перебудова «перетрусила» його світогляд. І знов самокритично про пісні: «щось середнє між В.Висоцьким і Б.Окуджавою «за стилем, за мелодією, а не за висотою таланту!»).

Намагається відірватися від книжності, пише двома мовами. Бо з 4-х років кілька років жив на Алтаї, де вбирив місцевий шукшинський говір. І тепер любить діалектизми ще й «суржикізми». Мови – теж його захоплення, самостійно пробує осягнути латинь.

А послухайте, як поетизує він інженерно-бувельну справу. Мовляв, тут зійшлися різні предмети в одне русло: «будівельна механіка – гармонія Всесвіту, а архітектура – музика в камені. Ось так в мені злилися «фізика» й «лірика». Щасливчик та й годі!

А ще цей мудрогель, любитель філософії, закінчив чи не єдиний у світі різновид університету - «марксизму - ленінізму» і написав наукову роботу про пошуки Бога народами різних історичних цивілізацій. І зараз пописує філософську прозу, яку ще приховує.

Знань і досвіду майбутньому барду додала військова служба у Середньо-Азіатському військовому окрузі – на околиці полігону Байконур. Романтика там включала озеро Балхаш і навколишню напівпустелю, будівництво для ракетно-космічної галузі та програми «Союз – Аполлон».

Таким він був - його зоряний час в армії. А перед тим - студбудзагони в Тюмені. І тільки в пенсійному віці активно розпочав третє життя - літературно-пісенну творчість. Керується власним афоризмом: «Поет той, хто будить людей від сну буденщини». І намагається «збудити ніч». І не лише в творчості, а й у житті, бо вважає «стан поетичності екстремальним станом людини».

Не раз говорили ми про те, що Новоукраїнщина - батьківщина М.Кропивницького, І.Микитенка, Т.Масенка, П.Страшнової, Г.Карєва, Ю.Дмитренка, М.Литвина, М.Вороного, В.Юр'єва і «Глодоського скарбу» нині...спить. Ні літстудій, ні альманахів. І тут - удача! В обласному конкурсі молодих літераторів перше місце зайняла новоукраїнська поетеса Катя Нікітченко (яку до того О.А.цитував у своїх віршах).

Знайомство з ним і з нею народило ідею: організувати в Новоукраїнку «літдесант», для стимуляції літпроцесу.

Четверо нас: зі Спілки, «Степу», «Євшану» та «Паруса» - я, В.Саєнко, В.Кондратенко і Н.Ситник (до речі, племінниця В.Юр'єва) прибули сюди в квітні на зустріч із місцевими творцями й слухачами – читачами. Вдалось! Оголосили відродження колишньої літстудії «Ранок», яку очолили О.Антоненко та О.Каєнко, заслужений вчитель України, поет. Тут же вони почали роботу над літальманахом...

Сашко став активістом і в Кіровограді, і в області - на «літгастролях», які люблю організовувати. Вже чули його у Маловисківському та Добровеличківському районах - в Помічній і Олексіївці, в бібліотеці та музеї, в селищі Гірничому. Вступив у наш клуб авторської пісні та поезії «Байгород», познайомився з його співзасновниками, болгарською общиною «Нашите хора». Виступає з піснями і декламацією віршів, інтенсивно знайомиться з літературою Кіровоградщини.

Поділилась я і своїми друзями, в т.ч. поетом - перекладачем болгариним В.Стафідовим з Дніпропетровська (де ми жили в 1970-72рр., не знаючи один одного).

Всі добре відгукуються про О.Антоненка і його творчість.

Наприклад, семикласниця Аня Показка після зустрічі в сільському музеї поділилась зі мною враженням по-дитячому щиро: - Поки ваш сумний дядько співав пісні, у мене в голові склалось три куплети слів і музики!

Зі мною теж так буває. Взаємообмін творчою енергією це те, що творить найбільшу радість – людського спілкування. І організаторка музею Ольга Усова взялась потім переписувати для музею його вірші про АТО.

Якось, будучи в спільній подорожі, заговорили ми з директором Новоукраїнського музею М.Гаращенком про нашого товариша. Той сказав: «Це особлива людина, бо тримається над землею!»

Його вірші й пісні романтично – піднесені, теж – над землею! Ось цитата з «Думи про слово»:
Слово тримало історію вічно,

Єднало народ на борню плічоплічно!

«Дума про правду» нагадала мені притчу про пташку, яка переносила дітей через море, розказану в дитинстві мамою. І ще цитую:

*Рожденные ползать, летать не должны –
Много лет нам долбили кликуши;
Но я должен взлететь, хоть однажды взлететь –
Я в просторы степные влюбленный по уши!*

Теми його творів часто відштовхуються від наук: астрономії, астрології, психології, від мистецтва. Він відгукується на трагічне й комічне, причому це може бути і через чверть століття після епізоду, який вразив (смерть командира в армії).

Є в нього вірші, присвячені пам'яті відомого тележурналіста і новоукраїнської поетеси Поліни Коган; є асоціації з поезією Ліни Костенко. Є про любов і природу, про душі дерев, які тонко відчуває: берези, вишні, абрикоси, акації; пише про органну музику і рідну пісню. «Казка про маленьку дівчинку Галинку» свідчить про ще невикористаний потенціал у дитячій царині. Пристрасно й боляче звертається до суспільно-політичних тем:

*Мои нервы уже как с надрывом струна,
До чего же у нас докатилась страна!
Будет время еще – наживем барахла,
Только б души у нас не сгорели до тла.*

Філософствує про те, на що інші «квадратять» очі; підтримує мудрість про те, що шлях до щастя дорожчий за саме щастя; проголошує власні висновки про те, що дружба – довша за любов, а любов – болюча:

*Кардиограммы мне кричат:
На сердце шрамы! Где им взяться?
Я в облаках любви летал, -
Как больно было приземляться!*

Весело наслідує японські хокку і вірить у майбутнє:

*Но хочу еще жить – торопясь,
Пусть прошло мое жаркое лето,
Чтобы солнце будило меня,
За собой к горизонту маня,
Умывая росой рассвета!*

Слухаєш його літературно-музичну композицію «Портрет Шевченка», де він декламацію поєднує з акапельним співом пісень на вірші Кобзаря, і в душі неодмінно теж відбувається «перебудова» - душа тоншає, чутливішає, ніжнішає. Особливо, коли слово звучить піснюю. А з нею Сашко дружить усе життя, то в хорових колективах, то вже 10 літ у вокальному народному ансамблі «Горицвіт», який виконує і деякі його авторські пісні.

О.Антоненко є дипломантом обласного конкурсу афганської пісні (2010р.); ХХ –го Всеукраїнського фестивалю вокально-хорового мистецтва «Калиновий спів» - за текст пісні «Спів калиновий» (муз. А.Бондаря, 2011р.).

До його десятка творчих «крил» належить ще й гумор, в масштабах Новоукраїнки – патріотичний, теж двомовний, багатий тематикою і жанрами. В усіх жанрах він оспівує буття і Буття. Бо любить і сміх, і лірику.

А як можна любити? Більшість із нас – мовчки. Меншість – заявляючи про це публічно, як політики, наприклад, декларуючи це почуття. Поети ж, звісно, найперше поетизують любов. А О.Антоненко - ніби ні в сих, ні в тих. Але, коли в розмові з ним чуєш, як він благоговійно-притишено говорить про діляночку ковили в степу під Адабашем, сумніву нема, - він любить

природу рідного краю. Коли ми всі поголовно згинаємось весною на дачах та городах, то чуємо від Сашка приголомшливу фразу: «Посадив 20 кущів картошки Антошки та 1230 цибулин...

- А як ти їх порахував?! – піднімаю я брови. – На метр, а потім помножив на відстань, - повідомляє як щось само собою зрозуміле (але не для тупих). Тобто він – гуморист, але не з тих, хто в житті – зануди. Ось його афоризм: «Я хотів багато, але ж не так багато».

Зараз ми працюємо разом над нашими новими книгами. В його книзі ви зустрінете уже знайомого автора, який гідно виконає і роль ліричного героя. У книзі переважатимуть українські твори, які будуть збагачені ритмікою, інтонаціями, розмірами.

Прикметник зі словника будівельників «капітальний» підходить до характеристики цієї «гармонійно-розвиненої особистості», яку готувала КПРС до життя при комунізмі. Жаль, капітальне будівництво останнього не відбулось, але такі поодинокі особистості з окремо взятими недоліками тепер живуть в епоху, насичену: перебудовою, розпадом СРСР, здобуттям незалежності, майданами і революціями, кризами і навіть війною. І все-таки намагаються будити ніч.

«Наваяла» оцей текст з природи і дала почитати «натурщику». Натурщик м'яко заявив, що твердо переконаний: він – не ангел, і що я «переваяла». Пам'ятаючи літзаповіт Л.Толстого, що краще «недо-, ніж пере», я все ж таки завпиралась. На питання ребром, які він має недоліки, герой опуся відповів, що не має їх. Але ж, мовляв, у світі нема нічого однозначного.

- То ти хочеш, щоб я вигадала недоліки і перевела тебе з розряду ангелів у розряд чортів? - напосідала я на бідну жертву. Ти чого капризуєш і піч колупаєш? Всі герої моїх опусів були задоволені, один ти -ні! То сам «удоскональ» мою позитивну характеристику в бік негативу. Не пожалій у мій мед свого дьогтю!

Герой не справився з поставленим завданням. Може, це і є його недоліки: невпевненість у собі й нерішучість, уникання відповідальності? Га?

Передмова до ще невиданої книжки, 2015р.

Про О.Архангельського

МАЙСТЕР ТВЕРДИХ КЛАСИЧНИХ ФОРМ

Три книги поезії та перекладів ще й брошура про творчість автора, видані протягом року в Росії та Україні, - чи не занадто, - здивується хтось. А творча інтелігенція, яка прийшла до літературно - меморіального музею І.К. Карпенка - Карого на перший у новому році музейний захід, і здивувалась, і щиро пораділа такій завзятості та працьовитості героя вечора «Четырехгранна выпала судьба: поет, фотограф, переводчик, бард». Олександр Архангельський - неординарний чоловік зі Знам'янки. Разом з дружиною митець подарував глядачам і слухачам гарну літературно - музичну композицію, створену із власних поезій та перекладів і авторських пісень на вірші улюблених поетів, у т. ч. й земляків. «Вписалась» у композицію і презентація його першої книги, щойно виданої в Кіровограді видавцем В.Лисенком «Переводы из английской поэзии XVI - XVII веков. Уильям Шекспир. Джон Дон. «Сонеты.» Вона захоплює і майстерністю перекладу, і сміливістю автора, який зробив це по - своєму після таких авторитетних перекладачів, як С. Маршак, І.Бродський і Д. Павличко. Хто ж він, досі більше знайомий користувачам Інтернету та окремим кіровоградцям, які читали лише його самвидав?

Епізоди з його родослівної могли б стати сюжетом роману. Як і кілька відомих знам'янчан, він теж має творчі гени з Шевченкового родоходу. Але то - окрема історія.

О.Архангельський - випускник Кіровоградського педінституту, все життя майже викладав у знам'янських школах фізику - немов поему читав про цю науку. З дитинства привабила його музика, закінчив музичну школу, грає на контрабасі та гітарі.

Після вчителювання півтора десятиліття був держслужбовцем у Знам'янці, там же - не раз

депутатом. Успішно вирішував проблеми дітей.

А паралельно зі службою і роботою завжди мав то разом, то по черзі кілька захоплень. Художнє фотомистецтво часто відображає квіти, якими захоплюється дружина - філолог, його редактор і коректор. Кілька десятиліть тішать слухачів (раніш і фестивалів «Калиновий спів»), то сімейне тріо, то дует Архангельських. А остання семирічка присвячена поезії і поетичним перекладам - з англійської та української - на російську.

Минулого року у співавторстві з Ольгою Міщенковою видав у Рязані дві збірки поезії: «Наедине о вечном» і «Кораллы слез моих...»

(Венок на сонет Сергея Есенина). Там же вийшла брошура Марії Пшанцевої «Твердые формы стихосложения в творчестве Ольги Мищенковой и Александра Архангельского».

Ці класичні складні форми - сонети та вінки сонетів, рондо, ронделі, тріолети і терцини, мабуть, яскравий прояв особливості його таланту, де поєднались фізика і лірика. Точність і образність мислення, пристрасть до математично вивірених століттями ритмів і рим, лаконізм і шляхетна стриманість емоцій - риси його стилю.

Чимало позитиву одержала аудиторія, віддячивши гостям схвальними відгуками, віршами та піснями, як і годиться в час новорічних свят.

Прес-реліз літературно-меморіального музею І.Тобілевича, 2012

ГІПНОЗ ТА ЗАКОДОВАНІ ПОСЛАННЯ. ЯК ПОБУТИ ШЕКСПРОМ ЧИ ДЖОНОМ ДОНОМ

Антоніна Корінь: Розкажіть, будь ласка про витоки свого родоводу.

Олександр Архангельський: Я мав щастя (а, може, нещастя) народитися у післявоєнному важкому 1951 році, 6 травня. Знам'янка – місто мого народження, мого постійного проживання, моя любов і скорбота. Мої батько і мати – з плеяди переможців. Батьківське «Ми росіяни, ми все переможемо», і українське – материнське «Хто, якщо не ми?» та «Вмирати будемо – не застогнемо» я ввібрав з материнським молоком.

А.К.: Чим захоплювались малим і дорослим?

О.А.: Навчався, як всі, легко і добре. Музика (баян через бідність), спорт – все було моїм. Баян зненавидів, на відміну від товариша, який став великим музикантом, - Володимира Зубицького. Закінчив дитячу музичну школу. Моїм став контрабас. Де тільки була можливість – грав. Оркестри народних інструментів педінституту, музпеду, Будинку вчителя (відзначав мене Ігор Заруба !), музична школа в Знам'янці, завод «Пуансон», Будинок культури, ПТУ № 12. Де звучала музика, там був я: хор ПТУ, спів під гітару, участь у всеукраїнських фестивалях «Сонячні кларнети» та «Калиновий спів». Наш сімейний дует і тріо (дружина, дочка Надія – дипломований музикант) звучить більше, ніж 30 років. У 2001 році прийшло натхнення – почав писати пісенну музику, вірніше, співати вірші. Це було щось – сам собі пишеш, сам співаєш!

А. К.: А чим характерна була Ваша трудова діяльність?

О.А.: Похвалитись особливо нічим, працював важко, витрачав усього себе. Вів не уроки фізики, а читав безкінечну поему про фізику. Любив дітей, поважав колег, підтримував талановитих. Але був різкий, невігідний для начальства, тому в особливі чини не вийшов, нагород не діждався. За правду боровся жорстко. І програвав, і виграв. Піднімався і йшов уперед. Так і пройшло життя. У 17 років – педінститут, фізико – математичний факультет, у 22 роки – вчитель фізики у великій

загальноосвітній школі, в Знам'янці. У 27 років став директором станції юних техніків (керував там фотогуртком, серйозно захопився фотографією). Директором школи став у 28. Прийняв її у авральному стані... У 34 роки – заступник директора залізничного ПТУ, базового на Одеській залізниці. Бурхливий характер кидав на амбразуру – і не один раз. Так було на СЮТ, в школі, у виконкомі, коли три скликання обирався депутатом міськради. І з міськими головами судився, і догани одержував, але зумів вижити, наполягаючи на своєму, займаючись найблагороднішою справою – захистом прав дітей. Сам відібрав із сімей більше ста дітей, чиїх батьків за клопотанням нашої служби позбавили батьківських прав. Бував я жорстким і безкомпромісним. У міськвиконкомі начальником служби у справах дітей став у 45, де й допрацював до пенсії .

А.К. : А коли ж ввірвалась у життя поезія?

О.А.: Довго не врилась. Писались конспекти уроків, протоколи педрад, зборів, нарад, наказів, доповідні та пояснювальні записки, проекти рішень виконкому, судові позови, статті в пресу. Тонни паперу списані. 7 років тому вірші прийшли зразу, як колись музика. Збирались у пам'яті прочитані томи, вивчене напам'ять, перелопачені в пошуках пісенних текстів поезії...

Тепер майже «зразково - показовий» пенсіонер - літератор. Весь свій час віддаю своїй прихисті - поезії. Тепер у вірші та переклади в концентрованому вигляді лягає все пережите. Але чи важливо це читачам? Мільйони читають твори Пушкіна, Єсеніна, та чи всім цікаво, як це все писалось, якими вони були людьми, з ким спілкувались?

«Літінститути» доводиться проходити самостійно, освоювати улюблені тверді форми поезії, заочно спілкуючись в інтернеті з такими ж фанатами, відданими сонетам, тріолетам, терцинам, рондо, ронделям.

На жаль, не довелося мати того, хто міг би бути вчителем. Вчителями є С.Єсенін, О. Пушкін, А. Вознесенський, Р. Рождественський, І. Северянін, В. Висоцький, Б. Окуджава, Д. Донн, У. Шекспір і багато ін.

А.К.: А хто ж Вас першим підтримав із місцевих літераторів?

О.А.: Анатолій Загравенко, Світлана Барабаш (з її побажанням «Олександр, пишіть, Вас Бог помітив, пальчиком торкнувшись чола»), Василь Бондар і Віктор Погрібний. Володимир Базилевський схвалив мої переклади його поезії. Ви ось, спасибі, тепло сприймаєте мою творчість, залучаєте до творчого спілкування, познайомили з видавцем Віктором Лисенком, стали редактором моєї книги перекладів, провели в своєму музеї мій перший авторський вечір, представили колективу і читачам наукової бібліотеки ім. Чижевського. Це наснажує, бо виявляється цікавим для інших. Я ж, за звичкою часом упираюсь, тяжію до самотності, бо творчість - процес камерний і дуже короткий. Тому треба берегти час, енергію, яких невідомо, скільки відведено.

А.К.: А які стосунки з музою?

О.А.: Її роль успішно виконує дружина, якій вдячний за постійну підтримку, довготерпіння, взаєморозуміння та творчу допомогу в ролях натхненниці, редактора, коректора, критика і співачки, яка допомагає популяризувати мою творчість і тих авторів, яких я перекладаю.

А.К.: Ви - з тих рідкісних поетів, які вміють декламувати свої твори...

О.А.: Вважаю, що у спілкуванні з читачами, слухачами, глядачами дуже велику роль відіграє харизма. Добре, якщо поет може буквально гіпнотизувати аудиторію (я теж це вмію). Але більш важливо, коли наші вірші та пісні «гіпнотизують». Коли пишеш, не знаєш, хто буде читати і чи буде

взагалі хтось. Одне знаєш: поважай читача, ясно висловлюй думки, пиши образно. Вірші – це концентроване, закодоване послання, одягнене у строгу форму. Тут – не до багатослів'я. Моя напівсерйозна теза: якщо у вірші більше за три строфи, це не талановито. Звідси в мене любов до твердих форм, особливо до сонета. Нещодавно закінчив макет майбутньої книги «Сонети»...

А.К.: А яким чином стали перекладати поезію?

О.А.: Життя дивним чином повернулось, коли я два роки тому взявся за переклади. Чи від того, що перекладаю тільки те, що відчуває душа, чи ще чомусь, але ця робота періодично захоплює мене повністю. Це ніби особливий транс. Допмагають йому знання української, російської та англійської мов, музичний (абсолютний) слух, відчуття поетичного слова. Все це і дає можливість передати «душу» вірша українського чи англійського поета. Часом солодко мучишся над їхніми і своїми рядкам і словами. Приємно, наприклад, згадати як я «був» Джоном Донном і Уільямом Шекспіром. Зрозуміти ту епоху, зрозуміти дух ренесансу можна тільки при систематичному перекладі, чим я й займався близько півроку перекладаючи два цикли духовних сонетів Д. Донна і всі сонети У. Шекспіра. Я буду щасливий, якщо хтось прочитає мої книги поезії та перекладів і порадіє разом зі мною. А ці переклади двох великих англійців вважаю найвагомим із всього, що поки що зробив.

А. К.: Як бачите філософію та психологію творчості?

О.А.: Думаю, що ж веде будь - яку творчу людину до творчості, що змушує роботи те, що не принесе жодної матеріальної вигоди, а часто – лише збитки (видання книг за свої кошти, придбання висококласної фотоапаратури, музичних інструментів)? Начебто даремні трата часу, грошей і колосальної енергії. Що примушує нас мучитись над словом, ламати голову над фразою, акордом, мелодією, фотопортретом чи пейзажем, безкінечно удосконалюючи все це. Не знаю, але пишу, перекладаю, пишу музику, фотографую, співаю. Східна мудрість радить: до глобального віднося легко, начебто між іншим, а до дрібниць – дуже серйозно. Я це і роблю, пробуючи досягти в усьому досконалості. Але не прагну до постійної публічності. Майже нічого не знаю напам'ять, не знаю кількості написаного. А що вийшло, то не моя печаль і турбота, час і люди розсудять. Колись над столом у мене висів вислів Петра Чайковського: «Талант – це 1 відсоток здібності і 99 відсотків праці». Чи так це? Не знаю... може, це і на краще?

Кіровоградська правда, 2012, 20 квітня

Про О.Бабенка

ГЕРОЇВ КНИГИ ОБ'ЄДНУЄ ЖАДАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ДОБРА

«...цвіти буйним цвітом людяності кожна жива душа!»

З авторської передмови книги Олега Бабенка «Самоцвіти степів полинових» (К-д, ЦУВ, 2012, 226 с., редактор С. Янчуков) дізнаємось, що серед сокровених спогадів, які причаїлися в його душі, він вибрав у цю книгу «більш вагоме, більш значиме, більш визначне не тільки для власної душі, а й для всіх земляків-краян те, що є гордістю й окрасою рідної сторони...». Таким символом рідного міста є колиска вітчизняного професійного театру, а також корифеї театру, які колисали ту колиску, а вона - виколисувала їх. Про це читач поповнить свої знання із I розділу «Розповіді про творчість корифеїв або заповіт великих для нащадків».

А серед нас, нащадків, є різні. Одні - з останніх рядів театрального залу встають першими, щоб у кінці вистави вшанувати акторів; інші - в перших рядах все ще сидять, коли вже стоїть весь зал... Гадаю, книжка О. Бабенка може принести користь і першим, і другим. Можливо, аби підвищувати рівень нашого патріотизму та театральної культури, подібні науково-популярні видання варто дарувати молоді, яка вперше прийшла в театр, посвячуючи їх у майбутні глядачі?

Книжку читаєш з інтересом, бо вона викликає власні думки, емоції, асоціації. Невимушена форма викладу літературно-театрознавчого матеріалу - чотири бесіди - стають екскурсом у першу чергу для гостей нашого міста, тих, хто вперше відвідає музей-садибу Карпенка-Карого, меморіальний музей Кропивницького чи Хутір Надію, або ще краще – візьме участь у славному святі «Вересневі самоцвіти», побувавши в театрі корифеїв. Тобто, книжка може стати гарним сувеніром.

А студентам і майбутнім дослідникам два перші розділи стануть добрим прикладом наполегливого літературно-театрознавчого красзнавства, яким давно і плідно займається О.Бабенко, перелопачуючи гори класичних і сучасних джерел, розширюючи й поглиблюючи здобутки інших вчених і свої власні в проблематиці, пов'язаній з драматургією М. Старицького, М. Кропивницького та І.Тобілевича, яка виросла на реалістично-демократичних традиціях Т. Шевченка.

Автор наголошує на позитивній ролі української незалежності, яка тепер сприяє новітньому дослідженню творів класики і особистостей.

Розділ II - найбільш науково насичений, буде цікавим літературознавцям і театрознавцям, які працюють у царині, озаглавленій автором «Великий драматург» або дещо зі студій творчості Івана Тобілевича». Тут мова - про особливості жанру комедії, як в українській драматургії, так і в драматургії Тобілевича, про елементи модернізму в його творчості, про окремі п'єси. Досвідчений читач вже дещо знає про це з окремих брошур автора, які є і у фондах нашого музею: «Від єдиного кореня», «Дорога в тисячу літ», «На сторожі духовності», «У світлі істинного...» (у співавторстві з О. Шумською), а також із окремих статей, які публікувалися в «Наукових записках» КДПУ ім. Винниченка.

У книзі О.Бабенко створює ряд літературних портретів наших літераторів-сучасників - живих і тих, чий солідні ювілеї вже відзначили. Предметом його досліджень періодично стають ті, хто клав життя вітчизні на вівтар, і для кого «література - теж поле битви», як писав С.Степняк-Кравчинський. Зокрема, творчості і особистості М. Смоленчука присвятив дві книги: «Із степів полинових: фольклорні записи М. Смоленчука» та «Із сивого покоління: Микола Смоленчук - людина, письменник, вчений», видані в 2002-2003 рр.

Ось як оцінив (у 2005 р. в книзі «З іменем Володимира Ястребова») красзнавець С.Янчуков значення частини із перерахованого доробку лауреата обласної краєзнавчої премії ім. В. Ястребова: «О. Бабенко зробив важливу для сьогодення справу - дослідив творчість непоцінованого у свій час, а нині вже й трохи призабутого Миколи Смоленчука... повернув практично із забуття драму І. Карпенка-Карого «Гандзя», його ж перу належить перший і поки що єдиний в Україні «Короткий словник музейних термінів».

У окремих статтях з III розділу «Постаті незабутніх», авторські думки і оцінки співпадають з моїми - читацькими. Це статті про С.Степняка-Кравчинського, С.Тобілевич, Ю. Мокрієва, П.Байдебуру, В. Ганоцького та А. Тарковського і Є.Маланюка. Читаючи їх, захотілось звернутися ще раз до поезії і публіцистики Є.Маланюка, до книги Р.Любарського про А. Тарковського. Підтримую думку О.Бабенка щодо заснування літературної премії ім. А.Тарковського, якою б відзначали російськомовних літераторів. Згадала й пісенники із зібраним С.Тобілевич фольклором, звернувшись до спогадів Г. Гусейнова про С.Тобілевич та до спадщини Віктора Ганоцького, яку, як і О. Бабенка, шаную.

Розширенню читацького інтересу сприяє широка бібліографія і «висновки», наведені автором. Не так багато видається, а відповідно й читається, книг про творчих людей краю. Тож вірю, книга О. Бабенка, особливо невеличкі теплі портрети земляків, когось покличуть озирнутись, когось - зробити відкриття спочатку для себе, а якщо ви спробуєте їх популяризувати, як це робить автор, то й для інших.

На жаль, чимало коректорських помилок трохи гальмують процес засвоєння матеріалу.

...Закрито книгу, ілюстровану фотографіями. Обкладинка її - репродукція відомої картини Ю.Вінтенка «Після дощу.» На ній в усій красі - наші тополино-полинові степи, повні не тільки краси, але й талантів, які автор прирівняв до коштовних самоцвітів. І це істина, ще раз підтверджена відкривачем і шанувальником цих самоцвітів - Олегом Бабенком.

Народне слово, 2012, 20 грудня

ДОБРИЙ ПОЧИН

Є в українців гарна прикмета: якщо прийде на Новий рік у гості першим добрий чоловік, це принесе удачу і щастя в дім на весь рік. Таким гостем-засівальником у Кіровоградському літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка-Карого став Олег Бабенко - заступник начальника управління культури ОДА.

На першому в новому році заході в музеї науковець, літературознавець, краєзнавець, автор понад 50 публікацій наукового та навчально - методичного характеру, лауреат красназничої премії імені В.Ястребова О.Бабенко сіяв розумне, добре й вічне - своє слово, втілене в новій книзі «Самоцвіти степів полинових». На її презентацію прийшли педагоги й учні коледжу КНТУ. Директор музею Катерина Лісняк представила присутнім колишнього випускника нашого педінституту, який десяток років був там викладачем і постійно прищеплював любов своїм студентам до літератури рідного краю, зокрема приводячи їх у музей Карпенка-Карого. Тут він є давнім другом, помічником, однодумцем, адже досліджує творчість І.К.Карпенка-Карого. А ще Олег Олександрович - громадський діяч, очолює обласну організацію Національної спілки краєзнавців України та благодійну організацію «Центрально-українська Православна Духовно-соціальна Академія».

Державна служба, громадська робота і творчість О.Бабенка мають міцну патріотичну основу. Любов до рідного краю, до його славетних людей, у першу чергу корифеїв театру та окремих відомих літераторів, пронизує нову його книгу, присвячену 130-річчю театру корифеїв. Про неї автор розповів ґрунтовно і натхненно, як і про свого наставника в літературі Миколу Смоленчука. Про роботу над книгою у Центрально-Українському видавництві розказав редактор книги С.Янчук. Автор закликав молодь, яка навчається у стінах колишнього Єлисаветградського земського реального училища, шанувати традиції його відомих випускників, бути достойними нашої Степової Еллади та добрими справами множити її славу. Виступи доповнювала фотовиставка, присвячена творчості М.Смоленчука, та виставка книг і публікацій О.Бабенка із фондів музею. Презентанту і гостям гарним музичним дарунком стали українські пісні у виконанні викладачів кіровоградських музичних шкіл №1 В.Делістьянкової, І.Криворучка та №4 Л.Кардаш.

Народне слово, 2013, 24 січня

Про Я.Бабич

ДЕБЮТИ І ПРЕМ'ЄРИ

Перше цьогорічне засідання, що відбулося у відділі краєзнавства і рідкісної книги обласної наукової бібліотеки, було присвячене новим іменам і новим книгам. Перед студійцями дебютували зі своїми віршами юні кіровоградські поетеси Ярослава Бабич і Олеся Капуста.

Дві десятикласниці міської СШ № 5 ім. Т.Шевченка в минулому році стали лауреатами республіканського книголюбського конкурсу на кращу рукописну книгу, представивши в Київ книжку своїх віршів «Писанка». Яся вже має публікації в обласній і республіканській пресі, виступала на радіо і телебаченні. Обоє мали чимало різнобічних захоплень: музика, малювання, спорт, які потроху «затьмарило» головне - поетична творчість. Їх звіт приємно вразив і тих, хто слухав дівчат вперше, і тих, хто вже знайомий був з ними ще по молодіжній студії «Сівач», куди вони зрідка заглядали у віці 12-13 років.

Ярослава прочитала лірику, пародію і перші спроби перекладу з французької на українську дитячих віршів Моріса Карема (до речі, коли я засумнівалась, чи це не переклад... з російського перекладу, дівчина прочитала той вірш напам'ять по- французьки...).

- Нам би всім так писати, - зауважив О. Косенко і подивувався, де береться у міської дівчини таке глибоко національне бачення, зокрема, сільського життя, осмислення народних звичаїв і традицій, на яке міста досі не наснажують поетів.

Олеся Капуста також читала лірику, вірші для дітей, а ще свою першу спробу в жанрі гумору - гумореску «Обирали депутата». Гарні відгуки і поздоровлення прозвучали і на її адресу. І. Гельман підкреслив, що у кіровоградських гумористів - старійшин росте гідна зміна і щиро порадив тому, що Олеся в такому юному віці і так добре справилась із важким завданням.

Майя Міщенко, бібліотекар - краєзнавець з обласної дитячої бібліотеки, повідомила, що там діє невеличка виставка, присвячена творчості Олесі і Ясі (там же відбулась і літературна зустріч Я. Бабич з читачами). На знак вшанування дебютанток Майя Іванівна вручила їм різдвяні призи-сувеніри - авторські прикраси з макраме.

На студії відбулася також презентація двох нових видань. Книгу В. Герасимчука «Сповідь», видану власним коштом автора, представив В. Бондар. А збірку Миколи Руденка «Поезії» (видану у 1991 р. в «Дніпрі») представила я. На закінчення читали нові вірші О. Косенко і політичну сатиру А. Юрченко. Підтримали студійці й пропозицію - організувати в «Кіровоградській правді» літсторінку (хоча б разову), гонорари за яку перерахувати на підтримку благодійного республіканського фонду «Літературна скарбниця».

Отже, звертаюся і до решти членів обласного літоб'єднання: хто згоден підтримати цю акцію (див. «Звернення», опубліковане в № 1 «Літературної України» за цей рік), надсилайте свої твори в редакцію з приміткою:

«У фонд «Літературної скарбниці».

Кіровоградська правда, 1991

Про В.Базилевського

В.Базилевський.

Побачення з тобою.

Дніпропетровськ, «Промінь», 1978

Після прочитання нової книжки В.Базилевського, подумалося: чи не найбільша поетична висота в ній - поема «Калинові ліхтарі», якою закінчується збірка. Бо тут по-справжньому

переживаєш разом з автором оці щемні почуття дитинства: дружбу, довіру, захоплення «повносяйвним світом», в якому дитина щомиті робить відкриття.

Чимало й окремих віршів, які особливо схвилювали, запам'яталися. Це, зокрема, «У грудні розчинені брами», «Краплі з весла», «Варіації», «Тіртей», «У катакомбах», «Мирна Долина», «Передгроззя», «Балада про Івана Розливана». Ця, восьма книга поета (до речі, деякою мірою ювілейна, бо минуло десятиріччя з дня виходу в світ першої), загалом відрізняється од попередніх особливим ліризмом, міцним сплавом думок і емоцій, «готовністю серця» поділитися найзаповітнішим.

Широта тематики книги показує, який великий простір думок і почуттів у її героя - нашого сучасника. Йому однаковою мірою цікава і дорога історія Вітчизни і її сьогодення, люди, що творять на землі соціальні й духовні блага.

Безліч творів, як прозових, так і поетичних, в українській Ленініані. Проте В.Базилевський пропонує власний здобуток: «Баладу про Івана Розливана», що написана на документальному матеріалі. І запам'ятовується читачам образ комсомольського ватажка, художника - самоучки з кіровоградського села Тишківки, якого вбили вороги нового ладу за спробу доставити в Москву написаний ним портрет Ілліча.

Художнє висвітлення знайшли у книзі й інші реальні постаті: революціонер-народник С.Степняк - Кравчинський, Нестор - літописець, давній грецький поет Тіртей. Причому, якщо в попередній збірці «Поклик простору» деякі рядки і вірші з циклу про декабристів грішили описовістю, то зараз відчувається, що все заново перечитане і пережите автором.

Як і раніше, впевнено відчуває себе автор в «художній майстерні природи, в робітні її всеземній». В.Базилевський знаходить свіжі барви, щоб і читач побачив світ очима поета. Тут і нові епітети: «лобятий колос», «здичавілий ґрунт» і образні порівняння:

Ось колос – в нім зерно до зерна,

Як у патронташі набої.

Ось серце, де мрія до мрії –

Каркаси грядущих століть.

Приємно вражають і несподівані метафори: «літо прихворіло», «надія згрікла молочаєм», «вперлись в синь кулачками бруньок тополята». Поет весь час вдосконалює свою мову. Але на цьому нелегкому шляху підстерігають його і невдачі. Знахідка втрачає принадність, якщо вона повторюється. А в книзі з вірша у вірш мандрують і «ставище», і хата, і дерева, що стоять на белебні, при дорозі, і даль, і дива «неполохані». В одному й тому ж творі «козирають дуби», а через сторінку «козирають соняхи» і т.п. Протестує душа і проти «солов'їних канонад». Прикро й те, що гарне художнє оформлення і частково текст постраждали від неякісного друку. Але це вже докір видавництву «Промінь».

А загалом, я разом з автором нової книжки вірю в те, що «люди - пісня, безперервна і запальна». Пише її В.Базилевський пристрасно, піднесено. Тому й не залишає нас байдужими його поетичне слово.

Дніпро, 1979, №3

ЛІКИ ВІД КОРОЗІЇ ДУШІ

Після віршів «Зв'язки із світом найміцніші вранці», «Цей сонях – безнадійний оптиміст» пройняли душу почуття, подібні до тонко підмічених поетом: «в дерев, що прозріли втратами, пора найсолодших споминів»...Подумалося, що й досі вважаю відпустку, проведену в рідних краях, пропашою, якщо не вдається почути немодну нині пісню паровоза чи тужне кування зозулі (навіть коли накує вона куце майбутнє). Асоціації викликало слово поета, що зупинило миті людського життя, нагородивши їх знаками невмирущості...

Схильність до медитативної лірики – одна з характерних сторін поезії Володимира Базилевського, зверненої до глибинного змісту життя, до витоків його духовності. Найсуттєвіше з опублікованого протягом 1968 – 1978 рр. у кількох збірках увійшло нині до книги «Допоки музика звучить». Найширше представлені в ній твори двох останніх збірок «Поклик простору» та «Побачення з тобою», - книг, що засвідчили ідейну і художню зрілість автора.

Сам факт виходу книги вибраного – це вже оцінка певного етапу творчості. Адже не секрет, що далеко не кожен сучасний поет, тим більше, з покоління сорокалітніх, заслуговує право на перевидання. Читачеві, який уперше візьме до рук книжку цього автора, не завжди буде зрозуміло, де ранній поет, де – сьгоднішній, бо вірші, на жаль, не датовані. А тим, кому відомі його попередні книги, цікаво буде продовжити знайомство, констатуючи, від чого відмовився поет, у чому утверджує себе.

Передусім залишилася вірність основним мотивам. Це - мажорно-мінорна музика натхненної роботи, як смислу людського життя, єдність людини і природи, гармонія почуттів. Утвердився образ ліричного героя – інтелектуальної, темпераментної, багатой на щирі душевні пориви людини.

Мотиви незримої для поверхового погляду діалектики душі зливаються у віршах В.Базилевського в єдину мелодію романтичного, сповненого високих ідеалів часто контрастного світу його героїв. Це, а також своєрідна образна система, вдумлива робота над виразністю художнього слова, надають книзі ідейно-тематичної та інтонаційної цілісності.

В книзі з мелодійною назвою – жодного вірша, присвяченого музиці в прямому смислі. Музикальність же в багатьох віршах відчувається завдяки вдало вибраному ритму, чергуванню ритмів там, де важливо виділити ударні строфи, рядки чи слова, що сконцентрували поетичну ідею. А суть назви книги в тому, що умовою поезії є не стільки здатність відчувати, скільки уміння зберігати і оновлювати музику життя як символ вічної молодості людини. Поетичне слово мусить допомагати боротись із черствістю, байдужістю, обивательщиною, самовдоволеністю. Адже душа людська – то двигун внутрішнього згоряння, а результат того згоряння – творчість, що робить людей людьми. Про це - вірш, який дав книзі назву. Варіації тієї ж теми - у багатьох інших віршах: «Весною бути молодим нескладно», «Подумаєш – ти стільки втратив», «Корозія душі».

*Щоб вас не полишало
Чуття землі небесне,
Хай ніжний цвіт надії,
Як маків цвіт воскресне.
Щоб знову – повороти
І знову – віражі,
Зумійте побороти корозію душі.*

Роль поезії і взагалі мистецтва осмислює, мабуть, кожен поет. Традиційну тему В.Базилевський розробляє у віршах з елементами сюжетності. Це твори, присвячені Тіртею, Петрарці, Пушкіну, Джалілю, Грабовському, Чіковані, Маяковському, Шевченку. Поет відшукує такі спільні моральні риси і моменти прогресивної діяльності цих видатних людей, які роблять їх близькими і зрозумілими нам. Це потрібно «для опори серцю на роки» не тільки сучасному поетові, а й нам, щоб переконатись, як з покоління в покоління нас справжнє мистецтво «мудро вивисує й робить людьми».

Приваблює обсяг знань, які виявляє поет, подорожуючи в часі і просторі. Завдяки цьому плеяда декабристів, видатні земляки поета Степняк - Кравчинський, Карпенко-Карий, Яновський і Сухомлинський, чії діла і людяність дали наснагу на створення віршів-портретів теж стають ще дорожчими для нас. Ці «люди на виріст - з епохи в епоху», життя яких служить прикладом для прийдешнього, збагачують наш досвід, бо

*Міцний ланцюг
Незримо нас єднає,
Минулий день
Зливається з грядущим
Лишилися їх жести,
Імена.
І їх слова. І той же
Хліб насущний.*

Поняття «сучасність» і «сучасник», таким чином, набувають у книзі ширшого, ніж часове, значення. Бо і екскурси в історію, і подорожні враження від поїздок до Молдавії, Грузії, Росії, і галерея образів видатних людей – все це подано крізь призму світогляду і емоцій нашого сучасника, патріота, людини високої духовності. Такий підхід автора до зображення сучасності більше задовольнить сьогоденного читача, ніж загальники, нашвидкуруч присвячені «виробничим» героям. Хоч, можливо, авторові варто спробувати свої творчі можливості і в зображенні більш «земних» постатей.

Осмислення ролі митця в історії духовного розвитку суспільства приводить поета до переконливих художніх узагальнень, допомагає уникнути декларативності. Наприклад, у вірші «Кобзарі» в попередній збірці герой звертався до кобзарів з проханням узяти його в поводири. В новій редакції вірш набрав філософського звучання, кобзарі в ньому названі афористично - «народу рідного поводири». В іншому творі автор також дає оригінальне визначення: «поезія - совість епохи, примружені очі доби». На такі слова має право той, хто глибоко переживає і прагне осмислити світ в усіх його найтонших проявах, хто закликає нас до людяності в наш раціональний вік.

Цікаво вирішує В.Базилевський суто художні завдання, які ставить перед собою: «влонити раптом нетривкий зв'язок між тим, що вже минуло, і грядущим, щоб усе життя, що проминальне й суще. І плин часу, і порухи раптові явити в муках, у живому слові».

Не так часто насмілюються молоді поети зображувати суперечливий стан душі, нюанси почуттів і думок. Характерною ж особливістю лірики В.Базилевського є саме уміння помічати і відтворювати те, що не вкладається «в одновимірність понять – зажура, печаль, скорбота». В його віршах «досада – в парі з радістю», одночасні відчуття присутності і непоправності вини, «надія, радість і печаль осіння». Словом, складний у кожному дану мить людського життя комплекс думок і переживань, як це бачимо одному з кращих віршів книги – «Мамаїв курган», у сюжетних віршах розділу «Поклик простору», в пейзажній та інтимній ліриці. До речі, прикладів останньої небагато, можливо тому, що поет вважає:

*Є мова –
Красномовніша від слів.
Скажімо, жест
чи усмішка як спів.
Чуттів миттєвих ніжні
переливи...*

Цікавий у цьому плані цикл «Метал кохання» - болісний і гнівний, пристрасний і ніжний водночас. У цих віршах правдиво відтворені напруга і випробування складного почуття любові.

В українській сучасній поезії останнім часом скромне місце чомусь посідає пейзаж, такий традиційний для нашої класики. Цікавою спробою, оновити цей жанр стала недавно книга Є.Гуцала «Письмо землі». Своєрідна пейзажна лірика і у В.Базилевського. Приваблює в ній щемне бажання зріднитися з природою, відчутти її, як живу істоту. Це бачиться в оригінальному відліку дня – від

дитячих голосів ранку до вечорової пісні дівчини, у тому, як дослухається його герой до самотніх кроків у лісі і до «кованого чобота зими» у болісному переживанні ним картини пташиного базару...

Кілька слів про поему «Пора перельоту». В.Базилевський рідко звертається до ліро-епічного жанру, може тому тут поки що не помітно особливих здобутків. Цікава поема переважно краєзнавчим освоєнням біографії покоління, що завойовувало і починало будувати нове життя. В ній кілька новел, і така композиція дає автору можливість провести зв'язок між теперішнім і минулим. Але сюжетно ці частини не завжди зливаються в єдине ціле. Творові часом не вистачає отого «крупного плану», який робить поему поемою. Окремі строфи носять інформаційний характер, не пройняті темпераментом. Це ж можна сказати і про вірші «Я був у Бахчисараї», «У гори – все вгору та вгору». Взагалі не всі вірші рівноцінні, адже написані вони протягом тривалого часу. Від вірша «Осінь» віє, наприклад формальним пошуком художніх «красивостей», які автор засуджував ще в ранніх збірках: «У юності, вдивляючись в майбутть, в манірнім жесті, пишномовній фразі, як часто ми краси вбачали суть...»

На жаль, «боротися» ще є з чим. Все таки не легко уявити «карий сміх» (у Симоненка хоч «каре пальто») і «очі чесні, як озерця» (даремно вони перестали бути «чистими», як у попередній книзі). У вірші «Кобзарі» перероблено кінцівку, але ж вона видається зайвою після попередньої сильної строфи. В новій редакції багатьох віршів помітна копітка робота над культурою мови, знайдені влучніші деталі, які роблять образи чіткими і виразними, як, наприклад, рядок у вірші про Сухомлинського, що характеризує його як вождя «гострозорої малечі з держави заблуканих див». Мова розвантажена від надміру слів типу «облуда», «осмута», «бран», «огром», «захланно» і т.п., які повторювались у ранніх книгах.

Кожна книга для поета – не стільки фініш, скільки старт у нові пошуки. Адже сам поет заявляє: «здобутками не купиш рівноваги і втратами жалю не додаси»... Хай все таки більшає здобутків, а втрати не додають рівноваги. Бо спокійне, врівноважене слово навряд чи стане ліками від «корозії душі». А боротися з нею - завдання поезії.

Кіровоградська правда, 1982, 11 липня

БЕНТЕЖНА РАДІСТЬ ПІЗНАННЯ

Ми з дев'ятирічною донькою повільно йшли околицями Кіровограда: ошатною, схожою на сільську, вулицею Айвазовського, стрімким Бобринецьким шосе. «Відвідини пам'ятних місць - завжди хвилююча подія для людського серця», - прийшло на згадку речення із щойно прочитаної книги нарисів Володимира Базилевського «Обираю тривогу» (Дніпропетровськ, «Промінь», 1982). Наша прогулянка виникла не стихійно, а після прочитання нарису «Біля підніжжя Ельбрусу».

Ось він, довгий, старий будинок з цегли, про який в нарисі сказано: «Є в Кіровограді по Бобринецькому шосе під номером 78, на тому самому місці, яке старожили називають дачею Емануеля, будинок. У цьому будинку жив свого часу знаменитий генерал Георгій Арсентійович Емануель. Народився він у Сербії...» Я розповідала дочці про те, що сама вперше знала із цієї книги, проживши десять років поблизу такого історичного місця. Про те, що Росія назавжди стала цій людині другою батьківщиною, що з 1932 року генерал із своєю численною родиною мешкав у цьому будинку. А ще недавно тут жила внучка генерала...

В. Базилевський нагадує нам відомі слова М.І.Калініна: «Рідна країна стає ще ближчою і ріднішою, коли знаєш її історію». Дійсно, як часто ми виписуємо ці слова на стендах музеїв і бібліотек, у школах, а для виконання цього заповіту іноді не вистачає одного конкретного кроку: от хоча б меморіальної дошки на дачі Емануеля.

Нарис «Обираю тривогу» зацікавив, бо дав назву книзі. Він про лікаря і своєрідного поета Анатолія Кримського. «Обираю тривогу» так мріяв А. Кримський назвати свою першу книгу. (І

добре, що хороша назва «не пропала», бо збірник поезій прибрав іншу назву - «Перша крапля». До речі, першим рецензував її з властивою йому увагою до молодих В. Базилевський).

Книга публіцистики «Обираю тривогу» стала збіркою портретів людей щасливої долі, наших сучасників. Цих різних за віком і життєвим досвідом людей об'єднує відданість улюбленій справі, почуття громадського обов'язку. Хлібороб і робітник, вчитель і шахтар, лікар і поет - всі герої книги живуть за нашим моральним кодексом. І цим цікаві читачеві як чесні, працьовиті, дружні люди. Ця книга - як щира розмова з добрими людьми.

Ці нариси раніше публікувались у «Кіровоградській правді», тому з окремими тепер приємно було зустрітися ще раз. І знову, як і тоді, після першого прочитання, теплу хвилю почуттів викликає ліричний нарис про агронома з Вільшанського району І.М. Станкова. Згадуються приємні враження від власного відрядження у Вільшанку, бо саме після поїздки читала цей нарис: травневий степ, спокійна Синюха, добрі люди з Добрянки і зустріч з Ф.Д.Гетьманцем, героєм іншої книги В. Базилевського.

Вдруге читала і нарис «Шліфування характеру» - про мою ровесницю, робітницю заводу тракторних гідроагрегатів Юлію Євтушенко. За 30 років життя жінка встигла стільки, що інший не встигає й за ціле життя. Автор, як і завжди, скупуватий на зовнішню характеристику. Але читач бачить головне. Юлія - державна людина, депутат Верховної Ради СРСР, член КПРС, лауреат премії Ленінського комсомолу, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора. А ще ж і мати, дружина, донька, щира подруга, вдячна учениця і авторитетний наставник. «Доброти її щедрого серця вистачає на всіх», - закінчує В. Базилевський вдалий портрет своєї героїні.

Перечитуючи його роздуми і дослідження про видатні місця і людей Кіровоградщини, особливо ж про Ю.Яновського (про нього у В. Базилевського кілька прозових публікацій, є й присвячені йому вірші), я відчуваю, з яким почуттям гордості говорить він про свій край. Він уміє захопити й інших.

Авторська гордість не тільки за отчу землю, а й за велику Батьківщину звучить в нарисах «З вершини Богданової гори», «Пам'ять зеленого острова».

Гордість за історичну дружбу росіян, українців і башкир - основна нота в нарисі «Курай - башкирська флейта» - про перебування автора в Башкирії в складі письменницької делегації на святкуванні 325-річчя воз'єднання України з Росією і 60-річчя утворення Башкирської АРСР. «Люди Башкирії!... Це одне з найсильніших моїх вражень», - пише автор. Ці слова можна віднести до всіх героїв Базилевського, за якою б адресою вони не проживали. Справляють враження вони і на читача, бо живуть за законами совісті, а їхній зовнішній спокій і витримка - є ознакою не байдужості, а сили і впевненості в собі. Автор невтомно (ось уже вийшла десята книга) пізнає і досліджує, обґрунтовує і узагальнює логіку людських вчинків і характерів. В поезії і в публіцистиці він виконує головне завдання - розширювати наші уявлення «про галактику внутрішнього світу людини».

Публіцистика його дихає поезією, а поезія часто має публіцистичне звучання. Ось читаю, як «встає Мезін-старший за одвічною селянською звичкою рано, ще вдосвіта, аби помилуватися сходом сонця... Бо ж у передранковому супокі гострішають і думки, і почуття». І згадую початок вірша «Зв'язки зі світом - найміцніші вранці, коли у тишу вгрузнуть ліхтарі й дерева, як на варті новобранці, замруть сумлінно в кожному дворі». (Це з книги вибраного «Допоки музика звучить», що теж вийшла торік).

Багаж знань і почуттів не завжди можна вмістити у вірш. От, як наприклад, пафос і спогади дитинства, потоки інформації з минулого та сучасного, які ми одержуємо з публіцистичного триптиха В. Базилевського «Роди, ниво, на добру долю». Герой його - хліб: «батько», «вічний супутник людства» і його найбільше відкриття. Написано про хліб немало. А ці рядки хвилюють і запам'ятовуються.

В.Базилевський визначає хліб і як «естетичну категорію», бо це «найвражаючий приклад колективної творчості». Численні приклади з фольклору і сучасної літератури, цифри і факти, зібрані автором, переконують нас і в тому, що хліб - наука, а «ставлення до хліба - критерій моральності».

Є у В.Базилевського й інші цікаві публікації, які, на жаль, не ввійшли до цієї книги. Це роздуми і спогади про творчість наших земляків Олени Журливої, Віктора Близнеця, Арсенія Тарковського.

Не заспокоюватись на здобутому, не втішатися зробленим - ця жадова письменницької душі передається й мені, читачеві. І я теж своїм компасом обираю тривогу...

Молодий комунар, 1983, 14 липня

ЗЛАГОДА СЕРЦЯ І СВІТУ

І в попередніх, і в цій збірці Володимира Базилевського нема ні власних, ні чужих передмов або післямов. Хтозна, авторська це чи видавничка позиція. Але читаєш і переконуєшся: сказати краще, ніж вустами самої поезії, про поезію важко.

Відтоді, як років п'ять тому в «Кіровоградській правді» опубліковано вірш, що дав назву новій збірці, автор видав кілька книжок, було чимало публікацій в республіканській періодиці. Як і попередні (особливо «Поклик простору» та «Допоки музика звучить»), нова книжка прийшла до читача цілісна і гармонійна. В ній нема творів чужорідних. Сприймаєш її як органічне продовження щирої й переконливої розмови з читачем.

Як і кожного з нас, життєвий та професійний досвід збагачує поета. Про це свідчить дедалі досконаліше вміння відчутти і не просто зафіксувати, а художньо відтворити духовне багатство й психологічний стан своїх героїв у різних часових площинах: минулому, сучасному чи майбутньому.

Особливістю творчості В. Базилевського вважаю те, що день історії ми сприймаємо як новину, в передбачення віримо, як у факт, а діалектику самовдосконалення його героїв порівнюємо з власною.

Павло Загребельний, представляючи автора збірки «Чуття землі небесне» в одному з випусків республіканської телепередачі «Нові книги», сказав: «...поет Володимир Базилевський, якому я симпатизую, дуже талановитий чоловік».

Ось уже півтора десятиліття його книги розкривають багатства духовного світу громадян країни, «де людина вільно так росте». Читаючи їх, помічаєш, як з-поміж далеких та близьких країв, що їх він оспівує, вирізняється кіровоградський, звідки почалася перша стежка у великий світ. В його книзі високий пафос межує з лірикою, елегійні інтонації змінюються урочистими, роздуми про спілкування з людьми - почуттями причетності до природи. І, як струмінь свіжого повітря, вірші пронизує віра у «планетарну відлигу», тобто в торжество добра і правди на землі. Читач оптимістично сприймає красу світу: його свавілля вітрів і бунт трави та ріки, голос «опритомнілого» після зимового сну Інгулу, і «добрий розсміх неба»... Це - впевненість у завтрашньому дні, право насолоджуватись сьогоднішнім, які так потрібні людині! Часто здається, що ось-ось зазвучить музика - рідна сестра поезії, підсилюючи ці настрої:

*В сподіванні трава і розкошаний сад,
кожна віть яблунева так ніжно розквітла,
о, зухвалих бажань золотий снігопад,
співпричетність душі до небесного світла!*

Внутрішня музика рядка - одна з ознак стилю поета. А в тематиці дедалі помітніше місце посідають історичні та інтернаціональні мотиви. Про боротьбу синів різних часів і народів за ідеали людства він пише як про нитку пам'яті для сучасників:

Темінь понура чи сонячна бризь,

*Тиша довкола чи крешуть громи,
Те, що минуло й буде колись,
Власними долями зшиємо ми.*

У новій книзі щедріш, ніж у попередніх, представлено любовну лірику. Вона то по-весняному жагуча, то по-осінньому прощальна. Нас ніби запрошують подивитись: он радість обіймається з журбою... Вірші звучать то як стривожений романс, то як народна пісня. І всі вони - вияв душевної вдячності жінці та її вірності:

*Коли незатишно й убого,
Коли сльота сліпа січе,
Це щастя - мати за підмогу
два сонця відданих очей.*

Поезії В. Базилевського притаманна динаміка думок і почуттів, чітка психологічна структура образів, афористичність мови, бачення світу в невинному русі, а людини - на шляху вдосконалення. Тим помітніші на цьому тлі рядки, в яких асоціації поета не завжди можна виправдати. Рідко, але є слова, що випадають із загального ладу вірша. З книги в книгу, і в цій теж, на низці віршів видно, як часто вдається автор до улюбленого прийому: і в композиції вірша, і в створенні образу використовує парадокси, контрастні почуття, тези й антитези. Але раптом завважуєш, як визріває якийсь внутрішній протест проти усталених ваіантів протиборства, смутку й сміху, осені й літа, морозу - соняха - маку... Може, не варто зловживати навіть тим, що особливо вдається?

Як дочитала книжку, згадала Тютюнникове: «Немає загадки таланту. Є вічна загадка любові». Справді-бо, написане з любов'ю читається так само...

Україна, 1984, №31 – липень

І в книги є донорська кров

Вже кілька днів я розкриваю цю книжку. Читаю і перечитую з початку, з кінця, з середини - де відкриється. Осмислюю і переживаю написане. Пробую відгукнутись, бо ж гріх, знаючи про таке духовне багатство, не поділитись з іншими. А перо німіє. Дивуюся сама собі, з якою легкістю і проворністю я раніше читала (і рецензувала навіть) книжки нашого тоді молодого земляка Володимира Базилевського - і поезію, і прозу, і публіцистику. Сьогодні розумію, що то була безстрашність невігласа. Новою його книгою «І зав'язь дум, і вільний лет пера», виданою цього року «Радянським письменником», не зачитуюсь, а ніби хворію, настільки мені в ній усе близьке і дороге. Може, вдасться «спокусити» й ще когось, кого не притягне, а неодмінно відштовхне підзаголовок «Літературно-критичні статті, есе, студія одного вірша? Ясно, що книга не на банальне «широке коло читачів». І все ж навіть випадкового читача, по-моєму, зворушили б її початок і кінець. Автор означив жанр своїх віршів у прозі як «ліричний абзац». Ці «абзаци» - про його велику любов: книги і народні пісні. Дивуючись, лечу подумки за пафосом цих освідчень. «Розгорнута книга, як розпростерті крила». «Трепетно тримаєш її в руках. Розкошує зір, напружується слух, невагоміє плоть - ти знову в польоті!». А ось -про пісню: «Коли втрачаю смак до життя, донорська кров твоя живить мій дух». Лиш раз мені довелося чути, як співав автор народну пісню. Дійсно, ніби пив «гіркі меди... з різнотрав'я доль».

Хтозна, можливо, влада його писемного слова не була б наді мною такою сильною, коли б прийшла не в молодості? Тоді, коли кілька років повезло відвідувати заняття літстудії «Сівач», де не одній мені Базилевський відкривав таємничі горизонти рідної, сусідніх і дальніх літератур. Щедро ділився любов'ю до слова. Більшість із статей, що ввійшли до книги, мені відомі з публікацій у періодиці, в збірках. От як ця, з якої почалась любов до поезії Арсенія Тарковського - «Урочистий лад душі», відкритий лист поета до поета. Саме завдяки їй за десяток років з дня

публікації мені вдалось прилучити до поетичного світу Тарковського ще кількох, що, як і я до того, обкрадали себе, живучи поза тим світом.

Поштовхом до самоосвіти була й стаття «Карбування по металу» про Ю. Яновського. Вона покликала підняти на щабель вище шкільної та інститутської програм, заново освоїти і прозу Яновського (а з поезією взагалі вперше познайомитись), і творчість Довженка, і масив літератури про них. Ім'я ж Євгена Плужника, вперше почуте на студії, і «студії його віршів» (про нього в книзі теж є стаття) - то також авторський щедрий дарунок нам, тодішнім молодим.

Одна з книг В.Базилевського називається «Обираю тривогу». Кожна сторінка, задум, ідея нової книги підтверджують, що цьому «девізу» вірний він упродовж своєї творчості. Бо кожна стаття - про класичну літературу чи тим більш про сучасну - гаряча тривога душі за її утвердження в нових поколіннях, за вияв її найболючіших тем, ідей, імен. Написані глибоко професійно, вони демонструють добрий сплав інтелекту, ерудиції, душевну наснагу, спрагу автора не тільки почерпнути з глибини віків, а й поділитися зачерпнутим з нами. Як у статті «Жива вода з колодязя тисячоліть».

...І знову радію, перечитуючи знайому статтю про останні вірші Шевченка («Завершуючи земне коло»). Бо саме цим матеріалом і своїми муками творчості поділився колись автор з нами, студійцями, коли ті муки втілювалися ще в рукописи. По-моєму, і ця, найменша, співпричетність до творчості улюбленого автора - то особливе читацьке щастя. З тим же відчуттям перечитую і статтю про Пушкіна, про його поезію, про любов до неї. І вірю цій сповіді безоглядно, хоч не раз сумнівалась, коли багато хто з «широкого кола читачів» теж запевняв у подібній любові, освоївши по кілька програмних творів...

Статті В. Базилевського - то лірико-академічні дослідження. І, разом з тим - освідчення в любові. У більшості - до імен минулого, яким не зів'янути в часі. До Лесі Українки, до Івана Буніна, до Тичини і Рильського, до Олександра Олеся. До друга, що рано пішов у небуття, - Віктора Близнеця. Читаю цей спогад «Лицар совісті» і тільки нині розумію, як маю дорожити коротким знайомством з цією людиною доброї, дитячої душі. Колись «подарував» це знайомство теж В. Базилевський.

І знайомство з Ліною Костенко, якою я тепер «зачитую» друзів, теж почалось колись з «вини» Базилевського на студії...

І - дивна магія слова! - навіть коли я читаю його «Логіку поезії» про творчість Вінграновського, то на якийсь час забуваю, що вона мені далеко не така близька, як, скажімо, самого автора. Зате з болісною насолодою «продираюсь» крізь густозаселений молодими іменами поетичний ліс критичних статей-оглядів В. Базилевського. Вчусь, кого і як можна читати, чи не читати, як сприймати молоду і середнього віку поезію, що стає Попелюшкою в літературі. Запам'ятовую, відшукую, а потім насолоджуюсь творчістю тих, про кого вчитала в цих статтях - В. Герасим'юка, Л.Талалая, В.Осадчого, П.Куценка. Зустрічаю десятки імен, власники яких дійсно працюють в літературі, як у вакуумі - про них мовчать. Але не всі того заслуговують. І я йду на світло цих нових імен, які запалює мені поет і критик. Запрошую на це світло і вас, любителі літератури, а особливо поезії. Не пошкодуєте, потрапивши в сильне біополе думок і почуттів, які струмують з книги В.Базилевського. Воно просвітлює і наснажує.

І хай вам теж пощастить зробити нові читацькі відкриття. Бо час летить так швидко, що книги, на відсутність яких В.Базилевський нарікає в окремих (на жаль, всі статті - не датовані) статтях, уже чекають вас у бібліотеках і книгарнях. А в них - відповіді на питання з статті В.Базилевського «Що література може?». Візьміть у руки й оцю - «І зав'язь дум, і вільний лет пера». Це рядок з віршів В. Базилевського, великого книжника, цікавого поета і оригінального пропагандиста «крилатих» книг, «птахів-книг». Без таких - збідніє наше сіреньке спілкування

навколо «неокласичних» тем: черги, порожні прилавки, дефіцити... Треба хотіти і пробувати підніматись над цим.

Кіровоградська правда, 1990, 20 вересня

Відкритий лист Володимирові Базилевському

Добрий день Вам із рідного краю!

"В травні годилося б духу здійматися вище", пишете Ви. І так захотілось піднятися хоч на мить над звичною буденністю! "А золото віри так важко добути з копалень буденщини..." Це правда, але ж ось вона, Ваша рятівна соломинка: "Випало щастя - протяг свободи!". Та чим же він нас "нагородив", цей протяг? - "Прозріли й вжахнулися власних діянь - мерзоту епох перевершили!" І куди ж далі? - "Уперто нас історія тримає, як і тримала завжди на задвірках». А тут, на задвірках історії, кожен, услід за Вами, міг би повторити найвідчутніше: "Дух тьми наближається, чую, з вершин і низин". І як же ми себе при цьому ведемо? - "А ми в цих степах сидимо і витягуєм дні із пельки бездушного віку, мов карти з колоди". І чую Ваш печальний зойк: "Я жінки не бачу в своєму столітті". О, пощадіть чути плач по собі заживо! А у відповідь ще одне гірке зізнання: "Я живу не в своєму столітті, я між вами непроханий гість".

Ой, ні, Володимире Олександровичу, не відгороджуйтеся століттями від нас, "не в своєму столітті". Ви б ще бачили жінку. А ми всі разом живемо в своєму - "колодязі часу", в такому жахливому вертепі, де "Вік непотребний калічить поету словник, хилить творця до землі, у безрадісну прозу". Вибачте, що і я так - цитатно - опустилась до "опрозаїчення" - калічення Вашої поезії, яку хочеться не просто поглинати, а й проповідувати Ваше душевне страждання - в науку тим, хто ще чи вже на це нездатен. І тим, хто страждає разом з Вами. Такі радіють, що "Ще постачає село поетів..." Бо розуміємо, що "якщо помре читач останній, помре й народ, який не знає: душа - то авгієві стайні, «коли занедбана вона». Тож спаси, сохрани і примнож Вам, Всевишній, читачів!

Хоч я, як читач, не з усім згодна. Ви пишете:

*Не жаль мені того народу,
Що власну душу занедбав.
А жаль рапсода, бо рапсоду
найтяжче зроду від потрав.*

Останнє - так. А перше? Ні, мені жаль і народ, якому віками "допомагали" занедбати душу.

Недавно у П.Селецького вийшли вірші (у черговій "братській могилі" з назвою "Свята вода"). Він зробив мені на книзі такий автограф:

*Ти відмовилась від народій.
Я відмовився від сонетів.
А в широких масах народу -
Геть відмовились від поетів...*

Я вважаю у цьому - двобічна вина: і поетів, і народу. А так хочеться, щоб останній рядок не відповідав дійсності! Петро ж передав мені і Ваш дарунок з Києва - нову книгу "Вертеп". Спасибі за неї і за автограф, що звучить так само афористично, як і вся книга-проповідь, що діє як згусток Вашого болю за нас усіх. А Ваш автограф "невольничі плачі й інвективи з вертепної епохи" можна б ставити на кожній книзі замість підзаголовка

"Хроніка душі". Вражаюча хроніка. Настільки трагічна, що я просто не в силі читати все підряд. І я перескакую, шукаючи хоч якогось просвітління, щоб душа випорснула з-під гіпнозу безжальної правди. Але "дух тьми" невтомно гнітить і розчавлює... І я розумію тепер, чому так довго не видавалась ця книга - боялись її гіркої правди про нас. І боляче дивитись на цифру її мізерного тиражу - 2 тисячі... А радісно - за таке своєрідне оформлення, яке зробив В.Соловйов.

Я знаю, як скептично дивитесь Ви на всілякі відзнаки, але прочитавши книгу, подумала: а чи не символічно те, що "Вертеп" я одержувала в день народження Шевченка?..

В цей день ми, Ваші колишні студійці із "Сівача", проводили поетичну зустріч з учителями. Я вела її, ілюструючи виступи місцевих поетів Вашими поезіями з "Вибраного". Читала вірші про поезію і про Шевченка, і тут Петро обнародував Ваш "Вертеп" і прочитав два перші вірші з нього. Я надіюсь, з тієї миті не лише я, а й багато хто погоджується з Вами і не раз, що "Вертепник - це доля, а хата - вертеп". Яка об'ємна назва, а слово ж сьогодні забуте і незрозуміле багатьом. Тож, щоб хоч якось допомогти людям (о - найвні надії, чи ні?) "винести душу-дитину з розору пожежі", я читаю "в масах" Ваш "Вертеп": "Викуп" - про ціну Шевченкової волі - дітям у школі і своїм колегам та в обласній бібліотеці для юнацтва, де теж виступали сівачівці. Там же - в розмову про нашу мову і культуру - додала і Вашу "Оду суржикові" та вірш-вирок "Орали, сяяли, косили".

Найпроникливіші рядки (їх так багато!) вибрала і для "Жмені", - є в нас таке жіноче культурологічне товариство в бібліотеці. Спасибі ж Вам за вогонь слова, який - я бачила - народжує блиск в очах жінок (а в такому разі їх неможливо "не бачити"). За глибоко поетичну філософію, за книгу філософської поезії, за сповідь і каяття від нашого імені - спасибі. За розуміння того, під чим міг би "поставити хрестик" багато хто з нас:

*За сум'яття сердець, за бродіння умів
заплатили скажену ціну.*

*І де благо, де зло - темний житель степів,
занепадним умом не збагну.*

Але швидше б, швидше б приходило прозріння до нас, сучасних.

На мене особисто знаєте, що подіяло найдошкульніше? Просто "дістало", як каже нині молодь, - "Листування Гая Валерія Катулла Веронського". Тут просто вражаюче діє Ваша давня любов до античності. Настільки гіпноотично, що я побрела до енциклопедії, щоб доточити розуму до давніх куцих вузівських програм... А потім ще й занурилась у його 116 віршів, — спадок "доновоєрного" Катулла. Посеред "Вертепу" прочитала і його епістолярну лірику. І знов до Вашого одкровення повернулась. І відчула те, що й Ви:

Що ж це діється, думаю, боже ти мій!

І бреду навпростець навмання.

Переслідує читане в книзі старій –

Додає лиш скорботи знання.

Але – не тільки – скорботи, а й оптимізму. Читала і дивувалась: пройшли тисячоліття, а, виходить Катулла писав...і про нас, бо хаос Римської республіки перед її занепадом дуже нагадує наш день нинішній. Але ж попри все - Рим стоїть! Тож раптом такою дозою оптимізму мене обдало. І так рішуче повторилось: ще буде - вкотре? - і Нова Ера в домі нашому, який з вертепу розбійників стане домом молитви в Україні. І після вертепної драми таки на сцені життя нова радість стане! А значить - ще будуть і у Вас "новоєрні" вірші - про гармонію життя у цьому світі.

Так що - привіт Катуллу, якого Ви відкрили мені, як і багатьох поетів до нього (Є.Плужника, В.Свідзинського, М.Вінграновського, Ліну Костенко, В.Самійленка, І.Римарука, С.Чернілевського) - на студії колись і в листах - потім.

Пишу і смикаю себе за рукав - окстись! Бо хоч і не бачила Вас років 10, а зримо уявляю, як іронічно Ви посміхнетесь, читаючи, і подумаєте: "Так і забронзовіти недовго" . Ми, "степівчани", досі пам'ятаємо і періодично цитуємо цю Вашу улюблену засторогу від зазнайства і самозаспокоєності: - Вам це не загрожує.

...Три години тому закінчився мій робочий день у бібліотеці. А я все гортаю увінчаний закладками "Вертеп" і злегка пошматований студентством том "Катулл. Тибулл. Проперцій" з "Бібліотеки античної літератури". Критика про Катуллу там уже вирвана. А значить, у нашому "вертепі" ще комусь потрібна і поезія, і слово про неї.

Хай буде так завжди - цього Вам і бажаю.

Чекатиму нових книг і нових знайомств з великими людьми.

З повагою Антоніна КОРІНЬ
Кіровоградська правда, 1993, 11 травня

ДОСТОЙНИЙ ПРЕТЕНДЕНТ

Хочу приєднати свій голос до голосів тих людей, які висунули Володимира Базилевського на здобуття найвищої літературної премії України – Шевченківської.. Переконана разом зі своїми колегами та земляками поета – він її заслуговує.

У 1978 році я познайомилась з його поезією за книгою «Побачення з тобою» і відтоді триває моє всезростаюче захоплення творчістю цієї глибоко порядної, інтелігентної і талановитої людини. Він сильний у всіх жанрах – поезії, літературознавстві, критиці, публіцистиці.

Нас багато – кіровоградців, які стараються не пропускати його суботніх радіопередач «Про поетів і поезію», а потім обговорюємо їх, бо вони дають поштовх як до наукових пошуків, так і до відкриття нових імен та обривів поезії. Наша бібліотека підготувала методичні рекомендації по пропаганді сучасної літератури за його книгою «І зав'язь дум, і вільний лет пера». За останні кілька років з усього прочитаного в жанрі поезії найбільше враження на мене і на моїх однодумців справила книга В.Базилевського «Вертеп», в якій поет дав підзаголовок «Хроніка душі». В автографі на подарованій мені книзі він ніби уточнив його: «невольничі плачі вертепної епохи». А переспіви Володимира Базилевського «Книги псалмів» (журнал «Всесвіт», 1994, №4) сприймаються як вершинне осягнення біблійної теми в жанрі поезії, бо звучать вражаюче актуально, болісно, проникливо, доходять до найвіддаленіших закутків наших атеїстичних душ. Таких подвижників, як Володимир Базилевський, літераторів з глибинною ерудицією, високою емоційною напругою, що продовжують посеред кризи твердити нам, що ми – Люди! – треба підтримувати, шанувати і гідно цінувати».

Народне слово, 1995, 23 лютого

«І ПРИЙДЕ ВЕЛИКА ЕПОХА – ЕПОХА РЯТУНКУ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ?...»

«Забув би напевно - в якій ти країні і де, та суржиком вколеться слух і втішишся - дома. Дарма, що і фон ненормальний, і небо бліде, таке ж, як життя занепале, що втіхи не жде, надкушено стільки кислиць - постійна оскома". Що ж, сьогоднішня наша розмова, яку я розпочала рядками поезії Володимира Базилевського, буде не з веселих, а скоріш - з болючих.

«Знову чорнуха! - скривиться кисло естет. - Ти нам поезію дай, якщо ти поет..."

"- Друже, поезія у безстрокову відстрочку загнана часом, втратила імунітет, поміж брудними жила й забруднила сорочку"..."

Нові вірші нашого талановитого земляка, цьогорічного лауреата Шевченківської премії за книгу поезій "Вертеп", видану 1992 р. у Києві, зараз об'єднані в нову книгу "Вокзальна площа". Ця книга видана минулого року теж у Києві Спілкою письменників України, фондом "Літературна скарбниця" та культурним центром "Світовид". Наприкінці травня цього року, коли ми презентували в Києві кіровоградський журнал "Степ", мені і ще багатьом кіровоградцям В.Базилевський подарував книгу "Вокзальна площа" з теплими і дружніми автографами. У розмові з ним відчула, як скучає, любить край, де народився, вчився, працював, формувався як поет. Але говорити з поетом без віршів - справа половинна, та ще й в юрбі, натовпі людей. Для розмови з поетом потрібна тиша, самотність і зосередження на його поезії. Мені вдалося викроїти на таке благо єдиний літній вихідний. І от - втретє перечитала книгу "Вокзальна площа", книгу драматично - трагічну, написану з душевним надрином. Вона - про наше з вами нужденне поки що життя в незалежній Україні:

*Терпи і зри ці вбивчі недороди,
спізнути маєш ти не тільки хміль,
яка опорні вирвала стовпи
й несе тепер наосліп звідусіль...*

Це звернення поета до нас із поеми "Вокзальна площа", яка дала назву книзі. До речі, забула одразу сказати, що в книзі зібрані цикли віршів і поеми, написані в 1986-94 роках, тобто у це останнє десятиріччя, може, найпереломніший момент історії нашого століття, коли розпалась остання в світі імперія, а на уламках самовладдя з'являються все нові імена: держав, державних діячів і поетів.

І знову цитата:

*Зітхнулось: людина й держава - коли їх і хто розведе?
Нічого, що думка іржава, іржавий і міф про Едем.
Під пресою подвійним особа - державним і хатнім, своїм.
І це найлихіша випроба з можливих помпей і цусім.*

З-під цього подвійного - державного і хатнього пресу - згадалась давня, приречена на несвободу думка: жити в суспільстві і бути вільним від суспільства - не можна.

І чи треба? Читаю далі і думаю, що цього разу поет Базилевський більше схожий на хірурга у своїх помислах. Не скальпелем, а власним серцем пробує він розкрити гнойовики нашого життя, а їх - безліч, бо хворе все суспільство, модель якого - оця київська Вокзальна площа, де під звуки модерної музики йдуть, немов у кіно, кадри нашого життя: каліки, жебраки, повії, шмаркачі, п'яниці, бомжі, бевзі, блаженні, циганчуки, злодії, і - поет зі своєю вразливою душею, що з болем всотує цей содом і гоморру, де переважають, затіняють людей:

*...валізами нав'ючені візки,
картонні ярликасті яцики,
пляшки, мішки, пузаті рюкзаки –
одні - з Європи, інші - до Європи.*

Як вам – ми – європейці в цьому кривому дзеркалі життя, з якого, знай, рвемось у задзеркалля – на заробітки? Яка ж болюча авторська іронія щодо цього:

*Так чим же це ми гірші, ніж вони?
Яких таких збулись пріоритетів,
що стали недосяжними штани,
козацький краю, для твоїх поетів?*

"Страшна свобода, як свобода - смерть" або "свобода як міраж, в який так легко віриться в пустелі", такого висновку доходить поет, усвідомлюючи всю, дай Боже, тимчасову гіркоту нашого праведного вибору - свободи.

"Число звіра" - то теж поема, яка продовжує тему "Вокзальної площі", написані вони обидві в 1993 році. Що за така загадкова назва - "Число звіра"? Все просто - маються на увазі три шестірки - тризначний "код" Сатани, нечистої сили, Вельзевула, диявола - оно скільки в цього клятого звіра імен, це в нього ми тепер - у тяжкому полоні, маючи документальну свободу:

*Разом помовчимо і поміркуємо разом,
як же це так, що ледве здобувшись
на мову
й видерши плоть з тюрми окаянної з м'ясом,
ми у невольничий льох
потрапили знову?*

Що найбільше мучить поета, не дає йому спокою? "Це самотизна із горла виштовхує вірші", - читаємо одне зізнання. "Є й поміж ближніх сирітство. То - найсумніше", - поруч - друга причина. А ось ще злива цих жалів-причин:

*Жінки блаженної жаль, що повірила
в гасла
і корогви нишком окропила сльозами,
жаль мені всіх, що лишились
без хліба і масла,
надто калік із моєї поеми з вокзалу
...Пригадую ту київську нашу зустріч.*

З яким інтересом, питав Володимир Олександрович про те, як живе і чим наш Кіровоград, що за постаті в ньому при владі, як дихається митцям, чи є молоді таланти, як реалізуємо ми тут те, що дала незалежність, у що віримо, за що боремось, що проповідуємо, хто й кого поважає, шанує, любить, цінує? Тоді в розмові і тепер - у його поезії - відчуваю те, чого він боїться найбільше - нашого духовного зубожіння:

*Той люд при злиденній зарплаті
і духом, либонь, зубожів.
Сварився і кляв депутатів
та інших поважних мужів.*

Це цитата - з третьої поеми "День другий", написаної теж у 1993 році. Найбільшого ж душевного болю завдає особисто мені поема "Курс історії", написана в якомусь маршевому темпоритмі, спресовуючи в кількох поетичних сторінках віки й тисячоліття історії українців як нації і народу. Крізь «кислотний дощ», «сатанинський норд» - сміття й блювоту площ, «стовпотворіння орд» чується зболене поетове запитання:

*Хто ти – народ-кріпак?
Всесвіту інвалід?
Чи не з тяжких провипин
плебсу та яничар
родять у нас полин,
терен і молочай?*

Цей пристрасний риторичний монолог поета до свого народу - про його минуле й сучасне, про постійне гноблення і поневолення українців, що призвело до вироблення рабської психології, зниження, поневаження почуття національної гідності: і

*Де не спромігсь сусід,
там наловчивсь хохол.
В сітку своїх воріт*

*лупить за голом гол.
О самогубний рід!
Стогнуть Дніпро й Хорол,
п'яний гуля бедлам.
Де не встига хохол,
там устигає хам.
Грає в дурний футбол,
плутає храм і крам,
кличе любов'ю страм, -
п'яний гуде бедлам.*

Давно я не читала такої гнівної, такої безжалісно-відвертої поезії про наше сьогодні. А поезія В.Базилевського примушує осмислити час і себе в ньому:

*Ревний служитель муз -
знову дивлюсь кіно.
Я пережив Союз,
жахи його і багно.
Як пережить конфуз
волі, що йде на дно?*

Є ще дві невеличкі поеми в книзі Володимира Базилевського, які продовжують розвивати цю ж громадянську тему: людина і держава, особа і суспільство, особистість і час. "Прощання з глибинкою" - то усвідомлення трясовини звичного, буденного, обивательського життя в степах України, то не стільки осуд, скільки гіркота і жаль від того, що на благодатній землі, серед буяння чудової природи людина - деградує, бо не живе, а безбарвно існує. Між строфами пекучими висновками звучить самотній, як поет, відірваний від строфи сиротливий рядок - згусток болю.

*"Байдужість до рідної крові".
"Порвалося наше коріння".
"Забуті родинні могили".
Глибинко, забула про Бога".,
"О Боже, пошли їм прозріння!"*

Поет не тільки благає прозріння для нас, він і сам його шукає - у часі, в просторі, в історії мистецтва. У його книгах давно відчутна любов до античних часів, які надихають його своєю мудрістю та постатями, навечно вкарбованими в історію мистецтва. Усе на світі – повторюється: злети і падіння, процвітання і розпад держав, занепад і розквіт культури. Ось ця філософія спірального розвитку Всесвіту дещо пом'якшує і полегшує той душевний стан пригнічення, який нагнітає і саме життя, і жорстокий реалізм поезії, про яку йде мова. Цикл віршів "Листування Гая Валерія Катулла Веронського" - то погляд у давньоримське минуле, часом дуже схоже на наше сьогодні, хоч писав про те поет древності:

*Темний вік дістався нам у спадок,
чи то ми таким його зробили, -
вік сліпий, глухий і нетямущий,
тільки б йому жерти, пити й спати
та плодити покручів-державців.
Всі, кому не ліньки, на чужому
гріють руки, сваряться та блудять,
а вже брешуть - навіть небу жарко.*

Ну, що? Аби я вас не попередила, що це переклади з древньої поезії Римської імперії, хіба б не здалось вам, що це - про нашу Україну?

Але я розумію, як і вам, і мені, і всім нам забагато гіркоти, печалі, злиднів у реальному житті. Тому пробачте, що про те ж саме вибрала сьогодні і поезію. Але ж можливість для поета свободи слова то вже величезне досягнення у незалежній демократичній державі, яка, нарешті, здобулась і на власну Конституцію. А отже - є нова надія і віра у зміни на краще, без цього не варто жити і чекати майбутнього. На закінчення ще кілька слів про поему "Під флейтою ангела", яка увійшла і в попередню книгу "Вертеп", відзначену Шевченківською премією, і в цю - нову. Героєм її може бути і сам поет, і кожен, хто може вслід за ним повторити:

*Вже очі дивитись не в змозі
на гульбища скверни,
вже слух не витримує реву,
мерзоти і свисту.
Загрожують шлунку виразки,
легеням - каверни,
повітря бракує - обкурює
смогом нечистим.*

До Вічного Розуму звертається поет, просячи для нас:

*Даруй нам не манну жебрацьку і не Ельдорадо,
а здатність до блага, готовність піти на офіру.
І смак до життя поверни і загублену радість
у безумі днів віднайти, як і втрачену віру.*

Що ж нам лишається? О, багато чого: думати, діяти, творити себе і державу, і вірити в те, на що так хочеться мати ствердну відповідь:

*І відлік подій розпочнеться з нового рахунку?
Й отямиться світ, пройшовши жорстоку випробу?
І прийде велика епоха - епоха рятунку людської душі,
що втратила Божу подобу?*

Прийде епоха рятунку людської душі. Вірмо в це, як вірять, кажучи нам жорстоку правду про нас, поети. Важко нам сьогодні жити і любити: свою роботу, за яку не платять, сім'ю, в якій нужда стала чи не єдиною темою спілкування, мистецтво, в якому віддзеркалюється це ж безпросвіття. Але шукаймо в собі сили і в мистецтві, і в поезії. Наснажуйтесь духом тих, хто співає, хай сумну і жалібну пісню, але має на те дух:

*Шукай же не в морі, а в небі
свою Атлантиду,
прохромлений піками фактів з екрана
й газети.
Помовч про любов, хоча б не впади
в зненавиду,
ненавистю не порятуєш
калічну планету.*

Давайте прислухаємось до цієї поетичної поради Володимира Базилевського, поета, книжника, ерудита, прекрасного пропагандиста українських поетів і поезії, голос душі якого ви часто чуєте в передачах українського радіо. Коли не вистачає часом сил на любов до України, яка торує важкий новий шлях, давайте не дозволимо собі, не опустимось до того, щоб ненавидіти одне одного і її – нашу землю, нашу матір.

Кіровоградська правда, 1996, 22 серпня

«КРИЛА КНИГИ – КРИЛА МОЇ»

Про читацьке щастя спілкування

«Є така планета Поезія, де не існує державних кордонів і державних митниць». Наш ювіляр, якому сьогодні виповнюється 75, творить таку планету. Ювілейна стаття – то, звісно, класичний панегірик. Та про цього автора так багато написано критиками, журналістами, соратниками по перу, що навіть реферат з уривків цього масиву не завоює собі гідну площу у жодному ЗМІ. Тож я вибрала непроторений шлях: розповім про вплив письменника Володимира Базилевського, який формував з мене читачку і творчу особистість. Можливо, це буде корисно літературним вчителям і учням? «Молодь – останній притулок моєї надії», - писав поет.

Моє перше десятиліття бібліотечної роботи в Кіровограді (1974-1984) було переповнене захопленням літературним краєзнавством. Для чернігівчанки, яка одержала диплом у Харкові та чотири роки працювала на культосвітній ниві у Дніпропетровську та Білорусії, на першому місці серед відкритих мною літературних імен Кіровоградщини був Володимир Базилевський. Поет і журналіст, на 11 років старший за мене, середнього зросту, схожий своєю кучерявістю на Пушкіна, з глибоким поглядом - інтелігент, аристократ, інтелектуал, жартівник, він завжди був зі мною на Ви. Разом із творчими друзями я дісталася Володимирові Олександровичу у «спадок» як студійка молодіжної студії «Сівач», якою перед тим керував Валерій Гончаренко.

Тепер точно не пригадати, але, здається, моя замітка у 1976 році в «Кіровоградці» про творчість Леоніда Тендюка, підготовлена, як виявилось, його товаришем В.Базилевським, була початком нашого знайомства. Відтоді й наснажувала його журналістика, до якої мене тягло змалку. Пізніше мені відкрився поет і критик В.Базилевський, який став лідером за кількістю поетичних збірок. Прочитавши вісім його попередніх книг, я ризикнула написати перший відгук на його збірку «Побачення з тобою», який, крім «Кіровоградки», надрукував у 1979 р. і журнал «Дніпро». Відгук був не зовсім позитивний, але, може, це й додало мені трохи авторитету в очах автора. Відтоді він часто замовляв мені відгуки на нові книги земляків для літсторінки «Степові кларнети», яку вів у «Кіровоградці». Але жодного разу не просив написати про його книги, просто дарував їх з автографами і в бібліотеку, і мені. Лише одну «Чуття землі небесне», понівечену редактором і видавництвом, не підписав.

Тим часом його пристрасна творчість уже стала для мене «залежністю». За 18 років я написала про неї 10 статей, які друкувалися в обласній пресі та журналі «Україна». Дякуючи його читацьким і письменницьким розповідям і статтям, активно стала знайомитися з творчістю кіровоградців: В.Юр'єва, Ф.Непоменка, В.Юречка, В.Кобзаря, Л.Тендюка, В.Близнеця. З останнім кілька років листувались, рецензувала його книги.

Була у нас, кількох студійців, і спільна радість, коли В.Базилевський «проштовхнув» по кілька наших віршів у колективну збірку «Кроки» (1985), яка вийшла у Дніпропетровську. Така ж радість повторилась, коли В.Базилевський включив наші вірші в альманах «Поезія-88».

А що в першу чергу стимулює нас, писак? - саме публікації. Ось таким активним «стимулятором» і став для нас нинішній ювіляр.

...У порівнянні з його останніми книгами, виданими за роки незалежності України, перші були відчуттям, що «люди - пісня, безперервна і запальна». Але у всіх його поезіях дихає публіцистика і навпаки.

Його публіцистика й проза теж завжди були мені цікаві, бо розширювали «галактику внутрішнього світу» людини. Здається, після Базилевського щез у журналістиці мій улюблений жанр - нариси, з яких він видав цікаві книги «Обираю тривогу» та «Делегат конгресу». Прочитані книги стали поштовхом до розшуку будинку генерала Емануеля, особистого знайомства із делегатом Конгресу миру Ф. Гетьманцем та поетом із Комі АРСР С.Поповим, ветераном ВВв, учасником

визволення Кіровоградщини. З ним довго тривало листування, а бібліотека імені А.Гайдара поповнювалася його книгами.

А нарис «Біля підніжжя Ельбрусу» так захопив, що через рік і я піднялась на Ельбрус... Нарис «Обираю тривогу» - про лікаря і поета А.Кримського - сприяв знайомству з його книгами та автором. А його книга «Земля двох морів» згодом покликала в Болгарію. Ось так жадоба пізнання, властива письменницькій душі, завжди передається моїй - читацькій.

У книгах нашого земляка царює динаміка думок і почуттів, мирно сусідять високий пафос і пронизлива лірика, елегійні інтонації змінюються урочистими, роздуми про спілкування - роздумами про співпричетність до природи. Внутрішня музика рядка - ще одна ознака стилю. На його вірші створили чимало пісень А.Фоменко, О.Архангельський, О.Решетов, а як чудово він співає українські народні пісні! А з яким пієтетом пише про них у новелці «Рідна пісня»! Ось її початок: «Коли втрачаю смак до життя, донорська кров твоя живить мій дух». Та в кожній його книзі є ота «донорська кров». А для мене донором стала згодом його літературознавча книга «Лук Одиссея».

Серед багатьох проповідуваних ним добротворчих ідей, мені найближча ідея взаємозалежності людського щастя. Для нас, дітей повоєнного покоління, його вірш «Поділіться вогнем» був екскурсом у ті скрутні часи воєнного лихоліття, коли згорьовані люди вміли ділитися і пічним вогнем, і словом утіхи, бо інакше - не вижили б.

Близька й дорога мені його постійна боротьба з «духовною летаргією» та за «лицарський кодекс честі». Він завжди сповідує принцип «в самій невтоленності спраги - щастя». Рясно публікуючись у 80-х роках ХХ століття, на порозі свого золотого ювілею, він зізнався: «...печальний дар судьби - горіти пізнім цвітом». Тепер радію, що він не зраджує цьому дарові, а горить все яскравіше, в т.ч. на ниві критики й літературознавства. Правда, вже трохи зраджує своєму автопортрету: «цей сонях - безнадійний оптиміст», бо часто-густо його теперішня поезія гнівно-песимістична, у якій «поети подають один одному руки через голови політиків».

...Свою ідейну та художню зрілість автор давно засвідчив ще першою книгою вибраного «Допоки музика звучить». З книги випливає, що умовою поезії є не стільки здатність відчувати, скільки уміння зберігати і оновлювати музику життя, як символ вічної молодості людини, душа якої - двигун внутрішнього згоряння (його рядок з цієї книги «зв'язки зі світом найміцніші вранці» я зробила своїм творчим «графіком»).

Приваблює мене незбагнений обсяг знань, який демонструє письменник, подорожуючи в часі та просторі. Надихають його численні вірші та статті про роль мистецтва і митця, які є ліками від «корозії душі». Його поезія облагороджує, бо «поезія - совість епохи, примружені очі доби».

І ще афоризм: «Добірна критика повинна читатися з такою ж насолодою, як і добірна поезія». Так зі мною і відбувається.

Можливо, його слово не було б таким магічним, якби прийшло не в молодості? Кожен його виступ, письмовий і усний, вів мене до нових відкриттів: нехрестоматійних Шевченка, Гоголя, Пушкіна, Буніна. Під час студійних занять у «Сівачі» не одній мені В.Базилевський відкривав або розширював поетичні обрії, пропагуючи книги невідомих чи маловідомих поетів: свого улюбленця Є.Плужника, В.Свідзінського, М.Вінграновського, В.Герасим'юка, Л.Талалая, В.Осадчого, Д.Іванова, І.Римарука, С.Чернілевського та інших. Після розповіді про Ю.Яновського я прочитала його п'ятитомник, відкривши для себе Яновського - поета. Зрідка Базилевський довірливо ділився з нами своїми дослідженнями, дуже рідко (на наше прохання) читав свої твори. Його глибока ерудиція здавалась нам «живою водою з колодязя тисячоліть». Тепер розумію, що мала майже двадцятирічне читацьке щастя спілкування з письменником...

Новим читацьким потрясінням стали його драматично-трагічні книги «Вокзальна площа» і «Вертеп». Остання удостоєна Шевченківської премії у 1996 році. «Поезія вимагає всієї правди», «коли інші хамелеонствували, я волів залишатися самим собою», - писав згодом лауреат.

Як і попередні його книги, представляла їх землякам у радіопередачі «Криниця», яка не залишала слухачів байдужими. Щоразу радіослухачі приходили в бібліотеку за його книгами. Та й кого б не «дістали» такі рядки: *«Забув би напевно, в якій ти країні і де, та суржиком вколеться слух і втішишся - вдома. Дарма, що і фон ненормальний, і небо бліде, таке ж, як життя занепале, що втіхи не жде, надкушено стільки кислещ - постійна оскома».*

Ці важкі для сприйняття книги - і про те, що «поезія у безстрокову відстрочку загнана часом...»; і про «не тільки хміль свободи, але й страх свободи». У цих книгах поет - у ролі хірурга, який не скальпелем, а серцем розкриває всі болячки суспільства. Вокзальна площа у Києві стала прообразом тодішньої держави: каліки, жебраки, повії, бомжі, злодії - ось воно - криве дзеркало суспільства. *«Хто ти - народ-кріпак? Всесвіту інвалід?»* ставить поет риторичне запитання у поемі «Курс історії», найболючішій. Їй вторить інша - «Прощання з глибинкою», - це вже про нас, деградуючих степовиків. «О, Боже, пошли їм прозріння!» - не тільки Бога благає, а й сам шукає і частково дає це прозріння нам у своїй творчості. «Я чесно висловив мою правду, розуміння часу, в якому живу». Поет демонструє, що, звертаючись за допомогою до Бога, треба й самим бути здатними до благодійництва і жертвності.

...Дуже любила його радіопередачі, які довго звучали вже з Києва, наповнені не лише його власною, а й високою поезією інших. Кожна, як і книги, наснажувала, додавала віри в позитивну відповідь на його ж запитання:

*І відлік подій розпочнеться
з нового рахунку?
Й отямиться світ,
пройшовши жорстоку випробу?
І прийде велика епоха –
епоха рятунку
Людської душі,
що втратила Божу подобу?*

Це - реакція на час, на знеціненні особистості. У багатьох з нас не вистачає сил на любов до України. Але, читаючи високу поезію земляка, розумієш: ми не маємо права опускатися до ненависті між собою і в бік її - нашої матері.

Років десять після його від'їзду до Києва ми листувались (на жаль, архів з багатьох літературних листів не вцілів). У листах зрідка він просив про якісь окремі бібліографічні розшуки, надсилав вирізки своїх публікацій, іноді займаючись самокритикою. У кожному листі радив, що й де прочитати, подивитися в кіно, надсилав книги, передавав їх земляками. Вболівав разом з нами, зокрема за перейменування проспекту Комуністичного на проспект Тарковського.

Не забував тепло і з гумором привітати з кожним святом, у т.ч. з ювілеями «Сівача». А на зламі тисячоліть подарував науковій бібліотеці велику колекцію книг з автографами багатьох письменників України. З неї було видно, як багато письменників молодих і досвідчених, прагнули одержати від нього оцінку своєї творчості.

...Я часто читала й читаю вірш земляка в різних аудиторіях. Часто цитую його застереження нам: «Не забронзовійте!». З віком переконуюсь у мудрості його афоризму: «Чим довші роки, тим коротші рядки».

Колись насмілилась прочитати йому й опублікувати єдину пародію на нього,- не образився. Тепер, компенсуючи ту зухвалість, зробила два десятки перекладів його поезії російською. Є

російські переклади В.Базилевського у О.Полевіної. Була свідком у Києві, коли поет-перекладач О.Архангельський дарував йому свої переклади. Тоді ми дізнались, що поки що немає книги його поезій у перекладі російською мовою, зате переклади болгарською, угорською та ін. А нещодавно кіровоградський поет В.Корнієць підготував до друку книгу «Передзвони», де є російськомовні переклади з В.Базилевського.

Наш літературний музей активно пропагує творчість лауреатів Шевченківської премії, серед яких - нинішній ювіляр. Музейні фонди зберігають книги В.Базилевського з автографами, його листи до В.Гончаренка та Ю.Камінського, фото і багато інших цікавих документів, які чекають своїх дослідників у майбутньому.

*Запитайте про Полінезію,
не питайте про Україну.
Україна втекла в поезію
і покинула цю країну.*

Така вона, сьогоднішня гірка суть нових книг письменника. Він, як ніхто, уміє «усміхатись печальним рядком», пояснюючи: «щоб дожили ми до сонця, до свята, хлібом печальним поділимось, брате». Свою роль визначає так: «поет - це той, хто прочитає попіл». Таких, на жаль, небагато. А йому - наше учнівське і читацьке спасибі.

...Ми бачились з ним у Києві кілька разів за два десятиліття: на презентації журналу «Степ», Всесвітньому форумі українців, Конгресі української інтелігенції, На V з'їзді письменників України. І цього року, в лютому в Спільці письменників - на презентації двотомної хрестоматії «Блакитні вежі». Серед її героїв його ім'я - одне з найяскравіших. А я мрію, що колись у Кіровограді вийде альманах «Під сузір'ям Лева» (бо поетів-«левів» за три десятки), який відкриє поезія Володимира Базилевського, що народився під цим сузір'ям.

Кіровоградська правда, 2012, 14 серпня

Про С.Барабаш

«ВІДРОБЛЮ, ВІДРОБЛЮ...»

Я часто цитую в дружньому колі цю особливу, тільки їй притаманну форму вдячності людям. Коли хтось робив для неї щось добре (а невже були й такі, що насмілювались чинити погане цій чудовій людині?!) чи говорив комплімент, вона, сяйливо усміхаючись, швидко казала: «Щиро дякую! Відроблю, відроблю!» Гадаю, багатьом, як не всім, устигла «відробити» за увагу, пошану, дружбу, любов, котру ми всі їй щиро адресували.

..Мені важко писати спогади про близьких людей, дорогих моему серцю. Здається, окрім спогадів про батька, матір та брата, я лише раз на такий жанр зважилась, і то - на прохання мого великого наставника - Володимира Базилевського написала спогад «Слово - не сорочка, а душу гріє» про Віктора Близнеця. Ось так і оце її слово «відроблю» вчить жити, огортаючи теплом ближніх.

...Саме такі почуття забриніли колись мені в голосі Світлани Григорівни, коли після вечора вшанування її як лауреата премії ім.С.Маланюка, стоячи серед моря квітів, вона якось журливо сказала: «Тоню, візьми собі, який хочеш букет. Нащо мені одній стільки квітів?»

Я вибрала рожеві гербери, огорнуті цупкою рожевою сітчатою тканиною, і як людина, котра любить усе перетворювати, навіть купуючи більшість речей, я прикидаю: а що б з цього згодом можна зробити?), пошила з тієї рожевої тканини фіранку на кухонну квартиру. Повісила, глянула...і цілий відеоряд спогадів побачила, героїня яких – вона, Світлана Барабаш...1993рік. Вийшла моя перша ластівка – збірка віршів «Заворожи мене». Серед перших у нашому степовому краю, коли з'явилася завдяки свободі слова і гласності можливість друкувати книги в Кіровограді. І ось – несподівано в радіопередачі «Криниця» звучить розповідь про мою книгу (та ще й з похвалою!) Світлани Барабаш. Перший відгук – радість чи не більша, ніж від виходу збірки. Як віддячити?

Пам'ятаючи розповідь С.Барабаш на зібранні Союзу українок (серед організаторів якого була й вона) про те, що в Мексиці жінки не ходять з пакетами, я вишила їй стильну, з українським орнаментом торбинку. А коли вона вже після третьої моєї книги «Віку мого день» запросила до себе у телевітальню (жаль, так і померла вона разом з ведучою!), а після розговорилися про повсякденні турботи, і я почула, що вона любить копати землю, я подарувала їй нову лопату з червоним бантом, як на гітарі. Сміялась...

Пам'ятаю багато виступів С.Барабаш: у нас в обласній науковій бібліотеці ім.Чижевського, на сцені обласної філармонії, під час «Калинового співу», на «Просвіті», конгресі української інтелігенції, на зборах Руху. Пощастило на спілкування з нею і в кількох мандрівках, особливо пам'ятна поїздка з Б.Сіверським та О. і Л.Босими у Долинську. (Потім вона й передмову-рекомендацію до моєї книги «Долинська галактика» написала).

Щиро, щедро, радісно виступала і на презентації збірки «Зоря материнства», в якій у 2005р. я зібрала вірші та пісні про матір майже сотні поетес і композиторів Кіровоградщини, і в першій моїй, і в новій, восьмій, книзі «Монолог метелика» є вірші, присвячені їй.

...Дивлюся на буйно-зелений світ крізь рожеву фіраночку від Світлани Барабаш і рожевіють мої думки та настрої. Може, залетить до мене в гості крізь цей рожевий серпанок пелюсточка із її щедрої, добротворчої душі і нагадає, що треба творити добро й віддячувати за нього...«Відроблю!»

Антоніна Корінь – Світлані Барабаш

*Чорнобай. Черногуз.
Чорнороб. Чернослив.
Чорнокнижник. Чорниця.
Чернець. Чорносотенник.
Чорновіл. Чорнобривець.
Чорнобиль. Чернозем.
Чорногор. Чорнявий.
Чорний. Чорнило. Чорнуха. Чорноротий...
Ой, як багато чорного кольору
У Вишиванці рідної мови!*

(1990)

Мамине тепло

Анонсуючи нову збірку поетес Кіровоградщини «Зоря материнства», куди я включила і її вірші та пісні, С.Барабаш виступала у помаранчевій маминій хустці (2005р.). Через два роки її не стало...

*«В цій хустині дівувала моя матінка,
Мене тоді й на світі не було...»
Цвіте в тій хустці доня, наче маківка,
Хоч вже і в доні зморшками чоло
Прикрашене, мов давніми доріжками,
З яких одна – до матері веде...
«На днях вдалось побути дома день».
Уже матусі аж під дев'яносто,
Уже матусю ледве ноги носять,
А все така ж – привітна гостинна.
І тепла й ніжна, як оця хустина.*

*Все бідкається, як в дитинстві, мати:
«Ой, що ж тобі в дорогу, доню, дати?»
«Ой мамо-мамочко, нічого вже не треба,
Спасибі, що даруєш мені небо
І златопіль, і цю блакить небес.
А головне – даруєш ти себе.
Дай Боже, щоб твій голос ще звучав,
Бо ти ж – найзолотіший мій причал!
А в цій хустині – і любов твоя, і суть,
Своїм онукам я їх донесу...»*

(2005)

Народне слово, 2008, 24 квітня

ПРО СВІТЛАНУ БАРАБАШ

У літературно-меморіальний музей Карпенка-Карого надійшов новий посібник «Душа моя сонця намріяла» - таку назву має біографічно-бібліографічний покажчик, виданий ОУНБ ім.Д.І.Чижевського до 70-річчя з дня народження Світлани Барабаш у серії «Славетні люди краю» (редактор В.Козлова, відповідальна за випуск – О.Гаращенко, видавець В.Лисенко).

У передмові головний бібліотекар відділу краєзнавства Майя Міщенко означила завдання і рамки цього видання – першої бібліографічно-краєзнавчої спроби об'єднати інформацію про різні джерела, що висвітлюють життя і творчість відомого науковця – літературознавця, доктора філології, професора, поетеси і громадської діячки, якої вже нема серед нас п'ятий рік. А читацький інтерес і до її особи, і до її творчості не те що не згасає – розгорається.

Тож видання, обсягом у 60 сторінок, ілюстроване світлинами, зібрало в кількох розділах до сотні позицій бібліографії про цю відому постать у педагогічному, культурному, літературному та журналістському і громадському житті нашого краю.

Йдеться про монографії, присвячені творчості Павличка, Малишка і Ліни Костенко, які публікувались із 1989р., статті про вчених, митців і літераторів нашого краю. А ще видання продовжує традицію відходу від лише науковості – в бік популяризації, подаючи статті, інтерв'ю, поезії та пісні, покладені на вірші С.Барабаш, восьми авторів.

Народне слово, 2011, 18 серпня

Про Л.Баранову

ЩОБ НЕ ЗНЕКРОВЛЮВАЛОСЯ СЛОВО ВІД БРЕХНІ

Творчий вечір на тему: «Тобі вклоняюсь, рідна земле!» відбувся в кіровоградському літоб'єднанні «Степ». Звітувала землячка, поетеса й перекладачка, яка пише для дорослих і для дітей, Любов Баранова віршами з нової книги «Плід любові й снаги». Вона родом з Долинщини, але давно живе в Кривому Розі. Звучала її поезія для дорослих і дітей – публіцистична, пейзажна, інтимна, жартівлива. А за формою – традиційні й білі вірші та верлібри, рубайі. Познайомила також зі своєю книгою перекладів з Анни Ахматової.

Поетеса розповіла також про Асоціацію криворізьких літераторів та літстудію «Рудана», до яких належить журнал «Саксагань», де вона є членом редколегії. А також про те, як вона виховує юних патріотів і поетів у шкільному літературному гуртку.

Гостя одержала схвальні відгуки про свою творчість від членів НСПУ, Конгресу літераторів України, членів літоб'єднань «Степ» та «Парус: В.Погрібний, А.Корінь, В.Бондар, Л.Кокіна,

Н.Шмітке, О.Буянова, А.Чечель, вчительки В.Шамкова. Грунтовний аналіз її поезії зробила молодий літературознавець, кандидат філологічних наук Надія Частакова. Л.Барановій вручили членський квиток, подарували журнал «Степ» і квіти.

На завтра вона взяла участь у роботі науково-практичної конференції бібліотекарів області та була запрошена на виступи до кількох бібліотек. А ввечері представила свою поезію на зібранні творчого об'єднання «Парус». Патріотично прозвучав її виступ по обласному радіо «Скіфія центр», якому вона віддала данину любові рідному краю.

Любов Баранова народила черговий «Плід любові й снаги» - яскраву книгу історіософської та інтимної лірики свій борг матінці – землі

Як і попередня – «Тріумф і тиша», вона вишукано оформлена фоторепродукціями робіт художника, співавтора, якому вірш-присвята – Леоніда Давиденка, з чийм високодуховним світом козаччини гармонійно зливається її патріотична, пейзажна й інтимна лірика.

Назви чотирьох розділів: «Добром розімкну я безвиході коло», «Передостанній падолист», «Міжсезоння навпрошки» та «Втрачені світи» одразу вводять нас в неоднозначний драматичний світ її думок, переживань, сумнівів і прагнень. Це поетеса, яка постійно перебуває «в полоні барв, в полоні співу», але вміє відчутти й передати трагізм буття: «Тільки б край мій не пощез на атласі».

Вона сама – приклад оберегу родинного вогнища, доказ дієвості афоризму «Цвіт материнства землю прикрасить». Усе це – заради того, аби кобзарська правда не канула в Лету». Її поезія пускає коріння в глиб історії. Кожен поет – трохи пророк і Л.Баранова – не виняток. Ще за два роки до агресії Росії вона попереджала нас: «Не треба низько кланятись Росії».

Невичерпну жертовність кохання проявляє її лірична героїня, не прагнучи возвиситись:

Без тебе, мій коханий, друже, брате,

Я – плотик в океані без весла.

У багатьох віршах крізь рядки проступає дитинно-музична, первозданно-наївна душа авторки, для якої світ продовжує дарувати свої відкриття й таємниці. Тож і мова її чиста й непередбачувана як потічок, виграє як блискітками – римами: «сонця – боці», «грифом – лихо», «кольорів – відзорів», метафорами: «зажди лозу любові обрізати»; «вже на мрії роки нанизую»; епітети: «небо стобарвінкове», «хтось – наднедосяжний». Розмаїта строфіка поетеси, як і нюанси почуттів: то дворядкові, шести, восьми, навіть десятирядкові – поміж традиційних – чотирьох.

Цікаві паралелі вміє проводити поетеса між явищами природи і людськими стосунками, наповнюючи їх співставленням і протиставленням.

«Втрачені світи» - такий розділ уперше в її книгах – білі вірші.

Шукала глибини в собі, у людях –

Вжахнулась мілкоті.

А хтось бездонний, недосяжний

Дивився з докором крізь вічність.

«Полюси», «Повернення до себе», «Яблуко спокуси», «несхожі і єдині», «Мета Всесвіту», «Спокуса жити», «Доросле дитинство» - особливий розділ.

Ці білі вірші та верлібри філософського плану підтверджують одну із заронених думок: «із гнізд наших зболених душ вилітають небесні птахи, щоб на іншому боці життя промінь любові зачати». Особливо вражає вірш «Триєдинство», де теж оригінально досліджені стосунки чоловіка і жінки, націлені на животворящу силу любові:

На родючому полі життя

Любов ми удвох висівали.

Уперше представила Л.Баранова освоєння класичних східних рубаїв. І дуже переконливо вживила їх в українську ментальність:

*Бабусі чудотворні рушники –
Мов давніх манускриптів сторінки:
В них є глибини роду, код землі,
Щасливих і трагічних дат вінки,*

або

*Ані в любові, ні в звитяжнім герці
Не бійся обпалити крила серцю.
Поки горить – нам світло й жар дарує,
Згасаючи – на камінь обернеться.*

Схоже, за цим щирим і правдивим кредо поетеса живе і творить.

2015

Про Л.Безпалого

НА ПОРОЗІ КНИГИ

- Леоніде Яковичу, що для Вас поезія? – питаю.
- Поезія – свіча душі. А якщо без метафор, то це щира розмова з читачем, як кажуть: душа – душі.
- Хто герої Вашої майбутньої збірки?
- Прості люди.

... Коли я вперше гортала рукопис, саме вони схвилювали мене: прості люди з вічною тягою до краси. Тоді віршами Леоніда Безпалого я започаткувала цикл поетичних сторінок у літературно-мистецькій передачі обласного радіо «Криниця». Вірші його чисті, прозорі з глибини душі, як з глибини землі. Та перша радіопередача мала гарний відгук. Сподіваюсь на це і щиро вірю, радячи Вам узять в руки і прочитати поетичну добірку «На відстані сльози».

Хай не пройде вона мимо Вашого серця.

Передмова до книги «На відстані сльози», 1993р.

«ПОЕЗІЯ – СВІЧА ДУШІ»

Так вважає Леонід Безпалий

Коли я перечитувала знайомі з рукописів вірші в його першій книзі "На відстані сльози", виданій видавництвом обласного літоб'єднання "Степ", не раз згадувала поезію свого улюбленого Василя Симоненка. В його віршах теж головний герой - проста людина, яку він вважав не гвинтиком, а центром Всесвіту, бо ж - "найскладніша людина проста". Часто це - селянин, хлібороб з діда-прадіда, людина з глибокою, доброю душею. Як і Симоненко, Леонід Безпалий у своїх віршах осмислює через конкретні образи долю народу, гордиться високим усвідомленням своєї приналежності до села і селян, що пережили важку історію занепаду: колективізацію, різні укрупнення, голодомор, оголошення безперспективності і проголошення пріоритетності... Але, незважаючи ні на що, вони лишилися людьми з одвічно успадкованою відданістю землі і святій роботі на ній, з розвиненим почуттям обов'язку перед вітчизною і один перед одним. А ще - носіями гуманної моралі і етичних устоїв, що невичерпні, як жива вода з криниці, яка згадується в кількох віршах збірки. Ось про це, зокрема, і читаю в одному з віршів циклу "Із небом і землею в згоді".

*З джерел струмких жива вода -
Земного храму зоряниця -
З-під цямрин в небо вигляда
із видзвоном лунким криниці.
На світ благословити день
Із роду в рід до сонця сходу
Спросоння стежечками йде*

*Село із відрами по воду...
Земля заспівує псалом
Життю з любов'ю в суголоссі,
Як на коромислах, село
До хат у відрах день приносить.*

Отака вона спокійна, метафорична, насичена зримими деталями картина ранку. Так було в 20-ті, 30-ті, так і у 90-ті роки. Тобто, підмічена поетом наскрізна прикмета селянського життя в образі криниці, до якого він звертається досить часто, передає нам відданість людини роботі, якою починає село день "із роду в рід до сонця сходу". Автор - людина в зрілих літах, що майже все життя віддала селу, створює образ простих людей села з нелегкою долею, з мозолями на руках. Це - тітка Марія, яку Лиска зве до дійниці, дядько Петро, якого жде непочата вода в криниці, дядько Яків, що в чистій сорочці йде поклонитися полю, майстровитий дід Яким, якому за роботою і вмерти ніколи, та багато інших. Леонід Безпалый продовжує творити зриму галерею людей селянського кореня, яку відкрив свого часу Т.Шевченко, а продовжили вже сучасники - В.Симоненко, І.Драч, інші поети:

*Так! Я селяк і хлібороб від роду,
До ниви серцем прикипів,
Мій рід із глибини віків
Щодень, щоніч, в погоду і негоду
Туливсь до теплих колосків...*

З любов'ю і теплом, як про ці теплі колоски, пише поет про долю українського села. У трьох розділах збірки, що названі "Отча хата", "Просто люди", "Із небом і землею в згоді", знаходимо написані любовно, із співчуттям "на відстані сльози", - так близько болить поетові гірка доля цих трудівників - їхні портрети. Це - люди з мозолями на руках, з турботами про хліб насущний, що все життя "шукають щастя береги". І змістовно, й інтонаційно чимало віршів Леоніда Безпалого йдуть слід у слід за шевченківською поезією з її глибокою соціальною напругою. "Чорна зима" - це цикл віршів, що ніби вічні фрески храму, свідчать про страхітливі жертви голодомору 33-го року. Триптих "Куркулі" - це поетична розповідь про тих господарів землі, що поповнили Соловки. Цикли "Росли в селі Івани й Тимоші" та "На кленовім мості", присвячений вдовам, - це болючі сторінки про живу дань села Великій Вітчизняній, про незгоєні рани війни в жіночих долях. Ось як близько до народних дум, балад та пісень звучить у Леоніда Безпалого зачин циклу про сільських вдів:

*У сльозах дороги, у сльозах стежини...
Ой, коли б ми знали, що вони десь живі,
Одягли б на коней золоті вуздечки,
А на ті вуздечки - голубі вервечки,
А на ті вервечки - міднії дзвіночки,
Щоб у світі чули тугу-біль жіночу.*

А далі - 6 віршів - 6 образів осиротілих жінок, дівчат, матерів і тих, кому клята війна перешкодила стати матір'ю. З цими двома циклами та іншими окремими, тематично близькими віршами, гадаю, добре було б познайомити нашу учнівську і студентську МОЛОДЬ на уроках, присвячених літературі нашого краю цього року, коли Кіровоградщина відзначає 50- річчя визволення від фашистської окупації.

У віршах Леоніда Безпалого мене приваблює його глибока повага, якась, на жаль, майже вимираюче цнотливе ставлення до дівчини, до жінки, до матері А особливо - до бабусь - мудрих своїм життєвським досвідом і усвідомленням своєї високої місії продовжувачок роду, "матерів народу", як називав жінок Довженко, берегині наших духовних скарбів. Про них читаю кращі вірші

книги: про запросини нареченої на весілля, про святу материнську сльозу, про добру злагоду між сусідками, про колискову, і про торжество краси й кохання в ніч під Івана Купала.

Закінчується збірка дуже живописною і мелодійною добіркою пейзажної лірики. Окремі вірші - настільки чисті, прозорі, мажорні, написані з почуттям дитячої радості, що хочеться дарувати їх малечі.

У цьому циклі відчувається, який близький авторові світ природи, що так любовно зображений і Олександром Олесем та раннім Тичиною.

В книзі міняються інтонації, ритм, настрій, виходить за рамки традиційного вірша рядок, і тоді душа поета співає то білим віршем – без рими, то взагалі – верлібром, дослухаючись лише до внутрішньої музики в душі.

Отже, збірка, що вмістила більше сотні віршів, серед яких багато сюжетних, таїть в собі і вірші-молитви, і вірші-сповіді, і вірші-проповіді, і вірші-пісні, а найчастіше – розповіді. Ліричне авторське "я" в них залишається в тіні. Переважно ця лірика - не вияв самовираження, а зображення пережитого і відчутого іншими. Мова у віршах Л.Безпалого, як ви, мабуть, відчули, близька до народної розмовної. Він не цурається, а навпаки зберігає окремі діалектизми, звороти і ця близькість до народномовної стихії теж приваблюватиме в його книзі, упорядкованій В.Погрібним, оформленій художником М. Добролежею і надрукованій в Кіровоградській райдрукарні. Кошти на книгу, видану тиражем у півтори тисячі примірників, виділилив фонд "Відродження" обласному літоб'єднанню - Кіровоградська районна Рада, обком профспілки працівників АПК та сільськогосподарське підприємство "Колос". Вона вже надійшла в бібліотеки та книжкові магазини Кіровоградщини, тож любителям поезії, краєзнавцям, літераторам, учителям літератури раджу звернути увагу на це видання: Леонід Безпалий "На відстані сльози". "Степ". А авторові, який живе в с. Крупському Кіровоградського району, - найщиріші вітання і побажання, щоб поезія назавжди припнула його до свого берега, як річечка його рідне село, і щоб нам з берегів поезії життя видавалось хоч трішки світлішим, і низький уклін Літературному фондові "Відродження", який піклується про непересічні таланти степового краю.

Кіровоградська правда, 1994, 14 червня

На літературних заходах в ОУНБ ім.Д.Чижевського – колеги та гості: О.Косенко і А.Фоменко

2001р. – делегація «чижевців» у столиці Латвії Ризі

1983, 2003 рр. Письменники на Шевченківському святі в б-ці ім.Д.Чижевського

В музеї В.Близнеця в Першотравенській школі Компаніївського р-ну

Т.Журба на зборах обл.організації СПУ. Обласна юнацька б-ка, поч.. 2000-х рр.

Письменник В.Бондар на ювілі А.Корінь.

Презентація книг поезії, зліва: В.Бондар, А.Корінь, Т.Андрушко, А.Царук (2013р.)

Про В.Близнеця
У КРАЇНІ ДИТИНСТВА

Побачити світ очима дитини одне з найважчих завдань письменника, що пише для дітей.

Свою книгу «Як народжується стежка» Віктор Близнець написав у формі спогадів колишнього сільського хлопчика Льоні. Вони повертають нас у далеку країну дитинства. Тут стільки яскравих вражень від спілкування з роботязкими односельцями, така багата палітра кіровоградських степів! Дотепний, спостережливий, вразливий Льонька відчуває себе співучасником всього, що діється навколо нього. То він намагається розгадати таємницю народження польової стежки, замислюючись над тим, що «твоїм слідом підуть інші, бо з тебе починається стежка», то разом з дорослими стає на жнивах творцем «золотих гір до неба». Страшно і весело хлопцю під час літньої степової зливи. Тут по-справжньому відкривається для нього безмежний світ краси рідної природи.

«...Це не повітря, ні! Це якась небесна свіжість, це прохолода, це запах промитих вечірніх фіалок! – Льонька просто хмеліє від щастя пізнавати і любити світ, землю своїх батьків.

А скільки на ній дійсно нового, незбагненого... Наприклад, не легко, але приємно вперше відчувати себе відповідальним за своє і чуже життя, - про це кращі оповідання збірки «Зустріч з вовком», «Свято мого дитинства», «Кривенька». Все тривожить, хвилює і цікавить малого; безліч питань потребують відповіді: звідки тече лісовий струмочок, чому за селом день довший, як побороти власний страх, чому в гурті жити весело, а самому – погано? Запрошуючи юних читачів разом з Льонькою подумати над цим, автор книги вчить дітей умінню бачити, аналізувати, оцінювати все, що відбувається на світі, відрізнити добро від зла.

Мова оповідань образна, лірична. Ось як поетично змальовує В.Близнець сільське літо: це – «свято перших черешень, свято кавунів і молодої картоплі, свято збирання колосків...»

Хоч книга й написана від імені маленького героя, але в ній зримо відчувається сьогоденне світосприймання письменника. Такий процес «роздвоєння» не завжди буває зрозумілим юному читачеві, тим більше що діти люблять гостросюжетні твори. А ця книга скоріше нагадує спокійну, задушевну сповідь дорослого. Як і в одній із своїх попередніх книг «Звук павутинки», автор прагне зблизити своє і дитяче «я», допомогти дітям полюбити життя у всіх його різноманітних проявах.

Кіровоградська правда, 1978, 17 червня

ЗА МИРНЕ СЯЙВО СВІТЛЯЧКІВ

Головною моральною суттю книги для маленьких є любов до людини і природи. Саме цим наповнена нова книга Віктора Близнеця «Земля Світлячків», яка вийшла наприкінці минулого року у видавництві «Веселка». Письменник вибрав один з найбагатіших, але й найважчих жанрів дитячої літератури - повість-казку. В її основу він поклав взаємозв'язки всього суцього і доброго. Герої книги - дбайливі господарі природи, а не бездумні підкорювачі її. Тому вони не можуть не захопити такого вразливого читача, як дитина. Про це свідчать і перші відгуки на книгу. Ось що пише третьокласник Ігор Бойко: «Мені сподобалась книга В. Близнеця про лісових гномиків, їхні доброта і сміливість, дякуючи яким вони перемогли печерних ворогів...»

Маленький читач вловив основне. Повість про життя і боротьбу лісових чоловічків за світле небо, чисті ріки і мирне сяйво світлячків слід розглядати не тільки як пізнавальну. Ця книга - цікава екскурсія в чарівну країну Довгих Озер і приємне знайомство з її жителями - невтомними винахідниками і найбільшими в світі колекціонерами, представниками древнього лісового народу - стовусами і тривусами. Та ось у цю мирну картину, зображену з такою любов'ю і м'яким гумором, ніби в тихий плін музики, все частіше вриваються то настожені, а то й зовсім тривожні звуки... і починається запекла боротьба лісовиків з бридкими страховиськами, які прагнуть перетворити землю світлячків на річне царство п'тьми. Так автор наближає повість-казку до героїчного жанру, в

якому написано гайдарівського «Хлопчиша-Кибальчиша». І це радує, бо й досі героїчна казка - рідкісне явище в дитячій літературі.

Читачів, уже знайомих з творчістю В. Близнеця, порадує у новому творі і майстерно створені образи героїв. Вони наділені яскравими рисами характеру, колоритною мовою. Симпатію і повагу викликають ці мрійливі романтики і водночас ділові люди. Ось Сиз, головний герой, доктор

труто- і личинкознавства, директор всесвітньо відомого музею світлячків. Окремих світлячків Сиз XII Стовус виростив у власних теплицях і мріє розмножити у природі. А ще в його підземних акваріумах зберігаються рідкісні риби-світлячки, яких залишилися одиниці в наших морях і океанах...

Яскравим вийшов і образ Мармусії, сестри Сиза і вірної помічниці в мирних справах, а як виявилось пізніше, - і справжнього друга в бою. Друг Сиза Вертутій за 40 років зробив більше семи тисяч піщаних, водяних і вітряних двигунчиків, лише над одним бився півжиття - і таки добився - той крутиться проти вітру! А тепер мучить цього одержимого винахідника заповітна мрія: зробити вічний млинок, який би крутився і в тиші...

Втім, не думайте, що і брат з сестрою, і Вертутій з онуком Чубликом, і професор Варсава зі своїми учнями живуть лише дивацькими захопленнями. Ні, вони повсякчас роблять потрібне всім: чистять замулені джерела, садять «над чистим озером верби і ялини...щоб скрізь співали весною вільшанки і зозулі». Про майбутнє дбає і запеклий овочівник Хвороща, що дивує світ своїми казковими «диньогарбузами і диньогоріхами». А професор Варсава (який заклопотано ходить босоніж, зате носить 3 пари окулярів) невтомно вчить учнів лісової академії розводити квіти і дерева. Ось чому цим невсипущим чоловічкам стають надійними помічниками кожне деревце і річечка, а приручена зозуля навіть гине в боротьбі з потворами, рятуючи господаря. Чи візьмуть Сизів музей. Світлячки - то не просто оригінальне хобі. Сиз розводить їх, сподіваючись, що згодом таким гарним і дешевим світлом без гуркоту, диму і шкоди для здоров'я люди зможуть освітлювати землю, а з допомогою збережених риб-світлячків - споживати дари моря. Хіба не над цими ж проблемами збереження і примноження навколишнього середовища і людського здоров'я замислюємось сьогодні й ми?..

А казковий лісовий народ самовіддано піднімається на боротьбу із «сокрушителями і спалителями», яких привів воєвода Магава. Перемогу господарям лісу забезпечує не лише єдність переконань, а й уміле використання чистої води, живого вогню, сяйва світлячків, - бо всіх цих природніх сил бояться вороги найбільше. Гине відважний Чублик за те, щоб, як у добрі часи, повний місяць висів над лісом... і незліченні зорі, мов пучки червоної калини, дивилися з неба на землю світлячків.

Не раз уже велись дискусії про те, є чи нема місця в дитячій книзі для трагічного. Загибель єдиного дитячого героя говорить про те, що В. Близнець не прихильник обов'язкового щасливого кінця. Бо чи варто берегти дитину в книзі від неминучого в житті? Хай таким чином змалку гартує почуття, характер, проникається повагою до тих, хто боронив і зберіг для нас світ.

Своєрідна форма оповіді, захоплюючий сюжет наближають до дитячого розуміння важливі життєві проблеми, порушені автором. Прочитавши «Землю Світлячків», діти ще раз переконуються: щоб втілити найказковіші бажання і зробити перемогу, потрібні реальні зусилля, власна воля. Бо, як і в «Хлопчиші-Кибальчиші» А. Гайдара чи в «Трьох товстунах» Ю.Олеші, герої В.Близнеця вирішують свою долю без допомоги чарівників і чудес. Ще прикрашає книгу ота довірлива інтонація, що виникає від безпосередньої присутності в ній оповідача (а це давня традиція народної казки), живі діалоги, динамічний розвиток подій, гумор.

Все ж автор не уникнув окремих недоліків. Так, образ Чублика, як

уже підкреслювалось, єдиний дитячий образ, не такий виразний, як образи дорослих. Мабуть, не слід було б і про його смерть говорити в епіграфі до книги, адже це може знизити читацьку цікавість. Допускає письменник і прикрі неточності в історії родоvodu Вертугія, Чублика і Варсави: вони по черзі «перекочують» то до стовусів, то до тривусів. Це не пройде повз увагу доскіпливого юного читача. Ще одне зауваження, мабуть, більше стосується видавництва. Автор вважає, що написав книгу для учнів 4-5 класів, на титулі ж читаємо - «для молодшого шкільного віку», тобто для 1-3 класів. На цю розбіжність слід звертати увагу тим, хто рекомендуватиме книгу дітям, бібліотекарям, вчителям.

Кіровоградська правда, 1980

ШКОЛА МУЖЕСТВА

Виктор Близнец. «Молчун». Авторизов. перевод с укр. Е.Молчан. М., «Молодая гвардия», 1978. («Молодые писатели»)

Юные герои Виктора Близнеца, не будучи героями в привычном военном смысле, вселяют надежду в то, что, если понадобится, они станут верными защитниками Родины. Например, в образе Сашка Кубенко, главного персонажа повести, давшей заглавие всему сборнику, восхищают не детское мужество, сила воли оставаться человеком в трудных обстоятельствах военной жизни. Нравственное становление подростка-молчуна свидетельствует о том, что в годы войны мы воевали не только с фашизмом, но и с плохим в самих себе, с тем, что мешает жить честно и правдиво.

Вторая повесть «Землянка» - о первой после оккупационной весне в украинском селе. Бедна эта весна на материальные блага, но богата неистощимой верой в победу и желанием утвердить трудом ее первые завоевания.

Думается, в ребячьих душах найдут отклик деревенские мальчишки в перешитой из немецкой формы одежде. И сирота Мишко Цыганчук, оглохший от взрыва вражеского снаряда, а затем погибший (с подснежниками в руках!) уже от эха войны – случайной пули играющих с оружием товарищей. И Вовка Троян, поэт и рационализатор, с помощью трофейной ракетницы «механизировавший» процесс выпаски коз, а также внедривший собственную идею – танком вспахать степь под мирный урожай. Симпатию (да, наверно, и зависть) вызовет у ребят бесстрашный романтик, «первый парень на деревне» - Яшка Деркач.

Эти подростки вместе с женщинами да стариками, жившие в сырых землянках, общими усилиями делали для Победы все возможное. Голодали, но последние сбережения отдали на создание танковой колонны. Обессиленные, вспахали колхозное поле под первый урожай. Уверенные в будущем - возводили новую школу. Разве это не подвиг? Читая об этом, немало ребят перестанут горевать, что «опоздали родиться», а увидят вокруг много важных дел, равных подвигу их ровесников военной поры.

Заключительная повесть «Старый колокольчик» - щемящее воспоминание о партизанской школе в Белоруссии, которую с полным правом можно было бы назвать «школой мужества». Восемнадцатилетний партизан – подрывник Сашко Козур, из-за ранения выбывший из строя, создает в крестьянской избе школу для истощенных, оборванных ребятишек. Желание и учить, и учиться было таким огромным, что победило оно и войну, и голод, и разруху.

Единственно жизненной цели детей и взрослых, преданность детской дружбы и первой любви, нравственное мужание ребят, воспитанных войной, - все это у писателя свежо, жизненно. Юного и взрослого читателя книга затронет драматизмом и юмором, запомнится образным, сочным языком.

Одно, кажется, не удастся пока писателю – повествование в отдельных местах книги недостаточно динамично.

« Мне радостно, что вот и еще одна книга талантливого украинского писателя В.Близнеца выходит на широкий суд нашего всесоюзного читателя. Уверен, что она найдет тысячи новых поклонников его светлого дарования». Так заканчивает послесловие к книге известный детский писатель Сергей Алексеев. К этим слова нельзя не присоединиться.

Книжное обозрение, 1979, 6 апреля

БУТИ ЛЮДИНОЮ

...Віктор Близнець плавно бере з мого робочого столу лінійку і раптом рвучко, мов ілюзіоніст чарівну паличку, починає крутити її туди й сюди.

- Ось погляньте: для нас це тільки звичайна лінійка. А уявіть собі, що вона не в моїх, а в дитячих руках. Тоді це не лінійка вже, а пропелер, катер, або - найвірогідніше - бойова шабля командира! Бо світ очима дітей - то дивовижне плетиво реального і вимріяного, легенди і казки... Таким і мусить створювати його письменник.

Цю розмову з автором захоплюючої повісті-казки для маленьких «Земля світлячків» - пригадала я, читаючи нову книгу В. Близнеца «Людина в снігах». У ній - кілька оповідань і дві повісті. Одна з них має загадкову назву - «В ту холодну зиму, або Птиця помсти Сімург». Її герої - дорослі й діти. Але й тут реалізм суворої життєвої правди йде в ногу з романтичною легендою, міфом, що емоційно наснажує твір, підсилює пафос зображуваного.

Як і в попередніх своїх повістях та оповіданнях, автор повертається до теми «Велика Вітчизняна війна і діти». Місце подій - Кіровоградщина в період тимчасової окупації, залишено навіть географічні назви: Гайворон, Компаніївка, Долинська, що підтверджує авторський епіграф про достовірність подій.

Мабуть, у багатьох виникне запитання щодо таємничої «Птиці помсти». Герой повісті, дванадцятилітній Павлик Байдачний вичитав про неї в книжках. Вона захищає добрих людей від лиха і неправди. Вірить у це хлопчик і в хаті, набитій непроханими квартирантами - фашистами, малює птицю з маленькими червоними зірочками під крилами. Зосереджуючись, дитина здатна опоетизувати все. Так Павлик, дивлячись на свій повний прихованого змісту малюнок, уявляє переможні картини: летить на ворога птиця помсти Сімург і веде за собою загін партизанів на чолі з відважним Калашником. Здається, чим може нашкодити ворогові прикутий до ліжка тяжкою хворобою Павлик? А виявилось - може. Добрий гравець у шахи, він, переборюючи огиду (бо ж сидіти за однією дошкою - це все одно, що брататись, а яке ж братання з ворогом?), вступає в поєдинок з німецьким офіцером, якого бояться і ненавидять навіть власні солдати...

«Билась у барханах птиця Сімург і бився Павлик, він був мовби в засліпленні, в нервовому трансі, в тому напруженні духу, коли наш розум переломлює все. Оберст ганебно програв...»

Звістка про Павликову перемогу поширилась селом, а потім переросла в легенду і ходила околицею, утверджуючи в серцях людей віру в близьку перемогу. Земляки носили хворому хлопчикові гостинці, вболівали і підбадьорювали: «їж, поправляйся, ти в нас тепер солдат». То був і його внесок у Велику Перемогу, що вже котилась Дніпром.

Пора отрочтва у книгах Близнеца - пора закономірних, але часом найдивовижніших пошуків свого місця серед людей. Бо все добре і погане формується в людині з дитинства. Ось взяти б хоча Черкеса, який виріс сиротою. І хоч став порядною, душевною людиною, так і не зміг відчутти себе своїм серед односельців. Зацькований забобонною тіткою Совою-Сичихою, втік малим з дому, вчився в технікумі, воював із білофіннами, але повернути те, чого недобрав у дитинстві, так і не зміг. Свідомо чи підсвідомо, але своєю відданістю Павликові він прагнув дати малому все, чого не мав колись сам: дружбу, турботу, зацікавленість дитячим світом, невмілу, але ще більшу за батьківську любов.

Автор переконливо доводить, що, незважаючи ні на які обставини, людина повинна залишатись людиною. Саме таким з допомогою дорослих виховує себе фізично немічний, але міцний духом Павлик, один проти цілої ворожої дивізії виступає на захист села Черкес, підпалює хату з німецькими солдатами Павликова мати, ризикуючи власним життям і своєю багатодітною сім'єю, врятовує Павлика Вустя, підтримує людську віру в перемогу невловимий, майже легендарний Калашник.

Цим і захоплює нова книга: динамічними характерами героїв – людей гарячих, морально стійких і чистих у справах своїх і до тимчасової окупації, вони ніби складають груповий яскравий портрет свого покоління. В ранню духовну зрілість юних, чие дитинство, немов батьківську шинелю, укоротила війна, пильно, із книги в книгу вдивляється автор, бо це - його покоління, ті, хто сьогодні оре, сіє, вчить, лікує. Якими були ці люди тоді, в дитинстві, якими стали сьогодні, якими йдуть у завтра? Саме цим роздумом автор і закінчує повість. З давніх-давен живить людей історія, як заповіт духовний, іде по землі слава про живого Байду, козака Голоту та його джуру Шума... «Може, й з Павликом, з Калашником буде таке? Може, без цих історій, без гірких наших чуток, без хатніх, з крові, з голоду й війни легенд ми б просто не жили на землі, а якщо й жили б, то зовсім не так і не такими б людьми?».

Оповідання «Людина в снігах», що дало назву збірці, йде за повістю не випадково. Це - тривкий місток пам'яті, яка з гіркого лихоліття видобула маленький, але такий красномовний епізод... Юнак, що ненавидить фашистів і не бажає працювати на них, відважується на неймовірне: втечу на очах ворога, серед білого дня, у голому степу. Цей протест на грані життя і смерті зринає в пам'яті сьогодні, як виклик долі, як заклик до боротьби. «Зараз, коли падаю стомлений, коли думаю - край моїм силам, чую: довга луна над снігами, і біжить людина, біжить за обрій, одна серед крижаних заметів. Це неможливо, це неймовірно, однак часто перемога наша там, за крайнім гребенем, за гранню того, що здається нам неможливим». Оповідання «Брати Бугаєнки» - тривожний і вдумливий погляд автора на своїх ровесників. Яків ще в дитинстві подався по хліб у місто, мов гілка від яблуні відчахнувся від батьківського дому. На ревнивий, гарячий випад брата Івана, сільського бригадира, про те, що з села в місто тікають на легкий хліб, він відповідає: «... не знаєш ти, Ваню, посправжньому, що й там своя ланка, і там піт, і там своя нестача рук, тільки за стінами, за вітринами, і не всім те видно, не одразу». Їхня землячка Клава, подруга дитинства, теж «втікачка», поки що сама не знає, як треба жити, але вже відчуває, що не так, як у селі буває: «є добро, є все, а нема вам коли оглянутися, нема коли жити...» Давно ми говоримо про стирання граней між містом і селом, але й досі ще проблема ця одна з найскладніших. Звичайно, маленьким оповіданням це не розв'язати, але разом з автором воно примушує вдивитися в самих себе: «Хто ми, де ми, куди нас несе?..»

А ще відчувається я ньому збентеження автора - чи не втрачаємо ми те краще, що є в нас, у гонитві за зовнішніми атрибутами благополуччя! Чи не зріють в наших ізольованих квартирах ізольовані, обмежені погляди на смисл життя?

Бути людиною за будь - яких обставин - такий лейтмотив нової книги В. Близнеця.

Кіровоградська правда, 1981, 24 січня

«СЛОВО - НЕ СОРОЧКА, А ДУШУ ГРІЄ...»

Розгорнувши новий бібліографічний покажчик «Писатели братских республик детям» (М.: Дет. литература, 1981), я одночасно зраділа й засмутилась: він відкривався анотацією на книжку Віктора Близнеця «Звук павутинки». Жаль, що йому вже не прочитати слів, якими вона закінчується: «В Будинок дитячої книги приходять багато листів від дітей, яким сподобалась ця книжка. Вони оцінили самотність і неповторність особистості головного героя, а в його думках і почуттях знайшли для себе багато близького, зрозумілого, дорогого...»

Саме з книжки «Звук павутинки», яку я прочитала, зустрівши її у списку висунутих на здобуття премії ім. Лесі Українки, і почалося моє знайомство з письменником. Повість викликала бажання перечитати попередні твори В. Близнеця. А потім я вже стежила за кожною новою публікацією, спробувала дещо рецензувати.

Всього через п'ять днів після того, як «Кіровоградська правда» надрукувала мій перший коротенький відгук на збірку оповідань В. Близнеця «Як народжується стежка», від автора прийшов лист, датований 24 червня 1978 р. Дрібним акуратним почерком там стояло: «Велике спасибі Вам за добре слово». Далі - зовсім неочікувана ситуація: письменник позитивно оцінював рецензію новоспеченого критика: «Цікаві у Вас міркування про «подвійне» бачення в дитячій книжці, про зближення свого і колишнього дитячого «я» і т. д. Це ті суто теоретичні питання, якими не хоче займатися критика...»

Такий аванс мене і окрилив, і зобов'язав. Почала більше цікавитись теоретичними статтями, дискусіями з питань дитячої літератури, бо ж лист вселив деяку надію на власні сили.

Невдовзі запросили письменника на обласний семінар бібліотекарів, який мав відбутися в його рідній Компаніївці. Жовтнева відповідь була по-осінньому сумна. Віктор Семенович дякував за запрошення, але приїхати не міг у зв'язку з тяжким станом здоров'я сина...

Наступного, 1979 року - Міжнародного року дитини - мені хотілося підготувати для обласної газети невеличку статтю про творчість письменника-земляка, приурочивши її до Всесоюзного тижня дитячої книги. Одночасно я працювала й над рецензією на нову книжку В. Близнеця «Мовчун», що вийшла в російському перекладі. Послала йому листа з проханням відповісти на кілька запитань. Відповідь прийшла разом з його книгами для нашої обласної дитячої бібліотеки та з автобібліографією перекладених видань. (Використала я ці дані потім, і, гадаю, вони сприяли пропаганді творчості В. Близнеця, бо ж ніби неможе стало не знати про земляка, чиї твори перекладені в союзних республіках і за рубежом).

Були в цьому листі (від 6.02.79 р.) і веселі рядки, які вперше примусили мене замислитись над тим, що дитячий письменник має обов'язково щось залишити в собі від дитячого світу, характеру. Справа в тому, що письменник вчинив, як по-дитячому сказати б, «шкоду». Десь у бібліотечних архівах я відшукала і надіслала йому, з умовою обов'язково повернути, пам'ятку «В. Близнець» із серії «Письменники-земляки — дітям», яку наша бібліотека видавала в 70-х роках. Буклетик був присвячений пропаганді перших книг В. Близнеця. «Буклет Вам не віддам. Я його ніколи не бачив, отож експропріую і привласнюю», - писав автор.

Тепер, коли перечитую цей лист, згадується довженківське «поспішайте творити добро». Як, мабуть, справді, важливо для людини творчої вчасно почути добре слово, відчути увагу до своєї праці.

Згодом я послала йому ще два бібліографічні покажчики нашої бібліотеки, що рекомендували твори земляків-кіровоградців, серед них і В. Близнеця.

...За неповний п'ятий рік заочного знайомства лист від 7 квітня 1979 року був найвідвертіший й найдовірливіший: «...узв'язався за нову для мене роботу: викласти і перекласти для дітей старослов'янський літопис «Повість временних літ». Велику маю муку і насолоду з такої роботи! І думаю: господи, який я темний! Тільки зараз, в сорок з лишком років, діткнувся до азів нашої історії й культури. Безмежне наше невігластво!»

Відповісти на листа я не встигла. Бо на душевну щирість відповідати ординарно чи лише із ввічливості не можна. Хотілось дійти, долаючи власне невігластво, бодай до маленького, але самостійного духовного відкриття. На порозі цього бажання і відбулась наша перша зустріч.

Ясного, але прохолодного квітневого дня чорнявий, з проникливим поглядом, середнього зросту чоловік з'явився в бібліотеці майже водночас із редакційним дзвінком, що мав попередити

про його прихід. Перед розгубленим «критиком» з чорного письменницького портфеля сором'язливо випірнули букет перших пролісків і книга «Древляни» з автографом: «В моїх «Древлянах» є такі слова: «Слово не сорочка, а душу гріє». Це ніби про критика сказано, та ще такого доброго і уважного, як кіровоградський». Поки я, червоніючи, читала цю «оду», на стіл лягла строга авторучка - нею я й пишу ці спогади: «А оце - на творче щастя».

Розмова точилася тоді цікава. В.Близнець охоче розповідав про колег, про минулорічну республіканську нараду письменників, про проблеми сучасної дитячої і підліткової літератури... (Саме десь 1978 року велась про це розмова в «Літ. Україні», розпочата ним). На жаль, до зустрічі письменника з читачами експромтом ми були не готові, та й у нього було мало часу.

А восени я вже «випробовувала» нову повість-казку В. Близнеця «Земля світлячків» на власній доньці, читаючи їй книжку довгими вечорами. Пам'ятаю, як вразила її перша в житті книжка з трагічним кінцем - загибеллю Чублика... Я ж все випитувала, мабуть, порушуючи педагогічні закони: що сподобалось, що ні, чому? А потім виклала в листі до письменника свої та її думки і враження від нової книги.

Наприкінці листопада 1979 р. прийшов довгий лист-монолог автора. Йому судилось бути шостим і останнім у моєму архіві. В.Близнець писав: «Що було поштовхом до написання «Землі світлячків»?.. Вже в «Звуці павутинки» в мене зливалися і тісно перепліталися два світи - реальне і фантастичне. З власного досвіду й з власних спостережень я знаю, що дитина, в ранньому особливо віці, більш реально живе у світі фантазії, у світі своїх вигадок, своїх мрій і уявлень, ніж у буденному матеріальному світі дорослих. Все, що дитина бачить навколо, все, що бере до своїх рук, вона одухотворює, наділяє живою мовою. Ви гляньте, як дитина говорить до лопатки, до совка, до відерця! А ось бере в руки звичайну лінійку, повернула так - це шабля (шабля Котовського), повернула так - це пропелер, повернула ось так - це лінкор, а потім - спис, а потім - птиця, а потім (якщо глянути в дірочку) - стіна й кіно, а потім... Та господи - сотні речей і душ вселяються в лінійку за повелінням її господаря, дитини! А дорослий бере ту ж таки лінійку, і вона тхне йому процентами, сантиметрами, службою, радикалізмом... а то й просто нічим: сіра лінійка, та й годі! Ось у чому відмінність світосприймання дитини й дорослого: в юній дитячій голові кипить, буває образне, емоційне, фантастичне мислення й сприйняття світу. А доросла людина - це часто голий і сухий реалізм, світ логіки, світ нудних і холодних абстракцій. Я, може, трохи переборшую, та все ж думаю, що людина з роками розгублює величезні, закладені самою природою багатства СВОГО... фантастичного світу. А хто зумів зберегти - той щасливий, і хто більше зберіг надовше - той щасливіший. Ось Вам коротко і схематично, якщо говорити про етично-філософську основу казки, фантазії в дитячій творчості. Думаю, що в будь-яких жанрах для дітей, навіть в побутовій повісті, мусить бути елемент фантазії, вигадки, чародійства (чортик Синько в «Жені і Синьку»)....»

Я знову не встигла відповісти, бо 7 грудня відбулась наша друга і остання зустріч у редакції «Кіровоградської правди». Назавтра планувалась його прес-конференція в «Молодому комунарі». На жаль, через якісь важливі справи в бібліотеці я не скористалась запрошенням, лише згодом вислала йому вирізку з газети про цю зустріч з читачами. Собі ж досі не прощаю власної відсутності, тепер-то я переконана: людина, жива людина - дорожча всяких невідкладних справ!

А тим часом між нами точився творчий діалог навколо героїв «Землі світлячків», на яку ще не було відгуків у пресі і яку я збиралася рецензувати. З деякими зауваженнями Близнець погоджувався, хоч без бою не здавався, окремі - категорично відхиляв, виводячи й мене на більш чіткі позиції в оцінці книжки. Після тієї розмови я дещо по-новому, глибше і цілісніше, зрозуміла твір. Взагалі, за час нашого знайомства ця людина непомітно для мене стала моїм учителем, бо його листи і розмови вчили мислити, аналізувати, розуміти себе й інших, цінувати вагу слова. Можливо,

це паростки майбутніх ідеальних взаємин критиків і письменників? Бо навряд чи я щось додала своїм писанням до творчості В.Близнеця, а від спілкування з ним значно збагатилася.

Після рецензії на «Землю світлячків» я встигла ще опублікувати рецензію на його книжку «Людина в снігах». Це було наприкінці січня 1981 року. А через два місяці пролунав трагічний дзвінок з редакції обласної газети. Я саме збиралася привітати письменника з днем народження...

Дніпро, 1983, №4

МОВ БІЛИЙ ЦВІТ ВИШНІ

Першотравенка Компаніївського району зустрічала гостей з Кіровограда, Києва, Дніпропетровщини, які прибули на свято, подібного якому в селі ще не було - відкриття меморіальної дошки письменнику, який народився в цих краях, вчився тут у школі. На майданчику перед нею урочисто вишикувались учні, жителі села, серед них місцеві друзі його дитинства і юності. А серед приїжджих - брат письменника В.С.Близнець, молодша сестра С.С. Мечкалова, дружина Р.М. Близнець та син Юрій. В числі учасників свята і почесних гостей - київські письменники, його товариші по перу І.Власенко, М.Сом, Д.Чередниченко та члени Спілки письменників з Кіровограда - В.Паиченко, Г.Клочек, В.Гончаренко. Звучали музика і пісні, гостям вручили хліб - сіль на вишиваному рушнику та квіти. Урочистий мітинг відкрила секретар парторганізації місцевої середньої школи Н.П.Середан - теплим словом про колишнього учня, нині відомого письменника і про його творчість. Відповідальний секретар обласної організації Товариства охорони пам'яток культури та історії Є. М.Чабаненко перерізає червону стрічку над полотнищем на фасаді школи...

Дівчата в національному вбранні, гості, друзі покладають квіти до бронзового зображення письменника, виконаного І.І.Трембичем. Віднині кожне покоління учнів зустрічатиметься на порозі школи з образом доброї людини, що рано пішла з життя та залишила нам і нашим дітям у спадок світ правди, добра і краси. Він відкриватиметься новим поколінням читачів з кращих книг В.С.Близнеця: «Женя і Синько», «Древляни», «Мовчун», «Земля світлячків», «Людина в снігах» та інших.

Учасники мітингу посадили перед школою саджанці, що з роками стануть алеєю пам'яті Близнеця. А біля кожного деревця закріпили табличку з ім'ям його садівника.

Продовжилося свято у місцевому Будинку культури, директор якого С. Прокопчук, друг юності В.Близнеця, виступив із спогадами про свого товариша, разом з колегами заспівав народних пісень, які той так любив. Виходять на прикрашену рушниками і квітами сільську сцену до портрета письменника, виконаного місцевим художником, гості сільчан. Що запам'яталося з тих добрих речей? М.Сом, однокурсник В.Близнеця, відзначив особливу «слухняність» його. В тому стилі, що Близнець умів дослухатися до людей, був партійною совістю для багатьох київських письменників.

І.Власенко відзначив, що бачити Близнець умів теж особливо уважним зором. Тим письменник і відрізняється від решти людей, що по собі лишає обов'язково довгий слід у пам'яті. Творчість В.Близнеця на сьогодні ще не повністю дійшла до читачів, не сповна осмислена й критикою. Тож, застеріг він, щоб не зупинились ми у цьому пізнанні перед бронзою меморіальної пам'яті. Хай пам'ять ця продовжиться в читачах, у шкільному музеї, який би варто створити.

Д.Чередниченко розповів про те, що Близнець був залюблений у народну творчість, любив дарувати людям книги.

В Гончаренко згадав ювіляра, як чуйну, уважну до молодих авторів людину, яка вміла підтримати, помітити, оцінити чужу творчість і успіх.

Кандидат філологічних наук, критик Г.Клочек розповів про першу зустріч з рідним краєм Близнеця, поділився задумом написати про нього книгу. Ніби голосом живого письменника прозвучав його лист, з якого були прочитані теплі слова В.Близнеця на адресу земляків. Фото

письменника, газету з публікацією про присудження йому республіканської премії імені Лесі Українки та книгу в його перекладі із старослов'янської мови подарувала школярам дружина письменника. Рідні письменника висловили глибоку вдячність господарям за це свято. Звучали вірші поетів, присвячені В. Близнецю.

Але найкращий спосіб вшанувати письменника, - нагадав В. Панченко, який вів цю зустріч - прочитати його книги. Тому приємним і радісним доповненням до виступів гостей були розповіді і прототипів книг В. Близнеця, і уривки з його творів, інсценовані школярами. Був показаний коротенький фільм, знятий сільською любительською кіностудією про один з приїздів письменника в рідні краї.

У пам'яті кожного залишиться через кілька років на фоні синього неба, і буде той вишневий цвіт як «Паруси над степом», які зумів побачити і подарувати нам Віктор Близнець.

Кіровоградська правда, 1988, 14 квітня

ЙОГО СТЕЖИНА В РІДНІМ КРАЇ

Подібного свята в с. Першотравенка Компаніївського району на Кіровоградщині ще не було – все село, численні гості з обласного центру і Києва зібралися тут на урочистий мітинг з нагоди відкриття меморіальної дошки письменнику Вікторові Близнецю, який народився в цих краях, навчався у місцевій середній школі, звідси пролягла його стежина у велике життя. У мітингу, який відкрила секретар парторганізації школи Н.П.Середан, взяли участь літератори республіки, вдова письменника Р.М.Близнець, син Юрій, брат В.С.Близнець та сестра С.С.Мечкалова.

На фасаді Першотравенської середньої школи у бронзі відкрився знайомий образ нашого земляка, відомого письменника, лауреата премії імені Лесі Українки. На меморіальній дошці (автор І.І.Трембич) напис: «У цій школі з 1945-го по 1948 рік навчався відомий український радянський письменник Віктор Семенович Близнець». Учасники мітингу посадили біля школи дерева – алею пам'яті В.Близнеця.

Потім у сільському Будинку культури гості свята мали розмову із земляками свого побратима по літературній праці. Зі спогадами про Віктора Семеновича виступили друг юності письменника С.Прокопчук, М.Сом, І.Власенко, Д.Чередниченко, В.Гончаренко, Г.Клочек, відповідальний секретар Кіровоградської організації СПУ В.Панченко, який вів зустріч, рідні В.Близнеця. Вони говорили про виховне значення книжок письменника, наводили яскраві сторінки з його біографії, що характеризують майстра слова як людину талановиту, щедру і добру. Йшлося про необхідність створення в школі музею В.Близнеця, для цього є вже тут чимало документів, автографів, публікацій. Сільські кіноаматори показали присутнім коротенький фільм, знятий під час одного з приїздів сюди письменника – земляка.

Того ж дня київські письменники виступили зі спогадами про В.Близнеця в обласній бібліотеці імені Н.Крупської на засіданні кіровоградського клубу творчої інтелігенції «Перевесло».

Літературна Україна, 1988, 19 травня

КАЗКА, СОВІСТЬ І КРАСА – ЙОГО ГЕРОЇ

Вкотре перечитую його київські листи, писані майже п'ятнадцять літ тому. Уявляю, що колись вони потраплять на очі незнайомій людині, яка розуміється на графології. Що подумас графолог про їх автора? Перш за все, він зверне, мабуть, увагу на поля. За всіма правилами світського етикету поля в листах - зліва, широкі, сантиметрів три. Іноді поле ще й розширюється, а графологи трактують це як свідчення щедрості і доброзичливості автора. На нелінованому папері - почерк рівний і прямий, а це значить, що на володаря почерку можна покластись у справах і

стосунках. Дрібний почерк. Він, вважається, належить людям спокійним, спостережливим, уважним до батьків.

Я мало знала Віктора Семеновича Близнеця, який пішов з життя у 81-му. Але коротке листування, дві зустрічі і всі перечитані його книги та книга про нього схилиють мене до думки, що той уявний графолог не помилився б. Суть творчості і життя для нього вміщалися в трьох словах. Краса, казка, совість".

В червні 1978 р. я одержала від нього першого листа - ввічливо-вдячний відгук на мою рецензію, опубліковану в "Кіровоградці". Починаючи з книги "Як народжується стежка", я відгукувалась у пресі мало не на кожну його книгу. Я працювала тоді заступником директора обласної дитячої бібліотеки імені А.Гайдара і мене цікавили проблеми розвитку дитячої літератури, особливо романтичний стиль, властивий В.Близнецю, жанр сучасної літературної казки. Він писав довірливо, відверто і скромно про свою роботу.

Перша наша зустріч відбулась у бібліотеці, друга - в редакції "Кіровоградки", де тоді працював друг В.Близнеця В.Базилевський, який нас і познайомив. А після смерті В.Близнеця подав свій і мій спогади про нього в книгу "Як звук павутинки" (сім років! стояла у видавничому плані), яка вийшла в 1987 р.

У березні ж цього року В.Базилевський передав мені в дарунок свою нову книгу поезій "Вертеп". І ось одним з перших попався мені в ній на очі вірш, присвячений пам'яті В.Близнеця. Правда, він без посвяти, а тому зрозумілим буде лише тим, для кого "ключем" стане назва його повісті "Звук павутинки". Як свідчення того, яким дорогим був "чоловічої дружби живлючий напій", наведу тут останні рядки:

*Був при світлі твоїм, як на сонечку жук,
при барвінку твоїм - став як пес-нелюдим.
Ти почув павутинки причасний звук,
обірвав ланцюги і подався за ним.*

...Він народився 10 квітня голодоморного 33-го. П'ять років тому, коли на честь 55-річчя встановлювали меморіальну дошку на його школі, коли саджали біля неї вишневу алею Близнеця, я вперше побувала в його краю, в с.Першотравенка Компаніївського району. Там познайомилась із його дружиною, від якої теж маю листи, сестрою, братом, сином Юрієм, який залишив автограф на книзі спогадів про батька. (Нині нема в живих і сина письменника.)

А минулої весни вперше побувала і в селі, де народився В.Близнець, - у Володимирівці. Буяв травень, витьохкували солов'ї на околиці села в гайку, внизу під пагорбом жебонів струмок... Пригадаймо, з якою любов'ю писав у автобіографії він про цей благословенний куточок Всесвіту: "Саме тут, у маленькому степовому селі Володимирівці я й побачив світ, далекі імлісті обрії, сиві полинові рівнини, що нагадували хмаристе небо і тонули в ньому. Небо й степ - оце й заповнило душу, все моє життя - мабуть, до смертного часу степ і небо, і спека, і курява на шляху, і хлопчачі далекі мандри, цього не забути ні вві сні, ні в лихоманці..."

Романтика, фантазія, залюбленість у світ йдуть поруч у його книгах, перша з яких "Ойойкове гніздо" вийшла 30 літ тому, а остання "Людина в снігах" - у 80-му. Дітей, що, перш за все, шукають гострий сюжет і нестримність пригод, книги В.Близнеця можуть не захопити. А ось тим, хто любить мріяти і думати, вдивляючись в навколишній світ, хто хоче пізнати себе і людей, хто вміє дивитись на буденність, висвітлюючи її як ліхтариком фантазії, - його книги стануть друзями. А їх герої - повоєнні хлопчачі - навчать совісності, оптимізму, добра і любові до людей.

В книгах В.Близнеця часто ідуть поруч реальність і вигадка, казка і легенда, - тобто світиться довічне прагнення людини опоетизувати життя. "Може, без цих історій, без гірких наших чуток, без

хатніх, з крові, з голоду й війни легенд, ми б просто не жили на землі, а якщо й жили б, то зовсім не так і не такими б людьми", - так закінчує він одну із своїх повістей про дітей, чиє дитинство випало на Велику Вітчизняну війну. Для мене все те - вже історія, бо я народилась, коли В.Близнець закінчив школу.

Десять років тому я зустріла в "Літературній Україні" невеличку замітку про подарунок родині Близнеця від відомої болгарської перекладачки Л.Минкової, активної популяризаторки російської і української літератури. Це вона переклала низку новел та роман Ю.Яновського "Вершники", яким захоплювався В.Близнець, і його книгу "Звук павутинки" (куди ввійшла і повість "Женя і Синько"), яку й подарувала родині автора. В передмові інша відома болгарська перекладачка П.Кинева пише про нашого земляка: "Його твори створюють своєрідний теплий, ніжний і красивий світ мрій, людських стосунків..."

Твори В.Близнеця, відзначені літературними преміями ім.О.Копиленка, М.Рильського, Л.Українки, перекладені на російську, білоруську, вірменську, чеську, словацьку, англійську мови.

Але, перш за все, хотілось би, щоб їх знала дівчата і молодь України, а особливо - його рідного краю. Можливо, варто заснувати, вшановуючи пам'ять письменника, обласну літературну премію ім. В.Близнеця за кращий твір для дітей, підлітків і молоді?

Як часточку його душі пропоную читачам і копію одного з його листів до мене. В ньому - самокритичність і невтомність творчої особистості.

Дорога Антоніно Михайлівно!

Мені, їй право, аж незручно - скільки уваги моїй скромній персоні. Повірте, мені і в думках не було, що насувається такий страшний ювілей" - двадцять років літературної писанини! Двадцять років - і що ж? За спиною порожньо, а попереду - якість похолодання в душі і робота з роками дається все важче, все з більшою мукою, (і, мабуть, з більшою вимученістю). Тому й приємно, коли десь мене згадують, і завжди незручно: чим пишатися? І в цій літературі, де височать такі вершини поезії й духу?

По-моєму, тільки посередність і тупа обмеженість може само-любуватися і величатися.

Та годі про це! Спасибі за газету і за ваш відгук. Я від душі радію, коли трошки наплутано у рецензії (або як в отому рекламному буклеті): це нагадує мені першоквітнєве розігрування - хай там розплутують ті, кому захочеться розплутувати!

Зараз сиджу в Ірпіні. Узявся за нову для мене роботу: викласти і перекласти для дітей старослов'янський літопис "Повесть временных лет". Велику маю муку і насолоду з такої роботи! І думаю: Господи, який я темний! Тільки зараз, в сорок з гаком років, діткнувся до азів нашої історії і культури. Безмежне наше невігластво!

А вам - добра, доброго настрою і доброї роботи! І втіхи земної – дома і на роботі.

З повагою – Віктор Близнець.

7.04.1979. Ірпінь

Кіровоградська правда, 1993, 17 червня

КОЛИ І ДОЛЯ, Й СЛОВО – НЕРОЗДІЛЬНІ

У пам'яті він залишився моїм теперішнім ровесником, що не дожив до п'ятдесяти літ, хоч був Віктор Близнець зовсім з іншого, довоєнного покоління, на п'ятнадцять років старшим. Всього на два роки нашого знайомства звели нас доля, любов до дитячої літератури і друг письменника Володимир Базилевський, що дав мені в руки одну з його книг - «Як народжується стежка». Було то двадцять літ тому. Відтоді я відгукувалась у пресі на кожен його нову книгу. Лишились на пам'ять про це знайомство спогади про дві зустрічі в Кіровограді, кілька листів від В. Близнеця і книги - з автографами й без них. Відчуття втрати з роками чомусь не слабне, а навпаки -

стає все відчутнішим, гострішим... Споконвіку прийнято шанувати людей у дні нього народження й смерті. У Віктора Близнеця між цими датами 10 і 2 квітня — такий же короткий інтервал, як і його життя. І щось містичне вбачається мені в тому, що саме 2 квітня народився Г. Х. Андерсен, цей день згодом став і Міжнародним днем дитячої книги, був останнім днем життя письменника-земляка, присвяченого в першу чергу літературі для дітей...

А почалося те життя у благословенному куточку – селі Володимирівці Компаніївського району, де й мені одного разу довелося погостювати. Згадую, співставляючи з реальністю, рядки з автобіографії В. Близнеця:

«Саме тут, у маленькому степовому селі Володимирівці, я й побачив світ, далекі імлісті обрії, сиві долинові рівнини, що нагадували хмаристе небо і тонули в ньому. Небо й степ - оце й заповнило душу, все моє життя, мабуть, до смертного часу - степ і небо, і спека, і курява на шляху, і хлопчачі далекі мандри, - цього не забути ні вві сні, ні в лихоманці...»

Ці ж прикмети нашого краю бачила я й у селі Першотравенці, де він навчався, де біля його школи десять років тому ми - дорослі і діти, родичі і друзі, сім'я, з якої рано пішов за батьком і син Юрій, саджали вишневу алею...

Дивилась тоді на найближчих земляків В.Близнеця, слухала їх - і подумки прикидала: котрі з них могли бути прототипами героїв його повістей «Паруси над степом», «Землянка», «Птиця помсти Сімург», «Мовчун», «Партизанська гармата», «Старий дзвоник», «Людина в снігах»...

Тема дитинства була для нього улюбленою. Дуже совісним був цей чоловік, надто вже мучився тим, що творчість його не переінакшує світ, такий у його сприйнятті тремтливий і зболений... «Мамо, чом болять ваші руки?» — «Не так руки, сину, як душа болить... вік у гною, хлібом світ годую, а що ж виходить? Подивись, сину, що воно в світі робиться?» Мовчу. Який з мене письменник?» Цими рядками глибокого суму і сумніву закінчував В. Близнець автобіографію, вперше надруковану вже після його смерті. Назвав він її так: «Родом з дитинства». Звідти родом був і його творчий світ: діти воєнного і повоєнного покоління, реальні й витворені його багатою уявою - такі, як чортик Синько та романтичні Світлячки, скажімо... До речі, досі мрію, що колись один з наших театрів інсценізує повість-казку В.Близнеця «Земля світлячків». Для сучасного юного покоління, що, на жаль, виховується на зразках відеожахів та бойовиків, повернення до психологічної прози В. Близнеця, в якій буденність висвічується ліхтариками фантазії, добра, оптимізму і любові до людей, було б вельми корисним. Варто повертатися до ще свіжої історії літератури, згадувати і знати творчість письменника, відзначену літературними преміями імені О. Копиленка, М. Рильського (переклад зі старослов'янської «Повести временных лет») та імені Лесі Українки (посмертно). Варто дорожити минулим. Твори нашого земляка, людини з доброю і чуйною душею, здатної вловити в степу звук павутинки, читають у перекладі болгарини і словаки, росіяни і вірмени, білоруси, чехи, англійці... То чи маємо ми моральне право не знати їх, не пропагувати, не радити вивчати нашим дітям?

Наблизити ж його світлий образ до нас, як і його творчість, допоможе книга спогадів про В. Близнеця, видана в 1987 році видавництвом «Веселка». Серед тремтливих і зворушливих, теплих і добрих спогадів про цю людину є й написані кількома кіровоградцями. І вся його доля - в тринадцяти окремо виданих його прозових книгах та двотомнику вибраного, що вийшов посмертно. Спасибі часові, який не дає затуманитись образу одного з вершників літератури, народженого в степах, так проникливо оспіваних ще одним нашим земляком - Юрієм Яновським.

Народне слово, 1998, 7 квітня

ХАЙ НЕ ВТИХАЄ ЗВУК ПАВУТИНКИ!

До 65-річчя письменника-земляка Віктора Близнеця

У пам'яті він залишився моїм теперішнім. ровесником, що не дожив і до п'ятдесяти літ, хоч був Віктор Близнець зовсім з іншого, довоєнного, покоління, на п'ятнадцять років старший. Усього на два роки теплого знайомства звели нас доля, любов до дитячої літератури і друг письменника Володимир Базилевський, що й дав мені в руки одну з його книг - «Як народжується стежка». Було то двадцять літ тому.

Відтоді я відгукувалася у пресі на кожен його нову книгу. Лишилися на пам'ять про це знайомство спогади про дві зустрічі в Кіровограді, кілька листів від В. Близнеця і книги - з автографами й без них. А відчуття втрати з роками чомусь не слабшає, а навпаки - стає все відчутнішим, гострішим.

Зазвичай так ведеться: згадують людей добрим словом у дні їхнього народження й смерті...

А почалося те життя у благословенному куточку - селі Володимирівці Компаніївського району, де й мені одного разу довелося погостювати. Згадую, співставляючи з реальністю, рядки з автобіографії В. Близнеця:

«Саме тут, у маленькому степовому селі Володимирівці, я й побачив світ, далекі імлісті обрії, сиві полинові рівнини, що нагадували хмаристе небо і тонули в ньому. Небо й степ - оце й заповнило душу, все моє життя, мабуть, до смертного часу - степ і небо, і спека, і курява на шляху, і хлопчачі далекі мандри - цього не забути ні ввісні, ні в лихоманці...»

Такі само прикмети нашого краю бачила я й у селі Першотравенці, де він навчався, де біля його школи десять років тому ми - дорослі і діти, родичі і друзі, сім'я, з якої рано пішов за батьком і син Юрій, - саджали вишневу алею...

Дивилася тоді на найближчих земляків В. Близнеця, слухала їх - і подумки прикидала: котрі з них могли бути прототипами героїв його повістей «Паруси над степом», «Землянка», «Птиця помсти Сімург», «Мовчун», «Партизанська гармата», «Старий дзвоник», «Людина в снігах»...

Тема дитинства була для нього улюблена. Дуже совісний був цей чоловік, надто вже мучився тим, що творчість його не переінакшує світ, такий у його сприйнятті тремтливий і зболений... «Мамо, чом болять ваші руки? - «Не так руки, сину, як душа болить... вік у гною, хлібом світ годую, а що ж виходить? Подивись, сину, що воно в світі робиться?» Мовчу. Який з мене письменник?» Цими рядками глибокого суму і сумніву закінчував В. Близнець автобіографію, вперше надруковану вже після його смерті. Назвав він її так: «Родом з дитинства». Звідти ролем був і його творчий світ: діти воєнного і повоєнного поколінь, реальні й витворені його багатою уявою - такі, як чортик Синько та романтичні Світлячки, скажімо... До речі, досі мрію, що колись один з наших театрів інсценізує повість-казку В. Близнеця «Земля світлячків».

Для сучасного юного покоління, що, на жаль, виховується на зразках відеожахів та бойовиків, повернення до психологічної прози В. Близнеця, в якій буденність висвічується ліхтариками фантазії, добра, оптимізму і любові до людей, було б вельми корисне. Варто повертатися до ще свіжої історії літератури, згадувати і знати творчість письменника, відзначену літературними преміями імені О. Копиленка, М. Рильського (переклад зі старослов'янської «Повести временных лет») та імені Лесі Українки (посмертно). Варто дорожити минулим. Твори нашого земляка, людини з доброю і чуйною душею, здатної вловити в степу звук павутинки, читають у перекладі болгарини і словаки, росіяни і вірмени, білоруси, чехи й англійці... То чи маємо ми моральне право не знати їх, не пропагувати, не радити вивчати нашим дітям?

Наблизити ж його світлий образ до нас, як і його творчість, допоможе книга спогадів про В. Близнеця, видана 1987 року у видавництві «Веселка». Серед тремтливих і зворушливих, теплих і

добрих спогадів про цю людину є й написані кількома кіровоградцями. І вся його доля - в тринадцяти окремо виданих прозових книгах та двотомнику вибраного, що вийшов після смерті автора. Спасибі часові, який не дає затуманитись образів одного з вершників літератури, народженого в степах, так проникливо оспіваних ще одним нашим земляком - Юрієм Яновським.

Голос України, 1998, 30 квітня

НАС ГРІЄ СЛОВО БЛИЗНЕЦЯ

Знаємо, що час - найважче випробування для митців - на пам'ять чи забуття. Через більш як три десятиліття після смерті, в день 80-річчя письменника-земляка Віктора Близнеця в літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка-Карого відкрилася виставка «Брини, павутинко! Сяй, «Земля світлячків!», на якій ожив його незабутній образ. Родзинкою виставки з фотоекспонатами, книгами, періодикою, особистими документами - стали ілюстрації до його творів учнів Кіровоградської ДХШ ім. О.Ос്മоркіна. Це кольорове, емоційне свідчення живої пам'яті в нових поколіннях, адже юні художники не просто прочитали оповідання, а творчо відгукнулись на щире й правдиве, часом болюче слово письменника, який говорив з дітьми про найважливіше. Тому, долиноючи з 60-80-х рр. минулого століття, воно живе й надихає, зігріваючи все нові покоління.

А на початку нового століття озвалось і в серці кіровоградської письменниці Антоніни Царук, компаніївської землячки Віктора Близнеця, яка ще школяркою вручала йому хліб-сіль у рідній школі. Тепер за мотивами його повісті-казки «Земля світлячків» створила однойменну казку-п'єсу. Ця книга теж є на виставці (як і чимало інших книг кіровоградських літераторів, присвячених творчості В. Близнеця). І хоч поки що уривки з цієї п'єси поставили лише юні кіровоградці з театральних студій при школах № 24 та 30, я вірю, що п'єса з'явиться і на великій сцені.

У поетичній прозі В. Близнеця - оповіданнях, повістях, романі, україномовному переказі для дітей літопису «Повість минулих літ» живуть реальні й фантастичні герої, зокрема, маленькі й великі степовики, які вчать дітей житейським премудрошам. В його книгах владарює свято дитинства, адже й сам автор мав добру, чесну, чуйну дитинну душу. Він любив зустрічатися з юними читачами на малій батьківщині, в Україні та за її межами, даруючи дітям свою мудрість, доброту, фантазію, оптимізм. Але не приховував у своїх творах драматизму та трагізму життя, що тоді засуджувалось владою і критикою.

Сьогодні його книги, перекладені кількома мовами, презентують у світі українську дитячу літературу. Та найбільше шанують його земляки.

Вчитель Першотравенської школи, керівник літстудії «Вершники» поет І. Прядун ініціював уже не один літературний захід, присвячений В. Близнецю. Він і односельчани бережуть пам'ять про письменника в шкільному музеї, ходять по, на жаль, майже безлюдній вулиці Близнеця і закликають громадськість через «Літературну Україну» до збору коштів на пам'ятник письменнику. Тим часом доброю пам'яттю йому, лауреатові премії ім. Лесі Українки, є премія Ліги українських меценатів «Звук павутинки» ім.В. Близнеця - за кращий поетично-фантастичний прозовий твір для дітей. Цьогорічною лауреаткою премії стала письменниця Надія Гуменюк.

Повість «Звук павутинки» - особлива, про особливе чуття і єднання дитини зі світом. Тож ця чарівна павутинка, звук якої не кожному дано почути, «звучить» лейтмотивом на виставці, яку підготував колектив музею. З її першими відвідувачами, учнями Кіровоградського машинобудівного коледжу, поділились на відкритті виставки своїми знаннями та почуттями науковець Н. Бондарева, бібліотекар Р.Твердоступ, заслужена артистка України Г.Романюк.

Я ж, переглядаючи виставку, подумки дякувала поетові В.Базилевському. Колись він подарував мені знайомство зі своїм другом - В. Близнецем та його творчістю. Ми зустрічалися з ним в обласній

дитячій бібліотеці ім. Гайдара, де я пропагувала його книги, писала про них відгуки. Деякий час ми листувалися. А після смерті письменника залишила свою згадку про нього у книзі «Як звук па-вутинки», упорядкованій з багатьох спогадів сучасників письменником В. Базилевським. Цього року він знову виступив у «Літературній Україні» зі спогадами про Близнеця та публікацією уривків з його листів.

Мені ж у спадок від В.Близнеця дісталось кілька книг з автографами. Один з них звучить афористично: «Слово не сорочка, а душу гріє».

Хай же і його слово ще довго гріє нові покоління читачів.

Кіровоградська правда, 2013, 12 квітня

Про О.Богданову

ЛЮБОВ - ТО БЛАЖЕННА КРАЇНА

Кожен смертний - грішний і праведний - хоч раз у житті пробує дати визначення багатовимірному почуттю - "любові". Кожен поет - тим більше. В душі Оксани Богданової, якій ледве за двадцять, поет саме народжується, дякуючи любові. Тож і бачиться їй любов як блаженна країна, яку Оксана будує своїм серцем, уявою, щирим пером, невтомною душевною тривогою.

Народилась авторка у м.Бобринці в сім'ї службовців. Мама її - вихователька в дитсадку, батько - агроном. Вона закінчила педфак Кіровоградського пединституту ім.В.Винниченка в минулому році. Перший рік навчає малечу в СШ №31 м.Кіровограда. Пише вірші, до окремих сама складає й мелодію, виконуючи власні пісні у супроводі гітари.

...Є в Ліни Костенко вірш "Лист". У нього така кінцівка, написана, як і весь він - прозою, в рядок: "Наче прозу пишу - без розбивки на рядків розмаїті пласти, щоб здавалось на перший погляд, що пишу я звичайні листи. Власне, це недалеко від правди. Інша форма - той самий зміст. Адресовані людям вірші - найщиріший у світі лист". В той день, коли Оксана принесла мені свої вірші (а це був "Оксанин день" 6 лютого), томик "Вибраного" Л.Костенко відкрився мені саме на цьому вірші. І він ніби став експромт-рецензією на них. Бо в кожного вірша О.Богданової є свій адресат: мама, дідусь, улюблений вчитель, подруга, коханий. Кожен міг би бути з конкретною присвятою. Ми трохи вже сторонимось такої злегка "альбомної" лірики. Може, даремно? Звикли говорити "від імені і за дорученням" замість того, щоб - від серця... А от у японців і досі існує такий жанр лірики як "поезія дружнього привіту". По-моєму, в такому жанрі й пише Оксана.

Кіровоградська правда, 1995, 30 листопада

Про М.Богославського

«ПОВЕСТВОВАТЬ? НЕТ, ВЫПЛАКАТЬСЯ, ВЫПЕТЬ...»

Мои часы меня понимают. Когда я становлюсь в очередь, они останавливаются. И стоило мне взять в руки книгу «Очередь за счастьем» (Харьков-Канев, 1994) харьковского поэта Марка Богославского, стрелки замерли, чтобы остановить прекрасные мгновенья, которые начались с открытого наугад стихотворения «Мой ответ». В нем автор замышляет уродство превратить в красоту, а горе - в счастье. И я сразу поверила: и меня, как и своих героев, он сделает счастливой. Впрочем, счастливой он делает меня, сам того не ведая, уже давно. Марк Иванович преподавал нам русскую литературу. Он же организовал студенческую литстудию, играл с нами в буриме, издавал

литературную стенгазету «Проблески», учил понимать, ценить и любить поэзию. И мы учились поэзии, даже не догадываясь, что учимся не столько даже у О.Мандельштама, И.Драча, Б.Чичибабина, сколько у поэта М.Богославского, который не читал нам своих стихов никогда. И почти откровением звучит предисловие к книге, написанное Борисом Чичибабиным: «Для меня никогда не было сомнения в том, что стихи Марка Богославского интересней и значительней моих собственных».

*Молодые побеги крапивы
У заборов в глубокой тени –
Там, где воздух почитает лениво
И бормочет округе: «Усни!»*

Читаю, и душа моя уже там, в стихотворении «Явление Христа народу», прислушивается, ищет взором, где же он, «босоногий печальник бредет?».

Из стиха в стих прорывается душевная драма поэта, трагическое ощущение вечного спора идеализма с материализмом.

«Тела давно живут от душ отдельно...» Или в другом стихотворении:

*Душа оторвалась от тела,
И тело, напрягая слух,
Пытается узнать пределы,
В которых обитает дух.*

Или даже так - с веселой почти лихостью:

*Тело воздух вбирает морозный,
А душа тяжелее свинца,
Убежала сквозь сжатые ноздри,
Как невеста из-под венца.*

В книге есть классические «герои» мировой поэзии - розы, соловьи... Но какие же они неузнаваемые! Вспомните, у М.Богославского: «Не розы - пожары любви» (это именно его роза, которая для нас - лишь «царица базара»).

Взять классический - на грани штампа - образ и дать ему новый облик мог только поэт.

Мне дорог «хлебосольный лирический быт» поэзии М.Богославского и его концентрированная образность. Мне близко недоверие поэта к «плакатно-клятвенной любви» и понятно то «скрытое тепло любви, без празднословия, без шумихи», которым светятся искренне-патриотические стихи («Я думаю об Украине», «Русская зима», «Иностранцы Россию чувствуют») и глубоко интимная лирика, посвященная «пернатому чуду любви» («Ты», «Первая весна без тебя», «Новый Иерусалим»). С удовольствием пью и «яд нежности» в иронических стихах и строках: «И щмякнется с высот бессмертья смертный дух». Или:

*Растянулось мое умирание.
Затянулось мое блаженство,
Обернулась моя ирония
Умоляющим жестом.*

А у его языка - особый аромат. Его архаика всегда уместна:

«вежды», «очи», «глас», «чело», «брашны», «пиитика», «злато», «вопрошаю счастье», «изымаю свет и тьму». Точны глаголы и звукопись стиха.

*Автобус скакал по поселку,
И шли электрички в Москву.
Случалось, на сонных проселках*

*Мелькали со смехом русалки,
И желуди грузно и гулко
С дубов упали в траву.*

Україна - Центр, 1995, 3 марта

Про Г.Бойка

МАЛЕНЬКИМ ПРО ВЕЛИКИЙ СВІТ

Не одне покоління радянських дітей виховувалось на віршах Грицька Бойка. Вже третє десятиліття він працює на ниві української дитячої літератури.

Починаючи з 1950 року вийшло з друку 52 окремі збірки поета. Дошкільнятам і читачам молодшого шкільного віку давно полюбилися його веселі, дотепні вірші, сповнені любові до рідного краю, до людей праці, до незабутньої пори людського життя – дитинства...

Дві нові книжки поета «Два хлопчики Сміти» і «Під чужим небом» присвячені знедоленому життю дітей в капіталістичному світі. Герої збірок – маленькі хлопчики й дівчатка з чорною, білою й коричневою шкірою, - американці, негри, чілійці, індійці. Їм, як і всім дітям планети, хочеться мати мирне небо над головою, вчитися, жити щасливо...

Проте, «під чужим небом» у дітей життя таке далеке від цих мрій!

Наприклад, два хлопчики Сміти живуть в одному місті, мають однакове ім'я і колір шкіри, але такі різні їхні долі... Бо батько одного – капіталіст, власник фабрики, а іншого – підневільний робітник на цій фабриці.

А у маленького Сема («Синьоокий Сем») тато – безробітний. Тому під час хвороби Сема від змушений продати... своє око, щоб за виручені долари дістати дорогі ліки. Але й така нелюдська ціна життя не врятує сина...

Не краще живеться і неграм. Бостонський гарлем, - це бідний негритянський район Нью-Йорка, де живе сім'я Джонні Грім. Працює з чотирьох чоловік лише дочка:

*Бо тато – безробітний,
Бо злигодні кругом,
Бо треба, щоб до школи
Ходив маленький Том...*

Та не судилося хлопчику вивчитися. Білі американці піднімають бунт проти спільного навчання їхніх дітей і негритянських. А за протест, з яким виступає батько Тома і його товариші, знавсінілі расисти підпалюють їхній дім. Ще для одного з героїв поем Г.Бойка життя закінчується трагічно.

*У Америці повсюди
Жде на нас лише безправ'я...*

І все ж, на боротьбу за краще життя піднімається трудовий народ і в сучасному світі капіталу. Ця боротьба - за однакові права і закони для чорних і білих, за можливість мати роботу і політичні свободи, за те, щоб жити в мирі і згоді не лише в своїй країні, а й у всьому світі.

За це виступають і Червона Хмарка, індійський хлопчик, («Нащадки Гайявати»), що хоче бачити вільним свій трудолюбивий і талановитий народ, і юні чілійці («Діти Чілі»), що мріють вигнати із своєї країни чужеземних магнатів і розподілити всі багатства між трудящими... Такі вони, обездолені, але не скорені ровесники нашої дитвори, які пізнають і намагаються змінити на краще такий складний і жорстокий світ, де панує лицемірна демократія, експлуатація, расизм, приниження людської гідності.

Нові книги Г.Бойка свідчать про розробку нелегкої, але такої потрібної наймолодшим читачам теми «два світи – дві долі». До речі, він в ній – один з першовідкривачів. Написані емоційно, динамічно, образно і водночас доступною для дітей мовою, твори Г.Бойка охоче читаються

школярами і одержують захоплені відгуки від юних читачів. Саме тому читачі бібліотеки імені А.Гайдара, висувають твори Г.Бойка на здобуття республіканської літературної премії імені Лесі Українки.

Молодий комунар, 1978, 28 лютого

Про В.Бондаря

НАША ПІСНЯ - ЯК НАШЕ ЖИТТЯ...

В середині грудня вперше зібралась в обласній науковій бібліотеці група «безпритульних» літстудійців. То було і наше перше зібрання в незалежній Україні. Тому спочатку привітали один одного з цією історичною подією, обмінялись політичними новинами, подискутували з приводу нової угоди, яка багатьох засмутила.

А потім - літературна частина. Слухали прозу Василя Бондаря. Автор, журналіст за фахом, уже добре знаний землякам по місцевій пресі. Кілька оповідань видрукувані і в республіканській періодиці. Ось-ось має вийти перша книга прозаїка.

Одностайне схвалення викликало і прочитане оповідання «Юліус - по нашому липень». Із життя сучасного села, з яким так добре обізнаний В. Бондар: сам народився в одному селі з Іваном Драчем - в Теліжинцях, на Київщині. Там провів дитинство і юність, там переважно і тепер «наїздами» у відпустки пише прозу, бо там - повені його болю, тривоги і натхнення. Сюжет оповідання - нехитрий. Дія десятка героїв уклалася в кілька годин зустрічі старих батьків з трьома синами та їх родинами. Слухали довго, а не втомилися, а швидше - відпочили. Бо кожен, як потім вияснилось при обговоренні, теж ніби побував за цей час у своєму селі. Хтось «бачив» своє дворище, а хтось - «чув» бабусине човгання по городу, я - порівнювала «угорську» невістку зі своєю... Настільки все це зримо виписано у Василя, що здалось, не послухали, а побачили. І золотаві джмелі ніби поруч гули, і булькаюча картопля на керогазі - аж пахла...

Але як відзначили П. Селецький, О.Косенко, В.Погрібний, сила авторської майстерності не тільки в художніх деталях, а в усій болючій достовірності свідчення: вмирає українське село. Вмирає і щось предковічно тривке в нас самих, дітях цього села, розкиданих долею по містах і світах. Найстрашніше ж те, що добра частина з нас навіть не усвідомлюють ні драми, ні трагедії оцього розриву зв'язків з мовою, землею, родом, батьківщиною. Натомість тішимося жадобою до легкого і красивого життя, бажано - закордонного. Хоч і його сприймаємо поверхово, на рівні доступних по ціні машин і «пероженных», як це відбувається з сім'єю Володі, одного з трьох синів. Водночас легковажимо в ставленні до святинь, як це демонструє його дружина Катюша і їх син Вадик.

Сумна наша пісня,

як наше життя:

Сумна у нас і розмова.

Цими словами класика В. Самійленка ми підсумували обговорення. Але ж мета літератора вчасно застерігати нас від того, що творимо його самі таким, не відаючи, чим поступаємось, заради чого...

Кіровоградська правда, 1991, 19 грудня

НАЙБІЛЬША РАДІСТЬ – ТВОРЧІСТЬ

У святковий вечір – канун Святої Катерини, коли ворожать на щастя-долю, члени обласної літстудії «Степ» «ворожили» добру долю прозаїкові Василю Бондарю і його першій книзі «Одвідини». Першими тепло привітали презентанта ті, хто сприяв появі цієї книги в світ. Це упорядник, редактор і видавець В.Погрібний та рецензент В.Кобзар. Василь Бондар у своєму виступі

склав синівську подяку голові літоб'єднання і фонду «Відродження», а також розповів про нелегкий багаторічний шлях цієї книги до читача, який починався ще в київському видавництві «Радянський письменник», звідки рукопис повернувся... Книгу привітало видавництво «Степ». Про її тематику, про ту радість, яку дає творчість, про вчителів – А.Тесленка і В.Стефаніка, М.Кравчука і В.Підмогильного, Ю.Казакова і Г.Семенова з хвилюванням і любов'ю та відповідальністю перед Словом говорив дебютант.

Літератори І.Гельман, Д.Чибісов, О.Косенко, В.Смотренко, А. Корінь, В.Ликов, сім'я Глевацьких (вчителька, генеральний директор «Кіровоградлісу»), студент В.Саліга відзначили кращі ознаки прози В.Бондаря: психологізм письма, вболівання за долю українського села, народну мову.

Дуже доброзичливу передмову до книги написав М.Кравчук, сучасний український новеліст, лауреат премії ім.Ю.Яновського. Гарно оформив книгу М.Добролежа. Тираж її – 2 тис. Скоро вона надійде в продаж – магазин «Книжковий світ», що на розі вулиць Шевченка і К.Маркса.

На презентації, окрім студентів, були бібліотекарі, вчителі, викладачі та студенти-філологи з пединституту та інші любителі літератури. На закінчення – були пісні, квіти, автографи, щирі побажання.

Кіровоградська правда, 1994, 29 грудня

Про В.Бондаренко

У СКАРБНИЦІ МАЄ БУТИ СКАРБНИЧИЙ

Одне діло взяти в руки збірку віршів незнайомої людини (погортав та й забув), зовсім інша - знайома. З Вірою Бондаренко, авторкою першої книги "Скарбниця моєї душі" (Миколаїв, "Можливості Кіммерії", 2006, 55с.), ми познайомились на спільних поетично-мистецьких гастролях у с. Олексіївці Добровеличківського району на Кіровоградщині. Приймала нас із Вірою моя подруга давня, поетеса, піснярка - Валентина Фоківна Кондратенко-Процун. Вона - член Кіровоградського обласного літоб'єднання "Степ" (йому 70 років), мого творчого клубу "Євшан" (якому 12 літ), лауреатка літконкурсів і пісенних, за фахом вчителька української мови та літератури, деякий час працювала художнім працівником і директором СБК, а зараз третій рік викладає українознавство у аграрному ліцеї в смт Піщаний Брід, авторка п'яти виданих власним коштом книг (вірші для дорослих і дітей, проза, пісні, публіцистика). З Вірою вони познайомились і подружились на ниві поезії і пісні минулого року в санаторії "Карпатські Зорі" і одразу створили вокальний дует "Жоржини". А оскільки наш "Євшан" (степовий полин - євшан-зілля, що, за легендами, повертає людині пам'ять і батьківщину) періодично влітку, в пору відпусток, проводить акцію "Вклонімося рідному селу", то ми в черговий раз утрюх домовились організувати три творчі виступи з майстер-класами тут, в Олексіївці, у щойно організованому краєзнавчому музеї, на ст. Помічна Одеської залізниці, де колектив відзначав профспілкове свято, в сусідньому райцентрі Мала Виска (в бібліотеці), звідки Валентина родом, і де тепер її батьківська хата її стараннями перетворена на родинний музей, що влітку служить благодійним будинком творчості й заодно готелем для творчих друзів.

Коли бачиш людину серед того, чим живе її серце і душа (а коли Віра співає, або читає вірші - вона світиться, як жар-птиця), то розумієш рядки, якими вона, як візиткою, відкриває першу книгу:

Душа моя - терпляча птаха,

В ній джерело палких надій.

В ній світ добра, тепла, подяки,

В ній світ не тільки мій, а й твій.

Вона творчо й талановито це демонструє всі три дні, запросто влившись і як режисер-сценарист, і як співачка в ансамблі, і як солістка у Валиному фолк-гурті "Дивоцвіт". О, цей феномен

заслуговує того, щоб зустрітись на Миколаївщині, тепер на батьківщині В. Бондаренко з її аксакалом фолкспіву - родинним гуртом "Калинонька", співає літ 70, а "Дивоцвіт" тільки 5-й рік, але це унікальний - єдиний в Україні домашній, сучасною мовою "приватний", незалежний гурт із восьми жінок віком від 40 до 75 років. Щотижня - пішки, велосипедом і навіть мопедом (колишня сільська головиха), на таксі їздять у Валин рай на репетицію. "Рай" виглядає цілком по-європейськи завдяки чоловіку - майстру "золоті руки" (родом із Житомирщини). Удвох вони оформили дизайн ландшафтного саду, соток п'ять щедрого серпневого саду, в якому Тургенєвська альтанка, де я на зорі, під акапелу півнів, творю цей опус, поки його героїні солодко сплять, басейн з ліліями, а все це - потопає у квітах. Флору озвучує ледь не цілодобово фауна: кури, цесарки, качки, дві собаки, п'ятеро котів, коза. Не дивуйтесь, добрі люди - оце й стимул, і фон для вірша й пісні - кращого не треба. Сил би тільки та здоров'я. Гості допомагають щедрій господині тільки в часи творчих праць, а так тягне лямку, як справжня українка на початку III-го тисячоліття.

Так от, добираючись до Віриної книги (вчора, що рідко бува в житті поетів, у неї навіть купували її захоплені слухачі). Як не порадіти, що вже є в Україні отакі меценати, як О.О.Вадатурський, які виконують заповіт відомого нашого Єлисаветградського земляка-мецената Євгена Чикаленка:" Україну треба любити не тільки до глибини серця, а й до глибини власної кишені". Тому й поетичний дар моєї нової творчої колеги В.Бондаренко тепер належить і нам усім, світить і зігриває душі. А талант цієї щедрої душею жінки, світлої, відверто-відкритої, доброзичливої, захопленої світом і людьми, мистецтвом, відчувається з перших рядків, її поетичне світобачення вкладається в образні, ритмічні римовані рядки, які виблискують, мов намистинки на її гарних концертних костюмах (та видні навіть в тому, як за півгодини до концерту вона купує на базарі штучні квіти і тут же створює собі віночок). Ось вони: "не спугни на ветке птицу счастья"; "мир - глазаст и светел"; "озябший тополь иве тонкой куплеты дивные поет"; "ветер стонет, качает буйной головой"; "в глазах твоих - грустинок многоточье"; "лоскуток тревожной грусти, паутинки слов запретов"; "дверь чердачная ворчит"; "в своей судьбе сама я молнии развесила".

Поетеса своєрідно передає тінь розлуки з половинчасто-нездійсненою любов'ю:

*Я бреду в полусад, собираю в ладонь
Полуроссыль росы с листьев и цветов.
Принесу полувздых несказанных слов,
А в душе полудождь погасил огонь.*

Це про російськомовну половину збірки. Добре володіє вона і рідною поетичною мовою, а це ж - головний будматеріал поезії. У багатьох поетів-початківців, на жаль, бідний словниковий запас. "Юність протьохкала в тиші". Тільки поету може прийти думка, що подаровану чашу можна наповнити "чайним риданням", що можна слухати "осінню симфонію трав", що малюнки на вікнах можуть боліти, що сум за коханням може виплітати стежки, що ніч може бути заплетена у волосся. Але ж який широкий діапазон почуттів у авторки. Від таких хвалебно-величальних дифірамбів коханому раптом різко вниз:

*Ты - постаріла купка бур 'яну.
Засохлий терен на тріскучому морозі.*

На жаль, цикл українських віршів слабкіший від російських, мабуть тому, що перша любов, перше захоплення дівоче - то як яскравий слід комети: вона вже згоріла, а слід світиться ще роками. І ще одне на жаль. Відчутний творчий потенціал зрілої жінки і дружини, матері, педагога і культпрацівника, співачки, поетеси, колишньої спортсменки-циркачки. Але поки що потік цей дуже стихійний. Потрібне поетичне середовище, доброзичливі й уважні редактори й коректори та видавці. Бо ті, що готували книгу за меценатські гроші, поставились до справи безвідповідально, не кажучи вже про стилістику й орфографію, де багато прикрих помилок, міг би хоч « технічний редактор

поліграфічно вирівняти хоч праві поля віршів? Бо у Віриній душі є скарбниця, якою варто нам усім дорожити.

Трибуна хлібороба, 2010, 30 вересня (Миколаївщина)

Про В.Брайлова

«ЖИТИ – ЦЕ ЛЮБИТИ І ЛІТАТИ»

Герої його поезій наділені добрими людськими рисами: «землю шанує за щедрість, за те, що його породила», - це про скромного соняшника. «Стежина, що долю дала», - про сільську стежину, що вивела в люди. Трудолюбивий, ширий і щедрий, прагнучий постійно до знань, добрий, порядний, чесний, привітний господар - це далеко не повна характеристика Віктора Браїлова. Його проста, дуже близька до народної поезія, можливо, колись перейде у рядки фольклорних пісень, у яких загубиться авторське ім'я. Це я про вірші-пісні: «Журавлиний клин», «Верба», «Ой, гуляв козак», «Весілля йде», «Калино моя», «Не хочу!», «Вожді». У них простий, часом жартівливий сюжет, яскраві рефрени...

Його житейська філософія мудра, як народна приказка чи прислів'я:

Неважко зрозуміти:

Що сієш, те й пожнеш.

І пам'ятай: на світі один лиш раз живеш.

Від успіху до скрути - путі короткі - знай!

Та власні карти в руки

Нікому не давай.

Життя на гральні фішки

Розмінювать не смій.

Аж поки досвід пішки

Прийде до тебе твій.

(«Онукові»)

Мабуть, тому що й сам автор керувався цими переконаннями, його перша книга так пізно виходить у люди.

І хоч авторові - під 70, герой його по-весняному молодий. Він радіє всьому доброму, що збулось і про що мріялось, усвідомлюючи незворотність часу і поступу людського життя, але лишається романтиком і оптимістом («Марєво», «Городяночка»).

Житиму мріями

Тими щасливими,

Щастя продовжу своє...

(«Ночі кохання»)

І кохання ще в ньому «Стожарами палає». І зозуля завзято кує. І «сріблястий місяць зорі водить», радуючи й надихаючи. Його поезія - тиха й ніжна, часом - з лукавинкою, може бути й публіцистичною, сатиричною, протестуючою проти навіть звичних закономірностей:

Світу спіраль жива,

Часом приручена.

Тільки чому ж вона

Не нами кручена?

(«Світ і ми»)

Ні - він не просто - сільський успішний пасічник, він людина, яку будоражить світ і його таємниці. Його дивує скрипка Страдіварі і захоплює загадкова усмішка Джоконди. (Шукшин би

точно відніс його до своїх «чудиков»). Автор помічає новизну у звичній природі: «осені весільний танок», «Людські звичаї» у спілкуванні голубів і лебедів.

В. Браїлов самокритичний навіть у особливих ситуаціях - невдачах у коханні:

*Та все ж нікого не виню -
Ані зими, ні Бога.
Сам по глибокому снігу
Не протоптав дороги.*

Він вміє вчитись поведженню у самої природи («Голуби», «Лебеді», «Вожак»), бо «Жити - це любити і літати.» «Зірвані квіти ніколи не вміє роса на світанні». Такі житейські постулати-афоризми дарує нам його поезія.

Здавалось би, як може маленьке серце людини вмістити любов не лише до матері-батька, до рідної хати, степу, України, а й до всього світу? А таки може. Бо проявляє її і до минулого («Дітям війни», «Ты вернись к нам, отец!») і до майбутнього («Онукові»).

Мене здивував його російськомовний цикл віршів. Мабуть, озвалось спомином життя в російському середовищі в час служби у війську та ще й транслювалось на нинішні реалії. Його перо вправне і в російських текстах.

Абсолютно не виглядає декларативно-дидактично розділ патріотичних віршів про Україну. І в біль автора вірю, і в його пафос, і оптимізм підтримую. Особливо ж примітне в них справжнє синівське вболівання і така властива українцям і слов'янам, взагалі, любов-жалість.

Герой вірша «Україно, ти, ненько» не їй - матері - жаліється, а її викликає своєю любов'ю на сповідь:

*Україно, ти, ненько,
Як заб'ється серденько,
Я за тебе молюся,
У поклони схилюся,
Все згадаймо в цю мить...
Розкажи, що болить.*

Далеко не кожна мати (а кожна чекає уваги та співчуття і підтримки) в реальності зустрічається з такою синівською любов'ю. Україну Віктор Браїлов любить і свій народ справжньою синівською любов'ю.

Його поезія може зацікавити і дорослого, і юного читача.

Звісно, редакторське втручання могло би бути рішучішим, але тоді щезла б у віршах по-доброму дитинно-наївна браїловська душа.

***Передмова до першої книги В.Браїлова «Цей соняшник»,
Кіровоград, Лисенко В.Ф., 2013***

Про Н.Бредихіну ЗА ПОКЛИКОМ ДУШІ

Вона має романтичну посаду – завідувач відділу мистецтв Будинку культури авіаторів Державної льотної академії. Її загальний трудовий стаж - 45 років, у тому числі головою профкому - 32 (це теж хобі - жити для людей). Майже 40 років займається творчістю на сцені, беручи щороку участь мінімум у півсотні концертів. Пам'ятає й шанує своїх учителів і своїх талановитих учнів, яких сотні. Написала та видала 15 книг - для дітей і для дорослих: вірші, казки, опери, вінок сонетів, пісні. Створила близько півтисячі сценічних костюмів. Є авторкою до півсотні картин (вишитих) і рушників, подарованих друзям, у дитбудинок та в музеї області. А ще півтора

десятиліття займається фотографією, малюванням. У свої сімдесят не думає розставатися з роботою...

- **На чіх це генах так тримаються ваші душа і тіло?** - цікавлюся в Ніни Миколаївни Бредихіної.

- У моїх жилах тече козацька кров з краплиною перської від прапрабабуни-персіянки. Про це я розповіла в поемі «Персіянка» (із книги «Серце зіткане з любові»), то дійсна історія. Мої діди зроду-віку були будівельниками і хліборобами. Дружини їм народжували багато дітей, переважно хлопців. Росли працювистими й дужими. Недаремно дід мій у 75 років на випускному вечорі внука...ушкварив гопака. Батько теж був будівельником, мати – колгоспницею.

- **Кажуть, у житті творчих людей важливі перші вчителі...**

- Мою першу вчительку звали Уляною Карпівною Коломієць. Ми, учні, дуже-дуже її любили. Вона для нас була другою мамою. Коли її від нас забрали після третього класу вести перший клас, то ми так ридали, що весь педколектив не міг витримати того плачу.

- **Пам'ятаєте, як виник перший потяг до поезії?**

- Потяг до поезії я відчула з того дня, як уперше почула вірші Тараса Григоровича Шевченка. Я їх слухала з таким захопленням, коли читали нам батьки, що, не вмючи на той час ані читати, ані писати, я знала напам'ять багато віршів поета.

- **А яким чином і хто зріднив вас з народною піснею?**

- Народна пісня увійшла в мою душу разом з молоком моєї матері. Українська народна пісня супроводжувала мене з дня народження і супроводжує до сьогодні. У дитинстві, бувало, коли співали дорослі у нашій хаті, я - дитина, гірко плакала, не розуміючи причини. А матінка казала: «То так до неї промовляє душа народу», і у самої виступали сльози на очах. Я це все бачила і чула. І зі сльозами просила, щоб вони іще співали.

- **А любов до вишивання коли до вас озвалась?**

- Неподалік від нашої хати, біля ставка, під вербами збиралися вечорами дорослі хлопці й дівчата. Вони були зодягнені у вишиті сорочки, та такі білі-білі. Самі ж гарні, чорноброві, а співали так, що й верби, здавалося, заслуховувалися, нахилиючись до самої води... Коли я піросла, то теж вишила собі хрестиком блузку, в якій завжди виступала на шкільній сцені, співала, декламувала.

- **Свої перші книжки ви оформили своїми ж малюнками, а це - звідки?**

- Малювання, на мій погляд, не далось так, як я того бажала. Мама наша гарно вміла малювати, але за браком часу ми не зуміли той дар осягнути. Мабуть-таки, потрібно мати більший хист до цього виду мистецтва.

- **Отже, потяг і захоплення поезією, народною піснею та вишивкою - від батьків та односельчан, тобто з народних витоків. А як ви прийшли до класичної музики?**

- Класична музика мене полонила, коли у нашій хаті з'явився радіоприймач «Рекорд». Батько його привіз із Дніпропетровська (він там був у відрядженні), тільки заніс у хату, підключив, і залунала на всю кімнату музика, яку транслювали прямо із концертного залу в Москві. Я стояла біля того приймача мов заворожена. Мені здалося, що я стою на величезній сцені, а навкруги мене - величезний гурт людей з різними інструментами (яких я раніше ніколи не бачила), і з того гурту мені вже ніколи не вибратись... Почуття радощів переполювало мою юну душу, а з очей чомусь текли сльози. Так, мабуть, і зародилася любов до класичної музики...

- **Ваша мистецька діяльність така різножанрова, що диву дасшся. Взяти хоча б драматургію...**

- Мені йшов п'ятнадцятий рік, коли з'явилося бажання написати самостійно якусь п'єсу і поставити її силами учнів-ровесників. П'єса всім сподобалася, але поставити не вдалось (не знайшла

хлопця на роль закоханого), розпалася наша трупа через ревності, та я вирішила, що з мене режисер нікудишній, коли так сталося. Повернулася до цього захоплення вже дорослою - більш вдало...

- **Була приємно вражена, побачивши вашу костюмерну...**

- Шити костюми почала давно, ще коли готувалися до перших постановок. Я до того пошила одній маленькій дівчинці платтячко і вирішила, що я уже фахівець у цій справі. І думала глядачів цим полонити. Звичайно, фантазерство молодих років, мабуть-таки, не помирає. Воно знову й знову нагадує про себе усе життя, так і створила сотні костюмів. Бо що таке костюм для актора? Дев'яносто відсотків успіху!

- **А як розвивався потяг до поезії?**

- Вірші я складала ще з дитинства, але навіть ніколи не мріяла про те, щоб вони друкувалися. Писала про природу, кохання, були й сатира та гумор. Багато написаного я просто роздавала друзям - що кому подобалося. Одного разу я зустріла директора кіровоградського дитбудинку «Барвінок» (до цього ми уже багато років були знайомі). Я запитала: «Чого вам бракує для повного щастя?» Вона відповіла: «Немає нічого дітям читати на українській мові. Обійшла все місто й нічого не знайшла». Я тоді пообіцяла написати, аби тільки діти читали. Згодом народилися п'ять веселих книжок «Лічилка», «Дивосвіт», «Мова солов'їна», «Вогник добра» і «Усмійки». Невдовзі була написана і ще одна книжка «Віршовані оповідки і казки». Тираж був невеликим, майже всі книжки відвезла в дитбудинки, як обіцяла.

- **Ваша мова така соковита, пересипана численними приказками. З яких джерел черпаєте її?**

- З народу: прислухаюся, як він говорить, які улюблені вислови вживає. А ще - з творів улюблених поетів і письменників – Т.Шевченка, І.Котляревського, С. Руданського, П. Мирного, І. Франка, О. Гончара, І.Тобілевича та багатьох інших. У дні моєї молодості я не пропустила жодного спектаклю. Інколи не доїдала, але в театр ходила.

- **Що є для вас найбільшою радістю?**

- Спілкування з юним поколінням, мені здається, що таких дітей немає ніде у світі. Мабуть, тому й хочеться для них писати і писати та якомога більше видати, щоб вони читали, ставили сценки, як це уже робиться в школах. І я дуже вдячна учителям, які несуть той вогник добра, який щодалі більше розгоряється у юних душах.

- **Ще одне ваше захоплення - композиторство...**

- Мабуть, усе, що народжується в дитинстві, має велике значення. Я вигадувала якісь химерні, як мені казали тато й мама, слова і мелодію, співала. Коли мене питали: «Що ти, дитино, цього разу вигадала?», я відповідала: «Це така співня». Не пісня, а співня. От звідти воно, мабуть, і пішло. По закінченні музичного училища часто доводилося самій робити якісь обробки пісень. Інколи записувала невідомі чи мало відомі пісні у старих людей. Вони ж раз так співають, а вдруге - по-іншому, то, звичайно, тут мають бути знання, щоб організувати мелодію. Писала частівки курсантам, які виконували їх з великим успіхом, і мені це подобалося, і тим, хто слухав. Та я себе ніколи не зараховувала до лав композиторів. Просто писала за покликом душі.

Народне слово, 2009, 9 січня

Про В.Бреуроша ЗУСТРІЧ У ЛІТСТУДІЇ «СТЕП»

В середині січня кіровоградське обласне літоб'єднання «Степ» провело своє перше засідання в 2011 році. Мені дуже приємно повідомити громаду Новомиргорода про те, що головною подією на цьому засіданні стала презентація поетичної творчості її представника, родом з Малої Виски, Володимира Бреуроша.

Ця зустріч викликала неабияку цікавість в поетичному середовищі області. До літстудії, яка засідала в приміщенні кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Бойченка, на знайомство з В.Бреурошем завітала творча інтелігенція міст Кіровограда, Олександрівки, Знам'янки.

Прологом до зібрання стало виконання бардом А. Шульгою трьох пісень на слова златопільця: «На крилатій зорі», «Мне снился дивный сон» та «Молитва духом», дві з яких були прем'єрними. Також на початку зустрічі були зачитані уривок з художньої автобіографії В.Бреуроша та його оповідання «Сліпий зрячий».

Свою думку про творчість В. Бреуроша висловив голова літоб'єднання «Степ» В.О. Погрібний, який відзначив його поетичний талант, давши декілька мудрих порад щодо творчого зростання. Слово про творчість Володимира і дружні поради сказали відповідальний секретар літоб'єднання А. Царук, члени бюро – журналіст О.Кердіваренко, поетеса В. Кондратенко-Процун (Добровеличківський р-н) та О. Полевіна. Прозвучали також відгуки про збірку віршів «На крилатій зорі», що була видана в минулому році, представників поетичної музи міст Знам'янки та Олександрівки В. Сірої та С. Тимко. В. Сіра написала В.Бреурошу поетичну присвяту. А потім і сам Володимир прочитав декілька своїх творів українською та російською мовами.

М. Левандовський розповів присутнім про своє знайомство з В. Бреурошем та приємні враження про Новомиргород та новомиргородців, які він отримав, будучи гостем молодого поета на презентації його книги в квітні минулого року. На прохання «степівчан» Микола Євгенович прочитав поему презентанта «Мандрівка на все життя», що була написана як відгук про мандрівку юного Т. Г. Шевченка через Гуляй-Поле і присвячена відкриттю спомника Кобзареві в Новомиргороді, яке відбулося влітку 2010 р. Аудиторія особливо схвально відгукнулася про цей твір: він всім дуже сподобався своїми художніми образами.

Схвальні відгуки прозвучали також і на адресу першої книги В. Бреуроша «Христос і Антихрист», з якою сьогодні ознайомлюються декілька літературознавців Кіровограда.

Наприкінці творчого вечора бард з Бобринця О. Богданова виконала в подарунок дебютанту дві свої нові пісні (на сл. А. Корінь та О. Полевіної). Новий літературний рік в літстудії «Степ» відкрито так, як цього потребує народна мудрість: молодим чоловіком та ще й талановитим! З Новим 2011 роком, і запрошуємо творчих людей на гостину!

Новомиргородщина з Пісковим і Вороніною, 2011, 29 січня

У ЗЛИТТІ ПОКОЛІНЬ – ГАРМОНІЯ ЛЮДСТВА

*«Чи легко бути тим поетом,
Що образ Божий пише словом?»*

В.Бреурош

Прочитавши один з рукописів цієї книги незнайомого мені автора з Новомиргорода - В. Бреуроша «Пригубити б той рай...», я однозначно відповіла на його риторичне запитання: не легко.

Не вперше в житті я читала духовну поезію. Знайома з тим, що сьогодні пишуть земляки: Г. і С. Шпудейки та Л. Семенець, А. Чечель з Кіровограда, В. Коваленко зі Світловодська, А. Штанько та Н. Гончарова з Олександрії, О. Буянова зі Знам'янки. Але вірші В. Бреуроша вирізняються із раніше читаного тим, що вони - фанатично пристрасні, темпераментні, оптимістичні, незважаючи на те, що часом автор «мінорить».

Як дилетант у сфері релігії, а отже й духовної поезії, я лише процитую оцінку її, яку дав голова Новомиргородського літоб'єднання «Вись», поет і перекладач М. Суржок у передмові до першої збірки віршів В. Бреуроша «На крилатій зорі»:

«Духовна поезія, що займає найбільшу частину збірки (як і в цій книзі - А. К.) сягає давніх часів нашої літератури, починаючи від Касіяна Соковича, Павла Беринди, Феофана Прокоповича,

Григорія Сковороди, а нашими днями - Павла Тичини...» М. Суржок наголошує, що духовна поезія у В.Бреуроша сильніша за громадянську. (На жаль, зразків інтимної лірики, в якій сильний М. Левандовський, у В. Бреуроша поки що нема - А. К). Як сам він пояснює свою творчість у тій же книзі «На крилатій зорі»? «Я пишу на духовну тематику, бо люблю Господа; про Україну, бо Господь любить Україну... бачу волю і руку Божу, підвалини Божого Духа, Його промисел. Все інше - умовне і менш важливе».

У передмові до цієї спільної книги В. Бреурош так само лаконічно оцінює сенс буття людини, а отже й творчості, як однієї із форм її діяльності.

...Вперше влітку 2010 р. розповів мені про В. Бреуроша і показав дві його книги «На крилатій зорі» (вірші) та «Христос і Антихрист» (філософська публіцистика) кіровоградський поет, поки мало кому відомий, член творчого клубу «Євшан» М. Левандовський, головний диктор обласного радіо «Скіфія-центр». «Золотий голос» Кіровоградщини, заслужений працівник культури України, якого доля випадково звела з В. Бреурошем, «запідозрив» у цьому якусь дивну закономірність і він був правий. Познайомившись із першою збіркою В. Бреуроша, я в новинах розповіла про неї по радіо, а М. Левандовський - у радіопередачі «Вечірні розмови» озвучив патріотичні вірші В. Бреуроша. А далі події розвивались непередбачено. Я, не знаючи цього автора, згодилась редагувати вже цю - спільну книгу віршів представників двох поколінь (В. Бреурош - родом із 60-х, М. Левандовський - родом із 30-х), власне довірившись поетичному смаку М. Левандовського і його вмінню розбиратися в людях. Здається, ми не помилились. І почались нові знайомства, в результаті яких виникла «команда», яка й створила цю книгу. Я стала не лише редактором і коректором, а й «менеджером»: познайомила авторів з кіровоградським видавництвом «Код» і його директором В.Лисенком. Він - єдиний серед наших поліграфістів - теж поет, тобто, особлива людина, якій не байдуже, що видавати за гроші, а важливо робити головне: формувати талановиту автуру, без якої жодне видавництво довго не проживе. Містком для запоруки успішної співпраці став обмін книгами і автографами. Далі - знайомство із самодіяльною кіровоградською художницею, членом творчих об'єднань «Євшан» та «Єлисаветградський узвіз» І. Шестаковою, її творчістю та її матері - Н. Яцків, випускниці Варшавського художнього училища. Це вона майже водночас з народженням В. Бреуроша створила (як виявилось, саме для цієї книги потрібний) пейзаж його рідної малої батьківщини - Маловисківщини, який ви бачите на обкладинці.

До речі, рідкісний випадок це «злиття», яке констатував у назві книги молодший співавтор. Адже звичні ми тільки до протилежного поняття - конфлікт поколінь. Ось нещодавно знайшла тому підтвердження у вірші Андрія Дементьєва:

*Ета вечная тема –
Конфликт поколений.
И когда нас не будет –
Продолжится спор.
Это было до нас,
Это будет со всеми.
Ведь былое - грядущему
Вечный укор.*

У програмному вірші «Злиття поколінь», який і дав спільну назву книзі, В. Бреурош розставляє поетичні акценти у своїх думках, мріях, надіях, одухотворених вірою в Бога:

*Там, де слово явилось і мовить до батька і сина,
Життєдайною правдою гріє їх душі прості –
Там еднаються досвід батьківський і юності сила,
Щоб відкрити тим словом суспільству часи золоті.*

Вдумливий читач лише пробігшись очима по «змісту» зрозуміє, про які непересічні суспільні цінності й скарги та про які людські пороки пише поет В. Бреурош: «Шануймо добро», «Люблю я неньку Україну», «Віддам найкраще», «Заклик до тверезості», «Лицемірити не стану», «Сила свободи», «Та маги...», «Покаймося», «Пісня для нефальшивих людей».

Нерідко серед цих понять і виникають конфлікти поколінь. Але протилежне «рішення» молодшого автора і бачення ним єдності у творчості поколінь, між - якими три десятиліття (1931, 1968 - роки народження співавторів), що вмістили дуже насичений період історії розвитку СРСР: сталінські репресії, Велика Вітчизняна війна, відбудова, сталінізм, хрущовська відлига, брежнєвський тоталітаризм. М. Левандовський страждав як колишній «ворог народу» і син «ворога народу». А В. Бреурош в цей час вчив під піонерсько-комсомольський антураж «Моральний кодекс будівника комунізму». Але обидва - вірні сини України, гуманісти, патріоти, високодуховні особистості, чії творчі стежки перетнулися в другому десятилітті утвердження незалежності України.

...У моїй 17-річній книговидавничій практиці - це перший щасливий випадок, дяка Богові і тим, чия творчість злилась в оцю ріку поезії. З окремих струмків - сповідей, оповідей, патріотичної, ліричної, іронічної поезії створилася ця річка, з якої читач, вірю, нап'ється, як з чистого степового джерела, добра, чистоти, краси, наснаги.

Що спільного між двома авторами? Спробую означити просто як читач, а не як критик.

Цитую В. Бреуроша, чия біблійна поезія, мабуть, космополітична, а от світська (1 розділ) - глибоко національна. Бо бачить він, що українська душа - *«мов лице усміхнених зірок»; «Навіть у годину лихоліття, українці мовою квітчались, вишивали піснею рушник»; любили й люблять «пісню-степовицю».*

Підтвердження цьому знаходимо і в українських віршах М. Левандовського. Зверніть лише увагу на заголовки: «Моїй Україні», «Селам Україні», «Наша мова - колискова:», «А мама казала» - як стане зрозумілим животворящий національний дух цієї поезії. Цікава своїм пейзажним ліризмом, мисливським лукавством, поклонінням перед жіноцтвом і братами нашими меншими, іронією і сарказмом у бік графоманства, козацьким добродушним братством і українська і російська поезія М. Левандовського, а ще - досвідом і мудрістю.

У кожного зі співавторів - своя цікава образність та інші художні засоби творення поетичного світобачення. У В. Бреуроша радіємо таким знахідкам, як: «весна квітневим ансамблем співає»; «річка сонно позіха»; «ніч стрічає ранок чемно»; «сонця промінь був гірким». А ось автопортрет: «дитя було таке кволеньке, як у морози первоцвіт»; неологізми: «прагматизму лати»; «рідношкола» - все це свідчить, що є у В. Бреуроша творчий потенціал, яким він в силі недосвідченості ще користується більш підсвідомо, інтуїтивно. Ось як у вірші про дитячу подорож по Новомиргородщині майбутнього кобзаря. «Притиснуть літо б до грудей!» - такий свіжий зразок образного мислення вкладає автор у серденько хлоп'яти, майбутнього великого поета. Це - ознака того, що поезія В. Бреуроша може ставати все більш драматичною, бо автор уміє перевтілюватися в своїх героїв, як і в «Легенді про джерело на Панських горах» та інших віршах.

У М. Левандовського більшість поезій створені від першої особи, вони ліричні і в той же час в них теж присутній глибокий драматизм. Підтвердила це його добірка віршів у колективному альманасі "Десять лет под "Парусом" (2010).

Обом авторам властиве й іронічно-сатиричне бачення світу, аж до спроб байкарства (у В. Б. - «Байка про комаху», а у М. Левандовського, «Советы, так сказать, поэтам о том и, так сказать, об этом».)

Обидва яскраво демонструють не лише любов до малих батьківщин, а й до великої - України, в обох відчувається музичність, пісенність рядків, тому композитори-земляки вже і створили пісні на окремій вірші (П. Гарбар та А. Шульга).

Ідея і мета поезії обох: *і людським словом, і Божим зігриваю, як батько душу молоду*.

Обидва гостро відчувають красу і велич та національний колорит природи, тому пейзажна лірика вдається обом, поєднуючись із внутрішніми переживаннями людини, яка в своєму поетичному мікросвіті дбає і про «макросвіт», творить «для загального добра», як заповідали класики. Мотиви, ідеї, інтонації, - думи багатьох класиків, особливо давньої словесної полемічної поезії, органічно вплітаються у творчість обох поетів.

У В. Бреуроша про це читаємо одкровення: *«Мої думи, летить же по світу, западайте словами у душі»* або *«вінок слави людського суспільства, кривдить хто тебе в нашій землі?»*.

Обидва поети вірять в те, що (цитую з В. Б.): *«після темряви світлою буде дорога»*. (Скільки поетів, як і ці двоє, вірили і вірять у світло в кінці тунелю - а як же інакше жити?) Чистота, свята наївність, дитинність помислів - свіжа у обох співавторів: і в 40-річного, і в 80-річного.

Але, кажуть, поети цікаві відмінностями. Якщо порівняти хронологію та інтенсивність творчості обох, то звичайно, молодший - «прудкіший». Далеко не кожному під силу така лавина натхнення, в результаті якої маємо три десятки віршів позаминулорічних і два десятки за півроку, що минув, відколи почалась робота над книгою. Зате М. Левандовський випереджає молодого соратника якістю і рівнем художньої майстерності, широтою тематики, умінням бачити світ в краплині і помічати краплину в світі, глибоким ліризмом, граничною відвертістю і довір'ям до читача, глибиною любові, іронічним ракурсом сприйняття життя і творчості.

Читаючи книгу «Злиття поколінь», вірю в її історизм і правду сьогодення; що паралельно «серця до вирію летіли» не лише у обох поетів, а й у цей сердечний час читання «летіли» у вирій і ми - читачі.

Хай же й вам, творці, буде тепло серед читачів, затишно, як вдома, хай гріє вас Боже натхнення і наше визнання.

А те, що Божі іскри ваших талантів роздмухують вогонь розуміння і співпереживання, показали наші «командні» поїздки і в Новомиргород, і в заповідник «Карпенків край» у Арсенівці під час «Вересневих самоцвітів» та виступи з віршами і піснями. Зустрічі зі старшокласниками й педагогами ЗОШ №1 м. Новомиргорода, з міським головою Я.Б.Немировським, з журналістами, місцевими підприємцями й меценатами, артистичною, музичною і співучою учнівською та студентською молоддю міста й району (с.Каніж та с.П.Брід Добровеличківського району, м. М. Виски та Кіровограда), підтвердили: наших книг чекають на славній Кіровоградщині, де торували стежки славетні люди, які дивляться на нас сьогодні очима пам'ятників, поставлених славними нащадками.

Післямова до книги М.Левандовського та В.Бреуроша «Злиття поколінь». Кіровоград, Лисенко В.Ф., 2011

Про В.Бровченка

« ВСЕ ЖИВЕ МОЇМ ЧУТТЯМ ЗІГРИТО...»

(В.Бровченко. «Вічний жайвір». Вірші та поема. К., «Молодь», 1977р.)

На здобуття Шевченківської премії УРСР

Є у новій книзі Володимира Бровченка цикл віршів під назвою «Сім пісень», які не можуть залишити байдужим навіть не любителя поезії. Назви їх говорять за себе: «Пісня причетності», «Пісня рішучості», «Пісня доброти», «Пісня печалі», «Пісня невтомності», «Пісня ненависті», «Пісня надії». Почуття, про які йдеться в «піснях», пронизують не тільки їх, а й усі вірші. Читаєш їх і

відчуваєш причетність поета до всього, що близьке і дороге кожному з нас, - Ленін і Вітчизна, щастя і мир, природа і мистецтво, любов і ненависть. Тому й сприймаєш заключні рядки з «Пісні причетності»:

*Все живе моїм чуттям зігріто,
І трудом, і променем чола,
Бо ж земля уся – для буйноцвіту,
Небо – для крила.*

Це - поетичне кредо В.Бровченка. Адже без такого почуття причетності до всього нема ні поета, ні поезії.

Автора книги, а значить і читача, по-справжньому хвилює одвічна філософська думка: в чому зміст життя, праці, творчості? Де бере людина волю, насагу для вічного творення миру добра, силу для того, щоб «мету свою нести, як знамено», «осилювати щомиті нову тропу?» Тому нелегко розкласти вірші нової збірки на звичні «полички»: «про рідну землю», «про мистецтво», «про природу», «про любов» і т.п. Бо всі вони об'єднані влучною назвою «Переборення», торкаються одночасно багатьох тем, які хвилюють і суспільство, і ліричного героя. І це – теж ознаки справжньої поезії.

У віршах В.Бровченка – рядки про Батьківщину з великої літери і батьківщину – з малої, - кіровоградські степи, де народився і виріс поет, де «вічний жайвір» поезії і пісні назавжди в його серці поселився.

Як пристрасний гімн радянським людям, що йдуть переможним шляхом Ілліча, звучить вірш «Ленінці»:

*І партія, і Ленінове слово,
Братерство, дерзновення боротьби –
То незглибимість нашої основи,
Джерела вічні нашої судьби.*

В оригінальній феєрії у монологах «Поема пам'яті», присвяченій двадцяти мільйонам людей, ціною чийого життя, була здобута перемога над фашизмом, поет повертається до цієї основної теми: хто ж ми, радянські люди? І відповідає на це:

*Призов один нам вивела доба,
Той, що на світі ленінським зветься,
Той, що борця клепає, не раба...*

Ця поема і багато віршів збірки сповнені високого громадянського звучання. Вони продовжують кращі традиції поетичної публіцистики, яка набуває все більшої ваги у творчості В.Бровченка, поєднуючись із глибоким ліризмом, властивим саме українській поезії.

Цю майстерність В.Бровченка читач бачить і в постійному пошукові нових для нього поетичних форм: «поема – феєрія», «думки-монологи», «пісні-притчі», і у володінні як римованим віршем, так і верлібром, і у пісенності, мелодійності його поезії, в образній мові.

Є у поета і окремі невдачі. Так, на мій погляд, не досить вагомими змістовно і емоційно вийшли вірші «Коли, поїздивши, вертаюсь», «Так, буває, уже начитаюся» та деякі інші, схожі на віршовану прозу. Окремі поезії дещо затягнуті, хоч взагалі для поезії В.Бровченка характерні чіткість думки і лаконізм її вираження.

А взагалі, книга є новим кроком уперед, доказом виконання власного наказу, якого поет дав собі у попередній книзі:

*Хай не залиша мене тривога
Неспокійних дум і добрих справ.*

Таке ж і наше читацьке побажання йому.

Молодий комунар, 1978, 12 грудня

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Якось поет В.Бровченко писав своїм землякам-кіровоградцям: «Радію успіхам своїх земляків, печалюся незгодами...Степ став основним героєм моєї творчості. Дехто з літературних колег навіть зауважував, що пора б, мовляв, виходити на ширші простори, а то все пишеш про Вись та про степ. А я собі думаю: помиляєтесь, шановні. Може, в тому й полягає творче щастя, коли в найближчому, найріднішому знайдеш поетичну «відмичку» до широких осягнень буття»...

По - моему, книжка Володимира Бровченка «Навперейми літам» («Радянський письменник», 102 стор., ц.55 коп.) є неабияким доказом правоти поета. Та не лише в творах, присвячених батьківському дому, рідному степові і коханню, яке народилося тут, а й у «Рядках, привезених з Нью-Йорка» і Канади відчувається, що отой ключ до осягнення дійсності знайдено. Духовному відчуженню, національній ворожнечі, середовищу, яке знебарвлює, нівелює особистість, автор протиставляє дружбу, братерство і рівність радянських народів.

Друг читача, 1982, 26 серпня

«ПРО НАЙДОРОЖЧЕ ЛЮДЯМ ГОВОРЮ...»

До 50-річчя В.Бровченка

Цей рядок - з вірша «Найдорожче» нашого земляка поета Володимира Бровченка, якому першого червня засяє золотий полудень п'ятдесятиріччя. Читальний зал обласної бібліотеки імені А.П.Гайдара. Виставка оригінальних творів та у перекладах російською мовою поета під назвою «Світле джерело поезії».

І справді, зміст кожної його книги, чи то публіцистичних виступів у пресі, пройнятий світлими, теплими почуттями до рідного краю, до свого народу, справді синівською відданістю кіровоградським степам, степовій Висі, котра виколосала поетове дитинство.

У п'ятому номері журналу «Дніпро» на нинішній рік під рубрикою «Накреслення партії - виконаємо!» вміщено статтю делегата XXVI з'їзду Компартії України В. Бровченка «Дорога до рідного дому». Це - лірична розповідь про Кіровоградщину, її чудових людей, і паралельно - про наших земляків за рубежем. «У місцях мою дитинства і юності я з особливою гостротою думав про потребу кожного з нас, причетних до мистецтва, літератури, вчитися з'єднувати... власну творчість, власну долю з духом часу, долею народу, з його героїчною працею, найпередовішим світобаченням і мужнім світотворенням...»

П'ятнадцять поетових книг - від першої «Шумлять жита» (1956 р.) до найновішої - «Зошит з-під каменя» (1980 р.). Ці книги - то десятиліття, віддані «душевно відповідальному і радісному полону, прекрасній у світі роботі, ім'я якій - поезія», як сказав про свою творчу діяльність поет.

Поезії Володимира Бровченка притаманні прозорість, світло, оптимізм, афористичність, чим і приваблюють читачів. «Зустрічайте сонце», «Скеля Любові», «Мое імення - комсомол», «Нерозстріляні зорі», «Перелого», «На крилах вечорів», «Думна гора», «Вічний жайвір», «В оркестрі світла», «Погода на завтра». Ці книги будять думку і душу. Бо пише поет про необхідне всім нам - наш громадянський обов'язок, синівську любов до історії народу, наш потяг до перетворення світу.

Володимир Якович з тих митців, хто не замикає себе лише в колі поетичної творчості. Він - голова Товариства «Україна», член редколегії журналу «Дніпро». «Не мислю літератора, митця поза громадською роботою. Вона відбирає багато часу і зусиль, та водночас є одним з тих джерел, що постійно живлять творчість», - сказав поет в одному з інтерв'ю.

Людську висоту він вбачає у єдності думки, слова і дії, прагне до неї у своїй громадській діяльності, в поетичній творчості.

Так, треба висоти і чистоти

*У помислах, в роботі
і в надії...
Допоки червень твоїй
відмолодіє,
Нектару в улії треба
принести.*

За поетовими плечима - безмеж просторів рідної землі, яку він спізнав щирою, захопленою душею, на якій полишав і полишає свою невтомну роботу. За його плечима - тривожна комсомольська молодість, багаторічне редакторування, тривала партійна робота, і звідусіль - його дорога до рідної Висі. На цьому шляху він віднайшов дзвінкий поетичний голос і джерельне натхнення, пройнявся прагненням творити добро і красу.

Вітаючи щиро свого земляка з першим ювілеєм, бажаємо гарного йому поліття, гарної погоди на завтра, міцного сплаву слова і діла, і завжди - щасливої дороги до рідного дому, адже, як сказав поет «за неї не треба платити нічого, окрім хвилин свого життя любові до Батьківщини».

Кіровоградська правда, 1981, 31 травня

ПОЗИВНІ СЕРЦЯ

«Здано на виробництво 09.06.81», - погляд мимоволі вихопив цей рядок з вихідних даних нової поетичної книги В.Бровченка «Навперейми літам». Ще не відшуміли ювілейні вітання у зв'язку з полуднем віку, а поет виніс на велелюддя нову роботу. Відповідає назві і символічне оформлення книги (художник Є.Попов): крізь дощовий падолист тягнеться до світла яблуневий цвіт... Так і людина – хай борозни літ за плечима, хай важкі сліди на степовій стежці до отчого дому, та коли в неї є щира мета і добра віра, вона не перестає сподіватись «стріти не зими, а весни». А обігнати літа ой як не легко:

*Ось той же світ, ставка свічадо,
І той же місяць із-за верб.
А ми не хочем помічати,
Що він подався на уцерб...*

Це – з першого циклу «Отче повітря», де найтісніше переплелись ліричні почуття автора і громадянський пафос. Особливо проникливі три вірші, які визначають світогляд поета-комуніста: «Заради грядущого дня», «З іменем Леніна», «Музика творення!». В них – відчуття пульсу своєї країни, невгамовне прагнення поета «засіять ниви щастям в ріднім краї та викорчувать горе на землі».

Є в цій книзі, як і в багатьох попередніх, вірші, присвячені Кіровоградщині. Virізняється з-поміж них «Дубове листя» - цікавий, багатоплановий твір.

Недавно в листі до читачів автор зізнався: «Радію успіхам своїх земляків, печалюся незгодам...Степ став основним героєм моєї творчості. Дехто з літературних колег навіть зауважував, що пора б, мовляв, виходити на ширші простори, а то все пишемо про Вись та про степ. А я собі думаю, помиляєтесь, шановні. Може, в тому й полягає творче щастя, коли в найближчому, найріднішому знайдеш поетичну «відмичку» до широких осягнень буття».

По – моєму, ця книга – щасливий доказ правоти поета...

Серце поета передає свої позитивні серцям читачів. Розділяєш авторський пошук спорідненості всього доброго в кожній людині, всього гуманного в цілому світі. Ось як просто підводить нас В.Бровченко до думки про необхідність тісного згуртування інтернаціональних рядів супроти сіячів «холодної війни».

*...і недруга стрічав я там, і брата,
та кращого не мав, здається, дня,
ніж той, коли американеня
До мене простягнуло рученята.*

І ніби підсумок доріг, роздумів, зустрічей з братами й ворогами, панамі й добродіями, «нейтралами» і колишнім Федором, а тепер Фредом – вірш «Літак над планетою».

...В салоні заповідливо чемні розмови білих, жовтих, чорних пасажирів. На жаль, взаєморозуміння тут лише удаване. Та слова поета вселяють животрепетну надію: люди землі можуть і мусять знайти спільну високу мету.

*Вірим в мудру надійність людей,
що тримають кермо.
Вірим в мисль, незнищенну,
що всіх узяла нас на крила.*

Цілісною, вистражданою, сучасною вийшла книга поета. На VIII з'їзді письменників України П.Загребельний серед авторів, що ведуть інтенсивний поетичний пошук, назвав і В.Бровченка.

Молодий комунар, 1982, 20 лютого

«МИТЬ І ВІЧНІСТЬ»

Ця збірка поетичних мініатюр нашого земляка Володимира Бровченка, видана цього року в Києві, відкрила п'ятий десяток книг, виданих поетом за 55 років, відколи в Одесі вийшла його перша книжка. Нині мало з них експонується серед інших документів на ювілейній виставці, присвяченій його 80-річчю, у Кіровоградському міському літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка – Карого.

Ця новинка, щойно відзначена увагою критиків і в «Літературній Україні», особлива. Про що свідчить підзаголовок «Віршинки дивні – добрі й противні». Це переважно патріотичні, гумористичні, сатиричні, іронічні та саркастичні мініатюри. У них відлунує поетова тривога за сьогоднішній і завтрашній день України, якій Володимир Бровченко, лауреат кількох літературних премій, заслужений діяч мистецтв України, віддав увесь трудовий шлях у журналістиці, літературі та громадській діяльності.

Ось одна з мініатюр, з яких склалась нова збірка:

*Коли довкруг шаліють ненажерці,
Свята любове, не погасни в серці!
Ти путівець до правди, до мети
Державній Україні освіти.*

Народне слово, 2011, 6 жовтня

ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ

Цьогорічна ювілейна збірка поезій «Благословися, день грядущий» засвідчила: Володимир Бровченко, незважаючи на поважні літа, залишається правофланговим у строю творців сучасної української поезії. Вірші в цій книзі ще гарячі від натхнення їх автора, бо написані протягом останніх двох років...

Він видав 40 книг за 55 років активної роботи в літературі. Переважно - лірика. Недавно побачила світ вельми правдива та цікава, навіть самокритична книга спогадів «Вікнина», де більш як півтисячі сторінок зайняли ліричні спогади про життя і багатогранну діяльність

письменника - державну і громадську. Фірма «Мелодія» випустила платівку «Згадай мене. Пісні на вірші Володимира Бровченка».

Він, здається мені, є найпісеннішим і найспіванішим поетом сучасної України. У співдружності з відомими композиторами: О.Білашем, П.Бровченком, Б.Буєвським, П.Дичком, С.Козаком, О.Левицьким, В.Мовчаном та М.Мясковим він створив десятки пісень, які звучать у концертах, по радіо і телебаченню. А головне - їх знають і співають професіонали й аматори і просто народ, що на сьогодні вже рідкість. Бо в тих піснях - душа і серце видатного українця, гідного сина свого народу, знаного і в світах, бо в них - сердечна чаша його душевних щедрот.

Проявляються вони не лише у власній творчості, а й у високих оцінках його творчості соратників по перу Л.Вишеславського, Л.Дмитерка, І.Драча, Б.Олійника, Д.Павличка, кандидатури яких В.Бровченко висував на здобуття різних премій. Такі щедроти в «розподілі» слави далеко не кожному письменнику до снаги. А його кандидатури ставали лауреатами.

А він сам? Слава то наближалась, то, обсипаючи його букетами схвальних оцінок і рецензій, зрадливо тулилася до інших.

Тричі, з 1980 по 2000 роки, висувались три поетичні книги на здобуття найвищої нагороди - Шевченківської премії. Про цю книгу «Повернення Богородиці» Іван Дзюба сказав, що вона, мабуть, найкраща з усіх збірок поета - «зболена і щира». Але винагороди обминали нашого земляка, хоч і самі висунення на премії - то вже нагорода читачів і критики - духовна. І все ж згодом поет став лауреатом двох літературних премій, а уряд України присвоїв йому звання заслуженого діяча мистецтв.

Починаючи з «Вибраного» (1991), поет всіма чотирнадцятьма книгами, виданими у вільній державі, засвідчив новий етап свого злету, характерний високим рівнем майстерного лірично-громадянського сплаву національно-патріотичної пронизливої ідейності та народності.

Що найбільш характерне для його поезії? Справжня народність, безмежна любов до степової батьківщини, якій присвячено десятки віршів і ціла книжка «Мала Виска», пісенність і щира публіцистичність. Любов'ю платять за це і земляки, де знайшлись меценати для видання його книг, де чудово проходили кілька його ювілеїв і презентацій.

Він є почесним громадянином міста Мала Виска, де його люблять, шанують, пам'ятають, друкують, оспівують, де співають його пісні - у знаменитій хорovій академічній капелі, у хорі «Берегиня» і ансамблі «Мальви», якими керує брат-співавтор. Нещодавно вірші В.Бровченка включили до виданої в Києві хрестоматії для школярів, їх вивчають і на Кіровоградщині.

Як і діяльність його в товаристві «Україна», книги зміцнюють духовні зв'язки не лише українців у світах, а й різних народів.

В час вседозволеності у мистецтві, яке часто опускає наш Дух до низин, В.Бровченко лишається апостолом Правди, Віри, Любові, Надії. Переживаючи і осягаючи всі наші біди, страждання й проблеми, він вірить у народ і в Україну. І така високодуховна поезія ще достатньо не поцінована, а має бути широко перекладена в світах. «Третім цвітінням» влучно назвав творчість Володимира Бровченка останніх років поет і літературознавець Петро Сорока.

Чимало книг, виданих В.Бровченком у роки незалежності, з автографами є і в літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка-Карого та в бібліотеках області.

Серед достатньо багатой і розмаїтої бібліографії про творчість земляка особливо він сам шанує оцінки його творчості, зроблені М.Стельмахом, В.Базилевським, В.Панченком, Л.Череватенком, С.Ткаченком (земляк, член НСПУ працює в ООН). Останній три роки тому здійснив давно не бачений подвиг: видав книгу-портрет В.Бровченка «Сходження». Це 156 сторінок ґрунтового детального, своєрідного аналізу життя і творчості, написаного не нудно-сухо, фактажно, а вдумливо, емоційно, захоплено-доброзичливо. Серію останніх книг

Б.Бровченка він назвав «христовоздвиженською». Прочитайте розділи цієї книги: «Поет і ріднокрай», «Поет і народ», «Поет і слово» - і вам захочеться розгорнути інші книги Володимира Бровченка.

Напередодні ювілею на запитання про смисл і радість життя поет дав вичерпну відповідь: смисл у тому, що Бог причастив мене Словом і я вірно служу йому свій довгий, дякую Богові, вік.

Що тут додати? Те, що один із синів (теж пише пісні) і одна з онучок В.Бровченка продовжують іти його шляхом - служать Слову - журналістиці і телевізійному мистецтву. А молодша - Леся - вчиться в театральному університеті імені Карпенка-Карого, буде сценаристом і режисером.

Слава Богу, що родові гени Бровченків, хліборобських дітей, які шанували молитву, слово й пісню, тепер продовжують дарувати Україні служителів літератури і мистецтва.

Блакитні вежі. Т.1. Кіровоград, ПВЦ «Мавік». С. 73-78

«ЧАСТОЧКА НЕЗГАСНОЇ ЛЮБОВІ»

Автору нової збірки інтимної лірики "Сонечко", щойно надісланої ним у музей, Володимирові Бровченку - 81. Після цієї цифри кожен з вас згадає пушкінську аксіому: "Любови все возрасты покорны". І буде правий.

На обкладинці - ретрофото юнака і дівчини. Це поет і його любов - Леся, яку він звав Сонечком, що й стало назвою збірки, виданої в Києві (УАІД "Рада", 2012). Епіграф у книзі мінорний: "Світлій пам'яті дружини Лесі - мого Сонечка, що так рано зайшло". Авторська анотація відкриває таємницю замислу. "Побравшись дев'ятнадцятилітніми, з дружиною Лесею ми були разом протягом 46 літ. Вчилися в одній школі, здобули вищу освіту в одеських вишах... Вона завжди була натхненницею, порадницею, Сонечком, що зігривало мене в усі часи... Пропонована збірка поезій - часточка незгасної любові".

Одразу згадалась мені вражаюча публікація циклу віршів В.Бровченка, присвячених її пам'яті в кінці 90-х минулого століття у журналі "Вітчизна", тепер цей цикл - у книзі. Я лиш раз бачила дружину поета тут, у Кіровограді, в 1978 р., на його авторському вечорі у МПК ім. Компанійця, коли його книга "Вічний жайвір" була висунута на здобуття Шевченківської премії. Тоді ж, схвильована її реакцією на те, що відбувалось, я присвятила їй вірш, який увійшов до попередньої книги поета "Благословися, день грядущий". Після цього я зробила йому "читацьке замовлення" - створити книгу про Лесю, і ось вона прочитана. А її читання я не раз переривала телефонними дзвінками до кількох друзів: "Ось послухай Бровченка". Слухали і погоджувалися з тим, що ця книга - пам'ятник любові.

"Сонечко" - це збірка поезій, яка тягне на любовний чоловічий роман. Бо вірші ці - психологічні НОВЕЛИ, сповнені переживань, поривань, самообмежень, страждань, споминів і, головне, вдячності. Вони знайомлять нас із зародженням першого почуття і ведуть крізь драматизм різних перепитій аж до трагічної розв'язки. У пролозі та в епілозі заново йде осмислення того, чим нагородило поета життя - вірною єдиною любов'ю.

Книжка вражає глибиною справжності високого почуття. І згадується висновок Ліни Костенко: "З такого болю і з такої муки душа не створить бутафорський плід".

Більше сорока збірок поета свідчать про вірність його стилю: у жодній він не опустився ні до суміші зі стилів інших поетів, ні до наслідування окремих. Зате тут, як завжди, багато бровченківських типових рис: мінору, елегійності, часом іронії. Я не знаю, чи є в сучасній українській поезії така відверта чоловіча сповідь про першу і єдину любов (зрідка присмачена гуморком або самоіронією), із шістьох десятків епізодів із життя люблячого і любимого чоловіка вимальовуються образи і поета, і його музи, яка подарувала йому "людського щастя ненасить"!

"Моя лагідна ладо, моя віро і правдо, лебедій мені"; "Мій світ увесь тобою оповитий"; "І світання моє... молоде, і далекий мій зоряний вечір" - це все про неї, першу любов, сказано як при житті, так і після її смерті.

Як і всі книги В.Бровченка, ця написана живою, соковитою, смачною народною мовою. Ось її зразки: "не закламчуй ворота!", "парубота", "заговілися", "мотовила", "тугокрила", "верби-водолюбки", "трійчаки" (вила), "прудить" (біжить), "розжохканий", "любота", "одчайко"...

Хотілось би, щоб ця книжка замінила молоді чимало різновидів книг про "техніку кохання" і стала б альтернативою у сучасному спілкуванні, пересипаному нецензурщиною. А тоді, у ті впершелюбні часи поета, в середині 50-х минулого століття, слів у любові бракувало:

*Мовчимо. Чому нам слів бракує,
Скажи мені, моя зірнице рання?
І дотепер голубкою воркує
В мені той час величного мовчання.*

Вірю, книжка "Сонечко" усім, хто до неї причаститься, додасть сонячності почуттів.

Народне слово, 2012, 2 серпня

ПОЕЗИЯ, ЯКУ ХОЧЕТЬСЯ ПЕРЕКЛАДАТИ

Виставка «Нам час поклав одне життя на плечі...», присвячена 80-річчю чотирьох поетів-земляків: покійного Бориса Чамлая, Леоніда Тендюка, Станіслава Стриженюка та Володимира Бровченка, діє в Кіровоградському літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка – Карого. Дякуючи тому, що моя робота і захоплення поезією вдруге – після майже 40-річної роботи в бібліотеках – поєдналися тепер у літературному музеї, дух енергетики цих авторів час від часу ніби вкладає мені до рук котрусь із їхніх книг. Ось днями в поле зору потрапила книжка Володимира Бровченка «Родник», видана в Києві у 2009 році, і зацікавила, бо це – російські переклади його поезії. В анотації вказано, що його вірші майже півстоліття друкувались у перекладах на багато мов колишнього СРСР, а також англійською, німецькою, румунською та іншими.

А в цій книзі, виданій інформаційним агентством «Рада» обсягом понад 250 сторінок (в авторській редакції), подані російськомовні переклади вибраних віршів із кількох книг В.Бровченка.

Наприклад, 56 віршів із його книги «Степная колыбель»(1974) перекладені Ленідом Вишеславським, - переважно автобіографічні твори, присвячені рідному краю.

Ще 35 віршів із книги «В оркестре света» (1978) переклали Микола Котенко і Борис Пуцило. Це здебільшого пейзажна та медитативна лірика. Наступний розділ – з книги «Вечный жаворонок» (1982) переклали, окрім двох названих перекладачів, ще Павло Градов, Петро Жур і Світлана Соложенкіна. Поему «Макове поле» та цикл віршів із книги «Страстной четверг» (1993) також переклав Л.Вишеславський. А ще цикл віршів «Киев. Весна 1986 года» переклав Юрій Мезенко.

Лаконічне фольклорне оформлення книги зробила Катерина Онищенко.

Переглянувши збірку, переконалася з радістю, що багатьом перекладачам прийшлися до душі саме ті поезії, які й мені подобаються в українських книгах В.Бровченка. Але тепер ними можуть насолодитись і російські читачі.

Кіровоградська правда, 2011, 1 листопада

Про С.Бронзу

«НЕВІДОМІЙ ІВАН ТОБЛЕВИЧ (КАРПЕНКО – КАРИЙ). ЛИСТИ, П'ЄСИ»

Так назване наукове видання, що вийшло до 165-річчя видатного земляка під грифами Інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка НАН України та КНТУ у видавництві «Імекс». Упорядкувала

посібник, написала передмову та коментарі Світлана Бронза, колишня студентка В.Панченка, доктора філологічних наук, який разом з В.Орликом, доктором історичних наук, є рецензентами цього дослідження, обсяг якого більше 500 сторінок. Дизайн обкладинки створив І.Шалюта.

Окрім двох п'єс «Мазепа» та «Гандзя» у виданні (найповніше з усіх попередніх) представлено листи (170) Карпенка-Карого за період з 1878-го по 1907 рік. Адресати його – дружина, діти, брати й сестра, а також М.Кропивницький, М.Старицький, І.Франко та інші. Більшість листів друкувалася до війни. Але вперше друкується листування з відомим літературознавцем, публіцистом і громадським діячем С.Єфремовим, вибрані листи до Г.Маркевича та В.Лукича-Левицького. З цих листів – до корифеїв театру, громадських діячів, до дружини й соратниці С.Тобілевич – видно, що І.Тобілевича цікавили різні теми. Літературні, театральні, культурні, книговидавничі та громадсько-політичні питання були в його полі зору. Але головні акценти класик, звичайно, ставив на театральні та літературні події, проблеми, плани, якими він ділився не лише з конкретними особами, а й звертався в редакції та громадські організації.

Народне слово, 2011, 8 вересня

Про М.Бутенка

ПЕРЕДБАЧЕННЯ - З НЬОГО БУДЕ ПОЕТ - ТАКИ ЗБУЛОСЯ

Тиждень вересня вдома, у батьків, досить активно гостював наш земляк, котрий вже багато років мешкає в місті над Невою. Покликав його сюди...ювілей та бажання провідати рідні місця, друзів, знайомих. Тож виступав, і як поет, і як прозаїк, і як гуморист. І у школі - перед випускниками й другокласниками ЗШ №22 та в бібліотеці селища Гірничого, у нашому музеї та знявся в телепередачі. Ми вже розповідали про творчість цієї талановитої людини, але то було, так би мовити, заочне знайомство. А тепер - децю про Миколу Бутенка ближче. І про нас.

Народився він 9 серпня 1951 року фактично по сусідству з 22-ою школою - на лівому березі Інгулу, в мікрорайоні Кушівка (на Таврійській вулиці, де досі живуть його батьки і молодша сестра зі своєю сім'єю). Але так склалося, що вже 16 років живе у Санкт-Петербурзі. Кожного вересня приїздить у гості до своєї родини, водночас зустрічаючись тут із друзями дитинства, юності та з колегами по перу - місцевими літераторами. Особливо щедрим на творчі справи був цьогорічний вересень ювілейного року Миколи Бутенка-60-річчя.

Познайомилися з ним три роки тому в кіровоградському Будинку вчителя та на зборах обласної письменницької організації. Минулого року я запросила його на урочистості з нагоди 15-річчя літературно-меморіального музею І. К. Карого, пообіцявши, що в ювілейний рік організую для нього пам'ятну зустріч із земляками.

А через чотири місяці потому стала працювати науковцем у музеї корифея українського театру, - тож особиста обіцянка втілилася в музейний план, який вдалося навіть перевиконати. За тиждень перебування в Кіровограді ми з Миколою Бутенком за сприяння педагогів, бібліотекарів керівників та членів літстудій і клубів устигли більш ніж на десяток зустрічей та передач. Знайомства з ним відбувалися і в обласній науковій бібліотеці ім. Чижевського, і в гімназії-школі мистецтв, і в Будинку вчителя, і в бібліотеках ім. Гайдара та ім. Бойченка (на засіданнях літстудії «Ліра», «Парус», «Степ»); він брав участь в обласних телепередачах «День за днем», «Несподіваний ракурс» та «Ранкова кава». А ще клуб «Євшан» подарував йому повну вражень поїздку на хутір «Надія» в день відкриття 41-го всеукраїнського театрального свята «Вересневі самоцвіти» (там ми відвідали музей корифея І.Тобілевича, єдиний в Україні музей хореографічного мистецтва), і скрізь уважно вслухалися в його твори: вірші, прозу, пісні, афоризми.

Весь комплекс заходів, організований музеєм І.К.Карого та клубом

«Євшан» ми присвятили Дню бібліотек, Дню освіти та Дню відкриття нашого музею, де обрали Миколу Бутенка членом Громадської ради. Адже він уже багато років є благодійником навчальних та культосвітніх закладів, де роздаровує щороку по сотні і більше книг своїх власних творів, а також журналів та газет, в яких є редактором і співвидавцем. Ось і зараз привіз журнали «Невский альманах» і «Зубренок», буклет «Візитка письменника» та «Ягоди для киці» з моїми перекладами віршів українською мовою, а також сигнальні примірники книги «Блакитне Задзеркалля» (також у моїй адаптації на рідну мову). Особисто мені найбільше до вподоби його вірші про дітей (із задоволенням переклала українською близько 80-ти творів - віршів, загадок, скоромовок тощо).

У процесі тижневого спілкування ми обговорили майбутній петербурзько - кіровоградський проект: підготовку нового альманаху для юних читачів. За цей час побувала я в гостях в батьків Бутенка, які передали в фонд літературного музею 12 фотографій, на яких збереглися дитинство, юність та рідня поета. А ще запам'ятався спогад батька (теж Миколи Миколайовича - першого): «Коли сину було років 12, якимось чужий чоловік в нас ремонтував хату. А Коля й Павлик (у сім'ї - четверо дітей: три сини й донька - Авт.) - допомагали. Коли діло було зроблено, за вечерею той чоловік повільно проказав до мене: «Старший у будь-якій справі буде трудящою людиною, а з Колі, гадаю, вийде поет чи письменник, - запам'ятайте». Виявилось, правий був той невідомий чоловік...

Оскільки М.Бутенко - людина з гумором, то я йому і подарувала «веселий протокол» нашого спілкування разом із книжкою Леоніда Куценка «Хутір Надія», Павла Бровченка «Народні пісні», газетою «Літературна Україна», журналами «Вежа» і «Кур'єр Кривбасу» тощо. Хай надихається біотоками рідного краю! Ось уривки з цього протоколу, написаного в ритмі його дитячих віршів:

«Ник-ник-наш земляк - в Петербурге живет,

Работает, пишет и тьму издает.

Не дремлет ни сам, ни другим не дает.

Поэт, и прозаик, и детский писатель,

Он - переводчик, редактор, вещатель,

Популяризатор и пропагандист,

И меценат наш, и просто - артист.

На семь дней приехал он в Кировоград,

Поэты, читатели - всяк ему рад!

Вот он - обаятельный, легкий, проворный.

С утра уже мчится в поселок наш Горный.

Душа полна чувств, дум полна голова,

И слушает школа его 22.

Стихи, афоризмы, песни звучат...

Восторг и симпатия в детских очах.

И думают с гордостью выпускники:

«Какие ж, однако, у нас земляки!»

Дійсно, нашим гостем пишаємось: М.М.Бутенко - член Спілки письменників Росії, заступник голови Правління СП, голова секції дитячих письменників, член-кореспондент Петровської академії наук і мистецтв, має 16 нагород, зокрема з літературних - медаль Гриб'єдова та Державіна. Оскільки він - військовик, і досі несе службу в охороні, то нагороджений орденом «За заслуги перед Отечеством» II ступеня. На жаль, не так багато сучасників - літераторів можуть похвалитися такою увагою з боку держави та творчої спілки до своєї творчості та особистості.

Видав понад півтори сотні своїх книг, які перекладені на десяток мов світу. Вважає, що письменник, який вступає до спілки професіоналів, має дбати не лише про власний успіх, а працювати і

на благо колег по перу, читачів, нести добру літературу в народ. І хоч тепер він - громадянин Росії, не забуває творити добро також і на рідній землі. Слухаючи українські пісні на хуторі «Надія», щиро радів: «Який же патріотичний і талановитий наш український народ!»

Кіровоградська правда, 2011, 11 жовтня

Про О.Буянову

ПРО ЩО ХОЧЕ РОЗПОВІСТИ СВІТ?

..Коли читаю автобіографію Оксани Буянової, то думаю: вона - прозаїк, адже пише ґрунтовно, всесторонньо, деталізує й аргументує і автопортрет, і портрети своїх героїв. Я навмисно попросила написати їй так художньо-розлого, щоб ви з перших фраз відчули: за ними молода, але сформована особистість. Але коли читаю її вірші - відчуваю: вона - поет. (А хоче бути ще й літературознавцем!) До речі, не одна я, а й інші сходимося на тому, що Оксана у своїх творах старша за себе. Чому? Мабуть, тому, що є в неї дар художньо користуватись своїм, поки що невеличким, досвідом і знаннями, доповнюючи їх багатою уявою та спостережливістю. А ще вона - непоганий психолог, добре орієнтується у власній і в чужих душах, має немалий читацький багаж.

Свіже образне мислення відчувається в її прозових творах. Цитую, як запам'яталось: вітер запрошує на бал тополлю; травичка б'є людям земні поклони; сонечко махає дівчаткам багряною долонькою; «зелені фіранки дерев закривають небесний океан»; «темрява ніжно цілує степи й озера». В усій природі авторка відчуває тремтячі «ноти щастя». Як поетично описала Оксана Великдень!

Мабуть, таке сприйняття світу дарують їй два творчі крила: поетичне і музичне, а ще - віра в Бога. Саме на цій дорозі до храму творчість О. Буянової своєрідна, свіжа, цікава, несподівана, особливо у прозі. Адже духовні теми в поезії серед відомих мені кіровоградських літераторів сьогодні порушують представники старшого і середнього покоління: Галина Шпудейко («Чистий четвер»), Сергій Шпудейко («Крізь призму любові»), Інґа Горяєва («Людина»), Лариса Семенець ("Моя душа - частина неба."). А серед молоді, я їй не знаю, хто сьогодні пише про духовне начало.

Яка ж Оксанина поезія? Щира, не надумана, не сконструйована, а пережита. Природа в її віршах часто служить ніби тінню людини, фоном її переживань, а також тонким контрастом для драм і трагедій душі. Іноді її вірші дещо обтяжує аналітичність і моралізаторство. А Пушкін, згадаймо, лукаво натякав, що «поезія должна быть глуповата». Звичайно, не все в авторки ще художньо досконале, адже вона тільки вчиться бути чарівником слова...

До речі, мова поетеси і прозаїка О. Буянової, майбутнього філолога, має чималий словниковий запас, де є місце архаїзмам і неологізмам. Зрідка поетеса порушує ритмометрику, та іноді саме аритмія свідчить про справжність почуття, яке ранить чи цілює душу. Точний ритм з досвідом прийде, от тільки б поетична душа не заскорузла в буднях. Нині її береже від цього розмаїття ритмів та інтонацій.

Мені імponує її захопленість світом, людьми, життям і мажорне, оптимістичне відтворення цих захоплень у свічаді слова, яке прагне до світла і нас туди кличе. Я шаную, попри нележку долю, її працелюбство, широту інтересів (про це чули радіослухачі з трьох її виступів, це знають і відвідувачі літклубу «Євшан» та літоб'єднання «Степ»).

У молодому віці вона вже має творчий запас: міні-повість, вінок сонетів, чимало віршів, статті, рецензії. А ще має чесний, прямий, принциповий характер і власний погляд та громадську позицію. Уміє боротись за своє слово і словом кличе на боротьбу за добро нас.

Тож світлих, чесних і правдивих літературних та життєвих доріг тобі, Оксано! А на них - добрих людей назустріч. Бог у поміч.

Про В.Вакулича
ПРО ЩИРІСТЬ НЕДОМОВЛЕНОСТІ

(Відкритий лист авторові "Зеленого велосипеда" поетові Володимирі Вакуличу)

Добридень, Володю!

Поїхала я з твоїм "Зеленим велосипедом" за місто, на город. Читала книгу на Тройцю, там, "де косить червень спілі трави і сонце в росах виграє". А сторіночки гортав буйнокрилий вітер, який двері в літечко відчинив. З віршів зрозуміла я, що це - твоя улюблена пора року, неприручений птах.

Приємно було зустрітися, як з давніми друзями, з віршами, видруканими у збірці "Свята вода". Жаль, що ти не включив у нову книгу віршів - "Дід Іван", "Рушнички зозулині" та "Винен і каюсь". А в нових відчутне міцніше перо, ширші тематичні обрії, розмаїтіша інтонація, зриміший живопис, виразніша внутрішня музика вірша.

Книзі повезло на передмову. Петро Селецький зробив це блискуче. "Дружба - дружбою, а служба - службою", - згідно з цим неписаним законом він спробував бути об'єктивним. І це йому вдалось, бо ж де є краще взаєморозуміння, ніж між "неприкаяними душами поетів?"

Я згодна з його думками, висловленими у вступі, названому "Летюча мить - як неминучість":

Вірші Володимира Вакулича здебільшого звучать різким дисонансом нашій епосі гамірливого нігілізму. Вони часом дещо театральні, не далекі від книжних філософських сентенцій, інколи - беззахисно відверті, але завжди позначені особливою щирістю - щирістю недовомовленості.

"Краще недоговорити, ніж сказати понад міру" - цю сентенцію, яку колись, за літстудійних часів у Кіровограді, часто повторював наш перший спільний літературний критик і наставник Володимир Базилевський, - В.Вакулич, схоже, сприйняв надовго і всерйоз".

Чим мені близькі твої вірші? Теж, як і П.Селецькому, - щирістю, наївністю одкровенень, лаконізмом, відвертістю, причетністю до народної пісні. Щодо "театральності" - не вловила точно, достоїнство чи ваду вбачає в цьому П.Селецький, але мені це просто здається поетичним прийомом. Зрідка ти вибудовуєш вірш, як режисер - мізансцену, чи сценограф "упорядковує" простір відповідно до змісту п'єси і режисерської ідеї постановки її. Це - цікаво. Мені подобається і твоя образність, яка місцями народжується від спротиву до звичних у поезії штампів. Наприклад, як місяць, то майже обов'язково - молодик, серпик, крайчик, підкова. А у тебе - раптом "Місяць з профілем Геракліта, кліпа, як хлопчик, очима...". І хоч нікому, може, крім тебе, незнайомий профіль Геракліта, та навіть і Геракліт - не всім, ця знахідка у першому ж вірші викликає повагу, і не тільки до філософа Геракліта...

"Душа блука між вуличок старих"; "А ти й не жив, іще твої човни до берега прив'язані вітрами"; "Батько приніс у хату повен мішок літа"; "З купелі виходим на білу стежину рушника"... Мені подобається дитинність, чистота, свіжість, прозорість і навіть запахущість цих рядків.

Як і запитання, які мучать не тільки тебе: "Хто я? Полин, а чи мак...", "Скільки степові літ?", "Чию пісню в степу шукаю?", "Чом сад притих?", "Що тобі, хлопчику, треба - крила? Шляхів сувій?".

Я сумую разом з тобою з приводу нашого збайдужіння у віршах "Біла хустина на дверях під'їзду", "Колиску взялися рубати". Я подумки теж "намацую" клямку сінешних дверей у батьковій безлюдній хаті, читаючи вірші "Сіни", "Хліб", "Світять у вікна мамині...". Я радію за тебе і за твою чутливу душу, коли з вірша "Політ яблука" довідаюсь про його типово людську долю:

Добре, що непомітно
Пересох хвостик,

*І зовсім не відчувалось болю,
Коли одривалось од гілки.*

Я розумію і твій безшабашний настрій у вірші "Як добре, що у вас нема парасольки". Часто хочеться, щоб хоч злива змила з нас бруд, брехню, все наносне, погане...

Мені прикро, що у книзі так мало інтимної лірики на зразок вірша "Ти прикрасиш цю ніч". "Впроваджую" в життя твої ідеї милосердя з вірша "Зелені свята" (йду на Тройцю провідати самотніх чужих старих людей, бо моїх поруч - нема, а могили рідні - далеко).

Взагалі від часів гомерівського Одиссея дорога - то вічний пошук істини, шлях пізнання. От в тебе дорога - постійна героїня, яка вабить у світ твій "велосипед"; дорога - це й політ кульбабки, і падіння яблука, і "педалі синього вітру" і "Дорога на Січ".

Дивно, як на очах наше недавнє життя вже стає історією, - думаю, читаючи твої драматично-трагічні вірші "Рябуха", "Хати саманні", "Старі кирзаки", "Голод 30-х" - про покоління наших дідів і батьків, чий смисл життя вкладався у три слова: "Зоре, посіє, жне". Мені близьке твоє язичницьке сприйняття природи, відчутне у багатьох віршах, особливо в останніх.

Володдю, не втомився від елею і меду? Є крапля й дьогтю, вибачай. Композиційно можна б зробити було книгу стрункішою, з кінцевих, менш виразних віршів, я б її почала. На жаль, є поліграфічні погрішності.

А взагалі - вітаю з виходом першої книги! Хай довго їздить твій "велосипед" і возить у світ поезії романтиків.

Дарую на прощання ідею: другу книжку назви "Летюча мить", бо твої вірші - то саме летючі миті, схожі на наївні і щирі дитячі малюнки, які зупиняють час...

Кіровоградська правда, 1997, 16 січня

«І СТЕП У ВІРШАХ ОЖИВА»

Відтоді, як у 1995р. журналіст Володимир Вакулич видав у Кіровограді першу книжку віршів «Зелений велосипед» і виїхав у Київ на державну службу, поетичний слід його загубився. І ось перед Новим роком він передав з Києва нову збірку поезій «Карби чекань», видану «Пресою України» у Києві у 2010 р.

Ошатне видання у твердій обкладинці вдало поєднало традиційне й авангардне оформлення - орнамент і сучасний фотоколаж. А зелень лісу й саду - то, мабуть, знов данина давній любові поліщука - волинянина, у якого зелена гама мандрує книгами від «Зеленого велосипеда» до «Кольорів твоїх світань» (2008).

Приємно було дізнатись про такий творчий ривок у столиці колишнього заввідділом у «Кіровоградській правді» та редактора «Вечірньої газети», і не тільки творчий, а й науковий. Бо В.Вакулич - член НСЖУ та НСПУ, тепер - доктор політичних наук, автор чотирьох монографій, заслужений журналіст України. Але попри всі ці підкорені вершини Володимир Вакулич представ перед земляками таким же пастельним ліриком, яким ми й провели його в столицю. Слава Богу, таким і вона його сприйняла. Ось як представляє автора письменник Віктор Баранов: «Вакулич - натура елегантна і сповідальна, а відтак налаштована на камертон цінностей сакральних і не проминутих. Вони його духовні джерела, і їх же він заповідає чи не в кожному своєму вірші».

На фоні широкої географії цих поетичних сповідей (від Києва до Парижа) степовикам особливо приємні його поетичні освідчення: «Болгарка, туркенья, чи, може, циганка степів бобринецьких»; «Я забуду Синюху, кладку, що йде в очерет. Мила, ти тільки послухай, як набира часу лет»; «В степу ще ходить наше літо»; «А маківки - близнята круглолиці - вслухаються у пісню шелесту степів і обр'їв, яким ще літо сниться».

Звісно, найкращі вірші поета дістаються його Волині, родоводу, екзотиці мандрів, але приємно, що в куточку душі знайшлося місце і нашим краєвидам, і степовим красуням.

Народне слово, 2012, 9 лютого

Про Арсенію Велику

ПРО ОДНУ ПОГАНУ ЗВИЧКУ – ТВОРЧИСТЬ

Це було випадково-жартівливе знайомство. Я була в кінці травня в Одесі на зустрічі із письменником Борисом Фінкельштейном у Будинку вчених. Він приїхав у місто, де народились його предки, з Іспанії, я – з Кіровограда. Повезло! Восени 2012 р. я мріяла про знайомство з ним у Криму, де він був двічі очільником: письменницької організації Кримської АРК і тамтешньої філії Приватбанку. Я працювала в Кіровоградському літературно-меморіальному музеї І.К. Тобілевича і мала невтомну спрагу до об'єктів своєї роботи – письменників. Приїхавши в гості до поета, композитора-співака, в миру тележурналіста і громадського діяча, а за дипломом режисера Юрія Хропаченка, я попросила його побувати серед місцевого письменства. На той час я прочитала лише два кримські альманахи, один з яких „Літературний Крим” – віродив Б.Фінкельштейн, ставши меценатом. З іншого – дитячих поетів Криму – переклала українською вірші п'ятьох авторів перед тим, прочитавши книгу бібліотеці с. Мирного. Але дня в Сімферополі вистачило лише на музей і єдину українську газету „Кримська світлиця”.

І ось Борис Фінкельштейн - в Одесі. Збуджено розповідаю йому перед зустріччю, як транслювала з тиждень друзям по мобілці його оповідання „Путь к искусству”, захлинаючись від сміху. „Уперше оце слухаю таку захоплену читачку.

Як правило, приходжу з презентацією книг, нікому не знайомих, на жаль, я майже в 70 – початківцеві.” І зразу відклав для подарунку книгу...

А коли перед початком зустрічі я повернулась на своє місце, поруч із моєю сумкою стояла чужа. Я роззирнулась, питаючи, чия вона... „А можна біля вас?” – спитала незнайомка. „Можна, якщо ви з Кіровограда, віджартувалась я.” – „Так, я ваша землячка”. Це була Арсенія Велика – нове ім'я на літературній карті Кіровоградщини. Я тут же попросила книгу з автографом – для свого літературного музею. І ось „Срібний перетин” прочитано. Видано третю книгу прози Арсенії Великої у Києві, в авторитетному видавництві Володимира Шовкошитного „Український пріоритет” у 2014 р. Обсяг 320с. М'яка, але здвоєна повнокольорова обкладинка (дизайн В. Петіка), редактор Н. Куліш. Жанр повість, оповідання, есей. Скромна довідка під фото знайомить читача з авторкою.

Арсенія Велика народилася в селі Покровському під Кіровоградом у родині сільських інтелігентів. Закінчила Одеський університет ім. І.І. Мечникова. Друкувалась у періодичній пресі: „Історико-літературному журналі”, літературному альманасі „Дерибасовская – Ришельевская”, журналах „Всемирные одесские новости”, „Фаворит удачи” й інших. Є автором книжок „Стильна жінка” (2005), „Острова любви” (2008). Має низку наукових праць із курортології та бальнеології. Мешкає в Одесі.

Через кілька днів ми зустрілися в Одесі на вул. Буніна, якого вдвох любимо. За чашкою чаю вівся діалог. Мені були цікаві одеські літературні орієнтири (за якими я потім пішла в літературний музей), а Арсенії – кіровоградські.

Арсенія виявилась дуже креативною, харизматичною, комунікабельною, ерудованою, з вродженим чи вже набутиим в Одесі (з ким поведешся!), гумором. Планувала в неї інтерв'ю взяти, але швидше вона його взяла. Бо дуже зацікавлено розпитувала і про мою творчість, і про життя-буття літературної Кіровоградщини, де б їй хотілося засвітитися. Щойно її прийняли до лав Національної спілки письменників.

Слово за словом пролетіла двогодинна розмова. Домовилися, що коли землячка появиться на малій батьківщині, я стану її іміджмейкером чи - по-європейськи – літагентом. Ну, що ж, назвався

грибом, лізь у кошик! – наказала я собі, розгортаючи книгу прози, на якій уже давно економлю час, особливо уникаючи однотипних „дамських романів”, яких після впливу „тлетворного запада” і в Україні з’явилась сила-силенна, особливо ж авторок-епігонок Вікторії Токаревої та згодом Дарії Донцової. Чесно зізнаюсь, зачарувавшись особистістю, боялась розчаруватись творчістю. Слава Богу, не вийшло!

У книзі ”Срібний перетин” назва не зустрічається серед семи творів і не пояснюється, схоже це натяк на „срібний вік”. Важко точно визначити жанр кожного твору, та чи й потрібно?

...Пишу це у Одеському будинку творчості письменників, паралельно читаючи гімалаї книг, надарованих письменниками його директору – поету Олександрю Косенку з Кіровограда.

У книзі „Избранное” Ігоря Потоцького є спогад про визначення жанрів самим В. Катаєвим: ”Нет жанров. Есть жизнь”. Цей висновок допоміг мені не заглиблюватись у точне визначення тих „літпродуктів”, що виходять з - під пера Арсенії Великої (до речі, цей псевдонім - доказ любові до Арсенія Тарковського, а прізвище – мамине).

За давньою читацько-бібліотекарською традицією почала з найкоротшого оповідання „Зелена пляшка”. З трохи детективним відтінком, що трохи напружило, бо ж телевізор уже всім оскомину набив цим жанром. Але обійшлося. Зате повість „Стильна жінка” – говорить про літературний стиль, який начебто й нагадує «сучукрліт» своєю іронією і в той же час відрізняється паралельно існуючою щирою ліричністю.

„Про кіно, поезію та драму” – цей опус, швидше есей, яскраво підтвердив мої перші передчуття: авторка – лірична натура, яка цього навіть трохи соромиться, не модно тепер бути відкрито-сповідальним, тож іноді вона й ховає свого „кота в мішку” за вуаль іронії, точну прикмету постмодернізму. Відчути себе, як особистість, Арсенія дає, зізнаючись у дитячо-юнацькій симпатії до тих, хто формував її світогляд: Андрій і Арсеній Тарковські, Андрон Кончаловський, Андрій Вознесенський, а також Григорій Сковорода, Володимир Панченко, Богдан Жолдак... Саме його афоризм, що запав у душу письменниці: „Там стояли, як стіни питання. Такі, що коли відповісти, то стоятимуть відповіді,” і використала Арсенія Велика, змальовуючи свій час.

З пістетом пише про славних „китів” Єлисаветградщини Арсенія Велика, цитуючи їхні твори і оцінки, являючи нам становлення з їх допомогою себе – письменниці, спадкоємиці наших чудових класичних традицій.

А щодо питань і відповідей, то здається, вона намагається реалізувати цей „жолдакізм” у спогадах „Відкорковані вісімдесяті”

(влучна назва!). А підзаголовок - злегка хуліганистий: „Про вісімдесяті, веселі й не дуже, з віршами, поганими й різними: українською, російською та суржиком.”. Означення 80-х дає жінка, на десяток років молодша від мене, обдарована аналітичною пам’яттю і здатністю яскраво сприймати й описувати час – з недалекої відстані, приблизно тридцятирічного житейського досвіду.

...Ці роки пройшли у мене в Кіровограді. Дали сина, кар’єру, творчість.

„Вісімдесяті...Їхні перші роки...Вони ніякі. Їм не дав Господь пролунати чимось яскравим, незвичайним. Вони не народили простір для непересічних нових явищ, парадоксальних зворотів. Це був сірий, чванливий, несмачно-ситий, безбарвний застій.”

...Згадую той час. Я була заступником директора обласної бібліотеки. Втомилась від партійних зборів, семінарів, безкінечних фраз у планах і звітах типу ” Йдучи на зустріч такому-то з’їзду КППС...”, або „Виконуючи рішення, постанови, директиви...” та обов’язкових вечірніх навчань в університеті марксизму-ленінізму, я вдалась до самогубства у кар’єрі і добровільно пішла на пониження в посаді, аби тільки спекатись цього нестерпного партійного тиску з усіх боків.

Аналіз того періоду, зроблений А.Великою, уперше так відчутно гірко відгукнувся в душі, як втрачений час. Тобто письменницьку місію вона виконує, бо читач порівнює, згадує,

співпереживає, любить і ненавидить, гіпноотично тягнучись за її ще молодим, але вже досвідченим пером.

„Перебуло”, „Підвальний дивак” - теж яскраві психологічно-соціальні оповідання, написані у сповідально-глибинному ракурсі, ще й своєрідні за формою і змістом, роблять мене уважнішою до оточуючого середовища.

На одній із одеських тусовок почула зізнання поетеси Л. Шарги: „В дорозі я не їм і не п'ю. Лише пишу”. Як доказ творчої цілеспрямованості прочитала чудове оповідання, написане в поїзді.

У мене таке враження, що Арсенія Велика, проводячи життя в лабораторії, жадібно допадається до нього за її стінами: вивчає його і описує, як предмет дослідження під літературним мікроскопом – скрізь, де ступає її нога, пише рука і творить душа.

Найяскравішою перлиною „Срібного перетину” вважаю есей „Про одну приватну творчість.” „Творчість завжди викидає з нами якісь несподівані „коники”. Пристосовуєшся до неї, як до твердої подушки, товчеш її – і так, і так, підкладаєш то горбочком, то долілиць, а все погано. Потім кидаєш, як є – і непомітно солодко засинаєш. Виходить так – змагаєшся з нею, потім знесилюєшся, здаєшся і тоді настає момент, тобі вже не підвладний. Так само, як, наприклад, з поганими звичками. Чогось погані звички завжди такі солодкі.. Одна з них творчість...”

Цей есей – гарний зразок типових письменницьких сповідей на тему: ”Все починалося з дитинства”, нагадує улюблені подібні сповіді О. Горького, Л. Толстого, О. Довженка, Ч. Айтматова, Ф. Іскандера, В. Близнаця. І все ж есей не губиться серед подібних. Бо має краєзнавчо-степовий колорит. Бо вміє авторка так обіграти деталі характерів людей, серед яких росла і виховувалась, що ти не раз потім згадаєш і колоритну бабцю Лену (гімназистку Льолю); і характерника – батька, чия тінь, як тінь батька Гамлета, неодноразово мелькає у всій книжці; і саме дівчисько, що сповідується у всій книзі – таке не по літах ушле, мудре, спостережливе. А головне – воно так і живе в дорослій душі письменниці: вразливе, чуйне, чутливе, романтичне (саме авторські вірші мелькають часто у прозових текстах, тоді, коли прозі не вистачає емоцій).

„І знову приходиться вечір” – повість про любов, осмислену крізь досвід поколінь, крізь товщу часу і типових ситуацій з нетиповими виходами і несправедливими, але бажаними (хто ж не хоче хепі ендів?) розв'язками. Тут чимало тонкого жіночого досвіду, філософії, логіки та психології. Але радіймо – це ще не вечір у долі авторки, швидше красиве надвечір'я.

Звісно, у жінки і героїня – жінка. Але авторка намагається створити гендерну рівновагу.

„Жіноче кохання, на жаль, не може мати часу, бо воно назавжди. І не може мати місця, бо воно скрізь”. Але віддаючи ледь більше голосів за жінку, авторка підкреслює і вагу чоловіків. ”Могутні, пристосовані до найважчої праці українські чоловіки, можуть бути і ніжними, і надійними, і турботливими”.

За законами відгуку на книгу читач не повинен забувати про ложку дьогтю в бочці меду. Ось вона: трохи заважає, звужує світ майже одноманітний простір, у якому діють герої: стіни вузів і науково-дослідних інститутів, кафедри і лабораторії. Одразу свіжішає повітря і крила здіймаються в авторки й читачки, коли ми мандруємо в звичний і красивий з дитинства світ степового села.

Іноді можна трохи заплутатись між героїнями, бо в них так багато всякого добра від авторки. Зовсім рідко трапляються редакторські й коректорські помилки: поет Б. Чичебабін має бути Чичебабіним; а половини завжди рівні, нема більшої чи меншої, напружує безкінечний сполучник „зі”. Можна б вар'ювати „із” „з”.

А зрештою я задоволена, що сумку з цією книгою А.Велика випадково поставила поруч з моєю, кіровоградською, в Одеському Будинку вчених.

*Народне слово, 2015, 24 вересня
Літературна Україна, 2015, 8 жовтня*

Про В.Винниченка

«ЙОГО ТВОРЧІСТЬ МОЖНА ПОРІВНЯТИ З РІЧКОЮ...»

«Занадто я рано родився, мені год на сто треба було б запізнитись, тоді було б місце в українській пресі для того, що я зможу написати». Ці слова В.Винниченка винесені як міні-епілог на обкладинку його книги «Раб краси». Презентація цього нового видання відбулася на зібранні клубу «Перевесло» в обласному відділенні Фонду культури. У жанрі вільної бесіди розповів про роботу над книгою її упорядник і автор передмови Володимир Панченко. До книги, яка вийшла у «Веселці», він включив 11 оповідань Винниченка. Одні з них уже вивчаються в школі, інші, на думку упорядника, можуть і повинні вивчатися. А повість «На той бік» - це перша публікація в Україні, здійснена завдяки тому, що у фондах обласної наукової бібліотеки є її канадське видання. Написана в 1919-23 рр. за рубежем, вона - про 1918 рік в Україні.

Про поїздки Винниченка з еміграції в Україну йдеться у фрагменті «Щоденника», який він вів 40 років. Це весна-осінь 20-го року, дуже суперечливий період життя нашого земляка.

Літературними «хрещеними» молодого Винниченка можна вважати І.Франка та Лесю Українку, чії рідкісні статті (Лесі Українки - незакінчена, в перекладі з російської В.Панченка) теж вміщено в книзі. «Його творчість можна порівняти з річкою, яка часом робить стрімкі, несподівані повороти, інколи міліє, проте основне русло її тішить чистотою і силою джерел», - пише в передмові автор. Отже, на тридцятому році існування серії «Шкільна бібліотека» її поповнило це добротне видання для старшокласників. Тираж 100 тисяч. Ціна - 35 тис. карбованців. Книгу оживляють 24 фото та гарне романтичне оформлення, а список «Радимо прочитати» запрошує юних до самоосвіти. Згідно з ним - це десята книга В.Винниченка, видана в Україні за останні чотири роки.

Зараз В.Панченко працює над укладанням тому драматургії В.Винниченка, а також мріє написати книгу про нього. Про це, як і про самого Винниченка, присутні дізналися багато цікавого з відповідей на питання, які градом сипались на презентанта після його виступу.

Кіровоградська правда, 1994, 26 листопада

Про А.Висоцького

ХТО БАЖАЄ ВЕСЕЛОГО, РОБОТЯЩОГО, НЕКУРЯЩОГО?

Народився за рік до війни в містечку Кам'янці колишньої Кіровоградської, тепер Черкаської області в українсько-польській родині. Мав двох бабусь: обидві - Параски, обидві - польки. Був передостаннім у сім'ї, де четверо братів і сестер. Батько рано покинув сім'ю, потім був вітчим. Матері - Ніні Яківні - вже 80, але вона для сина - все така ж добра і жартівлива красуня, якою пам'ятає змалку. Була і робітницею, і колгоспницею, і все життя вихователькою дітлахів, з яких виросли порядні люди. Артистизм і творча жилка – від батька-матері. Мати все з приказками та жартами робила, а батько - танцював у знаменитому ансамблі пісні й танцю радянської Армії. Чия це біографія? Анатолія Гавриловича Висоцького.

А чим він цікавий? Веселий чоловік, гуморески пише. Змалку ще, дець із п'ятого класу пописував їх у школі, стінгазету випускав, куди й карикатури сам малював. Працював буровиком, водієм, свердлильником, в технікумі механізації вчився, в армії служив. І там – веселі стройові пісні солдатські складав, і тепер на кожному кроці йому - смішки. Так – легше жити. Замолоду більше на «сатиру» тягло. То міліціонера зобразить, коли мати саме в гарячому цеху самогон варить. То під свято Калити з парубками ляду в колодязь укинуть. Або тітці сусідчиними снопами хатні двері забарикадують. Чи соломою димаря заткнуть. Було, що й крашанку тітці об лоба розбивав, одяг дівчачий у ніч на Івана Купала ховав. Є що згадати про колишне.

А тепер? Чесно відповів на кілька жіночих запитань ребром. Чи одружений? Чи закоханий?

Перше - «вже був». Друге - «ще ні, але не проти». Обняти й поцілувати любу жіночку - миле діло...

- Ваш ідеал жінки?

- Щоб хазяєчка була, щоб любила мене, аж трохи ревнувала!

- Цікаво, який би вигляд мало ваше шлюбне оголошення?

- Ой, та я й соромлюсь! Але якби вона шукала невисокого (168),

доброго, лагідного, веселого, в міру питушого, але некурящого, від роботи - за вуха не відірвеш, з півхатою... То хай би знайшла мене. Бо що є ліпше, як добра сім'я, особливо коли людині - 50 з хвостиком.

- А як вам уявляється вона?

- Любив би біляву, світлооку, веселу, небрежливую, повненьку. Якби трішки молодша - десь до п'ятдесяти.

- Ну, а недоліки ж у вас є? Щоб мені, як свасі, не перепало...

- Та вони то - є, але я сам собі на них указую. Як щось добре вдається - співаю, а як невдача - сам себе лаю.

- Гумор - то ваше несерйозне заняття. А чим всерйоз займаєтесь?

- Шоферую, майструвати і будувати люблю, борщу попоїсти, рибалити на самоті і слухати кумкання жаб та гудіння «бугаїв», танцювати, якби було з ким, теж люблю...

Перед 1 квітня 1986 р. в газеті «Молодий комунар» А. Висоцький надрукував першу гумореску. Недавно повеселив жінок у «Жмені», майстерно прочитавши зо два десятки своїх веселих віршів. Назву до його майбутньої книжки гуморесок уже придумано: «Зустрічі на кривій дорозі». От тільки чи зустрінеться для неї спонсор - на прямій чи кривій дорозі?

Та спочатку добре б, якби трапилась цьому чоловікові повненька білява Муза...

Де ви, музи?

Наталі, 1995, 3 березня

Про Г.Войченка

ВСІ ЗРОБЛЕНІ СПРАВИ – ТВОЇ ДІТИ

75 та 50. Оці дві дати пов'язують одну людину з незвичайним ім'ям Гарій. Перша - завтрашній ювілей, а друга - то роки творчої діяльності Войченка на професійній ниві. Авторський вечір, що об'єднав дві події у довгому житті людини, відбувся у Кіровоградському міському літературно-меморіальному музеї І.К. Карпенка-Карого. І став приводом для розмови з китом культури області.

Гарій Олександрович закінчив режисерський факультет Харківського інституту культури, працював в обласному управлінні культури, центрі народної творчості, у театрі ляльок, в інших закладах - методистом, художнім керівником, директором будинку культури. Як людина багатогранно обдарована, має безліч хобі: пише прозу, вірші, пісні, грає на гітарі, малює, займається переважно театральним і літературним красзнавством, є автором численних публікацій у пресі (обласній, районній, всеукраїнській). У його послужному списку - десятки поставлених вистав і зіграних ролей, сотні проведених семінарів і практикумів в усіх куточках області для аматорів театального мистецтва, надання практичних консультацій та допомоги. Він причетний до започаткування театральних свят в області: «Театральних весен» (їх було уже 52) і «Вересневих самоцвітів» (уже 40), обласного конкурсу п'єс-одноактівок. Він створив десятки нарисів-портретів своїх колег, так само відданих культурі, видав три поетично-пісенні збірки «Думи мої», «Степова симфонія» та «Ми родом з дитинства». На його вірші десяток композиторів (не лише кіровоградців, а й з Москви, Харківщини, Одещини) - О.Пляченко, В. Волощук, П.Гарбар, В. Папандопуло, К.Дьомін, В.Гаврилюк, І.Криворучко, Я. Гайдай, Г.Палій створили низку пісень, які співають професіонали і

аматори. Любов до пісні - від дідів і батьків, які грали на гітарі й піаніно, батько мав кабінетний рояль.

Один із найактивніших в області членів двох Національних спілок -журналістів та театральних діячів України - і сьогодні в бойовому строю: як театрознавець, як колишній офіцер, як журналіст-краєзнавець. Він багато пише, малює, досліджує, друкує, веде широку культурно-просвітницьку роботу, будучи членом художніх рад двох обласних театрів. Не сидить на місці - його постійно бачать і чують в районах області, йому пишуть, телефонують, з ним радяться, його професійної і людської допомоги постійно потребують люди, з якими він натхненно робить спільну улюблену справу - підвищує рівень театрального мистецтва на батьківщині корифеїв.

- Складно визначити, з чого починати розмову. Режисер, актор, журналіст, поет, прозаїк, художник - це зверх того, що 50 років працювали в різних закладах культури...

- Почнемо з того, що я народився в місті Кірове Одеської області, колишньому Зінов'євську і Єлисаветграді, нині - Кіровограді, в сім'ї лейтенанта військово-повітряних сил СРСР Олександра Андрійовича Войченка. Кочували ми з мамою, Ганною Федорівною, за батьковою військовою частиною до початку війни 1941 року: до Львова, Чернівців, до Києва, де й застала нас війна...

- Що є в полі вашої діяльності першим і головним?

- Давайте зі сцени. Вперше я вийшов на сцену в українському танці «Гопак». Це сталося в піонерському таборі. Далі - як випущений з пляшки джин: у школі почав брати участь в літературних монтажах, співати у вокальному ансамблі, танцювати в хореографічному гуртку, грати в драмколективі, в ансамблі народних інструментів... Навіть Фамусова зіграв...

- І скрізь встигали?

- Так це ще не все! Ходив у гурток образотворчого мистецтва з восьмого класу, грав у футбольній команді на першість області...

- А сцена переважила і визначила вибір інституту?

- Думаю, що так. У 1968 році я закінчив режисерське відділення Харківського державного інституту культури. Найрідніші з поставлених вистав? Серед них - «Божественна комедія» І.Штока, «Назар Стодоля» Т.Шевченка, «Безталанна» І.Карпенка-Карого, «Похоронок не було» З.Тоболкіна, «Диктатура» І.Микитенка, «Трибунал» А.Макайонка, «Шельменко-денщик» Г.Квітки-Основ'яненка.

Як режисер я майже в кожній виставі залишав собі роль. Але спочатку давав пограти визначеним акторам. Усі ролі - улюблені.

- Ви виступали й виступаєте в різних концертних програмах. Який ваш основний жанр?

- Тут у мене, можна сказати, суміщаються три «посади»: сценарист, режисер-постановник і артист розмовного жанру. Спочатку я пишу сценарій майбутнього концерту на відповідну тему, звичайно, враховуючи творчі і технічні можливості конкретного колективу, далі репетиції, попередній показ-здача програми і безпосередні виступи. Таких програм у мене не одна сотня. Вони присвячені різним датам: державним, обласним, місцевим подіям. А жанрово - це конференс, монологи, музичні, літературно-музичні композиції, естрадні мініатюри, скетчі.

- Розкажіть про головну роботу в обласному центрі народної творчості, пов'язану з театральним мистецтвом.

- Головним завданням завідуючого сектором театрального мистецтва і провідного методиста по театральному мистецтву (я займав ці посади) був розвиток аматорського театрального мистецтва в області. Я надавав методичну і практичну допомогу режисерам народних театрів, керівникам драмгуртків. а також на районних, міжрайонних та обласних семінарах. Дуже важливе значення в стимуляції розвитку аматорства мають різноманітні огляди, конкурси, фестивалі.

- Кіровоградщина в цих питаннях не пасе задніх в Україні. Я бачила вас у ділі на «Театральних веснах» в Долинській, Олександрівці.

- У 1960 році, ми запровадили щорічний конкурс кращих драмколективів області і назвали його «Театральна весна». Цього року ми провели 52-у «Театральну весну». Причому, конкурс проводиться в три етапи: місцеві, районні огляди і обласний конкурс. Розпочинали ми першу «Театральну» з одним народним колективом, а зараз маємо 24.

- Мабуть, стимулює наших акторів і те, що саме на Кіровоградщині проводиться всеукраїнське свято театрального мистецтва «Вересневі самоцвіти»?

- Минулого року відшуміло сорокове свято, а я до нього «прив'язаний» від офіційного відкриття заповідника-музею Карпенка-Карого «Хутір Надія», яке відбулося у червні 1969 року. У вересні 1970 року в «Надії» відбувся перший масовий захід - свято, присвячене 125-річчю від дня народження Івана Карповича Тобілевича, а вже наступного 1971 року розпочали свій відлік «Вересневі самоцвіти», в підготовці і проведенні яких брав участь понад тридцять років.

- Ви нерідко виступаєте в пресі та на радіо. Які теми хвилюють?

- Більшість моїх розповідей і публікацій - про наші масові заходи, які сприяють розвитку театрального аматорства. Крім того, у мене багато публікацій про О.Пушкіна, О.Толстого, Т.Шевченка, І.Тобілевича, Н.Тарковську, С.Дітковську, М.Садовську-Барілотті, наших земляків-сучасників, про рідні історичні куточки Кіровограда, Хутір Надію.

- Гарію Олександровичу, знаю, що у вас є ще одна любов – до поезії. Коли ж вона прийшла?

- Знаєте, мене не раз про це запитують на творчих зустрічах. Одного разу задумався над цим і згадав, що віршувати почав ще в ранньому дитинстві. Але як? Почувши по радіо чи в кіно якусь пісню, мелодію запам'ятовував ментально, а от з текстом було складніше. З кожного рядка в пам'яті лишалося одне-два слова. А мені хотілося співати ту пісню і я починав додумувати забуті слова (це було, коли ще в школу не ходив). Часто мої «додумки» збігалися з авторськими текстами, коли пізніше я їх знаходив.

По-справжньому почав використовувати свій хист вже на роботі, при складанні різних сценаріїв до свят чи концертних програм. За допомогою спонсорів вдалося видати три збірки поезій. З того часу написав багато нового. На жаль, благодійників нині поезією не переконаєш...

- Є ще одна тема, яку хочу відкрити читачам. На запрошення Віктора Лисенка, директора поліграфічного підприємства «КОД», поета, побувала на його батьківщині - Харківщині, на ювілеї народної капели бандуристів, якою вже 30 років керує заслужений працівник культури В.Волощук. Виступ капели розпочинався піснею «Гей, козаченьки» на його музику і ваші слова, а потім ще дві спільні пісні звучали. Пораділа за вас!

- Нас із Волощуком теж познайомив Віктор Федорович. У нас з ним велика творча дружба. Разом створили більше десятка пісень, вони в репертуарі колективу.

- Є ще одне захоплення, про яке, мабуть, не всі знають. До речі, я була здивована, побачивши десяток ваших акварелей на творчих зустрічах у музеї Тобілевича. На одній і них - збережена колись знаменита місцинка над Інгулом «Камінці».

- Це в мене з раннього дитинства. Якось зразу відчув об'єм, перспективу, колір. Всього досягав самотужки. У сьомому класі поїхав на канікули до наших родичів у Москву і там найшов кілька книжок з питань навчання малюванню. На все життя за мною була закріплена стінгазета. До речі, всі свої вистави я оформлював сам. І не лише свої. У Рівному - «Шельменко-денщик» і «Тримайся, Альошо», в Компаніївці - «Майську ніч, у Малій Висці - «Безталанну», в Олександрівці - «Назара Стодолю». А взагалі, куди б не їздив у відрядження чи на відпочинок, завжди брав із собою папір, пензлі, акварелі і привозив додому малюнки пам'ятних куточків рідного краю.

- Бачила фото, на якому ви - в гурті офіцерів-авіаторів у формі. Розкриєте таємницю?

- Я капітан у відставці ВПС. На фото - мої колеги із всеукраїнської спілки радянських офіцерів. Ми збираємося на різні заходи, присвячені Дню Радянської Армії, 1 Травня, на День Перемоги, до

днів різних родів військ, звичайно, і до Дня авіації. Обговорюємо різні питання, проводимо роботу з патріотичного виховання молоді...

- Дай Боже вам здоров'я і наснаги, аби громадська робота ще довго приносила користь рідній Кіровоградщині. Спасибі за розмову.

Кіровоградська правда, 2011, 22 квітня

Про В.Володіну
КОЛИ ШЕПІТ СИЛЬНІШИЙ, НІЖ КРИК

«Боюсь устатъ.

Еще боюсь остытъ»

В.Володіна

Подаровану Вірою Володіною її першу збірку поезій (як правило, я вживаю слово «вірші») я з місяць читала, ніби просіюючи написане крізь решето. Майже одразу визначила «жанр»: «скупа сповідь щедрої душі». Але полови не було. Натомість була така густа насиченість і наповненість авторськими думками й почуттями, що після 3-4-х віршів я відкладала книгу на кілька днів, дивуючись і смакуючи. Зрозуміла, що це – поезія з тих, яка може врятувати і життя, і душу. Пораділа за сміливість Антоніни Царук взяти на себе роль редактора й передмовника.

У тому, що прагне освітити й зігріти світ своїм словом, авторка неоригінальна. До цього прагнуть всі поети. Але у кожного – свій шлях, свої слова, свої молитви і сповіді. У Віри вони свої: її героїня з тих, для кого осуд – нестерпний, а схвалення необхідне.

Книга не має розділів, але внутрішня напруга і композиція вибудовані так, що читач разом з авторкою ніби проходить певний відрізок життя – від невпевнених каракулів першокласника до порогу юності, на якому героїня вже тримає атестат зрілості. Новизну її образних рядків хочеться й хочеться цитувати. «Очень часто я пряталась за облаками», «Я несу покаяние, не оправданье», - так починає монолог її героїня, яка незатишно живе «в мёртвом царстве холода», «в тихом царстве слёз», надіючись на спасіння якогось чарівника, а ще – на мудру музу, яка відбере з її одкровенень лише ті, що будуть цілющі для інших. У всьому, що її оточує, героїня прагне знайти соратників, наприклад, просить струмка: «Будь же светлым чудом!» Прагнучи постійної новизни, В.Володіна рішуче закликає нас: «Не бальзамируйте, пожалуй ста, Любовь!»

«На краю своей вселенной» живе собі й творить поетеса, тонучи в сумнівах: а чи потрібно світу його одкровення?

Бегом, догнати бы жизнь свою бегом!

Я с отчуждением теперь хочу проститься.

Чтоб больше мне не думалось о том,

С каким бы миром я могла смириться.

Драматично-трагічним життям живе її героїня у віршах «Ангелы спасення», «Я вчера говорила с деревьями», «Мы учимся быть смешными». При цьому не перестає вірити й шукати: «Ищу я души с возделеньем те, которые земного шара шире!»

На фоні сказаного в усьому світі про поета, Віра знаходить свої нові визначення цієї незрозумілої істоти: «У поэта любовь – как бескровный кинжал»; поет – це той, хто постійно відстоює себе в боротьбі, навіть коли відчуває себе заручником у казематі, коли «Жизнь мне шах поставила и мат», але не ставить поета понад усіма:

Я отчаяньем смерти, как все, заболею.

Там, где феникс из пепла, увы, не воскрес.

У деяких поетів вірші перенасичені дрібнотем'ям. В полі зору цієї поетеси – абсолютна людська достовірність чогось значного і значущого. У неї своє бачення багатьох звичних речей:

війни, блага й багатства, політики, «вождизма», суспільної кризи, інституту сім'ї і тиску масової культури на свідомість.

Непомітно наділяє авторка нас заповітами: «Сердце, люби! Даже в боли – люби!» Любовна лірика в неї – як спалахи сигнальних ракет, що вияскравлюють щось найважливіше саме в цю мить. У поетеси ревність, як і любов – особлива, з поетичним докором: «Кому по весне даєшь надежду на лето?»

Іноді інтимні вірші її перегукуються з мотивами Ю. Друніної – спогадами про той печальний час, коли закохані були щасливим. Але любовні вірші В.Володіної здались мені слабкішими за медитативні. Та іноді і тут поетеса мислить не по-жіночому жорстко, афористично:

*Узри, слепец, что без Неё ты нищий.
В ней горница и славы, и добра.
Какой ты к чёрту благородный рыцарь
Без Женщины, без ласки и тепла?*

Вона максималістка, стійка й мужня, заявляє: «Буду счастьем болеть я», але в проміжках між вершинами почуттів (вірш «Больше в бутылке нету вина...») трапляються і прохідні вірші, строфи, рядки, в яких замість пристрасті – банальна романсовість, просте жіноче милосердя й жертівність, але вони не вияскравлені художніми відкриттями:

*Я не буду рыдать, чтобы ты не терзался.
Пусть ночами тебе будет с кем-то тепло –*

під цими рядками може стояти будь-яке ім'я. До недоліків книги я віднесла б і банальні часом та неточні рими, однозначні заголовки віршів. А хочеться побільше ось таких «володінських» знахідок, як вірш «На сердце моём осталось – расстегнуть последнюю пуговицу», або вірш «Отцу».

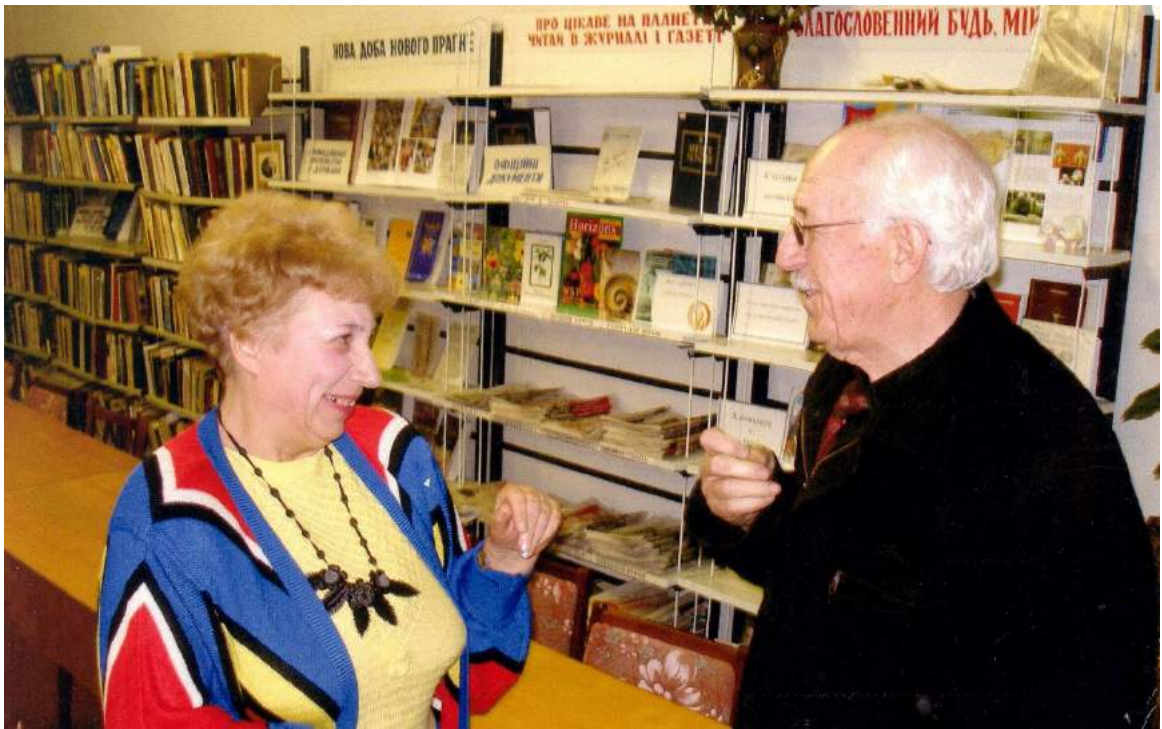
Одне тривожить: чи не рано авторка замислюється над темами потойбіччя, переходу в інший світ, чому так часто осмислює гріх, покаєння? Втім, хто зна, скільки у кого з нас часу у цій земній суєті?

Книга «Тихий крик» вийшла міні-накладом 100 прим. у Центрально-Українському видавництві з цікавою обкладинкою Анастасії Кошарової. Спасибі поетесі за дар Божий, а спонсорам - за дар щедрості людської і любов до ближнього. Попались якось на очі вірші петербурзької поетеси Віри Степанової: «Не виновата юная трава,

*Что старую победно попирая,
Повылезла на солнышко, едва
Суглинок разморило у сарая».*

Чесно і задоволено зізнаюсь: читаючи «Тихий крик» почувала себе старою травою. Густих і щедрих молодих трав тобі, Віро, я вірю в твій талант.

2015, 10 листопада

З письменником М.Левандовським

Письменники й гості клубу «Євшан»: С.Барабаш, Є.Меньшикова та священники храму А.Первозванного о.о. Миколай та архієпископ Серафим у с. Гірничому

Письменники – члени й гості клубу «Євшан»: А.Царук, А.Корінь, Т.Березняк, В.Бондар, О.Надутенко, А.Курганський, О.Стеценко, П.Гарбар, В.Лисенко, А.Казаків

Про В.Ганоцького
"НЕ ПРОДАВАЙТЕ МОЇХ СЛІЗ" -

так назвав свою нову книгу віршів кіровоградський журналіст, поет і публіцист Віктор Ганоцький. Редактор і автор передмови - поет В.Гончаренко, художник - Л.Багацький. Скромні спонсори бажають залишитися невідомими.

Книга містить тридцять україномовних віршів, у яких переважають громадянські та філософські мотиви. Всі вони болісно-драматичні, але є в них і світлий промінь надії, що випромінює душа поета.

Два роки тому Володимир Вакулич, теж журналіст видав у Кіровограді свою першу поетичну збірку "Зелений велосипед" А цієї весни побачила світ його друга збірка "Політ яблука".

Кіровоградська правда, 1998, 9 червня

У Центрально-Українському видавництві вийшла нова, восьма, збірка поезії кіровоградського поета, члена Національної спілки письменників України Віктора Ганоцького – «Змах крила». Гарно й цікаво спорядили книгу в світ: дніпропетровський художник М. Щепець, авторка передмови Валентина Левочко, фотограф Ігор Демчук та редактор Світлана Надутенко. Поетові одним словом у підзаголовку до книги вдалось об'єднати те, що багато хто з критиків вважають несумісним: лірику, вірші для дітей та гумор і сатиру. Вже анотація налаштовує на авторський талант, говорячи, що його вірші – короткі, як змах крила (здавна відомий афоризм: «краткість – сестра таланта»), який дає поштовх для лету думки і почуттів.

В розділі «Святися, слово, у добрі й любові» - лаконічні вірші, ніби новелки, що одним часом натяком розкривають суть і мету людського буття. Тому й узяв Віктор Ганоцький біблійний епіграф: «Ось я стою під дверима та стукаю: коли хто почує мій голос і двері відчинить, я до нього ввійду».

Почули, відчинили, заходьте, читачі, у гості до поета – чесною, бувалою, доброю й порядною людини, яка вміє жити і любити, і яскраво «впасти в дитинство» у дитячих віршах «Віршів віночок для наших синів і дочок» і сатиричним пером підколоти у «Ганиках – не пряниках» тих, хто заслужить, аби його й поганили. Дісталось і владі, й депутатам, і простим смертним.

Радіопередача, 2008

На здобуття обласної літературної премії ім. Євгена Маланюка

«НЕНАЧЕ ЛІКИ Я КЛАДУ, ТВОЇ СЛОВА НА СЕРЦЯ РАНИ...»

Шостою книгою лірики Віктора Ганоцького стала «Сто віршів. Вибране». Обсягом у півтори сотні сторінок, накладом півтисячі примірників, збірка, форматом схожа на відому «захалавну» книжечку Шевченка, щойно побачила світ у Центрально-Українському видавництві, колектив якого висунув її на здобуття названої премії. Чимало душевних і духовних сил вклав у цю збірку автор.

Одразу ж додаю до відгуку «арифметичний» штрих: маю звичку, читаючи, відзначати плюсиками кращі вірші. Так ось, у цій книзі плюсиків - п'ятдесят. Все краще, про що я сказала у своїй рецензії на одну з найбільш помітних книг В. Ганоцького «Не продавайте моїх сліз», дійсне і стосовно «Вибраного». Тож постараюсь охарактеризувати творчий «автопідсумок» лаконічно. По-перше, щодо змісту. Його поезія (свідомо пишу не «вірші»), як крапля роси, віддзеркалює навколишнє життя і нас у ньому. Приклад? У ті благословенні часи, коли літстудією «Сівач» керував В. Базилевський, він вчив нас за одним віршем уміти оцінити постать і творчість поета. Наведу уривки з вірша В. Ганоцького:

*На братській могилі пасуться корови.
Троянд пелюстки, наче крапельки крові...
Стікатимуть кров'ю солдати в могилі,
Яких ми сьогодні удруге убили.
А в День Перемоги під сум прапорів
Ми будем їм клястись у вічній любові.
І... пасти на братських могилах корів.
На крові. На крові.*

Це - міні-портрет нашого суспільства. Простий ритм, традиційні рими - цього не помічаєш за силою емоційного впливу вірша. За змістом близькі до цього «Нічийні», «Вовки», «Вмирало дерево», «Вулиця Широка», «Нема Дніпра».

Щодо форми. В. Ганоцький схильний до традицій і до новацій. Сповідує класичний вірш, любить сюжетність, деякі вірші за глибиною замислу «тягнуть» на драму, нарис, міні-роман, повість, новелу або казку. Вони забарвлені - то мажорним, то мінорним романтизмом, що не доходить до сентиментальності, а часом на цьому шляху різко звертає у бік м'якого гумору чи самоіронії. З кількох віршів народжується галерея художніх автопортретів, з яких постає людина чесна, порядна, небайдужа, відверта, за темпераментом і схильністю здатна відчувати мистецтво, як релігію.

Не чужий поетові і потяг до білого вірша та верлібру. Але тут він на відміну від багатьох молодих, виграє за рахунок життєвого досвіду, який став мірилом мудрості: не займається словесно-емоційною еквілібристикою, а теж пише про головне, першочергове, що хвилює людину і людство. Густе, свіже, сучасне образне мислення постає і дає такі результати: «ВІЛ-інфіковані

мадонни любов уроздріб продають», «цвинтар ріки», «весна, як пісня, входить в душу!», «і вже від пункту А до Б мене усі собаки знають!». Смісл творчості поет вбачає у моральній місії та естетичній:

*Тримаю завжди навстіж серце
Для всіх тривог і радощів людських.*

або

*Ще у піснях тече старий Дніпро,
Ще у піснях козацька воля свище.*

... Я переважно читаю поезію до сходу сонця, як ліки, котрі вживають натщесерце. Сьогодні ця книжка розвиднювала хмарний день, була мені символом «досвітніх вогнів». Вірність: вірші ці — переможні, урочі — потроху розсіюватимуть темряву нашої «ночі». Дякую поетові за труди і дні, перелиті в поезію, і за афористичну пораду — прогноз для читачів:

*Старіє той, хто не відчув ні разу,
Мов білі крила, весла у руках.*

Р. С. Колись Валерій Гончаренко сказав, що бачить світ «очима неба і землі». Віктор Ганоцький його бачить «очима серця».

Народне слово, 2004, 23 листопада

ЦІННОСТІ, ЯКІ НЕ ПРОДАЮТЬСЯ

Вірші і статті кіровоградського журналіста Віктора Ганоцького пам'ятні, надіюсь, багатьом за публікаціями у "Кіровоградській правді", а пізніше у "Народному слові", у видавництві якого і видана нова книга. "Не продавайте моїх сліз" - так не рекламно називається збірка віршів поета. Редактор, автор передмови - Валерій Гончаренко, художник - Леонід Багацький. Скромні спонсори побажали залишитись невідомими. Але, дякуючи їхній матеріальній підтримці, поповнилась духовна і лірична скарбничка нашого краю - душевним словом, народженим з болю і любові.

Це друга книга Віктора Ганоцького. На відміну від першої збірки інтимної двомовної лірики під назвою "Ти", яка вийшла шість років тому, у новій переважають філософські мотиви. У них крізь призму ліричного серця видно і чути болісне сьогодення України і її громадян, яким радість буття затьмарюють безліч проблем: безробіття, безгрошів'я, Чорнобиль, хвора екологія. І все ж промінчик вселюдської любові час від часу робить світлішими драми і трагедії людських душ. У цьому - магія поезії.

Відчутна у віршах небайдужа, причетна до загальнолюдських проблем темпераментна натура, яка здатна акумулювати в собі і радість, і біль, і любов.

Вірші Віктора Ганоцького часом підкупляють своєю довірливістю і простотою. Але за цією простотою - глибина почуттів, якими наповнена його душі криниця. Коли читаю вірш "Хата", то просто відчуваю себе співрозмовником поета, який ділиться зі мною спостереженням над собою, яке, власне, і розкриває його поетичну суть - уміння бачити в звичайних буденних фактах філософську сіль поезії. Це сповідь, ніби підслухана на чужій призьбі.

*... Стоїть в сльозах не хата - жах,
Немов вона у тому винна,
Що тут чийсь і сум, і біль,
Чийсь тут радість і цілунки.
Тут хтось вмирав. Тут хтось любив.
Свого життя ткав візерунки.
Купив я хату у селі.
А з нею - й всі чужі жалі...*

Давайте прослідкуємо, за чим ще болить поетова душа розділяючи той біль з нами, мимоволі і нас роблячи небайдужими людьми до радостей і печалей світу, який нас оточує.

Ось вірш про тітку, у якої таке чоловіче ім'я - "Васька", - та й руки - мозолясті, "як у землекопа». Жаль до неї, до її долі повоєнної вдови, відчуття вини за грубість і жорстокість життя, яке не дозволяє їй навіть виплакати при онуках, щоб не затьмарити їхнє життя - ось що народило цей вірш. Ніби чарівною паличкою, добрим словом воскрешує поет тітчине минуле, у якому був її синьоокий Іван і тепле ім'я "Василино, - Василисо Прекрасна" - в його вустах.

Що може держава? - забезпечити їй старість, але не робить цього. Що може поет? - Поцілувати - у власному вірші - мозолясту руку цій земній матері і, згодиться, трохи затишнішає від того в світі, трохи меншає тягар спільної вини перед цілим поколінням. Ось в цьому магія впливу поезії - у вияві сердечності, людяності, співчуття.

Ці її чинники знаходимо у багатьох віршах - про вмираюче від людської сокири дерево, про тільну лосиху, яка, втікаючи від вовків, довірилась людям, а люди виявилися ще страшнішими, бо і на звірів, і на дерева кидаються з сокирами.

І все ж, показуючи людям нелюдське в них, поет відшукує і крихти надії на те, що не всі ще душі людські деградують, що в багатьох живе і житиме те краще, що успадковуємо від предків - батьків, матерів, чужих добрих людей і передаємо наступним поколінням. Про це - вірш:

*Подарувала мені мама посмішку
І сказала: хай вона світить, як сонце,
тепло.*

*Подарувала мені мама ласку і заповіла,
Щоб щедрим був на неї.*

*Подарувала мені мама доброту,
Бо як же без неї у світі жити?*

*І подарувала мені мама долю,
Щастям гаптовану.*

*Мамо, скільки ви мені всього
надарували,*

*Що аж світлиця повна!
А в тій світлиці - ваших онуків двоє
І все те - їхнє.*

У віршах Віктора Ганоцького відчутна співпричетність до всього, що твориться навколо, а інакше й не може відчувати світ поет:

Ростуть борги ненависті й любові.

Крутішають життєві береги.

Тож можете повірити на слово,

Що я сповна сплачу усі борги.

Що ж. я сприймаю цю наступну заяву як покаяння кожного з нас. бо всі ми в принципі - боржники на землі когось не до любили, комусь не віддячили, когось не помітили.

Інколи, здавалось би, й зовсім мало потрібно для пошанування іншої людини, а ми не здатні на вияв елементарної уваги. Це я згадую вірш про весілля, другорядний герой якого, дід Сашко на протезі, ненароком зумів зачепити тим звуком скрипучого протезу душу веселих музик - замовкли вони на мить, вловивши тінь чужої трагедії посеред чужої радості. Ось, власне, в цьому я, як читач, і бачу головну місію поезії - не давати нам зачерствіти, забронюватись, відгородитися один від одного. Так хотілось би, щоб більшість із нас могли і про себе сказати те, що висловив у вірші Віктор Ганоцький:

Вразливе серце на добро і зло.

Беззахисне на ласку і образу.

Мене ще не минуло зло ні разу,

Але й добро ще мимо не пройшло.

Добро і зло, мов два крила в житті,

Добро і зло по світу ходять разом,

Щодня гартуючи характери круті,

Замішані на ласці і образі.

Я - із людей і добрих, і незлих.

Бо, маючи в житті удосталь все це,

Тримаю завжди навстіж серце

Для всіх тривоги і радощів людських.

Нагадаю, я розповіла вам про своє прочитання другої книжки лірики кіровоградця Віктора Ганоцького під назвою "Не продавайте моїх сліз" і, гадаю, що хтось обов'язково подумає при цьому:

"А до чого ж така назва жалібна, не зовсім чоловіча? " Так ось вам і відповідь на це запитання - останній вірш у збірці Віктора Ганоцького:

*Продасться все
Оptom і вроздріб
Мені гірко
На цьому вселенському базарі
І я плачу.
Та вже хтось дивиться,
Аби і мої сльози продати –
Єдине, що у мене
Людського зосталося.*

Отже, я б визначила головну ідею цієї збірки так: бережимо в собі, Люди добрі, усе людське, бо є цінності, які не повинні продаватися.

*Післямова до книги В.Ганоцького «Сто віршів».
Вибране. К-д., ЦУВ, 2004*

Про П.Гарбара

ПОДАРУЙТЕ НАМ ПІСНЮ В ДОРОГУ

Недавно познайомилася з композитором Павлом Сергійовичем Гарбаром. Він - єдиний з багатьох знайомих композиторів - почав писати пісні на мої вірші, не знаючи мене.

Пісня нас і познайомила - на концерті вокального ансамблю „Любисток” у кіровоградському міському Будинку вчителя. Пізніше, вже пишучи статтю про ювілейчик „Любистку” (5 років), дізналася, що це саме П. Гарбар створив його, і керував 2 роки, і репертуар створював для ансамблю переважно із власних пісень.

...Років у 40 озвався в душі хормейстера мамин спадок - любов до пісні - власною музикою. А музика почалась у десять років, коли балалайкою на вигоні запрошував дівчат до танцю.

А згодом, після закінчення Кіровоградського музичного училища, появились пісні під баян, які співав і він сам, і любителі сучасних авторських пісень. Озиваються в тих піснях (до яких і сам часом пише слова) любов до України і до рідних степів.

Керував дорослими і дитячими хорами, які не раз виходили дипломантами і лауреатами навіть Всесоюзних конкурсів, за що має тьму дипломів і грамот. Видав кілька збірок пісень.

Скрізь і завжди співав, і тепер як розтягне міхи баяна, як злетить його тенор під стелю, - завмирають мої друзі - поети, на чії вірші він, переважно, пише пісні. А в них так часто звучать улюблені теми: рідний край, село, батькова хата, мамина ласка.

Вже кілька років П. Гарбар є активним членом літературно- мистецького клубу “Євшан”, який цього року приєднав до себе композиторів, виконавців, бардів, секцію яких очолила педагог, композитор, музикознавець і журналістка М. Долгіх. А П. Гарбара обрали її заступником. Тепер він згуртовує своїх колег, які озвучують піснями творчі вечори “Євшану”.

Нещодавно високо оцінив творчість автора цієї книги композитор із Донеччини В. Бугаєв, президент асоціації гармоністів України.

Спасибі Вам за ліричну душу, за душевні мелодії, за увагу до нас, дорогий співавторе! І ми візьмем, і наші діти й онуки хай беруть їх в дорогу, бо то - найрадісніша, найлегша ноша.

*Пісні народу - обереги від біди,
Ніякий ворог їх не зміг загарбать.
Здоров'я, щастя Вам! З роси й води!
Нових пісень Вам, дорогий наш, Павле Гарбар.*

*Післямова до пісенника П.Гарбара
«З вірою, надією, любов'ю», 2006*

ДОБРОТВОРЧА СИЛА ПІСНІ

«Пісенний світ випромінює таку незвичайну енергію, що її добротворчої сили достатньо на окремий народ, націю і всесвіт», - вважає народна артистка України Антоніна Червінська, додаючи,

що українська пісня визнана в світі серед найкращих. (Передмова до пісенника О.Решетова «Душа співає», К-д, 2004.).

Читаючи це, а також пісенні рядки Павла Гарбара:

«Скільки знаю себе, я співаю для душі, для снаги, для людей», уявляю «мистецьку» кардіограму серця одного з відомих у Степовій Елладі піснярів - вона пульсує, як ноти на нотному стані...

За останні три десятиліття, відколи Павло Гарбар впритул зайнявся творчістю, він створив понад сотню пісень, в тому числі авторських. Видав кращі з них у двох пісенниках «Від усієї душі» та «З вірою, надією, любов'ю». Тепер готує третю книгу.

...Нещодавно пощастило почути спів народної артистки України Ніни Матвієнко (у Стрию, в купальську ніч, на Всеукраїнському фестивалі «Цвіт папороті»). А перед тим - спів її доньки - Антоніни - у Трускавці. Співала вона старовинні українські народні пісні, перейняті від бабусі. І я, може, вперше за півстоліття згадала, що жартівливу пісню «Як була я ще маленька, колихала мене ненька, а як стала підростати, стали хлопці колихати», я чула в дитинстві від мами, і так потепліло на душі, наче маминою ласкою війнуло. А потім моя тезка сказала, що заспіває улюблену родинну пісню... І злетіли в небо «Ой летіли білі гуси...» А я згадала, що в нашій родині найчастіше співали «Гиля, гиля, білі гуси», «Посіяла огірочки», «Ой при лужку...», «Усі гори зеленіють», «Брала вдова льон дрібненький» та коронну - «Ой на горі та й жєнці жнуть» (пощастило купити рушничок - ілюстрацію до цієї пісні, з допомогою якого і дітей, і внука вчила її співати).

До чого цей ліричний вступ? А до того, що в цьому і є сила і роль пісні: вона як місток між минулим, сучасним і майбутнім, як незрима ниточка, що зв'язує цілі покоління родоводу і народу.

Ось і Павло Сергійович Гарбар належить до тих творчих особистостей, які постійно хочуть і можуть збагачувати українську культуру, зокрема, пісенний репертуар своїм тонким баченням і відчуттям світу, особливо ж - українського, в т.ч. і нашої Степової Еллади, яка колись народила знану в усьому світі козацьку пісню «Їхав козак за Дунай». Адже і він, і ми, слухачі, добре розуміємо, що пісня, за визначенням покійної поетеси, філолога, народознавця Світлани Барабаш - «емоційний документ на довгі часи». Тому і живуть народні пісні віками.

Вірю, пісні Павла Гарбара - дуже споріднені з народним мелосом, теж житимуть у поколіннях. І не лише в Україні: як спадок дітям і онукам житимуть вони і в Канаді - серед українства. А там... Путі пісні, як і господні, несповідимі.

Надихаючись життям, пам'яттю про свій родовід (де пісня стала спадком від матері), мистецтвом сучасним і класичним, він творить не лише музику, в якій він - професіонал, а й поезію, бо це - його природний, Божий дар (як і ще одна грань таланту - декламація гумору, де він досягав звань лауреата всесоюзних фестивалів народної творчості).

... Коли я довго не чую його баритона у супроводі баяна чи гітари, світ стає сірим і незатишним, навіть дискомфортним, щезає натхнення. А кожен його виступ - з прем'єрою чи знаними вже творами (і не лише моїми) окриляє хіба тільки мене? - багатьох із його широкого творчого оточення.

Три роки вже він втішає своїми піснями слухачів, які приходять на творчі вечори у кіровоградський міський Будинок учителя, на зібрання літературного клубу «Євшан». Звучать його пісні й на євшанівських «гастролях»: у бібліотеках та школах, технікумах і ВНЗ Кіровограда, а також у його рідному - Новоукраїнському, Кіровоградському, Добровеличківському, Долинському, Маловисківському районах, у Миколаєві і в Канаді... А цього року П.Гарбар разом з давньою подругою молодості В.Захаровою (з якою співали арії ще в оперній студії Миколаєва) створили в «Євшані» дует «Доля».

На жаль, через скромність, делікатність та «непробивний» характер Павла Гарбара, за двадцять років життя й роботи на Кіровоградщині, у Новгородці та в Кіровограді (а було ще десятиліття роботи на Одещині) ми так ні разу не стали глядачами й слухачами творчого авторського вечора. А його репертуару, знаю як друг, вистачило б на 2-3 години мистецького спілкування з аудиторією. І звучала б там і класична, і народна, і авторська музика й пісня. Високу оцінку його творчості дають спеціалісти: композиторка й музикознавець М.Долгіх, завідуючий редакційно-видавничим відділом обласного будинку народної творчості, композитор Є. Боричевський, який видавав його пісенники для аматорів області, заслужений працівник культури України П.Бровченко і

поет, його співавтор зі Знам'янки А.Загравенко, і композитор з Олександрівки А.Борисенко та бард з Долинської О.Лазарєв, і композитор О.Решетов з Кіровограда та президент асоціації гармоністів України В.Бугаєв з Донеччини.

Оскільки я не спеціаліст у музиці, скажу про поезію - першооснову, фундамент пісні. Теми, які приваблюють П.Гарбара у поезії земляків - Україна, її минуле й сучасне, сини, село, мова (все з епітетами «рідний», «рідне», «рідня»), любов, родовід, воєнні мотиви, природа. В особливій пошані - материнство, батьківство, пісня, гумор, українська традиція, звичаєвість, обрядовість.

Буває, пісня народжується як відповідь на почату іншим поетом важливу розмову. Часом беруть його за душу вірші побратимів і посестр - з Росії, Латвії, Казахстану (Р.Казакова, К.Оверченко, Н.Савицька). Серед тих, з ким він нині співпрацює, члени Національної спілки письменників України: В.Ганоцький, К.Горчар, А.Загравенко, А.Корінь; члени Кіровоградського обласного літоб'єднання «Степ»: Л.Баранова, В.Кондратенко, Н.Купчинська, А.Кримський, В.Левченко-Дигас, Є.Меньшикова, Л.Ніколаєвська, О.Надутенко, М.Родиченко, А.Царук, В.Яремчук, члени творчого об'єднання «Парус» Н.Бідненко, Л.Кокіна, А. Чечель.

Як з'являється «зародок» пісні? П.Гарбар багато читає і слухає поезії та пісні творчих побратимів, радіо – та телепередачі про поезію, пісню, творчість і ми самі йому пропонуємо в «Євшані» свої вірші – з надією на пісні. І слава Богу, надії ці часто збуваються.

Ось останнім часом ми освоюємо поезію Ліни Костенко, Тамари Журби, Юрія Сердюка (росіянина родом із Харківщини). Смакуємо, обговорюємо, захоплюємось, особливо музично-пісенними темами. Таким чином там черпаємо насагу і натхнення. Читаючи зокрема, ось цей вірш Ю.Сердюка «Музика»:

Ти промінь чи душі відкритий звук?

Чи всесвіту негадане послання?

Чи дивні біоструми ніжних рук?

Чи серця самотливого благання?

Граї, музико! Багаття голубе

Розкладено в самісінькому серці.

Я думаю: а дійсно, що воно за чар такий - музика? У кожного - своя на серці, яка гріє й тривожить потім інших людей...

Хай же творча доля П.Гарбара і його дует «Доля» має довгий та багатий вік, щоб слово й пісня благодатно живили і авторів, і слухачів. А ми, друзі з «Євшану» та ансамблю «Любисток» (який він створив, а тепер вони виконують його пісні) будемо жити й надихати його чутливу душу і чутливі пальці...

Кіровоградська правда, 2008, 22 вересня

Про І.Гельмана **ПАРОЛЬ – НАДІЯ**

«До Нового року залишилась година, коли полковник Троян відірвався від карти, висвіченої лампочкою, підключеною до трофейного акумулятора». Це перше речення з третьої книги кіровоградця Іллі Гельмана, ветерана Великої Вітчизняної війни. «Позывной, Виктория» – так назвав автор свою гостросюжетну пригодницьку повість, написану російською мовою. На п'ятдесяти сторінках в ній розгортаються драматичні події останніх місяців Великої Вітчизняної війни. І хоч автор підкреслює, що образи книги – збірні, відчувається, що повість – автобіографічна. Бо І.Гельман був учасником грандіозного наступу нашої армії на Берлін і свідком того, як з допомогою літаків-торпед гітлерівці старались зірвати наш штурм і виграти час для загарбання зброї масового знищення.

Його оповідання про дії розвідників не раз друкувались у пресі. В них і в новій повісті живе душа енергійного і життєрадісного, серйозного і веселого водночас колишнього розвідника, що теж наближав до нас перемогу. «Розвідники першими прокладають путь до кінця війни», - пише він у

повісті. А в мирному житті розвідник теж першим серед членів обласного літоб'єднання видав книгу в рідному місті...

Надіємось прочитати. А як розбагатіємо, то й купимо усі наступні книги.

Кіровоградська правда, 1993, 21 січня

Про В.Гетьмана

БАГАТСТВО КОЖНОГО – СЕРЦЕБРАТАННЯ

Перша книга вибраного - то завжди звіт автора на певному етапі творчості. І не тільки за свою літературну, а й за життєву продуктивність себе і свого покоління.

60 років життя, 40 років творчості, чотирнадцять поетичних збірок, - такий «цифровий» звіт Володимира Гетьмана.

Нині його книга «Розмова з коханою» (К., «Дніпро», 1981) висунута Одеським правлінням Спілки письменників України на здобуття республіканської премії «Чуття єдиної родини» імені П. Тичини.

Це книга яскраво вираженої громадянської тематики, невіддільної від історії та сучасної доби багатонаціонального радянського народу. Поезія В. Гетьмана, представлена тут, - виразник радості людського, соціально значимого і духовно багатого життя. Оптимізм, почуття патріотизму і непереможного інтернаціоналізму сплавляють в єдиний подих твори чотирьох великих розділів: «Отча веселка», «На струнах братерства», «За дротом» (разом з поемою «Сестри») і «Жар- птиця». Але чи пише поет про отчий край - Одещину, яка назавжди стала джерелом натхнення, про дружбу народів нашої країни, про тяжкі для Вітчизни роки війни чи про свято молодості і любові, - в кожному випадку це вагома розмова про головний смисл існування Людини. Поет вбачає його в прагненні кожного з нас і всього суспільства єднатись, доходити згоди в усьому, що забезпечує людям доброї волі мир і прогрес.

Визначальними в цьому плані є центральні розділи «На струнах братерства» і «За дротом». Про них і хочеться сказати.

Читаючи представлені тут вірші і поему, я і мої ровесники, люди повоєнного покоління, ще раз переконуються, що успіх боротьби за визволення цілих народів від фашистського іґа, учасником якої був і автор книги, залежав великою мірою від несхибної солідарності людей світу. А ще оспівує поет взаєморозуміння між людьми і народами та братерство, які і сьогодні стоять в основі мирної праці та гармонійного розвитку кожного з нас у «школі щасливого спілкування», як висловився в одній із статей критик Л. Новиченко.

Автор підкреслює вірність своєї творчості заповітним традиціям великого інтернаціоналіста Тичини. Так, не тільки в окремих віршах, а й крізь усю книгу проходить то зримий, то складений з любовних деталей, багатовимірний образ Батьківщини. З цим натхненним образом ліричний герой В. Гетьмана з Маяків, (села, де народивсь поет) виходить на «єднання орбіту». І завжди поет залишається вірним своєму характеру, рядкам, які можна вважати автопортретом:

Щоб серце - до ласки, рука - до братання,

Неспокій - до дії,

краси і горіння,

Щоб квітом безсмертним

братерства й кохання

Мене наділяли й моє

покоління...

Лірика В. Гетьмана часто овіяна публіцистичним струменем, вона відверто виявляє його ставлення до життєвих ідеалів і цінностей. Багато сюжетів підказані безпосередньо життєвими подіями, тому віриш і достовірності авторських емоцій. Герої його творів - історичні особи і сучасники, часто діячі літератури і мистецтва, представники різних національностей.

Радістю людини, щасливої мирним, працелюбним, збратаним життям, наповнені «струни братерства». Під їх акомпанемент знайомимось ми з друзями поета, з образами людей, чию творчість він поважає: Шалвою Цвітбою з Абхазії, Берди Кербаєвим з Ашхабада, казахом Каїрбековим, митцями і трудівниками Дагестану й Узбекистану. З ними ділить автор «повітря братерства». Цим

чарівним повітрям насичені вірші, присвячені багатьом іншим «бандуристам», як називає сільський «пророк» Хома людей незвичайних, але з серцем людським, яке вмiє ділитися з іншими і болем, і щастям...

Бадьорі, овійні, закличні інтонації властиві цим, та й більшості віршів В. Гетьмана, наснажених думками й емоціями:

Малюйте променем життя

І тільки світанковим...

Малюйте променем, брати

По духу і по крові.

Мости.

Веселкові мости

Із віри та любові.

Які близькі за змістом і настроєм ці рядки до творчості ще одного патріота - інтернаціоналіста - М. Рильського, зокрема до його вірша «Мости». І це не натяк на вторинність, а підтвердження спорідненості цих святих почуттів і прагнень радянських людей і поетів до дружби і єдності, бо «Геній - для всіх побратим, для народів усіх. А без єднання немає життя».

В циклі «Наша дума, наша пісня» почуття В. Гетьмана, залишаючись суб'єктивними за формою вислову, стають більш загальними, типовими за змістом.

Складна їх гама часто підкреслюється вживанням складних епітетів, які так любив невтомний новатор Тичина. Так, зовнішнє захоплення, любов і гордість горять в епітетах «крислато - грайний», «буйнолистий», «аркодужний», адресованих Києву, колиці трьох народів – братів, в освідченні «ясноликим» людям оновленого краю та рідному слову і народній пісні, яку поет величає «щиросердною» і «вселюдської думи окрасою».

Завдяки вмінню автора мислити в мистецтві політичними категоріями, зберігаючи при цьому індивідуальний емоційний стан, не художнім прийомом, а органічним здається перехід і злиття інтимного «я» і колективного «ми».

Ти бачиш, товаришу-

брате,

Мойого народу буяння?

Яке у нас серце багате

На пісню, на труд,

на кохання!

Справді, ідеї і емоції, які висловлює поет, може «привласнити» кожен, бо вони типові для збраного радянського народу.

«Луна» - по-своєму цікавий цикл віршів, що практично підтверджує, як допомагає поетові духовне братання. Сюжети цих віршів викликані думками поетів планети: Т.Шевченка, Г.Лорки, Ш.Руставелі, Вагіфа та інших. Характерно, що й тут чужа думка, часом досить інтимна, стає у В.Гетьмана не просто відлунням, а приводом до її громадянського осмислення...

Творчість В.Гетьмана знову і знову звертається до автобіографічного матеріалу найчорнішої смуги життя - військового полону. Вірші цього періоду - ніби продовження «Моабітського зошита» Джаліля. Вони пронизані стійкістю і душевною красою тих, кого автор називає не тільки в'язнями, невільникми, бранцями, а й втікачами, бунтівниками. Уперті й невтомні борці за свободу, вірні сини й дочки своїх, поневолених фашизмом народів, вони і в таборах смерті знаходили в собі людність підтримувати один одного. Читаю поетичну повість «Сестри» і жахаюся: як можна було не просто вижити, а й леліяти, множити в цих нелюдських умовах священне почуття дружби. Чехи, французи, українці, німці спільними зусиллями протистояли катам, твердо вірячи в єдине сонце зі Сходу, в міру можливостей боролися з ворогом. «Фашистський табір - пекло враже. Співці ж в неволі не росли», - пише автор. Але творчість його підтверджує можливість і необхідність протилежного.

А для людини, як вона

людина,

як має серце для людей

відкрите,

само страждання в щастя

вироста.

Так писав М. Рильський.

А у В. Гетьмана читаємо:

«Я пив пізнання з моря

муки.

Ненависть силу принесла.

Хай нелункі у пісні

звуки -

Й моя відрадою була».

І не тільки відрадою, а й мужнім літописом епохи. Свідомість громадянина – патріота утверджувалась у них як обов'язкова і для людської особистості, і для поета. Вона й живила оту невідільничу пісню вірою в те, що «вільному, вічному морю кайданів ніхто не скує! Волю боронить моя Батьківщина!»

На її сьогоднішніх мирних просторах «від полюса до маяків», з її людьми - від перших громадян Союзу до «нових світоборців» ділиться поет скарбами своєї душі.

І особливо щедро - найголовнішим із скарбів - «серцебратанням».

Кіровоградська правда, 1983, 12 січня

Про Ю.Гладир

ПЕРША КНИЖКА ПОЕТА

З фото на мене дивиться молода вродлива дівчина. Погляд задумливий, дорослий. За молодістю ніби ховається досвід років і якась туга. Але за чим може тужити молода дівчина?

Я попелом праху живої руки

Торкнуся змертвілої істини слова.

І виринуть з тиші незнані рядки

На фоні гранітної міці основи.

Мій читачу, мова піде про молоду і талановиту поетесу, студентку факультету філології та журналістики Кіровоградського педуніверситету Юлію Гладир. Життя поки що не звело мене з Юлією віч-на-віч, але дало можливість познайомитись з першою збіркою віршів «Рядками незнайдених рим...», яка вийшла у видавництві «Поліграф Терція» у 2006 році. Порадила прочитати колега, бібліотекар і поетеса А.Корінь.

Відкрила ж це молоде обдарування Світлана Барабаш. І саме вона стала редактором цієї збірки.

У передмові вона пише: „Юля не належить до яскраво презентабельних осіб. Щоб помітити і оцінити її небуденність, треба докласти зусиль, треба придивитись до цієї скромної і, на перший погляд, тихої і самозаглибленої юнки. А проте з часом... відчула оригінальність її думок і небанальний стиль мислення”.

Юлія довірилась Світлані Григорівні й скоро на її стіл поклала школярські зошити. „Це були вірші. Більше того, це була поезія”.

А згодом під керівництвом своєї наставниці Юля випустила свою першу збірку „Рядками незнайдених рим...” Уже навіть назва неординарна. Перелистую, читаю вірш за віршем. Як молода дівчина змогла відчути глибину життя?

Її поезія дивує своєю оригінальністю мислення.

Моя струна - це теплий подих вітру,

Це очі, що підняті догори.

В кінці тунелю завжди буде світло,

Якщо в душі це світло не горить...

В наш час дуже часто говорять, що молодь не така, що вона лінива та жорстока. Я зроблю лише одне уточнення - не вся. Бо ж є обдарована, цілеспрямована і талановита.

Ідуть студенти. Крутиться земля.

І падає сніг під ноги так відверто,

І тиша надсилає звідкілясь

Нових думок небачені конверти.

А думки Юлії Гладир - про маленьку Батьківщину, про рідних, нашу Україну і про того, єдиного:

І від дощу весняного усмішки

Про тебе щось почуть хотіла я.

Він також розповів про тебе трішки

Та не назвав чомусь твого ім'я.

Читаючи ці вірші, я можу сказати: в майбутньому ця дівчина порадує нас новими збірками.

Іскорка її душі запалила і в моєму серці нові думки. Так на світ божий з'явився і мій вірш, присвячений юній поетесі.

Вірш вона прочитає сама, а читачам скажу: запам'ятайте це ім'я.

Молодіжне перехрестя, 2008, 19 червня

Про М.Годованця

НА ЧИСТУ ВОДУ НЕЧИСТЬ ВІН ВИВОДИТЬ

Десяток сатиричних збірок у передвоєнне десятиріччя і майже два десятки їх – у післявоєнні роки виходили майже щорічно. Таким плодючим був наш земляк Микита Годованець, чий ювілей прийшов нині в літературу як засліпливе світло невтомно веселої зірки. А спалахнула та зірка саме в нашому небі. Тут із села Вікнене Гайворонського району колись неписьменний батько Павло вивіз у далекий світ – аж за 80 верст вчитись – свого мізинчика, найменшого з восьми дітей, Микитку. Той перший шлях із села і повів у люди майбутнього письменника-сатирика, одного із зачинателів української сучасної байки. Автором шістсот оригінальних і мало не тисячі переспівів байок світових класиків називають сьогодні літературознавці Микиту Годованця, чії твори нині читають у світі не лише українською, а й російською, білоруською, болгарською, польською.

«На зорі Радянської влади», «ідейна спрямованість», «буржуазно-націоналістичне охвістя», «червоною ниткою проходить тема революційного перетворення життя», - погодьтесь, дещо важкувато сьогодні на стикові епох і відповідних змін в оцінках минулого вчитуватись у ще недавню характеристику його творчості, наскрізь ідеологізовану, дану з класових позицій. Чи не краще звернутись до першоджерел – тобто самих байок? І просто почитати те, про що нам чомусь не згадували ні в школі, ні у вузі. Те, що «змикитив» за 80-літнє життя мудрий чоловік, творчість якого високо цінували такі різні літератори, як О.Вишня, Д.Бедний, С.Пилипенко.

Наш земляк утверджував потрібність байки, цього древнього жанру в новітній літературі, створював поруч з традиційною байкою її публіцистичні різновиди: байко-поему, байку-агітку, байку-памфлет, байку-примовку, байку-жарт. Умовно їх можна поділити на громадянські, соціально-побутові та морально-етичні. Останні, мабуть, найбільше витримали випробування часом. Серед них і ті, що присвячені ролі митця в суспільстві, зокрема – сатирика.

Сам М.Годованець мав «незручний талант», як і герой його однойменної байки - розумний Пес, який не жалував «нечисті».

Хабарників, хапуг та брехунів.

Нероб та бюрократів, лежебоків,

Любителів доносів, сварок, склоки,

Розкрадачів, пустих балакунів —

Не стерпить нечисті ніколи!

Хай хто - пійма за поли...

Утверджуючи національні традиції, М.Годованень першим відкрив для українського читача творчість Леонардо да Вінчі, пропагував і творчість римлянина Федра, грека Бабрія, іспанських, німецьких, французьких, польських добре і мало відомих авторів. Все краще з його спадщини переходить нині столітній рубіж.

Кіровоградська правда, 1993, 25 січня

Про О.Гончара

ВІН ЛЮБИВ УКРАЇНУ

(У вінок пам'яті про Олесь Гончара)

А я - ровесниця його «Прапорonoсців». Ми родом із 48-го. І в юності не було в шкільній програмі для мене твору, кращого за той роман, а взірцем любові всю молодість був ідеал – Шура Ясногорська. Кожна нова книга Олесь Гончара була для мене подією, кожна журнальна публікація. Романи «Гаврія», «Людина і зброя», «Тронка», «Собор», «Циклон», «Берег любові» ніколи не стояли на полицях моєї сільської бібліотеки, - «все на руках», - відповідала бібліотекарка. Ми стояли за ними в черзі, особливо за «Собором», якого вже в інституті читали «з-під поли», «з-під парти», як заборонену цензурою книгу, (ми тоді й уявити не могли, що воно таке). А роман «Людина і зброя» був моєю улюбленою книгою з п'ятого класу. В районці якось проводили читацьку конференцію на тему «Молодий сучасник і його улюблений герой». Тоді, 30 літ тому, я й написала в газеті свій перший відгук на книгу. З того часу й популяризую книги, ніби незримо благословення одержала, бо першою була книга Олесь Гончара. Ось такою я її тоді «бачила» в свої 10 років (у мене збереглась та вирізка з газети): «Тема роману Олесь Гончара «Людина і зброя» не нова. Я й раніше багато читала книг про події Великої Вітчизняної війни, про героїзм, мужність і витривалість радянських людей в цей тяжкий для нашої країни час. Але жодна з них не запала так в пам'ять, не справила такого враження на мене, як ця.

Роман написано такою простою і зрозумілою мовою, його герої діють так правдиво і щиро, що просто неможливо не пережити разом з Богданом Колосовським і Танею, його нареченою, Лагутіним і Мар'яною та багатьма іншими юнаками і дівчатами, чия юність пройшла буремними воєнними шляхами.

Але ні труднощі, ні невдачі не змогли здолати комсомольців, студентів Харківського університету. Щира дружба, відданість Батьківщині завжди першими ведуть їх в бій за щастя і свободу рідної землі. Весь роман проникнутий гуманістичним антивоєнним пафосом...

Я тоді ще й не знала, що сам Гончар був студентом Харківського університету, і що теж воював, і що й він є у тому романі. 15 років тому єдиний раз бачила його і чула тут в Кіровограді, де він був серед письменників, що приїхали на свято - 35-річчя визволення області від німецько-фашистських загарбників.

А минулого року в квітні в радіожурналі «Кобзар» звучало інтерв'ю Олесь Гончара. Він говорив про важкий початок долі незалежної України, про її культуру, літературу, майбутнє, в яке вірив. А коли Ніна Гнатюк спитала, яку музику він любить, то відповів – українські народні пісні. А улюблена - «Ой, чий то кінь стоїть». В той же день у мене написався вірш, присвячений йому. Він тримається на мелодії його пісні. Не хочу я дописувати зверху «світлій пам'яті» – хай так і буде, бо він - живий.

Вечірня газета, 1995, 28 липня

Про В.Гончаренка

ПОРТРЕТ НА ФОНІ ОБРІЮ

(Уривки із спогаду)

«Чорне полум'я свічки» - так у 1994 році назвав Валерій Гончаренко в одній з газет свій реквієм-спогад про Василя Симоненка. А нещодавно і над його труною свічки відгоріли траурним відблиском... Безпартійний поет був сміливою і мужньою людиною, патріотом України, на благо якої плідно працював журналістом. Це тільки в нього міг бути такий художньо-фантастичний і жорстоко-реалістичний заголовок публікації: «У партію не буду грати я: публіцистичний монолог на тлі божевільної інфляції, безбожної спекуляції і політичної профанації». Або «Ноктюрн для урни в квітнику» - ліричний фейлетон.

Є в нього вірш «Червнево-чорне 22-е» — про перший день початку Великої Вітчизняної війни. Тепер же назавжди червнево-чорним стане останній день його біографії - 9 червня 2000 р. Від цієї дати він дивитиметься на нас «Очима неба і землі» - так він назвав свій вірш ще 12 літ тому. Цю афористичну назву використала і я пізніше у відгуку на його підсумкову книгу поезій «На розі полудня», видану в Києві у «Радянському письменнику» в 1991 р. Та збірка, обсягом більш як в сотню сторінок, була особливо цікава задумом і композицією. В основу їх поет поклав десять біблійних заповідей і простежив, дякуючи власному досвіду, наскільки можливо і важливо їх виконувати. «До України», «До справедливості», «До сумніву», «До матері», «До розуму», «До зради», «До настрою», «До злодійства», «До олжі», «До любові» - ось ці лейтмотивні вірші та багато інших, що склали головну частину збірки, з правдивим пафосом, що завжди був характерним для Валерія. «Молитви на паперті двадцятого віку»... У XXI-й вік, на жаль, він не переступив, але вірмо, що ці його молитви будуть з нами і в новому віці.

В його автобіографії читаємо, що з шести років він прислужував у Ковалівській церкві, вдягаючи «стихар». А в 12-річному віці почав писати вірші, хоч мріяв стати актором, був ним і в шкільному, і в студентському театрі. Тож ніхто з нас, його студійців (а він 20 літ керував міською молодіжною літстудією «Сівач» при газеті «Молодий комунар») не вмів так художньо-патетично читати вірші, як це робив він. Це в ті «зенітні» для «Сівача» 80-ті роки, мабуть, і народився у Володимира Базилевського вірш «Провінціальні літератори». Він, без сумніву, стосувався Валерія. Епіграф до нього - Шевченкові рядки: «Ну що, здавалося б - слова. Слова, та й годі!»

Провінціальні літератори -

громоподібні, як вібратори.

Естрадна поза, змах руки -

читають вірші -

ну й читають,

як вікові дуби хитають

чи валуни біля ріки.

За віршем віри,

за словом слово

скандують гучно, а проте

щось оживе в тобі раптово,

і, певна річ, не випадково

і проясніє, й зацвіте...

...Про це думалось і сумувалось мені 11-го червня, в неділю, коли я приїхала в бібліотеку, щоб у трьох відділах, де були його книги і публікації, оформити куточки пам'яті поета. На них видрукували на комп'ютерах вірші, які тоді, ще до похорону (хоронили ми його 12-го червня) видались пророчими і заповітними. Це вірш «Автопортрет на фоні обрію» та вірш «До України», який я

поклала йому на віко в могилу як останнє свідчення пам'яті. Драматично-трагічно прозвучали тоді і його рядки, винесені на зворот обкладинки книги «На розі полудня», які стали назвою виставки:

«Не страшно утратити

голос,

Страшніше не мати його».

Пізніше, до цієї виставки ми додали і живописний портрет Валерія, написаний у 1990 р. членом Національної Спільки художників України Любов'ю Кир'яною. Його ми з поетесою Наталею Каптьоловою, донькою однокурсниці Валерія, пронесли в головах траурної процесії по трьох вулицях міста - від клубу Компанійця, де була панахида, і до пам'ятника Т.Шевченку, де Валерій востаннє 22 травня 2000 р. читав свої і Шевченкові вірші. Потім з тим портретом провели у науковій бібліотеці ім.Володимира Винниченка вечір пам'яті поета, названий початком його вірша, що став піснею:

Бути променем

чи краплиною,

лиш світитися Україною...

Кіровоградська правда, 2000, 25 липня

СПЕЦКОР ВЛАСНОГО СЕРЦЯ

Легких доріг, як відомо, не існує. А надто важкі – поетичні. Тут за швидкістю краще не гнатись. Навпаки, корисно зупинятись, оглядаючи пройдене, і набиратись сил надалі. Тому, тривалі перерви між виходом книг – явище і закономірне, і виправдане.

Правда, гірше, коли книга довго переживає «друге народження» вже у видавництві, бо за цей час молодий автор просто виростає з книги, як людина з одежі. Так, певною мірою, здається, трапилось і з Валерієм Гончаренком, автором третьої книги «Дума про отчу землю» (Дніпропетровськ, «Промінь», 1984. – 30с. ц. 15 коп.).

А поетичним стартом вісімнадцятирічного В.Гончаренка стали в 1960 р. перші публікації в пресі. Але мало хто не пише віршів у цьому віці. Та все помітнішою ставала його поетична орбіта. Після перших збірок «Червоний Волосожар» /1964/ і «Кроки» /1974/ почастишали публікації у республіканських і всесоюзних колективних збірках «Литература и ты», «Мы молодые», «Поезія», «Комсомоле, доле моя», в обласній і республіканській пресі. Сприяла цьому й участь у Всесоюзних нарадах молодих письменників, журналістська практика, керівництво кіровоградською молодіжною літстудією «Сівач».

Сьогодні читачі знають В.Гончаренка як журналіста і поета, автора оповідань, рецензій і пародій, перекладача з мов братніх народів СРСР.

Але визначальною в його творчості залишається поезія – ліричне слово від імені сучасників. В ньому відчувається поетичний характер автора, - за визначенням польського педагога і письменника Януша Корчака «поет – це така людина, яка дуже радіє і дуже горює, легко сердиться і міцно любить, яка глибоко відчуває, хвилюється і співчуває». Книги В.Гончаренка і численні публікації в газетах та журналах свідчать, що всі ці поетичні риси особистості розкриваються в його творах громадянського звучання. Вистражданим, пристрасним словом прагне він переконати читачів у значимості того, що хвилює сьогодні його героя:

Вічна мати – природа,

В ній безсмертні і ми.

Два крила у народу –

Творча праця і мир.

Процитовані рядки – з поеми «Дзвони соняхів», опублікованій в «Літературній Україні». Автор використовує також всі три найбільш поширені варіанти лірики: вірш-сповідь як «Чорні лебеді» чи «Давня хижа на жовтім піску», вірш-співбесіда «Брат», вірш-проповідь «Балада про дев'ятнадцяту весну», - всі приклади з нової книги. Для цих і багатьох інших творів, написаних раніше, таких як «Слово про партію», «День радості», «Твоє серце, земля»... характерний мотив - занепокоєність обивательським буттям, порив до філософського осмислення життя в його нестримному русі.

Але дешеві ті почуття, які не підкріплені долею і досвідом. Тому розумом і серцем автор заглиблюється в традиції поколінь, вивчає наші спільні і, зокрема, свої вчорашні здобутки, пробує прогнозувати майбутнє.

Так, у збірці «Червоний волосожар» читаємо:

Десь майбутнє: уся планета

Без кордонів і без вояк,

Де на варті лише поети

Не роззброєними стоять.

А в новій книзі мажорний, пронизаний щемкою любов'ю до рідних просторів вірш «Осяяння» закінчується закликком «нероззброєного поета»:

Немає страшніш полуди,

ніж серця погаслий зір.

Прекрасна земля!

О люди,

Посіємо ж вічний мир!

Поступово В.Гончаренко розширює не тільки тематичний, а й жанровий діапазон творчості. Ще до того, як на початку 80-х років у вітчизняній літературі помітною стала активізація ліро-епічного жанру, молодий поет спробував себе в жанрі поеми. Після «першої ластівки» – поеми «Коні», присвяченої комсомолу України», яка ввійшла в першу книгу, з'являються нові поеми: «Пісня про білий пам'ятник» і поетичний репортаж «Крилатий вогонь» (1975 р.), також поема-репортаж «Вітрило обрію», за яку в 1978 році автор був удостоєний звання лауреата обласної комсомольської премії ім. Ю.Яновського, встановленої на Кіровоградщині. За ними – поема – фейєрія «Дзвони соняхів» (1979), поеми «Дума про отчу землю» (1980), «Холодна м'ята» (1961), «Післямова до кохання» (198) і, нарешті, в новій книзі – «Дума про червоного вершника».

Про пошук форм автором говорять такі уточнення класичного жанру, як «поема-репортаж». А також у творчості В.Гончаренка є класичні зразки жанрів поезії: сонети, тріолети; вінок сонетів «Сон снігів», написаний м'яко, ніжно й задушевно.

Більшість названих поем (в книги ввійшло лише 2) - це твори публіцистичного спрямування, які піднімають традиційні і й той же час актуальні проблеми. Наприклад, роботу, як смисл життя, автор утверджує в поемі-репортажі «Крилатий вогонь». Створений ним документальний образ бригадира комсомольсько-молодіжної бригади О.Доценка – образ людини нового типу. Поема – про молодь, яка є прикладом у звитяжних трудових буднях. Від конкретних образів-характерів автор йде до художніх узагальнень:

Комсомоле, твої це віти

Розростаються в крону неба...

Слався мир і звитяга світла, -

Найцінніша людська потреба!

А поема-репортаж «Вітрило обрію», опублікована в журналі «Дніпро» в 1981 р. – лірична сповідь її героя Жоржа Стожара – вчорашнього фезеєнівця, безвусого бригадира над сімома

шабашниками. Він, мабуть, багато в чому схожий і на самого автора – колишнього будівельника... Жорж мурує на будові не тільки стіни, а й власний характер:

*Так не просто шлях визначається
Він, мов постріл, що луни множить.
Навіть криця – і та ламається.
Коли гнутись вона не може.*

Але хлопець не з тих, хто лиш безпомічно розводить руками в складній ситуації. Разом з парторгом молодий бригадир нової – комсомольської бригади – опановує не тільки виробництво, а й уміння «будувати» людські душі, формувати взаємини між наставниками і новачками, взагалі, - між людьми.

І ми бачимо, як з «роботів-чорноробів» народжується свідомий робітничий клас, цілком погоджуємось з авторським висновком: «будівельник – це не професія, а покликання молодих». Бо слово це і покликання – багатовимірні: молодим будувати не просто дім, а світ...

Соціальні теми – життя міста і села – однаково близькі В.Гончаренку. Мабуть, і журналістика сприяє опануванню різнопланового матеріалу. В «Думі про отчу землю» (назва поеми стала потім назвою книги), що теж нагадує поетичний нарис, автор створив образ молодого хазяйновитого хлібороба, комуніста.

Це цікава, всебічно освічена і розвинена людина, - такими прагне бачити поет своїх сучасників. Порівняймо, як співзвучне авторське трактування слів «сучасність», «сучасник» у епілозі, присвяченому найсучаснішим людям планети – комуністам, з програмним віршем Василя Мисика «Сучасність»:

У В. Гончаренка: *У всіх одно велике право
Грудьми прикрити хворий світ.
Той найсучасніший, хто правду
Несе як меч, а не як щит.*

У В.Мисика: *І в пралісах озера голубі
Вглядалися в небесну дивну ясність.
Все – як тоді. А де ж вона, сучасність?
Вона – в найголовнішому: в тобі.*

Нелегка – воєнна чи то трудова – доля кожного з героїв поезії В.Гончаренка, бо перед ними – велика мета, благородний смисл життя – на благо іншим людям. Інша справа, що авторові не завжди вдається досягти художньої досконалості у створенні їх образів, іноді пафос його – непереконаливий, бо збивається на декларацію.

Споріднені темою сучасного переосмислення вічних понять... «війна і мир», цікаві композиційною будовою «Пісня про білий пам'ятник», «Дзвони соняхів» та поема з нової книги «Дума про червоного вершника». В них – тривоги і надії всіх нас, хто живе під дахом ХХ століття в час космонавтики і... нейтронної бомби. В них – роздуми вчителя і солдата, будівельника і художника про неперехідні цінності: мир, добро, любов, материнство, історія народу.

Так, остання поема – «Дума про червоного вершника» переносить нас в «обагрений час» громадянської війни. В основі її сюжету – історія загибелі української селянки Оксани, матері комісара Георгія Купченка, і помста сина. Подібно до горьківської Нилівни, до сотень інших матерів перших революціонерів, Оксана серцем розуміла праведне синове діло, за яке той був засланий в Сибір. Чорнорясники видали її гульвісам отамана Гниди за те, що «Не псалми, а день грядущий, співала ця дивна жінка».

Цікаво, що відкривається і закривається нова книга баладою і главою поеми, які присвячені комісарам – людям, які утверджували Радянську владу, які зробили перші кроки не тільки у власне, а й у безсмертя нашого непереможного народу.

В мармурі і граніті, в пісні і поетичному слові:

*«Через літ кам'яні кордони,
через МУР вогняних боїв»*

йдуть до нас герої, для кого священним обов'язком була боротьба, яку осявав «знамен обгорілий шовк». Від їхнього і від свого імені переконує нас поет:

*Тільки ті найсвятіші війни,
що воюють проти війни.*

І закликає: *Пильнуймо життя в світлім злеті,*

Допоки нас мир окриля...

Перечитуючи книги і окремі публікації В.Гончаренка різних років, помічаєш, що більшість почуттів поета — не тимчасова данина літературній моді, вони органічно виливаються в поетичну форму. Окремі теми хвилюють автора впродовж років і він удосконалює, поглиблює їх, шукає нові форми втілення думок в художнє слово. Наприклад, вірш «Хата» з першої збірки сьогодні звучить як пролог до недавно написаної поеми «Холодна м'ята», що зачіпає проблеми існування сіл, так боляче названих «неперспективними».

Втім, не тільки тематикою і проблематикою живе художня література. Є претензії до не завжди бездоганної художньої форми творів В.Гончаренка. На жаль, не кожен з них викликає віру в глибину авторських почуттів. І головна перешкода цьому, по-моєму, - надмірне навантаження поезії літературними атрибутами, які часом гублять життєву правду. (І хоч на початку говорилося, що автор дещо «виріс» із власної книги, але ж це відомо не всім читачам, а тим, хто знає його нові публікації останніх років). Що ж бачать ті, хто сьогодні чи пізніше візьме в руки його нову книгу? Огірхи, яких, виходить, чекали разом з книгою...ціле десятиріччя...

В.Гончаренко – лірик, який бачить світ крізь надзвичайно насичену призму кольорів і гаму звуків. Хто ж проти? Але гірше, коли численні метафори і особливо «кольорові» епітети, яких у книзі біля восьмидесяти і в яких досить мало поетичної новизни, просто заважають читачеві зосередитись на головній думці. Іноді навіть маскують відсутність такої. І змушений читач вірити авторському застереженню:

« Коли витійствую я сам, не вір піднесеним словам.

Вони – моя примхлива маска».

Прикладів повторень власних поетичних знахідок, поспішності і недбалого ставлення до слова (в цьому таки вина й редакторів) можна навести забагато для книжки, де 28 поезій вмістились на 30-ти сторінках.

Так, одразу ж потрапляємо в полон: сріблястих весел, сріблясто-багряних хмарин, сріблястої імли, сріблястого сміху, срібних стружок і срібного дзвону... Супроводжує нас весь час і модна кольорова музика. Спочатку струнні і духові інструменти:

*«І ранок – рудий хлопчисько –
Сопілкою сонце кликав»;*

*«Десь грав соловей для неї
На срібних цимбалах ночі»;*

*«Вогненне, як прапор сонце
Сурмило в світанок синій»,
а «Місяць сурмив над вербами в рожевий блискучий ріг»...*

Потім – роздолля ударним: «Шаленів довкола квітень, бив у бубон золотий»; «А місяць сріблястим сміхом у небі, як бубон плив»; «Били гострі підкови в бубон голого степу».

Золотий-срібний-голий, нарешті, і все – «бубон», невже так сутужно стало з порівняннями?

Є й такі неточності як: комбайнери йдуть «після праці вже» (якби не для рими «пальцями»), то йшли б вони, як і всі ми, просто з роботи!). Або «І проститися не міг» – замість розпрошатися чи попрощатися.

Не віряться в бажання «похнюплених ведмедят» (чому не ведмежат?):

...Мисливче справний,

Вполюй нас маленьких, плюшевих,

Неначе ведмедів справжніх.

Викликає сумнів у цьому ж вірші «Мисливець осені» і той поетичний факт, що у тополь «золоті вітрила» – осінь, тобто, стоїть, а в оранжевій бороді мисливця мрійливого гудуть «брунатні бджоли»...

А може це я занадто прискіпливий читач, іншим же – до вподоби цей казковий мед, що тече по бороді, та в рот не потрапляє?

У дуже гарному вірші «Чорні лебеді» є рядок – застереження:

«ні до чого словес пишні шати». Буває, що не промовлені слова – вагоміші за надруковані... На жаль.

Тож хочеться сподіватись, що нові книги Валерія Гончаренка придуть до читачів з тим кращим, що є в його поетичних запасниках.

*Молодий комунар, 1986, 3 січня
(скорочений текст: Молодий комунар, 1987, 3 січня)*

ОЧИМА НЕБА І ЗЕМЛІ **(Валерію Гончаренку – 50)**

Його дитинство поминуло «на Кузнях» - у бідному, недоглянутому районі нашого міста, такому собі робітничому «шанхайчику», що складався із маленьких скосбочених хатинок... Потім - «п'ята» школа, робота на будівництві, філфак педінституту. Мав природний потяг до мистецтва, та й взагалі, мав мистецький дар. Міг би бути актором, музикантом чи співаком... Став поетом.

В літературу прийшов у серпні шістдесятих - ледь пізніше за В. Симоненка, М. Вінграновського, І. Драча... Йшов у їх фарватері - тобто йшов у правильному напрямі.

Мабуть, і ворогу не побажав би бути поетом у застійні роки, бо у нього було забрано основне, без чого життя перетворювалося на моральну каторгу - свободу самовираження. Багато хто з поетів не витримав цієї каторги — не зберіг себе, змілів, зійшов на виробництво рифмованого офіціозу або ж поетичного ширпотребу. В. Гончаренко у ті роки вистояв, не заплямував свого поетичного імені. Зараз одне із завдань літератури - вивіювати з наших мозків міфи, що нав'язувалися нам протягом семи десятиріч тоталітарної системи. Один з них - наш сумнозвісний атеїзм, що творив «совкову» людину (або так зване «гомо советікуса»), позбавляючи його найголовніших загальнолюдських моральних цінностей. Новий твір В. Гончаренка поема «Голгофа» руйнує й інші стереотипні міфологізовані уявлення про революцію та громадянську війну - і в цьому її незаперечна цінність.

В ці дні Валерію Гончаренку виповнюється п'ятдесят років. Знаю, що він сповнений нових творчих планів, здійснення яких ми йому щиро бажаємо. Йому є для кого працювати, бо є Україна - вільна, нарешті - спасибі тобі Боже! - вільна!..

Григорій Ключек, доктор філологічних наук, професор

Наше сьогоднішнє життя видається хронічно гнітючим. Хтось кидається від нього в колодязь депресії, хтось пнеться на вершину... оп'яніння. Хто - торує дорогу до екстрасенса чи чаклунки. Є і в мене від нашого життя і його реалій надійна схованка - пишні хорони чи непримітні, відлюдні закутки «чаклунки»-поезії.

Щовихідного беру до рук томик поезії з незнайомим іменем на обкладинці – зі знаним чи улюбленим. Цього разу розрадою стала нова збірка добре знайомого земляка Валерія Гончаренка - «На розі полудня». «Радянський письменник» видав її наприкінці минулого року, ніби тимчасову «рубіжну риску» підвів. Ось-ось постукає у блакитне квітневе вікно золотий полудень... (аж не віриться - так довго ми себе вважаємо молодими!). Як же прожилося йому ще по цей бік полудня? Головний підсумок поет, по-моєму, в одному всього рядку вмістив: «Роздмухую слова вогонь». Так і захотілось озаглавити ці враження, як тільки строфа з цим рядком своєю розважливою мудрістю пронизала душу. Але ось перечитана і закрита остання сторінка. І раптом помічаю цей же - виділений мною висновок - і на обкладинці, де мов зітхання, зізнання:

*Не страшно утратити голос-
Страшніше не мати його.*

В цій книзі «голос» В. Гончаренка став ще виразнішим і несподіванішим, «тембр» його переважно публіцистичний. Траплялися тут вірші, знайомі з попередніх книг чи з публікацій у пресі, або з тих усних виступів автора, слухачем яких я була і на літстудії «Сівач», і в читацьких аудиторіях. Чимало й нового. Хай не образиться автор, але його естрадно-пафосна манера читання не завжди прийнятна для мене, а тому вірші В. Гончаренка я більше люблю очима. Є й такі, які хочеться читати іншим. Знову ж: може, я надміру відверта, але зізнаюся, що в цій книзі в порівнянні з попередніми таких найбільше. Педантично навіть підрахувала: вийшло, що з восьми десятків віршів збірки більше трьох десятків таких, на яких залякає погляд і стишується чи навпаки - частішає серцебиття. Саме їх хочеться перечитувати і ділитись ними з іншими людьми. З тими, для кого поетичне слово - цінність. Така ж, якою на цей раз проявило себе поетично осмислене слово десяти Божих заповідей, що стали міцним «стовбуром» книги, від якого відходили інші численні і значимі гілки-вірші. «Найміцнішими» видались мені дві перші «гілки» (заповіді перша і друга). Звернені «До України» і «До справедливості», вони нагадують свічку прозріння, яку несе поет і нам, сучасникам, і жителям майбутнього. Найчастіше і все, що сказано після, теж вертається чи волає - до України і до справедливості.

Його душа і серце чутливі до цілого ряду конкретних вчинків, людей, тварин, речей, фактів, які важко «оспівати». Вони - болять, як рани, всіх нас, і перш за все - поетові.

Ряд цього болю - нескінченний, зримо-випуклий: старенька Марфа з будинку-інтернату і «сивопатлий жебрак»; відвідувачка дитбудинку, яка в молодості зреклася свого дитяти і «відверті, як честь, Василі» (Стус і Симоненко); «Богомільна», «Сліпа», інвалідка «Лялька», «Скульптура» - це не тільки назви, це і герої лірики В. Гончаренка, об яких обиватель старається не зачепитись ні поглядом, ні дійством, ні...вмираючим милосердям. Дивними «героями» віршів виступають такі наші «копії» як «паперовий голуб», «паперовий тюльпан», «зелені коники», стояче болото і затонулий теплохід. І «пізній метелик» (в якому автор підозрює себе), і звідчасне село, вмираюча мова, і атрофована до чужого болю душа, для якої християнські гуманні заповіді нині стали... порожнім місцем. Це ж за нас з вами вирішили, що безвір'я нам потрібніше й корисніше за віру. Це за нашими заляканими спинами і очима день і ніч вишукували «ворогів народу» і нищили їх, плюючи на шосту заповідь «Не вбивай!». Багато хто з нас сьогодні мусив би зізнатись услід за поетом, що «Був зрячим в підлоті підступній». Та й хіба тільки в цьому? Хіба мова чи село, чи культура, чи духовність вмирали не на наших очах? Але страшні й тепер зізнання типу:

*Скресає затхлості ріка,
Але лякають затхлі хвилі.
Ми навіть слово грізне КАТ
На КУЛЬТ ОСОБИ замінили.*

Що-що, а лицемірити, не помічати, не розуміти ми вмели - й імениті, і безіменні («Як важко тепер і живим, Не те, що покійним воскреснуть», - як гірко це відчувати на собі!). А зараз що, є великі зрушення? Ой, ще ні, а видніше те, що:

*Байдужості ситої плісень
вкрива
Епохи моєї духовні надлами.*

Ці останні цитати - з трагічної думи «Подзвін на Великдень», присвяченої пам'яті українських письменників - жертв сталінських (та іже з ними) репресій.

...Перед «Подзвоном» - любовна лірика, розділ і вінок сонетів «Сон снігів». Але і в ній кризь (суто інтимне звучить невіддільно загальнолюдське, теж виважене зрілістю поета:

*Прозріння час - це час
доби,*

*Коли потрібно озирнутись,
Коли захочеться в собі
Щось недосказане відчути.*

Нарешті це «щось» дали сказати. І цей «хтось», хто не дозволяв того зробити нам вчасно, - теж названий... «Навчився я не повертатися, а обертатися лише».

І це одкровення з ліричного вірша, сказане, ніби в дужках, а сприймається ширше, сіє сумнів і надію: а може, обернувшись у наше минуле, хто - на розі полудня, хто - раніше чи пізніше, ми всі ще навчимося і повертатися? Душею, тілом, розумом, мрією до всього, що покинули, зневажили, обминули чи затоптали.

Так, ми живемо на землі, що досі ще «власних дітей боїться». А їй би - радості побільше, стежинок, добра і далечей любові (як в чудовій мініатюрі «Ця далеч»), і святої опори на ті заповіді, які споконвіку живлять світ, і які стали фундаментом і дахом від негод у новій книзі земляка. Вийшла вона гранично відвертою, щемливою оповіддю про минуле і прологом в день завтрашній. Спасибі Тобі, «урбаніст провінційного міста», за те, що й воно і ми всі ходимо «вулицями» Твоїєї книги. Такі, які ми є. І хай збудеться твоя і (наша) віра у те, що:

*Наш відступ у завтра -
не втеча,*

Бо дух протиборства не щез.

Моє покоління - предтеча

Нащадків одвертих, як честь.

Тільки такими й мають бути нащадки-поети. Але добре, що вони вже є і тепер.

Кіровоградська правда, 1992, 23 квітня

Про І.Горового ОДА СЕЛУ

«Дорога в село» - так просто й безхитрісно назвав Іван Горовий свою другу книжку. Це - новели, мала поетична проза, присвячена, мабуть, селам Кіровоградщини: тому, де народився - Лозуватці Маловисківського району - та Диминому Новоукраїнського, де вчителює зараз, викладаючи рідну мову.

Народився автор у 1936 році у сім'ї робітника, пройшов армійську службу, будував КремГес, закінчив філфак Кіровоградського педагогічного інституту. Крім того, що вчителював у нашій і Миколаївській області, та Криму, був науковим співробітником у заповіднику «Хутір Надія», на кафедрі історії КІСМу, в Кіровоградському центрі науково-технічної інформації і пропаганди. Начебто багата на міське життя біографія. А з новел відчутно, що найбільша його любов - село. Мати, сусіди, прості селяни, добрі, людяні, працелюбні, ліричні натури - то герої нової книги Івана Горового.

У кожній новелці - клаптик неповторної долі людської, свій характер. Як і в попередній книзі оповідань для дітей «Квітничок», приваблює мова його прози - народна, поетична, жива. Оскільки й оповідь найчастіше ведеться від першої особи, то й мовна характеристика у нього - найяскравіша до портретів героїв. Баба Настя - з новели «Імена у зошиті», Марина - з новели «Соняшники на межі», Іван - «Підемо до мам» запам'ятовуються своєю небуденністю, ліричністю, м'якістю характерів і виразною мовою, пересипаною приказками, прислів'ями, якимись місцевими словечками, зворотами. Відчувається, що автор - вчитель української мови і літератури - саме з тих, які не тільки дітям, а й нам, дорослим, здатні прищепити любов і гордість за мову нашого народу.

Добру, теплу «оду» селу склали разом автор Іван Горовий, редактор Василь Бондар, художник Василь Остапенко і ціле гроно благодійників, які дали кошти на книгу.

Кіровоградська правда, 1996, 12 вересня

Про К.Горчар

ЯК ЗАВЖДИ ПРО ЛЮБОВ...

- А в мене, як завжди, - про любов... - з цією самоіронічною передмовою майже щоразу Катерина Горчар починає читати свої вірші на засіданні літстудії «Степ», куди приїздить з Новгородки. І западає тиша... Цю тишу ми наслухали і в інших аудиторіях під час обласних свят поезії. Якусь особливу атмосферу довір'я викликають її вірші у слухачів, у цьому я не раз переконувалась, знайомлячи з ними під час оглядів поезії земляків різні аудиторії.

І от - на правах першої книжки - добірка журналістки К. Горчар «Я - твоя притока», представлена в книзі «Пелюстка світу» («Рад. письменник», 1989). В ній - вірші семи молодих поетес. А в особі кожної - оригінальна особистість. І цікаві поетеси саме своєю несхожістю.

«Найнесхожіша» ж з усіх - наша землячка К.Горчар, з її інтимною лірикою. Слово честі, давно не зустрічала у творах молодих такої зливи любові. Критика вже не раз натякала на збіднення поезії любовною тематикою. І ось К.Горчар ніби реабілітує в цьому плані молоду поезію. Важко сказати, погано це чи добре, коли автор освоює матеріал не стільки вшир, як вглиб. Дійсно, у К.Горчар не така широка тематика, як, скажімо, у її сусідки по книзі Лесі Вахніної. Не властива землячці і та розмірена епічна медитативність, якою з такою завидною легкістю володіє в цій же книзі удмуртка Ніна Ібракаєва, що пише українською. У віршах К. Горчар не зустрінеш і того розкутого і щедрого на мажор настрою, який так і хлюпотить у добірці Надії Данилевської. Ще в іншій поетеси - Надії Степули - більш розмаїте інтонаційне забарвлення віршів. А в поезії Любові Гончарук стільки ж, мабуть, місця відведено природі, як у поезії К. Горчар - кохання. Це все різнить авторок. Зате з останньою - Зоєю Кучерявою я підмітила деяку спорідненість душі нашої землячки. Це - здатність до найвідвертішої сповідальності в письмі.

Дебют К. Горчар відбувся в 1985 році в щорічнику «Поезія», який теж видає «Радянський письменник». Єдине, «на жаль», яке собі дозволю в цьому відгуку, це те, що ті перші вісім віршів, повторились і серед чотирьох десятків нових у новій книзі. І хоч вони подані в новій редакції, та все ж, зважаючи на те, які не часті гості автори з периферії у видавництвах, хотілось би бачити замість повторів – нове.

В тематиці ж К.Горчар лишається поки що вірна своїй найдорожчій темі - любові. Лише перших сім віршів - досить традиційна, так би мовити, «історико-географічна» лірика, яку зустрінеш у кожного поета - вірші про маму, батьківщину, батька-матір, дитинство.

Далі ж - віршем «Ти ще не мій» починається ніби книга в книзі. Тут я навіть не беруся щось виділити. Це напружена психологічна драма. Це сповідь про кохання, якому за неписаними законами життя немає місця в ньому...

Перш за все, зачаровує в цій сповіді те, чого так бракує в сьогоденному суспільстві - жіночність ліричної героїні, її сердечна лагідність і задушевність, така рідкісна в наш вік цнотливість у проявах найсокровеннішого почуття, жертвність і альтруїзм, делікатність і мудрість жіночої душі, яка зуміла підняти десь над емансипацією. Але не для того, щоб продемонструвати зверхність, а розуміння того, що ця вимога - єдина можливість залишатися на всі часи Жінкою...

У букеті настроїв героїні найбільше печалі, але якоїсь, я б сказала, «рушійної», такої, що не руйнує, а створює інші настрої.

Дуже імponує мені і та підводна течія життєдайного українського фольклору, що гріє ці вірші, немов Гольфстрім.

Спинися, дню, на всеньку
нашу вічність
Буває ж мить багатша,
ніж літа.
Берези яворам промінять
ніжність,
Крислатий дуб калину
пригорта.

Авторка вміло втискує розгін натхнення у русло ремесла, демонструючи при цьому чималий арсенал художніх засобів зображення стану душі: густу метафоричність, порівняння, уподібнення. І ритм, що часом рветься, не від технічної невправності, то теж умотивований прийом, що нагадує нерівне серцебиття:

То я - до вас. У вишитому літі,
У вранішньому шепоті
трави...
Щемким мовчанням,
запізнілим цвітом -
До мене ви.

Хотілось би, щоб за цією «пелюсткою» - добіркою в колективній книзі, вийшла у К.Горчар окрема збірка. Щоб зберігала вона подовшу вірність першій темі. Хоч правда, є в цій вірності і небезпека самоповторення в замкненому колі. Втім, розмикати кола поезії, чи робити їх концентричними - право вибору за поетом.

Кіровоградська правда, 1990, 26 січня

«ПРИ СПАЛАСІ ПРОМІННЯ ДВОХ ДОЛОНЬ»

Катерина Горчар. «Листи до любові»

Не знаю, чим Бог наділив її щедріше: чи даром Слова, чи Любові? Хоча періодично, читаючи її першу книгу «Листи до любові» (бач і тут поруч - слово й почуття!) приходила до висновку, що то - два рівних крила, без них не було б цього високого, пристрасного польоту в Поезію. Отже, Катерина Горчар. До цього знайома по віршах і журналістиці ще й як К.Євсович та К.Ковальчук. Її «Листи до любові» - їх більше сотні - читаються як один болючий зойк. Сила жіночої поезії взагалі, К.Горчар, зокрема, в тому що жінки говорять і пишуть від себе і про себе? На відміну від чоловіків, які часом вважають себе пророками і, відчуваючи власну вагу, говорять від імені суспільства, держави, а то й усього людства. Катерина ж безповоротно довела своєю книгою, що любити одного чоловіка важче, ніж любити цілий світ.

Колись, ще у XVIII столітті французенка Олімпія де Гуж подала в уряд «Декларацію прав жінок і громадянок». Був там і такий пункт «Жінки мають право виходити на шибеницю, отже, вони можуть виходити на трибуну». За міркою цієї категоричної гіпотези героїня К.Горчар у своїй книзі - і жінка, і громадянка, яка схоже, вийшла до читачів - на трибуну, схожу на шибеницю, - не боячися осуду вироку, ні коханого, ні обивателів. Вона сповідується в таємниці свого серця, представниця третини найманих працівників планети Земля - жінок, що мають лише один (!) відсоток власності. Але ніщо і ніхто не може забрати в жінки те, що належить тільки їй - любов. То - зміст і форма жінки, її місце і сутність на землі, її невід'ємна власність у всі часи. Високу культуру цього почуття демонструє книга.

Нові умови життя в молодій Україні поки що ускладнили наше жіноче життя. Але не були б ми жінками, коли б не знайшли можливості хай у рідкісні хвилини, але здійснитися духом над сірояремною буденщиною і казенщиною.

Рідко, рідко, але й героїні книги К.Горчар вдається неводом любові виловити коханого хоч на мить з офіційного світу у той світ, про який львів'янка - художниця, архітектор і поетеса Уляна Слюсар, прикута до ліжка, сказала:

*Втікаю від політики,
що знає лиш кольори прапорів,
у світ, багатий кольорами,
мною до життя покликаному.
В тому світі нема президента,
у ньому панує монархія,
а на троні - любов.*

У цей світ веслує і книжка К. Горчар. Її важко цитувати. Там, що не вірш - то драма людського серця, яку в музиці позначають лаконічно «ля- мажор» чи «ре-мінор» і цим усе сказано. В Катерини мажор і мінор - нерозлучні близнята, вони - постійний дуєт. Бо у віршах - то сумна радість, то радісна печаль. В ній і живе, і бореться за свою любов (ох ця вже «боротьба» - в любові теж не без неї!) героїня, до якої пасують безліч позитивних епітетів і щира, довірлива, щедра, великодушна, чуйна, покірлива і бунтівлива, безоглядна, рішуча, терпелива, утішлива, спрагла, ніжна (мабуть, це й треба поставити десь поперед інших). В якому ж світі живе її любов? Там - по сусідству живуть «присмак розлуки» і «мед поцілунку», «душа- замерзла квітка» і «побачення рук», «слова трепет» і «музика пальців». Недаремно героїня і дивується, і констатує «ти вимовляєш так моє ім'я, немов уся я зіткана з любові». А що ж то за диво таке - любов? Любов - цілюще зілля, тому володарка його прагне бути для милого... подорожником. Любов - нехай миттєве, але свято:

*Ще - доторк був знічев'я двох долонь,
і небо віч, й промінне сяйво слова.
І світ в ту мить побачився святковим
При спаласі проміння двох долонь.*

У віршах К.Горчар - багато повітря, природи, музики, пісенності, живописності, всього, що висвітлює нам любов, навіть нерозділена, неможлива, нереалізована. («Погляду вашого, справді, ні заховати, ні вкрасти»). Героїня - настільки чутлива, але цнотлива натура («мені б пів звуку голосу твого»), що дотик рук милого для неї таке ж потрясіння, як вибух чи грім. («А хотілося грому...»). Така глибока криниця кохання, що чим глибше – тим смачніша, але й холодніша вода. Ось вони – перші подихи холоду і “А ти – погордлива вершина, яку ніколи не збагнути“. Традиційно – образно, як колись у Б.Олійника, подає поетеса одну з причин драматизму любові – то вікова відстань, як від Квітня – до Серпня. Найбільше ж вражає жіноча висока жертівність. Нею героїня пробує “долюбити“ до себе коханого, караючись його мовчанням, нерішучістю...

Рідко в яке справжнє почуття не вривається трагедія. Ось і в цю повість про Данта і юну Беатріче прийшло випробування. Ось “Спокута“ – один з психологічно найсильніших віршів. І знов – героїня виявляється сильнішою духовно і душевно, бо навіть після краху кохання зізнається:

*Ти – покара моя гірка
Та за тебе й на плаху стану.
Тільки хто я тобі така –
Ні жона, ні кохана.*

Тільки жінка здатна на такий “материнський“ образ любові, як у вірші “ношу під серцем твоїм предивний світ“. І так щедро піднести його нам – на відстані цілунку і долонь.

Я зупинилась лише на другому розділі книги “Переддень серпневої пори“, значно більшому за обсягом і сильнішому за перший – “Світ за вікном“. У цьому я згодна з автором гарної передмови С.Барабаш. У збірці місцями є прикрі повтори деталей.

За зроблене – велике читацьке спасибі поетесі і всім причетним до “Листів до любові“. Серед них і підприємцю з Кіровограда Віталію Власюку, який вніс у літературний фонд “Відродження“ кошти на те, щоб ми прочитали ці “Листи“ і щиро порадили – живе любов поміж людьми!

А взагалі ж, столиця має пожалкувати за тим, що книга видана тут у провінції у громадському видавництві “Степ“. Її редактор, упорядник і видавець – В.Погрібний. Такою книгою не гріх похвалитися і в Україні.

Кіровоградська правда, 1994, 29 грудня

Про Г.Гусейнова
РОЗПОРЯДНИК СКАРБУ

Наш земляк Григорій Гусейнов – частий гість на Кіровоградщині, куди приїздить то з Кривого Рогу, де живе і видає «Кур’єр Кривбасу», то з далеких і близьких мандрів, у яких проводить частину життя і які є підґрунтям його творчості. А в ній літературне краєзнавство займає вагоме місце.

Романтика і дослідження рідного краю яскраво засвітилися в його десятитомнику «Господні зерна», двотомнику «Тіні забутого парку» та в двох тритомниках: «Незаймані сніги» та «На землі рідній» (легенди і перекази Криворіжжя).

Починаючи з 1995 року, Г.Гусейнов видав 9 назв книг, які вийшли у вісімнадцяти томах. Окремі з них були представлені на виставці, яка ілюструвала його виступ перед вчителями та керівниками шкіл з усієї області в обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім.В.Сухомлинського. Аудиторія була активна, тож відбувся діалог: письменник-читачі, в ході якого Григорій Гусейнов відповів на численні запитання. Вчителів цікавив і сучасний літ процес, і VI з’їзд Національної спілки письменників України, і альтернативні громадські літературні організації (Асоціація, Конгрес), і літпроцес у діаспорі та їхні зразки спілчанського життя. Наприклад, одна із канадських літспілок, де побував письменник, діє на зразок профспілки, мета якої – книго-видавництво і популяризація та творче спілкування.

Оповідач відверто сказав про меценатство: свій вибір і нагородження митців власною премією «Глодоський скарб» (номинал якої – 15 тисяч гривень щороку утворюється з відсотків його Шевченківської премії, які набігають за рік у банку). Цікавили слухачів і біографія матері (з Вербівки Новоукраїнського району) і чи видаються його книги мовою батька – азербайджанською.

Одержав і мою пропозицію: виокремити розповіді про дитинство видатних людей в окрему книгу. А вчителі все запитували – як прийшов у його життя Тарас Шевченко, і чи легко бути дружиною літератора?

- О, це особлива і важка професія! – відповів, маючи на увазі А.Корну, яка за сумісництвом є його дружиною і літредактором, причому дуже критичним. Але такий «різновид» Музи – йому підходить...

А ще Григорій Гусейнов одержав у процесі спілкування кілька запрошень у різні школи області. Напросився і до нього один вчитель, у якого знімання відеофільмів про письменників – хобі. Так що скоро побачимо земляка і вживу, і на екрані.

Кіровоградська правда, 2011, 8 листопада

Про Т.Гусинського
ВІН СЕРЦЕМ СВІТ ОБНЯВ

Все менше серед нас ветеранів Великої Вітчизняної. А ті, які лишились, як на мене, діляться на два протилежні типи: перші - завжди на виду: у громадській роботі, на зустрічах з дітьми й молоддю, в засобах масової інформації, в президіях, на урочистостях. Другі – скромники - самотники

- в тіні. До таких і належить Тимофій Демидович Гусинський. У нього й прізвище, і натура летючі, тож і став він льотчиком.

...Наче Телесика, гуси-лебеді принесли навесні 1921 р. у село Мусіївку Хорольського району на Полтавщині малого Тимошу. Шостою дитиною в родині Гусинських став той хлопчик. У 1933 р. батько, рятуючи родину від голодомору, вивіз її з України в Казахстан.

Після семирічки вступив син хлібороба до Уральського сільськогосподарського технікуму. Але не тільки земля притягувала хлопця, а й небо. Тож готувався стати агрономом, а паралельно вчився в аероклубі, для чого довелося приписати собі один рік. «Хитрість призвела до того, що сімнадцятирічним опинився в армії. Там з піхоти швидко потрапив аероклубівець у льотну школу в Краснодар.

А тут - війна... Влітку 1942-го року Т.Гусинський впритул зустрівся з нею у Мурманську. В Заполяр'ї воював до кінця війни, будучи льотчиком-винищувачем. Декілька разів віч-на-віч зустрічався в небі зі смертю.

Одну з таких зустрічей описано в книзі І.Г.Іноземцева «Крылатые защитники Севера». Взагалі-то він хвалитися про заслуги перед Вітчизною не любить. Лише на день Перемоги побачила на його грудях своєрідний літопис війни: три ордени Червоної Зірки і орден Великої Вітчизняної війни, 13 медалей. Є серед них і одна унікальна, може, єдина в Україні: ювілейна медаль, випущена на честь 70-річчя Сталіна Куйбишевським авіаційним заводом, де свого часу Т.Гусинський успішно здійснював обліт літаків ІЛ-2...

Доля розпорядилася так, що до 1960-го року він залишався військовим льотчиком, служив у Росії. А потім привела-таки додому, в Україну.

Ось уже тридцять п'ять років живе в Кіровограді. Працював у комітеті народного контролю, в аероклубі, в льотному училищі, обласному архіві...

Зараз відпочиває. І тут поміж дачними та гаражними клопотами все більше притягує його ще юнацька мрія. Дуже любив змолоду Пушкіна і хотів навчитися «говорити віршами». І тепер довіряє їм душевні тривоги.

Залишився один з родини, втратив уже багато бойових друзів, десь далеко, хоч і в близькому зарубіжжі, живуть син і донька, онуки...

А оскільки людина він добра, душевна, доброзичлива, то й не шкодує душі на близьких і не тільки близьких людей. Своїми скромними віршами хоче примножити добро на землі, прагне возвеличити подвиг друзів-соратників... Так народилася своєрідна поема «Про пушкінського Руслана та льотчика-винищувача Михайла Захарова», чимало, віршів, присвячених воєнній молодості, Заполяр'ю, однополчанам. «Спешил сердцем мир обнять» - так згадує він у вірші своє сприйняття світу в дитинстві. Це прагнення властиве йому й досі - якомога більше побачити, почути, дізнатися, встигнути допомогти чимось людям. Цінує літературу і тих, хто їй віддає серце. Тому й зробив зі своєї пенсії благодійний внесок до одного з книговидавництв — аби чийсь вірші швидше побачили світ...

До своєї творчості Т.Гусинський ставиться серйозно, самокритично і з любов'ю. Зрідка друкують його в обласній пресі.

Серед його великого рукопису - трагічні, драматичні та веселі рядки - для дорослих і дітей. Мало інтимної, більше - альбомної, чимало - пейзажної лірики. Є вірші, присвячені рідній полтавській землі – Мусіївці - на березі Сули, де любив пастушити з батьком та братами. Там бачив радість і горе, туди понині летять думки і прагне серце...

Кіровоградська правда, 1997, 14 серпня

СИЛЬНИЙ БРАТСТВОМ І ДРУЖБОЮ

У цій святій полтавській землі, яка народила Т.Д.Гусинського, полковника у відставці, ветерана Великої Вітчизняної війни, тепер покояться його діди і прадіди, брати і сестри. Могили батьків залишились у Казахстані, куди родина виїжджала в 1932-33 роках, рятуючись від голодомору. Щороку, коли дозволяє здоров'я, старається він провідати рідне село і могили рідні.

Ось і нині запросив і мене в гості на Хорольщину, до любої його серцю Мусіївки, на свято 60-річчя Перемоги, яке майже співпало з проводами, коли живі родичі з усіх-усюд з'їжджаються вшанувати мертвих. Я їхала і вчилася в свого хрещеного шанувати навіть найдальшу рідню – двоюрідних онуків, троюрідних братів, сестер...Ще в селі Хоменках провідали ми родини, сфотографувавшись на пам'ять і вручивши дарунки – гостинці. На мусіївському кладовищі розвісили сім віночків. А зупинились у дочки двоюрідної сестри хрещеного колишнього листоноші Н.Г.Паценко в Мусіївці. Всім родичам дістався святковий сувенір – третя книга Тимофія Гусинського «Сильны дружбой и братством» видана в Кіровограді напередодні 60-річчя Перемоги і цьому ювілею присвячена. А дві попередні його книги «Крылатое сердце» та «Гимн прожитому», які я упорядкувала і редагувала, побачили світ відповідно у 2002 та 2003 роках.

Не перестаю дивуватися силі та мужності цієї людини: з пораненою у війну хворою ногою, перемагаючи біль, він їхав до рідні з Кіровограда 300 кілометрів за кермом своїх Жигулів» (у свої 84 роки!) і тільки двічі ледь- ледь збився з курсу.

Щороку тягне його Мусіївка все більше, відтоді як 12-річним разом з батьками покинув її. А далі повела його доля світами: Казахстан, Урал, Кавказ, Карелія, Заполяр'я, Білорусія, Підмосков'я, Україна. Три роки провів льотчик-винищувач Т. Гусинський, про якого я вперше написала землякам у «Вісті Хорольщини» вісім років тому, у небі війни, захищаючи Вітчизну на Карельському фронті. П'ять орденів і 20 медалей виблискували на його синьому льотному кітелі (до речі, колір неба – його улюблений – мають і «Жигулі», й обкладинка третьої книги ветерана), коли сидів у президії серед земляків-ветеранів на урочистому мітинзі перед обеліском. На жаль, досі героя ніяк не знайде орден Червоного Прапора, до якого він свого часу був представлений (нагородний лист є в особовій справі). Тимофій Демидович звернувся до земляків з вітальним словом і на мітинзі, і після смачної солдатської каші, прочитав цілу поему про війну (напам'ять!). Він радо зустрівся з представниками місцевої влади, дорогими його серцю людьми, про яких згадував у попередній книзі, - сільським головою В.С.Черевком, директором сільськогосподарського товариства з обмежено відповідальністю «Мусіївське» М.В.Стеценком, бібліотекарем Л.М.Цилюрик. Михайло Васильович Стеценко, коли нагороджував ветеранів, подарував і гостеві з Кіровограда годинника та книгу М.Бойка «Мусіївка давня». А сам Михайло Іванович Бойко вручив Т.Д.Гусинському і нову книгу «Долі», в якій кілька сторінок є і про долю Тимофія Демидовича. Колишній бойовий льотчик також подарував свою нову книгу шкільній, сільській, Хорольській районній та Полтавській обласній бібліотекам, сільському музеєві, дорогим землякам. У книзі «Сильны дружбой и братством» - вірші та поеми про однополчан, мемуари та фотодокументи, статті про автора з кіровоградської преси. А назва цієї книги не випадкова. Вона впливає з головної ідеї творів мого хрещеного батька, який підкреслює, що сильні цим були представники всіх народів колишнього СРСР, тому й перемогли ворога.

...Проводжала Тимофія Демидовича після свята рідна школа, в якій він у далекому 1932 році здобув початкову освіту. Проводжала творчою зустріччю, на якій ми з ним і учні читали його вірші з виданих книг та презентували третю – нову. Ми з радістю дізналися, що в Мусіївці ростуть аж три поетеси, а отже, житиме село, котре 400 років тому заснував козак Мусій і яке відтоді народжує героїв – захисників, трударів, творчо обдарованих людей, для кого і Т.Д. Гусинський відстояв мирне небо...

У Кіровограді до Дня Перемоги він презентував свою нову книгу в музеї М. Кропивницького, де ми вже не раз улаштували його творчі вечори, і в Льотній академії, де він працював диспетчером у мирний час. Там же вперше прозвучала і його перша пісня – на музику Н. Бредихіної. Пише мій хрещений російською, бо прожив 70 років переважно в російськомовному оточенні. Він допомагає нам, літераторам, у книговидавництві, меценатствує. Знаходячись у творчому строю кіровоградських літераторів (у обласному літоб'єднанні «Степ», у моєму клубі «Євшан»), усе частіше звертається до рідної мови, котрою вже й перші вірші написав. А я, побачивши його рідне село, добрих і щедрих земляків, почувши мусіївських солов'їв та позбивавши мусіївські роси, надихнулась і тут же, в його селі, зробила за три дні три переклади його віршів українською.

Вісті Хорольщини, 2005, 21 травня

ЧВЕРТЬ ВІКУ – В НЕБІ

Пишаюся своїм хрещеним батьком, ровесником рідного – фронтовиком, якого вже немає 50 років. Тимофій Демидович Гусинський – досить відома в Кіровограді людина. Є про нього радіо- та телепередачі, статті. У 90 років він залишається у мирному строю. Полковник авіації не пропускає жодного парадку: жовтневого, першотравневого та в День Перемоги, відвідує в ці пам'ятні для України дні земляків, серед яких доживають віку ветерани війни у рідній Мусіївці на Полтавщині. Друкується в тамтешній хорольській районці і в обласній пресі, записав свої аудіо - спогади для пам'яті нащадків у науковій бібліотеці, видав кілька книг – поезії, прози, мемуарів, спогадів про до-і післявоєнне життя.

Відвідує заходи ветеранів-авіаторів, зокрема – на тему Голодомору 33-го, створив кілька пісень з місцевими композиторами. Співпрацює з кількома творчими об'єднаннями: «Євшан», «Парус», «Степ», де є ще й меценатом. Дбає про дітей, онуків-правнуків, яким служить прикладом, мирно живе у взаєморозумінні та допомозі з музою-дружиною Людмилою Юхимівною, яка теж пише свої спогади...

До Дня Перемоги жде батько в гості доньку Наталію з Москви та сина Сергія з Орла. Донька сорок років не була в батька, відтоді як він розлучився і забрав сина. Мріє на Фортечних валах разом побувати...

А тим часом згадує важкий шлях до Перемоги...

...Коли почалася війна всі три брати, що були в нашій сім'ї, пішли на фронт. Григорій – 1914 року народження і я вже перед війною були на строковій службі, а Гнатуху призвали повторно. Бабуся з Божою Матір'ю стала на захист наших життів, молилась, щоб ми повернулись додому живими і неушкодженими. Не знаю, що допомогло нам вижити в тій страшній війні, чи бабусині молитви, чи доля так розпорядилась, але всі ми повернулись додому після війни живими і здоровими, хоч брали в ній найактивнішу участь. Ніхто з трьох не повернувся додому без державних нагород...

Я воював у Заполяр'ї в авіації, якій віддав 22 роки життя. А найдорожчою нагородою для мене за всю мою фронтову роботу була публікація про один повітряний бій, в якому я брав участь і де відзначена моя роль. Через 30 років після Перемоги, у 1975 році, опис цього бою з'явився на 142-й сторінці невеликої книжечки, виданої в Москві: «Крылатые защитники Севера» І.Г.Іноземцева – в серії «Героїчне минуле нашої Батьківщини». Я прочитав її в обласній науковій бібліотеці ім.Чижевського. І знов усе ожило в пам'яті... Ось цей уривочок з книги в українському перекладі.

...Багато було цих боїв, не раз і мій літак збивав ворог, я падав, але вижив. Чимало спогадів і віршів присвятив я війні та дорогій ціні, якою здобули ми Перемогу, у своїх книгах: «Крылатое сердце», «Гимн прожитому» та «Сильны дружбой и братством». Та цей бій – особливий.

«Декілька впертих повітряних боїв у цей день провели льотчики 122-ї винищувальної авіадевізії ППО. Вранці війська в районі переправ через річку Валас-Йоккі прикривала ланка 767-го винищувального полку цієї дивізії під командуванням лейтенанта М.Е.Матвєєва. Раптом над собою льотчики помітили шість німецьких винищувачів Me-109, які намагалися з боку сонця атакувати нашу групу. Енергійно розвернувшись, ланка Матвєєва пішла в лобову атаку на ворога. Відвертаючись від нападу в середній напівсфері, пілот ведучого «мессершмітта» відвернувся вліво, але потрапив під кулеметну чергу Матвєєва і загорівся. «Ведомий» «мессершмітт» хотів «відрізати» Матвєєва, але йому завадив молодший лейтенант В.П.Знаменський. Радянський льотчик і фашист на віражі старалися зайти один одному в хвіст. Знаменський потроху скорочував радіус і наближався до «мессершмітта». Німецький пілот не витримав і зірвався в штопор. Злагоджено діяла в бою пара молодшого лейтенанта Т.Д.Гусинського. Він і його «ведомий» молодший лейтенант Ф.І.Цацулін не раз виручаючи один одного, збили по одному фашистському літаку».

«Читаю ці рядки і оживають в пам'яті дорогі фронтові друзі, яким рятував життя і я, і які зберегли його мені. А ще в тяжких умовах війни здобували поруч з нами Перемогу і вірні бойові подруги, чию молодість разом з нашою поглинула клята війна».

Кіровоградська правда, 2011, 6 травня

«ДУША МОЯ ЛІТАЛА ЗАДОВГО ДО ПОЛЬОТУ...»

«Я жив диханням неба...»

«Зцієї хвилини я не ходжу, а літаю...»

«Літати любив до самозабуття».

Тимофій Гусинський

Майже тридцять вісім літ живе собі скромно і непомітно в Кіровограді, може, один із... найстрункіших ветеранів. Енергійний, галантний, гусар та й годі, і от людині, яка 22 роки залишала слід у небі, врешті захотілось приземлитись і залишити слід на землі – для дітей, онуків, правнуків. Слова, винесені в епіграф до розповіді про цього чоловіка, - це рядки з різних сторінок його самвидавівської книжки, сімейної реліквії. Назва безпретензійна: «Моя біографія». На майже трьохстах сторінках живою народною мовою повідано не тільки про те, що бачили очі і чули вуха, а й про все краще, дороге й болюче, ввібране серцем, всотане душею. По крапельці, по миті накопичувалось у пам'яті Тимофія Демидовича Гусинського, льотчика-винищувача, ветерана Великої Вітчизняної війни, те, що склало основу життя, характеру, взаємин з людьми.

Якісь пересічні і непересічні істини буття, до яких дійшов і власним, і чужим розумом за 77 років життя. Книга нагадує самотканий килим, де кожен шматок - живописний спогад про дитинство, юність, зрілість, любов, дорогих людей, друзів. У кожному з тридцяти п'яти маленьких розділів є то мажор, то міно́р, то гумор, то самоіронія, то де-не-де вкраплені віршовані рядки. Природа і поезія - дві його найперші і найвірніші любові, тривкий зв'язок між небом і землею. У ролі передмови коротеньке звернення до юних земляків із села Мусіївки Хорольського району на Полтавщині «Моїй мусіївській дівчорі». У ній - одна із тез морального заповіту: не зневажайте ніяку роботу, особливо «чорнову», «брудну»; мерзотний вигляд мають люди, які зневажають виробників матеріальних цінностей...

Шоста дитина в сім'ї хліборобів, він рано пізнав ціну праці, нестатки, голод. У голодомор 33-го батько вивіз родину в Казахстан. Тимофій з отроцтва мріяв стати сільським агрономом. Для цього вчився в Уральському технікумі, а ще... в міському аероклубі. У 19 літ у 1940-му році опинився в армії, в Карелії, у піхоті, з дорогим документом у кишені про те, що він здійснив перший стрибок з парашутом.

Неймовірно важкі умови служби. Голод і холод, який пронизував юначе тіло через усі тридцять три дірки шинелі «б/у» (бувшої у вжитку), що дісталась йому у спадщину від учасника фінської війни. Умови ці і мрія про небо наштовхнули на ідею: написати листа товаришу Сталіну з проханням, щоб перевів служити в авіацію. Не дуже, може, й ждав чуда, але чудо таки трапилось. Прийшла не відповідь, а наказ Генштабу, за яким солдати, колишні аероклубівці, мали направлятись на навчання в авіаційні школи...

Перший день війни зустрів курсант Гусинський у Краснодарі у військово-авіаційній школі пілотів, а вже восени 1941-го був відправлений на Волгу, в запасний винищувальний авіаційний полк. І лише влітку 1942-го потрапив на Карельський фронт, на захист порту Мурманськ, у 767-й винищувальний авіаційний полк.

Аеродром «Арктика» у межиріччі Коли і Туломи на Карельському півострові, землянки біля радгоспу «Молочний», полярні ночі й дні, дивовижне полярне сяйво, уперше бачене, два знекровлені авіаполки, застарілі англійські літаки-«харрикейни» та американські «томагавки» і «кіттіхауки», яких, бувало, лишалось... по одному на полк, - усе це вмістило для Т. Гусинського трагічне слово «війна». Воно і взяло його тут в полон аж до Дня Перемоги.

Для нього і його однополчан, багато з яких залишилися навіть без могил у вічній мерзлоті тундри, це була конкретна важка робота - поєдинки з німецькими бомбардувальниками та винищувачами – «месершмітами». У надрукованих спогадах Т.Гусинського шлях до перемоги вмістився в сорок сторінок.

Найяскравіше описані три бої, один з яких - як хрестоматійний - увійшов через тридцять літ після перемоги до книги І.Іноземцева «Крылатые защитники Севера», виданій у Москві. (Як зізнався ветеран, це для нього - найвища нагорода). І тут замість того, щоб на radoшах уже тепер додати б собі і друзям ще краплю героїства, наш автор... чесно зізнався у допущених помилках, про які та книга мовчить. І лише раз згадав, як його нагороджували орденом Червоної Зірки, а має всього чотири ордени і тринадцять медалей. Найяскравіша розповідь - «трагічний бій 10 березня 1943 р.» У цьому бою загинули командир ескадрилії, інший однополчанин потрапив у госпіталь і більше не літав, а Т.Гусинський і В.Знаменський (нині живе в Підмосков'ї) дивом уціліли. Зокрема Гусинського врятували місцеві оленярі.

Чимало сторінок книги пронизано любов'ю до авіації. Серед них – психологічні роздуми над теорією трагедій у повітрі, коли льотчика елементарно може підвести невірне відчуття простору («Між поняттям прилад і почуття - прірва, де по один бік - життя, по інший - загибель»). Він, льотчик, якому перший клас було присвоєно вже після війни, десятки разів долав цю прірву. Можливо, тому, що твердо пам'ятав неписаний закон авіації: «Якщо на землі завдання знаєш на відмінно, у повітрі його виконаєш на добре чи на три з плюсом». Старався не опускатися нижче цих умовних оцінок, засвоївши «з молоком матері-авіації» не тільки неписані, а й сотні писаних законів і правил.

Винищувальній авіації Т. Гусинський віддав двадцять років життя. Але слово «винищувач», їй-Богу, не підходило цій добрій людині з веселим прищуром очей, які ще й читають без окулярів і дивляться на світ і людей з вірою у завтра. Двадцятьом учням вказав дорогу в небо. Майже двадцять літ був диспетчером в авіації. Це в мирний час. Дивлюсь я на його фото в 70 років, а дати можна 60, а то й 50. Здається, старість втомилась надриватись над цим невтомним чоловіком: льотчиком, інструктором, диспетчером, контролером, поетом і тепер - хранителем своєї родослівної. Не поділяю я думку декого, хто подібних йому нагороджує скептичним «графоман». Людина не рветься до слави, проживши славне життя. Він прагне єдиного: не щезнути безслідно із землі, на якій страждав, за яку щодня - майже три роки - вилітав битися на смерть з ворогом, де він уже один з батьківської родини залишився. На якій у нього ще чимало роботи і захоплень: дача, машина, бібліотека, поезія, друзі.

В епіграфі до своєї родослівної цей чоловік скромно визначив мету свого життя: «Із трьома живими листочками дійшло до мене дерево мого роду, а мені хотілось, щоб воно після мене обросло зеленою кроною».

Крона на дереві роду Гусинських усе розростається, зеленіє. На ній чимало гілок і листя: два сини, донька, семеро онуків. А недавно найменша квіточка з'явилась – Христинка.

... Вдихнути рідний запах весняної ниви разом зі сходом сонця — це вічне бажання людини, що прагнула робити землю урожайною, але чверть віку прожила в небі. Так і ділить любов між ними.

Народне слово, 1998, 6 червня

**Про Т. Дмитренко
«І КРИЛА Є. І Є КУДИ ЛЕТІТИ»**

Людиною, яка усвідомлює себе таким чином, я відчула ліричну героїню книги «Істина проста».

Композиційно свою першу україномовну збірку віршів Тетяна Дмитренко чітко уклала в п'ять розділів.

У першому - «Тече людської пам'яті ріка» - авторка пропонує читачам екскурс у багатогранне минуле нашого народу. І випірнає до нас із глибин історії гірка правда, «сповита сном в колодязі архіву». Про що ж нам «б'є годинник пам'яті людської?» Про голодомори, війни і перемоги; про колишню козацьку славу і нинішню чорнобильську трагедію; про слово Кобзаря, яке крізь століття кличе нас «Пробудіться!»

Про все це писано-переписано. Але вдало знайдена авторкою деталь додає ліризму дещо публіцистичним віршам і поетично переконує, що пам'ять живе

На рукаві сирітської недолі,

У коленій квітці, вбитій на війні.

Другий розділ - «З Красноградом у серці» - може прислужитися школярам красноріччю поетичним посібником. Патріотичний цикл тут сповнений любові до рідного краю і людей, які є його славою та окрасою. Особливо теплі, захоплені рядки дісталися красноградським вишивальницям, чия творчість крізь «береги часу» єднає людські душі.

Хочеться, щоб у Краснограді, який я відвідала у 2006 р. і про який так ніжно пише поетеса «В моєму місті вже гніздечко в'є весна», завжди «гніздилися» весни та цвіло мистецтво, передаючись у спадок нащадкам.

«У злагоді з душею» - третій розділ, який свідчить про те, що паралельно з м'якими, ніжними почуттями у серці Т. Дмитренко (а отже і її ліричної героїні) затишно почуваються і філософські роздуми про життя. Воно бачиться їй своєрідно - з «вігваму бузини». Про прагнення людини жити в гармонії з душею-вірш «Істина проста», який і дав назву книзі. Цей же мотив і варіації на цю тему знаходимо у віршах «Доля жіноча» та «Моя осінь», (які можуть стати піснями), «Кам'яні баби», «Щастя». Воно зокрема тішить нас, коли

У нас є все - любові благодать

І крила є, і є куди летіти.

Безумовно, життя не завжди мажорне, бувають події і почуття після яких «душа, немов дірява свитка», але головне - не впадати у відчай, а вчасно «присцьобати латку».

І знову відродилася душа,

Себе знайшовши в просторі і часі.

Цей постійний упертий двобій із собою і гарантує поетам бажану злагоду і душевну гармонію. Якби виписати з усіх поетів цитати про душу, набралась би мільйонна колекція образів. І все ж у Т. Дмитренко цей образ дихає свіжістю:

*Пелюстка всесвіту - душа -
Маленький згусточок енергії -
Біжить за часом, як лоша
У невідомі його нетрі.*

Але поетам мало «копання» у власній душі, вони прагнуть пізнати душу всесвіту і душу «стрибучих коників громади».

Як і попередній, розділ «Ідуть дощі у луговій державі» - найсильніший у плані багатства художніх засобів. Перо вмілої пейзажистки Т.Дмитренко живописує рідну природу Слобожанщини щедро, захоплено, своєрідно, знаходячи свої фарби, відтінки, ракурси. Недарма «полотна» цього щедрого пленеру майже всі - без назви. Бо її перо-пензель шукає і знаходить щось невловимо-незвичайне, прекрасно мінливе. Поетизуючи такі етюди, де зафіксовані прекрасні миті дихання природи, авторка вигукує: «Літо на біс», бо розуміє, що відтворити водночас живу красу - неможливо. Але її кращі спроби це зробити хвилюють і запам'ятовуються образністю: «бабусі-сосни», «циганка-ніч», «майже грішно цвіла черешня», «гарбуз, як парубок, заскочив через тин», «надіне вечір у зірках сорочку». Луг, річка, село, а особливо - ліс - все виринає з-під пера Т. Дмитренко чарівним, як у казці.

«В золотавий серпанок занурений ліс», - здається, так звично-реально починається опис. А далі читач бачить розгул поетичної уяви і стає перед вибором авторських гіпотез щодо того, чому ліс став казковим:

*Мабуть, добрий чаклун цілу ніч чаклував,
Здивувать щоб свою наречену.
Або, може, він іспити просто здав
На свою якусь ступінь учену.*

Це маленький приклад майстер-класу: так поетеса показує, що і в тих, хто осяяний любов'ю, є чарівна можливість робити світ кращим і красивішим.

Авторка щира у своїх зізнаннях і переконлива не лише у тривалих, а й у миттєвих почуттях. Тому-то її рядки: «До річки не поїхали ні разу - чомусь не вистачало все часу» - болять і в мені провиною перед рідною річкою...

«Я на зірках тобі поворожу» - останній розділ вмів найпроникливішу, інтимну лірику. Тут кожне слово - творець потаємного світу, де розкошують двоє закоханих сердець. Наприклад, як влучно неологізмом «О літко, літко!» підкреслено палкий зеніт почуттів двох, який співпав із зенітом тепла в природі. Бо коли любов, тоді й холодна вода - тепла, і навіть осінь виводить коханим соло на сопілці. І то дарма, що жінка не встигла на побачення при ранковій зорі. Згадуємо класичне «Любви все возрасты покорны», знаходячи еквівалент: «при вечірній лагідній зорі квітують тільки найніжніші квіти». Тоді люди здатні відчувати, що в них «одна доля на двох», а мить любові, здається, «настояна на безлічі віків».

Ось що помітила і відзначила в цій книзі я, поділившись із вами. Втім, сподіваюсь, що кожен читач, засвоюючи «істину просту», зробить і свої несподівані відкриття. Адже читаючи вірші, ми непомітно вчимося бути хоч трохи чарівниками.

Передмова до книги «Істина проста», Красноград на Харківщині

«А СЧАСТЬЕ - ОНО МНОГОЛИКО...»

Большинству женщин приходилось быть:

Женщиной – грустью, женщиной тайной,

В жизни попутчицей вроде случайной

Женщиной – раной и «несудьбою».

Той, что всегда остается с тобою.

Любовь – главная героиня книги лирики Татьяны Дмитренко. Как и человек, проходит стадии рождения, возмужания, обогащения опытом, испытания на прочность, разочарования и возрождения веры и надежды. А из орбиты сходит не бесследно, а подготовив почву для рождения нового весеннего чувства. Оно, как и здесь, соединит и, сколько сможет, продержит в дуэте два любящих сердца. И если кто-то новый, как и Т.Дмитренко, опозитизирует слияние этих судеб, мы снова будем наслаждаться их песней. Да будет так вечно!

Все поэты пишут о любви, увековечивая ее круговорот в природе. Чье-то слово останется только в ушах, кому предназначено, чье-то в веках кочует из уст в уста влюбленных.

Вот и поэтеса Т.Дмитренко поднялась на свою вершину любви, назвав ее «Бархатный вечер». Повела нам о трудности ее покорения, о головокружении от счастья, о заблуждениях и падениях, о помощи и поддержке взглядов, улыбок, рук и плеч любимого.

Повторив ее нелегкий путь, любившая женщина вновь ощутит себя любящей, зрелая – молодой. А молодая, може бать, задумается, что любовь – не только объятия да поцелуи, а и совместное возведение «замка любви» и выведение формулы счастья. Ведь иногда мы, вовремя не замечая его, спохватываемся: «Я счастьем назову прошедший день». А надо бы по – философски осознать его проявление и многогранность:

А счастье, оно многолико.

А женское счастье – тем более.

От шепота и до крика,

От нежности и до боли.

Делясь сердечным опытом, лирическая героиня подчеркивает тонкости в отношениях мужчины и женщины. Это: целомудрие («Счастье за дверью», «Вы входи в одиночество мое»); умение дорожить малым – греться вдвоем «горсткой лучей заката»; добавления радости словам и чередования меры с безмерностью чувств («Меня не нужно выбирать», «Я тебя измучила любовью», «Не отпустить и не уйти»); милосердие («Я за тебя молилась и молюсь»). Хотя иногда есть повод «по бабьи взять да и заплакать»...

Кроме процитированных стрóf, строчек и названий стихотворений, выделяющихся своими откровениями, читатели найдут в «Бархатном вечере» много своеобразных определений любви, в которой так нелегко находить новое в привычном.

Любовь – это многоликое счастье и высота, которую трудно, но необходимо покорять, и полет, который для творческой души надолго становится и остается вдохновением. А оно в свою очередь завораживает и нас – «от полувздоха до полувзгляда».

Прочитав книгу, я пришла к неожиданному выводу: ждать счастье надо не перед закрытой дверью. Пусть все же поймает его «безнадежно открытая дверь».

Передмова до книги «Бархатный вечер»

Про Дона Амінадо

МИ З ВАМИ – ОЧИМА ЗАРУБІЖЖЯ,

або Про єлисаветградця з... Парижа

Кілька років тому із Франції на батьківщину, яка ще звалась тоді Радянський Союз, вдалось повернути чимало національних скарбів культури. Серед них в Центральний державний архів літератури і мистецтва в Москві надійшов і фонд поета і прозаїка А.П.Шполянського, нашого земляка, який з часом, можливо, сподвижники культури зможуть повернути в місто, де він

народився, як те сталося уже частково із спадщиною В.Винниченка. А поки що - книжкове знайомство здалека з автором, у якого в Парижі вийшло шість книг: поезія, проза, спогади - російською мовою і книга афоризмів та каламбурів - французькою.

«Есть блаженное слово - провинция, есть чудесное слово – уезд», - рядком із власного вірша Дон-Амінадо починає і свої спогади про Єлисаветград «Поезд на третьем пути». Щоб ви відчули внутрішню музику цієї елегантної прози, я мовою оригіналу процитую ще кілька рядків: «Столицами восторгаются, восхищаются, гордятся. Умиляет душу только провинция.

Небольшой городок, забытый на географической карте, где-то в степях Новороссии, на берегу Ингула, преисполняет сердце волнующей нежностью, сладкой болью.

Держался город на трех китах: Вокзал. Тюрьма. Женская гимназия».

Так сентиментально – іронічно, поетично і афористично писав про наше місто його уродженець Амінад Петрович Шполянський під псевдонімом Дон-Амінадо (1887-1957). І ось я прочитала першу книгу Дон-Амінадо «Парадоксы жизни», видану в Москві в 1991 році, видавництвом «Обновление». І захотілось поділитися з вами радістю відкриття.

А.Шполянський закінчив юридичний факультет у Київському університеті. Деякий час жив у Москві і Петербурзі, де був співробітником відомого журналу «Новый Сатирикон». На початку 20-х емігрував у Францію, де став дуже популярним поетом – фейлетоністом найбільш престижної і стабільної паризької газети російського зарубіжжя, яка існувала на самоокупності. Там він і друкувався близько двадцяти років. У спогадах вичитую, що в цей час наш земляк Дон-Амінадо був чи не найбільш читаним поетом російської еміграції, його знали більше, ніж Ходасевича і Цветаєву. До речі М.Цветаєва написала йому в листі: «Вы совершенно замечательный поэт. Я на Вас непрерывно радуюсь и Вам непрерывно рукоплещу.»

Уже читаючи його книгу, я теж відчувала щось подібне, і дійсно хотілось плескати в долоні, ніби ця дотепність не прочитана, а почута з естради у гарному виконанні. Що вражає і захоплює мене найбільше? Те, що Дон-Амінадо вдалось поєднати, здавалось би, непоєднуване: лірику і сатиру.

Мабуть, час сказати про псевдонім, хоч сам автор ніяких пояснень щодо цього це дав, - загадкова маскарадність була його стихією. В одній з газет він підписувався «Гідальго». Можливо, що вступаючи в цех сатири, він ніби давав цим псевдонімом, як і відомий рицар, клятву на боротьбу за честь і справедливість? Бо його творчість, як і походеньки та походи Дон-Кіхота, викликають і сміх, і сльози, і любов. Мабуть, псевдонім виражає і потяг до театральності, до умовної пози, якими насичена поезія Дон- Амінадо, де «я» майже завжди належить комусь іншому, або воно – роздвоєне чи багатолике. І в цьому теж я бачу і стильову своєрідність, і комізм зображуваного. Але що вам до мого читацького «я»? Проілюструю ставлення до Дон-Амінадо такого авторитету, як І.Бунін. Ось що він писав (переклад з рос. мій - А.К.): «Мене не раз питали про талант цього письменника, тобто, хто такий цей письменник: чи просто талановитий фейлетоніст, чи більше: відома художня величина в сучасній літературі? Мені здається, що саме присутність цього питання передбачає відповідь: ті, хто питають, відчувають, що мають справу не просто з популярним блискучим газетним працівником, а з одним з видатних російських гумористів, рядки якого дають художню насолоду».

Дружні почуття до нашого земляка Бунін зберігав до кіпця днів своїх. Шанували його і такі особистості як Ф.Шаляпін, О.Купрін, Саша Чорний та інші відомі постаті. У спогадах Л.Зурова (письменника, що жив у домі Буніна), вичитую прецікаві портретні і характерні деталі про Дон – Амінадо (переклад з рос. мій – А.К.): «...сповнений рішучої, веселої і бадьорої впевненості, невеликого зросту, з гарячими, всепомічаючими очима. Добре окреслений лоб, бліде обличчя і незвичайна в рухах і словах свобода, що ніби кличе на поєдинок. Розумний, винахідливий, при всій легкості насторожений. Влучність слів, сильний і весело- владний голос, а головне – темні сутінкові очі, красиві очі мага чи чарівника».

У нього і вірші – витончено, вишукано красиві з магічним впливом на підсвідомість. Читаючи їх, уявляю, яким він був блискучим ведучим на письменницьких балах, де веселився російський Париж і де Дон-Амінадо був конферансьє. Вірші в нього схожі на автора, як рідні діти на батька. У них поет акробатично балансує на грані серйозності і жарту, зачарування і розчарування, книжності і власних знахідок. Ось зразок такої «еквілібристики», типовий для нього прийом:

*Уж небо осенью дышало,
Уже украли покрывало
С террасы казино.
И ветер, в злости
беспечальной,
На крыше флаг
Национальный
Уже сорвал давно.*

Але як часто крізь ці жарти і блиск струмує підпільна течія почуттів – ностальгія за молодістю і за батьківщиною, з її «черноземними порывами», з бабиним літом, п'ятою порою року, якої нема в багатій чужині, з пасхальними ідиліями. А яка мужня самоіронія над нашими національними недоліками у віршах «Труженики моря», «Наша маленькая жизнь», «Неделя доброты» (згадайте наші славні декади чистоти, місячники вивезення гною і т.п. «кампанії»). Вірші його і проза, а особливо афоризми з розділу «Новый Козьма Прутков» – легка й крилата насолода, що відсуває сучасний морок життя або дає змогу глянути на нього скептично-лукаво, а значить – піднятися над цим. А скільки там влучного пророцтва щодо сучасності! Я читала ті афоризми на зупинці, довго чекаючи автобуса. І враз помітила, як паралельно читає мою книгу і сусідка по лавці, з якою потім Дон-Амінадо нас просто душею поріднив, подарувавши маленьке свято духовного спілкування серед суцільного мороку черг і чекань. Спасибі йому. Хоч часом він відвертим і нищівним сарказмом «б'є» прямо під дих, як у «Послесловии», яким кінчає цикл поезій.

*Жили. Были. Ели. Пили.
Воду в ступе толкли.
Вокруг да около ходили.
Мимо главного прошли.*

То ж раджу і вам прочитати цю поезію і не пройти ні в житті, ні в літературі мимо головного.

Кіровоградська правда, 1993, 1 червня

Про Н.Дубіну **ПОЛІТ У ВІЧНІСТЬ**

«Ліків від щастя нема!» — проголошує всупереч усім болям, стражданням і бідам поетеса Наталія Дубіна. І саме в цьому постійному двобої з життям і сама з собою святкує на кожному кроці перемогу, яка дається, ой, якою ж дорогою ціною! Але цінність справжньої поезії саме і визначає оцей неіснуючий насправді прилад – «страждомер» поетичної душі. У Н. Дубіної він зашкалює, як чорнобильський дозиметр, але при цьому дарує необхідне кожному з нас тріо: Віру, Надію, Любов. До України, до малої батьківщини, до народу, до кожного людського серця, до найдорожчих: батька-матері, діда-прадіда, доньки-онуків.

І це - її поезія: нестримний політ спраглої душі у високості Щастя.

*Передмова до книги Н.Дубіна «Ліків від щастя нема!» Кіровоград, видавець Лисенко В.Ф.,
2011*

Про О.Єременко

“ВИШИВАЄ ОСІНЬ ЗОЛОТУ СОРОЧКУ...”

Ох і неухважні ми, ох і байдужі до навколишньої природи, особливо - городяни. Чи часто помічаємо, що:

*Плачуть верби за літом,
Тільки вітер - радіє.
Його рвана свитина
Біля річки синіє?*

Або що:

*В соловейковім гаю
Ходить тиша німа.
Осінь грає на скрипці
І танцює сама.*

А може, й справді навколо нас нічого з цих див нема? І то тільки у Войнівці (та й то не всім видно!), як «ранок- добродій крокує селом», де «хати, мов сестри у білих кофтинах...» Олександра Петрівна ж все те бачить - і малює словом. А барви, мабуть, позичає у осені, які та тримає «у позолоченім ситі». І народжуються у її віршах гривасті коні щастя і пісні, що «прийшли з поля, умиті дощами», і бажання все те зберегти й передати у скарбничку для дітей-онуків. Слово ж її - як подих, легке і природне. З глибини душі народної, як і в народних поетес - Фросини Карпенко та Параски Амбросій. Пише і друкується О. Єременко давно: в районці своїй, в обласній та республіканській пресі.

А читає вона як? Молодо, гаряче, захоплено. І на заняттях літстудії ми притихаємо під внутрішню музику її віршів, і ніби відпочиваємо на лоні тієї трепетної природи, що живе в її рядках... Такою пам'ятаю її весною, в травні, на Дні поезії в Олександрії, коли синіла поглядом у студентській аудиторії в педучилищі... Такою бачила в кінці жовтня, проводжаючи із студії до готелю. Пригощала мене яблуками зі свого саду, кликала в гості, радо розказувала, яка в неї добра та дружня родина: чоловік роботящий та уважний, діти і внуки - вчені та чуйні, саме до її ювілею готуються. І трошки зажурено примовкла.

Вірші її - теплі і затишні, іноді - шорсткі, як селянські долоні. Згадуючи її розповідь про роботу, про любов до малювання і пісні (співала на сільській сцені навіть арію Наталки з опери «Наталка Полтавка»), про участь у драмгуртках, я тихенько жалію тих дітей, для яких уже не стане першою вчителькою Олександра Петрівна (а скільки ж їх прийняла вона і «випустила» старшокласників!).

І радію за її власних і за тих, чужих дітей, кого за довгі роки роботи в школі встигла вона вивчити, з ким змогла поділитися всім тим прекрасним, що захоплює в цьому світі її саму. А втім, навряд чи й можна назвати їх «Чужими». Людині з таким щирим серцем і щедрою душею ніщо, мабуть, не чуже.

«О-ле-ся»... Вслухаюся в її ім'я. В ньому - осінь і ліс, шепіт вітру, квітів. З ювілеєм Вас, Олеся, хай довго життя ще радує Вас і надихає братись за перо!

Кіровоградська правда, 1991, 20 листопада

Про Є.Желєзнякова

ХТО НАПИСАВ ПЕРШОГО ВІРША?..

Як стають поетами? Як народжується перша поетична збірка?.. Найменші читачі обласної бібліотеки імені А. Гайдара про це та ще про багато іншого розпитували молодого поета Євгена

Железнякова. Розмова точилася навколо його першої книги «Ходить весело вітрець», котра вийшла у видавництві «Веселка» в 1976 році.

Кожна зустріч поета з читачем - то бажаний, але нелегкий екзамен, особливо ж, коли читач юний і критика його однозначна: подобається або ні. Ліс маленьких рук у відповідь на запитання бібліотекаря Н.Я. Степанової: «Хто читав цю книгу?» - краща критика. Жваві, веселі вірші збірки про маленьких ровесників, про природу і звірят, сподобалися першокласникам п'ятої міської школи. Вірші, які полюбилися, діти прочитали напам'ять. Зацікавилися вони і віршами з нової книги, яка готується до друку. Їх прочитав присутнім автор.

Учасники зустрічі познайомилися з вітальним листом відомої української художниці зі Львова С.П. Караффи-Корбут. В ньому вона розповіла про високу відповідальність митця перед народом, повідомила, що з великим задоволенням працювала над оформленням першої книжки нашого поета-земляка, а в майбутньому сподівається зміцнювати дружні зв'язки з кіровоградськими літераторами і читачами. Лист подарували Є. Железнякову, а дітям на згадку про зустріч із поезією пера і пензля залишилися книги з автографами поета і художниці.

Молодий комунар, 1977, 4 червня

ЩЕДРЕ ЛІТЕЧКО

Серед новинок, написаних для дітей, в книгарнях і бібліотеках з'явилась нова книжка кіровоградця Євгена Железнякова «Виріс в полі колосок».

Здається, зовсім недавно ми разом з автором і першокласниками читали й обговорювали його першу збірку «Ходить весело вітрець». Тодішні читачі вже виростили з книг цього автора - нині вони десятикласники, а нових найменших - ще зовсім не цікавить, хто написав книгу.

Для дітей важливо про що книжка і які в ній малюнки. Зображене поки що привертає навіть більшу увагу, ніж написане. І часто намальоване, якщо зацікавить, вразить, - спонукає малюків попросити старших: «Почитайте!». Тому, гадаю, авторові пощастило на співавторів. Його першу книгу майстерно проілюструвала відома художниця С. Караффа-Корбут, а другу - не менш вдало - Наталя Волобуєва.

Ніби тримаєш в руках тепле, веселе, щедре, запашне літечко - улюблену пору року дітлахів. Таким воно вдалось поетові і художниці:

*Літо з теплими дощами,
Літо з синіми ночами,
Літо з жайворонком в полі,
На колгоспному роздоллі.*

Прості і невибагливі, цілком доступні дитячому розумінню вірші - це веселі і пізнавальні поетичні уроки життя. З них діти запам'ятають, що «липень – літа середина», що колоски не слід топтати – з них виросте «хліб на диво», про те, яка нелегка праця хліборобів:

*«Від зорі і до зорі
Хліб збирають трударі».*

Як і в житті, за літнім теплом у книзі «наступають» зимові дні. Але дитинство - то щаслива пора, коли не тільки кожна пора року, а й кожен день життя обіцяє і дарує нам свято.

Так і в книзі: хлопчик, який у спеку виручав з біди втомленого соняха, поливаючи його, нині щиро радіє заметілі, - адже по снігу буде «м'яко бігать в полі, в лузі зайченяті босому». Та ненароком ніби, зовсім не моралізуючи, поет підводить дитину до важливих висновків: усе в житті потребує уваги, поваги, любові, співчуття.

Є в книзі гарна коліскова, є веселі вірші про індиків, кошеня, лисичку, зайчика - словом, про звичних і улюблених героїв наших малят. Хотілось би, щоб таких, з добрими іскорками гумору, властивого автору, в майбутніх книгах було ще більше.

Щоб раділи і ми, й малеча тому, що мирному дитинству нема більших «загроз», як дощ серед зими, який тут же використано винахідливими оптимістами з не меншою користю, ніж сніг:

*Як не можна на санчатах,
Йдем кораблики пускати!*

Ось і всі поки що «творчі плани» малечі. Тож хай завжди на радість їм буде і літнє сонечко, і пелехатий сніг, і врожайний дощик, і хай їхні батьки водять лише такі мирні машини, як комбайни, думаю я, мати, читаючи ці вірші...

Не кожен поет може писати для дітей, бо для цього треба не «підлаштовуватися» під дітей, а на все життя зберегти в собі дитинне захоплення світом, і - в хорошому розумінні слова - наївність сприйняття його. Ця «дитинність» є у Є.Железнякова. Вміє він мовою поезії спілкуватися з найменшими. Допомагає в цьому жвава, розмовна інтонація, фольклорні художні засоби, такі як «котик-муркотик» чи «ой, суденце - срібне денце» сприймаються дуже органічно. Але, здається, варто дорікнути за інше: не завжди дбайливе ставлення до рими. В першу чергу, діти сприймають вірш на слух, тому, гадаю, не дуже звучними будуть рими типу: «перепілко - дзвінко», «золотий - мій», «тому - босому»(?). Трохи важко буде уявити дитині і зайчика – побігайчика, стрибунця в новій ролі зайця-пішохода («Не жалівши підошов, Зайчик весело ішов...»).

А ще мені (діти, звичайно, можуть цього і не помітити) здалось, що занадто літературно говорить маленька дівчинка: «І я, неначе пташеня, у квітах заблукала».

Трішки занепокоїв мене і вірш «Сінокіс». Чомусь не віриться, що сінокіс - свято для коників, адже руйнують їх дім, самих коса може зачепити... Але, може, я й помиляюсь.

Молодий комунар, 1985, 4 червня

«ДОКИ ДУША СПІВАЄ, ТИ ДО СОНЦЯ ЇЇ ВЕДИ!»

Євген Железняков був першим кіровоградським письменником, якого я, працюючи заступником директора в обласній бібліотеці для дітей ім.Шевченка (тоді Гайдара) запросила десь у середині 70-х рр. минулого століття на зустріч з юними читачами, здається, з його першою книжкою «Ходить весело вітрець».

На все життя запам'яталось мені питання руба, поставлене первачком: «А хто написав першого вірша?» Відтоді наші стежки часто пересікались у «Кіровоградській правді», на радіо, в «Народному слові», «Новій газеті», в літстудіях «Сівач» і «Степ» та в літературно-меморіальному музеї Карпенка- Карого і в бібліотеках міста. Часто бували разом на творчих виступах у День поезії.

Уперше ми опублікувались із добірками віршів у колективній збірці «Кроки», виданій 1985р. у Дніпропетровському видавництві «Промінь» завдяки зусиллям двох земляків: В.Базилевського та В.Коржа.

Люблячи вірші й прозу Є.Железнякова для дітей, недавно дещо насторожено зустріла його російськомовну лірику для дорослих у книзі «Чужая жена». Але не розчарувалась. А в його ювілейний рік (65) знов «зустрілися» на «Споришевій стежці». Так він назвав невеличку збірку лірики, видану в «Степу» 2015р.

Євген Железняков – поет від землі, на якій народився в селі Протопопівка Олександрійського району в сім'ї вчителів, і куди повернувся, вийшовши на пенсію. В коротку його біографію втиснуто чималий життєвий та творчий досвід. Після школи закінчив Олександрійський індустріальний технікум, далі – філфак Кіровоградського педінституту. В армії був кореспондентом газети Прибалтійського військового округу. До і після армії теж був на творчих хлібах у журналістиці: на

радіо, телебаченні та в пресі. Чотири книжки віршів та оповідань для дітей, мемуари про війну у співавторстві з Героєм Радянського Союзу Г.Балицьким, три збірки лірики для дорослих – то його доробок, який вийшов друком у Києві та Кіровограді. Окремі книжки – у гарному оформленні С.Караффи-Корбут та В.Остапенка.

У новій збірці він і впізнаваний, і дещо новий. Вірний рідному селу та його головній моралі: вчитися жити у природи й оточуючих людей. Про це вірші «Придорожній спориш...», «Нагідка», «Я приїду в село», «Спасибі, яблунько, тобі», «У бабусі хата». У цих віршах він лишається вірний своїй дитинній натурі: придивлятися, прислухатися, відкривати світ і захоплюватись ним та захоплювати нас. У той же час паралельно озивається у віршах його самоіронічна доросла натура, трохи скептика, який таким чином приховує свій вічний романтизм. «Я – останній Косар на селі» і «Балада про Косаря», «Стара фотографія», «Київський етюд» - це двопланові вірші, в яких лірично єднається минулий час із теперішнім і проектується на, жаль, не дуже перспективне майбутнє.

Герої його віршів – давні знайомці- степ, козак, природа, річка, петрів батіг, ветеран війни і кум, пізня зірка і веселий телеграфіст-дятел, і подруга- Горілка, і Зоряні Коні...(Жаль, на цей раз нема між них коханої жінки). І кожному герою поет дарує душевне тепло, особливе веселе слівце чи печаль співчуття. І про кожного – особливим тоном, мінорним чи мажорним, і різним візерунком строф – у два, три, п'ять, вісім рядків, чи у вірші – без строф, бо почуття не знають спину. Часто вірш прагне перелитися в народну думу, притчу, пісню, гумореску, бо автор любить і стилізує фольклор, у якому наш український менталітет з усіх боків видний – з позитивних і негативних. Деякі вірші нової збірки доступні й дітям. Ради них – нашого майбутнього - живемо й пишемо, ради них та для них саджаємо сади в степах, чекаємо музу, яка, слава Богу, не обминає поета!

2015, Народне слово ?

Про О.Жолдака

ОДИН З «МАСТИТИХ МАСТАКІВ»

Серед 45 поетів-земляків, чия вибрана творчість склала том перший двотомної хрестоматії «Блакитні везжі», виданої в Кіровограді два роки тому, їх троє – видатних пересмішників: Микита Годованець, Борис Чамлай і Олесь Жолдак. Мова піде про останнього – ювіляра, який 95 років тому 30 березня 1918 року народився в с. Верблюжка Новгородківського району в селянській родині.

Закінчив Олесь Жолдак Запорізький педінститут, воював на фронтах Великої Вітчизняної війни, працював журналістом у газетах і журналі «Перець», редактором Держлітвидаву України (згодом «Дніпро»). Автор семи збірників лірики в т.ч. перекладів. Член Спілки письменників України, лауреат обласної премії ім. П. Сагайдачного та республіканської ім. О. Вишні. Восьмого червня 2000 року поета не стало.

Як талановитого гумориста й пародиста О. Жолдака любили класики: О. Вишня, П. Тичина, А. Малишко. Згодом він сам став наставником для відомих тепер письменників – М. Сома, В. Баранова, В. Довжика. З публікацій про нього багатьох літераторів, які зберігаються у нашому музеї, дізнаємось чимало цікавого як про митця й людину.

Наприклад, про те, що перший вірш О. Жолдака, ще в студентські роки опублікований у журналі «Радянська література», благословив сам М. Рильський, який відзначив його ранні вірші на республіканській нараді. А далі взагалі легендарний факт. Той же Рильський, замовивши О. Жолдаку пародію на себе, оприлюднив її і зробив благородний жест – першим рекомендував його до вступу в Спілку письменників України. (На жаль, це дуже рідкісний приклад позитивного впливу сатири на суб'єкт.)

Згодом з «тихого» лірика Жолдак перетворився на гумориста, сатирика й пародиста. Адже щедро поживу давала для цього журналістська і редакторська робота з горами рукописів. Це ж

оточення, мабуть, і визначило його головну тему: літературний та білялітературний побут. Читаючи його сатиру й гумор, сприймаєш їх як своєрідну історію української літератури в особах.

Його пародії, жарти, епіграми – то не просто веселі, а всесторонні портрети багатьох живих і мертвих класиків (М.Бажана, А.Малишка, П.Тичини, Д.Павличка, І.Драча), зібрані у два знамениті «букети»: «Пушкініана» та «Комаріада». Читачам старшого покоління близькі й такі відомі цикли наслідувальних віршів як «З колисковими вас!» та «Ох, ця попова собака...»

«Поталанило» на іронічну увагу О. Жолдака і нашим відомим землякам: Т.Масенку, С.Голованівському, Є.Доломану, Я.Славутичу, П.Бібі, В.Бровченку. Десятки письменників одержали в «нагороду» пам'ятні «вибрики» жолдаківського Пегаса, які й досі служать зразком для майстрів сучасного веселого цеху.

Є в нашому музеї десятків два документів, пов'язаних з творчістю ювіляра, окремі з них – з бібліотеки Б.Чамлая та з архіву В.Панченка. Є й дві книги: «Маститі мастаки» (1983) та «Щоб не журився колос» (1995). Остання – з автографом: «Дорогим і рідним моїм землякам на щасливу українську долю! Жовтень 1996 р.»

Саме про таку долю він мріяв усе життя, протягом якого гострим пером боровся із суспільними негараздами, вадами і хибами окремих людей, особливо ж любив підмічати їх у творців. Іронізував і над собою, на що здатен лише справжній талант.

З його спогаду про початок творчого шляху («Літ. Україна», 27.08.98, «Соціалізму додавали») мені сподобався такий епізод.

...Стояв страшний 1937 рік. Його однокурснику оголосили догану на комсомольських зборах за те, що той опівночі посмів вимкнути радіо, недослухавши «Інтернаціонал». Спокутувати гріх того направили в «заслання» - в село, щоб позаписував нові радянські пісні, які нині звучать з вуст ударників колгоспних полів. Поїхав з ним і Олесь – підтримати друга. На жаль, їм не повезло знайти щось на зразок «шлягера»:

*А сонечко сходить, та все звідтіля,
від Сталіна рідного, з нашого Кремля.*

Та як повертатись в деканат з порожніми руками? Так і до «ворогів народу» можна було докотитись! Тож хлопці вирішили, що вони «не в тім'я биті» і, їдучи в поїзді до міста, склали отакий зразок соціалістичного «фольклору»:

*У колгоспному саду яблука не кислі.
Ти, дівчино, не сумуй, що в тебе на мислі?
Я доярка хоч куди, брава, чорноброва,
Пізнає мене здаля й слухає корова.
Як про Сталіна-вождя пісню заспіваю,
Десять літрів молока від корови маю.*

А завершили співавтори «народного шедевра», як і годилось в той час, гаслами:

*Переможно йдуть вперед
більшовицькі лави,
Слава Сталіну, Кремлю
і дояркам слава!*

Похвалив їх, не відчувши провокації, декан, догану з комсомольця зняли. А «пісенний скарб» сталінської епохи навіть опублікувала запорізька «Зоря»...Так змолоду гартувалось перо Олесь Жолдака, щоб згодом усе життя гартувати інших. А робив він це завжди з молодечим завзяттям, талановито й доброзичливо.

Кіровоградська правда, 2013, 22 березня

Про А.Загравенку

«ЦЕЙ ЛЮБИЙ СВІТ ВІД ШЕЛЕСТУ ДО ГРОМУ...»

Просила якось сина, коли той вчився у художній школі: «Намалюй мені оце!». Не зумів чи не захотів. А в природі таке не часто побачиш. Зрідка ж увечері, в сиру погоду я милуюся дивним пейзажем, зітканим із світла і дощичку, - золотими «снопами» іскорок дощу й туману, що падають з-під ліхтарів.

І так приємно було мені в епоху плюралізму зустріти однодумця! Може, саме ці золоті «снопи» і дали привід Анатолію Загравенку так загадково назвати свою першу книгу поезій – «Іскрини дощу»? Може, молодий вітер, з яким він дружить, підказав? Втім, однодумність автора і мене, читача, суттєвіша. Вона – в тому, що кожен його вірш близький мені по суті, по духу, по настрою. Здається, під цим і я могла б підписатися: «Цей любий світ від шелесту до грому відлунням теплим у душі моїй», але ж от випередив мене поет із Знам'янки і написати, і видати! І – слава Богу, можна тільки порадіти, що не лише мені – з автографом, а й ще хоч кільком сотням прихильників поезії «Іскрини дощу» освітлять заморочене буття (книжка вийшла 1990 року в «Промені» тиражем всього 650 примірників). На жаль, на тиражах поезії криза наша вже віддзеркалилась, на щастя, на ціні – менше. Година-дві духовного, радісного, хоч часто і болісного спілкування з поезією А.Загравенка коштує принизливо дешево – 20 копійок... Але такі реалії сьогодення – ціна талантів швидше падає, ніж росте... З десяток років тому я звернула увагу на його публікації в обласній і республіканській періодиці, колективних альманахах «Там, де Ятрань», «Кроки».

Давайте ж разом тепер перегорнемо ці 40 сторіночок душевного трепету. Раптом справді, як на сеансі екстрасенса, збудеться пророча обіцянка автора?

*І всі печалі тріснуть, ніби глеки,
повалені прибоєм свіжих сил...*

«Баладу древності» читаю і перечитую. Вона – про першу зраду свого племені, роду, народу, про першу криваву помсту, про першого ката, що став володарем над людьми, поневоленими чужоземцями... Страшний і пам'ятний той урок боротьби за свободу і незалежність ніби продовжує вірш «Кордон». Тут історія вже зовсім наближена до нашого сьогодення, а проблеми миру і ворожнечі все так само, як і в древні часи, мучать людей:

«Чи ж ворог дасть тим хлопам порадіти?»

І не тільки цей сумнів болить поетові. Тривога його багатооб'ємна: за долю рідної мови, яка поволі згасає в середовищі, де «руським лишь владеют языком», а їй живеться гірш, ніж на чужині. За долю пам'яті українського народу, з якої, як із шкільної дошки, стільки старались витерти небажаних знань! З якої, як із підручника, виривали нагло цілі глави... Це до українського народу його болісне запитання:

*Чом твої красиві й мудрі діти
На стрімкім життєвім рубежі
Зневажають отчі самоцвіти,
Вкохані в коштовності чужі?*

Увагою і пошаною до героїв Великої Вітчизняної віє від низки віршів про цей страшний (а який – не страшний?) період нашої історії. І не лише солдатів поет вважає героями, а й тих, на кому тримався тил – матерів наших, дітей, юних вдів. Нема тільки серед них місця тим запроданцям, хто й після повернення з «неблизьких місць», все ще втікає від людської пам'яті.

Якимось особливо ніжним гімном жіночому нелегкому щастю звучить вірш «Купальниці» – серед творів воєнної тематики. І страшним щемом ятрить душу інший – «Божевільна». ...Сторінка за сторінкою, вірш за віршем – ніби яскраві маленькі новели про війну, про повоєнне злиденне село і

дитинство, про лихий вітер репресій над невинними людьми. Про те, як шукаючи, хто правди, хто кращого життя в містах, ми оміщанювались, забуваючи те, що зросло і живило нас на рідній землі.

Але іскри віри і надії на наше фізичне, моральне і духовне відродження теж розгортаються в поетичних строфах:

*І земля, напалена в стихії,
все-таки оправиться від мук,
як її доглянуть і засіють,
докладуть дбайливих, мудрих рук.*

Густим теплом любові і ніжності – синівської, подружньої і товариської радують останні ліричні вірші збірки. Це і «Ятранські ронделі», присвячені В.Козаченку, письменнику-земляку, і рядки про кохання А.Фета та Марії Лазич, і мінорні пейзажі України, де «настояна печаль на полянах» і яку:

*...цар недоконав
І недомучив Сталін,
що похилила верби в став
у віковій печалі.*

...Серед предковічних символів України – верб, тополь, калини, соняхів – і журавлиний ключ. Тому й вірш «Ой летять журавлі» я сприймаю як щемну народну пісню-мрію про окриленість людську і про земне тяжіння, що з усіх багатих і теплих країв кличе додому і журавлів, і людей. Бо на фоні усіх пережитих втрат – найвища з них – це втрата Батьківщини.

Щоб цього не трапилось – не допустимо остаточного зубожіння, збайдужіння і очерствілості. Книжку «Іскрини дощу» я сприйняла як палку ліричну промову до людей, як заклик мобілізуватись і об'єднатись на творення нового життя.

«Смен», 1993, №1

З ІСКРИН – ПОЕТИЧНЕ ПОЛУМ'Я

Нашу першу зустріч і зустріччю не назвеш. Так, творче здибання у колективній збірці поезії «Кроки», де упорядник наш земляк, поет Віктор Корж, зібрав під одним дахом (тоді жартували - «у братській могилі») поетів з чотирьох областей України: Дніпропетровської, Запорізької, Черкаської та Кіровоградської. Творчою владою упорядник явно не зловживав – щодо кіровоградців. Нас у збірці, виданій у Дніпропетровську, у видавництві «Промінь», що тоді й діяло як регіональне на області, виявилось аж четверо: Є. Железняков, А. Загравенко, я та П. Селецький. Троє останніх згодом стали членами Національної спілки письменників України.

Тоді, у 1985 році, крізь першу промінну радість публікації – в книзі! – мені найсильнішою видалась добірка земляка зі Знам'янки. Тож вдруге радісне творче знайомство з А. Загравенком уже відбулось у 1990 році, дякуючи його першій збірці віршів «Іскрини дощу», виданій там же, у Дніпропетровську.

Уже точно й не пам'ятаю, але, здається, відгук на ту книжку я опублікувала в «Кіровоградській правді», а згодом – повторила публікацію у першому номері відродженого журналу «Степ» - у 1993 році – році для мене незабутньому, бо вийшла перша моя книга віршів «Заворожи мене».

Пам'ятаю, одразу була зачарована назвою, яку дав збірці Анатолій Загравенко, «Іскрини дощу» (Жаль, про жодну з наступних восьми книг його цього не скажу: сухі, констатуюче-публіцистичні, переважно однослівні збірки «Спадок» (1997), «Дике поле» (1998), «Меди полинові» (1999), «Доля» (2000), «Сповідь» (2001), «Часослов» (2002), «Щастя» (2003), «Майдан» (2004). Як бачимо, поет працює чи не найінтенсивніше з усіх нас, спілчан, щороку – книжка.

Та повернімось до «першої ластівки», майже в ногу з якою і він прийшов у світ на Благовіщення. До першої збірки, яка живе вже серед читачів 18 літ. І не постаріла, не втратила актуальності. Задумаймось над її парадоксальною, в природі неможливою назвою: «Іскрини дощу».

... Просила якось малого сина, який вчився і в музичній, і в художній школах: «намалюй мені оце!». І показувала на явище, яке в природі не часто спостережеш. Зрідка увечері, в сиру погоду, я милуюся дивним пейзажем, зітканим із світла і дощичку, - золотими «снопами» іскорок дощу й туману, що падають з-під ліхтарів.

Тож, звісно, на початку епохи плюралізму було приємно зустріти однодумця! Бо, може, саме це явище і надихнуло поета на таку романтичну назву? (А романтик він виявився ще той при наступному живому знайомстві). Може, молодий вітер з яким (дізналась із віршів) він дружить, підказав?

Втім, однодумність автора і читачки виявилась суттєвішою. Кожен його вірш близький мені по суті, по духу, по настрою. Здається, і я могла б підписатись під одкровенням Анатолія Загравенка: «Цей любий світ від шелесту до грому відлунням теплим у душі моїй». Та й хіба лише я? І багато хто з вас, гадаю, читав ті «іскрини», розігриваючи і насолоджуючи душу добірним словом. Жаль, видавнича криза вже й тоді починалась водночас із гласністю та свободою слова, яка продозувала «Іскрини», видавши всього 650 примірників – на Союз!

Пам'ятаю, душа протестувала і проти цін духовної й сердечної роботи: 20 коп. коштували ті «Іскрини». Такі реалії життя й сьогодні, ціна талантів не росте, а падає...

Читала й раділа, що поет невпинно зростає в порівнянні з першими публікаціями в інших колективних збірниках «Там, де Ятрань...», «Вітрила», у пресі. Нові 40 сторінок його душевного трепету були схожими на сеанс екстрасенса, що входили тоді в моду. Вірилось прочитаному:

*І всі печалі тріснуть, ніби глеки,
повалені прибором свіжих сил...*

(А поетові вже на час виходу першої збірки було 52...пізній, але зрілий дебют, як показав час). Досі пам'ятаю свіже враження від «Балади древності» - про першу зраду роду, племені, народу. Поет уже тоді ніби відчував: Україна – на порозі незалежності і прагнув застерегти народ від помилок пращурів. Тривоги і сумніви поета з першої і в усіх наступних книгах багатооб'ємні: за долю рідної держави, народу, мови, пам'яті, з як і з підручників історії було вирвано цілі блоки сторінок. Увагою і пошаною оточує його поетичне слово мало не в кожній збірці героїв другої світової війни, якими вважає не лише солдатів, а й тиловиків: матерів, юних вдів, дітей. Особливо відчутне найчужніше, найчутливіше ставлення поета до жінок – матерів, коханих, подруг, соратниць. Анатолій Загравенко часто успішно звертається до сюжетних віршів. Вони – ніби яскраві маленькі новели: про війни, репресії, голодомор, злиденне село, дитинство і юність. Окутані вони густим теплом любові й ніжності: синівської, батьківської, подружньої, патріотичної. Ця остання риса його поезії – сіяє крізь його творчість чи не найяскравіше.

І першу книгу поета, і наступні його сповіді моя теж ліро-романтична душа сприймає як палку ліричну промову до людей, як заклик мобілізуватись і об'єднатись спочатку в боротьбі за незалежність України, на порозі якої з'явилась його перша книжка, а тепер – у пориві відстояти свободу і право на європейське, демократичне життя в Україні. Це підтвердив і його вірш «Кредо», що його Анатолій Загравенко прислав мені як додаток до запрошення на ювілейний вечір в Кіровограді, у літературному музеї І. Тобілевича.

Відчуваєте в цих рядках те, що покійний Валерій Гончаренко в рецензії на першу книжку Анатолія Загравенка назвав «Краплинами вогню»? Я – так. І мій друг та співавтор – кіровоградський композитор Павло Гарбар, який надихнувшись його поезією створив у ювілейний рік перші дві пісні «Скрипка, бубон і гармонь» та «Я іду між ранкових заграв». Багатьом знайомим композиторам – А.Борисенку, О.Лазареву теж давала поезії Анатолія Загравенка. Тож надіюсь, що пісні, про які ми ще не знаємо, народжуються. Такої поезії – пристрасної, патріотичної, пронизливо-любовної, а часом лукавої та жартівливої нам, українцям, ой як не вистачає на сценах.

Традиційно пишучи про творчість поета, неможливо замовчати його життя. Ось кілька штрихів. Родом з Новоархангельська, земляк Євгена Маланюка. Вчився у Львівському технічному училищі, працював у чавунно-ливарному цеху Алтайського тракторного заводу. Армію відслужив у Підмосков'ї. Закінчив Літературний інститут імені О. М. Горького, журфак Київської Вищої партійної школи. Багато років редагував у Знам'янці газети, очолює неприбуткову громадську організацію, мета якої – розбудова повноцінної України. Друкуватися почав з 1956 року – з 18 літ. З 2004 року є членом Національної спілки письменників України. Дані про нього можна знайти в чотирьох довідниках Кіровоградщини та України.

Рідко зустрічаємось – на письменницьких зборах, в Арсенівці, у заповіднику І. Карпенка Карого та в його музеї, на зборах конгресу української інтелігенції – в Кіровограді, в Києві – на форумах українців. Перша риса, яка впадає в очі – надзвичайна скромність. Друга – прихована палкість і пристрасність природи, дар оратора. Після того, як якимось чула його публічний виступ у драмтеатрі – напередодні референдуму за незалежність країни, народився один вірш з присвятою Анатолієві Загравенку (згодом увійшов у мою книгу «Віку мого день» (2000).

*Ви бачили, як перший сніг іде?
В поривах вітру лине знизу вгору.
А листя розгубилось золоте
ще не готове стріть зимову пору.
Тріпочеться, щось вітру лопотить,
мовляв, куди так рано трусиш сніг цей?
А сніг чийсь всекрече сліди,
яким Вкраїна – вільна й сильна сниться
і пікетують чорнобривці й нагідки
прихід зими, невідворотно ранній*

*і сонях-відчайдух до Вашої руки
схиляється у вічному згорянні.*

Дата під ним – 27.10. 1991 р. Зараз дещо змінила, бо стало дійсністю те, за що боровся поет своєю палкою поезією і журналістикою.

Тож многія літа Тобі, друже-соратнику! Втілення грандіозних планів і високих громадянських мрій! А ще – повертайся до вдячної та потрібної роботи: рости юних поетів-патріотів!

Сільське життя Знам'янки, 2008, 7 травня

ПОВНОЦІННЕ ЩАСТЯ – В ЧОМУ?

Анатолій Загравенко народився 7 квітня 1938 року в смт Новоархангельськ. Давно живе у Знам'янці. Член Національної спілки письменників України, автор більше десятка поетичних книг, лауреат обласної премії ім. Ю. Яновського, добре відомий читачам і слухачам. У нашому музеї є його книги, тут з успіхом пройшов один з його авторських вечорів. Після інтерв'ю письменника бажано зможуть почитати й почути його поезію на сайті <http://zagravenko@ucoz.com>. Вона – про Україну, народ, мову, пам'ять.!

- **Антоніна Корінь:** Анатолію, пройшло 45 років з часу твоїх перших публікацій. Як починався шлях із робітників у письменники?

- **Анатолій Загравенко:** У 1957 році я опинився на далекому від України Алтаї. Після закінчення Львівського технічного училища, де оволодів спеціальністю формувальника-ливарника, одержав направлення на Алтайський тракторний завод. Тут було дуже багато українців. У чавунно-ливарному цеху працював на конвеєрі. Одержавши першу зарплату, відразу ж зробив замовлення у «Книга поштою». Назвав їм усіх класиків української літератури, навіть Панька Куліша, чим у той час міг на себе наклікати підозру у зацікавленості українським буржуазним націоналізмом. Слава Богу, обминуло. Одержав гарний чотиритомник української поезії, де й справді були твори цього письменника разом із моїми найулюбленішими. Тарасом Шевченком, Іваном Франком, Лесею Українкою, Степаном Руданським та ще багатьма класиками та сучасниками як Володимир Сосюра, Олександр Олесь. То була така радість! Той чотиритомник зберігаю й досі. Того ж року спочатку у львівській молодіжній газеті, а згодом і в журналі «Жовтень» з'явилися мої перші публікації. Це було заявкою на те, що подальша моя доля неодмінно буде пов'язана з художньою творчістю. Так воно й сталося.

- **Цікаво, яке спілкування з письменниками і поезією в молодості було пам'ятним і мало на тебе вплив?**

- Навчаючись у Львові, я вперше побачив на бібліотечній книжковій полиці і взяв до рук двотомник Сергія Єсеніна. Скінчилося це тим, що власноруч переписав ті два томи, а згодом знав їх напам'ять.

У Львові вперше побачив живого поета – Ростислава Братуня – під час репетиції самодіяльного ансамблю, де я читав його вірші. Навіть трішки поспілкувалися. Там же дізнався про Дмитра Павличка, котрий пізніше привітає мене з публікацією у журналі «Жовтень», де він тоді працював. Цей поет став моїм кумиром.

В армії я теж був невтомним учасником художньої самодіяльності, редактором і випусковим ротної газети. Служив у Підмосков'ї. Все його об'їздив з концертними виступами. Крім того, що читав вірші зі сцени сам, всю роту задіяв у спектаклі за власним сценарієм...

У мене було з кого брати приклад, було кого любити, глибоко шанувати. Пізніше я познайомився з Василем Козаченком. Він мене не відразу, звичайно, але згодом не тільки визнав, але й оцінив, даруючи свій чотиритомник з автографом: «Хорошому землякові та хорошему поетові Загравенку Анатолію Романовичу на добру згадку про Синюху, Знам'янку і Чорний ліс. 25.VII.80».

- **У нашій письменницькій організації лише ти та Юрій Обжелян закінчили літінститут. Розкажи про це.**

- В Літературний інститут імені О. М. Горького я вступив у 1965 році. Про цей вуз мріяв з дитинства. Двічі проходив творчий конкурс, але зважився поїхати на вступні екзамени тоді, як добре підготувався. Навчався на заочному відділенні. А вступити до нього можна було тільки із солідним трудовим стажем. Переходячи з курсу на курс, ми одержували тематичні розробки, мали широкий вибір контрольних робіт, які не просто оцінювалися, а й детально рецензувалися. Ми були забезпечені правом широкого і вільного вибору тем, спецсемініарів. За прочитані викладачами лекції ми нерідко аплодували стоячи, а то й зі сльозами радості в очах. Для уродженця і жителя периферії, це було справжньою казкою, найбільшим у світі щастям. Захищався, як і всі в цьому вузі, творчою роботою, збіркою поезій. Саме тут я власноручно переписав працю Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Це для мене мало вирішальне значення. Звичайно, я міг за це поплатитися. Та обійшлося...

Я тут не тільки побачив, а й почув багатьох літературних світил – Роберта Рождественського, Беллу Ахмадуліну, Василя Федорова, Льва Ошаніна, Олександра Твардовського. Мій літературний керівник, поет Дмитро Ковальов, вражав не тільки своєю високохудожньою, громадянськи виваженою творчістю, а й своєю неперевершеною людяністю, високою порядністю.

- **Твоєю творчістю постійно цікавляться колеги по перу. Як це впливає на тебе? Кого вважаєш духовними вчителями?**

- Я вдячний усім, хто говорив про мене добре слово, в тім числі й тобі, Валерієві Гончаренку, Леонідові Народовому, Анатолієві Кримському, Антоніні Царук. Але слова особливої вдячності – відомому українському поетові Володимирові Лучуку. Тільки вийшла моя перша поетична збірка у Дніпроперовську в 1990 році, то він перший відгукнувся в пресі, схвалив, підтримав. А коли пішов із життя, то вже його син Іван видав солідний батьків альманах про нашу рідну мову, де разом з класиками, сучасними знаменитостями подано й три мої вірші.

Рекомендації в Національну спілку письменників України мені свого часу давали Володимир Яворівський, Володимир Базилевський. Писав рецензію на першу книгу Микола Сом. Це для мене багато значить. Та, звичайно, найголовніший мій духовний учитель Тарас Григорович Шевченко. І творчість його, і життєвий подвиг для мене – невмирущий приклад. Пізніше додався знаменитий Євген Маланюк. З городу моїх батьків я мав змогу бачити місце над Синюхою, де колись була їхня хата.

- **Журналістика й література у тебе завжди були поруч. Плюси чи мінуси в цьому?**

- Стало шаблоном вважати, що газета, тим більше районна, вбиває таланти. Я люблю журналістику усіх рівнів. Самовіддано, у надзвичайно важких умовах, трудився у редакціях, лише у Знам'янці на редакторській посаді – 28 років. Бувало, що тільки вистачало часу поголитися та наспіх перекусити, а то все робота, робота... Не скаржусь. Все нормально. Там нажив і ворогів найлютіших.

- **Чи бували творчі кризи?**

- Бували, є і ще будуть. Та все ж я – та людина, що не може й хвилини без творчого плану та творчої задумки. Може, тому й колегам зі мною було кому аж надто легко, а кому нестерпно важко. Вже такий, як є. Зате з горя не п'ю, не хникаю, не гнусь. Я люблю роботу, дію, життя у всіх його проявах.

- **Муза, Бог, натхнення: як ти це відчуваєш?**

- Дружина Олександра Миколаївна Черкасова тепер в іншому світі, то я за неї щоденно молюсь Господові, як і за дітей та онуків, за Україну, поки ще далеко не таку, якою вона повинна бути. Молюся, звичайно, й за те, щоб такі згинули, як роса на сонці, її численні вороги. Бог мені допомагає. Дружина улюблена теж відчутно сприяє. Я відчуваю з нею нерозривний зв'язок. Духовно

ми навіки разом. Маю намір видати на добру пам'ять про неї велику поетичну книгу із численними знімками. Вона у всі періоди свого життя була винятковою красунею. До того ж це була справжня особистість, рідкісної вдачі, високопорядна, чиста душею, донька солдата, що не повернувся з війни.

- **Ти і громадська робота – нерозривні?**

- Я є одним із громадських активістів і палких прихильників утвердження в Україні повноцінного громадянського суспільства. Свого часу в міській газеті та окремими випусками видав сотні розповідей про активістів неприбуткових громадських організацій. Нагороджений Грамотою Фондів «Відродження» та «Євразія» за письменницько-журналістські творчі здобутки у веденні цих тем. Вивчав досвід у цій справі Канади, де побував, Німеччини, США, нашої області, а також Черкаської, Дніпропетровської, Полтавської, Миколаївської, міста Знам'янки та району. Доносив вивчене до численної читацької громади.

- **Знаю, що у видавництві зараз твій ювілейний двотомник. Дозволь нам туди зазирнути.**

- Там я постану перед читачами не тільки поетом переважно епічного жанру, але й драматургом та прозаїком. Написав дві драми «Карцер» про страдницький шлях Василя Стуса та «Мор» - широко панорамний твір про навмисний Голодомор 1932-1933 років. Сучасні мої герої також борються нерідко до останнього. Молоді, що тільки вступає в життя, я радив би для прочитання, щоб усе життя не зраджували сили, свою героїчну поему в прозі - «Сиве кохання».

Цей двотомник перед тим, як він потрапить до читацьких рук, я маю намір освятити в Українській православній церкві Київського патріархату, так само як колись, в час, коли козаки у Холодному Яру святили свою бойову зброю, я освятити свою письменницьку ручку в ім'я багатостраждальної України, її гідного майбутнього.

Маю намір видати книгу поезій «Наша честь» переважно про Тараса Шевченка, солідний том лірики, велику книгу українських рубаїв, сонети, ронделі тощо.

Отже, моє творче життя не тільки існує, а ще й утверджує нашу українську державну правоту та святе право на неї багатостраждального народу. Як і належить письменникові, не голіруч, а зі зброєю в руках дію в цій житті. Хіба вже тільки це не є повноцінним людським щастям?

- Дякую за інтерв'ю, здоров'я, щастя і нових книг тобі!

Кіровоградська правда, 2013, 9 квітня

Про О.Іваненко

БЛИЗЬКІ УСІМ ПОКОЛІННЯМ

Цього року ми з сином придумали собі гру «Літературний м'яч». При кожному «пасі» гравець має назвати ім'я письменника, а у відповідь почути від іншого гравця назву його книги. Якщо б уявити широке коло читачів, яким добре відоме ім'я української письменниці Оксани Іваненко, то їх було б чимало.

...Багатьом з нас О.Іваненко - вірний друг з раннього дитинства, коли ми ще й не знали імені жінки, що подарувала нам пречудові казки. А вони йшли та йшли собі до нас із букварів і читанки, а пізніш - з підручників літератури.

Такі житейсько-правдоподібні і в той же час - чарівні «Лісові казки» і «Великі очі» були й моїми чи не першими з «товстих» книжок (до 200 сторінок!), які приносила мама із шкільної бібліотеки, як тільки я пішла до школи. Книжки Оксани Іваненко виходили на той час уже три десятиліття, з 1925 р., тож я була вже в числі третього покоління її юних читачів. Перші ж казки відзначили Маршак, Чуковський. Я й досі пам'ятаю найулюбленішу з її книг - «Рідні діти», особливо розповідь про дружбу Тоні і Світланки. Ту книжку я ще підлітком «проковтнула» при гасовій лампі за кілька ночей. Саме «Лісові казки», «Рідні діти» та роман «Тарасові шляхи» в 1974 році було

відзначено республіканською літературною премією ім. Лесі Українки, як кращі твори для дітей і юнацтва.

З «Тарасовими шляхами» спочатку в уривках, а потім із романом про нашу гордість - Кобзаря - моє покоління знайомилось в юності. Як і з іншим дуже популярним у читачів її твором «Марія» - про Марка Вовчка. Про ці твори, що перевидавались багато разів, уже писано-переписано (бібліографія її творів і критика займає 20 друкарських сторінок) важко додати щось нове. Просто до них, як до літературних вершин, освячених нашими національними величними іменами, ще треба йти та йти наступним поколінням, щоб очищатися серцем і душею, бути ближчими до духу народного.

З багатьма його носіями Оксана Іваненко була знайома, дружила і працювала впродовж життя. Про них - оригінальний зелений томик спогадів з оранжевим кетягом горобини, мов прожилками пам'яті. За цю книгу «Завжди в житті», видану в 1985 р., О. Іваненко одержала звання лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка. В передмові до неї вона пише: «Ці мої нариси зовсім не літературні портрети, не літературознавчі розвідки, не біографії видатних людей. Це спогади про себе саму, про свою працю, про незабутні зустрічі з людьми, котрі назавжди увійшли в моє життя, вплинули на мій шлях, на мій ріст, на моє загартування». А серед цих людей була і «названа мати» - Ольга Форш, і вірні старші товариші - П.Тичина, М.Рильський, М.Тихонов, друг, учитель і колега А.С.Макаренко. Дружба єднала О. Іваненко і з Бажовим, з сім'єю нашого земляка - Юрія Яновського - особливо тепла. «Хіба я коли насмілилася б сказати: «з Юрієм Івановичем ми друзі?». Та все-таки насмілюсь коротенько написати про те багатство, скарб, які лишилися в моєму серці від зустрічі, від спілкування з цим чудовим, незвичайним письменником...». І далі - зворушливо-радісні і сумні спогади.

Цікаво розмірковує в цій книзі авторка над тим, як багато важить у житті людини все, що трапляється вперше. І тут же - готова «ілюстрація» до роздумів. Я читаю з трепетом душевним спогад про її названого «молодшого брата» - поета Ігоря Муратова. А з трепетом тому, що саме він був першим «живим» поетом у моєму житті, саме його книга з автографом після зустрічі в Харкові, де я вчилась, стала першою в моїй колекції автографів. Та зустріч ніби відчинила мені двері в запашний світ поезії.

...Ціла плеяда діячів культури проходить крізь цю книжку. А між друзів набагато зриміше, ніж у книжках художніх, проступає образ письменниці, що подарувала нашим батькам, нам і нашим дітям-внукам стільки душевної щедрості, стільки енциклопедичних знань і в своїх творах, і в перекладах П. Бажова, Андерсена, братів Грім, окремих творів В.Короленка, Л.Толстого та роману А.Моруа «Гургенев» на українську мову.

...З великої бібліотеки, що збирав увесь книголюбський рід Іваненків, збереглась у війну єдина книжка П.Тичини з автографом: «Справжньому поетові в казках дитячих, письменниці, художні прийоми якої - і самобутні, і оригінальні, а також з народним мистецтвом дружні, - Оксані Іваненко» (39 р.). Так високо цінував Тичина творчість ще молодій авторки.

Приємно згадати це нині, коли виповнюється 85-річчя з дня її народження, коли перед нами - її такий вагомий творчий спадок.

Народне слово, 1991, 26 квітня

Письменники: М.Бутенко, М.Ільїн, А.Корінь в ОУНБ ім.Д.Чижевського

М.Бутенко, М.Ільїн, О. Кердіваренко, А.Корінь - в ЗОШ №22

А.Корінь - серед учнів ЗОШ №22

А.Корінь Н.Бредихіна, О.Полевіна, – в інституті ім. В.Сухомлинського

*Авторський вечір А.Корінь у Кіровоградському міському Будинку вчителя.
Поезію читає А.Загравенко*

Творчий вечір В.Кондратенко

Колектив творчого об'єднання «Парус»

Про Д.Іванова **ПОДИХ ПОЕЗІЇ**

Особисте знайомство з Дмитром Івановим відбулося цієї весни, на ювілейному вечорі, присвяченому 100-річчю з дня народження Д.Бедного, земляком якого є молодий поет. До цього я кілька років стежила за його раптовим, яскравим входженням у молоду поезію України. Уже перша книга Д. Іванова «Зерно і любов», що 1977 року вийшла у видавництві «Молодь», справила на мене сильне враження.

У передмові до неї Іван Драч серед індивідуальних рис поета – дебютанта відзначав душевний дар активно співпереживати, неудавану справжність, конкретизм нашого часу і суспільства, уміння опоетизувати драматичні ситуації. Та впевнена, що й без цієї привабливої характеристики читачі відчували подих справжньої поезії.

І ось на моєму столі, вслід за першою книгою і вкладеними в неї вирізками із старих журналів і газет з віршами Д.Іванова та дитячою (на жаль, не дуже вдалою) книжечкою «Граї, сопілонько моя», появилася третя збірка — «Заповіти мого роду» (К., Радянський письменник, 1983). Радує і ліричне оформлення збірки, виконане художником Є. Поповим (до речі, він оформив і першу книгу), і майже вчетверо, порівняно з першою книгою, зрослий тираж - 13 тисяч примірників. Але все це помічаєш уже потім, повільно перечитавши вірші, особливо нові, що не увійшли в попередню збірку, і хоч я не чула їх у авторському виконанні, в уяві мимоволі постає зал, де виступає поет:

*В снітнілому залі
розмови схололи,
принишкла робота в
обвислих плечах.
Вже вірші мої недовіру збороли
й засвічують сльози*

у добрих очах...

Гортаючи сторінки книги відчуваєш, як зачастить пульс, бо не можна без хвилювання читати натхненні, вистраждані вірші – новели: «Іванове поле», «Вірність», «Ювілейна балада», «Заповіти мого роду».

На всіх прагне розділити поет своє душевне багатство, вихлюпуючи його із серця в серце. Прагне першим помітити, відчути, допомогти. Та, на жаль, одного поетового серця, навіть найлюдянішого, замало для встановлення злагоди і взаєморозуміння. Мирну тишу порушують ще вибухи і спалахи воєнної пам'яті, а десь в інших точках планети ці вибухи і спалахи - реальні, свіжі. Тому, хоч поет належить до повоєнного покоління, в його віршах - перегук людини з історією країни, відлуння вчорашнього дня в сьогоднішньому. Відчуваєш, які дорогі для нього рядки про героїв громадянської та Великої Вітчизняної. Війна теж не обійшла поета - через три роки після Перемоги помер від фронткових ран його батько.

Героями віршів Д.Іванова я вважаю не тільки наших сучасників: працьовитих, мужніх, чесних, закоханих людей. «Співгероями» у нього виступають уособлені до символів людські почуття, без яких людство не було б людством, ремесло не вилилось би в творчість. Це материнська тривога і синівська та батьківська любов, патріотизм і працелюбство творців і захисників нашої Вітчизни. Власне, з цього всього і складається та заповітна спадщина, яку ми передаємо з роду в рід, з покоління в покоління.

Багато віршів Д. Іванова запам'ятовуються типовістю образів. Герої Д. Іванова настільки вірогідні, переконливі, що мимоволі порівнюєш їх із знайомими людьми, а ставлення до них стає співзвучним авторському. Хочеться відзначити й те, що особливе місце в галереї образів Д. Іванова займає жінка: мати, кохана, наречена, донька. Приваблюють автобіографічні поезії.

Взагалі ж усі вірші Д.Іванова єднають ліризм і громадянство, конкретність і в той же час - романтична піднесеність.

Кіровоградська правда, 1983, 25 вересня

ГРОМАДЯНСЬКЕ ЗМУЖНІННЯ ТАЛАНТУ

Наприкінці вересня минулого року на запрошення товариства любителів книги в області і м. Кіровограді виступав перед читачами наш земляк - поет Дмитро Іванов. Його книгу «Заповіти мого роду» висунуто на здобуття республіканської премії «Чуття єдиної родини» імені Павла Тичини.

Знайомство з Дмитром Івановим відбулось минулої весни, під час ювілейного вечора, присвяченого 100-річчю з дня народження Д.Бедного, земляком якого є молодий поет (майже двадцять років тому він закінчив Губівську середню школу ім. Д.Бедного). А восени запросили його в нашу бібліотеку. Відбулася зустріч з поетом, знайомство з його творчістю.

Недавно вийшла друком третя збірка Д.Іванова - «Заповіти мого роду» (К., Радянський письменник, 1983). Радую і ліричне оформлення художника Є. Попова (до речі, він оформив і першу книгу), і майже вчетверо, порівняно з першою книгою, зрослий тираж - 13 тисяч примірників.

Він не «обманув», як того сам побоювався, ні надій читачів, ні напутніх слів наставників. (Рецензентом нової книги був І.Драч, а в передмові Б. Олійника до неї сказано: «Дмитро Іванов - один з тих небагатьох, про кого можна без натяжки, без пом'якшених скидок на молодість сказати: поет від бога. У нього немає «прохідних» віршів. Навіть у менш вдалим із них обов'язково зблисне чистий діамант справжньої поетичної знахідки, якийсь неординарний, свіжий «хід»).

Відкриваємо книжку поета, і на повні груди вдихнемо свіжість річкових берегів, красу степових сіл Кірозоградщини:

По всій Тарасівці горять сади.

Отим квітневим

*запашним вогнем.
В мілкій траві
ворушаться сліди,
веселих ніг, сполоханих дощем...*

Сила емоційного впливу поезії Д.Іванова, по-моєму, у високій больовій ноті співпричетності до простих, на перший погляд, а насправді таких складних людських доль і характерів. І не тільки людських. Завдяки дуже поширеному в його книгах традиційно – фольклорному прийому персоніфікації ми сприймаємо на рівні людської біди Рожевої квітки (...«вистрибнула з воза. Її ніжку переїхав грузовик...»), і біду останнього вола Сірого, якого спроваджують із села, радість райдуги, що «пасеться в долині», і русявого коника, що «на дірявім возі живого лугу оберемок віз...»

Нашу мирну тишу порушують лише вибухи і спалахи воєнної пам'яті, а на Гренаді, в Нікарагуа - ці вибухи і спалахи - реальні, свіжі... Тому, хоч поет належить до повоєнного покоління, в його віршах - перегук людини з історією країни, відлуння вчорашнього дня в сьогоднішньому.

Відчуваєш, як дорогі для нього ці рядки про героїв, ветеранів громадянської та Великої Вітчизняної воєн:

*Я теж дививсь, як град пшеницю трощить,
І чув, як серце мукою
жахтить:*

*Знов на очах вмирає найдорожче,
А ти його не можеш
захистить...*

Героями віршів Д.Іванова я вважаю не тільки наших сучасників: працюючих, мужніх, чесних, закоханих, часом дивакуватих людей. «Співгероями» у нього виступають уособлені до символів людські почуття, без яких людство не було б людством, мати стала б мачухою, а ремесло не вилилось би в творчість... Це материнська тривога і синівська любов, патріотизм і працелюбство творців. Власне, з цього всього складається та заповітна спадщина, яку ми передаємо з роду в рід, з покоління в покоління.

Усі вірші Д.Іванова споріднює одночасний ліризм і громадянство, несподівані переходи від першого до другого (особливо в ударних кінцівках), приземлена конкретність і в той же час - романтична піднесеність, індивідуалізована мова героїв та багатий метафоричний світ, в якому вони «прописані».

Захоплюючись і сперечаючись, хвилюючись і лукаво мружачись, а то (значно рідше) засуджуючи чи зневажаючи «анти- героїв», веде нас поет своїм світом добрих людей і надій.

Хай він ширшає і світлішає.

Молодий комунар, 1984, 19 січня

Про З.Іванова

МОЛИТВА НА ЧЕСТЬ ЗАХАРІ ІВАНОВА

"Захарі Іванов був, є і буде болгарським поетом. Але оскільки його перші дві збірки поезій народилися на Україні, оскільки його середовище - це українські поети, а між обома літературами - болгарською і українською дуже багато близького і рідного, то мотиви болгарського і українського можуть бути і є цілком повнозвучні в одному поетові. Захарі Іванов - поет мудрий, пристрасний, ніжний у найкращому розумінні цього слова".

Хочу зацікавити цією постаттю, перш за все, колег, бібліотекарів і вчителів літератури. Бо після такої глибокої і в силу обставин особливої характеристики Платона Воронька як було не взяти і не розгорнути книжку поезій Захарі Іванова "Азбука почуттів". І от - поезії прочитані. Сприйняла їх

як уроки добропорядності. Як молитви до земної душі на захист добродетельства. В них нема й духу нудного моралізаторства, але сповідальність настільки відкрита і піднесена, що одночасно звучить і проповіддю. У кожному назву поет вкладає якусь "шифrogramу". Назва книжки "Азбука почуттів" відразу дає ключ до сприйняття її програми.

У книзі - більше семи десятків віршів і маленька поема "Сім", переклад з французької. А щоб поділитися з вами враженнями від "най-най" віршів, я і то зробила з десяток закладок. Хтось тут же покине читати цей відгук, бо поезія для нього - непотрібні нетрі. Але я вже не раз бачила, як від її проникливих рядків несподівано завмирала, здавалось би, найнепідготовленіша аудиторія... Отже, далі пишу тільки для таких відданих любителів, як сама.

*Талановитіший - часто перший,
та він і останній,
Талановитіші - і поміж нами.
Він - чудова обкладинка, і непомітний,
мов промінь ранній,
І в'язень свободи - хоч незборимий.*

"В'язень свободи" - парадоксально? Але така участь не тільки поетичного таланту. У вірші "Останнє бажання" я заздрю його герою, для якого "віра животворна - піднятий прапор життя". Кожному б з нас - у руки такий особистий прапор, незалежно від того, який розвівається над натовпом.

В іншому вірші - око вихоплює оці, вражаючі новизною сприйняття себе у світі, рядки:
*Землю ступнями гладимо –
І від того неначе швидше
в неї гояться рани.*

А над цією землею, і над нами - ровесниками свободи і пісні, сходить у тому вірші "добровісне" небо.

*Можна все купити, тільки я
Не продам ні голосу, ні пісні,*

заявляє З.Іванов у іншому вірші. І та заява виправдовується в кожному попередньому і наступному творі, де він так щедро роздаровує любов свою і Болгарії, і Україні.

Час, мабуть, сказати, що Україна стала батьківщиною його молодості. В Києві він закінчив політехнічний інститут. А паралельно опанував українську мову і вперше взявся за переклади болгарською українських авторів. Слово Шевченка і Лесі Українки стало рідним йому, як і чарунок української народної пісні.

Завдяки невтомному молодому будівнику мостів дружби (З.Іванов народився в День Перемоги, але через рік після війни) болгарський читач має в його перекладах з української "Циклон" і "Бригантину" О.Гончара, прозу Є.Гуцала і твори багатьох-багатьох наших відомих поетів: П.Тичини і П. Воронька, М.Стельмаха і Д.Павличка, Б.Олійника, і М.Вінграновського, І.Драча і Р.Лубківського, інших.

Словом, майже все з української поезії, що стало доступним і відомим у Болгарії - справа рук по-справжньому відданого українській культурі болгарського пропагандиста З.Іванова. Завдяки йому видано в Болгарії дві антології української поезії, а третя вийшла ще й у Москві, Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Болгарії та Києві.

І все ж - перш за все - він поет. Один з найцікавіших серед сучасних болгарських.

Саме його, в числі інших, радив мені почитати і болгарський гід Юрій під час подорожі по Болгарії кілька років тому. ...Пам'ятаю ніжний літній ранок у ще сонному містечку, здається, Велико Тирново. Я встала вдосвіта, і пішла вниз бруківкою, і спинилась над берегом дзюркотливої Янтри.

Може, та річка - посестра нашої Ятрані? - подумалось тоді. І зірвала в березі пучечок м'яти - на пам'ять. Тепер уже, читаючи З.Іванова, співставляю його вірші про рідну річечку Струму з тим спогадом. І знов думаю: які ж близькі у нас мови - з одного кореня струмок і Струма, Янтра і Ятрань. І ми - народи - з одного, слов'янського, кореня. І радію, що, дякуючи таким поетам як болгарин З.Іванов і його перекладач - українець М.Сингаївський, кореню тому не даємо всохнути і сьогодні. І знову знаходжу тому підтвердження у віршах про людей різних націй, які несуть свій хрест усе життя:

*Вони умирали.
І смерть - привілей боротьби,
Що підіймала їх над привілеями.
Привілеї зайшли навипиньки,
Як іржа залізними сходами.
І найбільшу радість - зберегти друга
Згодом замінили нещастям -
зберегти себе...*

Та щоб таке не повторилось - З.Іванов пише свої проникливі: "Молитву до ворогів", "Молитву про нас", "Молитву про наклепи", "Невпевнену молитву до моєї матері", "Молитву за дружбу" і "Молитву на кожен день". Спасибі йому за них. Як і за вірші про сторінки нашої роз'ятреної війнами історії - про молодогвардійців і краснодонську матір, про Тичину і Україну. Це він - болгарин, нагадає у своєму вірші нам наш звичай:

*З діда-прадіда,
З поколінь найдавніших
Звичай святий береже Україна.
Повертаєшся на рідну землю –
Мовчки падаєш на коліна.
Розлуко! Розлуко. Доле-принуко.
Чорну землю цілуєш,
Наче мамину чорну руку-
Україно, я на твоїх дорогах,
Наче в твоїх материнських тривогах...*

Спасибі вам, любий друже нашої України, за ці святі почуття. За цю і за попередні кілька книг поезій. Хай Ваші молитви за нас оберігають і Ваше натхнення, мудрість та любов. Хай Бог береже Вас для добра. Хай візьмуть у своє серце Ваші проникливі слова і українці, і болгарини, що теж живуть у нас, на Україні. Хай вони здружують нас, роблять світ затишним і теплим, як рідний дім для всіх людей.

Спасибі і Вашій сонячній Болгарії, яка однією з перших у світі визнала минулого року незалежну Україну.

Кіровоградська правда, 1992, 24 жовтня

Про М.Ільїна
**ДАВАЙТЕ ПРОГУЛЯЄМСЯ
«ПО СКЛОНУ МЕРКНУЩЕГО ДНЯ»**

Недавно я познакомилась с автором этой книги и его первыми стихами, прочитанными им вслух. Хорошими, пронзительными, хорошо прочитанными, похожими на романсы «На бессловесном языке мгновений...» Запомнилось почему-то одно из нескольких услышанных «По склону дня».

...В 80-е годы, когда литстудией «Сивач» руководил в Кировограде поэт и критик, нене лауреат Шевченковской премии Владимир Базилевский, автор многих прекрасных книг, он учил нас изучать поэта и его поэзию, анализируя одно стихотворение. Попробуем вспомнить молодость с помощью строк Николая Ильина:

*У догорающего плеса
Найти упавшую звезду
И, не спеша, бежать с покоса,
Закинув за плечо косу.*

Какие мысли и чувства возникают в прологе? Открывается воображению распахантый простор сельского пейзажа: лето, пора страды, над рекой - закат, уставший косар идет с работы. Какая строчка ударная? «Найти упавшую звезду». В ней суть и соль строфы. Сразу понимаешь: то ли герой, то ли автор, то ли оба – романтики. Ибо даже знойный рабочий день не убил в человеке мечту и веру в её исполнимость.

Вторая строфа развивает тему любви героя к природе и к плодам труда человеческого. Художественные приемы способствуют этому: «у обрыва горизонта», «хлеб красотой немою создан». Чувствуешь опасность: сейчас автор соскользнет на банальную дорожку воспевания всего, о чем начал говорить. Но не тут-то было! Сюжет стихотворения делает вдруг поворот на 180 градусов! И неожиданно появляется любовный мотив, в котором (и после не раз) образ любимой будет перекликаться с образом птицы и песни:

*Присесть у синего колодца,
Постигнуть тайну глубины,
И песню из твоих оконцев
Поймать, как птицу без вины.*

Э, да он – влюбленный, этот уставший косарь, мечтающий найти звезду! Ему есть кому её принести... Но что-то мешает человеку это сделать. Какое-то чувство вины, которое лишь позволяет ему издалека, раздумывая над глубиной и тайной чувств, ловить песню из «оконцев» любимой... Но не приручать песню, как и птицу (воля, свобода в любви – прежде всего), а тут же отпустить на волю, едва дотронувшись. (И это уже благодать!)

Но всё же хочется возместить потерю: мечта, как пойманная и отпущенная песня - птица, неожиданно конкретизируется, автор удивляет нас второй раз:

*И отпустить её на волю,
И утомленную тебя,
На руки взяв, нести по полю –
По склону меркнувшего дня...*

Женское сердце замирает от восхищения: да он не только работник, мечтатель, но и рыцарь, богатырь! (Ведь нас, обычно, раз в жизни берут на руки – в ЗАГСе, кому повезет, а тут – по полю!)

И тут может произойти типичная ошибка с теми, кто знает не только стихи, но и автора, с его сибирским могучим телосложением и доброй полудетской улыбкой... Матёрого Дон-Жуана... Второй раз задумываешься: где автор, где герой?! Да разве это так важно? Важно то, что есть и автор, и герой, и поэзия: мудрая, добрая, чистосердечная, нежная, страстная, а иногда - с лукавинкой и хитрецей.

Стихи с незаезженными образами, сравнениями, со свежими корневыми рифмами, со спокойными элегическими интонациями, иногда – с песенными мелодиями. Поэзия Н. Ильина – широкая, как его русско-цыганская душа, очень живописная (пейзажи, натюрморты, композиции), её бы иллюстрировать цветными рисунками... Петь бы под гитарные переборы...

В три раздела собрал автор любовную, медитативную и пейзажно-интимную лирику. И в каждом стихотворении он познал какой-то особенный миг жизни. И нас к нему допустил, и поделился умением ценить подобные миги. А я поделюсь ещё одним уроком В.Базилевского (в свою очередь – ученика В.Сухомлинского). Когда хочешь сразу получить представление о книге, прочитай первое и последнее стихотворение (такой подход должен учитывать и каждый поэт, komponуя книгу). Прочитали? Надеюсь, прочтёте с удовольствием и все стихи между этими двумя. В добрый путь, цена каждый миг жизни – чужой и своей. Помните при этом; «В конце быстрее жизненный поток...»

А устанете, вспомните стих Н.Ильина и прогуляйтесь (желательно – с любимой на руках, если Вы – рыцарь) «по склону меркнувшего дня». Полезно.

Как и по-авторски «сполоснуть свою душу в росе...», чтобы снова:

«В мир грёз и ласки, яви и видений

Нырнуть, как в омут, с головой до дна...»

*Предисловие к книге Николая Ильина
«Миг жизни», 2004. К., Лисенко В.Ф.*

Про Ю.Касилова

ПУСТЬ ВОЗВЫШАЮТ МИР СОБОРЫ ДУШ

Душа поэта – окошко в большой мир. Сквозь него он, как герой сказки, видит широко и далеко. Жаль, нынешняя жизнь мало напоминает сказку. Периодически вечная борьба добра со злом заканчивается победой последнего. Но герой снова и снова готов к борьбе за правду, радость, красоту, добро, которые не только оберегает, но и старается приумножить. Ведь даже щепотка человеческого благодеяния приближает мир к гармонии, преграждая путь равнодушию – одному из врагов, которые берут человечество в плен.

Душу поэт Ю.Касилов назвал «собором». Здесь и он, и мир кается, делится печалью, приумножает радости – тёплым и светлым словом.

Передмова до книги «Собор души», К., Лисенко В.Ф., 2012

Про О.Кердіваренка

«ДУШ ЯВІМО ЧИСТОТУ»

Відгук на книгу О.Кердіваренка

«Йдучи в незвідані краї»

Щодо заголовка, то авторові вдалося виконати власний заклик.

...Далеко не кожен поет насмілюється оприлюднювати вірші півстолітньої давності, що були колись щоденником палкої юності. Серед наших земляків знаю вже двох таких сміливців - В.Погрібного і О.Кердіваренка.

Мова про останню книгу, яка порушила неписані закони композиції літературних творів і зібрала під одним дахом - обкладинкою лірику, сатиру, гумор, ще й вірші-посвяти жартівливого плану. Тиражем у тисячу примірників книга побачила світ у видавництві «Степ».

Досі я знала О.Кердіваренка як журналіста-публіциста, серед публікацій якого переважала дорога й болюча й для мене тема - село. У 2010 році він став лауреатом обласної літературної премії імені Є.Маланюка за книгу публіцистики «Село - мій ревний біль», складену з газетних публікацій у «Кіровоградській правді». Читала його оповідання й повісті в журналах, у двох книгах прози - «Дні білих камінців» та «А жито половіло». Читала й гумор і сатиру ще в двох книгах - «Візит до президента» та «Відпочинок з бараном». А тут прямо «японський чайний сервіз» - для читачів (у них

суть сервізу в тому, щоб жодна чашка для гостя була неповторною). Що ж, давайте скуштуємо літературного «чаю» з кожної неповторної чашки.

Лірика. Гай-гай, як жаль, що лише в зрілому віці відкривається нам душа такого ніжного чоловіка-поета, романтика, який проніс життям найперші, найтрепетніші почуття, які зафіксував на папері тоді ще молодим, може, й не дуже вправним, але гарячим і щирим пером. Уміння захоплюватися жінками, втілене в компліменти, - це тепер уже рідкість, а тоді (у п'ятдесяті роки) було ось так:

*Яка ти чарівна і мила!
Я лиш одного не збагну:
Тебе весна таку зробила
Чи ти, така, - таку весну?*

А вірші «Де тебе знайти, бачену вві сні» та «Ой у полі чистім, у степу широкім» звучать мелодійно-пісенно, може, ще хтось їх і омузичить, як каже П.Бровченко, і заспіває, бо ж нам, жінкам, не вистачає цього сентиментального чоловічого моря почуттів. Оскільки біографічність цих віршів автор не дуже й приховує, а часом і прямо адресує - «Дружині» (як і всю книгу), то лишається тільки порадіти за тих жінок, кому доля поставила на весільний рушничок поета, який досі згоден і збирати для неї зорі, і діставати їх, і... боротися із фальш-зірками естради, і до останнього подиху звати її «зіронькою єдиною». Цьому підтвердження - і вірші, датовані вже роками третього тисячоліття. Це - про перший розділ «Моє життя осяєне тобою».

У другому - «Не сотвори нікому зла» - добірка сучасної громадянської лірики. Починаючи з вірша, що дав назву книзі, - лірична суміш сповіді з проповіддю. Тут. У пейзажах, приправлених публіцистичними думками:

*«Народе мій, моя печальна Україно,
Душа всіма твоїми болями щемить...
Та є твої пісні і мова солов'їна,
А з ними легше мучитись,
надіятись і жити», -*

автор постає палким патріотом і малої, і великої батьківщини, який дбає й інших закликає захищати чистоту своїх духовних джерел. Медитативні вірші - «Слово» та цикл «Запитання» - уперше в такому ракурсі розкривають нам суть і значення головних житейсько- філософських істин.

Болючі реалії сьогодення знайшли своє втілення в епічних сюжетних віршах «Одвернулися» та «Читаючи «Dritte Weltkrieg». Про це ж і неозначена міні-поема «У Всесвіті світів тих незліченність», де автор приходиться до невтішного висновку:

*Ще не було у нашій краї
раю,
А пекло в нас було і досі є.
Але щоб від перестановки «доданків» сума все ж змінилась, поет закликає народ:
Зведімось духом,
помислом єдиним
Осяймось. Душ явімо
чистоту.*

Бачу авторський потенціал й у письмі для дітей – через казочку «Алісіні свідки» та «Песенку грустного человека», і в російськомовних віршах (автор - російськомовний філолог, а отже міг би бути перекладачем). А вірш «Объяснение» вразив несподіваним поглядом.

Приємно було через призму віршів-посвят очима автора побачити знаних і відомих земляків, тож я вітаю жанр посвят: це жартівливо-серйозний життєпис сучасників, який колись стане історією.

Розділ «Наші хати скраю» (сатира і гумор) радує, веселить і засмучує водночас. Останнє - тому що, на жаль, не переводяться житейські приводи для творення в цих жанрах. Є й свіжість тематики, і вправність пера - у гуморесках, байках, казочках, особливо - у любих моєму серцю літературних пародіях. Є національний колорит, гірка правда про український менталітет, гострий сучасний ракурс бачення вершин і низин нашого життя.

Скромно й зі смаком проілюстрували книгу фотознімки В.Лебедика (пейзажі) і з архіву автора.

Книга вийшла в авторській редакції. Але, гадаю, стороннє око редактора не завадило б жодному поету.

Народне слово, 2011, 20 січня

Про А.Кичинського
ЯК «НЕБАЖАНИЙ СВІДОК» СТАВ БАЖАНИМ

Видана в Чернівцях у видавництві «Букрек» 2013р. книга вибраних поезій Анатолія Кичинського «Небажаний свідок», подарована Олександріві Косенку, директору Одеського Будинку письменника.

Уривок з автографа: «...в Одесі на радість творчості» якраз спроектувався на мене – читачку. Підсилюю емоції, періодично зазираючи на персональну виставку картин А.Кичинського в номер навпроти мого, який я так і зчу «номер Кичинського».

Спершу його книга спровокувала у мене «енеїдівський» настрій і я накатала жартівливу поему «Дача Ковалевського, 111» про наше тут життя – буття, пересипану цитатами із А.Кичинського і йому ж присвячену.

...Наше мимовільне знайомство відбулось у травні 2012р. в Запоріжжі, де проходило Шевченківське свято, на якому ми представляли письменницькі організації в Херсоні та Кіровограді. Традиційно свято включало виставку художників «Мальовнича Україна», де А.Кичинський видав блискучу промову, в якій були й веселі якісь обмовки.

Я тут же відгукнулась епіграмою, яку йому подарувала. Повернувшись додому, почитала поезію Шевченківського лауреата із насолодою.

І ось – його нова книга встає і лягає зі мною, живе на терасі і ходить на море, їздить у маршрутці – читаю і боюсь дочитати. Здається, поки ми разом – мені так затишно в його світі. А прочитаю – ніби наступить вселенська самота. «В зеленім шумі червня» іще не чутно жовтого листка? - саме в цей час освідчуюсь Поетові. Нечасто, знаю зі свого читацько-бібліотекарсько-письменницького досвіду спалахують такі от «романи» між письменником і читачем. Але, слава Богу – повезло в Одесі.

Вивчаю видавничі дані. Серія «Третє тисячоліття: українська поезія». Вип.3 (занотовую поцікавитись, хто ж у двох попередніх? Густонаселена редколегія: І.Дзюба, К.Ющенко, В.Герасим'юк, В.Голобородько, О.Івасюк (єдину не знаю), М.Лазарук, Т.Салига.

Фінвидавець – Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000» (гол. Нагл. Ради К.Ющенко – зрозуміло...).

Шість попередніх книг згадано в анотації (пошукати, перечитати). Є чимало пісень – закономірно, майже половину текстів я не могла читати - подумки «співала».

На жаль, не зовсім задовольнила передмова теж мого улюбленця (царство небесне!) Л.Талалая.

Згодна із думкою про закоріненість А.Кичинського в традицію української поезії, характерну для сімдесятників – і мого покоління теж. Його перегуки з класиками та сучасниками я б швидше назвала «полілогом», а не запозиченням.

Він – у колі близьких співрозмовників, залучає туди і нас, читачів.

Безліч асоціацій під час читання свідчать, щоби «однокорінні» люди. Перегук з А.Тарковським тут же викликає в уяві моє селище Гірниче – межиріччя Інгулу і Сугоклеї, яка «уходит в камыш».

А.Кичинський, як і мій улюблений П.Еліот, уміє відчувати минуле і теперішнє – водночас. Таким чином він чарівно «оживляє» фольклор і ми здаємось його сучасними творцями.

А як своєрідно із споконвічних прислів'їв і приказок вибудовує він модернові верлібри!

Не згодна з Л.Талалаєм – я не відчула впливу П.Тичини на А.Кичинського. Таке враження, що він вмів говорити віршами, тому, захоплена змістом, я не помічаю форми, прийомів, засобів творення вірша – настільки все органічно звучить, як бардівська пісня біля нічного багаття.

Я не критик, не літературознавець. Я не буду вимірювати ритми, звіряти рими, шукати звукописів. Я просто буду цим насолоджуватись і ділитись з вами, бо мені – забагато цього дива. Бо я дозую це читиво: кілька сторінок прочитала – і хапай ручку – щось виникає своє, такий сильний поетичний авторський заряд.

... Іду вчора Французьким бульваром і втягую носом повітря: ага, попереду щойно скошений газон. І тут же згадую «жива і скошена тече в мені трава» (і знаю, буде текти вона в чуйних душах ще не одного покоління читачів!).

Згодна з Талалаєм: час – головний герой А.Кичинського. поруч і в одній упряжці з людським віком, - додаю. Хлопчик – горобчик, - то початок того часу і віку, коли ще не усвідомлюєш часової ріки. Над якою згодом буде спалено стільки мостів! (Не снігом, не звичним для поетів інесем покриває поет голову, а попелом, від спалених мостів. Вражає!

А з яким пістетом згадує він дитинство, звідки родом кожен митець (Про це ж сказав народний артист України Я.Лупій: «Повертайтеся щоразу в дитинство, тільки там – справжнє натхнення! - теж Одеса подарувала пам'ятну зустріч).

Я вперше беру на озброєння афоризм А.Кичинського: «Найгірші в цьому світі ліки – час», досі вірячи, що час – найкращий лікар.

І хочеться переінакшувати, змінювати життя й себе, суперечити закономірностям.

Я не просто читаю і перечитую вірші: «Залатала земля...», «Моя маленька, іскро Божа», «Чолом вам, дерева без імені, назви», «Читаю напам'ять повільний у лампі вогонь» (як давно такої свіжості у звичному не читала!), «Тихше, музико, - грає вино!», «Стояв у лісі дощ», «Золота моя жінко», «Пахне кропом ще й туманом», »Дзвенить павутинка», «Мисливець»... Ні, зупинюсь, бо майже повторю «Зміст».

Вірю, «чапля з болітця виходить послухати вірші», бо я їх транслюю по побілці. Я ними допомагаю відродити літстудію «Ранок» у Новоукраїнці (ось так намагайтесь писати!).

Стоїть пора, коли цвіт бузини співпадає з повнолунням. У цей час, кажуть, жіночі чари – найдієвіші... Шукаю вірш про любов, хоч просякнуті всі нею – вселюдською.

Знаходжу... «Бікфордів шнур у восковім полоні», «Наче в цілому світі – нікого», «І без тебе не можу», «Вагонний роман». Серед них (як і в усій книзі часто бере владу над словом іронія: «Кухонна елегія», «З якої такої причини...», «Оце – мій меч», «Січень. Хрещенські морози», «Процес». Він не виокремлює їх у розділ, а вкраплює.

Сенс життя – де він? Як тільки його не шукають поети! Мені близький пошук А.Кичинського:

*Душа, вогню торкнувшись
обнеклась.*

Замерзла, доторкнувшись до людини.

Оговталась і вкотре подалась

На пошук золотої середини.

Запам'ятовується, що небо не зоряне, а не «зоринне», та й «Найменша сестро лісу – лісосмуго».

Мені подобаються назви віршів у А.Кичинського. «Зміст» читаю як загадкову поему. Так не часто бува в книгах поезії.

*В моєму світі листя і трави,
в моєму святі неба голубого
було б і досі низько та убого,
коли б не Ви, неждано – ждано – Ви.*

«Хай минають роки –

не лияйте, нитки,

не порвіться, нитки» - так закінчує він поему «Вишивання хрестиком». Цього і я

бажаю авторові!

Спасибі, Одесо, в якій я все чекала приїзду шевченківського лауреата, не прибув. Але вважаю зустріч поета і читачки тут відбулась – ми два тижні були «наодинці».

8 червня 2015р., Одеса

Про Г.Книша

ЛЮДСЬКИХ ЧУТТІВ ЛУНА

Не вип'є холод теплоти сердець,

І над оновленням не владна сила тліні.

Красу у квітці відшука мудрець,

А смисл і зміст - в заглибленім корінні.

Ця строфа - з нової книги поезій нашого земляка Георгія Книша «Імення» (К. «Радянський письменник», 1983). Автор її - письменник старшого покоління - народився в с. Петровому на Кіровоградщині в 1922 році. Пройшов фронтовими дорогами Великої Вітчизняної, нагороджений чотирма орденами, багатьма медалями. Перше оповідання опублікував ще до війни, в 1940-у. Сьогодні Г. Книш - член Спілки письменників СРСР, автор дванадцяти поетичних збірок.

Проза, поезія і публіцистика Г.Книша присвячені сучасникам, ровесникам - воїнам, ветеранам і сьогоднішньому молодому трудівнику. Нова книга - теж художній літопис сучасності, виважений «на терезах тривоги серця». Лірику Г.Книша пронизують громадянські й інтимні мотиви, роздуми про смисл і зміст буття. Сьогодні рядок його вірша, присвяченого Ярославу Галану, «і слово йшло солдатом бронзочолим», можна віднести й до творчості самого автора, - поезія його йде мужнім словом ветерана до нас, молодих.

Від першого вірша, яким відкривається книга, багато в чому залежить подальше взаєморозуміння поета і читача, настрої на поетичну хвилю. Читаю:

Як дивна хустка на плечах землі

У сплесках кольорів - шматочок лісу.

Люблю його при сонці, при імлі,

Люблю його шовкові коси трав,

Дуби і сосни, зарості ожини. —

Коли від кулі я отут вмирав.

То він мені дав силу щоб ожити.

Любовно і вдячно пише Г. Книш про бойових побратимів, дорогих і близьких по духу людей, про красу і вразливу беззахисність рідної природи. А ліс в його поезії взагалі займає особливе місце.

Він - і натхнення, і сила духу й величі людської, а ще - невмирущий зв'язківець між минулим і теперішнім часом:

Зарошений ранок - і листя багряне...

Крізь сльози - ледь видимий шлях...

Ведуть слідопити старих ветеранів

По їхніх колишніх слідах.

Відчувається в багатьох віршах, яка дорога і болюча, мов стара рана, ця струна спогадів для поета-воїна. Скрізь помічає він особливі сліди минулого - «замовклі свідки днів, коли самому небу було жарко».

Сліди, сліди... їм довгу путь верстать

У мирні дні, у сьогоднішнє наше.

Вони лягли, як вени під асфальт.

Щоб ними пам'ять струмувала завше.

Глибоко хвилюючі сюжетний вірш «Спинився в здивуванні» (про врятоване життя матері новонародженої доньки ціною солдатського життя) і вірші про вдів та осиротілих матерів, чию любов до полеглих синів благословляє «найстарша мати - Батьківщина».

Закриваючи книгу, ще раз звернулася до вірша, який звучить поетичною програмою для нас, спадкоємців завойованого Перемогою життя:

Недобре слово нерви напина,

А слово дружнє давній біль відсуне.

В мені живе людських чуттів луна,

У них - мого ества живе відлуння.

Жадоба розуміння у серцях

Дарує силу і розумну дужість.

Дай, доле, силу випить до денця

І ненависть, і приязнь, і байдужість.

Поезія нашого земляка надихає на добрі чуття, на дружні стосунки між людьми-побратимами.

Кіровоградська правда, 1992, 20 жовтня

Про В.Кобзаря

НА СТАДІЇ ОНОВЛЕННЯ ДУШІ

Невеликий життєвий досвід людини повоєнного покоління та осмислення сьогоднішніх морально-етичних проблем склали основу першої книги нашого земляка Володимира Кобзаря «Провулок Гвардійський». Обмовлюся відразу - книга справляє приємне враження. Автор щасливо уникає поспішності, властивої багатьом початківцям при виборі життєвого матеріалу, не прагне створити виграшну біографію героя. Для В. Кобзаря життя - не хрестоматійна шпаргалка, з якої покvapливо списується «власний» твір. Художній плавці піддано лише те, що засвоєне і пережите.

Коло героїв досить поважне, як для першої книги. Віковий їх діапазон - від дітей до людей похилого віку, соціальний - жителі сіл, великих і малих міст, колгоспники, інтелігенція. Авторська увага зосереджується не так на фабулі, як на психології. Що здобули ми сьогодні, борючись за себе і з собою, що втратили? Які наші суспільні й етичні позиції - ось що турбує письменника. Як же реалізує він свої задуми?

У широкому плані - проблему взаємин людини і суспільства, людини і природи порушено в оповіданнях «Осіна галявина», Сімферополь, Таврія, 1980, «Перша подорож», «Ніхт ферштейн», «Талісман», в більш конкретному - сім'я і суспільство - в оповіданнях «Провулок Гвардійський», «Гостя», «Толока».

Драматичне оповідання «Осина галявина». Назріває конфлікт добра і зла: в образах колишнього фронтовика, нині колгоспного сторожа Артема і групки міської молоді, що «врубавши» магнітофон, балдіє на галявині, «вписуючись в лоно природи». Об'єкт конфлікту - волелюбна кобила Троянда. Її шукає Артем, а вона знайшла собі «товариство», яке знічев'я побило втікачку. Вагому деталь знайшов автор, щоб показати силу моральної вірності добру. 35 років не стріляв Артем, з війни. І, хоч тоді жодного разу не затримався в окопі, щораз відчував крижаний холод в душі, цілячись в людину, хай і в ворога. Та ж остуда і тепер пройняла його, коли підняв рушницю «на своїх».

Не можна не помітити, що, виписуючи цей традиційний образ людини, відданої землі, роботі, людям, автор підкреслює, що джерела такої духовної стійкості - саме в злитті з природою. Ця ж думка пронизує оповідання «Перша подорож». Герой - старшокласник, що вперше в житті зважився на самостійні рішення і вчинки. Тут і дружба, що не витримала перших же випробувань позакласного життя, і перший екзамен на самоутвердження. Автор переконує нас, що тижневе перебування біля моря дало хлопцю той досвід для душі, якого не вичитаєш у підручнику, не позичиш у товариша. Цей же, але більш підсилений мотив проходить в оповіданні «Ніхт ферштейн». Герой одержав професію, а слідом і першу зарплату. Але під час «обмивання» її відбувається переоцінка цінностей. Василь вступає в конфлікт не тільки з колишнім авторитетом – майстром, а й з чужими людьми, які не відповідають уявленням про поняття добра і принципівості. Заява про звільнення - його свідомий протест проти приниження людської гідності, проти примирення з несправедливістю. Тому, як на мене, трохи недоречна авторська іронія в кінці оповідання: «Він був зовсім молодий. На новому місці він сподівався почати все заново».

Героям цих трьох творів протиставлено антигероя в оповіданні «Талісман», мета життя якого - «будиночок, земелька, гаражик з «Волгарьом». Перша книга - то часто тільки спроба проникнути в складний світ людських взаємин і знайти теми, співзвучні зі своїми думками і почуттями. Названа повість і кращі оповідання справляють добре враження. В «Провулку Гвардійському», наприклад, теж фіксується становлення активної життєвої позиції. В роздумах дівчини і вчинках, психологічно тонко обумовлених письменником, відчутне небажання миритися з чужими рецептами на життя, прагнення не тільки знайти самостійне рішення сімейної проблеми, а й допомогти в цьому дорослим.

Проникнення в жіночу психологію поряд з художнім відтворенням реалій повсякденного буття (що таїть в собі не тільки можливості знахідок, а й загрозу сісти на міліну побуту), бачимо в зворушливих оповіданнях «Толока» і «Гостя». В актив молодого письменника я б віднесла і гарне учнівство. Шукшинські прагнення відкривати «незвичайності в людях» відчутні в оповіданнях, що запам'ятовуються лагідним гумором, якого не так вже й густо в творах молодих. Це - ніби триптих про «чудиків»: «На гастролях», «Пересадка», «Сонячна активність».

Менш виразними вийшли оповідання «Прощання» та «Ніч, як море».

Попереду в молодого автора - освоєння нового життєвого матеріалу.

Кіровоградська правда, 1981, 13 червня

Про С.Колесникова

МОНОЛОГ «ПІДДОСЛІДНОГО» КОЛЕСНИКОВА

(Про останній тиждень квітня 86-го і не тільки...)

«Пульс стрибнув, забився частіше. Прискорилось дихання...» Цей рядок з вірша Сергія Колесникова точно відтворює мій читацький стан в той час, коли я читала його другу книгу віршів «Весни обірване суцвіття», щойно видану в Кіровограді Центрально-Українським видавництвом. (Редактор В.Бондар, художник В.Остапенко). І назва в неї дуже точна і лаконічно-образна, і вірш, рядки з якого почала. Так, це книга про 26 квітня 1986 року, про Чорнобиль. Написана вона

фельдшером і філософом, ліквідатором аварії на ЧАЕС, потім ініціатором та організатором Кіровоградської регіональної організації «Союз Чорнобиль», тепер - інвалідом...

А ще - поетом та пародистом, добродушною, веселою і відвертою людиною, здорованем на вигляд, з дитячою душею - Сергієм Колесниковим. Це його ліричний щоденник-літопис, болюча згадка про те, чому скоро десять літ, і що лишиться в генетичній пам'яті багатьох поколінь. Я слухала колись його лекцію-спогад про Чорнобиль у прозі і жахалась цієї страшної правди, пережитої моїм мужнім ровесником і ще тисячами (боюсь називати інше число) людей.

*Брехало радіо,
Йшла лжа з телеекрана,
Військові йшли -
Ладком за взводом взвод.
Літала смерть
Над чистим плесом вод,
І голосила чайка:
Мати чи кохана?*

На жаль, чимало з того, про що тут сказано в минулому часі, ще є і в теперішньому, і буде - що найстрашніше - в майбутньому. Про це - в кращих віршах-зойках «Балада пам'яті», «Епітафія на юності», «До болю напружені нерви», «Вибач, мамо...», «Весни обірване суцвіття», «Мені уже за сорок...». «Біле-біле все...» (На жаль, в книгу включено і кілька прохідних віршів).

*Піддослідний Колесников
Випроба
в сто сімдесят рентгенів -
це не гра.
Піддослідний Колесников!
До гроба
всього рентгенів тридцять
недобрав...*

Важко було слухати і прозову, і поетичну сповідь ліквідатора і літератора, цей гарячий монолог, потрібний нам усім, аби не ржавіла пам'ять про безвідмовних людей, які ризикували життям біля чорнобильського саркофага. Підсилювали враження від цієї сповіді музичні ілюстрації до книги - пісні Андрія Фоменка у його ж виконанні, написані за мотивами книги «Весни обірване суцвіття».

Спонсором книги стала Кіровоградська філія Харківського товариства з додатковою відповідальністю «Станк-Інвест», де С.Колесников зараз працює, здобувши післячорнобильську інвалідність. А прем'єра її вперше відбулась на Благовіщення в жіночому культурно-просвітницькому товаристві «Жменя» при обласній науковій бібліотеці ім.Д.Чижевського.

Презентацію двох книг Сергія Колесникова влаштували в обласному літоб'єднанні «Степ». Голова літоб'єднання В.Погрібний, І.Гельман, І.Горовий та інші говорили про їх достоїнства, висловили ряд зауважень і побажань.

Цікавим був коментар автора збірок віршів, особливо вміщених у «Весні обірваного суцвіття».

Кіровоградська правда, 1995, 22 серпня

Про В.Кондратенко
«НЕХАЙ ПОЕЗІЯ ОЧИСТИТЬ ДУШІ З МОХУ»

Це рядок з вірша Валентини Кондратенко, чиє поетичне ім'я мало кому відоме (включаючи і друзів, колег). Вона - вчителька української мови і літератури, ось уже два десятиліття віддала цій праці. Народилася у повоєнному селі Димине неподалік Малої Виски, в краї, дуже врожайному на літературні таланти. Там же спочатку й учителювала, згодом в Олександрійському районі, нині - в сільському профтехучилищі біля Світловодська.

Але не "послужний список", звісно, робить людину поетом, а доля, обставини, характер. Я познайомилася з Валентиною Фоківною минулого року, коли вона раптово з'явилася на одному із засідань обласної літстудії "Степ". Думаю, не тільки мене, а й багатьох вразила вона з першого знайомства бурхливим і життєрадісним темпераментом, щирою безпосередністю вдачі, палкими рядками віршів; у деяких із них найбільше зачаровує така рідкісна нині жіночність. Потім, буваючи в обласному центрі, жінка ця кілька разів заходила в обласну бібліотеку імені Крупської, побувала в клубі "Перевесло", сиділа в читальних залах до закриття, брала в мене книги на ніч... Це була поезія Д. Павличка, В. Стуса, М. Вінграновського, Ліни Костенко.

Охоче, хоч і з острахом (як сприймуть?!) взяла участь у двох літературних зустрічах читачів із місцевими літераторами в нашій та юнацькій бібліотеці імені О. Бойченка. А щойно відбувся її творчий звіт в літстудії "Степ".

Писати В. Кондратенко почала зовсім недавно. А до того було життя - складне, суперечливе...

- Мої вірші вирости з ран, - зізнається жінка, - з трагедії особистого життя і драматичної долі нашого народу... Дуже близько до серця приймаю слова поета й поборника правди Василя Стуса: "Поетом себе не вважаю. Маю себе за людину, що пише вірші".

... Недавно Валентина зважилася надіслати свої вірші народному депутатові й письменникові Володимирі Яворівському. Одержала ввічливо-шляхетну й обнадійливу відповідь, з якої дозволила мені процитувати тут кілька рядків:

"Спасибі Вам за вірші, за теплий вогонь Вашої української духовності, не втраченої на холодних вітрах часу... За вірші "оцінок виставляти" не буду, не заради цього Ви їх пишете, а задля того, щоб душа не черствіла. Тож хай бог і доля бережуть Вас".

Вечірня газета, 1991, 26 липня

СПАСИБИ, ОСЕНЕ, ЗА ПІСНЮ!

Є у жінок ювілей особливий, передзолотий. То свято ранньої осені, бенкет чарівного своєю красою, відлітаючого у вирій, бабиного літа...

Такий ювілей постукав у шибочку до поетеси Валентини Кондратенко. І подарував їй перший авторський вечір серед земляків.

...Жагучі циганські очі, рвучка хода, прекрасний сильний голос, що виливається то віршем, то піснею і в колі друзів, і - зі сцени. Це штрихи до її зовнішнього портрета. А внутрішній світ - то суцільна стихія сонячності душі, високих поривів і прагнень, то - потік добротворення. Можна заздрити її учням, яким вона любовно викладає рідну мову і літературу - у багатьох не було такої вчительки-поетеси.

Інколи здається, що це й не жінка, а ріка у вічному стані творчої повені.

А втім - скоро може й інші відчують це, читаючи її книжку поезій «Цвіте мій терновий, запізнілий».

Хай же цвіте і врожайться її житейська, вчительська і поетична нива.

Кіровоградська правда, 1993, 28 жовтня

«НЕ ПОКИДАЙ МЕНЕ, МІЙ ЦВІТЕ...»

29 вересня Валентині Кондратенко – 50

Штрихами до портрета авторки цього рядка можуть бути такі епізоди. Якщо сходами бібліотеки ім. Д.Чижевського стрімко піднімається гарна повновида жінка в усьому срібно-ліловому, в якій циганські очі горять на обличчі кольору степового вітру, то до мене біжить поперед неї новина: «До Вас - поетеса!» Виходжу назустріч і бачу Валентину Кондратенко: з величезною голівкою капусти, гарбузом, відром квітів чи банкою абрикосового повидла - в залежності від пори року. «Чим багаті, тим і раді», — всміхається блискучо-лілово.

Спочатку їздила зі Світловодщини, де викладала рідну мову й літературу в СПТУ, зрідка - з Маловисківщини, де народилася, тепер - з Добровеличківського району, де живе.

Приїздить то на літстудію «Степ», то на збори чи якийсь захід літоб'єднання, членом бюро якого вона є, то в мою жіночу «Жменю», то шукати роботи, бо якийсь час була вчителька В.Кондратенко безробітною. Або просто - скучила в селі за спілкуванням та вдалося викроїти якусь копійку на дорогу з куцого сімейного бюджету.

На завтра чи в той же день я і мої колеги вишукуємо для неї необхідну літературу, особливо поетичні новинки і щось з літературознавства, при нагоді я стараюся щось подарувати із власних записів поезії (вона благоговіє перед О.Олесем і Ліною Костенко). І так - з купкою книг - проводжаю її до зупинки тролейбуса чи на вокзал. Втомлено посміхаємось, бо далеко за північ працювали над її рукописом або просто читали свої та чужі вірші.

Все, що Валентина робить: працює, говорить, співає, няньчить онуків, пише,- все жадібно, захоплено. Не жінка - летюча пристрасть. Такі в неї і вірші.

У передмові до її першої збірки «Цвіте мій терновий, запізнілий», досі через брак коштів виданої лише часткою тиражу у видавництві «Степ» (редактор і видавець В.Погрібний), поетеса Тамара Журба високо поцінувала її творчість. Зокрема, відзначила високий лет душі, непересічне поетичне мислення, вдале поєднання інтимних та патріотичних мотивів.

Вірші В.Кондратенко ніби зіткані з тонкої музичної та молитовної «пряжі». Може, тому вони все частіше «переливаються» у пісні, лейтмотив яких винесено в заголовок: «Не покидай мене, мій цвіте»? А за словом «цвіт» мені бачиться і світ, і любов, і вік, і краса жіноча, на яку доля не поскупилася, як і на талант. Він зійшов, як пізній місяченько на темному небі її житейських драм і трагедій... Вірші її - як послання, як невідправлені листи до коханого, до дітей, до землі рідної, до друзів і ... ворогів, перед якими слово - єдина її зброя:

Не судить, вороги, не судить!

Я, як айсберг, для вас незбагненна!

Маю душу вулканно-вогненну —

Лихослів'ям її не згасить.

В.Кондратенко у віршах довірлива і честолюбна, відкрита і вразлива, як мішень. Серед поетів є така думка: якщо в літератора дар безмежної відвертості сильніший за версифікаторство, то це і є не просто віршотворець, а поет. Вона - поет. Вона ніколи не підлабузнюється до читача, не прагне сподобатись, не заграє, не кокетує. Навпаки, має мужність поглузувати над собою. За її віршами - густий ліс начитаності, в якому вона не губиться. Бо це не загрожує їй, як іншим, творити щось вторинне.

У своїх віршах В.Кондратенко не просто розповідає про себе (і про нас), а сповідується і проповідує нам свої духовні та душевні кришталі.

Якщо умовно прийняти гіпотезу, що люди діляться на тих, хто «з царем у голові», тобто, прагматиків, і на тих, хто «з Богом у душі» - митців, мрійників, мучеників, то Валентина, безумовно, живе серед останніх.

Ці, останні, в свою чергу, як зауважив поет Є.Винокуров, пишуть: хто - книги-вікна, а хто - книги-віконниці. Вірші В.Кондратенко, які ввійшли в її першу книгу і написані пізніше, я вважаю вікнами у світ її доброї, багатогранної, по-українськи романтично-пісенної душі, яка 29 вересня святкує свій день народження.

Але у поетів, як писав білорус Максим Танк, день народження - щодня. Задумайтесь, чому він так сказав. Може, тому, що поет у кожному вірші народжується заново? Цього й бажаємо поетесі Валентині Кондратенко.

Кіровоградська правда, 1998, 24 вересня

НЕ ГАСНИ, КУПАЛЬСЬКИЙ ВОГОНЬ ТВОРЧОСТІ НАРОДНОЇ!

Збулась, нарешті, мрія мого життя. Уперше в с. Олексіївці Добровеличківського району я побувала на народному святі Івана Купала, яке організувала і провела разом з колективом друзів і однодумців-земляків директор СБК Валентина Кондратенко-Процун.

Над водою, на зелених пагорбах у центрі села, недалеко від Будинку культури, під молодим місяцем зібрались жителі Олексіївки, Кирилівки та Помічної від малого до старого, а найбільше – молодих людей. За сценарієм і режисурою В. Кондратенко та О. Усової третій рік проходить це свято, і нині прекрасне дійство творилось у кращих давніх українських народних традиціях. Дівчатка і дівчата водили хороводи – у віночках з польових квітів і білих сорочках, - у супроводі народних пісень, які виконали молодіжний дівочий вокальний ансамбль «Польові русалочки» та жіночий вокальний ансамбль «Лебідоньки». Ведучі – Валентина Кондратенко та Наталя Шелюк керували всім дійством, поетично розповідаючи про древні символи цього ще язичницького свята – воду, вогонь і любов.

А їх розповідь відразу ілюстрували парубки, які встановили і підпалили Івана Купала, дівчата, які завітчали стрічками зелену Марену, Водяник з Русалкою, Відьма, яка хотіла перешкодити людям поклонитися силам природи.

А коли спалахнуло купальське вогнище, і тисячі іскор полетіло в небеса до зірок, а віночки зі свічками, пущені дівчатами, попливли за водою, люди йшли і йшли з усіх кінців села, і здавалось, що це довженківська кіностудія знімає прекрасний фільм про рідну Україну.

Продовжувалось свято мало не до ранку на площі і сходах Будинку культури, де під веселу музику оркестру танцював і співав здається всенький світ. Чудовий концерт дали присутнім солісти Зінаїда Цуркан, Наталя Шелюк, колективи художньої самодіяльності під керівництвом В. Кондратенко та І. Нетреби – художнього керівника і концертмейстера, прекрасного баяніста. Гарні дотепні конкурси провели завідувача бібліотекою Ольга Усова та її донька Світлана. Щире вітальне слово сказала людям сільський голова Галина Тертична.

А ми з композитором Анатолієм Борисенком вручили нагороду директорові СБК, поетесі, піснярці і співакці Валентині Кондратенко – Процун: дві чудові краєзнавчі книги про Олександрівку і район «У плині часу» та «Олександрівський меридіан», видані нашим земляком, членом-кореспондентом Академії наук Росії, доктором економічних наук, генерал-майором, який відає військово-промисловим комплексом Росії, українським меценатом Борисом Кузиком.

У цих книгах представлена, серед багатьох митців області й України, також творчість В. Кондратенко – поетично-пісенна у співавторстві з композитором Анатолієм Борисенком. Ці пісні у авторському виконанні прозвучали на святі.

Такі свята дійсно додають людям сил, снаги, упевненості в невмирущості наших традицій і культури, а творчим людям додають творчого вогню. Свідчення тому моя пісня, написана в Олексіївці в ніч на Івана Купала.

Спасибі Вам за це, Олексіївські митці!

**ВИДАВНИЧА РЕЦЕНЗІЯ
НА ЗБІРКУ ВІРШІВ ДЛЯ ДІТЕЙ В. Ф. КОНДРАТЕНКО-ПРОЦУН
«БОРЦІ ІЗ СОНЦЯ І ЛІТА»**

Творчість члена обласного літературного об'єднання «Степ» В. Кондратенко-Процун і її особисто знаю 17 років. Ця порядна, принципова, патріотично настроєна жінка стоїть на порозі свого 60-річчя. За фахом - вчителька української мови та літератури, викладала цей предмет в школах та профтехучилищі. Кілька років працювала директором Будинку культури в с. Олексіївці Добровеличківського району, де нині мешкає, перебуваючи на пенсії.

Давнє захоплення поезією роками вабило В.Кондратенко-Процун у відповідне середовище - в літоб'єднання, де була й членом бюро, в літстудію «Степ» та літклуб «Євшан», очолювані письменниками В.Погрібним та А.Корінь.

Активно друкує свої поезії в обласній та районній пресі (Маловисківського, Світловодського та Добровеличківського районів, де жила й живе). Видала три збірки своїх творів (вірші, оповідання, пісні, гумор): «Цвіте мій терновий, запізнилий», «Між радістю й плачем», «Доля на осінньому балу», також в антології поезії «Євшан» є її твори. Часто виступає з ними в містах і селах області, в бібліотеках і навчальних закладах. На її вірші композитори П.Бровченко, А.Борисенко, П.Лойтра, О. Решетов, І.Нетреба, Кім Шутенко та інші створили чимало пісень (збірку видав обласний центр народної творчості). Вони є в репертуарі аматорів області, виконує їх і авторка не лише в області, а й на творчих вечорах у Кривому Розі, Харкові, Краснограді.

Поетичне бачення світу нині, мабуть, дарують їй троє онуків. Тож зазвучали в душі вірші для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Щире й щедre серце поетеси ділиться з ними своїми відкриттями і захопленнями. В них пропагує одвічні цінності: любов до рідної землі та свого роду, родини, до степової природи, зокрема до квітів, які сама любить і все життя вирощує. На доступних прикладах з життя рослин і тварин ці вірші вчать малюків бути добрими, працьовитими, ввічливими, людяними.

Гідним співавтором поетеси є художник, член Національної спілки художників України В.Медяник. Книга фахово відредагована В.Бондарем, головою письменницької організації області.

Рекомендую книгу до друку і вірю, що в неї знайдуться меценати.

2008р.

**«ДОЛЯ – НА ОСІННЬОМУ БАЛУ»
(П'ять хобі Валентини Кондратенко-Процун)**

Перший рядок – назва однієї з її книг – про її то усміхнену, то засмучену Долю, яка рано забрала матір, трійко її діток, чоловіка, здоров'я. Але й дала чимало, вже згодом, після втрат.

За нестандартними мірками її можна вважати багатою. Тільки «малих батьківщин» у неї аж три. А ще має двох синів-соколів, трьох онуків, чоловіка (усі-козаки), чотири хати, пів гектара городу, хазяйство, чотири книги, де й поезія, і проза, і пісня, і гумор. Не жінка – вітряк, крутиться навіть без вітру й генерує енергію, яка творить добро й красу. Ще й молодшого сина своїми мистецькими генами наділила, артист і режисер – в столиці.

Вона мені – і мати, і сестра, а часто густо – і натхнення грона, і приклад мужності та незламності, й опора та надія й допомога.

Це все – про мою подругу – Валентину Кондратенко-Процун, яку доля подарувала мені водночас із незалежністю України, за яку й вона боролась – серед перших рухівців. А звело нас спільне хобі:

1. Література

Познайомились ми на літстудії «Степ» - у письменника, керівника Кіровоградського однойменного літоб'єднання В.Погрібного, куди вона приїздила за 160 км із с. Микільського Світловодського району, де викладала рідну мову й літературу у профтехучилищі. Вражала нас віршами, у яких відлунювали талант, патріотизм і пісенність.

Згодом її перший рукопис благословив на книгу Володимир Яворівський. Високо цінують її творчість і земляки, зокрема, тепер киянин Володимир Бровченко. «Цвіте мій терновий, запізнілий», «Між радістю й плачем», «Доля на осінньому балу», «Любов-криниця» - це її книги, видані за останні 12 років у Кіровограді. У них – поезія, проза, гумор, пісні на музику композиторів Кіровоградщини: А.Борисенка, П.Бровченка, П.Гарбара, П.Лойтри, В.Мельник, О.Решетова, К.Шутенка та ін. Зачіпає душу її громадянська й інтимна лірика.

У свій ювілейний рік готуємо з Валентиною до друку дві книги: вірші для дітей «Борщ із сонця й літа» (такий-от – поетичний рецепт!) та «Голуб на черешні» - проза, поезія, публіцистика.

Стала авторка членом обласного літоб'єднання, двох районних та кіровоградського літературно-мистецького клубу «Євшан», з яким «гастролює» по області й за її межі – на Дніпропетровщину й Харківщину з поезією й піснею.

Де така вродилася? У с. Димине Маловисківського району в багатодітній селянській родині. У дворічному віці втративши матір, згодом стала за доньку в бездітній родині вчителів Задвірних. Закінчуючи школу №3 в Малій Висці, де директорував знаменитий педагог Г.Перебийніс, співуча й розумна красуня мріяла про сцену... але вступила до педінституту...

2. Сцена і пісня

Але до сцени все ж наблизилась, коли перед виходом на пенсію змінила педагогічну ниву на культосвітню. Стала художнім керівником, а згодом і директором Олексіївського СБК Добровеличківського району – в центрі України. Три роки жила, як у казці тим, про що мріяла з дитинства – мистецтвом, яке творила у ролях: сценариста й режисера, хореографа й декламатора, авторки і виконавиці пісень. Співала й у хорі, і в ансамблі, в дуеті й тріо, а соло, особливо акапелла – то чар-зілля. А сьогодні співає в хорі ветеранів під орудою заслуженого працівника культури України П.Бровченка – у Маловисківському РБК. Пам'ятні й мені її концерти, творчі вечори, а особливо – магічне дійство в ніч на Івана Купала (після якого ми з Н.Бредихіною створили для її ансамблю - «Чистої криниці» пісню «Купальський вогонь»).

Закінчилась казка. Але без пісні Валентині – не життя. Тож створила й керує ним, може, єдиний у світі «приватно-народний» вокальний жіночий гурт «Дивоцвіт», який навіть телепередача «Надвечір'я» обіцяє зняти. Щотижня шестеро жінок приходять до неї з її села і з навколишніх. Спершу співають для власної душі, а згодом — втішають піснею народ.

3. Квіти

- Де тут у вас живе поетеса й співачка – Валентина Кондратенко-Процун? – питалася я, пройшовши 5 кілометрів зі станції Помічна до села Олексіївки Добровеличківського району, на Кіровоградщині, де тепер вже десяток років, збудувавши з другим чоловіком чудовий дім, живе моя подруга.

- А там – у кінці вулиці, де розписні ворота і квітів – повен сад! – відповіли мені її земляки, майже віршем, який я потім «дописала»...

Йшла вулицею і згадувала давню свою подорож по Кавказу, в Приельбруссі. Там у населених пунктах, що не вулиця, то ніби – виставка воріт.

Коли ж спитала свого гіда-вірменина, то дізналась, що це – прекрасний місцевий звичай: будуючи і прикрашаючи ворота, кожен чоловік старається зробити їх кращими, ніж у сусіда, бо то – негласний «конкурс»: краса воріт – прямо пропорціональна красі та вдачі дружини кавказця.

А Валя вирішила проблему чисто по-українськи: довести сусідам, що її «Валюничик» (іноді чую таке ім'ячко при мобільному їх спілкуванні) – найкращий, ну хоча б у одному, окремо взятому селі. А для цього запросила в підмогу двох художників – Валерія Давидова та Віктора Осипенка. І тепер село й гості його знають, де живе романтична «Маргарита» та її золотих рук Майстер-будівельник.

А за тими розписними воротами – суцільні квітучі килими: і двір, і сад, і ганок, і альтанка (збудована теж чоловіком як причал натхнення для зустрічей з талановитими друзями дружини і шанувальниками її талантів та хобі), – потопають у квітах, сортів і назв яких не перелічити. Навала їх, орда, хвиля – вкочується й у стару, і в нову хату – живих і штучних. За них Валя без жодного вагання віддає єдину статтю доходу – останню копійку з пенсії, купуючи їх готівкою, в кредит, в борг...

Одного олексіївського царства квітів їй нещодавно стало мало. Завела філіал царства – на подвір'ї, в городі, у маминих двох хатах і навколо них – на піввулиці – у Малій Висці, райцентрі, де її, дворічну сироту, удочерила сім'я педагогів Задвірних. Нещодавно і цієї другої мами не стало. Тож Валя не просто відремонтувала, а зробила хату – лялечку. А пам'ять про матерів цвіте на землі, яку обробляли материнські руки, в оповіданнях, присвячених мамам, у віршах, в які теж перехлюпується Валина любов до квітів, які маряться їй і взимку: «Волохатий іній мружить очки сині, сипле срібні квіти на замерзлі віти».

А влітку її душа купається в тих клумбах:

Гінсофіла, хмарка біла,

до обійстя прилетіла.

Опустилася на грядку

обживати свою хатку...

(це ті біленькі дрібні квіточки якими «розбавляють» помпезні букети).

Всі чотири свої «хатки» – Валя теж обживає десятиліттями. Бо окрім квітучого ландшафтного дизайну є в неї ще хобі:

4. Дизайн інтер'єру

«Сміється мальва коло хати»... – це теж з її віршів. І меблі, «оформлені» нею, і штори, і порт'єри.

А в хаті – теж сміються квіти.

На шпалери вона, як мисливець, може полювати місяцями, захоплено «малюючи» їх собі спочатку у мріях, а тоді, ловлячи ту мрію в реальності. В результаті диву даєшся, стоячи то під водоспадом, то на фоні палаючих маків, то раптом із сільської хати переносишся немов на знамениті курорти чи у відомі ботанічні сади-едеми. Композиції із штучних квітів («за оці ще не розплатилась!») нагадують мені буйні фантазії народного художника Михайла Біласа в його музеї в Трускавці. Але Валя того, на жаль, не бачила, тож у плагіаті не звинуватиш. Сіє, мріє, опоетизовує все, як квітку лілію, яка буде на весіллі танцювати і «стане радістю народу Лілія з нашого городу».

5. Родинний музей

Знайомство з собі подібними талановитими людьми, як правило, увічнюється у Валентини дарунками: серед буйства квітів – полотна художників-земляків, окрім уже названих – О.Босого, Н.Падурської, В.Сорбата. А як чудово зобразив її любов – квіти у її майбутній дитячій книжці віршів «Борщ із сонця й літа» художник В.Медяник!. З тих дарунків, із сімейних реліквій (вишиванок, ікон, побутових речей) створила у Малій Висці у старій хаті батьків, де збережено пам'ять, ласку, тепло, любов – у кожному фото, кожному предметі, які періодично там озиваються до неї натхненням.

Я впевнена: коли Валентина стоятиме в храмі – її хустину помітиш серед сотні прихожан. Коли вона має брати участь у якомусь творчому святі, її виступом (у ролі поетеси, співачки,

декламаторки чужих творів) найкраще обрмити те свято, вписавши її ім'я в пролог його і епілог. Бо й дикція й сила та краса голосу, його тембр і тепло душі, щирість і справжність почуттів, у міру пафосних – вирізняють її з творчого загалу. Чудово справляється і з роллю ведучої.

Коли йде політична чи творча дискусія, її впевненості в своїй правоті, принциповості позиції та переконливих аргументів вистачає, аби перемогти натовп і стихію.

Від її темпераменту й пристрасі, з якими вона читає вірші чи співає, загораються дорослі й дитячі очі й серця. Поруч з її усною і письмовою духмяною народною мовою, що палахкотить у поезії, пісні й прозі часом соромливо прив'яне правильно вивчена й теоретично освоєна мова досвідчених літераторів та ораторів.

Якщо вона і її гурт «Дивоцвіт» - на сцені, на обласному святі «Киньте все, гармошка грає!», на творчій зустрічі в закладі культури чи в школі, то будьте певні і костюм її – художнього керівника, і колежанок – ексклюзивні, зроблені за її задумом, інтуїцією, бажанням і головно – власними руками. І пісні стараються співати або старовинні, рідко співані, або сучасні, які створює народ. Часом і своїм прізвищем жертвує – не оголошує, що це – її пісня. Бо хіба ж вона і її подруги – не народ України? Любить усе яскраве, красиве, велике, блискуче, розкішне – таке, як сама, в якій до української бурхливої крові додалось від бабусі ще й кипучої – молдавської, що озивається в погляді, в голосі, в темпераменті. !

Невгамовній її душі весь час затісно – навіть серед цих кількох хобі. Придивляється, роздивляється те, що зробили інші й думає: «А чого я все прошу та прошу когось малювати? Так, як оці двері «музею» розмальовано, хіба не зможу?» І вже «проект» розкручується. Ночуючи в мене в Кіровограді, не спить, а «знімає узори» - перемальовує жар-птиць із петриківського тарелю та з килима, планує «перейняти моду» - зробити і в родинному музеї виставку жіночих прикрас. В наступну ніч Валя вже не спатиме у Малій Висці – і ті жар-птиці «злітатимуть» згодом вам назустріч прямо з вікон її материнської хати, яку вона оголосила будинком творчості для нас, її друзів.

Для чого все це робить? А щоб прославить на весь світ наш козацький добрий рід. ...Попробуй лаконічно створити образ цієї чудо-жінки, в якій хобі: література, пісня, квітникарство, дизайн, музей, що зливаються в межиріччя краси й мудрості, праце- і життєлюбства.

Одна з таких спроб моїх вилилась у вірш-присвяту «їй слово, пісня й квіти – оберіг».

*Де розписні ворота, де квітів – повен сад,
всі біди побороти завжди схід сонця рад.
То молодик всміхнеться, то горлиця співа...
Хлюпочуть в неї в серці, мов хвилечки, слова.
Здається, що їй лопата, і відра, і граблі
В їх руках співати уміють на землі.
...Летять літа над садом, весні зривають цвіт.
Вона ж і сіє, й садить, і вірші, і пісні.
Про що їй квіти квілять, аж стеляться до ніг?
Калина тче їм килим, де все це – оберіг.*

Журнал «Хобі», 2008, №8

«З ГНІВУ КВІТКА ЩАСТЯ НЕ ЗРОСТЕ»

Згадаймо давню, в радянський час народжену, частівку:

Все писателі в столиці,
Один Шолохов – в станиці.

Одна з тих, хто виконує цю роль «Шолохова», є сівачка поетично-народної правди – поетеса Валентина Кондратенко-Процун із села Олексіївки Добровеличківського району. Вона – членкиня «Стену» та Конгресу літераторів України.

Не уявляє, як розкошують інші поети на Парнасі, бо сама часто відчуває себе двождильним «Пегасом», якому окрім крилатої місії натхненника, дістається тьма земних важких турбот.

Це хата, подвір'я, господарство, город, сад, квітник, який затьмарює красою все інше. А ще ж і робота у Піщанобрідському аграрному ліцеї, де вона свій драмколектив двічі виводила на перші місця в обласних оглядах аматорського мистецтва учнів профтехосвіти.

Коли береш в руки її нову книгу «Райські яблука у пелені» (упорядник і редактор Віктор Погрібний, голова обласного літоб'єднання і літфонду «Відродження», коштом якого вона видана), то дивуєшся: коли ж поетеса бачиться з музою? У рідкісні інтервали між ланцюгом турбот водить муза пером поетеси, повідомляючи їй і нам, що пройшла «ніч – молода циганка» і що

Ранок дзенькнув об дійницю.

Сонце всілось на криницю...

І скільки б тих безмірних клопотів не приніс день, а спокушає поетесу черпати натхнення саме серед них:

Он глянь: хатина – біла квочка –

Квіток – курчаток зігрів,

Її полиняна сорочка

І серце, й душу осява.

З головою пірнаєш у цю природню етнографічність... І хоча часом авторка ловить себе на дисгармонійному стані - «в моїй душі – одні багнети», а все ж багато чому вміє порадити і нас запросити на свої поетичні свята посеред важких буднів. І ми теж помічаємо маленькі дива – нагороди за вічні селянські труди:

Осінь в пелені спідниці

Шле чудові паляниці.

А яка щаслива авторка у хвильку знеможеного відпочинку, коли її *Покличе у тінь на пораду*

Зелений фуршет винограду!

(Із жалем згадала, як влітку зіпсувавсь мій фотоапарат і не увічнив портрета Валентини – серед «фуршету» дозрілих вишень!)

Незважаючи на те, що «років старі сандалі протерлися до п'яток», поетеса шукає все нових див у все нових своїх захопленнях: світом, людьми, природою, творчістю. Тож нині, просиджуючи ночі над новомодним стрічковим вишиванням, вона й сама нагадує створений нею образ: жар – птицю, котра «весільний рушник вишиває.»

Добре знаючи, що «з гніву квітка щастя не зросте» намагається жінка врівноважити душу, наповнити її любов'ю, ходячи «курними стежками» крізь «нервів спалену соломку».

Оцінюючи свій та людський досвід, шляхи особистості та держави, створила Валентина Кондратенко-Процун поему – бувальщину про свій родовід «Слід на землі». З таких простих історій і складається історія народу.

Широкий діапазон її роздумів і почувань, які йдуть із глибин селянського коріння. То роздумує над тим, яка немилосердна народна доля і власна, то над «славою пустодзвонною»... То афористично визначає людську суть багатьох із сучасників: «доспіхи царські – суть холопа». Може, це – одна з причин того, що негараздів у нас більше, ніж гараздів: у душах, у покинутих селах, у збіднілій Україні?

І хоч поетеса почала творчий шлях після 45-ти, у бездіяльності їй не дорікнеш. Бо окрім Гімалаїв переробленої фізичної та педагогічної роботи «напташила» й низку творчих здобутків: сім

книг поезії та прози і пісень. Створила їх живородною, мудрою, соковитою народною мовою, в якій так звані прості дядьки й тітки та дідусі й бабусі на кожному кроці дають фору поетам, народжуючи неологізми та викопаючи архаїзми.

Тому така близька їй сучасна поезія земляка – Дмитра Іванова, з яким недавно звів щасливий випадок, бо і в нього муза – селянка. Тож слава богу, що її «Райські яблука у пелені» стали спочатку друкописом у безкорисливих руках поетеси Людмили Юферової, а меценатські кошти заступника генерального директора МААК «Урга» Галини Кузьменко допомогли книзі побачити світ у Центрально-Українському видавництві. Присвятила книгу поетеса « Степовій колиці – Малій Висці і щедрим землякам – добротворцям».

Хтось, скуштувавши ці «яблучка», відзначить їх соковитість, хтось помітить зеленкуватість і навіть оскому...особливо тоді, коли віддзеркалюється в них «любов стосила». Бо вона ж водночас «ріка невпинна», в якій і«сльоза – сиротина», і«звичка – згіркла пуповина». Як з'єднує і роз'єднує любов долі, «якими чорними котами пробігла доля поміж нами?» - і про це в книжці – боляче і терпко, правдиво, як і про все.

Перегортаю і думаю: поетеса виснажує душу, «щоб пам'ять сіяла в полях замерзлих квіти». Та перемогу оптимізму підкреслює і композиція книги, де після розділів «Розбитий глек» та «З ярмарку» йде «Душа шукатиме нові орбіти». Вірю, читачі – патріоти помітять вірші: «Чорнобильське сонце», «Свіча Джеймса Мейса», цикл «Великим сівачам правди – українським письменникам».

Окрасою книги є авторська післямова. Далеко не кожен поет уміє отак автобіографічно опоетизувати прозу буття, висвітлити гроно тих, хто осяяв її творчий шлях.

Знаю, хтось дорікне авторці «простотою», густотою дієслівних і парних рим, коректорськими помилками, але серед любителів добротного народного поетично-пісенного слова, вірю, книжка знайде сердечні відгуки.

Кіровоградська правда, 2012, 21 лютого

Про В.Корнійця

УПЕРШЕ – В 70, АЛЕ ЯК!

Мало в кого доля нагадує пряму дорогу - вгору чи вниз.

У більшості вона створюється багатьма дорогами різної довжини, а ще безліччю стежок, видимих чи ні.

Кіровоградець, родом з Бобринця, Валерій Корнієць відчув свою долю поетичною душею як «Веретено долі».

Саме так назвав і першу збірку поезій, видану в Центрально- Українському видавництві.

З передмови дізнаємося про скромність автора, який писав вірші з юності, а вперше представив їх людям аж у сімдесят.

І хоч автор дебютував пізно, він виніс на суд читача зрілу поезію, де є чітка думка, лаконізм форм, іронія та самокритика, емоційна напруга. Валерій Корнієць сміливо оспівує колишні юнацькі ідеали, сумнівається в собі і суспільстві, робить відкриття завдяки переплавленому в горнилі емоцій досвіду і - що рідкість - присвячує книгу дружині й критику в одній особі.

А найбільш проявилася авторська майстерність у розділі мініатюр «Сентенції, шутки, епіграмми».

Жаль, видавництво залишило невідомим дизайнера обкладинки.

Народне слово, 2011, 18 серпня

ВІЙНА ВІЙНОЮ, А ДІТИ НЕ ВИННІ

Над пропастью, по лезвию, по грани,

*Не воин в необъявленной войне,
Четыре года прожил я в Афгане –
И тридцать лет Афган живёт во мне.*

Нас познайомила презентація книги Тетяни Березняк у нашому музеї. Вона представила Валерія Петровича Корнієця як колишнього вчителя школи, де вчилася. Зацікавив новий знайомий комунікабельністю, своєрідністю літературних оцінок, іронічністю. Згодом з цікавістю прочитала і три його поетичні збірки. Але нині хочу розповісти не про літературні, а про педагогічні грані таланту випускника Кіровоградського педінституту, колишнього піонервожатого, вчителя, завуча й в минулому директора кількох шкіл.

Особливо ж зацікавив такий рядок у біографії – працював радником Головного управління шкіл-інтернатів при Раді Міністрів Афганістану. Я розпитала про ті роки, згодом це надихнуло його і на написання поеми про Афганістан «Простреленное небо», яка стала окрасою збірки віршів «Над кручею».

В Афгані Валерій Корнієць пробув 4 роки, 1 місяць і 4 дні – на 79 днів більше, ніж тривала Велика Вітчизняна війна. Не військовим, а вчителем російської мови в афганських школах, а ще – радником в уряді.

...Досі озивається в його пам'яті той період перебування у високогірній країні, пустелі з «букетом» клімату, з інтернаціональним населенням – 16,5 млн. чоловік, третина з якого за час воєнних дій виїхала чи загинула. Гіркі 70-ті – 80-ті роки нашої історії минулого століття, коли воїни СРСР виконували там інтернаціональний обов'язок.

Народ Афганістану – таджики, киргизи, туркмени, узбеки, хозарейці, пуш-туни (головний кочовий народ) – дуже вільнолюбивий, жодній з держав не вдалось його завоювати (у т.ч. й Англії, яка пробувала це робити тричі). І ось у розпал воєнних дій приїхав сюди в добровільне відрядження Валерій Корнієць з дружиною. Звичайно, найважче було акліматизуватись серед цих гір і пустель, де оази були лише там, де вода. Але й там 52*С в тіні! В таких умовах він викладав російську мову в школах Кабулу, а згодом почав створювати школи-інтернати для дітей-сиріт, водночас вивчаючи місцеві мови, серед яких переважала схожа на арабську – дарі. Вивчав і місцеві звичаї, яких треба було суворо дотримуватись, особливо того, що стосувалось релігії та жіноцтва. Про жінок тут навіть нічого не дозволялось запитувати, бо це вважалось посяганням на їхню честь...

Мусульмани живуть у супроводі п'яти молитов за день, а в піст – шести. Якщо, наприклад, час молитви застає мусульманина в дорозі, він або виходить з авто чи злізав з верблюда і т.п., стає на килимок і здійснює намаз. У цей священний час ніхто не має права його потурбувати.

У школі тут хлопці й дівчата вчать разом, але живуть окремо, окремо відвідують мечеть. З радянськими жінками (в школі було п'ять вчительок) треба було поводитись у суспільстві особливо уважно, охороняти їх. Тож і Валерій Корнієць ходив на роботу з пістолетом, охороняв колежанок, адже в країні йшли воєнні дії. Особливо небезпечним був часто рух по території Афгану: доводилось лавірувати між інформацією про це та секретністю. Ось в таких умовах і виконував наш земляк завдання забезпечувати навчання та виховання афганських дітей-сиріт.

Яке склалося враження про народ?

Бідний, але талановитий і трудящий. Тут діти працюють вже з восьми років, особливо у сфері торгівлі. У цій сфері існує неписаний закон: збираєшся купувати – торгуйся, але не доведи Аллах робити це заради розваги!

Афганські діти виявились дуже здатними до мов. За два місяці розумники засвоювали п'ять тем з російської, тож Валерій Петрович дав для начальства відкритий урок, на якому учень навіть грав роль учителя. Відмінності викладання там російської від методів викладання у нас іноземних мов полягають у тому, що там головне – наочність. Щоб навчити розмовно-побутовій мові дітей,

потрібно мати чимало «картинок» - зображення предметів довкілля за темами. З п'ятого класу там вивчали російську розмовну, потім – читання, письмо – по п'ять уроків на тиждень. Спитаєте, для чого воно їм? Стосунки між нашими державами були тоді вигідні афганцям, які мали право на безкоштовну вищу освіту, харчування і проживання в СРСР! Чому ж було не вивчати російську?

У Афганістані відмінне від нашого і трудове навчання дітей. Там вчать, наприклад, обробці каменю (вироби з оніксу продаються) – хлопчиків, а дівчаток – килимарству, шиттю. Мати дружину з вищою освітою там, як і скрізь, престижно, але найбільший бакшиш (калим) дають саме за вмiлу ткачиху.

За час перебування в Афгані з участю Валерія Корнійця було створено десяток інтернатів.

Грохот взрывов по ущельям гулом

Прокатился и ушел, как не был...

Чутко дремлет над ночным Кабулом

Звёздами простреленное небо.

«ВАТАН» - це була центральна школа-інтернат у Кабулі, розрахована на 1,5 тисячі дітей. Закладом опікувалась перша леді – дружина президента Афганістану – Махбуба Кармаль, яка очолювала і головне управління шкіл-інтернатів. Їй потрібний був радник з радянського боку, оскільки до цього такого досвіду в Афганістані не було. Серед працюючих там радянських педагогів Валерій Корнієць був єдиним, хто мав досвід педагога – організатора, працюючи в Кіровограді на посадах завуча і директора шкіл, тож і призначили його радником.

Чим конкретно займався? Готував документацію (договори, статuti, положення, які стосувались інтернатів) і займався відправкою афганських дітей-сиріт, безпритульних та хворих, з провінцій у школи республік Середньої Азії.

Безпосередньо працюючи поруч із першою леді, тодішній радник відзначає її скромність, гідність і простоту в побуті. Наприклад, згадує, що мала вона лиш дві сукні та дві пари туфель. Сім'я президента жила в скромному будинку. Інші варіанти вважались аморальними. Літала перша леді не те що персональним літаком, а транспортним чи вертольотом, або їздила з водієм і охоронником. Часто спільно з нею шукали нелегкі рішення, виходячи зі складних ситуацій.

Якось запізналися на літак, привізши на аеродром чергову групу дітей – 200 чоловік. Аж раптом поруч почали рватись військові ракети. Захистили і прихистили дітей, нагодували і згодом відправили в СРСР. Траплялись і ситуації, ускладнені міжнародними правилами. Наприклад, у хлопчика – приступ апендициту, але на операцію потрібна була згода урядів двох держав. Вдалося врятувати хлопчикові життя.

...Щоб довести юним афганцям, що радянські воїни не загарбники, не вбивці, Валерій Корнієць організував дитяче шефство над радянським військовим госпіталем. Першим кроком до інтернаціоналізму був дитячий концерт з афганських і російських пісень та віршів – до Дня Радянської армії. Зробили й другий – зворотний. Для 250-ти дітей організували екскурсію в радянський гарнізон, нагодували їх солдатською їжею. А згодом наші воїни створили для цих дітей щось на зразок майданчиків: оазу з ариком, яку заповнили казковими фігурами. Але головним для дітей став «нон» - хліб і обід з овочів, хоч і казкові герої, звісно, захопили дітей.

Шанувальник педагогіки А.Макаренко та земляка І.Ткаченка, наш вчитель з України зустрів там і невдале калькування радянської дійсності. Таке, як будівництво палаців піонерів. Стояли вони там порожні, бо чи пошлють туди афганці своїх дітей, які змалку звикли трудитись, а не розважатись? Та й грамотного населення тоді там було відсотків десять...Тож ініціював Валерій Петрович, порадившись із першою леді, перетворення цих «палаців» у інтернати.

Звичайно, небезпечних ситуацій було повно, адже робота велась у военний час. Часто, ради спасіння дітей, сам порушував військові заборони, наприклад, 33 рази самовільно «відряджав» себе в

небезпечні зони, де чекали діти-сироти, бо війна війною, а діти – не винні. Слава богу, обійшлося без НП та покарань.

Ніяково зізнався, що нагороджений – орденом Дружби народів. А ще – сповна використав досвід, до якого раніш ставився скептично: там знадобились знання, одержані в інституті та на кількох факультетах громадського університету марксизму-ленінізму...

Упевнився у вірності власної методики навчання й виховання. Головне – диференційований підхід до дітей, при оцінці результату слід порівнювати можливості інтелекту кожного, контролювати й стимулювати процес.

Одержав і тверезі погляди на представників свого й чужих народів, що знадобилось і в майбутній роботі на рідній і в чужих землях. Але то вже інша історія.

Кіровоградська правда, 2012, 14 лютого

Про О.Косенка

КРОКИ У БЕЗВИМІРНІСТЬ

За освітою він - інженер, за посадою - викладач, за характером - поет, молода, цікава й добра людина.

Є в нього вірші, які хочеться читати і перечитувати. Зрідка є й такі, що не на перечитування тягне, а на пародіювання... Є, які хочеться слухати в його виконанні, дещо мінорно-монотонно-іронічному. Є такі (їх чи не найбільше), які так і просяться на музику. Тому на чимало віршів Олександра Косенка вже написані пісні самодіяльними молодими кіровоградськими композиторами, найбільше їх - у Андрія Фоменка. «Там, де кінчаються слова, починається музика», - це ніби про них. Інколи автори пробують співати їх дуєтом під гітару. Такі ліричні вечори (а ми на них часто виступаємо саме втрюх, прозвавши себе за першими складами прізвищ тріо «Кокофонія») виходять найбільш задушевними, слухачі розслаблюються, відтають душею. Традиційна лірика, верлібрні і білі вірші, гумор, - що він імпровізує на ходу, гортаючи густопокреслені чорним чорнилом чернетки. Інколи - ревниво наголошує, що в надрукованому варіанті це звучить так, але читати треба - отак! Хоча до критики загалом ставиться доброзичливо, бо вміє бути самокритичним.

Друкують його вже років два-три. І ось уперше виходить на суд читачів «Кіровоградської правди». Коли дебютував на літстудії «Степ», коли потім не раз читав тут свої вірші тихо й проникливо - враження було гарне в усіх, зачаровувала сповідальність, музичність, лаконізм. «Вольному воля - скаженому степ», - казала його бабуся, довільно трактуючи відоме прислів'я. «Це - ніби про мої вірші, бо «Тема їх - те, до чого душа лежить», - посміхається стримано Сашко. Головне в його віршах - натхнення, висока емоційна напруга, піднесено-романтична мова і національний колорит. (По-моєму).

До кого він найближчий з визнаних? До М.Вінграновського, своїм буйно-метафоричним письмом. Що вважає своїм недоліком? Вузькість тематики. Але хтозна, може, з часом вона перетвориться на головний «долік», на осягнення близького, рідного, найдорожчого? Хай щастить моєму молодшому колезі по перу — вшир, ввись, углиб.

Поезія ж безвимірна.

Кіровоградська правда, 1991, 22 травня

Про Л.Коцаря

ВОГОНЬ ЛЮБОВІ – З МАМИНИХ СВІТЛИН

Переді мною - дві перші ластівки, дві тоненькі поетичні книжки двох «сусідів» - уродженців Маловисківського району: Оксани Степаненко та Леоніда Коцаря. У назві жіночої книги «Вогонь любові» - підмет чоловічого роду, а в назві чоловічої книги «Мамина бузкова світлиця», навпаки -

жіночого. Але об'єднує їх не протилежність у назвах, а суть. А вона в тому, що в обох книгах присутній і вогонь любові, і материнська доля, не завжди схожа на світлицю.

З Леонідом Коцарем у 80-х роках ми відвідували міську літстудію «Сівач», зрідка друкувався він у молодіжній газеті. Вірші писав ніжні, ліричні, здебільшого «під Єсеніна». Потім десь надовго пропав і з поля зору, і з преси. І ось - приємний сюрприз - перша книга видана в Кіровограді (редактор В.Гончаренко, художник А.Надеждін). З перших же рядків - інформації про видавців - боляче заходить душа. Видання здійснене за участю Української організації «Союз Чорнобиль». От уже воістину: «Лихо не без добра», бо ж ні держава, ні поети майже неспроможні сьогодні на видання поезії.

Всього 21 вірш у збірочці Л.Коцаря. Кожен схожий на теплий ніжний лист. «Синій сум» - цикл, присвячений пам'яті матері, інші вірші - землякам, побратимам по Чорнобилі, коханій. «Щоденник душі» - ліричні мініатюри, написані переважно вільним віршем, сподобались мені найбільше. В них - оголений нерв справжніх почуттів, солодких і болючих водночас. Є у віршах Л.Коцаря і музичність, і пісенність, і непідробна щирість. На жаль, художніх відкриттів ще малувато. Ну що ж, перша книга - то як мале дитя, як підмітив у передмові В.Ганоцький. Йому ще міцніти в ногах, думках і почуттях. До речі, у книжці є й кілька гарних віршів для малят, і, здається, ця «жила» - перспективна.

Л.Коцар народився в 1953 р. у с.Павлівці, працював на будовах, нині інженер-геодезист Кіровоградського ливарного заводу. Закінчив філфак Кіровоградського педінституту.

А Оксана Степаненко народилася в 1947 р. у с.Злинці, працювала на судно-ремонтному заводі, теж мріяла про вуз. Але змолоду тяжка хвороба прикувала її до ліжка. Тож поезія стала чи не єдиною формою її самоутвердження і зв'язку зі світом. Її першу збірку «Вогонь любові» видало в 1995 р. Центрально - Українське видавництво в Кіровограді, тиражем удвічі меншим, ніж у Л.Коцаря. Автор передмови В.Гончаренко, редактор В.Бондар та художник В.Остапенко, а найперше - Оксанині земляки - учні, вчителі, колеги по перу з районної преси, голова сільради та інші люди, зацікавлені в її долі і творчості, допомогли їй «вогню» запалити наші серця добрими, чистими, свіжими, як роса в травні, почуттями.

У збірці два розділи «Ранок у долонях» та «Берег надії», наповнені громадянськими та інтимними мотивами. Крім констатації почуттів, у віршах Оксани пульсують мрії і надії, прагнення і бажання, «замовляння» на щастя й долю не лише себе самої, а й нас із вами. «Звільни від гніву серце назавжди», «Нехай того страшать круті дороги» - в цих та деяких інших віршах є житейська мудрість є перший снопик «філософських» колосків, є перші обжинки досвіду людського. Щирістю, пісенністю, традиційними для українців почуттями відданості батькам, рідній землі О.Степаненко і Л.Коцар дещо схожі між собою. Навряд чи вони читали книги одне одного, але прийшли у своїх віршах до схожих висновків. У Л.Коцаря:

Не розхлюпуй своїх почуттів

Із криниці своєї душі даремно:

Прийде час, і ти задихнешся від спраги.

Ширше розсуває обрії цієї ж думки О.Степаненко:

Старайся не розхлюпать, донести

Ту чистоту, що душу оновила,

Щоб віра у людей щодня міцніла -

Вбирай у душу тільки сонце ти.

Мало нашим душам сьогодні сонця в нинішньому житті. Але давайте прислухаємося до поетів. Даремно кажуть, що нема пророків на батьківщині. Є і будуть ті, хто наснаги взявши з маминих світлиць, з материнських сердець, ще не раз зігріють нас життєдайним вогнем любові.

Кіровоградська правда, 1996, 28 листопада

НЕДОЖНИВУВАВ...

П'ять книг - «метеликів» лишив Л.Коцар у спадок тим, хто цінує патріотизм, людяність, чуйність, доброту, щирість. А це - основні риси його характеру.

Леонід народився 26 серпня 1953 року в с. Павлівці Маловисківського району. Закінчив відому Маловисківську СШ №3, Тальнівський будівельний технікум на Черкащині, потім філфак Кіровоградського педінституту. Працював на будовах Кіровоградщини, на чавуноливарному заводі.

Заснував невеличку селищну газету «Новенський вісник».

Був у когорті ліквідаторів аварії на ЧАЕС. «Ми, переможені Чорнобилем» - у цьому колективному збірнику є і його лепта. На жаль, Чорнобиль вкоротив життя і його брата, і йому. Доля щедро осипала його втратами близьких.

Він був спостережливо-захопленим у природі, багато писав про неї. Його співчутлива душа і слово не обминали бабусю-жебрачку і безногого солдата, покинуті хати – привиди, забутих дітьми матерів, улюблених учителів. Не скупився на любов і ласку до рідні.

Тільки тепер, коли Льоні не стало, дізналась, що він грав на флейті, що підтверджує спорідненість його душі з цим ліричним інструментом.

У 1974 році, в квітні, я приїхала в Кіровоград. У вересні того року пішла на роботу в обласну бібліотеку для дітей ім. Гайдара, де працювала бібліографом, а згодом - заступником директора. Відтоді й стала відвідувати молодіжну (мені було 26) літстудію «Сівач» при газеті «Молодий комунар». Стала її громадським кореспондентом. А згодом молодокомунарівець Валерій Гончаренко, якому було тоді ледь за 30, керівник студії, довірив мені відповідальну справу — допомагати йому готувати в газеті літ сторінки, в т.ч. і гумористичні: «Гроно», «Вітряк», «П'яте колесо». А ще - конкретно вести рубрику «Заочна студія «Сівач», де я оглядала літпошту, яка тоді плавом пливла. І в студії бачила й слухала тоді ще 21-річного Льоню Коцаря - тихого, скромного аж до соромливості, що заочно вчився на філфаці. Траплялись його вірші і в пошті - геть схожі на його характер - про батьків, село, степ. Зрідка просочувались його вірші (у редакції Гончаренка, який нас всіх «дотягував») у друк. Потім він бував на студіях усе рідше, слід його загубився.

Та ось зазвучала свобода слова в незалежній Україні. Серед перших книжок, виданих у Кіровограді, засвітилось і віконце його «Маминої бузкової світлиці», збірочку видала новостворена «Вечірня газета», де на той час уже працював В.Гончаренко, який і став її редактором. А художньо оформив (модерново) молодий художник А.Надеждін.

Мінорність Льоніної душі, вдачі й поезії потім кочували через усі його п'ять збірок у супроводі якоїсь специфічної мажорності: печаль його завжди була світло-щемна.

...Мабуть, це вона з останніх сил світилась у світ з від літаючої душі, подумалось, коли дізналась від вдови, що життя покинуло його в сільській рідній хаті в Мануйлівці на Маловисківщині, куди поїхав у Петрівку перед початком жнив. А вранці 10 липня земляки звернули увагу, що в хаті Коцарів посеред сонячно-липневої повені по-нічному світиться вікно... Світло жив, даруючи світло рідним, друзям, землякам, при світлі й відлетів. Радію, що в останні два-три роки його життя ми завдяки громадській діяльності почесної громадянки с. Нового, мого колишнього начальника в сфері культури В.І.Махоріної, якимось знову зблизились, як замолоду, наговоривши за кілька зустрічей купу компліментів і проявляючи взаємну симпатію. Кілька разів провели спільні творчі зустрічі в Новенській селищній бібліотеці. Сюди Льоня прийшов разом з місцевими поетами - співавторами альманаху «Краплина», а ми - члени літературно-мистецького клубу «Євшан» приїхали з Гірничого. Я розповіла про ці творчі «спалахи» по радіо, Льоня написав у свою новенську газету і в обласну пресу про те, як «дружили селищами».

Його земляки почали їздити в «Парус». А з Льонею ми лише передзвонювались. На мої запрошення в «Євшан», де хотіла зробити його авторський вечір, і в «Степ» він все відніколювався - а жаль.

Хронометр життя вже збавляв, виявилось, хід. Радію, що в квітні, коли я в музеї Карпенка-Карого проводила зустріч з митцями-ліквідаторами аварії на ЧАЕС, до яких належав і він, і його рідня (див. книгу «Сивий смерч»), Льоня виступив (як завжди, скромно) серед своїх побратимів. Пораділи тоді, що скоро мій онук вчитиметься у його доньки в 32-й школі. Тішуся, що Новенська селищна рада ще встигла оцінити його громадську діяльність на посту редактора селищної газети. Жалкую особливо з того, що Льоня покинув свої творчі жнива і родину, і нас, «степовиків», навіть не ставши дідусем. Готував, чула, до друку нову книгу. А з виданих книжок бачу в його віршах для дітей великий потенціал, адже і сам він був великою, доброю, захопленою світом і люблячою цей світ дитиною. Хай обіймуть його і полюблять нові невідомі світи.

А наш музей у вересні збере шанувальників творчості члена обллітоб'єднання «Степ» та Національної спілки журналістів Леоніда Коцаря на вечір його пам'яті, який назвемо його рядком «Я співав як міг - від серця».

Народне слово, 2011, 11 серпня

Про А.Кримського

«ЩЕ НЕ ВСЕ, МОЯ КОХАНА, ЩЕ НЕ ВСЕ»...

На творчому вечорі в Олександрівському Будинку культури все було так, як у віршах ювіляра - поета, члена СПУ Анатолія Кримського:

*... бідові, неспокійні,
дорогі, морозостійкі люди
протягали руки для обіймів.*

А він відповідав на них - теж обіймами, поцілунками, потисками рук, а найбільше - віршами.

Хоч і віє надвечірньою прохолодою від дати «60», але ж і є чому скрасити цей мінор. Вологими очима дивилися на нього із залу, де зібралося багато молоді, батько і дружина, а поруч на сцені - молодша донька з гітарою, його надія. Чотири покоління водночас зеленіють на дереві родоводу Кримських, є вже й онук від старшої доньки, - хіба все це не щастя? Та ще й три небесних «доньки» і одну «внучку» має чоловік. Це три власні поетичні збірки: «Перша краплина» (1976), «Погляд крізь відстань» і «Вічний водограй» (1993) та перша книжка доньки Ірини «Пелюстковий сніг» (1997), видана нею у 16-річному віці. В усіх цих книжках відчутне дихання двох щиро українських, лірично-патріотичних душ - зрілої і юної. А це хіба не щастя: вже за життя вручити головний спадок - душевну щедрість і талант у руки рідної дитини?

Таланту ж весь час потрібна і увага, і підтримка - від людей при владі, від творчих друзів. Наявність цього теж продемонстрував ювілей, який теплим словом відкрив заступник голови райдержадміністрації К.Єгоров. Він відзначив, що ювіляр має два дужі крила - медицину і поезію, і ними все життя зцілює людські тіла і душі.

Від земляків-олександрівців привітали колегу поетеса і бібліотекарка Наталя Купчинська, журналіст Анатолій Куманський, лікарі, вчителі, учасники художньої самодіяльності.

Від кіровоградців, членів СПУ та обласного літоб'єднання «Степ», сказали теплі слова відповідальний секретар обласної письменницької організації В.Бондар та поет В.Гончаренко — з «п'ятиметровою» одою для друга-ювіляра, член бюро літоб'єднання Антоніна Корінь, В.Панченко, А.Куценко, С.Колесников...

Три чудові пісні на вірші батька і доньки Кримських та музику Кіма Шутенка виконав заслужений артист України Володимир Стратьєв.

Але найбільше прозвучало відомих і нових віршів ювіляра, який сам і був ведучим вечора. Щодо вечора, до якого він вибрав на афішу дещо песимістичну назву «От і все, моя кохана», хочеться внести поправку на майбутнє 70-річчя: «Ще не все, моя кохана, ще не все». А для цього повторюйте, поете, частіше власне «заклинання»:

*...маю вдачу весняну таку,
як у зав'язі, як у парості...
І тому не знаю втоми,
ані старості.*

Кіровоградська правда, 1998, 2 серпня

Про І.Кримську І ЦВІТУ, Й ПЛОДУ!

Виповнилося 17 років наймолодшому членові обласного літоб'єднання «Степ» Ірині Кримській, яку прийняли сюди ще в 13 років. Народилася вона в Кіровограді, у сім'ї медичних працівників. Коли їй було 4 роки, батьки переїхали в с.Триліси Олександрівського району, де вона пішла в школу у неповні шість, уміючи вільно читати й писати. Перший свій вірш надрукувала у дев'ять років у місцевій пресі, в одинадцять дебютувала в «Кіровоградській правді», пізніше - в інших обласних газетах і журналах, а також у двох колективних збірках поезії, виданих у Кіровограді, - «Написане не зникає» та «Брунька розкрилась учора». Ірина була учасницею обласної та республіканської наради молодих літераторів. Пізніше стала переможницею двох літературно-мистецьких конкурсів, які проходили в Україні. Першокурсницею держпедуніверситету ім.В.Винниченка видала в 16 років свою першу поетичну книжку «Пелюстковий сніг» - у Центрально-Українському видавництві, редактором її був поет Валерій Гончаренко. 26 віршів, які ввійшли до першої книги, засвідчили, що «веселка днів» юної поетеси досить багатобарвна. В ній є і глибокі національно-патріотичні вірші, і пейзажна та інтимна лірика, і щось таке безпосередньо-дитяче, чого, можливо, завжди не вистачає дорослим поетам, - первісного бачення світу.

Зараз Ірина - в університетській літстудії «Обрій», у професора В.Марка, пише нові вірші, а також сама створює музику (вона закінчила й музичну школу) на власну поезію та батькову, сама співає їх під гітару.

Перші пісні на її твори написав кіровоградський композитор Кім Шутенко.

Звичайно, в успіхах Ірини відчутні і батьківські гени поета, автора чотирьох книг, члена СПУ Анатолія Кримського, і вплив класичної української поезії - від Л.Українки до М.Рильського, але вимальовується і свій почерк, і власні теми та інтонації.

Тож бажаємо тобі, Ірино, все життя бути вірною своїй, поетичній любові й пристрасті, накопичувати чари слова і чарувати ним читачів, щоб, як і твій улюбленець В.Івасюк, ти створила пісню, «у літах незабуту».

Кіровоградська правда, 1998, 26 листопада

Про Б.Кузика ТРИ ПОКЛОНІ РІДНІЙ ЗЕМЛІ (Відгук на книгу Б.Кузика і В.Білошанки)

Вперше на запрошення олександрівських друзів, сім'ї педагога і композитора А. Борисенка пощасливилось мені побувати на святі народження книги.

А таких свят було три. Завдяки щедрому меценатству і патріотизму випускника нинішньої Олександрівської школи №3, генерал-майора і члена-кореспондента Академії наук Росії Бориса Кузика видано три великі томи краєзнавчої інформації про Олександрівку і район.

Нинішня, третя, „Олександрівський меридіан” особлива за своїм замислом. Це настільна книга – календар, де відомості про людей, події, час розташувалися на 512 сторінках, заповнивши кожен день року. Але інформація подана так, що календар цей не на рік, не на два - на віки.

Прекрасна ідея, втілена київським видавництвом „Мистецтво”, може стати і навчальним посібником з краєзнавства у школах, і довідником про рідний край у бібліотеках, і джерелом для нових досліджень істориків, науковців різних галузей, у першу чергу краєзнавців, а також подихом натхнення для митців, причетних не лише до цього краю, а й до малих батьківщин по всьому світі.

Цілий вечір гортали і читали, схвалювали і критикували новинку, подаровану автором і меценатом, усі присутні на святі.

Я вдячна Борису Кузику, лауреату Кіровоградської краєзнавчої премії імені В.Ястребова і за те, що він подарував книги в мою обласну наукову бібліотеку імені Д. Чижевського, якій віддала 18 літ праці, знань, досвіду і любові. Дух патріотизму і співтворчості, віра в свої сили - ось в чому головне значення цього краєзнавчого триптиху, аналогів якому (текстам, фото, рівнем поліграфії) поки що немає в Україні, а може і в світі. Це дійсно яскравий приклад того, як через століття виконувався заповіт одного з перших славетних земляків-меценатів України - елизаветградця Євгена Чикаленка який казав, що любити Україну треба не лише до глибини серця, а й до глибини кишені. Я вірю, що цей вчинок послужить прикладом новим українцям для відродження меценатства. Адже інший наш земляк родом з Олександрії, останній філософ-енциклопедист Д.Чижевський писав, що вважає культуру вищою і важливішою за політику, бо вона має вічні цінності, які об'єднують народи, бо культура - найкращий дипломат. Приклад широкого благочинства Бориса Кузика, яке поширюється на духовні храми, освіту, культуру, мистецтво, свідчить про те, що він розділяє думки філософа зі світовим іменем.

Мене „Олександрівський меридіан” і свято навколо нього надихнули на проект створення нової книги „Олександрівська паралель”, якою я поділюсь з Б.Кузиком, а також подарували натхнення від аури доброти, любові й щедрості, що панувала в день презентації книги в Олександрівській школі №3.

Вперед, 2003, 8 липня

Про А.Кузнєцову

ПОЕТИЧНА АРИФМЕТИКА ЖИТТЯ

Поетеса-землячка із С.-Петербурга Алла Кузнєцова творить арифметику життя у всіх своїх книгах. Це інтерв'ю – черговий результат плідного спілкування науковця Кіровоградського літературно-меморіального музею Карпенка-Карого, поетеси Антоніни Корінь з письменником-земляком, який давно живе у С.-Петербурзі, уродженцем Кіровограда, Миколою Бутенком.

Щороку він, приїжджаючи в рідне місто до рідні, дарує музею, бібліотекам і школам не лише свої книги, а й петербурзькі журнали, газети, альманахи. В одному з них і зустрілись вірші тоді москвички – Алли Кузнєцової, окремі з яких в українському перекладі А. Корінь. М. Бутенко – видавець і меценат – згодом опублікував у перевиданій ним у Петербурзі збірці перекладів А Корінь «Стежками століть» (2012). Цієї осені привіз книги і фотографії від А. Кузнєцової в дарунок науковій бібліотеці ім. Чижевського та музею.

А. Корінь: Щиро вдячні за подарунки. В одному з петербурзьких альманахів я вчитала, що Ви – наша землячка.

А. Кузнєцова: Народилась я 9 вересня 1940 року в Україні в маленькому районному містечку за сімдесят кілометрів від нашого обласного центру – міста Кіровограда. Місто мого дитинства мас

красиву, широку назву - Олександрія. Воно було зовсім не схоже на Олександрію сьогоднішнього дня: розкинулось у невеликій низині, неначе на блюдці, перерізаному річкою Інгульцем (притока Інгулу, що несе води до Дніпра). Оточене безмежним золотом полів, обсажене пірамідальними тополями, схожими на кипариси, з вуличками, схожими на зелені тунелі, біленими хатами, потопаючими у вишневих садках... І, звичайно ж, з нашим незамінним місцем ігор – колючою балкою, яку не зрівняти з жодним ігровим центром сьогоднішнього дня.

Місцем колективних ігор була полоса землі, що поросла запашним різнотрав'ям, між нашою містечковою околицею і тут же, за п'ять хвилин ходьби, степом із дорогоцінними хлібними полями, дуже живописними – від перших осінніх сходів озимих до покосу спілих хлібів.

Улюбленим місцем для нашої дитячої ватаги в кінці жаркого літа була ґрунтова дорога, якою повз нас їхали на сусідній з нами бурякоприймальний пункт навантажені з горою цукровим буряком півторатонки, на кожній з яких сиділа, неначе на троні, тітонька в платку, фуфайці і гумових чоботях з важкою палицею в руках. Коли до машини на ходу чіплялись наші старші друзі, вона старалась дістати палицею цих крадіїв.

І тоді, сховавшись у кукурудзі городу, який прилягав до дороги, «здобиччю» її ставали ми, найменші. В наші обов'язки входило: побігти за машиною, яка проїхала, і дуже жалібно просити «злу» тітку: «Тітонько, ми хочемо їсти, дайте бурячка!» Тітка делікатно відверталась, але жіноче серце не могло залишити нас ні з чим. Воно-то знало, що бурячок замінює нам і цукор, і цукерки, і печиво, яких ми, з'явившись на цей світ, який розпався після нашого народження, ніколи не бачили. Тому що була війна – затяжна і страшна, яка спалила наше дитинство, підсунувши нам замість нього якусь розтерзану пародію. Її серце знало й те, що не повернулись додому з війни наші батьки, які вкрили своїми тілами і рідну, й чужу землю, залишивши нас мамам, які з останніх сил старались врятувати нас і підняти на ноги.

А. Корінь – А як до Вас прийшла творчість?

А. Кузнецова: У1947 році я стала першокласницею. Мама пошила мені сумочку із більш-менш уцілілої занавіски, поклала туди зошит, склеєний старшими сестрами із бланків для телеграм, хімічний олівець (послюнявиш – і пише, неначе чорнилом). І старший брат пішов зі мною в школу (він ходив у 3 клас). Цей рік був дуже холодний і голодний. У розбитій школі не працювали котли опалення, ми сиділи в пальтах, а в моєму табелі успішності за рік, серед п'ятірок у графі «пропущено уроків» стояло трьохзначне число, яке говорило про те, що в класі я частіше була відсутня, ніж присутня, хоч дуже любила школу і все, що її стосувалось: тих, хто мене вчив, і тих, хто вчився поряд зі мною. І вони платили мені тим же.

Вірші почала писати в початковій школі. Таким було моє дитинство. Може, в чомусь гірше, але нічим не краще, ніж у решти моїх однолітків – дітей жорстокої війни.

А. Корінь: - Як склалось подальше життя?

А. Кузнецова: Після закінчення семирічки в 1954 році я вступила до педагогічного училища в своєму місті.

Із серпня 1957 року почалося моє трудове життя. У1959 році, пропрацювавши два роки вихователькою дитячого садка, вступила до Київського педагогічного інституту ім. Горького. У 1965 році одержала диплом викладача педагогіки і психології та методиста дошкільного виховання.

Через специфіку роботи чоловіка (військовослужбовця) часто доводилось змінювати місце проживання, але роботі на ниві просвіти віддала 40 років свого життя, працюючи методистом, викладачем педучилища і завідуючою кабінетом дошкільного виховання інституту вдосконалення вчителів, вчителем біології і завучем у школі, психологом (з цієї посади і вийшла на пенсію).

А. Корінь: Будь ласка, детальніше про творчість і книговидавництво.

А. Кузнецова: Вірші писала завжди, скільки себе пам'ятаю. У квітні 2003 року в Москві вийшла перша книжка моїх віршів - «Вдохновение», потім у Петербурзі були видані: «Вкус полыни» - 2003, «Роса на осколках» - 2004 р.; «Запах солнца» - 2005р., «Живучее эхо Эллады» - 2007 р.; «Арифметика жизни» - 2008 р.; «Январский дождь» - 2010р.

Протягом десяти останніх років живу у Петербурзі, беру участь у роботі Літературного об'єднання «Путь на моря» ім. В. Азарова. Стільки ж років є членом Міжнародної Асоціації письменників – мариністів і баталістів. Готую до видання восьму збірку поезії. Маю скромні літературно-громадські здобутки.

Нагороджена у 2005 р. грамотою Законодавчих зборів Санкт-Петербурга «За творчий вклад у розвиток героїко-патріотичних традицій і у зв'язку з 60-річчям Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні».

У 2006 році нагороджена Почесною грамотою «За активну участь у проведенні творчого вечора, присвяченого 90-річчю Дудіна Михайла Олександровича від Фонду «Перемога -1945».

Дипломант міжнародного науково-культурного фестивалю наукової поетики «Дар Одина» (2007р.). Нагороджена дипломом міжвузівського Всеросійського творчого конкурсу, присвяченого Дню Святої Тетяни, за книжку «Январский дождь», визнану в числі кращих у номінації «Проза і поезія» - 2012 р. Є членом редакційної колегії альманаху «Поэтический фарватер» літоб'єднання «Путь на моря» при Спільці письменників Росії (Санкт-Петербурзьке відділення).

А. Корінь: Дякую за розмову й повідомляю, що Ваше ім'я тепер з'явиться у перевиданому «Літературному словнику Кіровоградщини» Л.Куценка, над яким працює колектив музею Карпенка – Карого. А найперше його видання, подароване почесному президентові й меценату створеного цього року при музеї клубу перекладачів, послужило йому зразком і поштовхом до створення аналогічного у С.-Петербурзі. Отже, земляки, давайте й надалі бути корисними один одному.

Кіровоградська правда, 2012, 27 листопада

Про Б.Куманського

«ОГЛЯНУТИСЯ НАЗАД, ЩОБ ПОБАЧИТИ, ЩО БУДЕ ПОПЕРЕДУ»

Так називається одна із 75 статей, що склали книгу Броніслава Куманського «Повертаючись до надрукованого».

«Уявляю, як округляться очі тих, хто вважає Івана Мазепу зрадником Петра Першого...». Прочитавши такий початок статті, навряд чи читач не дочитає її до кінця. Уміння не просто зацікавити, а навіть заінтригувати читача – одна з вірних ознак таланту не лише журналіста, а й публіциста.

Таким змолоду вважаю Броніслава Куманського, публікації якого завжди вигідно вирізнялись у різних виданнях, де він чотири десятиліття працював ведучим журналістом, періодично займаючи і керівні посади. Випускник Ленінградського інституту живопису, скульптури і архітектури, Б.Куманський багато писав про культуру і мистецтво рідного краю, про творчих людей, яких високо і професійно цінував, окриляв своїми публікаціями, а то й сміливо виступав на захист людини-митця, яку не розуміють, не підтримують. Часто його проблемні статті викликали відгуки і розпочинали дискусії, тобто формували істину в процесі її суспільного пошуку, в якому його особиста позиція була чітко визначена.

Тож добре зробив автор, що відібрав найактуальніше зі свого публіцистичного доробку і видав минулого року у видавця В.Лисенка книгу «Повертаючись до надрукованого». Я згодна з його оцінкою вибраного у короткому вступному слові: «Статті і теми... актуальні й сьогодні, будуть актуальними ще й завтра, і дуже хотілося б, щоб перестали бути актуальними післязавтра».

Цікавим був авторський виступ на презентації цієї книги в нашому музеї, колектив якого висунув «Повертаючись до надрукованого» Б.Куманського на здобуття премії імені Є.Маланюка в номінації «Критика, літературознавство, публіцистика». Книга - добрий подарунок для тих читачів, які збирали вирізки з його публікаціями, а також для студентів - майбутніх журналістів. Адже це - школа заслуженого журналіста України, відзначеного Золотою медаллю української журналістики. Словом, зразок нестандартного уроку журналістики - громадянської, патріотичної, не моралізаторсько-дидактичної, а ідейної та моральної у доброму першорозумінні цих слів.

Пробую уявити собі «різношерстих» її читачів. Політологи й ті, в кого політичні баталії чи дискусії замість хобі, гадаю, прочитають не одну статтю (зверніть увагу на свіжість заголовків): «Про НАТО - пошепки», «Похвальне слово піару», «У чиєму лузі калина стояла» - з першого розділу «Шануймося, ми того варті».

Історики і фальсифікатори історії та її любителі задовольняють свою цікавість статтями з розділів «Літопис, якому не буде кінця», «Українці - Росії», а молоді почерпнуть звідси теми для новітніх досліджень і проектів щодо розвитку України.

Добру поживу для виховних годин можуть знайти в цих та інших розділах педагоги. Бо хоч автор і скромничає, не називаючи свої окремі статті ні історичними розвідками, ні нарисами, але вони тягнуть на ці жанри.

Книжку мистецтвознавця Б.Куманського вдало наповнюють духовним подихом вічності фоторепродукції творів художників-земляків: Ф.Полонського, Л.Кир'янової, А.Ліпатова, В.Федорова, Ю.Гончаренка. Зі смаком оформлена обкладинка і вся книга запрошують нас: повертайтеся у вчорашній день, аби легше визначити прогноз на післязавтра, коли хоча б деякі з висвітлених тем втратять (дай Бог!) актуальність.

Народне слово, 2011, 8 грудня

Про Н.Купчинську СЛОВО ПРО ЖІНКУ- ОСІНЬ

Наталю Купчинську знаю давно. Вона – член обласного літературного об'єднання “Степ” та Кіровоградського літературного клубу “Євшан”. Тут, а також у жіночому культпросвітницькому товаристві “Жменя”, які діють в обласній науковій бібліотеці імені Д.Чижевського, не раз звучали її вірші з обговоренням та конструктивною критикою. В них відчутне святкове розуміння буднів, тонка, чутлива натура.

Ще з часу виходу її першої збірки “Осінній зорепад” (Олександрівка, 1993), колективної збірки “Написане не зникає” (Кіровоград, 1994), буклету “Весь світ в тобі люблю” (Олександрівка, 1998), колективної збірки “Із цілющих джерел рідного краю” (Олександрівка, 1999) слідкую за її творчістю в районній і обласній пресі, в рукописах, представляла її в радіопередачі обласного радіо “Криниця”.

З радістю відзначаю, що з роками авторка все краще володіє версифікацією і технікою вірша.

Відчутний у них і вплив добрих учителів – кращих поетів сучасності, свіжішає образність, урізноманітнюється тематика й інтонація. Але незмінним залишається головний “козир” поезії Н.Купчинської: справжність почуттів, довірливість і щирість у спілкуванні з читачем, душевна відкритість перед нашим, часом жорстоким, світом, віра в те, що він має бути добрим, чесним і чистим.

Кожен поет моделює свій світ подібним до себе. У Наталі він драматично-трагічний, вразливий і незахищений, але повен любові – від весни до осені. Така її душа й доля.

Культура думки й почуття, висока емоційна напруга, пристрасне, палке й прозоре слово Наталі часто несе в собі мелодію, яка підсилює звучання поезії. Саме тому до її віршів звернувся

Олександрівський самодіяльний композитор Анатолій Борисенко, створивши цикл пісень. Окремі з них увійшли до книги Бориса Кузика та Василя Білошапки “Олександрівський меридіан: люди, події, час” (Київ, 2003), а штрихи біографії Наталі Купчинської в цю та попередню книгу цих же авторів “У плині часу. Енциклопедія Олександрівщини” (Київ, 2002).

Тепер ці пісні звучать зі сцени, на шкільних вечорах, на обласному радіо у виконанні дуету “Вранішні роси” – Анатолія Борисенка і Наталії Журило. Так як і вірші Наталії Купчинської, з якими вона часто гостя в школах району.

Тож землякам є ким пишатися, а таким славним меценатам, як Борис Кузик, є кого підтримувати.

Час усвідомити: з таких талантів, з таких книг починається відродження молодшої України, яка давно дивує світ своїм мистецтвом, традицією і культурою.

Післямова до книги лірики «Щастя мені до лиця»

Про А.Курганського

ЩО ВАЖЧЕ ЗА ШАПКУ МОНОМАХА? – Гумор і сатира

Знаю Анатолія Курганського років 30. З молодіжної літстудії «Сівач», яку в 70-ті роки вів у Кіровограді Валерій Гончаренко, а в 80-ті - Володимир Базилевський, а деякий час - у перехідний період трохи і я. Згодом, в середині 80-х, Віктор Погрібний реорганізував «Сівач» у вже не зовсім молодіжну літстудію «Степ», однойменну з обласним літоб'єднанням.

У 1998 році в обласній науковій бібліотеці ім.Д.Чижевського кілька літераторів організували альтернативний літ клуб «Євшан», який доручили вести мені. Це було третє громадське творче об'єднання, де за ці три десятиліття перетнулись наші стежки – ліричні і гумористичні, бо періодично обоє ми «зраджували» головним жанрам: я покидала лірику і бралась за епіграми, веселу прозу, пародії, а Курганський - покидав цю веселу ниву і починав піднімати ліричну цілину.

Так і досі берусь до віршів та пісень. Вже по кількості виданих книжок ми зрівнялися – маємо їх по сім. Та все продовжуємо прополювати рядки один одному: то я на нього пародію втну, (рідко), то він – на мене (густо). Віддячуючи за «рекламу», я берусь щедро «сапати» його рукописи: дружно редагуємо і коректуємо то його лірику (див. книгу «Шепіт вітру степового» з мою передмовою), то гумор і сатиру - (див. «Обоє рябє» 2005р.)

А за творчістю, за численними зібраннями творчої «магнітної аномалії» в «Євшані», «Степу», «Парусі», «Лірі», «Крилах», за багаторазовими спільними виступами в розмаїтих дитячих та дорослих аудиторіях (школах, технікумах, вузах, бібліотеках, на Днях поезії, «Вересневих самоцвітах») якось було й ніколи придивлятися до цього мовчазного і серйозного, як всі гумористи, товариша. Аж гульк – йому вже й 65! Уже він і чотирижди дід! Все, подумалось, коли, як не тепер, покопатись у його долі й розділити весь сир на кілька вареників? (Бо завжди вчителі й учні просять, щоб у книжках побільше про автора писалось). Тож, зваживши на ці всі тверді та пом'якшуючі обставини, вчинила я лірику, гумористу й сатирику А.Курганському пристрасний допит. Довго мовчав, як партизан. Врешті розколовсь (допомогла й спільна поїздка в його рідне село) і ось вам - серйозний і жартівливий результат: маємо те, що маємо, як казав перший президент.

Ось такечки б я стулила його біографію з кількох важливих (а там - судіть!) штрихів. Народився 21 вересня 1941 року в неділю на другу Пречисту, ополудні. Звідси - святкова тяга до лірики, до флегматично-холеричного (рідкісного) характеру і спрага до чистоти в людських стосунках та характерах: всіх очищає від скверни, підсміюється, а то й глузує так, що й самоочищається примушує і героїв своїх, і читачів.

Мати (Мазур Наталка Максимівна, 1918 р.н.) була сьомою, останньою дитиною в родині селян. Але в новоствореному колгоспі в с. Вищі Верещаки Олександрівського району

Кіровоградської області стала першою жінкою-трактористкою - на «Універсалі» (чи не від матиного трактора у сина універсальна тяга до всіх жанрів?)

Батько - Курганський Порфирій Миколайович, 1910 р.н., родом із с. Любомирка того ж району, працював у селі, де згодом одружився, був начальником пошти (потяг і до інформації). Був комуністом. Служив у армії в Кишиневі в танковому полку молодшим лейтенантом. Батькові згодом дісталось: війна, поранення, госпіталь і - загибель 10.10.1942 р. в Чечено-Інгушетії. Сина однорічного він так ніколи й не побачив... І вже дорослим син відшукав могилу батька і присвятив йому вірші, що стали й піснями.

Ясно, що не солодким було воєнне й повоєнне дитинство. З п'яти літ хлопчик вже пас корову. Згодом - сапав, косив, молотив, рубав, поливав, крутив жорна і носив клунки до вітряка, яких у селі було 12, тепер - жодного...

Війна лишила тут лінію фронту, начинену різними вибухівками, які, мов магніт, притягували дітей, що призводило до трагедій.

Рано накопичував наш автор житейський досвід: при жатці на конях; волами тягав волокуші в жнива; возив конем полову від молотарки до скирти; водив коней у плузі; сів сівалкою, місив заміси... (Все це сьогоднішній молоді вже зі словником треба буде вивчати.) Не обходилося без драм і травм: то як трусив хрущів, із верби впав, то зрубаний граб накрив був верхівкою; то грузовик мало в степу не розчавив; то з кабіни сонний по дорозі до елеватора ледь не вивалився; то в Тясмині мало не втопився. І ракета з фейерверку на стадіоні ледь було на голову не сіла, і мало в аварію не попав у день здачі екзамена на права водія, то з напіврозкритим парашутом приземлився... Було й було всього, але для чогось беріг Бог хлопця.

О, багато для чого! Дав кілька дарів: хист до музики і танців, фізкультури, педагогіки.

До армії вчився в музичній студії при Олександрівському РБК під керівництвом В. Бідненка. Потім - вчив грати односельців, створивши перший духовий оркестр. Коли був студентом Кіровоградського педіну (факультет фізвиховання), то грав у оркестрі й танцював у ансамблі «Юність», з яким провідав Бельгію, Болгарію, Туреччину, Францію. Згодом створив дитячий танцювальний ансамбль у с. Приют Новоукраїнського району. Навіть лауреатами республіканського конкурсу були. Працював головою комітету з фізкультури й спорту в Новоукраїнському районі. Вчився географії в Мелітопольському педінституті, працював у Кіровограді в ЗОШ № 21 і № 17. В одній створив дитячий духовий оркестр, у іншій - танцювальний колектив, викладав музику і географію, був вихователем у інтернаті.

Ось до таких вершин можна добратися, почавши з доброго гумору: підсилуючи гру друга дитинства Васька Мазура, який грав на саморобній балалайці (струни з німецького телефонного кабелю). А наш Толя - шкільний горніст і барабанщик - на фанері вибивав або на затулці від печі. Бачачи такий талант, мати купила мандаліну, потім гармошку, які не вмовкали на сільських весіллях і проводах в армію.

Щоб не робив, а творче начало переважувало. А.Курганський слюсарював молодим у цукрозаводській автоколоні, а ходив з другом - по темряві й грязюці - вечорами й ночами за 20 км вчитись музиці (грав у струнному оркестрі, співав у хорі, займався в театральному колективі, учивсь і на курсах балетмейстерів).

Коли ж літературні паростки пробились, тягу до гумору вперше відчув малим у... церкві, прости Господи. Коли недоречно розреготався з чужої трагедії (дівчинка впала з ослінчика). Замість гонорару - за сміх (і досі його не густо - гонорару!) дяк взяв за вухо і вивів з храму. Там же згодом і перші ліричні настрої відчув: на Великдень, серед краси людської, пасок, писанок, свічок...

Десь у п'ятому класі написав А.Курганський першого гумористичного вірша. Його герої - однокласники. «Сюжет» показав учительці Л.Ю. Дніпровській. Похвалила й порадила послати в газету. Але автор злякався того, що стало згодом його зброєю – сміху.

Любив вірші Степана Олійника. А далі й почалось (див. початок): літстудії, перші публікації в обласній пресі, в «Перці», перша книжка - 2000 р., схвалення гумориста Б.Чамлая, В.Гончаренка, і звісно – критика - доброзичлива й не дуже. (Гірше, коли ніякої). Добре, коли слухають, читають, друкують, купують, платять за вистраждане Слово. «У кожного автора свій голосок і його глушити не треба...», - писав наш славний сатирик М. Годованець. Часто досяга А. Курганський мішені: пише коротко, переконливо. Іноді помічаю – не вистачає образності, то рима, то ритм десь шкутильгне - а в кого не буває? А то блисне афоризмом, гострою насмішкою, чи кпином, дотепом - на те й пересмішник, тримайтесь, негідники! Хоч ви й не читаєте, але гумор і сатира - речі живучі, не тепер, так у четвер, а то й через десятиліття - а дістане шпигачка!

Вчитайтесь, як сучасно звучить його гумор, як вдягається він «по-модньому» в нові терміни, поняття, словечки, як і час, що одягає нові ідеї. Іноді вдається міцний сплав: мудрості Крилова і Глібова з бойовитістю і актуальністю Д. Бедного і С. Олійника, П. Глазового.

Тож будьте доброзичливими читачами, слухачами ще й покупцями та критиками. Додавайте своєю участю снаги авторові та натхнення! Нехай він кипить у муках творчості та незадоволення собою і світом - світ і ми від того станемо кращими!

Передмова до книги «Обоє рябоє», 2004р.

«...ВОНИ ПРОБ'ЮТЬ ВЕСНІ ДОРОГУ»

Анатолію Курганському минуло 60 літ

Живемо, точніше вчимось жити, в умовах ринкового суспільства, де все - товар. У тому числі й література, зокрема поезія. Багатим не завжди потрібна, бідним - недоступна. У нашому хворому суспільстві поезія прагне бути лікаркою, хоча страждає, перш за все сама. Так було у всі часи, на всіх просторах земних. Бо життя схоже на пісочний годинник: щоб час не зупинився, його періодично треба перекидати з ніг на голову і навпаки.

Час - один з головних героїв поезії Анатолія Курганського. Хтось запитально візьме в руки його збірку, мовляв, що за один? А хтось - зацікавлено: що нового створив відомий на Кіровоградщині гуморист і сатирик, автор веселої книжки «Сценарій про віварій»? А створив цього разу лірику. Бо чоловік цей здатен на багато чого: у робочий час викладає в школі географію, а поза роботою - пише гумор і лірику: коли на що душа відгукнеться. Вона в нього зусібч захоплена: і грати на баяні вміє, і всю молодість у «Юності» витанцьовувала, і до спорту причетна, і до селянської роботи на землі здатна. У його віршах живуть, працюють, страждають люди, які все життя оточують його. Автор - з дітей війни, яких вона рано осиротила. Цей біль сирітства і народив, мабуть, цикл поезій воєнної тематики - «Подих граніту». Серед них особливою метафоричністю вирізняється вірш про чотири материнські сльози: перша - весільна, «других було багато... як провела солдата», третя була радісною, як народила сина. «Ну, а четверта й досі сохне на похоронці...» Таких штрихів до образу матері в українській поезії мені ще не зустрівось.

«Села залишені сліди» - то розділ-біль, яким переповнене серце поета, народженого в степах над Тясмином, що тече в обіймах Чорного лісу.

Тут все йому дороге, починаючи від спогадів про холодну і голодну воєнну осінь, в яку мати заробляла мідяки в колгоспі, а малий син сам топив піч, і варив сякий-такий обід, і кінчаючи гарячою жнивною порою, коли він, малим, опановував перші потрібні людям професії - водоноса і погонича.

А.Курганський уміє «переселити» свої почуття в музику і сніжинку, в груди вітрові, в грозу, многостраждальний Дніпро:

Жорстоко так його

бетонні пута

Загальмували.

Більше не реве,

З полів і підприємств

в ньому отрута –

Таблиця Менделєєва

пливе...

Співпричетність до пульсу природи - одна з характерних рис його обдарування, яке набирає то інтимного забарвлення (і тоді автор освідчується в любові), то іронічного (як у вірші - «Урок географії», де запах степового яблука не дає хлопцеві навіть подумки переселитися в Сахару). Розвалені, занедбані, покинуті села, знедолені люди, які шукають щастя в місті та по світах, бентежать душу поета, яка не може в цій полинній гіркоті знайти розраду.

Публіцистично звучить вірш: «Дива, дива»... Влучно характеризує в ньому поет не тільки своє село, а й сучасну Україну:

Зроста моя країна -

Хитка, неначе

на одній нозі...

Маленьким острівцем стоїть у книзі посеред солодких тясминських вод інтимна лірика.

Цнота, ніжність, ба, навіть сором'язливість почуттів, - такі її ознаки, що, мабуть, на фоні вседозволеності і вседоступності декому здаються анахронізмом. А жаль.

Ліриком - навіть сентиментальним - бути не соромно. Саме вони не дають нашим душам зачерствіти аж до закам'янілості, збайдужіти до рясту, який топчемо, утверджуючи життя-буття.

Тільки чуйній душі поета доступно відчутти і пульс, і дихання, і серцебиття землі. А ще - щораз нове зародження життя в ній. Коли побачите навесні півники, що протикаються одними з перших крізь сміття і падолист, згадайте оцей вірш А.Курганського - «оду» вічному оптимізму:

Земля морозами ще диха,

Не віддає весні ключі.

В підземній кузні тихо-тихо

Куються півникам мечі.

Коли заб'ють сніги тривогу,

І заблищить на клумбі лід,

Вони проб'ють весні дорогу

І перші з'являться на світ.

Згадуйте, коли на душі важко, оцих невтомних півників-мечоносців, героїв поезії цієї збірки.

Кіровоградська правда, 2001, 30 жовтня

Про Л.Куценка

ЛІТОПИСЕЦЬ СТЕПОВИХ ПЕНАТІВ

«...Не уявляємо ми Кіровоградщини без знаменитого заповідника - музею Івана Карпенка-Карого «Хутір Надія», без компаніївського степу, в якому загубилася Нечаївка, що подарувала українській літературі Юрія Яновського, без старовинного села Рівного, звідки вирушив у широкий світ Іван Микитенко...»

До цього абзацу з авторської передмови до «Літературного словника Кіровоградщини» (виданого у 1995 р. у Кіровограді в Державному видавництві) хочеться додати, що не уявляємо ми Кіровоградщини і без подвижництва її літературного слідопита та літописця, автора-упорядника названого видання, Леоніда Васильовича Куценка.

Кандидат філологічних наук, лауреат обласної краєзнавчої премії ім.В.Ястребова (1994 р.), автор кількох книг, присвячених літературі рідного краю («Музей І.Микитенка в Рівному», «Боян степової Еллади», «До джерел історії краю» - у співавторстві з Н.Бокій та О.Брайченком), літературознавець Л.Куценко шукає усе нових і нових матеріалів про літераторів, уродженців чи причетних своєю творчістю до нашого краю, захоплено працює з книгами, архівами, листами і людьми.

Лише за останній рік, 1995-й, він видав два літературно-краєзнавчі видання - збірку статей про Д.Чижевського, Є.Маланюка, М.Куліша, М.Зерова, І.Микитенка, Г.Юру, М.Вороного, Н.Левицьку-Холодну, В.Сосюру, і названий уже словник. Це - святилище муз, які увічнили славу нашої області. Здається, й сам Л.Куценко вже має право посадити на хуторі Надія іменне дерево - дуб з іменем «Подвижник», бо небагато нині таких ентузіастів. Невтомний трудівник, схожий на Бонавентуру - копача, уперто розшукує в архівах нашої держави і за її рубежами нові, невідомі факти, дає їм власне тлумачення, пропагує ті знахідки зацікавленим слухачам і читачам. Він - своєрідний письменник-популяризатор, що вміє захопити аудиторію і в лекторський, усний полон, і в коло своїх письменницьких інтересів.

«Нетлінність мистецького подвигу. В чому шукати критерії його виміру? У людській шані, пам'яті? Так. Та, мабуть, найбільше - у його продовженні, примноженні, у тому, що звемо ми спадкоємністю традицій» - пише Л.Куценко. І не лише роздумує про те, а й примножує. Коли йому минулого року вручали нагороду - другу краєзнавчу премію ім.В.Ястребова, він сказав при цьому, що краєзнавство - це та ниточка, що зв'язує минулі і майбутні покоління, несе до нас дух предків. Саме в цьому бачить він і свою місію.

Не шаблонне, а живе сердечне слово Л.Куценка допомагає сьогодні наповнити душу знаннями і гордістю за багатий не тільки чорноземом, а й літературою наш край. Коли читаю його дослідження, не полишає відчуття живої присутності того, про кого перо Л.Куценка розповідає тепло і захоплено, з любов'ю і визнанням, з радістю від пережитого відкриття.

...На очах і твориться, і руйнується історія. Вже нема в Кіровограді меморіальної дошки на будинку громадського зібрання, де починав свої виступи гурток І.Карпенка-Карого та М.Кропивницького, ні самого будинку. Щез із лиця землі в центрі внаслідок занедбання. Але є й здобутки. Не просто зберігся будинок Карпенка-Карого в Кіровограді, а в 1995 році відкрито літературно-меморіальний музей, де першими експонатами стали книги, видані в нашій області, які дали право багатьом авторам уперше зайняти місце в першій літературній енциклопедії-словнику, створеному Л.Куценком.

Белетристичний стиль розповіді у книзі «Благословенні ви, сліди», скупий інформаційно-бібліографічний виклад матеріалу більш як про трьохсот літераторів у «Словнику» - то добрий приклад справжнього патріота для студентів і колег Л.Куценка, то приклад конкретно потрібної справи - просвітництва нашого народу - в особливо скрутний період його життя. Вчитайтесь в його проникливо – афористичне звернення: «Чи задумувався ти, читачу, яка сила кличе нас пройти стежкою, що по ній ступав митець, відчути дух його вітчизни, проїнятися ним? Мабуть, то органічна потреба душі людської торкнутися першопочатків, витоків великого життя». («Благословенні ви, сліди...»).

Я задумувалася щоразу над тим, читаючи рясні публікації Л.Куценка в пресі: в газетах і журналах. Тепер зібрані в книгах, вони примусять задуматись багатьох над тим, яких батьків чиї ми діти. І примножувати здобутки батьків.

А оскільки відчуваю себе трохи причетною до замислу книги «Благословенні ви, сліди...» (Колись в Олександрії були разом у творчому відрядженні і говорили про таку можливість і потребу - зібрати в книгу публікації з періодики), то дозволю собі висловити ще одну ідею: а чи не видати б Л.Куценку ще одну книгу – «Історія одного вірша» - з тих його публікацій, якими сьогодні рясніють обласні газети?

Кіровоградська правда, 1995, 28 грудня

ПРОДОВЖИМО СПРАВУ КУЦЕНКА

Дякую газеті за публікації моїх творів поезії й публіцистики, за опубліковані відгуки читачів про поему «В моєму селі вже немає села», за статтю «Завзятий трудівник» (уринок до майбутньої книги про Л.Куценка). Ця стаття викликала інтерес читачів: краєзнавця В.Білошапки з Олександрівки та літератора В.Бреуроша з Новомиргорода. Ці люди підтримали ідею – підготувати й видати 2-е доповнене видання «Літературного словника Кіровоградщини» (1995), автором-упорядником якого був Леонід Куценко.

Видання обсягом 126 сторінок, видане Кіровоградським державним видавництвом накладом п'ять тисяч примірників, стало 15 років тому першою чудовою візитівкою нашого літературного краю. Сьогодні часто бачу його в руках літераторів, педагогів, у бібліотеках і в нашому музеї геть зношеним, бо виданий словник був на газетному папері, а попитом користується.

За ці півтора десятиліття багато літераторів відійшли у вічність, але й прийшли в літературу краю багато нових імен і книг.

Гадаю, що редколегія у складі працівників ОУНБ ім. Д.Чижевського та районних бібліотек, члени НСПУ, колеги Л.Куценка з педуніверситету, журналісти і краєзнавці – члени цих двох національних творчих спілок України, музейники могли б стати співавторами – пошуковцями, рецензентами. Тож дозвольте звернутися через вашу газету з пропозицією до всіх зацікавлених у цій ідеї потенційних співавторів.

Роль ініціатора майбутнього видання, яке буде присвячене 60-річчю від дня народження Л.Куценка, бере на себе Кіровоградський міський літературно- меморіальний музей І.К.Карпенка-Карого. Бачу цей проект як співпрацю краєзнавців і літераторів з кожного району області, де врешті можна потім окремо видати брошури типу «Літературна Новомиргородщина» (найбагатший регіон на літературній карті області).

Народне слово, 2011, 1 березня

ОДИН З АТЛАНТІВ СТЕПОВОЇ ЕЛЛАДИ

Опублікувавши 28 грудня 1995 року в «Кіровоградській правді» та 15 лютого 2011 року в «Народному слові» статті про Леоніда Куценка («Літописець степових пенатів» і «Захоплений трудівник»), я мала не один раз бажання повторно висловити своє захоплення його подвижництвом і авторством. Але він так стрімко стартував, що «угнатися» за ним було просто не під силу. Та й щоб осмислювати й пропагувати написане ним (як бібліотекар і читач я робила це все життя), треба було й нам, його сучасникам, так само стрімко рости й розвиватися. Однак це не вдалось не лише мені, бо він випереджав не тільки людей, колег, соратників по перу, а і його величність ЧАС.

Так, він і продовжував, і примножував, і багато чого розпочинав, надіючись, що примножимо ми, наступники. Реалізовував себе скрізь: у науці, культурі, громадській роботі (літоб'єднанні «Степ», письменницькій організації, Конгресі української інтелігенції, в ОУН). Був людиною, яка творила задля загального добра і для добра кожного, хто поруч: учителів і учнів, батьків і дітей. Радію, що й моя донька, журналістка Тетяна Корінь, була його студенткою.

...Зрадлива пам'ять не висвічує перше наше знайомство. Але, швидше за все, воно відбулось на початку 80-х років минулого століття у Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. І. Чижевського. Він був чи не єдиним з викладачів педінституту, краєзнавців і письменників, який буквально пропадав у бібліотеці, надто у краєзнавчому відділі, коли працював над кандидатською і докторською дисертаціями. Особливо активними читачами й ініціаторами багатьох заходів (клубу «Перевесло», презентацій журналів «Поріг», «Вежа», «Степ», творчих вечорів, зустрічей, ювілеїв письменників) були вони з В. Панченком. Цим талановитим тандемом ми були захоплені, на виступах ловили кожне мовлене слово, сміливе і пристрасне.

У 1993 році саме за ініціативою Л.Куценка колектив прийняв рішення про перейменування головної бібліотеки області, замінивши сотні разів уживане в колишньому Радянському Союзі ім Н. Крупської на досі невідоме, відкрите літературознавцем ім'я славетного земляка, останнього українського філософа-енциклопедиста ХХ століття Д.І.Чижевського. Л.Куценко був азартним, захопленим читачем – відкривачем, у якого часто й розмова чи зустріч починалась торжествуючим вигуком: - О, а ти читала?!

І в разі негативної відповіді починалась проповідь. Будь-де: на сходах бібліотеки, в холі, біля роздягалки, на вулиці. Слухаючи його, я жалкувала, що наші мізерні зарплати не дозволяють саме таким науковцям працювати в наукових бібліотеках - не читачем, а бібліотекарем.

Як бережно і благоговійно він брав до рук книги, особливо ж стародруки, рідкісні видання, діаспорні і просто нові. Як подовгу затримувався біля книжкових виставок і стендів, гортаючи і щось занотовуючи. Як натхненно читав і писав, обклавшись книжками, газетами, журналами і подаючи все нові й нові замовлення.

Спостерігаючи за творчістю небагатьох інших літераторів, які приходили до бібліотеки за знаннями (мені по-людськи шкода тих, хто за життя так і не спромігся завести читацький формуляр або, завівши, навіки залишився бібліотечним боржником), я утверджуюся в банальній думці: письменник виростає з читача.

...Як Кіровоградщина немислима без хутора «Надія», який Л. Куценком оспіваний у посмертній книжці «Стежками хутора “Надія”», так не уявляється історія нашого краєзнавства й літератури без постаті й трудів цього невтомного, захопленого життям, людьми і працею генератора ідей, слідопита, відкривача, подвижника. І всі ці іменники - з його улюбленим епітетом «термоядерний», яким він, знаю, щедро нагороджував С. Барабаш, мене і, мабуть, ще багатьох своїх симпатиків.

Саме завдяки його краєзнавчим розвідкам - статтям у пресі, буклетам, брошурам, радіо- і телепередачам - вивчала степовий край я, уродженка чернігівського Полісся. Спасибі тобі, Льоню, за любов і щирість, вкладену в рядки про твій ріднокрай, що й мені став любим!

Коли у 1994 році Л. Куценко став лауреатом обласної краєзнавчої премії імені В. Ястребова (друге місце), то сказав (я конспектувала): «Краєзнавство - це ниточка, яка зв'язує минулі та майбутні покоління, несе до нас дух предків». А мене досі пече несправедливість. Неформально ж він завжди і скрізь був лідером №1 і «тягнув» на перші місця. Рвійний, поривистий, скромний, душевний, жартівливий, імпульсивний, письменник швидко ходив, думав і говорив, на ходу роздаровуючи нам свої книги з наплічної чорної сумки, іноді - з особливим автографом (і за цим штрихом видно величину творчої постаті), а частіше, коли книги сипались як з рогу достатку, - без

дарчих написів. З двох десятків книг, які він видав, у мене збереглося шість, хоча було більше. Якісь передавала в інші бібліотеки, якісь не повернули горе-друзі. Дві з них - з автографами. На титулі книжки «Як перший пелюсток весни...»: інтимна лірика Є. Маланюка. Три обраниці поетової музи» такий напис: «Милій Тоні! Жінці, яка стала перехрестям творчо «контужених» елисаветградців, прихистком для «бездомних» поетів, прозаїків, критиків і навіть оцих, як то їх... літературознавців. Єлисавет. Леонід Куценко 29.08.2000». З одного лиш автографа скільки інформації: і про суб'єкта, і про об'єкта. Він і сам був поетом (зізнався, у молодості писав вірші), а книжки про творчість письменників-земляків часто називав за поетичним рядком.

Був уважним до мене, цінував і вітав мою ініціативу - утворення першого в Кіровограді (1990 р.) жіночого культурно-просвітницького товариства «Жменя» з кредо поверненого із забуття В. Стуса: «Так, жменька нас...». Бував на наших бібліотечних зібраннях, більше сотні яких «Жменя» провела за 10 років у стінах наукової бібліотеки, запрошуючи до творчих сповідей творчих особистостей. Так само щиро радів іншій ініціативі, коли я, відчуючи вичерпуваність «Жмені», разом з поетами В.Могилюком і П. Селецьким утворили у 1998 році тут же, в бібліотеці ім.Д.І.Чижевського, літературний клуб «Євшан», де обговорювали і творчість Куценка. З автографа видно і його позицію щодо перейменування нашого міста, яку він змінив уже десь перед смертю.

На книжці Євгена Маланюка «Невичерпальність», яку Л.Куценко упорядкував і озброїв передмовою, він залишив такий дарчий напис: «Антоніні Михайлівні! Женьшеневому Корінь(ю) Степової Еллади, зцілительці душ. З нагоди повноліття. Леонід Куценко. 03.09.1998». Тут мається на увазі, що між «Жменею» і «Євшаном» я ще ініціювала проект утворення клубу творчих пенсіонерів «Женьшень», де саме чашка женьшеневого напою з назвою «Золотий корінь» була досить популярною серед наших гостей: Кіма Шутенка з Генрієтою Рубіною, сім'ї Тамари та Володимира Смичеків, Івана Кравцова, Володимира Стратьєва, Антоніни Червінської та інших наших знаменитих людей.

Незважаючи на неймовірну зайнятість, він був напрочуд комунікабельний, тому легко знаходив однодумців та помічників і в Україні, і за рубезем. Я часто зустрічала його в бібліотеці і, не зловживаючи часом, бувало, зверталась за порадою про той чи інший творчий задум, пропонувала дещо почитати з власних відкриттів, іноді на його прохання щось підбирала з книг. Леонід Васильович цінував миттєві мої відгуки, радів, як дитина, римованим експромтам на його виступ, статтю, книгу (а було це в бібліотеці, у Спілці письменників, в інституті післядипломної освіти вчителів, у педуніверситеті), казав, що моя місія - доточувати творчим людям крила. До слова, доточуючи їх мені й іншим, не скупився на похвалу, однак фальші, псевдовченості, лицемірства не терпів.

...Ще за життя Л. Куценка наш клуб почав організовувати новий проект - видання другого альманаху «Євшану». Запросила до участі й поета А. Загравенка, попросивши, крім творів, і відгуки на них. Так дізналась, що незнайомий йому Л.Куценко у 1999 році порадував його листом-відгуком на другу книгу «Спадок», відчувши у творах Загравенка - земляка Маланюка - спільні з ним мотиви. Цитував маланюківські рядки про «князя висоти»: «Та на землі, в житті ходить не можеш ти, бо перешкодою - твої великі крила». Скромному викладачеві університету «крила» не заважали ходити.

Якось у черговому тематичному плані наших письменницьких видань у час моїх хвороб він пропустив мою книжку поперед своєї, продемонструвавши водночас благородство та милосердя. Але міг бути і різкувато-грубуватим, коли його хтось «виводив», та ніколи не кривив душею, не лицемірив, не ховався за чужі думки. Якось на одному заході ми сиділи поруч і він, слухаючи нудну самозакохану промову вченого, шепнув: «Терпіти не можу цей стервозно-академічний стиль!» Згадую це, гортаючи й перечитуючи щось із його книг, статей. У них нешаблонне, банальне й строге («стервозно-академічне!») слово заробітчанина від науки. Живе й сердечне слово Л.Куценка

допомагає і допомагатиме наповнювати душі прийдешніх поколінь знаннями й гордістю за свій край, любов'ю до нього, багатого не лише чорноземами, а й літературою та мистецтвом. Читаючи будь-що, написане дослідником, відчуваю живу присутність і добре знаного автора, і тих, про кого він пише. Чітке перо Куценка розповідає тепло й захоплено, з любов'ю й шанобою, з радістю від здобутого, пережитого й описаного відкриття.

Воно щоразу примножувало рейтинг і авторитет нашої Еллади в Україні, а через неї - України у світі. Такий стиль - добрий приклад і тим, хто творить науку, і тим, хто її... вбиває. Особливо в наш час, коли історія, наука, культура не стільки творяться, як руйнуються.

...Світлана Барабаш, колега і соратниця Л.Куценка, у рік його 50-річчя написала у «Вечірній газеті» за 26 березня 2003 року, що він з тих, хто «сповідує патріотизм як роботу - наполегливу, послідовну, негаласливу й совісну. Саме такі люди формують сучасний енергетичний простір, у якому оприявлюється і триває нація. Вони - охоронна грамота її безперервного буття в часі».

Справді, він був із тих, які, за висловом Ліни Костенко, «держать небо на плечах, тому і є висота». Кажуть, інтелігента від просто дипломованого спеціаліста відрізняє благородне світіння. Навколо Л.Куценка воно, без сумніву, було невидиме хіба що заздрісникам, які є довкрузь кожного справжнього таланту.

Його відкриття Є.Маланюка і причетність до увічнення цієї постаті національного поета-героя в меморіальній дошці, пам'ятнику й назві вулиці - свідчення того, що таке дует українців-патріотів і як діє одна особистість на іншу в часі й просторі. У 2002 році Л. Куценко захистив докторську дисертацію за творчістю Є.Маланюка. Цього ж року, завдяки його публікаціям, було засновано обласну літературну премію ім. Є.Маланюка. Не одразу, бо депутати, незважаючи на публікації й книжки про нього Л.Куценка, все ще жили на узбіччі цих духовних відкриттів, не знали, хто такий Маланюк, якого в еміграції жартома називали «найкращим інженером серед поетів і найкращим поетом серед інженерів». Для влади він все ще залишався емігрантом, втікачем, дисидентом, націоналістом. І це людина, яку знала Чехія, Америка, світ. Згодом і Л.Куценко став першим лауреатом премії ім. Є.Маланюка за книжки про земляка з Новоархангельська.

...Газетний дешевий папір, простенька обкладинка - так починались книжки Л.Куценка, яким він давав життя на власному комп'ютері. Але як багато нових знань відкриваються читачам за простою обкладинкою, наприклад, книжки «Народу самосійні діти...», «Українська доля Дикого поля». (На жаль, у публікаціях до сороковин Л. Куценка у газеті «Народне слово» за 30 січня 2007 року в одній з статей двічі допущена помилка, бо надруковано «самостійні діти»). Знов оприлюднив десятки постатей відкритих ним земляків, справжніх патріотів та інтелігентів.

Найбільше самодостатній особистості Л. Куценка боліла наша ментальна хвороба - національна анемія, про яку і праця Є. Маланюка «Малоросійство». Будучи романтиком, Леонід Васильович мріяв: якби перевидати її масовим тиражем, то можна було б «вилікувати» українців від цього «недокрів'я», яке саме по собі навіть не поразка, а «капітуляція перед боєм». Він часто приходив першим туди, де ми збирались. А ми скрізь і досі запізнюємось. Про ювілей - друкуємо статті після ювілею. До сороковин - після них.

Неможливо згадати всі його добрі починання для блага інших. Як щедро він роздаровував себе нам! Пригадую, у 90-х роках ми були разом у відрядженні в Олександрії, перед тим - в Олександрійському районі, не раз він запрошував мене і моїх друзів виступити на творчих зустрічах перед його студентами, разом бували в поїздках на хуторі «Надія», в Арсенівці, Олександрівці, Києві. Ми завжди заслуховувались розповідями науковця про власні літературні відкриття. І коли я зупинила його «раж» в Олександрії не менш захопленим: «А чому б Вам (ми довго були то на «Ви», то на «ти») про це не написати книгу?», він аж спіткнувся (йшли до вокзалу):

- Правда? Це було б цікаво?!

- Так! І корисно, і потрібно! - переконувала я.

А згодом частково відчула себе організаційною «музою», яка підказала новий вияв його натхненню, бо з'явилась книжка «Благословенні ви, сліди...».

Скільки письменників і вчителів вдячні йому за програми-розробки уроків «літератури рідного краю»! За «хобі» - «історію одного вірша», якими рясніла періодика (жаль, не встигла на його прохання розповісти історію мого вірша «Як вертались козаченьки із війни» до того, як вийшла його «Біографія поетичного рядка: Антологія історій одного вірша»). Я вдячна йому за статтю про презентацію моєї книжки «Віку мого день» і за «введену» «Формулу добротворення» (де він вважає, що вчительські діти - особливі), якою відкривається бібліографічний покажчик, укладений краєзнавчим, відділом Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського до мого 55-річчя (2003), яка потім стала і передмовою до поетичної збірки «Монолог метелика» (2007). До речі, про назву її я радилась із Л. Куценком, показавши варіанти, з яких він вибрав «метелика». Жалкую, що не вдалось здійснити заплановану ним чудову двотижневу літературно-краєзнавчу літню подорож по річках Синиці й Синюсі (від Умані до рідного с. Вільхового), в яку була запрошена і я - на роль підшефного йому літописця. Не знайшлося спонсора проекту, не збулась наша мрія, до якої Леонід Васильович доручив залучати людей, схожих на нього. (Це не мовилося вголос, але ж було зрозуміло: інертним, байдужим, сонно-пасивним у тій експедиції робити нічого!). Вдячна за прочитання дослідником, попри вічний брак часу, чималого за обсягом рукопису мого друга Володимира Яремчука. Рада, що коли протоієрей храму Андрія Первозванного, що з'явився в моєму селищі Гірничому (тепер і відомий тележурналіст отець Микола Шутяк) попросив мене допомогти зібрати підписи за відбудову храму Петра і Павла серед впливової інтелігенції Кіровограда, то ми найперше поїхали до Л. Куценка. І він не лише підписався під проханням до влади виділити землю для відродження храму, а й разом із нами склав список, до кого необхідно звернутися. Тішуся, що познайомила з літературознавцем мого друга художника Віктора Сорбата, і тепер вдома у Куценків його триптих...

Закарбувались у пам'яті два спогади з останнього року і місяця його життя. Попросила мене самотня колега стати її хрещеною матір'ю, у зрілому віці приймаючи християнство. І просила знайти їй достойного хрещеного батька (рідного в неї давно немає). Здогадустесь, кого я взяла кумом? Так, Леоніда Васильовича, котрий, добре знаючи мене й цю жінку, одразу дав згоду. А незабаром після того, як я повідомила йому, що хрещениця живе без телевізора і нема за що купити, він діловито зателефонував, жартуючи, як часто це любив робити:

- Говорить Смольний! Є у знайомих зайвий телевізор. Ідея - моя, доставка - ваша.

І назвав адресу. Того ж дня хрещениці привезли телевізор від хрещеного.

Ще один спогад - найболючіший. Залишив мене Леонід Васильович на цьому світі боржницею. 16 жовтня 2006 року ми мали з ним у складі письменницької делегації їхати на V з'їзд письменників України. В. Могилук, В. Погрібний та В. Бондар їхали окремо, а ми домовились - одним автобусом. Я не зовсім була здорова, а тому попросила Леоніда Васильовича взяти квиток і на мене. З Гірничого, де я живу, вранці виїхати маршрутною нелегко, і я на одну хвилину спізнилась. Побачила тільки «хвіст» автобуса на Київ, у якому з двома квитками поїхав Л. Куценко. Я ж мріяла про п'ятигодинну (!!!) радість спілкування в дорозі.

Не судилось. Таксі, доїхавши крізь дощ аж до Великої Северинки, не наздогнало друга. Я ще раз взяла квиток на Київ. Коли ж занесла йому ввечері в готельний номер в Ірпені 40 грн. боргу, він, згрібши мене в тугий оберемок, майже закричав:

- Які гроші?! Ти що, Чучундра!! Ми втратили півдня спільної дороги по життю! За це так просто не розплатишся, так що про гроші - забудь.

У наступні два місяці ми не бачились. Відвідавши після з'їзду майже вмерле рідне село, я розхворілась. І раптом, як грім серед ясного неба, пролунала страшна звістка про трагічну смерть Леоніда Васильовича. Ні на похорони, ні на поминки через недугу піти я не змогла. Так що досі пам'ятає тебе і любить живим, Льоню, «Чучундра», чию мрію, ще дитячу, ти так несподівано здійснив, на ходу придумавши заслужене прізвисько. Бо колись я ображалась, що у всіх дітей воно є, а в мене - нема. Ось такий ти був чарівник. А твій «тугий оберемок» тепер болить мені обіймами друга. Вибач, що і спогад цей написала так пізно - Чучундра ж...

*З книги «Я обрав свій шлях...». Одеса, 2013 (упорядник Іван Задоя)
Народне слово, 2011, 15 лютого*

Про П.Куценка
«КОРОТКА В СЕРЦЯ МОВА»

Молодята біля Вічного вогню. Новобранці присягають на вірність Батьківщині. Гвоздики і піонерські галстуки біля обелісків. Ветерани з гронами орденів - у травневих колонах, у президіях і за трибунами... Між нами - пам'ять...

Ми, сини і внуки, розуміємо ветеранів, їхню священну хвилину мовчання. Адже майже сорокарічна мирна дорога життя - найдорожча спадщина всім, хто народився і народиться в нашій мирній країні. Дорога життя і пам'яті, на якій батьки, діти й побратими досі розшукують полеглих і тих, хто пропав безвісти.

*Десь внизу на перечитаній сторінці
В дві колонки три абзаци й сто печалей
Поміж звичних заголовків зустрічаєм,
Ніби стомлений чийсь голос:*

«Відгукніться!»

*Може, в бій останній разом ви ходили?
Як це страшно - ні півслова,
ні могили...*

*Не для фото, не для довідок до пенсій
Відгукніться, озвіться! - Чорна
безвість.*

Я впевнена, що жоден погляд не ковзне байдужо по газетних рядках, в яких крізь розпач пробивається надія. Впевненість ця від того, що патріотичні почуття молодого поета Петра Куценка, які пульсують у процитованих рядках, типові для радянських людей. Тому вони й хвилюють читача у багатьох віршах збірки «Продовження розмови», яка вийшла цього року у видавництві «Молодь» в серії «Перша книга поета».

Ідейний зміст військово-патріотичних віршів, які займають чверть книги - осмислення повоєнним поколінням (до нього належить поет) лихоліття Великої Вітчизняної. Образи знедолених солдатів, жінок і дітей бачимо в драматичних віршах «Морячка», «Дитячий оркестр сорок четвертого», «Продовження розмови», «Балада про вагон-пам'ять». Ці й інші сюжетні вірші воєнної і мирної тематики (особливо портрети) вдалися поетові найбільше.

Поетичною формою вираження у П. Куценка часто стає й верлібр, поет досить-таки упевнено використовує цю форму. А ось у віршах «Що приснилося скрипці», «Ще один вірш во славу півня», «Ви, дівчино висока» верлібр сприймається не як необхідність, а скоріше як данина моді. Він не підсилює тут, а розслаблює «вібрацію душі», без, якої Ван- Гог не вважав художній твір істинним, і яка таки відчутна в кращих віршах книги. Саме вона дає підставу вірити в душевну щирість автора, викликає співпричетність до читаного, для чого, власне, й пишуться вірші.

Правда, «розмова» з читачем не завжди вдається. Як-от у схематичному, невиразному вірші «Діалог біля братської могили».

Тематичний обшар книги невеликий. Але говоримо не про те, чого нема, а про наявне. Як літературно узагальнюються перші життєві враження поета? Через пережите, що знайшло відгук в поетичній душі: дитинство і краса рідної землі, відданість найдорожчим людям, шана діячам мистецтва. В цих віршах найвідчутніша і духовна особистість автора, його життєва позиція.

Є чимало віршів про дороги. П.Куценко оспівує свої перші дороги дитинства:

*Дорога від хати в зеленому тоні,
І синя - до хати. Як небо й вода.
І м'яти стеблина між буйних півоній.
Як будень у затінку пам'ятних дат.*

Останні два рядки вже сприймаються не тільки як елегійне замилювання минулим. З висновком, що будні дитинства дорожчі нам за численні свята нашого дорослого життя, цілком погодиться читач. Бо дитячі враження надихають усе життя... Бо дитинство - це романтична, необхідна як хліб і пісня, країна перших загадок і торжества розгадок.

Головною героїнею дитинства і всього життя нашого є людина, що дарує світ людям - мати.

Вдячністю, турботою, теплим жалем відгукується у віршах П.Куценка соромлива синівська любов. І звучать світлі від смутку й любові рядки:

*Наче й радість уже - стороною.
Все частіш її жаль перейма,
Бистриною собі й крутизною
Пронеслися літа і... нема.
Та, розвіявши смуток і пустку,
Рано-вранці й о пізній порі
Приїжджають сини у відпустку -
І молодшають матері.*

Є в книзі й цікаві зразки пейзажної лірики, де «чотири пори серця», як писав Пабло Неруда, органічно зливаються зі станом природи.

Менш цікавими здаються мені вірші про любов. Вкралась у книгу й «здобич» для пародистів, географічний ляпсус: від Кіровограда до Чернігова через Київ аж ніяк не «навпрошки», (вірш «В дорозі»)...

З першої книги ще важко судити про вагу і місце нового поетичного імені. Поки що в творчості П.Куценка помітніше те, що споріднює його з іншими, в тому числі і добрий вплив класики та сучасної поезії. Тож, разом з автором сподіваємось на продовження розмови, початок якої був щирим і неординарним. На цьому зійшлися і члени літстудії «Сівач», обговоривши дебют поета-земляка.

Молодий комунар, 1983, 17 грудня

«ЧОТИРИ ПОРИ СЕРЦЯ»

(Відгук на книгу поета-земляка Петра Куценка)

Ці слова Пабло Неруди спали на думку ще під час знайомства з першою книжкою Петра Куценка, яке відбулось чотири роки тому. Згадалися вони й зараз, коли дочитувала другу збірку поета-земляка, який нині живе і працює в Чернігові. У порівнянні з попередньою нова збірка «Манливе світло днів непроминутих» глибша у філософському плані і сміливіша в експериментальній роботі над словом.

Поезії зібрані всього у два розділи: «Батьки нам сняться молодими» та «Незамерзлі джерела». На одному подихові їх не прочитаєш. Бо «легкочтивом» стає лиш «легкопис». Вірші ж П.Куценка примушують працювати думку, тривожать почуття. В похвалу поетові слід зазначити, що його вірші нелегко цитувати. Наскільки органічна побудова більшості з них, що просто «вирвати» цитату для ілюстрації чергового стану серця ліричного героя досить непросто.

Саме такі вірші «Перемога», «Ветеран останньої світової», «Сестри», «Багаття», «Сопілка». Їх треба читати повністю. Їхня сила - у щирості почуттів і у відкритті істин, які прекрасні без прикрас. Не знаю, яке вже треба мати зачерствіле серце, аби без хвилювання читати вірш «Втеча» - про втечу матері з будинку престарілих:

*Не світ за очі втікала, а до сина,
Не від кривди-а від пустки і жалю.
«Я ж його й через
людей уже просила,
Я ж з печалі і не їм
тут і не сплю...».*

Поет вірить у силу слова. Тому стільки любові вкладає у досить прості, на перший погляд, аж прозаїчні рядки віршів «Весняна мати», «Мати більше не плакатиме», «Дім», «Мій брат». Про значення родинного тепла, сім'ї, батьківської уваги, синівської поваги, як про першоджерело подальшого розвитку людських почуттів і взаємин, пише автор, ніби застерігаючи: раннє відмирання цих почуттів загрожує людині відривом від землі, від роду, а там, дивись, і від народу.

У віршах П.Куценка досить багато того, на що не дуже щедра останнім часом дещо прагматична молода поезія, - романтики, фантазії, які перетворюють сіру буденність у веселку життя. Щедрими на бурхливі емоції є вірші: «Серед зими зацвів мій дощовик» або «Во славу півня». Духовний заряд нуртує у віршах, присвячених Шевченку, Тичині, Аполлінеру.

Здається, не просто гостре відчуття природи, а якесь «співдихання» пронизує і лірику поета. І особливо приємно те, що пейзажі Кіровоградщини теж «вписалися» в «предивний світ» його поезії:

*Приземкуваті,
степові сади
Надихались туманів- і послули.
Всю ніч
за Знам'янкою поїзди
Кричать - аж на десяти села луни...*

Молодий комунар, 1988, 13 лютого

ПРО ЩО СПІВАЄ ДЖМІЛЬ?

Я думаю, що є серед вас багато великих майстрів ставити запитання мамам, татам, братикам і сестричкам. Правда ж? Тому хтось та й упізнає себе серед героїв вірша «Сто запитань», в якому два братики-дошкільники питають у старшого - першокласника:

*Чом світанок ранком зветься?
Звідкіля туман береться?
Хто тим соняхам, що в полі,
Дав усім по парасолі?
А чи вміють говорити
Між собою зорі й квіти?
А чому в собаки Чати
На снігу не мерзнуть лапи?*

І цей вірш, і ще два десятки інших - радісних, дотепних, ніжних і добрих, та дев'ять гарних скоромовок написав для дітей поет Петро Куценко, наш земляк. Збірку він назвав «Пісні безсонного джмеля». Тож, як попадеться мамам - придбайте та почитайте.

Кіровоградська правда, 1993, 23 грудня

ПОЕЗІЯ – РОСА ДЛЯ СПРАГЛИХ

Петро Іларіонович Куценко народився 13 липня 1948 р. в с.Голикове Олександрійського району на Кіровоградщині в сім'ї колгоспника. Закінчив журфак Київського університету. Живе й працює журналістом у Чернігові, член СПУ. Видав чотири книги.

Моє знайомство з першою книжкою Петра Куценка «Продовження розмови» відбулося добрих десять літ тому. За цей час я читала ще одну його поетичну збірку, видану 1986 року - «Манливе світло днів непроминулих». Не знаю, чи звідтоді виходило друком ще щось з нового доробку поета (українська літературна енциклопедія ще не добралась до його прізвища). Та ось на стіл відразу лягли дві його книжки - для дітей (по- моєму, перша), і для нас - «За брамою вічності». Адресовані малятам «Пісні безсонного джмеля» я прочитала на одному подиху й щиро пораділа, що поет відбувся і в цій нелегкій ролі - ролі дитячого автора. Не «сюсюкати», а залишатися самим собою (тонким ліриком, котрий глибоко відчуває природу) і в дитячій книзі непросто. А він мало не в кожному вірші причастив до своїх відкриттів-спостережень малечу, зробивши те досить шляхетно - як рівний з рівними.

А що ж відкрив поет для нас, дорослих, - за своєю ліричною «брамою вічності»? Ще не заглибившись у текст, збагнула, що в чомусь головному він залишився вірним собі. Це, до речі, вельми точно підмітили і відповідно підкреслили художники В.Соловйов та Я. Бугаєвич. В оформленні обох книжок (нової і попередньої, «Манливе світло...») просвічується якась особливо чуттєва і цнотлива любов до природи. Тож автори художнього оформлення не випадково, немовби ніжні плоди, «загорнули» обидві книжки у листя берези і клена. Я в тому відчуваю не тільки звичну для поетів полярність пір року (весна-осінь), а й органічну, хоча зовні й непомітну, єдність людського віку: юності і зрілості. А в них ще й одвічний союз двох стихій - жіночої і чоловічої...

А між тим, серед безлічі тем домінує осягання духу всеочищення, відчутно близького поету. Дихає він на мене як зі сторінок першої збірки («„і так очисно паморочить нас весняний дим з торішнього одріб'я»), так і з другої, де в ліричній героїні» - коханої - «всеочисні» очі. Може, зауважить хтось, то звичайнісінька випадковість, яку я пробую возвести в закономірність? Та ні ж бо, це продовження й розвиток теми. І тому я зраділа, побачивши, що нова книга відкривається майже біблійною назвою розділу - «Всеочисні води». А в ньому - елегійні, розлогі рядки роздумів-спогадів, одкровеннь-споглядань, разки слів-намистинок із вистражданої душею нитки часу. Ці поезії, на мою думку, годилося б читати під тиху, долиноючи здалеку музику органу... Читати на самоті, або вдвох з найближчою людиною, «на природі», але не в утилітарному сприйнятті цього вислову, а тоді, коли ми, як пише поет, - «в печалі однокровній природи і душі» спроможні відчувати «провиддя» і «прозріння». І я йду на ту тремтливу уявну музику і вхожу... в цикл «Душі тривожній прихистку не буде», частково відомий мені за попередньою книгою. Тепер цей цикл поет, знявши підзаголовки пір року і доповнивши його іншими творами, ніби «возніс», надавши йому більшої вагомості, філософської значущості. Рука зрілого автора відчувається навіть у вибагливій заміні одного слова: «зимових» на «небесних», як це бачимо у заключному вірші циклу. «Зінкола» замість «інколи», «пасмуга» замість «смуга», «незглиб'я» зиниць і сердець замість «глибочинь», «звладила» замість «перемогла». Ці й подібні їм неологізми чи й просто слова із рідковживаної лексики дуже точно підкреслюють особливий стан душі поета, своєрідну окрасу натхнення, яке хвилює мене не

пристрасним голосом, а ніжним шепотом. Що ж, у кожного таланту - своє русло. Часом воно таке ж фантастичне, як і в ріки дитинства:

*Від сонця очамрілий
Сугоклей
Тече аж в небеса, а може,
й далі...*

В іншому творі дивуюсь такому порівнянню: «Мов зійшла на землю вись». І бачу в цих двох прикладах-видіннях теж двоєдине притягання земних і небесних стихій та поетової душі, що в муках любові прагне то до високого, то до земного: «Край убогих воріт, що ведуть до убогого раю...». Цим одним рядком Петро Куценко, по-моєму, зумів розкрити прикметну ознаку часу, в якому живемо. І - то тягнемось поглядом увись, до хреста на куполі вічного Храму, то тут же - кленовим листком - падаємо з високості на нашу грішну землю (це так я трактувала й вельми влучне художнє оформлення).

Порівняно з двома попередніми у новій книзі Петра Куценка майже нема сюжетних віршів, які я люблю читати шанувальникам слова під час поетичних зустрічей. У цій збірці він частіше звертається до філософічної лірики. А ще запропонував нам цілий розділ цікавих перекладів з російської поезії. Добір імен, чиї твори наш земляк інтерпретував українською мовою, говорить сам за себе: це І.Анненський, Б.Пастернак, О.Мандельштам, М.Заболоцький і, по-моєму, найближчий йому за духом А.Тарковський. Розділ перекладів названо «Далекі дзвони». Це, гадаю, досить вагомо й вдячно стосовно вчителів. Адже вірші для перекладів Петро Куценко вибрав настільки близькі до власних, що створюється ілюзія повної цілісності обох розділів.

І ще за одне спасибі автору-земляку. Дочитуючи перший розділ книги, подумала: ну, чому він не звертається до сонетів? Бо інколи його вірш так і проситься в обладунки класичної форми. І ось аж усміхнулася: розділ перекладів відкривається... сонетом.

Тож, звернувшись до поетичних образів А.Тарковського, хочеться подякувати земляку і за «перші побачення», і за «пізню зрілість».

Чернігів, «Деснянська правда», 1995, 22 липня

ЩЕДРИЙ САД ЙОГО ДУШІ

Моє заочне знайомство з поетом Петром Куценком триває півтора десятка літ. Маю всі чотири книги його поезій. Три з них - з автографами поета. Перший мій відгук - на першу книгу «Продовження розмови». Відгук на книжку мого «подвійного земляка». Чому подвійного? Бо я родом з Чернігівщини, а мешкаю вже півжиття в Кіровограді. А П.Куценко народився 13 липня 1948 р. в с.Голиковому Олександрівського району на Кіровоградщині, а давно живе й працює у Чернігові, в газеті «Деснянська правда». Кілька разів наїздами він заходив до мене у наукову бібліотеку, щоб познайомитись, але так, на жаль, і не вдалося нам зустрітись. Зрідка листуємось, обмінюємось віршами. А моя передювілейна (йому незабаром — 50) розмова про нього і його, поезію — із Станіславом Реп'яхом, відповідальним секретарем Чернігівської обласної організації Спілки письменників України, поетом, прозаїком і перекладачем, який давно і добре знає Петра Куценка.

Антоніна Корінь: Станіславе Панасовичу, я читала вашу статтю про поезію Куценка і оскільки й сама писала про нього, то помітила одну спільність: ми обоє відзначаємо якусь спорідненість ліричного «я» Петра Куценка з образом саду. Я коли читаю його рядки

*Приземкуваті,
степові сади
Надихались туманів
і поснули...*

то бачу наші - розкішні поліські сади і відчуваю, що для поета - це глибокий образ.

Станіслав Реп'ях: Справді, важко знайти щось щедріше, ніж сад. Глибоко вріши в землю, він дарує нам пахощі і красу галуззя, цвітіння, плоди, не кажучи вже про дивовижну музику листя, різного в різні пори року. Куценко так оспівує весняний сад:

*Вишневий цвіт
півсвіту затопив,
Усе - живе і прах -
возніс угору,
І вгадується в полудневу пору
Наближення гулких
весняних злив.*

Ось бач, наче був і сам молодий, а вже й «полуднева пора» у поета, в якого у найнесподіваніших іпостасях зринає образ саду в численних рядках: «приземкуваті степові сади», «споночілий сад», «сад - аж голубий», «сад - наче прірва у тумані», «садок... із солов'ями», «вересневий сад», «сад на кручах - аж палахкотить...» Захоплення садом, гадаю, не від «бідності інтересів і відсутності широкого кругозору поета. Сад, якщо хочете, - він сам, його минуле, сьогоднішнє і майбутнє, сад - його доля...

А.К.: Відчувається, ви щось знаєте, чого не знаємо ми...

С.Р.: Сад Петрового діда Сергія Куценка був одним з найкращих у окрузі. Раніше сонця вставав закоханий працелюб, пестив кожне деревце, доглядав, як дитину. А як прочув про Смиренкові сади у Млієві, запряг коника та й покотив за Тясмин, аби на власні очі побачити рукотворне диво. Переїняв батькову естафету син Ілларіон, батько Петра.

І, напевне, ще зовсім маленьким всотував сам непосидючий Петрик шерхотіння гілок, шелестіння листя, передзвони плодів. Адже ними сповнена його трепетна душа, що розливає ці звуки у самотніх поезіях, пробуджує і нашу уяву, змушує бриніти почуття, гострить біль. Унікальне поєднання звукових і зорових образів, які здебільшого доповнюють один одного, нерідко зливаючись у єдине ціле, і є визначальною рисою поетичного почерку Петра Куценка.

А.К.: Розкажіть, будь ласка, щось таке з його біографії, чого нема в довідниках.

С.Р.: Ось уже пішов третій десяток літ, як пов'язав своє життя цей талановитий степовик з Чернігівщиною. Гаряче полюбив Десну, зелені луки й бори, натхненно оспівує поліську землю. Але ні на мить не забуває він, де з'явився на світ і виріс, де зробив вибір журналістської долі.

В рідному селі Голиковому навчався у школі, тут завдяки небайдужим педагогам розвинулось його поетичне обдарування.

А.К.: А хто першим з літературного кола його помітив?

С.Р.: Він став учасником республіканського семінару молодих, де його помітив відкривач багатьох талантів Володимир П'янов. Він, приїхавши згодом до Кіровоградської області з групою письменників, серед яких були Микола Вінграновський, Олег Черногуз, уключив до творчої групи перспективного юнака. Можна сказати, що Петро Куценко тоді й увійшов по самі груди у ріку під назвою Поезія. Відчутний на його поезії вплив чудових майстрів слова. Але зособливою шанобою він ставиться до Володимира Базилевського, письменника глибокої ерудиції, високої культури, тонкого такту.

А.К.: Так, і я не раз зустрічала в літературознавчих статтях Базилевського гарні відгуки про творчість Куценка.

С.Р.: Гадаю, що поет виправдав довір'я багатьох авторитетних майстрів, шанувальників його таланту. 1983 року київське видавництво «Молодь» видало в серії «Перша книга поета» збірку Петра Куценка «Продовження розмови». Рецензував її відомий поет Петро Осадчук, а редагував

багатообіцяючий уже тоді Василь Герасим'юк. Вони благословили цікаву з багатьох поглядів збірку. Ті вірші започатковували вкрите пеленою таємничості вміння поета нитками пам'яті міцно зшивати клаптики картин, вражень, роздумів, об'єднуючи їх в нерозривне ціле, створюючи різне за розміром, але монолітне художнє полотно.

А.К.: Через три роки у видавництві «Радянський письменник» побачила світ друга книга Петра Куценка «Манливе світло днів непроминутих». Мені здалось, у ній він відтворив образно «чотири пори серця» як писав Пабло Неруда.

С.Р.: У ній поет утверджує себе як оригінального, серйозного і вдумливого творця, розширює творчу палітру, підіймається на вищий щабель у розкритті авторського задуму. Оперує вже не зовнішніми ефектами, а внутрішньою напругою, багатством зображувальних засобів. З'являються невимушеність і легкість, що засвідчують неабияке зростання майстерності, витонченішою стає пластика слова. Вірші про пам'ять — «Перемога», «У Спаському», «Вдовині ворота», «Спогад», «Батьки нам часто сняться молодими» та інші вражають і западають глибоко в душу. На відміну від попередньої книги автор у цій все частіше вдається не лише до яскравої поетичної деталі, а й до глобального, наскрізного образу. Вміє Куценко змалювати пейзаж і показати значимість присутності людини у ньому. Мені до серця й інтимна його лірика.

А.К.: На жаль, її не так багато в його книгах.

С.Р.: А третьою сходинкою до опанування поетичних висот стала книга «За брамою вічності». Доповнюють там грані його таланту переклади з улюблених поетів, серед яких Микола Заболоцький, Арсеній Тарковський, Осип Мандельштам та інші. Трагічне начало у багатьох програмних віршах, як от:

*Сиротливо за брамою
вічності скрипці,
Сиротливо душі
в дотліваючих
пущах смеркань,
Де німує величне свічадо
у чорній накидці
Над печальним
руйновищем наших
надій і бажань.*

А.К.: Ніби «пророчило» нам наше сьогодні. Маю з дотепним автографом його першу дитячу книгу віршів «Пісні безсонного джмеля». Тепер ясно, що в такого батька і донька тяглась змалку до поезії.

С.Р.: Весела, іскриста, дотепна, жанрово різноманітна книжечка віршів, позначених багатством ритмічного малюнка.

А.К.: Дуже симпатичні там і сучасні скоромовки. Отже, чотири книги - як чотири пори серця. Гадаю, якби не економічна скрута, книг могло бути більше.

А що за відзнаки у «послужному списку» Петра Куценка?

С.Р.: Він - лауреат премії імені Коцюбинського. Вірші його перекладені російською, білоруською, чуваською та іншими мовами. Учасник багатьох міжнародних літературних свят, член редколегії часопису «Славяне», що виходить у Білорусії, активно працює в робочих комісіях Спілки письменників України. І, звичайно ж, заслуговує на похвалу як вдумливий вихователь молоді літературної зміни. У нього - десятки вихованців, серед яких і донька Оксана, авторка першої книги поезій «У зимах бажань», уже й член Спілки письменників України.

А.К.: А ще Петро Куценко - палкий пропагандист української обрядовості, звичаєвості, образотворчого мистецтва, добра і чуйна людина, журналіст, якому все болить.

С.Р.: Так і свій полудень віку Петро Куценко зустрінє в розповні сил. На його робочому столі рукописи нових книг, які чекають видавця і коштів. А скільки задумів, планів! Хай усе те збудеться.

А.К.: Хай щастить нашому спільному землякові в садах Поезії. Цвіту і плоду йому!

Кіровоградська правда, 1998, 9 липня

Про В.Левченко-Дигас

ХАЙ СПАС ПРИМНОЖИТЬ ПАМ'ЯТЬ

Мліло барвисте літо, благодатний серпень злоторубий... Розмаїття кольорів, пахоців, радості людської від довгожданих плодів праці рук своїх. Гілля дерев перед Спасом ажгнулось під вагою плодів до землі, ніби дякувало їй і людям за щедрість праці та врожаю.

...У цю улюблену Спасівку її не стало – нашої приятельки, колеги по перу й пісні, поетеси з Малої Виски, народженої у Глодосах Новоукраїнського району, Валентини Левченко-Дигас, світла її пам'ять. Лишилися її вірші – присвяти багатьом з нас.

Я так люблю свято Спаса, - говорила вона друзям, - бо в цей час є чим пригощати добрих людей!

А як вона вміла і любила приймати гостей у своєму прикрашеному живими та вишитими квітами домі й обійсті, де ми часом читали вірші, співали пісні і слухали, як співала вона, як співав спільні їхні пісні наш друг – композитор, її земляк-Павло Гарбар.

Двері їхнього з Віктором Михайловичем (майстром «золоті руки»), який і поетичну альтанку для неї збудував, і в усьому допомагав у великому хазяйстві) завжди були відкриті для всіх, хто приходив з добрим серцем і щирою душею. Роздивлялися-дивувалися її портретом – молодій білявки-красуні, її горам вишитих подушок та гімалаями піріжків. Невсипуща трудівниця, весела, співуча, жартівлива й компанійська Валентина Василівна, дивуючи нас витворами кулінарного мистецтва, пригощала вишуканими стравами і своїм вічним оптимізмом. Він не покидав її і на порозі біди. З гумором і радістю розповідала, як морально і матеріально допомагають їй боротися з хворобою численні друзі та сам голова облдержадміністрації Сергій Ларін, якому у віршах дякувала за добрі справи для Малої Виски...

Боляче говорити про неї мовою спогадів... Любов до поезії привела її колись до районного об'єднання «Степова криниця», а згодом в районну бібліотеку до «Світлиці», якою відає поетеса Світлана Шевченко. Творчість, вірші й прозові розповіді Валентини Василівни про дерево свого роду, земляків втілені в кілька книг, які ми їй допомагали видати, знають і люблять і в Малій Висці, і в селах району, бо її часто запрошували на виступи в клуби, школи, бібліотеки, в т.ч. і культосвітні заклади Кіровограда. Словом римованим, піснею, усмішкою цвіла вона серед земляків і за сьомим десятком літ, легко заводила і радо підтримувала дружні зв'язки.

З великим бажанням прославити своїх близьких, подякувати засновникам роду, залишити заповіт своїм дітям-онукам-правнукам, брала вона недавно участь в конкурсі «Кіровоградської правди» - «Історія мого роду»... Такі люди лишають слід на землі і в душах.

Тож на вечір пам'яті про неї у Маловисківській районній бібліотеці нещодавно зібрались її друзі, колеги. Звучали її твори, згадки. Тут і зародок майбутньої традиції з'явився: в пам'ять про її улюблене свято Спас, перед яким вона відійшла в інші світи, домовились земляки збиратися щоразу у «Світлиці», аби згадати добру людину добрим словом.

Валентина Кондратенко-Процун,

Антоніна Корінь,

Члени літоб'єднання «Степ», «Євшан» та «Світлиця»

Кіровоградська правда, 2011, 27 вересня

Про Д.Литвинюка
РОСТИ УКРАЇНЦЕМ!

Цього хлопчика-паростка із зернятками літературного й художнього дару в душі плекають у сім'ї і в школі, у бібліотеках і в музеях, у літературно-мистецьких студіях і клубах, де він набуває майстерності, у редакціях видань, де публікують його перші твори, які він пробує писати з шести років. Вони такі ж теплі, щирі, добрі, довірливі, як його погляд та усмішка. Його голівка наповнена світлими думками про все найдорожче. Серце його вміє відгукнутись любов'ю до родини, рідного міста, України.

Я прочитала вірші Дмитрика Литвинюка поетові-земляку з Києва Володимирові Бровченку, заслуженому діячеві мистецтв України : ось що він сказав про почуте:

- Український чоловік росте! Суттєва, розумна, душевна дитина, головне ж – маленький патріот!

Вірші його транслюють позитивні думки, часом – з українським гуморком. Відчувається і начитаність хлопчика, і знайомство з класикою. Таких би дітей побільше в Україні. Якщо й далі його добре виховуватимуть, а він працюватиме над собою, з нього може вирости український поет.

І це природно для родини, у якій дідусь малює портрет Кобзаря, матуся хлопчика оформила його нитяним дизайном, бабуся прикрасила вишитим рушником, тітка і хрещена Алла Татарова пише музику на його вірші, а він творить словом і пензликом.

Шкільний журнал, 2013, №1, Донецьк

Про Г.Ліщенюка

«ТРИМАЮ НА ДОЛОНЯХ ЦІЛИЙ СВІТ» -

каже маловідомий, але багатообіцяючий поет – Григорій Ліщенюк. І я йому вірю. Років три тому, коли я працювала в літературно-меморіальному музеї Карпенко-Карого, поет і журналіст Роман Любарський заніс мені туди подарунок-книжку Г. Ліщенюка з автографом. Пізніше ще не одну збірку передавали знайомі видавці, лист і рукописні вірші. Давно почуваюсь боржницею перед цим цікавим поетом, а судячи з листа, й неординарною особистістю. Останнє відчуття проступає і з кожної його нової книжки, і майже з кожного вірша.

Минулого року подала присланий ним рукопис на конкурс «Сокіл степів» у літературне об'єднання «Степ». Пораділа, що став лауреатом.

І ось прочитала чергову його збірку «Жовтоцвіти». І не лише сама, хорошу книгу я не раз «транслюю» друзям-поетам і любителям поезії по мобілці. На цих «мобілкофорумах» не почула жодного негативного відгуку про його творчість. Кілька його віршів вдалось оприлюднити в обласній пресі. Прийняли вже поета і до обласного літоб'єднання «Степ», давала і я рекомендацію. На жаль, поки що жодного разу літературна громада поета-інкогніто не бачила й не чула. А дуже хотілось би. І навіть на літературні гастролі мене з друзями давно тягне в Петрове, у лісові володіння егеря й поета з лісовим же й прізвиськом – Ліщенюк (а я ж – полісянка!). Тим часом – надихалась його «Жовтоцвітами», які й надихнули, нарешті, на відгук, який давно рвався з душі.

Всі книжки поета схожі на лісові квіти. Ніби й непримітні, захищені в нетрях і хащах, або зібрані в хоровод десь на узліссі чи на поляні. Прикрашені рососою зранку чи після дощу, а то й прибиті пилом, якщо скромно квітнуть, вибігши на стежку, чи присусідились до лісової дороги або просіки. А придивіться до кожної такої квіточки-скромниці. Скільки в ній прихованої краси, душевності, ніжності, любові, щемкої печалі від того, що її мало хто бачить, а вона ж старається, цвіте, з надією, що хоч один подорожній випадково на мить черкне об неї поглядом. А може яка дівчина-грибниця чи ягідниця, йдучи вже з лісу додасть до лісового збору й букетик іван-чаю, горошку, медуниці, якихось колоскових трав. Мені ці букетики з чорниці, суниці, горобини, крушини та лісових дзвіночків. Пам'ятно-дорогі вони мені з дитинства, яке пройшло разом з юністю в Чернігівському Поліссі, у знайомому до болю Прозорівському змішаному лісі – частинкою безкінечних уже Брянських лісів. Може, це вже й готовий відгук на поезію Г.Ліщинюка? Але ж не

всім степовикам доступно при слові «жовтоцвіти» відчуті лісові їх пахощі та уявити їхні голівки кольору розлуки – за народними повір'ями.

Тому спущусь із неба над лісом на степову землю, яка дорога й автору – поліщуку – тернополянину. Він після Миколаївщини «осів» і вже сорок літ, як живе на Кіровоградщині. Працював художником-оформлювачем, водолазом на рятувальній станції. Нині – егерем у Петровському УТМР. Його рядок з біографічної довідки: «народився на хуторі поблизу селища Вишнівцев, що розкинулось на мальовничих берегах річки Горинь», уже звучить як поезія.

Видана книжка, як і попередні, у Центрально-Українському видавництві 2014 року у типовій-фотоінтернетній обкладинці. Це зразу викликає запитання: чому Ліщенко-художник-оформлювач не є співавтором поета Ліщенюка? Дарую цю ідею і сподіваюсь на її щасливе втілення.

Редактор С.Янчуков зовсім мало, але таки пропустив переважно коректорські помилки. Книжка несподівано закінчилась чудовою прозовою казкою «Зелений камінчик», яка буде цікавою і дітям, і дорослим. Це, як поезія автора – різновид «лісової пісні». У книзі нема розділів, бо зміст її – це любов до України, рідного краю і природи. Поет із книги в книгу пише про це вірші – мініатюри, міні-новели про природу і людину.

З першої сторінки автор задає мінорний настрій і до кінця ніби плекає його, то втішаючись, то розкаюючись, то самоіронізуючи. Його головні «герої» - всі від природних стихій і явищ, серед яких на головного тягне вітер, який «втомився голосить», але якого він так всебічно вимальовує:

«Колючий вітер мокрими устами

Цілує листя жовтого уста»;

- Колючий вітер лисеням рудим
в сухій траві збирає роси стиглі.

- Хльоска вітер, немов батогом...

- Всю душу розтривоживши до сліз,
на комишині вітер грає соло.

- Вітри читають трави у степах...

На жаль, і тут підстерігає автора самоповтор: «Десь грає вітер на очеретині», а від експлуатації знахідка втрачає свіжість.

Щемке відчуття природи єднає автора з С.Єсеніним, але слід уникати його ритміки («Місяць кинув промені») та інтонацій.

Частинкою великої природи відчуває автор і себе, і листок, і дощ, і «знайомих» звірів, чия доля йому болить, як власна: «Як же довго я йшов до оцього мінливого світу». Знов і знов повертається він у край дитинного щастя. І так несподівано гостро нагадує нам, у який час живемо: «Та в минуле глибокі сніги блокпостами стоять на путі».

Гадаю, варто було б виокремити в розділ вірші, де людина на першому місці, а природа – на другому. Ці філософські роздуми про життя образно насичені, рясніють свіжістю висновків, які, на жаль, іноді знов повторюються в образах:

«Вночі сьогодні кленом обернусь

і надарую людям позолоти»;

«Жаль, те, що не болить, усім чуже»;

Часом ці висновки вдало афористичні:

«Як стане на душі нестерпно важко,

До лісу помолитися прийдіть».

Автор, осмислюючи власне і суспільне життя, бачить нас серед «вигнанців розтрачених років», які «стирають босі душі нанівець».

Цікаві авторські роздуми про роль митця в світі, який може бути і придворним холуєм, і світочем для людей.

На кожній сторінці впадають в око свіжі образи, гарні рими, лаконічність думок і почуттів (книга вся складається із восьмивіршів, яким і назву важко дати, тож їх і нема). Соковита, сільська, народна і в той же час кришталево літературна його мова, багата на розмаїття художніх засобів. Інколи поет сам собі суперечить, то не бачачи довкола див, то помічаючи грона цих скарбів. На жаль, частенько повторюється, обігруючи знайдений раз образ (це, де про стерню і босі ноги, або про різновиди «латання» природи). Але цікавий він тим, що «вслухається в зірок нічну розмову»,

підглядає, як стара груша «ховає у дупло свої літа». І вчиться жити у природи, і вчить нас бути людьми.

21.01.2016

Про П.Лойтру
ПОТРІЙНИЙ ПЛІД ТВОРЧОЇ СПІВПРАЦІ

Завжди радію успіхам земляків. Особливо ж тим, які розширюють обрії осі творчості хоча б за межі нашого краю. Це значить, що їхній талант помітний і потрібний не лише вдома, в степах України.

Таку широку реалізацію композиторського і виконавського таланту Петра Лойтри, ректора Маловисківської школи мистецтв, автора двох десятків пісенників, лауреата і дипломанта багатьох всеукраїнських конкурсів, у черговий раз засвідчили три нові книги, надіслані ним у дар нашому музею. Це пісенник «Ти у мене одна», виданий ц.р. у Малій Висці у співавторстві з Федором Степановим, кримчанином, родом із Миколаївщини, автором кількох книг і лауреатом кількох премій. Цікаво, що у збірнику не менше двох десятків пісень для дорослих і для дітей, є й вокальна поема «Батіг», створена Лойтрою за однойменною історичною поемою Ф.Степанова, присвяченою гетьману Богдану Хмельницькому. А дві інші книги «Семен Коваленко» і «Лицар моря» (видані минулого і цього року в Одесі) - це зразок плідної творчої співпраці П.Лойтри з поетом Дмитром Шуптою, який створив ці поеми - про двох полтавчан - героїв Великої Вітчизняної війни, командирів підводних човнів Семена Коваленка та Олександра Маринеску, яким судилося пройти концтабори, як і самому Д.Шупті. Обидві поеми про героїв подаються паралельно у російському та англійському перекладах. Усе це разом із 22-ма вокальними творами, створеними П.Лойтрою на уривки з поем (два цикли), дасть можливість сучасникам і нащадкам різномовно, з допомогою поезії та музики, множити не лише славу і пам'ять про героїв України, а й героїчний дух жертвовної самовідданості, так потрібний нині нашій молоді, захисникам Вітчизни.

Відрадно те, що П.Лойтра знаходить спільну мову не лише із земляками, а співпрацює з поетами із семи регіонів. Ф.Степанов та Д.Шупта - члени Національної спілки письменників України, останній і П.Лойтра - члени Всеукраїнської спілки письменників-мариністів. Тож хай добрі люди, талановиті співавтори і слухачі їхніх творів, додають і моєму співавторові - П.Лойтрі, генерал-хорунжому Українського Чорноморського козацтва, любові до степу і моря та нових висот.

Кіровоградська правда, 1912, 22 січня

«ДОНОРСЬКА КРОВ ТВОЯ ЖИВИТЬ МІЙ ДУХ»

*“Вірять у пісню і люди, й держави, й народи,
Пісня єднає нас: вір і надійся, й люби!
Хай наша пісня щирю сердечність народить,
Світ хай порадує серед сумної доби.”*

А.Корінь.

Так захоплено й уклінно звернувся до рідної пісні в одноіменній мініатюрі наш знаменитий земляк, шевченківський лауреат Володимир Базилевський. Ось ще уривки з цієї “молитви” до пісні: “Коли я забуваю, хто я, звідки, ти владно нагадуєш мені про це... кличеш мене за собою... Гіркі меди твої з різнотрав'я доль...”

Я прочитала тексти більш як сотні українських і російських пісень, музику до яких створив Петро Лойтра, відомий в кількох іпостасях земляк: композитор, виконавець, педагог, директор

дитячої школи мистецтв, козак, лауреат Міжнародних премій ім. В. Винниченка та Івана Мазепи, лауреат багатьох конкурсів, фестивалів. Це дійсно – солодкі й гіркі меди, які поети зібрали з різнотрав'я людських доль. Крапелька до крапельки, доточивши до сучасних “медів” аромати тих, що належали прашурам.

У поле зору композитора-пісняря з Малої Виски на Кіровоградщині попало до сорока поетів. Гадаю, це забезпечує розмаїття пісень, бо коли творчі дуети є усталені, виникає загроза самоповторів з обох боків. А тут, хоч композиційно збірник укладено за темами, таких загроз все ж менше.

Як і в попередніх пісенниках Петра Лойтри відчувається, що до творчості окремих поетів він звертається постійно. Серед таких лідирують: М.Курінна, Д.Шупта, Г.Ліщенко (його композиторське відкриття), В.Яремчук, В. Кондратенко, С.Шевченко, Л.Юферова, Ф. Степанова.

Цікаве співавторство завжди виникає з маловисківцями, кіровоградцями й одеситами. Зрідка звертається композитор і до визнаних класиків: Миколи Луківа, Сергія Єсеніна, Євгена Маланюка, Андрія Малишка.

До речі, вибрані твори останнього “Далекі орбіти”, видані в серії “Бібліотека шевченківського комітету” (зі вступною статтею В. Базилевського на 25 ст!) я перечитую вже рік, - скільки ж у ній таїться ненароджених композиторами пісень! І мені здається, що П.Лойтра виконує один із творчих заповітів Малишка:

*Пиши, як кажуть, хлопче, із натури,
А я землі і серця маю сплав.
Летять, летять дзвінки колоратури
Вітрів і птиць, хмарин і синіх трав.*

...Згадую останній (поки що) фестиваль “Долинський листопад” 2015 року, де я, як член журі, вручала відзнаку гран-прі дуету Петра й Мар’яни Лойтрів – за пісню на вірші Володимира Яремчука “Листопад”, одностайно визнану нами кращою. Виконана в супроводі оркестру народних інструментів викладачів Маловисківської дитячої школи мистецтв, театралізована з допомогою листопадових букетів, зібраних дорогою на фестиваль у дендропарку “Веселі Боковеньки”. Пісня полонила зал, частина якого вставала, вітаючи цей сплав лірики й музики навколо закоханих героїв пісні, яких переконливо зіграли батько й донька з допомогою чарівної степової природи і теплоти сердець десятка музикантів...

На жаль, я не музикант, листки з нотами для мене німі, але я з нетерпінням чекатиму виходу цих пісень, наповнених національним колоритом та чаром народного мелосу, на великі й малі сцени, бо музика й пісня – мої найбільші натхненники. Саме під час їх звучання в блокноті на моєму коліні часом народжується те, про що ось так пише компанійська поетеса Тамара Цибульська:

*Звучить мотив і незбагнено - ніжно
Знаходить шлях, торкається глибин.
Душі у тілі вже занадто тісно –
Вона в мелодії розтанула, як дим!*

Маловисківщина урожайна на поетів і піснярів, починаючи з братів Бровченків. Півстоліття діяльності літературно-мистецького об’єднання “Степова криниця” народило вже більше десятка поетів, чії вірші стають піснями. Це Т. Андрушко, Л.Безпалій, Л.Коцар, С. Дворнік, М.Голованов, В.Погрібний, І.Тарасенко, О.Степаненко, В.Тільнов, С.Шевченко. А от серед композиторів сьогоднію заспівувачем вважаю саме Петра Лойтру, який, взявши краще від свого вчителя – заслуженого працівника культури України П.Бровченка – виховує юну зміну піснярів, даруючи їм уже сотні різновидів пісень: патріотичних, ліричних, козацьких, жартівливих, для дорослих і дітей. Щойно вийшов у світ його дитячий пісенник “Памятаєш, брате?”

Тож, бажаючи щасливої дороги новому пісеннику, простелю, як рушником, йому дорогу словами з однієї з восьми пісень на вірші В. Яремчука:

*Вона окрилено і гордо
Понад світами попливе,
В її розмірених акордах
Душа народу оживе.
І будуть знов світанки в росах
І зорі, мов іконостас,
І наша пісня стоголоса
Так само вічна, як і час.*

Хай життя творців вічного скарбу – пісні, буде потрібним Україні, як і пісня, якій хочеться підспівувати, навіть ще не знаючи слів. Хай знаходяться нові заспівувачі – ті, хто першими долають бар'єр безмов'я, і ті хто фінансово підтримує культуру.

(Передмова до збірника пісень П.Лойтри)

Листопад, 2015

Про Т.Масенка

ЩО НЕ КУПУЄТЬСЯ Й НЕ ПРОДАЄТЬСЯ

(Минуло 90 років з дня народження Тереня Масенка)

Варто «лише перечитати заголовки, його численних книг, щоб зрозуміти: написав їх тонкий лірик. «Як пахне земля», «Чебрець», «Цвіт землі», «Срібна дорога», «Вишневі зорі України», «Весняні журавлі», «Багряні жоржини», «Степова мідь», «Степова пісня», «Степ» (роман у віршах) - це лише частина з написаного і виданого Т.Масенком. Останні три назви я зумисне поставила поруч - це теж ліричний доказ його географічної і душевної приналежності до степового краю. Тут, у Глодосах, на Новоукраїнщині він народився, вчився в двох школах і гімназії (потім ще в трьох вузах, поки здобув вищу освіту). Перша книжка, куди ввійшли вірші і пісні, вийшла в 1927 р. Трохи раніше молодь заспівала першу пісню на його слова. З того часу вийшло у світ більше тридцяти його книг, переважно збірок поезії, але є й проза - нариси, спогади, є переклади. Видано кілька книг віршів Тереня Масенка у перекладах на російську. Три книжечки написав він для дітей. Дорослі і дитячі - вони створені з піднесенням, на мажорній ноті.

...Доки пишу це, у пам'яті відлунує одна з його пісень «Друзі хороші мої», яку охоче співав на всіх концертах шкільний наш хор. Пісенність, м'яка задушевність - то особлива ознака його поезії. Може, тому вона часто «лягала» на музику: близько 200 пісень, романсів і хорів написали композитори України на вірші нашого земляка. Шкода, не завжди і не всяка пам'ять береже авторів того, що чуємо і співаємо... Але і після смерті поета живуть його книги і пісні.

«Вибране». Останнє на сьогодні видання його «Поезій» (1983) упорядкували О.Ющенко та донька поета Лариса Масенко, якій він присвятив кілька віршів. До речі, після того, як я послала їй в Київ публікацію з «Кіровоградської правди», де протягом минулого року друкувались розповіді про народні свята, одержала її відповідь. Ось уривок з листа, в якому (зверніть увагу!) слова «Батько» і «Пам'ять» - з великої літери: «Давно вже хочу Вам якнайсердечніше подякувати за надіслані матеріали про Батька, за Пам'ять про нього. Гарний уривок із «Степу» Ви вибрали, ...написали про Батька інформативно, і сердечно, і водночас без зайвої сентиментальності... Дякую також за поезію Яра Славутича, присвячену Батькові. Я не знала про її існування».

Тут дещо треба пояснити. Згадану рубрику в «Кіровоградці» я називала трохи зміненим рядком Т.Масенка: «Плетениця улюблених свят». З нього ж і починалась публікація уривків з

роману «Степ», де йшлося про свята Меланки і Василя та Водохреща. І таких згадок - поетичних розповідей у романі Т.Масенка чимало. Вони сьогодні могли б стати в пригоді на нововведених уроках народознавства у школах та інших навчальних закладах. Там би, мабуть, доречним було і звучання багатьох віршів Т.Масенка про наш край, пронизаних гордістю і любов'ю: «Хутір Надія», «Спомин про степ», «Мати», «Цвіт картоплі», «Під небом юності»... Ось уривок з останнього:

*Рідна моя дорога сторона,
Бачу засмагли і радісні лиця-
Хто з вас тепер земляка спомина?
Я не візьму вже у руки косу,
Вже не пройду над покосом із вами.
Може лиш пісню степам принесу,
Мов продзвеню восени з журавлями.
Хай же в літах і синів спомина
Рідна моя степова сторона.*

Це - з книги, виданої у кінці 50-х. Але подібні мотиви любові до рідного краю можна знайти у Т.Масенка у будь-якій з його книжок, в яких, звичайно, сьогодні вже не все сприйматиметься так, як під час написання. Життя проціджує наші думки та почуття, відбираючи найцінніше. А найціннішим у його поезії я бачу її людяність і щирість. Це для нього були найбільші скарби, і він боявся, чи не знеціняться вони:

*Якщо й тепер у нас найбільшим скарбом зветься
Оте, що не купується й не продається –
Душевна доброта і серця світ простий,
То за одно твоє велике й добре серце
До ніг тобі й життя я ладен принести.*

Гортаю збірку «Вибране» і «Роман пам'яті» (останню - прозову - книжку поета). А очі знов і знов вихоплюють окремі вірші, строфи, абзаци, наповнені глибокою душевною чуйністю до людей, яких він знав, любив, цінував, тривогами і болями яких жив, про яких залишив і нам щирі пам'яті. І хтозна, може, це й мені - любительці його пісень, читачці іншої доби - адресоване його лаконічне ствердження?

*Ти мене полюбиш не за пісню,
Є слова, як голос солов'я,
Є співці ще кращі, хоч безвісні,
Але сила в щирості моя.*

Скарб цей дорогий не тільки для поетів, він збагатить кожного. Але його не купиш і не продаси. А виплекати в душах щирість допоможе саме поезія.

Кіровоградська правда, 1993, 18 листопада

Про Л.Масенку

НАС ЗАКЛИКАЄ ЛАРИСА МАСЕНКО

Прочитала в «Кіровоградській правді» кілька виступів письменника Віктора Погрібного на захист рідної мови. Хочу приєднати до його стурбованості і свій голос. Цього разу - рецензією на дуже потрібну книгу Лариси Масенко «Мова і політика».

Авторка книги, про яку піде мова, - відомий в Україні мовознавець Лариса Масенко, донька поета-земляка Т.Масенка. Її передачі про рідну мову ви, гадаю, не раз чули по національному радію.

Одного разу довелося мені бути гостею у селі Іванівці на Долинщині в сім'ї поета, скульптора і художника Андрія Німенка та Лариси Терентіївни Масенко - його дружини. Це було в їхній літній

хатині, так би мовити, науково-творчій резиденції. Цікаво було спілкуватися з цими мудрими й талановитими людьми.

Але це ліричний відступ, який промайнув у думках приємним спогадом, коли взяла в руки нову книгу Лариси Масенко. Невеличка, на сотню сторінок, книга в 9-ти розділах вмістила дуже насичену фактами і роздумами інформацію про історичний шлях і сучасне становище рідної мови в Україні. Назви розділів дають нам уявлення, про що йдеться: «Що таке масова двомовність», «Мовна стійкість», «Форми існування мови. Суржик», «Мова і свідомість», «Роздвоєна душа: Микола Гоголь», «Феномен малоросійства: Павло Скоропадський», «Мова і культура», «Мовна політика Росії», «Завдання мовно-культурної політики України».

Звичайно, перш за все книга, мабуть, зацікавить науковців і студентів-філологів, але корисна буде й літератору, психологу, соціологу, культурологу, рядовому керівному чиновнику, зрештою - всім, кому болить, як ось нашому поету і публіцистові Віктору Погрібному, проблема рідної мови. Бо ж мовна асиміляція помітно деформує національну свідомість. Перехід багатьох українців на російську мову порушує духовний зв'язок народу з рідною землею, стверджує авторка і наводить такий приклад. «Я був ірландець, - писав Бернард Шоу, - а відтак у мене нізвідки було взятися патріотичним почуттям ні до тієї країни, яку я покинув, ні до тієї, що її розорила». Ось одне з підтверджень того, що мовна денационалізація відчужує від обох культур, породжує відчуття порожнечі.

Щось подібне продовжує відбуватись і в Україні. Відокремившись від Росії, Україна залишилась у спільному мовно-культурному просторі. Це дало можливість Росії прибрати до рук левову частку масової культури України і загальмувати створення міської масової культури на українському ґрунті. Ось статистика з газети «Україна молода» за 27 січня 1999 року: «Якщо у 1991 році в Україні тільки державною мовою виходило 2,3 мільярда газетних примірників, то через 6 років залишилось 0,64 мільярда. Тираж українських журналів упав з 81 млн. до 13,5. За минулий рік в Україні видано 50 млн. книг, тобто менше ніж по одній на душу населення».

У Росії - втричі більше, в Німеччині - в тридцять разів. А все тому, що Росія ввела додаткові пільги на книгодрукування, а в нас пільги переважно вводяться... для депутатів, а видати книжку неймовірно важко. Свобода слова обернулася фінансовим полоном для більшості літераторів.

Втрата Україною свого інформаційно – культурного простору є однією із загроз нашому суверенітетові. Бо західні дослідники вважають, що головними сферами, які виражають монополію на владу, є засоби масової інформації, збройні сили і економіка. Завважте: ЗМІ - на першому місці! Єдина державна мова - один із факторів, які стабілізують суспільство, бо забезпечують солідарність населення. А якщо владарює двомовність?

Цікаві факти щодо існування двомовності наводяться у дослідженні Лариси Масенко, зокрема, про Норвегію. Уже не одне десятиріччя там пробують компромісно знайти вихід, підтримуючи співіснування двох мов - національної, так званого лансмолу, і мови, що сформувалась на основі датської - риксмолу. Обидві вони вважаються офіційно літературними мовами. Це викликає непродуктивну витрату коштів, праці та енергії на переклади великої кількості видань з однієї норвезької мови на другу, таким чином перетворюючи класичну національну літературу на... перекладну. Це вносить ноту драматизму в розвиток культури. Чи не схожа ситуація в Україні?

Зрозуміло, що жодна культура не може розвиватися в ізоляції і для нормального розвитку потребує контактів з іншими. Проте є межа, за якою вплив переходить в асиміляцію. Саме такий характер з відомих історичних причин мають мовно-культурні стосунки України з Росією. Адже цілком очевидно, що Росія не відмовиться сьогодні від культурної експансії в Україну, бо наша держава була і є для Росії, а зараз і для США та інших країн, колосальним ринком для реалізації продукту своєї маскультури та шоу-бізнесу.

Така тактика асиміляції, тобто уподібнення одного народу до іншого. Цю політику точно сформулювала ще Леся Українка у драматичній поемі «Орґія», визначивши суть діяльності Мецената у завойованій країні - «примусити всіх видатних чужинців Рим любити». Нав'язування іншої мови і прийняття її - оце і є культурна асиміляція, яка руйнує в Україні основний психологічний механізм колективного самозбереження і самозахисту. Слід підкреслити, що після тривалого процесу насильницької русифікації України вже включився і механізм самоасиміляції, і тепер російськомовне населення часом говорить про насильницьку українізацію (особливо це було помітно напередодні виборів Президента Росії).

Спостерігаємо в Україні засилля саме російськомовних засобів масової інформації, що перериває зв'язок освіти і культури і провокує ситуацію, коли українська мова обмежується лише офіційною сферою спілкування. Це перш за все негативно впливає на молодь, яка завжди противилась офіціозу.

Застереженням для України має стати сумний досвід тієї ж Ірландії, яка, здобувши в 1921 році незалежність, не зуміла зупинити процес мовної асиміляції і втратила ще живу, але обмежену в побутуванні ірландську мову. Не дало бажаних результатів і введення ірландської мови в шкільну програму та адміністративно-ділову сферу. Поразку спричинило те, що преса, радіо, кіно, театр, церква, торгівля залишились англійськими.

Тісні зв'язки з Англією призвели до того, що Ірландія потонула в засиллі інформації англійською мовою. Про цей стан ще століття тому писав ірландець Френсіс Фечі, статтю якого Леся Українка, ніби передбачивши її актуальність, переклала і надрукувала в грінченковому журналі «Нова громада». Те, що писав 100 літ тому ірландець про свою батьківщину, дуже характерне для сьогоденної України: «Загляньте в наші книгарні і часописи. Там повно сміття, виметеного з Англії» (а в нас - з Росії, додамо - ще й з Америки).

Як бібліотекар я знаю, як багато сьогодні читають українці так званої комерційної чужоземної літератури, ще й платячи за прокат чи в заставу чималі гроші.

Лариса Масенко закінчує дослідження своїм баченням завдань мовно-культурної політики в Україні. Які ж вони?

Це перш за все створення елітою програми мовно-культурної політики і її реалізація. Це дерусифікація українських міст. Практика державної підтримки мови і культури проводиться у багатьох державах, зокрема і в Росії прийнята ще в 1996 році цільова програма «Російська мова» і виділені під неї кошти. А в Україні досі не розроблені дійові механізми впровадження закону про мови. Авторка книги розділяє переконаність англійського соціолінгвіста Белла в тому, що вирішальний голос у справі мовного панування - за елітою. Показовий у цьому приклад Ізраїлю, де завдяки ініціативі видатної особи Еліезера Бен-Іегуди, який присвятив життя справі відродження івриту, вдалося здійснити неймовірне - вдихнути життя у мову, яка була мертвою протягом 17 століть! Отже, повернення української мови в Україну повинне пройти складний шлях адміністративного законного впровадження її в державні структури, освіту, культуру, а ще - через створення молодіжних україномовних центрів спілкування. Не можна без кінця відкладати мовні проблеми, як менш важливі, на потім, на кращі часи. Коли б нас об'єднували своя культура, мова, релігія, то і до кращих часів ми б, певно, рухалися швидше. І на закінчення книги «Мова і політика» Лариса Масенко цитує вислів відомого мовознавця Ореста Ткаченка: «Мовна стійкість народу залежить не стільки від обставин, скільки від його бажання і волі. При бажанні можна воскресити навіть мертву або напівмертву мову, при бажанні можна і з цілком живої мови зробити мертву».

Будемо сподіватися, що українці - народ темпераментний і пристрасний, тож бажання творити добро, утверджуючи рідну мову і рідну державу, все-таки з часом перемаже.

Але пам'ятаймо, що легких перемог практично не буває, особливо у великих справах.

Кіровоградська правда, 2000, 18 квітня

Із книги «Долинська галактика»

2005р. Письменники В.Ганоцький, В.Могилюк, А.Корінь, Ю.Обжелян на Міжнародному Шевченківському святі «В сім'ї вольній, новій»

Кіровоград та хутір Надія. Учасник Міжнародного Шевченківського свята Н.Матвієнко

Кіровоград та хутір Надія. Учасник Міжнародного Шевченківського свята Л.Забіляста

*Творча акція клубу «Свиан» «Вклонімоь рідному селу і місту поета».
На літгастролях у с.Ганненському Кіровоградського р-ну, у В.Ганоцького*

У с. Злинка Маловисківського р-ну, у О. і М. Голованових

У смт Помічна, у письменника Г.Гусейнова

Ансамбль «Дивоцвіт» під керівництвом композитора П.Гарбара

Про В.Могилюка

НАСМІШКУВАТА ЗІРКА МОГИЛЮКА

Парадоксальні речі відбуваються у нашому кризовому суспільстві. Чим тяжчий прес житейський, тим інтенсивніше і своєрідніше шукає виходу своїм потенційним силам творча натура. Маю на увазі книговидавничий вибух у Кіровограді, де за останню п'ятирічку вийшло понад півсотні перших книг авторів, які або писали і раніше, та не могли видатися, або тільки почали писати і одразу зуміли реалізувати свою творчість, видавши книгу. До таких належить ще одне нове ім'я - Володимир Могилюк. Перша його поетична книга щойно вийшла в Кіровограді у друкарні газети «Народне слово». На кіровоградському небосхилі, де досить густо поетичних зірок, але немало і гумористично-сатиричних, засвітилася ще одна - Володимира Могилюка - іронічно- пародійна. 39-річний новоспечений пародист народився на Миколаївщині, вчився на Херсонщині, нині працює лікарем у Кіровограді. Мабуть, для нього своя сорочка ближча до тіла, тому й пропародіював аж 30 місцевих поетів! Допомогли здійснити цю літературну роботу підприємець Віталій Власюк та художник Юрій Вінтенко, а передмову до книги написала професор Світлана Барабаш.

Кіровоградська правда, 1997, 30 січня

СВІТ, ВИЯВЛЯЄТЬСЯ, СІРООКИЙ...

На полицях книгарень з'являється все більше творів наших земляків, які мають змогу видавати свої прозові та поетичні книги за допомогою спонсорів. Саме завдяки підтримці фірми «Спільна справа» з'явилася вже третя книжечка поезій кіровоградця Володимира Могилюка «Сіроокого світу світлини». Ті з читачів, хто знає «звичного» пародиста Могилюка, познайомляться з ним заново - ліричність, глибина і філософічність його поезій примушують глянути на світ дійсно

іншими очима. Презентація цієї книги нещодавно відбулася в літературно-меморіальному музеї ім.Тобілевича (Карпенка-Карого).

Вечірня газета, 1999, 21 травня

Про В.Мороза

З Джерел Натхнення і Любові

Кожна книга поезії - таємниця людської душі. І страшно, і хочеться відкрити її, - не привласнити, а хоча б позичити чужу радість, поспівчувати прикрошам. Гість я - незваний, то ж хтозна, чи будемо ми взаємно раді: я книзі, а вона - мені?

Відкриваючи нову збірку віршів нашого земляка Валентина Мороза («Крізь пам'ять». Одеса, «Маяк», 1982) вихоплюю рядки:

*І ще не знані досі
відчуття
Переплітають всі мої
турботи
З минущистю мого
серцебиття
І мудрістю майбутньої
роботи...*

Цікаво, яким же бачить автор мого сучасника? І світ навколо нього? У віршах, що присвячені подіям Великої Вітчизняної, особливо відчутне прагнення поета по-своєму осмислити сенс людського буття, визначити суще і скороминуще в безмежжі часу, відшукати вічні джерела нашої пам'яті. Зворушують високою емоційною напругою і драматизмом динамічна «Балада-діалог» (вона ввійшла і до попередньої книги «Крило трави» та «Монолог старого водія»). Цікаве в композиції цих творів те, що ліричний герой ніби водночас бачить війну і її наслідки в минулому і теперішньому часі, тому і сила враження від цього подвоюється. Читач переживає тривогу колишнього льотчика і нинішнього водія тролейбуса, чия пам'ять щораз на мирному проспекті відлунює воєнним лихоліттям. Хвилює і символічний діалог Гастелло з землею, за яку він свідомо жертвує життям.

Прискіпливо вдивляється автор в характери дітей та внуків ветеранів: чи ж гідні ми нести відповідальну спадщину - «високий злет і невситимість бою..., а коли треба - то і смерть в бою»? В. Мороз намагається опоетизувати найбуденніший епізод, вбачаючи у ньому високий зміст - символ. Це - прямий обов'язок поета і художника. Ось хлопчик в автобусі, наприклад, каже звичне «поїхали», а в поета народжуються рядки:

*Благословенна будь,
земля моя:
Ти уже народила нове
покоління синів,
Котрі кожну дорогу
свою в невідомість
Починають, зітхнувши,
коротким, виразним
словом:
- Поїхали.*

Так цілком зрозумілим стає узагальнення до космічних (в прямому і переносному значенні) масштабів. Коли читаєш про смерть хлібороба чи наближення жнив - хвилює не тільки конкретно

зображена ситуація, а широке поле тяжіння ліричного героя до пізнання величі і краси життя та роботи.

Однак, здається мені, що автор надто часто за джерело натхнення обирає літературу. Хотілося б, щоб основою поетичного замислу частіше служило саме життя. Адже в поезії читач шукає не стільки спорідненості, скільки поетичної своєрідності.

Багатьох із нас лякає самотність. Тільки не поетів. Бо в них самотність не буває «дистильованою», її обов'язково заповнює природа. Тому завжди цікаве поетичне бачення і розуміння дерева, хмари, коника-стрибунця... Проникаєшся мінорними і елегійними настроями, які не заважають, а, навпаки, допомагають радіти «долоням квітки», осінньому цвітінню дерев, весняному пагінцю, що пронизує бетон...

Коли читаєш ці проникливі рядки, стає прикро за самих себе. Як часто ми байдуже проходимо мимо того, що можна помітити і відчути раз, а пам'ятати все життя, що повинно жити нас, як джерело натхнення і любові. Відчувається, які дорогі і близькі поету простори Вітчизни, які обережні і уважні його кроки по землі батьків і друзів.

Поет - міський житель, але в творах його на диво мирно уживається сільський і міський пейзаж. Так само пейзажна лірика непомітно переходить в медитативну, в інтимну. Цим переходам сприяють жанр сонета, верлібр, а одним із характерних для його стилю художніх засобів виступає гіпербола. На жаль, іноді автор втрачає почуття міри при зображенні почуттів, збивається на красивості, тоді описані картини з романтичних стають сентиментальними. («І сон-трава, і синій сон трави», «Тихі сніги»). А, буває, причиною неточного зображення духовного стану героїв стає не багатомірність почуттів, а загальне, неточне слово. Так, освідчення поета музі звучить не тільки самокритично, а й пародійно:

*Поезіє, за те тебе
й люблю.
Що не даєш забути
головного:
Політ листка -
прекрасніший від того,
Що я зробив і згодом
ще зроблю...*

Більше імпонує мені як читачеві інше зізнання автора у вірші «Мій шпак»: «... прийшла пора й мені співати кожну пісню, як останню»... Яке відповідальне запевнення! Але ж саме такі пісні не просто пропускаються крізь пам'ять, читача, а залишаються в ній.

Молодий комунар, 1983, 20 серпня

Про Д.Надирова
«ЖИТЬ И РАБОТАТЬ СТАЛО СВЕТЛЕЕ»
(Идеи Сухомлинского в Таджикистане)

Сьогодні ми хочемо познайомити читачів з цікавою людиною – Діасом Надировим. Він довгий час жив і працював у Таджикистані, очолював школу імені Василя Сухомлинського. Із 1995 року мешкає в Кіровограді, пише вірші, залишається активною людиною. Колишній директор школи охоче розповів, з чого починалася його діяльність, як він став послідовником великого педагога, нашого земляка.

- Где и когда вы впервые услышали, узнали о нашем Сухомлинском?
- О Василии Александровиче Сухомлинском я узнал по его книгам «Рождение гражданина», «Сердце отдаю детям» и книге Ивана Драча, классика украинской литературы, о жизни

и педагогической деятельности Василия Александровича, когда работал заместителем директора по учебно-воспитательной работе в средней школе №66 Душанбе (Таджикистан). Был поражен. Уже там с энтузиастами З.А.Столетовой, Бальян Шушаной Хачатуровной, другими провели конференцию: «Об опыте работы Павлышской школы».

- Когда впервые побывали в Украине и в его школе радости, познакомились с его родственниками, учениками, последователями-коллегами?

- Где-то в конце 70-х годов или в 1980 году приехал в Павлыш. Василия Александровича уже не было. Полный впечатлений, ходил по школе, беседовал с учителями, работниками, осмотрел классы, двор. Ходил на могилу Василия Александровича, склонил голову. Оставил запись в книге отзывов. Да, тогда Павлышская школа стала педагогической Меккой страны, там были тысячи записей из разных концов Союза. Семья Василия Александровича уже переехала в Киев. Поехал я в Киев, встретился с дочерью педагога Ольгой Васильевной. Встречались с ней еще и в Кировограде, на юбилее В.А.Сухомлинского. Она пригласила домой, и я познакомился с Анной Ивановной, супругой Василия Александровича. Рассказал, кто я, откуда, что внедряем в жизнь своей школы думы Василия Александровича. Она была счастлива, подарила книгу «Сердце отдаю детям», изданную в Японии. Вернулся и, уже директором средней школы №19, рассказал коллективу о своей поездке в Павлыш, о впечатлениях, о планах. Учителя поддержали начинание по изучению трудов Василия Александровича и внедрению опыта павлышских учителей. На предметных методических объединениях изучали опыт школы, отраженный в работах В.А.Сухомлинского. Выявили, что для нас ценно в этом опыте, что можно делать лучше, чем у павлышан и как внедрить идеи в жизнь нашей школы. Так пункт за пунктом мы вносили коррективы в план работы каждого учителя, завуча, директора, пионерской и комсомольской организации. Самая главная из этих «поправок» заключалась в очеловечивании всего учебно-воспитательного процесса, поставив в его основу Любовь к обучаемому и воспитуемому. Так мы вышли на научную организацию педагогического процесса: НОТ учителя, НОТ директора, НОТ школьника.

Начали собирать материалы для создания музея В.А.Сухомлинского. Доклады, рефераты учителей, учащихся, рисунки школьников, статьи, книги великого педагога, статьи, опубликованные мной в республиканской газете «Коммунист Таджикистана», переводы ученика Зафара Саидова книжки сказок Василия Александровича «Поющее перышко» на таджикский язык, опубликованные в газете «Пионеры Таджикистана». Магнитофон с записью голоса В.А.Сухомлинского. Журналы «Народное образование», «Советская педагогика» со статьями В.А.Сухомлинского. В вестибюле школы повесили большой портрет Василия Александровича с надписью «Сердце отдаю детям».

Я пылал, я горел, я жил обновляющейся жизнью школы. Стало светлее жить и работать. На уроках все больше замечал света, добра, которое учителям удавалось доносить до детей. Ответная реакция – подвижки в качестве знаний и воспитанности учащихся. Особенно это удавалось учителям начальных классов, где дети пластичней, ведь без любви нет обучения и воспитания, тем более заметного. Вижу добрые лица М.Ф.Быковой, М.А.Микляевой, Э.Ш.Надыровой, других педагогов. Школа становилась для детей родным домом, школой радости.

Во внеклассной и внешкольной работе дети участвовали массово, получали призы, кубки, грамоты на уровне республики. Рядом со школой бассейн, пловецкие классы наши имели и союзные достижения, а фронтовик Анатолий Григорьевич Смянов, военрук, вместе с вожатой Еленой Скоропад постоянно выводили наших учащихся на всесоюзные соревнования по «Зарнице» и «Орленку».

Все становилось достоянием коллектива учащихся, все знали об успехах, дети тянулись в кружки, в общественную работу. В течение ряда лет при системной работе удалось в целом, а у ряда учителей заметно повысить качество обучения и воспитания. Выпускники учителей Р.Б.Риплингер

(химия), М.А.Анохина (физика), В.П.Крутова (математика), Ф.Д.Бердыбаева (история), Черенкова (английский язык) на экзаменах в ведущих вузах страны в Москве, Ленинграде, Киеве, Харькове показывали те же оценки, что и в аттестате зрелости.

Особенно интересной получалась работа по трудовому обучению. С помощью шефов завода им.С.Орджоникидзе мы открыли токарный кабинет, где работали 12 токарных станков и с разрешения Министерства просвещения республики работали по программе «Металлообработка». Готовили по заказу завода шпильки и другие мелкие детали. А по окончании 10 класса заводская комиссия и наш преподаватель по трудовому обучению П.А.Зотов принимали экзамен и выдавали детям свидетельство токаря, с которым они шли работать на завод.

Родители были в курсе дел в школе. Работал университет родителей, где наши опытные учителя вели занятия, на живых примерах показывая, как лучше поступать в той или иной ситуации: сын или дочь потеряли интерес к учебе, пропускают(!) занятия, грубят, требуют: хочу то, хочу се... и так далее и тому подобное. Молодые родители охотно шли на практические занятия. Это нами также было перенято из опыта работы Василия Александровича. Его знаменитое об одном школьнике, который грубил, пропускал уроки, дерзил учителям, не готовил уроки – его надо пожалеть – меня волнует и поныне. Ученик не знал в семье ласки, доброго слова, рос как чужой – это ожесточило его против всех, он знал только ругань в свой адрес. Его надо лечить лаской, добром. Помню до сих пор.

О школе заговорили. На ее базе проводились семинары, конференции учителей района, города, республики. Немало было публикаций о школе, снимков в печати.

Проходя однажды по коридору во время уроков, мне встретилась девочка-первоклашка. И я обратился к ней: «Как называется наша школа?» Девочка поведала: наша школа имени Василия Александровича Сухомлинского и далее, что делают в классе: газета, стихи, уголок...

Я был счастлив, кажется, получается! И сегодня приятно сознавать, что за почти 20 лет работы директором, завучем в школе не было ни одного несчастного случая с учениками. Береженного Бог бережет... Так мама моя покойная говорила в старости, что дети ее выросли здоровыми, а нас шестеро – ее сыновей и дочерей.

- Есть ли у вас публикации? Есть ли ученики и последователи?

- Около 15 статей на педагогические темы опубликовал в республиканской газете «Коммунист Таджикистана». Выступал на всесоюзных конференциях по обмену опытом в Москве (как член комиссии Министерства просвещения СССР по проведению реформы школы), на всесоюзных совещаниях работников просвещения по трудовому обучению и по воспитанию физической культуры у школьников. На всех совещаниях начинал выступления с того, что наша школа носит имя Василия Александровича Сухомлинского и чем мы ему обязаны... Это вызывало живой интерес. Что? Как? Почему?

- Применяли ли теорию и практику воспитания Сухомлинского в своей семье, к своим детям вместе с женой-педагогом? Кто ваши дети, чего добились в жизни?

- У нас два сына – Руслан и Дима и четверо внуков. На детей и внучат не жалуемся. Только радуемся и, естественно, огорчаемся, если что не так. На современном языке дети наши – предприниматели.

- Как судьба свела с Борисом Набокой, директором Кировоградской школы № 22? Как дружите? Какие общие мысли вас объединяют?

- С Борисом Степановичем Набокой знакомы недавно. В школе есть музей Героя Советского Союза Б.Г.Габдрахманова, имя которого носит одна из улиц города. Пришел в школу, познакомились, сказал, что был директором школы им.В.А.Сухомлинского и, можно сказать, стали родными. Дважды, будучи в школе Бориса Степановича, я обошел весь двор и задворки и не увидел ни одного курца, так было и у нас; многие дети здоровались, хотя я для них дед, чужой. А вот

проходя мимо других школ, номера не называю, вижу курцов – девочек, ребят. Подхожу, назидая, неохотно бросают: вот прицепился дед...

- Благодаря кому, чему увлеклись поэзией, кем? Когда стали писать?

- Стихами увлекался в школе, затем студентом, печатался в университетской многотиражке. Стал работать и все вылетело из головы. Пошел на пенсию – стихи вернулись. Вдохновляет, наверное, сама жизнь, а учит – классическая поэзия.

- Как вам живется на Украине? Что роднит мой и ваш народ?

- С соседями по дому живем дружно, уважительно. Соседи часто заходят в гости, оставляют ключи на всякий случай. Украинцев и татар роднит многое. Если обратиться к истории, то об этом хорошо рассказано в замечательной книге Л.И.Гумилева «Древняя Русь и Великая степь». Сотни тысяч украинцев проживает в Татарстане, Башкирии, в Поволжье, на Урале, в Сибири, по соседству с татарами, причем живут дружно, об этом я знаю из передач радиостанции «Свобода» на татарском языке. Там работают культурные автономии украинцев, воскресные школы, есть и школы, классы с украинским языком обучения в местах их компактного проживания. Не раз приходилось слышать в разговоре татар, таджиков, когда речь заходит об Украине: «Там тепло, там сытно, там добрые люди...» Все подтвердилось. Роднят нас и песни. Татарские народные песни такие же протяжные, певучие, как и украинские народные песни. Вероятно, влияние природы: степи, просторы, воля. Отсюда и широта души, отсюда и песни.

Освітнянське слово, 2011, 5

Про О.Надутенко

ПЕРША КНИГА ЖИТТЄЛЮБКИ

«Я начинаю жизнь сначала» - так назвала свою першу книгу віршів кіровоградка Олена Надутенко.

Оформлена двома художницями – Світланою Ігнатієвою та Іриною Гончаренко, книжка побачила світ накладом у 500 примірників у кіровоградському видавництві «КОД», яке очолює поет і благодійник Віктор Лисенко, так як і Олена Надутенко, член творчого об'єднання «Парус». Діє воно третій рік при Обласному будинку вчителя під керівництвом поетеси Галини Вовченко-Керуцкене, яка стала в даному випадку коректором видання. А редактори – Віктор Лисенко та Анатолій Кримський. Останній, прозаїк і поет, представляючи поезію Олени Надутенко, пише, що вона вдало поєднує в своїй творчості мотиви Анни Ахматової, Олександра Блока із життєлюбством і темпераментом Володимира Висоцького. Мажорна музика весни чергується в її віршах з мінором осені. Авторка яскраво заявляє про свою життєву позицію: не тліти, а горіти, жити наповнено, яскраво, любити добро, ненавидіти зло, цуратись двуликості і лицемірства.

Зі слова про авторку Андрія Перзеке, кандидата філології і доцента педуніверситету ім.В.Винниченка дізнаємось, що поетеса закінчила Кіровоградський інститут машинобудування та інститут Пропаганди й інформації, працювала на заводі радіовиробів та в центрі науково-технічної інформації, завжди була активісткою в громадській діяльності, є дружиною й матір'ю. Зараз працює у Спілці підприємців Кіровоградщини, де створила асоціацію «Бізнес – леді» на допомогу підприємцям – початківцям.

У її віршах – біографічний і географічний досвід (об'їздила шість країн), лірично-оптимістично-іронічне сприйняття світу, доброта і спостережливість, енергія і пристрасть, життєлюбство і дар божий, мабуть, спадок від інтелігентної родини, де тьотя була письменницею, а дядя – художником.

Чотири розділи книги – доказ того, що Олені Надутенко підвладні і джерело душі, і зелене царство природи, і всі кольори райдуги, бо вона – велика життєлюбка.

13.06.2003

ОЧІ, ЩО СМЮТЬСЯ КРІЗЬ ДРАМИ Й СКРУТИ

Не знаю жодної такої багатогранної жінки, як кіровоградка Олена Надутенко: вічно юна і вічно в русі, хоч і на пенсії. Справжній перпетуум мобіле! Часто з нею та друзями не лише в Кіровограді ходимо «в народ», а й їзимо на мистецькі гастролі: в Малу Виску, Долинську, Знам'янський, Устинівський райони.

Одну зі своїх творчих граней – любов до поезії, вона, випускниця колишнього КІСМу, не загубила, не стерла в круговерті перенасиченого подіями та відповідальністю громадського й особистого життя (мама, родина брата, двоє синів, двоє онуків, власний будинок, машина, город, дача, ще й пів вулиці – в квітах). При цьому – семінари, тренінги, консультації, відрядження, проекти, робота в університеті «Україна». Сьогоднішні дві громадські посади авторки багатьох пісень та шести збірок поезії для дорослих і дітей (українською і російською мовами), співавторки книговидання «Місто й люди», редакторки кількох книг земляків - виконавчий директор Спілки підприємців Кіровоградщини та президент Асоціації «Бізнес-леді».

Погодьтеся, у віртуально-ірреальному поетичному світі така «grimуча суміш» рідко зустрічається. Для мене – це джунглі ділового прагматизму, де я б заблукала у трьох соснах. А пані Олена ідеально суміщає прагматизм із романтизмом.

Коли вона захоплено (під безперервні дзвінки мобільника!) розповідає про чергові зустрічі з президентами, прем'єр-міністрами і просто міністрами та діловими людьми з бізнесу (не лише в Україні, а й в інших державах), про свої економічні інновації чи ділиться мріями про розквіт у нашому краю зеленого туризму, я не перестаю дивуватися: як все оте охопити фізично, морально, духовно ще й поетично? Як серед постійної напруги, на дорогах, на телебаченні, на радіо, захищаючи і в пресі права підприємців, знаходить час і сили для того, щоб загнудати Пегаса та й податись на Парнас? «Немає загадки таланту, є вічна загадка любові», - мабуть, вона, ця жінка – одна з тих, про кого так сказав Григор Тютюнник.

Захоплення життям і творчістю, екстрим людського спілкування приводить її по черзі у творчі об'єднання «Парус», «Євшан», літстудію «Степ», у Конгрес літераторів України.

Творю цей «портрет» на чудовій Олениній дачі за містом у напрямку Компаніївки. Тут часто збираються творчі люди: в будинку, що сама звела, серед дерев, кущів, стебел (ще й лісосмугу навпроти дачі уквітчує!), біля багаття, при віршах, баяні, піснях... Півміста прагне купити ту «чукоккалу» - зась! – поки є сили... Сидимо в тіні трубника – з Чехії, ірги – з Польщі, при надвечірньому світлі, яке випромінює пальма юкка – з Єгипту (все привезене нею, незважаючи на кордонні заборони).

При цьому до мене ось-ось, здається, доповзе й прилащиться плічч, з яким Лена повернулася з Італії. Тут дуже правдиво може звучати й пушкінський рядок:

«Кавказ – подо мною...» Бо під ногами в нас – харзам – з Кавказу – морозник. Згадайте ці нюанси, коли читатимете її книги. Тут – серед зелен-розкоші та смакоти – працювали ми над спільною книгою «Доля материнства», народжували з рукописів поетичні збірки, які вже пішли в люди.

«Ліричний календар» - так я б охарактеризувала суть її поезії, де є місце націоналізму й інтернаціоналізму, пейзажам, подорожнім нотаткам, любові. Але ліричний пейзаж – то все ж її «коньок». Чому – гадаю, вам зрозуміло після цих «біологічних» штрихів до цієї невгамовниці, яка власноруч цементує й викладає майбутню альтанку – напівземлянку – знов для рідні та друзів.

Окрім квітів, дачні й поетичні її герої дерева, стебла, трава, небо, сонце, вода, повітря, - все, чим живуть та дихають земля і люди. Втім, здається, немає нічого «неулюбленого» в цієї

повнокровної, роботящої (хоч на руках – вічно ідеальний манікюр!), життєрадісної, бадьорої, енергійної брнетки з голубими очима, що вмiють смiятися крiзь драми й скрути.

Її важко уявити без керма у правій та мобільника в лівій руці. Вічно намотує кілометри доріг і справ – не жінка – живий спідометр!

Поезія, як шифон, лірично-прозора, заповнює її дні й ночі, а потім – книги. В них є все: філософія буття, трагедії, гумор, іронія, «аномальний» період афганського життя її сім'ї...

У віршах вона впевнено грає різні ролі: коханої, матері, дружини, берегині роду, української патріотки (з домішками польської, грецької та єврейської крові). Що ще забула?

Знає кілька мов. Чудово кулінарить, ремонтує дiм, дачу й автомобiль, любить і самовiддано доглядає маму. Радіє успіхам внука-старшокласника і маленької внучки.

А ще – передає своє бачення світу й поетичний досвід студентам у літстудії «Пегас». Надихає композиторів і виконавців на пісні на її вірші, пародистів – на пародії, бо ж самокритична, цінує і випромінює сміх, її друкописи нагадують товстелезні досьє, де вона чітко нумерує опуси – за тисячу.

Буває ж – стільки всього вміщається – на летючих каблучках, у осяйних усмішках, у повсякденній роботі – для себе і для людей.

Кіровоградська правда, 2010, 13 липня

Про Ф.Непоменка ЧУЖИЙ

«В усій своїй полинній гіркоті» - таку інтригуючу назву має нова, четверта книга нашого земляка Ф.Непоменка. Сім оповідань і повість, що дала назву збірці, присвячені не просто життю, а, в більшій мірі, осмисленню життя нашими сучасниками. З героями книжки ми знайомимося не стільки на робочих місцях чи у вирі сімейних або любовних драм, скільки в роздумах на самоті, у власних та чужих спогадах, через авторські погляди й оцінки. Не вдаючись до вишуканих літературних прийомів, автор приваблює правдою життя, поданою з художньою переконливістю та глибоким проникненням у внутрішній світ героїв. У цьому - емоційна напруга його психологічної прози.

Детальніше зупинюся на повісті, бо вона в книзі головна. В основі її сюжету - морально-соціальний конфлікт між людиною і суспільством. Не зовсім звично для сучасної прози постає перед читачем ідеально (якщо можна так висловитись) негативний образ головного героя Прокопа Багнія. Ставлячи проблему формування нової людини, автор вирішує її не традиційним прийомом: показує не стільки те, що треба надбати, як те, від чого слід, відмовитися. Складний комплекс духовних принципів героя, процес формування його характеру йде не у ...зв'язку із соціально-економічними змінами на селі шістдесятих років, а всупереч цим змінам. У цьому - суть конфлікту. Таких, як Прокіп, - одиниці, за ними нема майбутнього. Письменник підкреслює це навіть композиційно, подаючи процес становлення характеру в ретроспекції: від сьогоднішньої зломленої невдалим життям людини в її минуле, до витоків характеру, і все це - крізь події і роздуми, що в часі займають лише один вечір і ніч. Лише іноді співчуваючи, а здебільшого осуджуючи героя, стежимо за його заплутаним життям, стараючись осмислити умови і причини, що сформували чужу нам психологію колишнього колгоспного об'їждчика і призвели його до самогубства. Прокіп самокритично оцінює своє життя, відверто хизуючись своєю «політикою» навіть перед самим собою. «Я гадина по дурості, з гонору і спортивного інтересу», «наука розуму не додасть, якщо вродився без нього». Фундаментом людських взаємин вважає він девіз «поважай або бійся». Головним у житті вважає свободу, в її антисуспільному трактуванні: «роби, що хочеш».

Складної науки співжиття Прокіп так і не осягнув.

Ось вражаючий епізод, в якому автор ніби кидає свого героя на читацький суд. Одразу після війни Прокіп застає на колгоспному полі вдову фронтовика з краденою в'язкою гнилої соломи. Ганна не запобігає перед ним, як інші, навпаки йде в наступ, лає його, дорікає (правда, безпідставно) в підкупності, мовляв, іншим за могорич і не таке дозволяє, а їй нічим хату протопити, дітей нагодувати, просила в голови дозводу – не дав. Та Прокіп, хоч і розуміє, що треба б уважити вдові, бо й сам колишній фронтовик, не може простити їй непокори і чинить нечуване – підпалює ту солому на плечах жінки, коли та вже дійшла до хати. Через багато років не прощає Ганна цей, як вона у вічі каже Прокопові, фашистський вчинок. А той, не раз протягом життя повертаючись до нього в думках, то пробує виправдати себе тим, що не міг стерпіти образи, то зізнається собі – ні, таки вислужитись хотів, тобто шукав вигоди, хай не матеріальної – моральної і не гребував ніякими засобами.

То з іронією, то з нищівним сарказмом виписує Ф.Непоменко свого героя. Ось лише деякі виразні деталі зовнішньої характеристики, які теж є ніби промінчиком світла в темному царстві його душі: «Роздвоєне, як спілий абрикос, підборіддя видає в ньому людину крутого норову». Їде Багній на коні – мов на лежанці сидить – владику та й годі. Вітається з людьми зверхньо, немов султан милостиню подає. Він непогано розбирається в людях, але ставиться до них з постійною підозрою, бачить лише тіньовий бік життя. Постійна протидія принципів і вчинків, мов полюси магніта тягнуть Прокопа в різні боки. Подвійна біда його в тому, що конфліктує він не тільки з людьми, а й з самим собою. Ні в житті, ні в собі ніяк не відрізняє правду від неправди. Сам чинить те, що засуджує в інших.

Звідки в людині стільки лихого? Є тут і від генів, про які все більше говоримо нині, – односельчани пам'ятають не з кращого боку його батьків, трьох братів і двох ледачих сестер. Зробила своє і влада, якою прагнув Прокіп надолужити недостатню освіту («три класи і четвертий коридор») та завоювати високий авторитет. Зразу по війні фігура об'їждчика була вагомою в колгоспі. Міг, впіймавши на гарячому, помилувати, а міг у тюрму спроводити – тобто й сама посада ніби розділила Прокопа з людьми, поставила його й без того самолюбиву натуру над іншими. От і звик вважати себе вершителем долі, а тому важко було «перекваліфікуватись» на «вершителя» скирт – скиртоправа.

Прокопові б радіти разом з іншими тим соціально – економічним змінам, які прийшли в село. Та він замість того, щоб осмислити все це, знайти себе і тут не втримався – пішов проти нового голови колгоспу, а значить, проти громадської думки, бо трапилось те, чого він боявся, – за всіма цими новаціями «пришельця» стали губитися Прокопова колоритна фігура, авторитет. І знов автор знаходить вдалий нюанс, що підкреслює несхибність Прокопа в ставленні до смислу життя. Багній переживає і за те, що не буде вже всевладним, і за те, що на його місце взяли якогось недоросля, а значить, не такою вже й значною і вагомою вона була, та його посада. Замість того, щоб стати співучасником нового життя, Прокіп залишається недоброзичливим споглядачем. Багатьох зумів Ковтун переконати на ділі, що при бажанні можна творити на землі чудеса, а от Прокіп сліпо жив лише минулим. Морально вигідним для себе, хоч і не було в нього колишньої несхибної впевненості в тому, що досягнув він у людях, в їх взаємовідносинах і зв'язках геть усе.

Наче загнаний звір кінчає Прокіп життя з таким же викликом, з яким і прожив, – підпалює сарай і вішається, перед тим пробуючи останніми пострілами знешкодити уявних ворогів. І навіть в останні хвилини життя в п'яному честолубстві мріє, щоб ще хоч раз, хоч після смерті та заговорило про нього село, якщо не з повагою, то з острахом.

Прокіп з тих розхристаних натур, що, не маючи ідеалу, та й не вірячи в нього, самі не здатні взяти себе в руки, спрямувати кипучі пристрасті у загальне русло, до спільної мети. В боротьбі за нову мораль вони поки що залишаються у ворожому таборі. Зневага людей була й буде їм найвищою

карою. Розуміє це й Прокіп. Він відчуває, що стріляли не просто в його собаку, а в Прокопову колишню гордість, владу, силу.

І все ж, крізь усе погане, ні-ні та й виглянуть з Прокопової душі рисочки, що викликають і співчуття, і почуття власної вини: а чи все зробили ми, люди, щоб допомогти цій одній людині знайти місце серед нас? Можливо, в чомусь-таки і на його боці правда, може й небезпідставне оте його гірке нарікання - «позаїдалися, телевізори позаводили, а до того, що живу душу насилують, вам і діла нема!» Може, різних проявів доброзичливості і безкорисливості, які перепали Прокопові, не досить було для того, щоб змінив свій чорний погляд на людей?

Як жити після всього, що сталося в селі, Прокоповому улюбленцю - Толі, щойно демобілізованому з армії? Чи зуміє і чи зможе він переступити межу, якої не здолав батько, чи втримається від помсти? Хочеться вірити, що час і люди зроблять своє діло, не дадуть молодшому Багнію скособочити на шляху.

«В ньому (Тольці) жив сором, жив приховано, таємно, не виявляючи себе в усій своїй полиновій гіркоті... Скрізь, куди б не йшов, зустрічали його з відкритою душею, допомагали порадою і ділом, не рахуючись із тим, чий він син...» Мимоволі приходять на думку відомі слова Островського про те, що жити треба так, щоб потім не палив сором за безцільно прожиті роки. Ще страшніше прожити це життя так безславно, щоб отой пекучий сором за тебе дістався у спадок синові. Від цього застерігає книга, примушуючи ще раз здивитися пильніше в себе, в те, чим живеш, яку духовну спадщину залишиш дітям.

Про несумісність двох поглядів на життя людини - творця і обивателя – оповідання «Тополька», «Вихідний день біля моря», про ціну життя - «Десять довгих хвилин». А втім, герої кожного з оповідань замислюються над тим, як і для чого живуть, їх внутрішні монологи наснажують думками і читача.

Ф. Непоменко пише російською, тому важко в перекладі ілюструвати особливості стилю і мови. Саме мова є однією з яскравих рис, що характеризують його героїв. Говірку глухої Домахи не сплутаєш із соковитою, насиченою прислів'ями мовою ланкової Фросі, а пафосні та пересипані жаргоном монологи Стасика - з моралізаторством Парфена Семеновича. В описах природи запам'ятовується степ, де гніздяться під вечір сутінки, і сільський пейзаж з мальвами, схожими на телевежі з червоними вогнями, і сцени полювання. Емоційно наснажують розповідні ліричні мотиви та гумор.

Радують те, що книга вийшла у всесоюзному видавництві, а це теж свідчить про нову творчу висоту письменника, збільшує читацьку аудиторію. Книга цього заслуговує.

*Кіровоградська правда, 1981, 11 квітня
Журнал «Степ», 2015*

Про Л.Ніколаєвську **ЖИТТЯ – ТО ЧЕКАННЯ ДОБРА**

У святому письмі, в буденному слові, у погляді коханих, у портретах предків, у лепеті нащадків чекаємо добра і чистоти.

*Но вспыхнет лес, к зиме
готовясь,
в душе разбудит давний
грех...*

Десь посеред першої книжки Людмили Ніколаєвської не тільки око, а й серце моє «зачепилось» за ці рядки. Здалось мені, що сам вихід цієї збірки теж нагадає золотий спалах зрілості жіночої перед неминучим похолоданням. Добре, що, нарешті, до низки сповідей кіровоградських

поетес додалась і ця - «На грани зла и доброты» – з ліричною авторською передмовою. (Кіровоград, ЦУВ, 1996 р, 124 с., редактор В.Бондар). Вже років два минуло, як попросила письменників-чоловіків зробити для «Стежини» огляд жіночої поезії Кіровоградщини. Час іде, а чоловікам його все не вистачає, щоб покритикувати, чи похвалити нас. Ну що ж маємо робити? Продовжимо самообслуговуватися (хоч і на чоловіків ми теж ні часу, ні сил не шкодуємо, на відміну від них). Отже, спробуємо нагадати, як ріс кількісний потенціал жіночої поезії в нашому регіоні.

Олена Журлива, Людмила Коростіна (50-60-ті), Тамара Журба і Клавдія Башликова (70-80-ті). Все? Сплески жіночої ліричної хвилі припали саме на 90-ті роки, коли з'явилась можливість видатись у Кіровограді та області: Ярослава Бабич, Катерина Горчар, Оксана Степаненко, Любов Баранова, Наталя Купчинська, Віра Яшан, Світлана Дворник, Поліна Коган, Валентина Кондратенко плюс ваша покірنا слуга. А як багато саме дівочих (більшість!) імен - у колективних збірках поезії! І ще скільки зріє у видавництвах, рукописах?

Тож приємно, що нашого полку прибуває, що збуваються, дякуючи благодійникам, мрії поетів - народити книгу хоч у третьому коліні.

Чим і з ким (з наших) схожа поезія Людмили Ніколаєвської? Двомовністю - з Н.Купчинською та С.Дворник, гострою співпричетністю до природи - з В.Яшаи, умінням бачити життя не тільки крізь призму почуттів, а й осмислювати його - з Т.Журбою, Я.Бабич, В.Кондратенко.

Але поет цікавий не тим, чим нагадує інших, а чим різниться. Світ Л.Ніколаєвської особливий тим, що він тремтливий, мінливий, сповнений громадянських сумнівів і тривог. А ще - постійних особистих намагань переважити «темну» шальку умовних терезів гармонії, на яких - світло і темрява, добро і зло, чистота і нечисть, високе і низьке. Життя ж для поетеси - як постійне причастя до всього кращого, що є в ньому. А це - батьківщина і материнська любов, яку потім стараємося передати дітям і онукам, та любов жіноча, яка народжує саме життя. Ось таке воно - широке чи вузьке коло любові:

*Все от любви на этой
грешной
Вконец заезженной земле...
Рыдает скрипка безутешно,
Но гуще мрак на корабле...*

Л.Ніколаєвській вдалось у багатьох, але в кількох віршах – особливо чітко викласти свою життєву і філософську позицію: «Я строю дом», «Весна среди зимы», «От красоты - к гармонии и вере», «Вначале было Слово», «На грани зла и доброты». До речі, цей вірш, мабуть, і допоміг художниці Світлані Ігнат'євій зробити дуже співзвучне віршам графічне оформлення книги. Головна його ідея, по-моєму, така:

*Ждем неизбежного конца,
Как избавленья.
А вечность — маска
без лица...
Снуют мгновенья.*

Книжка, присвячена мамі і сплетена з митей вічності, видалась мені схожою на світло-мінорну мелодію, створену в результаті «переобліку в душі». Цінності там виявились досить несподівані: біль за зрубане дерево, відданий погляд собаки, на півусмішка коханого, любов і заметіль квітнева, розквітлий серед сумних буднів каштан, яблуко, що впало під власною вагою, відгомін пісні, почутої в юності, ніжне полум'я свічі...

Музичність, пісенність і живописність - вірні посестри лірики Л.Ніколаєвської. Уміння знайти своєрідне слово - на двох мовах - для передачі світовідчуття («дерев роззявлені вертлужжя»), якась

особлива «мажорність» мінору, щедра здатність втішатися і втішати інших начебто непомітною «дрібничкою», яку не поет не відчує - по-доброму «переслідує» читача в її віршах, багатих на культуру почуттів, естетику, образність, точні деталі.

В них є темперамент, пристрасть, які діють не напоказ, а начебто трохи сором'язливо, стишено, свідомо закриті цнотливою вуаллю. Мабуть, в цьому - ліричне «я» поетеси, яка зуміла спресувати два десятиріччя житейського досвіду у свято для поетичних душ. Ми - одноплемінники поетеси по літоб'єднанню, яке очолює першовідкривач Людиних віршів В.Погрібний, на міні-прем'єрі збірки порадили з цього на літстудії «Степ». Там навіть неприхильний до російськомов'я українців Яр Славутич з Канади похвалив двомовну лірику Л.Ніколаєвської, не захотівши прийняти книгу-первістку в дарунок, а купив її за символічну гривню... А ціна поезії - хто її справжню складе?

Вже є і перші доброзичливі пародії, написані В.Могилуком, і дружня епіграма. Тобто, книга пішла в народ, будячи думки та почуття, що й має робити поезія. Почитайте збірку Л.Ніколаєвської «На грани зла и доброти». Вона набагато краща, ніж мій відгук.

Кіровоградська правда, 1997, 8 липня

ГЕРОЇ СХОДЯТЬ З ЕКРАНУ В ЖИТТЯ, А НОВІ ПРОСЯТЬСЯ В ПЕРЕДАЧУ

Ювілейний вечір поетеси й тележурналістки Людмили Ніколаєвської відбувся у Кіровоградському міському літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка-Карого напередодні дня народження музею та Дня міста. Такої «героїчної події» в музеї ще не було. Адже подякувати за 18-річне життя авторської, улюбленої телепередачі творчих людей області «Камертон душі», яка транслювалася і на першому Національному каналі, прийшло понад два десятки героїв передачі та любителів поезії Людмили Ніколаєвської. Отож поезія звучала і в авторському виконанні (в т.ч. з уривків телепередач), і у віршах-посвятах гостей.

А серед них – і колишні колеги-ветерани: Віктор Погрібний (з грамотою обллітоб'єднання «Степ»), Володимир Мощинський, Анатолій Белік, Лілія Верещагіна. Виступили і голова обласної організації Конгресу літераторів України Оксана Шпирко, яка вручила ювілярці членський квиток, і літератори, краєзнавці, художники, майстри вишивки.

Серед останніх вразив подарованим рушником Михайло Бойко, Ірина Шестакова – художнім тортом, а подружжя Горових – мистецьким короваєм. Додайте до вражень гору квітів та теплих слів. Щедримі були й музичні вітання. Адже з Людмилою Ніколаєвською, авторкою чотирьох книг поезії та співавторкою кількох альманахів, співпрацюють місцеві композитори: Ніна Бредихіна, Любов Груба, Наталія Українцева, Олександр Решетов та інші. Окремі зі створених ними десятків пісень прозвучали на вечорі, зокрема і прем'єра пісні Павла Гарбара «Хутір Надія» у авторському виконанні.

Народжена на Одещині, черкашанка за дипломом, кіровоградка Людмила Ніколаєвська, член НСЖУ, віддала журналістиці та поезії більше сорока років. Половину з них присвятила людям творчих професій і захоплень, створивши особливий обласний телелітопис творчості. Народжена в селі, вона особливу увагу приділяла сільським митцям, знявши для нащадків ще й їхні малі батьківщини – села.

Всі бачили, яка щаслива людина ювілярка, адже те, що вона робила, потрібне людям. Тож добре б віродити цю чи створити подібну телепередачу. Адже героїв для неї у нашому краї повно.

Кіровоградська правда, 2011, 23 вересня

Про Ю.Обжеляна

ВІН БУВ І ЛИЦАРЕМ, І ПОБРАТИМОМ

Юрій Васильович Обжелян народився 8 травня 1962 року в Добровеличківці на Кіровоградщині. Закінчив Миколаївський педінститут за спеціальністю «Математика» та Московський літературний інститут ім. М.Горького. Член НСПУ з 2004 року.

Видання першої книги оповідань «Побратими» - то результат його перемоги в обласному літературному конкурсі імені В.Гончаренка. Ще він був переможцем всеукраїнських конкурсів «Коронація слова» та «Кальварія». Автор роману «Останній караван», однойменного кіносценарію та кіносценаріїв «Максим Березовський», «Архів д'Еона», «Козацькі шаблі», «Після війни».

У Кіровоградському міському літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка-Карого ювілейний день народження Юрія Обжеляна цьогооріч став днем його пам'яті, афішу до якого виготовив ПВЦ «КОД». Після хвилини мовчання, при свічі, його побратими і посестри по перу зі СПУ та «Степу», «Євшану» і КЛУ разом з його майбутніми читачами та популяризаторами, педагогами і студентами педуніверситету імені В.Винниченка відкривали таємниці його творчості та риси особистості, чому сприяла і виставка документів із фондів музею, де він уперше побував у 1996 р. як учасник обласної наради молодих літераторів.

Вели захід директор музею Катерина Лісняк та голова обласної письменницької організації Василь Бондар. Він всебічно представив Ю.Обжеляна як письменника, педагога, громадського діяча, спортсмена та спортивного суддю, доброго сім'янина та батька, господаря двогектарного поля та великого хазяйства (в селі ж інакше не проживеш). Охарактеризував його як талановитого, скромного, самокритичного митця, процитував його листи.

Доповнили портрет покійного виступи його соратників по перу і читачів В.Могилюка, Б.Ревчуна, Т.Березняк, педагога О.Ратушняка, який розповів про його депутатську діяльність. Він був чесною, совісною людиною, яка мала чітку громадянську позицію, боролась за справедливість у суспільстві (протест проти негативного впливу на дітей вежі мобільного зв'язку).

О.Косенко, який у числі письменницької делегації був на похоронах у Добровеличківці, розповів, що після ритуалу мав розмову з учнем Обжеляна, котрий писав вірші, але не публікував їх з особливої поваги до свого вчителя-прозаїка, адже той не дуже любив поезію. І додав, що його учні - то теж його творчий спадок.

Він працював захоплено, перемагав у конкурсах «Учитель року», а його учні - у різних олімпіадах та змаганнях.

Ю.Обжелян вірив у свої сили, прагнув їх проявити навіть на незнайомому поприщі.

Тому, зокрема, і взявся за сценарії, присвячені знаменитим українським композиторам. Уривки з телефільму про М.Березовського «Архів д'Еона» переглянули присутні та послушали музику Бортнянського, Березовського.

Завжди цікаво, в якому середовищі формується митець, хто, що і як цьому сприяє чи заважає. В «Автобіографії» Ю.Обжелян пише про свої перші роки життя так: «Сім'я була небагата, але заповзятлива. Коли мені виповнилося 1,5 року, батько поїхав у Східну Німеччину на заробітки, а ще через 1,5 року за ним подалася і мати. Моїм вихованням займалися численні тітоньки, дядьки, дідусь, дві бабусі і сила-силенна двоюрідних братів і сестер. Тому виріс я в атмосфері загального милування і похвал. Однак мати, коли повернулася додому, швидко зрозуміла, що любов до дитини не виключає строгості та примусу. В результаті школу я закінчив із золотою медаллю...».

Далі було потрійне студентство, служба в армії, робота вихователем (з 20-річного віку в тому ж інтернаті, де вчився сам).

У літінституті керівником семінару з прози був у нього відомий російський письменник Володимир Орлов, який, як він пише, багатьох змінив на краще..

Зрідка Ю.Обжелян друкувався у журналах «Степ», «Поріг», «Вежа», «Дніпро». Симптоматично, що перша його публікація оповідання «Прощання» вийшла у відродженому в 1993 році журналі «Степ».

Як багато він міг і повинен був ще написати! Як багато виношував замислів...

«Лаконічність, психологізм, уміння будувати діалог», - такі кращі риси прози Ю. Обжеляна відзначав письменник – земляк В.Кобзар. А якою бачив свою місію він сам? Про це у №1 «Степу» читаємо: «Кажуть, письменник - це, перш за все доля. Я так розумію, що дуже бажано, щоб у людини, яка хоче зацікавити чимось інших, і власне життя було цікавим. Мені у цьому відношенні не повезло. Я, на жаль, з благополучних...».

Він був піонером і комсоргом, але не став функціонером. Мав запрошення у ВПШ і в КДБ - не скористався. Став учителем, письменником, людиною. Таким і залишиться в нашій пам'яті.

Народне слово, 2012, 17 травня

Про К.Оверченка
«ЛАТВІЯ ПОЕТИЧНА» - ВУСТАМИ ЗЕМЛЯКА
КОСТЯ ОВЕРЧЕНКА

Обговорюємо твори, висунуті на здобуття обласної літературної премії імені Євгена Маланюка

Заочно я з поетом, гумористом і перекладачем Костем Оверченком була знайома більше трьох десятиліть, дякуючи його публікаціям у обласній та районній пресі: „Кіровоградці”, в „Степу”, „Вежі”, в газетах Світловодщини, звідки він родом, а живе вже майже сімдесят років у Латвії. І ось нарешті влітку минулого року зустрілись випадково у обласній науковій бібліотеці ім.Д.Чижевського й познайомились, обмінявшись новими книгами. Назавтра зорганізувала колег по перу на зустріч з Костем Оверченком у приміщенні обласної письменницької організації. Тут він і представив нам свою нову роботу – антологію українських перекладів з латиської „Латвія поетична”. Видана вона в Ризі видавництвом „DIAC” у 2007 р., обсягом 272 с. при підтримці Секретаріату Міністра з особливих доручень у справах громадської інтеграції за редакторства Пі Чілачави та зі вступним словом Кнутса Скуенієкса – поета, критика, перекладача з української, з яким наш земляк зображений і на фото.

...Та експромтна презентація стала пам'ятною з багатьох причин. Нас подивував – порадував бадьорий стан 88-річного земляка – невисокого, з поетичною зачіскою, рухливого, в кросівках, народженого саме в день теперішнього шевченківського свята поезії – 22 травня 1920 р. в м.Новогеоргієвську. Він натхненно читав і власні вірші, і переклади: громадянську, інтимну лірику й гумор. Розповідав про життя Латвії і своє, про друзів латишів, дарував книгу й українську газету в Латвії „Вісник”, пояснюючи, що йому дешевше привезти книги, аніж розсилати... Радісно світилися його пильні очі.

Земляк поїхав, а дарунок – лишився й був прочитаний із захопленням. А коли на письменницьких зборах ми висували кандидатуру на здобуття премії ім.Є.Маланюка, я в номінацію „переклади” запропонувала „Латвію поетичну” Костя Оверченка.

Книгу приємно тримати в руках, роздивляючись прекрасну європейську, строго-стриману поліграфію й дизайн, що нагадує злегка пожовклі від часу старі фото. Обкладинка – типово латвійський пейзаж: гостроверхий дах будівлі якогось хуторця серед затуманених кущів, лісів, дюн. А на передньому плані – символ поезії - коні воронії...

Радісно читати на титулі свідчення визнання діяльності нашого земляка, який висловлює вдячність поетам Латвії, що дали згоду на його переклади українською, а також Латвійському літературному центру та Об'єднанню українських товариств Латвії – за допомогу й сприяння у

здійсненні цього видання. Перш ніж прочитати книгу перекладів К.Оверченка, я прочитала найсвіжіше інтерв'ю з ним Анатолія Михайліва, опубліковане в українській газеті в Латвії „Вісник” та дві авторські збірки поезії: „О, як тоді співали солов'ї...” (2005) та „Я родом звідти, де Дніпро тече...” (2006), видані в Ризі й прислані в обласну наукову бібліотеку ім.Чижевського (колектив якої вже десятиріччя співробітничав на міжнародному рівні з бібліотекарями Латвії, до речі, і сам поет багато років завідував Єлгавською міською бібліотекою, де було створено й літоб'єднання).

Сподобалась і громадянська й інтимна лірика, суть якої можна почерпнути з кількох оверченківських рядків:

*Життя іде і в цьому його суть,
Спливає час хвилина за хвилиною.
Якщо ти українець – українцем будь, -
То й Україна буде Україною.*

Я люблю народну творчість будь-якого народу. Більше, звичайно, рідного, але знаю й російські та білоруські народні пісні. Тож, читаючи переклади пісень латиських, коротких, як українські коломийки, згадувала два своїх візити в Латвію. Крізь афористичні, лаконічні, пронизані метафоричністю рядки латиських пісень проступали, як живі, спогади: Балтійські (море, дюни, небо; стара і нова Рига, Домський собор; ліси й хутори, схожі на чернігівське й вітебське Полісся, де довелося жити, котеджі родин, де наша бібліотечна делегація гостювала – в 30 км від Риги... А ще – гостинність, привітність і поетичність латишів, така ж стримано-цнотлива, як і їхні пісні-дайни.

А далі – розкіш спілкування зі знайомими й новими іменами в розділах „Переклик поетів Латвії” та „Латвія посміхається”. Знала переважно в російських перекладах поезію Я.Райніса, О.Вацієтиса, Я.Судрабкалнса, І.Зієдоніса, вірші та пісні Я.Петерса – на музику Р.Паулса, а тепер враження підсилилось, дякуючи українському звучанню творів цих авторів, серед яких кілька – народних поетів Латвії, заслужених діячів мистецтв, заслужених діячів культури. (Мимоволі трохи ревнуєш, що народ малої держави уміє так шанувати своїх речників, як не вміємо ми – народ великої України).

В антології поета є низка класиків поезії Латвії, а також добре й маловідомих сучасників, членів Спілки письменників Латвії і просто літераторів, у т.ч. чимало молодих. Окрему цікавість викликає нестандартна, жіноча поезія, яку представили аж 14 авторок. Серед них Дайна Авотиня, Асназія (дружина Райніса), Мірза Кемпе, Нелія Була та інші.

Жаль, дуже обмежено гумористичну добірку – всього 6 авторів з дев'ятьма мініатюрами. Розмаїття тематики, форми, стилю, інтонацій, мелодики, жанрів поезії – все це зробило роботу перекладача пізнавально-цікавою та корисною, а нам – українцям явило у новій красі те, що, на жаль, втрачено в останні десятиріччя незалежності держав колишнього Союзу – дружню зацікавленість життям ближніх сусідів і їх мистецтвом та народною творчістю.

Лірик, гуморист і перекладач Кость Оверченко здійснив, видавши створювану протягом сорока років «Латвію поетичну», справжній мистецький та інтернаціональний подвиг, гідний літературної премії ім.Є.Маланюка. В той час, як ми, українці в Україні часом нехтуємо рідною мовою й культурою, цей чоловік, вивчивши латиську мову, і не забувши свою, зближує їх, творячи поетичний міст єднання.

Кіровоградська правда, 2009, 13 січня

«Я БАЧУ УКРАЇНУ УКРАЇНОЮ»

Збірку поезії з такою назвою надіслав з Латвії у літературно-меморіальний музей Карпенка-Карого наш земляк і перекладач, лауреат літературної премії ім. Є.Маланюка Кость Оверченко.

Готує він до видання нову книгу, яку хотів би надрукувати в Кіровограді, тож колектив музею веде перемовини з місцевими видавництвами.

А тим часом прочитали надіслану збірку, видану у 2010 р. У видавництвах «Джерело», «Діас» в Ризі – Єлгаві (де живе наш земляк). Спільна робота українських та латиських видавців радує гарною поліграфією. Повнокольорова обкладинка, де на фоні (квітучого саду - златоверхий собор. А під фотографією Костя (він у незмінній вишиванці) - підпис: «Кость Оверченко з щойно врученим гетьманом УРК Анатолієм Шевченком орденом «Козацький хрест».

Теплу передмову до збірки написана Галина Юрчонок, голова Українського культурного центру «Джерело» в Латвії. Назвала його одним з найбільш помітних поетів-українців, які живуть у Латвії.

22 травня, в день шевченківського свята поезії, Оверченку стукнув 91 рік. А народився він у м. Новогорітському (тепер Світловодськ), куди щороку приїжджає набратись натхнення. У 1940 р. у складі полку Червоної Армії потрапляє на острів Сааремаа, де у 1941 р. його наздогнала Друга світова війна. Полонений, він потрапляє до концтабору в м. Саласпілс, звідки в 1943 р. втікає і потрапляє до латиських партизанів, які займалися розмінуванням території Латвії, звільненої від окупації.

У мирний час К.Оверченко був моїм колегою-бібліотекарем у Єлгаві, де й одружився з латишкою Велтою. Книговидавничою діяльністю зайнявся лише п'ять років тому, видавши книги віршів та перекладів «О, як тоді співали солов'ї...», «Я родом звідти, де Дніпро тече», «Латвія поетична». Нові книги - «Як непомітно одійшла весна», «Латиські казки» (пер. укр.), «Я бачу Україну Україною!» (вірші для дітей) - чекають видавців та спонсорів.

Книгу склали зо три десятки громадянських, чесних, правдивих і болючих віршів про минуле, сьогодення і майбутнє 20-річної - юної України. А рядки, написані у Світловодську, звучать дороговказом українцям:

*Ти обійшов, здається, всі світи,
Об'їздив всі близькі й далекі доли –
Тож нам 'ятай, якого роду ти,
І не цурайсь його в житті ніколи.*

Напередодні Дня незалежності України в нашому музеї пройде літературний вечір на тему, яку підказала назва книги земляка, «Я бачу Україну Україною», де двадцять письменників Кіровоградщини презентуватимуть до дня народження держави двадцять нових книг. А лейтмотивом заходу буде вірш К. Оверченка, яким закінчується його книга:

*Життя іде, і в тому його суть,
Спливає час хвилина за хвилиною...
Якщо ти українець - українцем будь!
То й Україна буде Україною.*

Народне слово, 2011, 18 серпня

Про Н.Падурську «ЦЕ ВЖЕ ДО КІНЦЯ – ЗІ МНОЮ»

Ми вже не раз розповідали про художницю Надію Падурську з м. Помічної Добровеличківського району. Але що то значить, коли натура в людини - творча. Виявляється, в жінці живе ще один талант. Про нього зокрема і про світ Н. Падурської взагалі - ця публікація.

Щодня я милуюся своєрідними цими полотнами, що прикрашають мало не кожен зал нашої обласної наукової бібліотеки імені Крупської. Одну з них придбала додому. Це «Приємна розмова», або «Ой кум до куми залицявся» - за мотивом української народної пісні, яку любить увесь наш рід.

Друга висить у кабінеті, навпроти робочого столу. Вона без назви, тож я її умовно зву «Сільські музики» - тема теж близька і рідна мені. Автора цих картин багатьом з нас допомогли відкрити художник Володимир Плітін і любитель мистецтва Елла Михайлівна Янчукова, моя колега. Завдяки її зусиллям і невтомним старанням з'явилися в Кіровограді років два тому перші персональні виставки Надії Падурської, спочатку в бібліотеці, а потім - у художньому салоні. Цього ж року її роботи на персональній виставці побачили любителі сучасного українського живопису в Києві. З'явилися перші, щедри на доброзичливість, публікації і в обласній пресі.

Але я не фахівець у мистецтві; не берусь і судити про майстерність самодіяльної художниці на рівні «подобається - не подобається». Я хочу розповісти вам трішки про саму художницю і майже її словами. Бо душа її - навстіж для добрих людей, які її оточують і тримають на цьому світі - хвору, скалічену, часто самотню жінку, життя якої проходить поміж картин і... лікарень. І хоч чимало її картин - то автопортрети у прямому чи переносному смислі слова, душа художника - сутінки. Можливо, їх варто розвіяти, щоб посвітліло в тій добрій, вразливій і люблячій душі?

...Після того, як купили її картину, я послала листа Н. І. Падурській. А з відповіді відчула, яким болючим і складним, але сповненим духовності, життям живе Надія Іванівна, яка писала після довгого лікарняного «сезону» в Полтаві: «Пока я дома, думаю, что у меня такое, чего нет ни у кого, и хуже, чем мне, никому не бывает. Привезла немного зарисовок, портреты «афганцев» и т. д. Все просят отдать на память, но мне они тоже необходимы, хоть как память. И если бы их, не отдавая, все собрать можно было бы целую выставку-серию организовать...».

А далі - спогад про чергове лікування і операцію в 1974 році в Кіровограді. В лікарні тоді познайомилась Надія Іванівна з самобутньою художницею з Балашівки. Жила вона в глинобитній білій хатинці, стіни якої були завішані килимарськими роботами з квітами вражаючої краси.

Тоді не запам'яталось ні адреси, ні прізвища цієї жінки, в якій провела в гостях ніч. Тепер же Надія Іванівна страшенно жалкує за обірваним знайомством «так би хотіла поновити його, та як? Розпитувала в людей про таку - не знають. Може, прочитає та жінка і згадає Надію Падурську, «колегу» по стражданню і по захопленню (вона теж мріяла малювати). Їй так потрібна допомога і підтримка однодумців тут, поруч, а не тільки тих далеких - із Народного університету мистецтв у Москві. Хочеться такого необхідного для митця взаєморозуміння, людського, уважного спілкування, щоб було з ким поділитись і планами, і наболілим.

«Багато планів, голова пухне!.. Але працювати не кину. Це вже до кінця зі мною. Довго я тицялась із кутка в кутку і за що тільки не бралась: стенографія, англійська мова, есперанто... І ось тепер, так пізно, - живопис. Хай тепер хоч би що – це моя дорога. Все одно я дякую Богові, що знайшла її...».

Читаю і замислююсь: а чи багато нас, здорових, не покалічених життям, що пробували в ньому і п'яте, і десяте, могли б отак упевнено повторити слова Надії Падурської: «Це - моя дорога»?

Але вона не обмежує свій духовний світ тільки живописом, У цьому ж листі пише: «Дуже хочу почитати «Раковый корпус» О. Солженіцина і про Катерину Білокур, яку Ви згадували».

Це - весняний лист. А вже влітку Елла Михайлівна та її друзі показали мені нові - дуже болісні і разом з тим такі поетичні листи від Надії, написані знову, на жаль, з лікарні... «Я не знаю, яке сьогодні число, який день, знаю тільки, що зараз день або ніч... І якщо там, десь біля хмарки, літає пташка - значить, за вікном - життя!.. В Криму, кажуть, є Ластівчине Гніздо. От таке відчуття, що я – там, на краєчку, ще мить - і зірвусь навіки...». І раптом, після такої безнадії, після згадок про втрачених матір і брата, лист закінчується... перекладом на українку мову вірша М. Заболоцького «Портрет». І відчуваєш, як творчість, високе мистецтво здатні відвести людину від «прірви», над якою нависає її життя. Нагадаю, мова у вірші про портрет Струйської, написаної Рокотовим:

І коли вечір наступає

*І наближається гроза.
Із дна душі моєї сяють
Ті очі, наче бірюза.*

Ось так нетлінне мистецтво зазирає нам в очі та в душу і витягає нас із моральних і фізичних прірв - до життя, з його радощами і болями.

Болів тих у Надії - більше, вони струмують із кожної строфи її перших віршів, написаних на п'ятому десятилітті. Чотири сторінки «поєми життя», в якому і нам, часто байдужим до людського горя, вчуваються докори:

*Бо одна я у світі оцьому,
У самотності, ніби
в неволі,
Хоч живу не в пустелі,
не в джунглях.
Хоч як тягне мене
до людей...
Я заглянути в очі їм хочу.
Зупинити я їх намагаюсь,
Бо біжать і не чують,
не бачать,
Бо свої докучають проблеми.
І стовбичу, як тінь,
непорушно.*

*Позираю у шибку тихенько,
і буває, докине хтось: «Каліч,
Готувалась до зустрічі
б з Богом,
але ж ні, щось вона ще
й малює...*

І тут же, ніби наперекір отому, хто обізвав її таким словом кривдним, злітає творча душа її в завтра:

*Вдома пензлі засохли
і фарби
На кухоннім столі,
на підлозі.
Там стоїть непочата
картина.*

*Про весну вона
і про квіти.
Про kota вона
і про матір...*

(Вірю, вона буде написана, і не одна).

Дійсно, на картинах Н. Падурської цього всього найбільше: весни, квітів, дітей, свійських тварин як добрих домовиків і - згорьованих життям старих жінок, наших матерів. Багато хто з них пройшов через те, що й Надіїна мама: самотність, бідкування, важка робота, постійні клопоти з дітьми:

Як же їсти завжди хотілося:

Художник чи поет до старості в душі - велика дитина, що ловить і ловить сонячний зайчик натхнення: в росі, на пелюстці, на личку дитини. Хай так буде чимдовше.

...І якщо в когось серце

спочине,

Хтось зрадіє, своє щось

відчувши,

А в моїх прочитає картинах

Мій неспокій, мій біль

і тривогу

Про природу, братів наших

менших

(Може, навіть заплаче

тихенько).

Значить, я працювала

немарно,

Значить, все ж таки щось та

здійснилось!

Дорога Надіє! Хай освітить Ваше святе ім'я Вашу дорогу!

Кіровоградська правда, 1991, 22 серпня

Про В.Панченка

ВСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ЛЮБОВІ...

Щойно у видавництві «Дніпро» вийшла книга В.Є.Панченка «Юрій Яновський. Життя і творчість». Я прочитала її із задоволенням, бо люблю і прозу Яновського, і його ранню лірику. Слідкую і за критичними виступами В.Панченка. Словом, нове дослідження викликало подвійний краєзнавчий і літературний інтерес, адже написано воно нашим земляком про нашого земляка. А на запитання, які виникли в ході читання, відповів автор. Сподіваюсь, що з нашим діалогом цікаво буде познайомитись і моїм колегам, і читачам.

А.Корінь: Володимире Євгеновичу, що, окрім любові, спричинило ще одне - цього разу Ваше - звернення до творчості й особистості Ю. Яновського? Знаємо ж книгу спогадів про письменника («Лист у вічність»), дослідження О. Бабишкіна, Л. Бондаренка, О. Килимника, Л. Новиченка, наших земляків - А.Тростянецького і С.Плачинди та інших? Чи не зупиняла Вас пересторога самого Яновського: «У мене така непристойно куца біографія... що, мабуть, ніхто не погодиться бути моїм біографом...»?

В.Панченко: Думка написати дослідження про Ю. Яновського з'явилася в мене, здається, в 1981 році. У всякому разі, на його 80-літній ювілей, що відзначався на Кіровоградщині в 1982-му, я їхав уже цілеспрямовано. Читав один рік спецкурс про Ю.Яновського в Одеському університеті. А взявся писати книжку з почуттям образи за письменника: дивно і прикро було, що в судженнях про деякі його твори було так багато несправедливого, вульгарно – соціологічного, за давнього й застоюного. Так що, як бачите, спрацював якоюсь мірою (крім любові!) дух протесту. А крім того, про Ю. Яновського я писав і в своїй дипломній роботі - один з її розділів був присвячений «Вершникам».

А.Корінь: Здається, в жодній книзі не зустрічала посвяти, подібної до Вашої: «Філологічному факультету Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова». Може, й тут не однією любов'ю обійшлося, хоча саме з неї, як я розумію, усе починається?

В.Панченко: Щодо посвяти, то вона виникла, коли книжка вже була написана. Писав я її практично всю вже в Кіровограді (за винятком якихось 15-ти перших сторінок), а одеський «сентимент» у такому нематеріальному вмістищі, як душа, залишався все одно. З одеським філфаком у мене пов'язано дуже багато: юність, перше більш-менш самостійне філологічне думання, розумні і не дуже розумні викладачі, одруження, викладацька робота, море (філфак - на березі моря), вступ до партії, до Спілки письменників і т. д. і т. п.

А.Корінь: Володимире Євгеновичу, я з задоволенням прочитала і Вашу попередню книгу «Віч-на-віч з епохою». Першу - «Енергію пошуку» - не читала (до речі, щойно «Радянський письменник» видав її «тезку» - «Енергію пошуку» Я.Таран...). Чим приваблюють мене Ваші роботи, так це широтою вивчення питань, полемікою, іронією, увагою і до авторитетів у літературі, і до молоді. А чергове запитання «виловилось» у тексті нової книги. Ось на с. 278 Ви пишете: «...естетичні складники в системі ціннісних орієнтацій молодого Яновського не залишались незмінними...» А що Ви, як молодий критик, помічаєте за власними «складниками»?

В.Панченко: Дивитися на себе з боку нелегко, але треба. Нелегко буває згадувати себе колишнього, але теж треба. З написаного колись багато що перечитується по-різному: часом бачиш власну наївність, іншого ж разу - відчуваєш задоволення, з першої книги найкращим мені видається розділ про Григора Тютюнника. В ньому є що уточнювати і розвивати, але в принципі, якби мені довелося писати книжку про Г.Тютюнника, то писав би на тій основі, що є в статті. Дуже важливим для мене є те, що в тих книжках і статтях, які вже написано, можна знайти прорахунки, данину стереотипам часу, але в них немає лукавства, кон'юнктурщини.

А.Корінь: Чи не найбільше я ціную в письменникові талант передбачення. Ось читаю «Чевенгур» мого улюбленого А. Платонова, роман, написаний півстоліття тому, - а сьогоднішня ситуація в нашому суспільстві так і визирає з цього історичного дзеркала! І Ви відзначаєте в книзі, що на півстоліття вперед Яновський «зазирнув» у романі «Майстер корабля». А я помітила й інший приклад (с. 183) з його драми «Потомки», написаної в 1938 р. Про її героя - куркуленка Грицька Чорного Ви пишете: «колгоспний лад він не приймає, мріючи про якийсь родовий господарський кооператив». І не коментуєте того, що теж є «провидінням» Яновського. Сьогодні мрія Грицька - не утопія, а дійсність - сімейний підряд, оренда, кооперативи...

В.Панченко: Я теж, переглядаючи недавно книжку, спіткнувся об ту ж свою фразу про Грицька Чорного. Сьогодні вона прочитується по-іншому, бо по-іншому бачаться й сама колективізація, і становище сучасного колгоспника. Що ж, це знали ще древні: змінюються часи, змінюємося й ми з ними...

А. Корінь: А можна маленький екскурс в історію літератури? В книзі Ви посилаєтеся на журнали, з якими ні я, ні мої колеги, ні більшість читачів сьогодні не знайомі. Зате сьогодні, як ніколи, користуються попитом більшість публікацій під рубриками типу «З призабутої спадщини». На жаль, українські журнали менш популярні, ніж всесоюзні... Журнали «Проліт-фронт»,

«Життя і революція», «Читач – рецензент», «Червоний шлях», «Критика», «Літературний ярмарок» чимось (окрім більш «інтенсивних» назв) відрізнялися від нинішніх українських часописів? Мабуть, є у Вас на це відповідь і як критика, і як члена редколегії «Вітчизни», і просто - як читача?

В. Панченко: Я якраз пишу на цю тему статтю про українську літературу і її суспільний резонанс. Там і хочу сказати про фактори, що негативно позначилися на взаєминах української літератури й читача. Двома словами про це сказати важко.

А.Корінь: Що ж, прочитаємо згодом. Мова - головний засіб спілкування. Тому я цілком розумію і підтримую Вашу боротьбу за «друге народження» української мови на Україні. А якими

мовами, крім української і російської, Ви володієте? В тексті зустріла посилання на польські і французькі видання... Вам доступні оригінали?

В. Панченко: Польську я вивчав в університеті, місяць був у ПНР, а потім вивчав самостійно. Трохи перекладав. Якось із товаришем переклали добрий шмат роману С. Лема «Футурологічний конгрес». Можу досить вільно читати. Колись міг і говорити, тепер призабулось.

А французьку цитату мені подарували... жінки. У видавництві «Дніпро», де виходила моя монографія.

А. Корінь: І дещо «провокаційне» питання: як Ви стали членом Спілки письменників, не маючи власної книги? Декого з наших читачів це дивує. Наскільки типове явище? І інше: чому тиражі книг критиків такі малі? Як ось при 5400 примірниках Вашої нової книги вести її «широку» пропаганду, коли ми замовили їх лише 350 для масових бібліотек області. Є ж і більша кількість бібліотек в областях, На Україну треба б мати «Яновського» хоч тисяч 9-10 - адже він вивчається в школі...

В. Панченко: До Спілки мене прийняли 30 травня 1979 р. (до речі, 18 травня я захищав дисертацію - збіг). Особливої радості, здається, не пережив, бо якраз у ту пору разом із сімейством змушений був вибиратися з найманої напівпідвальної квартири на вул. Пушкінській і терміново шукати іншу, - а в умовах Одеси доби розвинутого соціалізму це було ой як нелегко.

Я не знаю, чому мене прийняли до Спілки саме в травні 1979-го. Мабуть, справа в тому, що П. Загребельний, прийшовши на пост першого секретаря, взявся різко омолоджувати Спілку. Було проведено Республіканську нараду молодих літераторів. Я був її учасником. А на початку 1979 року (березень) був також і на Всесоюзній нараді молодих літераторів. Там мене й було рекомендовано до Спілки.

Одне слово, як бачите, мій вступ є результатом кампанійщини. Я ж зайняв настільки пасивну позицію, що навіть і книжки тоді ще не видав, Та й написав зовсім мало.

Якщо ж серйозно, то прийом критиків до Спілки практикувався як до, так і після. Просто у критика до першої книжки шлях довший, ніж у поета (це в принципі, бо на практиці буває навпаки).

...Тиражі, звичайно, жорстокі. Книготорги дуже неохоче замовляють філологічну літературу. Винні тут усі потроху, в тім числі й літератори.

А. Корінь: Володимире Євгеновичу, мені, як і Вам (що видно з нової книги), подобаються «Вечірні розмови» М. Рильського, одне з міркувань якого теж стало поштовхом до написання Вашої книги. Назвіть, будь ласка, книги письменників, схожі на цю, які теж здатні надихати на творчість інших.

В. Панченко: Майже у всякому читанні є свої резони. Я постійно мучуся від того, що доводиться читати багато такого, чого читати не варто. З книжок, схожих на «Вечірні розмови», мені колись подобалася «Золотая роза» К. Паустовського (Мені - теж! - А. К.). Дуже шаную сучасну російську публіцистику (Ю. Черниченко, І. Філоненко, А. Стреляний).

А. Корінь: Коли бачу Вас у бібліотеці, коли читаю Ваші публікації і слухаю в аудиторіях, то дивуюсь і заздрю тій тьмі першоджерел, «друго-джерел» і т. д., на які Ви посилаєтесь. Зізнайтеся: володієте швидкісним методом читання чи тасмницею найраціональнішого використання часу?

В. Панченко: Вам так здалося? А я завжди картаю себе за лінь і «недоорганізованість», за те, що мало прочитав і що взагалі читаю досить повільно, майже обов'язково з усякими виписками й конспектами... У мене взагалі якийсь панічне (і, по суті, постійне) відчуття того, що час біжить страшенно швидко, багато витрачається на суєту, дріб'язок. А з першо- і «другоджерелами» мені допомагає - крім певної системи в роботі - «бібліографічний» склад пам'яті. Бачте, майже всі 70-ті роки я просидів у бібліотеках (з 1970 по 1978: 5 років університету плюс 3 - аспірантури). Це привчало до книжок.

А загалом, хотів би читати значно більше. Дуже повільно відходжу від усяких «страстей», пов'язаних з громадською роботою, і це теж заважає зосереджуватися.

А.Корінь: І останнє запитання - про відпочинок: якщо такий у Вас буває, то що Ви читаете, чи перечитуєте щось «для душі»? І - спасибі за розмову.

В.Панченко: Моє читання - майже завжди «з розрахунком», тобто цілеспрямоване, пов'язане з роботою, А «просто так» читаю періодику. Хоча й це читання дуже часто потім іде «в роботу». Для душі читаю вірші. Учора читав М.Рильського. Наодинці з віршами Рильського почуваюся, як на березі Чорного моря...

Кіровоградська правда, 1988, 10 липня

ІНТЕРВ'Ю В «МАГІЧНОМУ КРИСТАЛІ»

10 подвижників української літератури

Володимир Євгенович Панченко народився 2 вересня 1954 р. на Одещині. У 1975 р. закінчив Одеський державний університет ім. Мечникова. Тут же викладав історію української літератури.

З 1979 р. член СПУ. Нині працює доцентом кафедри української літератури в Кіровоградському державному педагогічному інституті ім. В.Винниченка, кандидат філологічних наук, критик, літературознавець, публіцист. Автор книжок «Енергія пошуку» (1983), «Віч-на-віч з епохою» (1987), «Художня література: проблеми шкільного виховання» (1987), «Юрій Яновський» (1988), «Пост революційного гарту» (П.Гравовський) (1989), «Магічний кристал» (1995). Має до 200 публікацій у колективних збірках, газетах і журналах. Як автор сценарію кінофільму «Голгофа Володимира Винниченка», нещодавно був удостоєний премії імені В.Винниченка Українського фонду культури.

Вітаючи В.Панченка з виходом у Кіровограді нової книги - «Магічний кристал» - та першим лауреатством, я поставила йому кілька запитань.

А.К.: Ваша шоста книга на фоні книговидавничої кризи - щасливий випадок чи запланована, виношена, в муках народжена, дорога дитина? Я надіюсь більше на друге, тому, будь ласка, - трохи про задум і втілення, а ще - поясніть ідею назви.

В.П.: Можна відповісти на Ваше запитання так: «дитина» виношена, але не запланована. Справа в тому, що десять розділів книжки «Магічний кристал» писалися з різних приводів і в різний час. Власне, це статті про історію української літератури, які з'явилися в мене протягом кількох останніх років (включаючи й чотири депутатські). Про себе я кажу так: «Магічний кристал» - це фрагменти історії нашого письменства від Пантелеймона Куліша до Ліни Костенко. А щодо назви, то вона пушкінського походження. Пам'ятаєте - в романі «Євгеній Онегін» є такі рядки:

И даль свободного романа

Я сквозь магический кристалл

Еще неясно прозирал...

Диво творчості, магія художності, творена з допомогою слова, - ось на чому хотілося наголосити вже самим заголовком книжки. Причому, секрети дива, магії в кожного митця цілком неповторні, мене ж якраз неповторність, навіть внутрішній психологічний портрет творчої індивідуальності завжди цікавить особливо... Жартома сподіваюся, що когось, може, така назва заінтригує і з «комерційного» боку: а раптом, подумає хтось, «Магічний кристал» - це щось про дорогоцінні метали...

А.К.: У 1988 році я представляла в «Кіровоградській правді» Вашу четверту книгу «Юрій Яновський». У новій книзі є (навіть не знаю, як точніше визначити жанр Ваших публікацій - статті, читацькі щоденники, літературознавча новела, факт-аргумент-коментар, есе, літературно-критичний

нарис?), словом, є щось з великої літери про Яновського, назване «І думав я не тільки те, що написав у книжках» з підзаголовком «Перечитуючи молодого Яновського».

Написано це через 5 років після виходу книги. Як це розуміти: це Ваша вічна любов чи тут якісь інші секрети й причини? А перед цим усе-таки: визначаєте Ви самі жанр своєї книги, якщо так - як?

В.П.: Жанр книги, мабуть, найкраще визначає її підзаголовок - «Сторінки історії українського письменства». По суті – це збірник літературознавчих нарисів. Проте вони відмінні один від одного. Скажімо, розділ «Олександрівська «лабораторія» Пантелеймона Куліша» (де йдеться про перебування в нашому краї автора «Чорної ради» в 1843, 1844 і 1856 рр.) нагадує краєзнавчу розвідку. «Триптих про Володимира Винниченка» включає в себе літературний портрет письменника - й розповідь про поїздку у Францію, звідки в 1992 р. ми перевозили в Україну колекцію особистих речей нашого земляка; етюд про стосунки В.Винниченка з жінками... Мені дехто дорікає: навіщо оці пікантні речі з особистого життя, коли ще творчість письменника ми знаємо не дуже добре? Я ж думаю, що одне з одним пов'язане. По-перше, як було сказано, мене цікавить психологічний портрет художника слова. По-друге, цілий ряд реальних «романих» сюжетів Володимира Винниченка своєрідно трансформувалися в його прозі, драматургії... А ще мені кортить спробувати писати про наших класиків (коли це дозволяє обрана тема) в белетристичному ключі, так би мовити - а ля Андре Моруа... Розділ «Нетанучі скульптури Ліни Костенко» - це, власне, роздум про одну з книг поетеси, «Сад нетанучих скульптур»... Так що мої «Сторінки з історії українського письменства», сподіваюся, не повторюють одна одну в жанровому плані, створюючи разом, якщо ще раз скористатися словами О.Пушкіна, «собрание пестрых глав...». А що стосується Юрія Яновського, то, можливо, розділ з нової книжки – це й не останнє моє звернення до цієї дуже привабливої і трагічної постаті. У 1987-му, пишучи монографію про Яновського, я не все договорив, а щось сказав і не так, як уявляється сьогодні. Особливо хотілося ще раз перечитати саме молодого Юрія Яновського: все краще він написав у десятилітньому проміжку 1924- 1934 років... А тут ще й нагода трапилася: в Харківському видавництві «Фоліо» почала виходити чудова серія «Українська література ХХ століття», для якої ми з літературознавцем Раїсою Мовчан і підготували том прози Яновського. Я для нього писав передмову.

А.К.: Питання невдоволеної читачки, актуальне не тільки в Міжнародний рік Жінки. Чому автор крізь магічний кристал побачив так мало цікавих творчих жіночих постатей: усього дві - Лесю Українку та Ліну Костенко? Хтось із видатних жінок у майбутньому може стати героїнею Ваших досліджень, хто, крім виписаних постатей ще Вас приваблює?

В.П.: Ви кажете - мало, «усього дві»... Зате які! - скажу я у відповідь. На полюсах останнього століття в українській літературі сяють два жіночих імені – Лесі Українки і Ліни Костенко. Про Лесю я написав невеликий етюд, у якому йдеться про її інтимну лірику, а також фрагмент статті зі своїм розглядом драматичної поеми «Бояриня»; про Ліну ж Костенко... Знаєте, в мене весь час таке відчуття, що розділи «Магічного кристала» - то заявки на щось більше. Можливо, з кожного з них згодом виросте окреме дослідження. Я жадібний, до надмірно вузької спеціалізації ставлюся не те щоб скептично, але сам намагаюся все ж уникати її... Ось і про Ліну Костенко, може, пізніше напишу ґрунтовніше дослідження. Смію сказати, що ми знайомі з Ліною Василівною, вона, виявляється, не так давно згадувала добрим словом мою статтю про її збірку «Сад нетанучих скульптур» (надрукована 1988 р. в ж. «Вітчизна», ця стаття тепер увійшла до книжки «Магічний кристал»). Я навіть таємно сподіваюся, що вдасться зробити велику телепередачу за участю Ліни Костенко, хоч знаю, що телекамер вона уникає... І ще - у зв'язку з Вашим дещо лукавим запитанням про жінок: кілька років тому я видав книжку про молоду українську прозу. В ній є розділ, що називається «Жінки бальзаківського віку». Йдеться в ньому про прозу наших письменниць. Цікаво

було б, між іншим, прочитати розумну статтю про сучасних молодих українських поетес. Вони якісь екстравагантні в своїй поезії, інколи ризиковані у своєму бажанні бути безмежно розкутими.

А.К.: Чи існують для Вас кумири на ниві критики і літературознавства - українській і зарубіжній - визнані і нововідкриті? Чи є вже у Вас учні - серед студентів, за якими Ви бачите наукове майбутнє?

В.П.: Кумири, звичайно, були. І тепер є чимало вчених-філологів, до яких я ставлюся з пієтетом. Кумиром студентської юності для мене був професор Василь Васильович Фащенко. В Одеському університеті, де я навчався, він багато зробив для того, щоб поставити мені голос, як сказали б музиканти. З великим інтересом я завжди читав статті й книги українця Леоніда Новиченка, росіянина Ігоря Дєдкова, литовця Альгімантаса Бучіса, білоруса Алєся Адамовича ... Завжди захоплююсь думкою Івана Франка, Миколи Зерова; не так давно почалося для мене відкриття Дмитра Чижевського... Дорожу спілкуванням із колегами в Києві, Одесі, Львові. І, звичайно, в Кіровограді. В нас тут сформувалася цікава за своїм складом кафедра української літератури (у педінституті ім. В.Вииниченка). Цікава - бо присутній на ній дух творчості, а це найголовніше. Мабуть, це відчувають і студенти. Щороку ми когось із найбільш здібних залучаємо до навчання в аспірантурі. Я теж маю двох аспірантів.

А.К.: Ви досліджуєте прозу, поезію, драматургію, чи є серед цієї всеядності улюблениця?

В.П.: Ви вживаєте слово «всеядність», і мені це слово здається неточним. По-моєму, це нормально, коли літературознавець, критик висловлюється з різних приводів. Я знаю філологів, які працюють на дуже маленькому «майданчику». Це може приносити успіх, результат. Але все одно мені більше імпонує, скажімо, «всеядний» Іван Дзюба, який однаково добре пише і про вірменина Стефана Зоряна, і про таджицького класика Садриддіна Айні, і ось шойно - про поему «Кавказ» нашого Тараса Шевченка, і про молодих «авангардистів»... Про свою «жадібність» я вже згадував. Але справа не лише в ній. У мені живе якийсь біс популяризаторства. Хочеться розповісти іншим те, що дізнаєшся сам. Наша історія культури все ще погано вивчена, спопуляризована, - і потрібно багато зусиль, щоб виконати цю велику роботу. Ну, а ще на мою, як Ви і кажете, «всеядність» впливає те, що за 15 років викладацької роботи мені доводилося читати зовсім різні курси історії літератури. Тут тобі й ХІХ століття, і все ХХ-те...

А.К.: Про «магічну» книгу і число запитань має бути магічним. Отже -останнє. Я знаю, як багато і різнопланово Ви читаєте, як умієте спокусити читача своїм інтересом. Колись, ненароком, обмовились, що перечитуєте Рильського, що він, його поезія - найкращий відпочинок замість моря. То і я захопилась відкриттям поки що двох його томів. А після Вашої книги про Яновського перечитала всі 5 томів. Тож мені цікаво: у чому сила магічного впливу на читача Вашого письма? Може, Ви пишете читацький чи письменницький щоденник, який колись дасть поживу для книги про Вас і Вашу творчість, може, є якісь інші секрети уміння зробити критику майже белетристикою? До речі, у Вас є стаття, здається, із застережливою назвою: «Обережно - белетристика!».

В.П.: Щоденників я практично не веду. Правда, в 1990-1994 рр. дещо фіксував для себе, розуміючи, що з часом будь-які документальні свідчення про період становлення української незалежності матимуть певну цінність. Мені, звичайно, хочеться, щоб літературознавчі студії читалися з цікавістю. Дуже не люблю квазіакадемічного нудного стилю. У моїх статтях про літературу можна легко помітити публіцистичний елемент: я не ховаю своїх емоцій, елегійність, захоплення, іронію... Не виключаю, що все це приведе мене рано чи пізно до белетристики. Я такому повороту не буду протидіяти. Приклад француза Моруа чи українського письменника Віктора Петрова (автора захоплюючих романів-есе «Романи Куліша» та «Аліна і Костомаров») - заразливий... Втім, не буду забігати надто далеко вперед... Для мене завжди існував культ слова. Дуже шаную високу культуру думки, точність висловлювань. Я вже багато років читаю лекції студентам, учителям - а аудиторія завжди дисциплінує. Треба весь час слідкувати за тим, щоб тебе зрозуміли, щоб було цікаво слухати. В цьому відношенні педагогічна робота допомагає літературній... Так що хочеться вірити, що й книжка «Магічний, кристал», видана тиражем 2 тис. прим., виконає певну педагогічну функцію -

функцію своєрідного посібника з літератури для абітурієнтів, студентів, учителів... А може, зацікавить і ще когось із допитливих земляків, які хочуть більше знати про культуру свого народу.

Вечірня газета, 1995, 4 серпня

Журнал «Кур'єр Кривбасу»

ПРО ЛІТЕРАТУРУ І ЖИТТЯ В КРАЇНІ ПАРАДОКСІВ

Відтоді як у Кіровограді у 80-х-90-х роках минулого століття періодично спалахували і гасли громадянські новоутворення («Світоч», «Перевесло», «Жменя», Союз українок, Рух, а згодом – гроно партій), чимало зібрань яких відбувались саме в обласній бібліотеці імені Чижевського, багато води утекло. І ми вже стверджуємо, що будемо в незалежній та демократичній Україні громадянське суспільство. Щось відмерло, вичерпало себе, щось народилось і активно себе позиціонує. Зокрема - «Український клуб», зібрання якого вже кілька років цікаво й активно проводить обласна організація УНП. Ось і 19 березня, в день народження двох великих поетів – Ліни Костенко та Максима Рильського – чимало городян прийшли на творчу зустріч з відомим нашим земляком, вченим-літературознавцем, публіцистом, професором Києво-Могилянської академії Володимиром Панченком. З чого він подивувався і порадив: пам'ятаєте?

Двогодинна зустріч відбулася в дорогих йому стінах бібліотеки, куди прийшли не лише унеерівці, а й просто читачі – літні, зрілі, молоді, об'єднані жадобою знань «Про літературу і про життя» (як афористично назвав Володимир Панченко цю зустріч).

За першу годину він представив нові книжкові проекти, в яких бере участь, - здійснені та ті, що на підході. Це книги про життя і творчість Миколи Хвильового, Миколи Куліша, Лесі Українки (ілюстровані сином нашого земляка, поета й художника, покійного Андрія Німенка). Представив і дві літературознавчі авторські книги «Сонячний годинник» та «Так ніхто не кохав...». Назвавши в першій себе пілігримом, він розповів там про свої літературні подорожі – розвідки (по Україні та за її межами) – для вивчення життя своїх героїв. У книзі «Сонячний годинник» будуть і глави про Кіровоградщину (Новомиргород, хутір Надія, Олександрівку). Як завжди, виступав екстремтно-яскраво, афористично, з лукавинкою, іронією і гумористичними коментарями. Наприклад, зізнався, що його кредо складається з трьох прислів'їв про камінь: «Під лежачий камінь вода не тече», «І крапля камінь точить», «Не тримай камінь за пазухою».

«По діагоналі» розповів: про свою роботу головним редактором сайту «Літакцент», співробітництво з газетою «День», і про презентації книг в магазині «Є», майбутні продовження радіопередач, про користь літмандрів («Кожному українцю варто побувати навіть у Соловках, звичайно, якщо добровільно»...). Наголосив, що підтримує думку інших великих вчених про те, що сьогодні вчений повинен бути публічним, тобто не лише виконувати наукове завдання – шукати істину, а й просвітлювати уми... (Що він робить давно і успішно. – Авт.)

У другій частині зустрічі відбувся діалог з аудиторією в режимі: запитання-відповідь. Про що питав народ? Про що говорив гість? Про те, що поки є свобода слова – не все втрачено. Але що регіональна журналістика, на жаль, часом нагадує більярдну кулю: куди штовхнуть, туди й летить... Про освіту, гуманітарні проблеми Дмитра Табачника; про романи Василя Шкляра і Ліни Костенко; про підміну понять і цінностей; про діяльність депутатів; про «силу м'якого знаку» (ідея Дмитра Ліхачова); про майбутнє української молоді; про користь і перспективу «майданів» та критичну масу народного терпіння; «Про табачные растения на Юге России»; столипінські реакції та їхні сучасні варіації; «Про Італію, яка збудувала державу і про Україну, яка продовжує це робити» (за афоризмом Гарібальді).

А в підсумках прозвучало: кожен в Україні має ставити посильну мету і щось робити, удосконалюючи нашу поки що «парадоксальну» державу...

На пам'ять про зустріч гість подарував науковій бібліотеці кілька книг видавництва «Темпора», а нам – щирі й мудрі автографи.

Кіровоградська правда, 2011, 22 березня

Про А.Пашко

ВДИВЛЯЙСЯ В СЕБЕ, УКРАЇНО...

Коли слухала по радіо виступ претендента на пост президента (а нині вже Президента України) Л. Кравчука на Кіровоградщині, запала в душу своєрідна «філософія» його про те, що в основі всього на світі - жінка. (Ой, якби ж то ми те не тільки проповідували, а й сповідували!) Що все краще - від неї і завдяки їй. Що і керують нами - жінки, а чоловіки лише думають... І згадала виступ іншого претендента - Вячеслава Чорновола, на зустрічі з яким я була в кінці жовтня в театрі на перших обласних зборах інтелігенції. І він, і його дружина, поетеса і громадська діячка в «Союзі українок» Алена Пашко, справили приємне враження. А після того, як вона прочитала вірш «Як же Вам, Жінко, на нарах спить...», присвячений репресованим жінкам, я згадала, що саме її перша книга «На перехрестях», опублікована за кордоном в 1989 р., є у відділі рідкісних книг нашої бібліотеки. (Нещодавно ми одержали в дар із видавництва «Сучасність» із Нью-Йорка посилку книг, виданих українцями за рубежом). Того ж дня увечері «залпом» прочитала її, потім читала друзям, колегам на літстудії, з книголюбського товариства «Жменя». У тій книзі є і названий вірш. А коли взяв її у руки мій недавній гість, поет і художник Андрій Німенко, то відразу ж упізнав у її мистецькому оформленні творчий почерк художника Опанаса Заливахи. За захист його авангардистської творчості колись А.Німенко теж мав можливість потрапити в немилість...

Хочу трішки познайомити читачів з цією книгою (гарно виданою на безкислотному папері). На мій погляд, вірші А.Пашко сьогодні, як ніколи, актуальні. Бо в усіх них на першому місці - державність і незалежність України.

Цікаву передмову до книги написала Михайлина Коцюбинська, вже відома нам як одна з відкривачок поезії В. Стуса. Вона відзначає близькість світовідчуття А. Пашко до О. Олеся і В. Свідзінського. Підкреслює, що поетеса належить до людей, які вірять в ідеал і в свій народ. Хоча шлях її, дружини репресованого чоловіка і матері трьох дітей, був тернистим і важким: суди, тюрми, знущання і цькування. Мабуть, в силу цього і перша книга вийшла за рубежом, а на батьківщині її тільки збираються перевидати...

Поезія її - дуже жіночна, бо й героїня в ній - Жінка, мати (її пам'яті присвячено книгу), Україна - ніжна і сильна, незалежна і самовіддана. Втім, сподіваюсь, ви самі відчуєте це у віршах Атени Пашко.

Кіровоградська правда, 1991, 12 грудня

Про Ф.Плахтія

СЛОВО НАШОГО ЗЕМЛЯКА

«Не з мороку світ» - назва першої книги прози та публіцистики Федора Плахтія звучить як оптимістичне сучасне прислів'я, а при ближчому знайомстві з автором, розумієш, що це – його життєве кредо. Хто ж він, Федір Іванович Плахтій, який у 80 років зробив добру справу на ниві краєзнавства?

Народився 1922 року в селі Варунова нині Олександрівка Добровеличківського району, у селянській родині, де було п'ятеро дітей. Закінчив місцеву семирічку, згодом – середню школу в місті Кіровограді, водночас уже й змолоду працюючи.

Півстоліття вже живе в Кіровограді, де освоював одну за одною масові робітничі професії. А 40 років займався найулюбленішою справою – фотографією, працюючи фотокореспондентом

Бобринецької, Кіровоградської райгазети та «Кіровоградської правди». Одночасно з цією роботою прийшла і потреба в слові. Ось публікації різних років у пресі, кращі фото майстра, кілька оповідань і гуморесок автора, а також спогади про німецький полон, в який Федір Плахтій потрапив 19- річним солдатом.

34 прозові етюди, оповідання, замальовки і спогади, які упорядкував і відредагував журналіст Анатолій Куманський, читаються легко, на одному подихові. Бо написані вони мудрою, багатою досвідом людиною, яка любить і цінує життя і людей – за працю, талант, душевну доброту. Оптиміст по натурі, Федір Плахтій зробив добрий дарунок, видавши цю книгу за рахунок німецької компенсації за страшні роки концтаборів, не лише власним онукам і першому правнукові, який щойно народився, а багатьом героям своїх публікацій та їхнім нащадкам. Книгу свою, яку видано в друкарні газети «Народне слово», подарував бібліотекам Кіровограда, Кіровоградського і Добровеличківського району. Адже у нього їх аж три малі батьківщини, де народився, жив і працював, утверджуючи своє кредо: не з мороку світ, а з праці, добра, любові.

Сільське життя, 2003, 19 липня

**Про С.Плачинду
«ЛЮБІТЬ У ГОДИНУ НЕГОДИ»**

*Любіть Україну, як сонце
любіть.*

*Як вітер, і трави, і води.
В годину щасливу і в радості
мить.*

Любіть у годину негоди.

Лише навесні 1987 року письменники України вперше за кілька мовчазних десятиліть заявили про очевидне: рідна мова на Україні на грані занепаду, потребує рішучого захисту.

Серед тих, хто першим ударив на сполох, і наш земляк, письменник Сергій Плачинда. Три роки тому його статтею «А мова - як море» була започаткована однойменна рубрика, яка живиться народними «притоками».

Нещодавно вийшла книжка С. Плачинди «Куди йдемо?». Її висунуто Спілкою письменників України на здобуття Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка в галузі публіцистики. І, вважаю, цілком заслужено. Ці роздуми про долю української мови в минулому і сьогодні не можна читати без душевного болю.

Втім, книжка така маленька і так цікаво написана, що переповідати її - просто гріх. Кожен, хто прочитає її, не пошкодує, якщо він не нігіліст, не «інтернаціоналіст» на безнаціональній основі. Про таких, у тому числі й кіровоградців, там сказано чимало. А слід нагадати, що з «легкої руки» С.Плачинди, завдяки його виступам у республіканській пресі з'явилися заповідник «Хутір Надія», музей Ю. Яновського в Нечаївці.

З книжки дізнаємося про ходіння автора «в народ», знайомство із справжнім ревнителем рідної мови - Миколою Грицаком із Закарпаття, який за недовге життя зібрав матеріал на двадцятитомний діалектний український словник. Цікаво читати і наведені листи, і коментар до них; зіставляти ленінські заповіді з нашими діями в мовній сфері. Адже те, що українці перестають розмовляти по-українськи, білоруси – по-білоруськи, мабуть, єдиний показник, за яким ми обігнали геть усі і «сполучені», і «роз'єднані» штати. Так, сумна статистика подана С. Плачиндою: мізерна кількість українських садків, шкіл, театрів, фільмів, концертів... Справді, куди йдемо, куди скочуємось? У безликість, одноманітність, самонівелювання. Адже цікаві всі ми не тим, чим схожі, а тим, чим самобутні, - мовою, мистецтвом, культурою!

У листах, які С. Плачинда одержав як відгук на свої статті, - не лише невтішні приклади нашого національного занепаду, а й цікаві конструктивні пропозиції. Передусім це - надання українській мові на Україні державного статусу, що вже узаконено. Автор щиро обстоює вільний розвиток кожної мови, бо скільки їх знаємо, стількома духовними скарбами володіємо. До речі, мати письменника, молдаванка, знала безліч молдавських і українських казок, легенд, міфів, притч, що позначилось на його творчості.

Непересічні, широко відомі спогади, дослідження С. Плачинди про Юрія Яновського, Олександра Довженка, Сергія Корольова, Олександра Гіталова. Вони присвячені проблемам культури, науки, екології. Останній С. Плачинда зараз приділяє велику увагу не лише як письменник, а й на проблему мовлення падає не тільки благодійне світло перебудови, а й тінь затьяжної негоди, передусім духовної. Багатьом, на жаль, здається, що економічні, екологічні проблеми - першорядні, а мова, культура - почекають. Невже досі не зрозуміли, що без культурної революції ми не вийдемо з глухого кута?!

Отже, пригадаймо наведені на початку пристрасні рядки В. Сосюри. Такий же, вистражданий автором заклик, вчувається мені в книжці «Куди йдемо?». Подвижництво С. Плачинди на ниві рідної культури давно гідне відзнаки і пошани.

*Культура і життя, 1990, 25 лютого
Книга «Долинська галактика»*

Про Ф.Плотніра

ПЛОТНІР – «ЗБРОЯР» ІЗ МИРНИМ ХОБІ

Хочу розповісти про чоловіка, з яким маємо спільних улюблених поетів - Василя Симоненка і Ліну Костенко, і спільне захоплення - краєзнавство. Постійним місцем зустрічі з цікавими людьми став новий відділ краєзнавства та рідкісної книги обласної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського. На одній з останніх і побував він - Ф. М. Плотнір, краєзнавець і бібліофіл із Нової Праги Олександрійського району.

Слухаючи цього чоловіка, якому йде восьмий десяток літ, радієш і по-доброму заздриш його душевній молодості, захвату, з яким він невтомно вивчає впродовж життя історію України і особливо - рідного краю, села.

- «Прага на карті світу є чимало, а моя «Нова Прага» - єдина в світі, - гордо розповідає він. - Для мене вона, як ото Нью-Васюки для Остапа Бендера, - сам над собою лукаво іронізує цей чоловік, що пережив важкі роки полону у Бухенвальді, а до того - голодомор у Новій Празі, був свідком випадків людоїдства, зради, приниження і героїзму людей. Всього було на довгому віку. Чимало живописних і конкретних подробиць тримає чіпка пам'ять Ф. Плотніра, який глибоко дослідив свою генеалогію, склав «дерево родоводу». Встановив історію походження свого прізвища («один з 38-ми запорізьких куренів звався платнірівським. «Платніри» - на чотирьох слов'янських стародавніх мовах означало «зброярі»).

У Новій Празі він закінчив школу, в Тулі - військово училище, служив у Підмосков'ї, воював з фашистами в Білорусії, де й потрапив поранений у полон...

З Бухенвальда і Дахау досі зберігає реліквії: листівки і стінгазети, що випускались навіть там, у нелюдських умовах, і які він привіз на батьківщину, проходячи табори для інтернованих і знову - вкотре! - ризикуючи життям.

На грудях - ордени і медалі, а ще - реліквія майже власного виробництва - значок із зображенням історичного пам'ятника, пов'язаного з перебуванням у Новій Празі царя Олександра III на військових маневрах. Цю Ейфелеву башту він увічнив тиражем у півсотні значків, випустивши їх у місцевій друкарні власним коштом на колишню свою (вагому!) півсотню тринадцятої зарплати...

Цікаво розповідає Ф. Плотнір, живою народною мовою і про відомих істориків, літературознавців, українців, що познайомився з ними протягом життя, про свою прекрасну бібліотеку, з якої демонструє нам перші видання В. Винниченка, Г. Косинки, М. Старицького. А ще є в нього і колекція грошових знаків, і етикеток з напоїв, а ще - колекція екслібрисів. Все це - нелегкі місяці і роки роботи в наукових бібліотеках, архівах, в часи, коли краєзнавство було в «загоні». Сьогодні ж - має публікації, зустрічі і розповіді дітям, молоді, про все, чим захоплюється... Закінчив він виступ оптимістично: «Я щасливий, що дожив до сьогоднішнього життя...». І якось незручно стало за свій песимізм поруч із літньою щасливою людиною.

- А є кому продовжити ваші захоплення краєзнавством, книгами, колекціонуванням? - питаю на прощання.

- Маю трьох дітей і п'ять онуків. Наймолодша - 12-річна Юля - дуже любить книги. На неї і покладаю надії та сподівання.

Кіровоградська правда, 1992, 21 липня

«ПРАВДА ЗРУЧНА ТИМ, ЩО ЇЇ НЕ ТРЕБА ЗАПАМ'ЯТОВУВАТИ»

Мені запам'яталося це життєве правило Федора Миколайовича Плотніра з Нової Праги Олександрійського району. Саме 11 квітня, в Міжнародний день колишніх в'язнів концтаборів, перечитувала його автобіографію, прислану на замовлення відділу краєзнавства та рідкісних книг обласної наукової бібліотеки ім. Д.Чижевського. Кандидатуру цього 75-річного краєзнавця і бібліофіла наша бібліотека висунула на здобуття новоствореної обласної премії ім.В.Ястребова за краєзнавчу роботу.

Він і сьогодні живе в Новій Празі, яку любить понад усе, і пише все життя її літопис, часто виступає в школах, перед дітьми і молоддю, розповідаючи про Велику Вітчизняну війну, учасником якої був і звідки, поранений, потрапив у полон, а далі і в концтабори, де одержав нове «ім'я» - № 35949...

Все менше серед нас таких людей. А в кожному з них – часточка нашої гіркої історії. Тому й хочу розповісти про цю людину, яка пише мені досить цікаві листи, сповнені енергії добра, творчості, задумів, і мрій. Живе він один, клопочучись коло господарства, садка та городу, звідки розсилає «дари природи» багатьом друзям з України – письменникам, історикам, краєзнавцям.

Справжнім батьківським теплом і турботою повіяло взимку і на мене – від його посилок з домашніми гостинцями. Це так щиро привітав Федір Миколайович мене з виходом першої книжки віршів «Заворожи мене». А ще подарував рідкісну книжку М.Семенка, а ще – екслібриси на теми наших спільних улюблених поетів: Т.Шевченка, В.Симоненка, Л.Костенко. А ще – оригінальну «фірмову» листівку, яку йому теж знайомий художник Б.Куньовський зробив... Просто багатьом молодим і зневіреним людям слід би повчитися оптимізму і життєстійкості та невтомності в цього чоловіка, життя котрого, ой, як не балувало!

Ось воно – найхарактерніше з його біографії.

...У вісім років він уже читав батькам уголос «Кобзаря» і «Миколу Джерю». А в дванадцять – його виключено зі школи за те, що батьки не вступили до колгоспу. Осінь пропас корів («по 20 копійок за голову»), а взимку читав «Історію государства Російського» Карамзіна та «Новий завіт». А весною батько став колгоспником, а Федя – знов потрапив у школу, узявся до знань.

Пережив підлітком голодомор 33-го, про що є його гіркий спогад у книзі «Голоси з 33-го», виданій у Кіровограді. Після десятирічки закінчив Ф.Плотнір Тульське збройно - технічне училище, одержав звання офіцера. Війна застала його в Підмосков'ї... Майже відразу восени, тяжкопоранений, потрапив у оточення і – полон. Табір, втеча, знов табір і втеча, і пішохідний «похід» додому – через

Білорусію та Україну – хворий, знесилений. Рідна мати сина не впізнала... Далі – підпільна робота в Чорноліссі, зрада провокатора, катування в кіровоградському гестапо, тюрма – і Бухенвальд.

...Колись співали ми хором у школі пісню «Бухенвальдський набат», зовсім не уявляючи, що то було за пекло. Тепер знаю – з особистої зустрічі з Ф.Плотніром і з його автобіографії, написаної для прийдешніх поколінь. Чим займався в концтаборах наш земляк? Відкопував авіабомби, що не вибухнули, розбирав промислові руїни-завали, був свідком страшною смертності, коли трупи не встигали спалювати, а – засолювали. В кінці квітня 1945-го року в концтабір Дахау ввійшли союзники-американці, а наступного дня бульдозером вирили глибоку траншею і після громадянської панахиди згорнули всі трупи – і солені, і не солені. «Ніхто не забутий, ніщо не забуто?!» – гірко запитує нашу історію № 35949...

До сьогодні зберігає він листівки, які писали у концтаборах.

Після таборів Австрії та Угорщини – «фільтрація» в таборі в Уфі. Щоденні виклики, допити, анкети, перевірка. Отоді й узяв Ф.Плотнір собі за правило – писати тільки гірку правду. Тому в численних звірчих документах у нього не було жодної плутанини, бо ж «правда зручна тим, що її не треба запам'ятовувати».

«Повернувся в рідну Нову Прагу, та вже як громадянин третього сорту – був у полоні та по заграницях». Прочитала оце його зізнання – і горло перехопило. Уперше, може, я відчула те, що, мабуть, відчував протягом усього короткого післявоєнного життя і мій батько, «годок», як кажуть в селі, - одноліток Ф.Плотніра, що й поранення мав, як і він, - навиліт у груди, і німецький полон, який призвів до ранньої смерті.

За що ж так довго над цими людьми висіла тінь підозри, несправедливості? За те, що крім мук та поневірянь, мало що подарувала їм доля?

І все ж – не зломил таких, як Плотнір. Де тільки не працював: і на маслозаводі, і в друкарні, і в райсоцзабезі, мав справу з будівництвом і електромережами. А ще весь час збирав домашню бібліотеку та вивчав і досліджував історію краю, біографії земляків (були про це публікації в «Єлисаветі»).

Виростив сина і доньок – двійнят. Похоронив дружину- вчительку, тішитися п'ятьма онуками. Найстарша Оксана після університету вчиться в аспірантурі, наймолодшій Юлі, восьмикласниці, книголюбці – дід мріє заповісти свою бібліотеку...

Ось такий він – великий і скромний трудівник та щира захоплена людина, в якої всьому – свій час. Влітку, наприклад, та весною, коли біля землі найбільше роботи, у дідуся Федора, як він жартує, «на листи – мораторій, бо ж – ніколи писати...» Хай же довго ще Бог береже його вік і працездатність та додає життєлюбства, на яке він щедрий усі 75 літ.

Народне слово, 1994, 14 червня

ВІД БАТЬКІВЩИНИ МАЛОЇ ДО УКРАЇНИ

Третього жовтня у шибочку до Федора Миколайовича Плотніра у Новій Празі постукався ювілей.

... Ми познайомилися із цим самовідданим краєзнавцем, великим патріотом свого селища і України, подвижником на ниві краєзнавства, історії культури і літератури кілька років тому під час зустрічі з ним, учасником та інвалідом Великої Вітчизняної війни, колишнім в'язнем німецьких концтаборів, у відділі краєзнавства й рідкісної книги нашої наукової бібліотеки імені Чижевського. З того часу зрідка листуємося. Кілька його листів, старовинних листівок і книг, екслібрисів, яких у нього ціла колекція, - то мої дорогі реліквії.

Федір Миколайович - автор історії Нової Праги, яку пише все життя. Він також автор краєзнавчих розвідок про козака С. Климовського, вченого Д. Чижевського, шаблю Наполеона. Рідко

виступає у пресі, але публікації конкретні, конструктивні, зачіпають проблеми збереження духовності та культури. І дуже шкода, що й досі Ф. Плотніра нема серед лауреатів обласної краєзнавчої премії імені Ястребова, на здобуття якої його кандидатуру висувала наша бібліотека.

Я розповідала про Федора Миколайовича в одній із радіопередач, говорю про подвижництво таких, як він, у своєму товаристві «Жменя». І вітаю його від душі з великим ювілеєм через його улюблену газету, статті з якої він часто цитує у своїх листах, про котру написав у одному з них: «Дуже подобається мені «Народне слово». Тому, хоч і хотів би виграти в лотереї, але не робив би вирізку, щоб вислати до редакції, бо по ній у майбутньому вивчатимуть історію наших часів. Вже кілька років збираю підшивку цієї дуже цікавої газети... »

Від редакції. Разом з автором публікації ми щиро поздоровляємо Федора Миколайовича з 80-річчям, бажаємо йому здоров'я і невтомної творчості. А також вдячні йому за високу оцінку нашої газети.

Народне слово, 1998, 6 жовтня

Про К.Повелька
ЯНІВКО, ЛЮБОВЕ МОЯ...

Його вірші і прозові твори звучали на українському радіо, друкувалися в пресі і ось - книжковий дебют.

«...Обривки інформації, що доходять до нас із сивої давнини, нагадують верхівки дерев, контури дахів, які впливають літнього ранку із серпанку. Тільки б яким не був густим серпанок, та він недовго сповиває село, а от морок часу поглинув історію села так, що вже ніякі дужі вітри його не розвіють. Тому нам, нині суцям, дорога і бентежна кожна крапля нових відомостей про рідний край із заобрійних літ минулих. Адже не десь, а тут, на цій землі, жили, кохались, росли дітей, орали перелогі, боронили любий край і клали за нього свої нескоримі голови наші славні предки. Однак, на сором нам, ми далі третього коліна навіть свій родовід не знаємо. Отакі ми спадкоємці». Розлога ця цитата - з історичного нарису Кузьми Повелька «Фатальні три дзвінки», який дав і назву його першій книзі прози, бо в ній, власне, «схований» авторський анонс. Прочитавши її, кожен зрозуміє, як дорожить автор бентежною пам'яттю дитинства і юності, де дзеркально відбилось його рідне село і люди цього села - і за 50-60-х років, і сьогодні.

З любов'ю і ностальгією за тим, що відходить чи відійшло, - доброзичлива увага і взаємна пошана між людьми, традиції, звичаї, сільські обряди і свята, колишні трудяги-вітряки, - пише автор не тільки історичний, а й художній літопис рідного села Іванівки (Янівки) Олександрівського району. Три етюди та шість оповідань К. Повелька - то теж намагання бути добрим спадкоємцем на цій землі, уважним і чуйним до людей, чиї портрети автор робить досить живописно, користуючись живою народною мовою. Я думаю, саме те, як він пише - лірично, піднесено-емоційно - читач теж відчує з наведеної цитати, а дехто й згадає, що читав нарис К. Повелька «Фатальні три дзвінки» (він висвітлює найцікавіше з історії декабристського руху на Кіровоградщині), коли його вперше було опубліковано в «Народному слові».,.

У невеликій за обсягом книзі автор продемонстрував, що його перу підвладні і драматичні колізії, і трагічні ноти, і елегантність, і гумор та іронія, - все, чим сповнене людське життя. Мені особисто найбільше сподобались три етюди: «Різдвяний подарунок» «Пасхальна ніч» та «Німий свідок», а ще - оповідання «Повінь». Написані вони приблизно в одній «синусоїдній» - то мінорній, то мажорній тональності. Гаряче публіцистичне слово там доречно урівноважується гарною метафорою, порівнянням, якоюсь самоіронічною лукавинкою, що робить симпатичним і образ самого оповідача, який скрізь - то зримо, то «за кадром»... Як на мене менше художніх достоїнств у оповідання «Названа мати». Здається, канву його і стиль трохи руйнує авторська журналістська

«хватка». Що, до речі, зовсім не випадково, з огляду на авторову біографію. Маючи за спиною чотири «щаблі» освіти, він давно присвятив своє життя журналістиці. Нині - редактор Олександрійської міської газети - до речі, вельми цікавої і популярної в шахтарському місті...

Але повернімось до книжки. Щоб ще раз вчитатися не лише в її образи й колізії, а й такі по-народному смачні (і, на жаль, для багатьох майже незнайомі) слівця: «вимерхався», «дровітня», «грасує», «набакир», «манячів», «під'юджувати»... Вони якраз значною мірою оживляють мову книжки, роблять її достовірною; тому ж служить і авторське відчуття природи, й вміння коротко і образно «подати» пейзаж, який навряд чи захочеться пропустити навіть похапливому, поверховому читачеві, котрий поспішає за сюжетом.

Книга К.Повелька, безперечно, припадає до душі тим, в кому живий український менталітет, доброю, трохи сентиментальною, мрійливо-романтичною манерою і животворним почуттям гордості за свою землю, за стражденний наш народ, який і в печалі, і в radoшах віками живе на ній, із покоління в покоління сподіваючись на кращі часи.

Книгу К.Повелька «Три фатальні дзвінки» у серії «Поети і прозаїки нашого краю» щойно видало тиражем дві тисячі примірників Центрально-Українське видавництво (редактор книги В. Бондар). Гарне оформлення - заслуга художника В. Остапенка. А допоміг книзі побачити світ спонсор -

М. Кримський - директор підсобного господарства «Гірник» виробничого об'єднання «Олександрія – вугілля». Читацьке спасибі йому за це, як і авторові. І хай буде легким почин.

Народне слово, 1995, 19 січня

Про В.Погрібного **ЗБИРАЧ ЛІТЕРАТУРНИХ ТАЛАНТІВ**

5 серпня виповнюється 80 років відомому не лише в нашому краї, а й на Україні подвижнику й патріоту заслуженому журналісту України та письменникові Віктору Погрібному. До цієї дати краєзнавчий відділ ОУНБ ім.Д.І.Чижевського відкриває ювілейну виставку «Син степу».

Народився ювіляр в не раз потім оспіваному ним селі Матусівці Маловисківського району в родині колгоспників. Закінчив журфак Київського університету. Працював у республіканських газетах «Літературна Україна» та «Сільські вісті», в обласних – «Кіровоградська правда» (де два десятиліття вів єдину в обласних ЗМІ літсторінку), «Молодий комунар» та «Свобода» (редактором) та в «Народному слові». Нині – редактор журналу «Степ». Ми часто читаємо й бачимо його виступи – у пресі, на радіо, телебаченні.

45 років очолює Віктор Погрібний обласне літоб'єднання «Степ», називаючи себе збирачем літературних талантів. Є членом Національної спілки письменників України. З часу незалежності створив при літоб'єднанні «Степ» однойменну студію та громадський літфонд «Відродження» і громадське книговидавництво «Степ». Кількість виданих тут ним як редактором і видавцем книг земляків приблизно дорівнює його ювілейному вікові. А ще створив і директорствує у заповіднику Карпенка-Карого в Арсенівці. А ще він – депутат обласної ради. А ще був доцентом кафедри журналістики в КІРУЕ. Цих «а ще» - безліч. Очолює він і обласне відділення Конгресу української інтелігенції, і Народної Ради, і громадської організації «Зелений світ». Друкується більш як півстоліття. Видав десяток книг: нариси, проза, поезія, гумор (під псевдонімом В.Матусевич). На його вірші місцевими композиторами (Ніною Бредихіною, Павлом Бровченком, Павлом Гарбарем, Андрієм Фоменком та іншими) створено чимало гарних пісень, які звучать на авторських вечорах, літературних презентаціях, на радіо й телебаченні, де про В.Погрібного знято чимало цікавих передач, особливо тележурналісткою Людмилою Ніколаєвською – «Камертон душі». Його палкі

патріотичні й мудрі промови запам'ятовуються слухачам і в маленькій аудиторії, і на з'їзді письменників України чи на Всесвітньому форумі українців. Лауреат двох обласних та трьох республіканських літературних премій, має урядові відзнаки й нагороди.

«...сьогодні мені залишилося лиш кликати свій народ до нищення нищителів України і українців» - один з афоризмів В.Погрібного. Так бачить ювіляр своє майбутнє.

...Мені важко визначитись, яка з більш як десятка виданих В.Погрібним книг справила найбільше читацьке враження. Мабуть, небагато знайдеться і таких письменників, за творчістю яких я слідкую від книги до книги. А тут – читаю все, що друкує Віктор Погрібний у пресі. Прочитала всі книги, про деякі робила радіо – відгуки та писала в пресі). Маю майже всі книги зі своєрідними автографами, серед яких окремі «перлини». В них видно особистість автора: «із вдячністю за розуміння драми часу плюс в ньому нас та з побажанням Стрітіння щедрот степовика» (1996 р. – на книзі нарисів «Жертовне вогнище»); «Я завжди пам'ятатиму час, коли Ваше плече було біля мого, коли ми «нянкували» степове письменство. З глибини людської симпатії – В.П.» (Кілька років я була в літоб'єднанні оглядачем літпошти та співавтором і співорганізатором у «Кіровоградці» сторінки «стежина». Це в 2004р. - на книзі публіцистики (найсильнішої, на мою думку, між подібних) «Серед українців»; «Чхнімо у бік недолі та ворогів нашого гірничого степокраю!» (2005 – на книзі «Маркове пекло» - памфлети, фейлетони й гуморески).

Подібного гумору теж ніхто не публікував у місцевій пресі й не публікує (що дуже прикро) – тепер, хоч життя наше нині – суцільний гумор і сатира... Але «жанр» - «сміх крізь сльози» мабуть, найважчий, тому під силу лиш таким «акулам пера», як Віктор Погрібний. Останній, поки що автограф – на книзі, яка мені дуже подобається, «Прости мені мій гнів». (Знайдені записники. Вірші різних літ), виданій у 2006 році у видавництві «КОД». Звучить він у стилі Віктора Олексійовича – лірично-іронічно: «Від моїх юних і зрілих літ з безгнівним побажанням добра».

Я була з автором та ще кількома письменниками на презентації цієї книги у Кіровоградському педуніверситеті ім.В.Винниченка. Проводив її, на жаль, покійний уже літературознавець і критик, професор Василь Марко, який часто рецензував книги В.Погрібного. Це було справжнє студентське літературно-філологічне свято! (А на свята Віктор Олексійович завжди приходив у вишиванці, як і того разу). І був він тоді такий задержувато-молодий, як у ту студентсько-університетську пору, яку в книзі чудово ілюструють не лише його вірші, а й авторські малюнки та скульптури (недарма й син – скульптор) тієї пори – 50-х років ХХ століття. Ніби на студентському «капуснику» я тут же експромтом видала в юну аудиторію... пародію на презентанта. (І жодного зауваження не одержала, хоч не всім поетам щастить бути самокритичними).

Ювіляр – такий. І добродушно підсміхнутися може над твоїм кострубато-«одороблим» рядком, і сам мужньо й демократично критику витримує. Ой, як було цікаво з ним у 90-ті роки, хоч і страшнувало, редагувати вечорами після роботи дві мої поетичні збірки: «Заворожи мене» (1993) та «Віку мого день» (2000). Обидві готував до друку Віктор Погрібний: і як редактор, і як видавець, і як менеджер, разом з яким важко шукали ми меценатів. Три роки тривав пошук коштів, книга ж кочувала по черзі через три видавництва (і через два мої ювілеї). А на полях її від роздумів редактора залишалися такі часом мудрі, іронічно-насмішкуваті зауваження, що перемежовувались моїми відповідями, в яких я захищалась, відбрикувалась, нападала, молила, доводила свою позицію... Тоді ми дружно ухвалили: з цих би маргіналії та додаткову книжку видати – в науку іншим поетам, які готують свої шедеври до друку...

Я знаю ювіляра з 1981 року. Носила йому як заступнику редактора «Кіровоградської правди» свої перші статті, рецензії, вірші (як стала членом літоб'єднання). Завжди відчувала увагу, інтерес, підтримку, допомогу, а головне – дружнє довір'я. Добре, що твори таких авторів вивчають на уроках літератури рідного краю, чому ми радіємо, буваючи в творчих поїздках.

Закоренілий інтелігент-шістдесятник, він досі з багатьма з нас – побратимами й посестрами по перу «на Ви». Дає поради, підтримує ідеї, пише рекомендації для вступу в Національну спілку письменників України тим, у чий дар вірить. Відкриває нові імена молодих: Ярослави Бабич, Назара Назарова, Оксани Шпирко, Василя Левицького, Вікторії Глушкової, Артема Луценка, Кирила Поліщука. Організовує з нами радіо- й телепередачі. Влаштує нам щороку в час «Вересневих самоцвітів» літературно-мистецькі десанти в Арсенівку – через рідну Матусівку, де пригощає кавунами і яблуками. Дбає про односельчан і взагалі про людей, «гріє» їх у журналістиці, публіцистиці, віршах і прозі. Організовує студії, вчить проводити їх нас, членів літбюро, править рукописи, надихає, бере участь у творчих звітах в Кіровограді й райцентрах. Не раз бували на Днях поезії разом у школах, вузах, в містах і селах. Його слухають, шанують, читають. До двох ювілеїв «Степу» багато з нас сказали й написали Віктору Олексійовичу добрі слова вдячності. З роками вони все множаться.

Многая літа, ювіляре! Хай врожайяться Ваші слова!

Народне слово, 2015, 30 липня

«ХТО Я – СКАЖУ Я ВОСЕНИ»

Так відсуває осінь, послуговуючись народною мудрістю, автор. Довіримося Афанасію Фету? Це ж він заявляв, що вже перший рядок виявляє і хист письменника, і його своєрідність. Отже, відкриємо першу книгу віршів Віктора Погрібного «Напис на шибці», видану ним 1993 р. у ним же створеному видавництві «Степ». Вона відкривається віршем, присвяченим матері. Ось його перший рядок: «Я малим завжди любив подовгу дивитись на сонце». Який з цього рядка можна розкрутити «прогноз»? Що змалку ще автор (герой вірша) був романтиком. «Невиправний романтик», - так друзі звать його і досі. Підтвердження тому - і вірші, і один з останніх рядків книги, набраний петитом з вимріяною ним кіровоградсько-ленінськопереіменованою адресою видавництва: «Степ»: м.Златопіль, вул. Свободи, 26, II поверх. ...Великий мрійник уже втілив не одну велику мрію. Відродив журнал «Степ», видав шість перших книг земляків і тільки потім - свою, одержимий ідеєю створити заповідник на батьківщині Карпенка-Карого. А ще ж - не осінь.

Але повернемося до першого рядка. Ще він підказує читачеві, що автор (герой) у своїх захопленнях, симпатіях і любові - постійний - «завжди любив подовгу...». Що з дитини, яка змалку тягнеться до сонця (яке уособлює вічне, добре, тепле, красиве), може вирости поет, що й сталося. А в людині, яка в зрілому віці зберегла здатність заново відчувати себе дитиною, звичайно, присутні і хист, і своєрідність. І чим більше в ній отого первинно-дитинного світобачення, тим цих двох останніх чинників - густіше.

З оглядкою на свою «гіпотезу» перечитую вірш «Ода вітчима», пройнятий драматичними почуттями семирічних трьох мудреців, вірш «Багато сонць сьогодні запала» та «Хлопці, по конях!». Від них аж бризкає сонячно-мажорне відчуття світу і життя. Так і має бути, бо й за гороскопом у автора - Сонце - його покровитель. Давно люблю вірш «Зірвіть за містом горобину», до якого ще в 90-му автор разом з А.Фоменком створив музику. І в тому ж році ми з братом співали її на ювілеї нашої мами. Гості ж просили слова переписати (до речі, попутно зауважу, що проти одного рядка там «Полийте жито на пригірку» - душа моя селянська протестує...).

Сприймаю автохарактеристику: «Впольований життям, пручаюсь, мучусь. Іду в петлю, а потім розтинаю і рву її...».

Погоджуюсь із зізнанням автора: «Якщо й грішна душа, то на пісню грішна». Так, любов до фольклору, чується в багатьох віршах В.Погрібного, де він часто користується пісенним прийомом «кільцювання», повторенням початку в кінці.

«Хто я - скажу я восени». Цей символічний рядок В.Погрібного звучить мудрою сповіддю зрілої людини, яка знає ціну і життю, і собі.

Розділяю думку у передмові В.Базилевського про те, «що й особа самого автора, уродженця степів з діда-прадіда, виразно відбилася в його незрідка розмашистому «широкоплечому», твореному на схрещенні різних жанрів, вірші». Дійсно, у книзі - сплелися і газетярський хист заслуженого журналіста України В.Погрібного, і лірична душа поета. Тому цикл «Дядьки» і вірш «Приймання послів» сприймаються мною і як поетичні нариси, і як новели, і як думи, а вірші «Матусяни», «Кам'янече», «Балканська адреса» - як ліричні репортажі. Любов до точного образу, порівняння, що живе здавна в народній мові, до самої розмовної мови народу, до конкретики і реалій земного буття відчутна і в тому, як автор дорожить географічними назвами рідного краю, вживаючи їх в тексті і ставлячи поруч з датами написання. З тих дат видно, що автор не відмовляється і від слова, сказаного змолоду. Тож хронологічно в книзі утворюється поетичний зріз поколінь: «п'ятдесятників», «шістдесятників» і т.д. - аж до сьогодні.

Вірші в книзі тяжіють до епічності, вони розлогі, часом написані речитативом, білим віршем і верлібром, що тримається на стержні думки й почуття, в яких автор уміє бути й іронічно-самокритичним («Щось пішла мілина»). Щиро, без натужної декларативності, звучать патріотично-публіцистичні сповіді: «Україні», «У чеканні року Собаки».

Дуже шкода, що в книзі лише 2-3 зразки любовної лірики, от як вірш «Який прекрасен світ!...». Жаль, що автор такий скупий на тайнопис душі.

Це - щодо змісту. А форма книги - радує і вселяє оптимізм. І папір у нас є гарний, і по-новому звучить комп'ютерна графіка М.Абрамова. І приємно, що в Міжнародний рік сім'ї книга батька була проілюстрована роботами сина скульптора - О.Погрібного, випускника С.-Петербурзької Академії художеств.

Тираж її - 4 тис. Редактор і упорядник - В.Базилевський. А життя, дякуючи автору і його спонсору - товариству «Союз ЛТД», - закликає нас рядками з нової книги здійснювати і власний обов'язок, і високу мрію:

*Я ще в батька поради
для онука не взяв,
я ж Вкраїну у райдузі
ще не скупав...*

Ну, що ж, осінь у природі, на щастя, не завжди співпадає з осінню в людському житті.

Вечірня газета, 1995, 27 жовтня

Про О.Полєвіну ВОНА НАГАДУЄ КАРМЕН...

(Портрет на фоні творчості)

Рубрика «Хочу познайомити» стала типовою для багатьох періодичних видань. Я ж хочу взяти на себе місію творчої... свахи. Хочу познайомити читачів «Наталі» з кількома своїми подругами – людьми творчими і цікавими. І перша наша гостя – Ольга Полєвіна. Кіровоградка, росіянка. Добальзаківський вік. Вчителька музики за освітою. Поетеса за способом життя. Грає в оркестрі народних інструментів обласного Будинку вчителя на гусях. Вчить дітей (і власного сина) грати на фортепіано. Грає на гітарі – для себе і друзів. Буває на зібраннях обласної літстудії «Степ» і жіночого культурно-просвітницького товариства «Жменя». Пише зі студентської лави (закінчила в Кіровограді музучилище і музпед - педінституту). Вірші, проза, гумор. Дебютувала з лірикою в обласних газетах, і в журналі «Поріг» (№6 за 1993р.) надрукована її перша повість «Баллада в

желтой тональності». Це все – у вільний від роботи час. А в «невільний» – викладає музику в ДМШ №4 в селищі Гірничому.

Охоче відгукується на «ходіння в народ». На літературно-музичні зустрічі приводить ще й подругу – співачку Наталю Федотову.

Ольга дуже комунікабельна, іронічна натура, з лірико-саркастичним характером, неординарна – в ролі дружини і матері. Найщедріше уміє сміятись над собою, а це – неабияка мужність (особливо серед красивих жінок). Якось на буклеті про свій (і мій) улюблений оркестр залишила такий автограф-автопортрет:

Вам оставляет этот буклет

Полупрозаик и полупоэт.

Полугусляр и чуть-чуть пианистка.

И – к сожаленью – совсем не солистка!

Як бачите – зразок ще одного нежанру – «автоепіграма». А внутрішній світ цієї жагучої брюнетки з синіми очима перед вами. Знайомтесь – іронічне соло Ольги Полевіної.

Кіровоградська правда, 1994, 5 серпня

ЛИШЕ МУЗИКА І ПАРА ДИТЯЧИХ ОЧЕЙ

Одразу попереджу - це трохи незвичний, не парадний, а буденний портрет, бо ні почесних звань, ні нагород, ні ювілеїв, ні знаменитих учнів - нічого цього нема за плечима цієї вчительки музики. Знаю Ольгу Миколаївну Полевіну як молоду, цікаву, різнобічно обдаровану людину. І ціную в ній цілеспрямованість, вірність і відданість своєму вибору професії.

Одного разу випадково потрапила до неї на урок, перед тим довго постоявши під дверима - не наважувалася порушити течію музики, яку зрідка коментував Ольжин пристрасний голос. А коли зайшла в клас, то побачила в очах учениці і вчительки світло любові та взаєморозуміння. Виявилось, це для неї - головне: вкладати свою душу в душу дитини, працювати віч-на-віч, допомагаючи кожній дитині через музику відчувати красу життя.

Як правило, професії вчителів та музикантів - династичні. Ольга - виняток з цього неписаного правила. Ні в батьковому роду Цверчкових, ні в маминому – Високородових- ніколи не було ні вчителів, ні музикантів. Батько - залізничник, мама - лікар-стоматолог, серед дідів - фотограф, інженери. Оля ж самостійно вибрала спочатку музику, і саме - фортепіано, а вже десь у другому класі музичної школи № 2 твердо вирішила: буде вона тільки вчителькою музики. І досягла дитячої ще мети, закінчивши в Кіровограді спочатку музичне училище, а потім і музично-педагогічний факультет інституту. Серед своїх учителів кращою вважає Г.І.Рубіну та її учнів, у яких пізніше вчилася.

Ольга пробувала себе в різних сферах власних знань і вмінь. Працювала в селі і в місті, в дитсадку, школі, Будинку піонерів - викладачем, хормейстером, концертмейстером, викладала сольфеджіо і музичну літературу. А ось уже з десятків літ веде клас фортепіано у ДМШ № 4 в Кіровограді. Щодня в будь-яку погоду двічі на день пересікає місто з Новомиколаївки, де живе, до селища Гірничого, де й цього року чекають її п'ятнадцять пар дитячих очей, повних цікавості. (На особливо обдарованих учнів поки що не везе, лише одна з її випускників учиться в консерваторії). Але й тих, які покидають школу, як то часто буває, серед учнів О.Полевіної дуже мало. Вона ж переконана, що кожна дитина, яка хоч би рік спілкувалася з музикою, піде в життя духовно і душевно багатшою людиною. Тому не жаліє ні часу, ні сил навіть для тих, хто опиняється в школі випадково, хто не має особливого бажання вчитися, не має навіть власного інструмента.

...Серед спогадів про її минуле один з найдорожчих - про п'ятьох дорослих учнів, хлопців, які добровільно ніяк не хотіли йти з її уроку музики, готові були слухати і слухати її оповіді про музикантів і композиторів.

Мені неважко повірити в те, як вона вміє захопити інших, бо й сама Ольга - суцільне захоплення.

Років п'ять грала на гусях в оркестрі народних інструментів при будинку вчителя. Разом з подругою і колегою Наталею Федотовою чисто на громадських засадах, з любові до музики створили власну концертну програму і виступали перед бажаними. Двічі і ми їх слухали - у просвітницькому товаристві «Жменя» при обласній науковій бібліотеці.

А ще поруч з музикою в Ольги з дитинства живе любов до літератури. На краще з її оповідань «Урок музики» Ольгу надихнула саме улюблена робота, у якої два крила: музика і педагогіка. Пише Ольга і поезію, гумор та публіцистику. Третій рік вона веде жіночу сторінку «Любушка» в газеті «Україна-Центр», відвідує літературну студію «Степ». Може, ця різнокольорова мозаїка і робить її цікавою для колег, учнів, друзів? (І хоч є й досвідченіші, і майстерніші педагоги, саме чомусь О.Полевиній дирекція школи довірила завідувати фортепіанним відділом). - Колектив у нас гарний, творчий, нема заздрісників, недоброзичливців. Добра атмосфера і два мої уроки на тиждень індивідуально з кожним учнем - це і є моя улюблена робота - вчительки музики. Ніякий інший предмет я б не хотіла і не змогла б викладати, бо, боюсь, не справилась би з цілим класом. Для мене ж головне: бачити навпроти лише пару дитячих очей, слухати лише одне маленьке серце і з допомогою музики допомагати йому ставати дорослішим, культурнішим, мудрішим і добрішим...

Бувають невдачі, промахи, зарплату затримують, простуджується, довго стоячи на зупинках. Але жодного разу не прийшла Ользі Миколаївні думка - покинути музику, школу, дітей і шукати щось вигідніше.

Син її цього року закінчив школу педпрактики при музучилищі, де вчилась мама. Була в неї надія, що й син вибере мамину дорогу... Але Альоша, як і мама колись, зробив самостійний вибір - медицину. Що ж, хай топче далі бабусину стежку...

Освітнянське слово, 1997, лютий

Кіровоградку Ольгу Полевину, члена обласного літоб'єднання «Степ» та літературно-мистецького клубу «Євшан» знають не тільки батьки й діти, її учні з дитячої музичної школи №4, що в селищі Гірничому, а й багато читачів обласних та всеукраїнських газет «Кіровоградська правда», «Україна-центр», «Ведомости», «Забава», «Интересная газета», журналів «Порог» і «Вітчизна». Тут – в оригіналі російською та в перекладі українською – публікуються протягом останніх десяти років її поезії, оповідання, повісті, роман «Королева польни».

На численних зустрічах з читацькою аудиторією від її слухачів можна було часто почути запитання «Де можна придбати вашу книгу?» На жаль, книг у Ольги Полевині досі не було. І ось щойно видана перша книга її поезій та перекладів «Изнанка счастья». Післямову до книги з її позитивною оцінкою написала редактор книги, поетеса Антоніна Корінь. Цей перший відгук на першу книгу закінчується так: «...поезію можна порівняти з періодикою діючим вулканом, який і заворожує, і насторожує, і може взяти в полон. Нехай перша лавина віршів Ольги Полевині не пронесеться мимо вас. Позичте в неї вогню для власного багаття». Перша книга Ольги Полевині «Изнанка счастья» обсягом 84 сторінки має п'ять розділів: любовна лірика, громадянсько-філософська, іронічна, переклади з кіровоградських поетів Володимира Базилевського, Віктора Погрібного, Валерія Гончаренка, Олександра Косенка, Антоніни Корінь та іспанця Гарсія Лорки.

У розділі «О поэтах и поэзии» є пародії та епіграми тем на місцевих авторів.

А закінчується книга поетичною драмою «Каменний цвіток», п'єсою, написаною за мотивами відомого твору Бажова «Хозяйка Медной горы», якою, можливо зацікавляться місцеві театри і драмколективи.

Перші примірники книги, яку гарно оформив кіровоградський художник Андрій Ліпатов, Ольга Полєвіна подарувала у відділ краєзнавства обласної наукової бібліотеки.

Обласне радіо, 2003р., липень

ВУЛКАН ПОЕЗІИ ДА НЕ ПОКИНЕТ НАС...

(Первый отзыв)

И вот прочитана она – первая книга Ольги Полевиной.

С некоторым страхом я открыла в свое время рукопись моей младшей соратницы по перу. И прочла на одном дыхании. Читала с волнением, радостью, удовольствием. А закончив, уловила, как мне показалось, главную суть и мелодичность ее стихов. Читала и недоуменно прислушивалась к себе: вроде и новизны немного, и темы читаны-перечитаны, а многие стихи показались сезамом, где даже банальная истина становится откровением. Читаешь эти стихи и следишь, как поочередно авторские эмоции становятся мыслями, как чувства облекаются в умовыводы.

В стихах Ольги Полевиной мало типично женского аханья и оханья. Они сдержанны до строгости, логичны, взвешены, поэтому кажется, что в них что-то не только от женского, но и от мужского начала.

...Мы знакомы с Ольгой давно. Открыв для себя частичку ее лирической души еще в редакционной почте единственной в 70-80-е годы в области газеты «Молодой комунар», я зауважала ее заочно, а вскоре – и воочию. Это было половину ее жизни тому назад, это продолжается и поныне. Вовлекая ее в работу литстудий «Степ», «Евшан», я преследовала поставленную цель: создать необходимую литератору соответствующую среду, обстановку, окружение. Несколько лет уговаривала засесть за рукопись стихов или прозы – благо пишет она не только стихи. (Она пишет все: коротенькие смешные рассказы и объемные повести, фантастику, публицистику, пародии, переводы, пьески для детского театра). Радовалась, знакомя ее с журналистами и СМИ, видя первые плоды этих знакомств – разносторонние интересные публикации почти во всех областных газетах, в журнале «Порог», телепередачи. Поработав над ее рукописью, предложила другое название, взяв для него строчку ее же стихов. Я благодарна, что Ольга доверила редактировать свою первую книгу именно мне.

Ибо не грех представить обществу эти стихи. В них – извечные ценности: утверждение человеческой личности, высоты духа и морали, противостояние злу и насилию. В них – иронично – печальный ореол и мягкий скепсис в адрес идеалов. В этих стихах есть сомнение, но в них нет безнадежности. Эмоциональное напряжение, одержимость и страсть, высота мысли и огонь слова. Иногда им мешает излишняя рассудительность, боязнь обнажить перед миром свою душу. И все же трогательная женская душа, прочтя эти стихи, еще раз утвердится в представлениях о том, что счастье, как и медаль, имеет две стороны...

Хочу верить, что многие мысли и чувства автора вас удивят, заставят сравнить их со своими, приблизиться к «ревизии» собственной души, где у многих царит упадок духовности, отсутствие идеалов.

У Ольги – наоборот. Из бездонного богатства души и житейского опыта она сумела выбрать самое существенное и «угостить» своих читателей. (Кстати, в ее творчестве постоянно чувствуется и многоликий ненасытный читатель, культура чтения которого – тоже кладезь, что, увы, сегодня – редкость...)

Ее поэтический язык стремится к точности, присущей закону. В то же время ее слова в строке смотрят друг на друга, как влюбленные, которых трудно разъединить.

Нелегко писать ясно и точно, особенно в переходную эпоху нашего общества, когда гармония и мудрая простота считаются в искусстве чуть ли не анахронизмом. Поэзия сейчас сознательно или подсознательно становится герметизированной: поэзия - для поэзии. Все больше абстрактности и прохладной рассудительности. Слава Богу, мысли и эмоции у Ольги рождаются в извечной борьбе зла с добром, идущей с переменным успехом.

Думаю, поэзию можно сравнить с периодически действующим вулканом, который и завораживает, и настораживает, и может взять в плен. Этого и вам желаю: пусть первая лавина стихов Полевиной не пронесется мимо вас. Одолжите у нее огня для собственного костра.

И да не покинет нашу жизнь настоящая поэзия...

Предисловие к книге «Изнанка счастья», 2007р.

КРУЇЗ У ГЛИБИНИ СЕРЦЯ

Скажіть, чи давно ви читали детектив? Можливо, це ваш улюблений жанр? Чи навпаки, ви ставитеся до подібного читива із зверхністю? Даремно – детектив може навчити не лише логічному мисленню, а й гумору, самоіронії, життєлюбству. Принаймні, у цього автора є чому повчитися! Тож дозвольте відрекомендувати – Ольга Полевина радить читачам купити квиточок на круїз. Круїз по... річці мертвих.

Але спочатку – кілька слів про автора. Ольга Миколаївна Полевина очолює Кіровоградську дитячу музичну школу №4. А паралельно – поетеса, прозаїк, перекладач з української на російську мову. Народилася у свій день ангела – 24 липня 1959 року в Кіровограді. Тут закінчила музичне училище та музпед Кіровоградського пединституту. Член обласного літоб'єднання «Степ», Національної спілки письменників України, творчого клубу «Євшан». Друкується в обласних та українських ЗМІ з 1981 року. Поезія та гумор увійшли в три антології - «П'яте колесо», «Євшан» і «Зоря материнства». Є авторкою книг: «Изнанка счастья» (2 видання), збірок повістей «Чорне озеро» та «Вітер-обманщик», роману «Королева долину». За книгу перекладів Ліни Костенко «Скіфська одиссея» та «Циганська муза» їй присуджено літературну премію ім.Євгена Маланюка. Переклала поезію земляків: Володимира Базилевського, Валерія Гончаренка, Антоніни Коринь, Віктора Погрібного.

Вся іронічність Ольги Полевиної позначилася в назві великої повісті (або маленького роману, виходячи з насиченості розповіді) «Круїз по Стіксу», що вийшов у журналі «Український детектив».

Стікс, нагадаємо, річка мертвих, через яку перевізник Харон переправляє душі померлих. Який круїз тут може бути?

Це – розповідь про те, як людина підходить до останньої межі, з якими відчуттями, вчинками, думками. Кожен з нас опиниться там рано чи пізно, і я з інтересом стежила за поведінкою головної героїні – Марини. Саме стежила, як за живою людиною: занурюєшся в читання, і дійсність зникає, потрапляєш у світ героїв. І цей ефект присутності, зримість – також відмінна риса полевінської прози.

Сюжет такий: у молодій жінки випадково при обстеженні знаходять смертельну хворобу. Все кінчиться добре (круїз по Стіксу передбачає повернення в життя), але вона ж про це не знає! Читач потрапляє в її життя, непросте, нелегке, і попутно дізнається багато про що. Задум про те, як готується людина до смерті, - це мета або засіб показати щось більше? Визначити важко. Багатогранність, підтекст, супутні образи і ситуації такі монолітні, що критику складно чітко визначити, про що ця річ.

Про підлоту, зраду, вірність, стійкість, про людську гідність, про стосунки батьків і дітей. Про матерів і дочок. Про жертвність материнського кохання. Про борг. Про спокуси. Про музику. Про педагогіку. Незвична дійова особа – музичне училище. Так, не дивуйтеся. Ольга Полєвіна – за фахом викладач фортепіано, і те, що було задумане як фон, несподівано стає одним із героїв. Соковито, барвисто, захоплююче зображено студентське середовище, і відчувається, що це списано з натури.

І все це розмаїття – для того, щоб повніше розкрити образ головної героїні. Читаючи, немов бачиш її, мовчазну, стриману, на вигляд м'яку і поступливу, але таку сильну!

Не переказуватиму сюжет, він досить непередбачуваний, рясніє несподіваними поворотами й інтригує, тримаючи в напрузі до останньої сторінки. Хочу сказати про тканину письма. Тонкий психологізм, філософічність, несподівані порівняння, чітко виписані деталі, що різким мазком підкреслюють ситуацію, - такий характер авторової прози.

І ще - там немає й тіні самого автора. Всі авторські ремарки не виказують авторського ставлення до дії. Тобто, письменник не підказує читачеві, де сміятися. Самі розбирайтеся, хто позитивний герой, а хто негативний. Однак чіткого розмежування у Ольги Полєвіної якраз і немає. Вона не ідеалізує ні головну героїню, якій читач відразу симпатизує, але й не очорняє інших дійових осіб. Більш того, те, що спочатку здавалося чорним, на перевірку виявляється сніжно-білим. Спершу у читача виникає неприязнь до чоловіка головної героїні, до її свекрухи, але потім виявляється, що це дуже добрі люди – за їхніми вчинками. Ольга Полєвіна категорично відмовляється бути суддею своїм героям. Дозволено все. А ви судіть самі: хто правий, хто винен.

Кажуть: якщо автор зміг описати свій час, твір має хоч одну важливу цінність. А якщо він ще й написаний талановито...

Читаючи, впізнаєш складні дев'яності роки минулого століття. Багато хто знає своє середовище, свій важкий побут, безробіття, маленькі зарплати. Тобто, дія відбувається не в палацах, і не «багаті теж плачуть», а ми з вами, і нам зрозумілі проблеми героїні. І виявляється, що високі драми можуть розіграватися на тлі буденного пейзажу, в якому ми всі живемо. І ця життєвість, не надуманість ситуації, правдивість – перевага книги.

І ще одне – легкість стилю. Складна річ читається, як легкий пригодницький роман. І потім герої залишаються з вами, про них думаєш, згадуєш.

Може, комусь ця книга допоможе знайти правильне рішення і своїх проблем – мудрості автора на це вистачить. Мені здається, що ця річ – один із кращих творів Ольги Полєвіної. Зберігаючи колишні достоїнства ранніх творів, «Круїз...» збагачений життєвим досвідом, творчою зрілістю. Власне, це круїз по глибинах людської душі.

Кіровоградська правда, 2010, 31 серпня

Про О.Попова

ВІД РОДУ ДО НАРОДУ

Так лаконічно хтось із колег визначив творчий і науковий шлях Олега Попова, викладача кафедри української літератури педінституту ім.Винниченка. Ця кафедра й організувала святкову, повну несподіванок, презентацію трьох його підручників із народознавства для учнів I-III класів: «Стежина», «Джерельце» та «Перевесло». Предмет цей, який мав би вивчатися протягом усіх шкільних і студентських років, недавно з'явившись у навчальних програмах, уже непомітно зникає з них... А тим часом, як відзначив у своєму пролозі до свята академік Г.Клочек, ці нові читаночки - це самодостатній естетико-емоційний світ наших пращурів, такий багатий на ритуали, обряди, звичаї. Написані художньо обдарованою особистістю, яка розуміє дитину, вони містять чимало відкриттів і для нас, дорослих. Як позитив, відзначили рецензенти, колеги і батьки ту любов, якою пронизані ці нові підручники. А вона різностороння: до людей, дітей, ріднокраю, його минулого і сучасного.

«Стежина» - ще не дорога, та її вже давно протоптали для тебе рідні», - пише, звертаючись до власної доньки і дітей нашого краю О.Попов у книзі, яка вже витримала у фірмі «Алтей» і друге видання. (До речі, всі три користуються попитом і не лише в нашій області). Автор і сам цією захопленою роботою топче дорогу до знань про наш народ новим поколінням - державних українців. Прочистити джерельце пам'яті, протоптати нову стежинку в добро - то не тільки ідея його книг, а й смисл життя та виховання дітей. Для нього самого «першоджерелами» до цього творчого звіту ще в дитинстві були бабуся і мама, які прищепили любов до фольклору, сцени, пісні, поезії.

Родом з Олександрії, а свою педагогічну працю молодий викладач почав на батьківщині одного з великих наших Василів - Сухомлинського. Тепер от - підхопив ідею іншого видатного сучасника - Василя Скуратівського... Багато теплих слів було сказано і на адресу співавтора й друга - художника Ю.Кліппо і самого О.Попова. Здивував він своєю багатогранністю: пише дисертацію і вірші та пісні. Одну з них - «Магіолова печаль» подарував у кінці (навіть у власному виконанні) разом з квітами матері, теж вчительці. Вона, відчувалось, була для нього найдорожчим подарунком: серед квітів, сувенірів, телекамер та вдячних промов.

Кіровоградська правда, 1997, 6 березня

«ІЗ ПРОСТОРУ СТЕПІВ У ПРОСТОРИ СВІТІВ»

Він з тих, хто все життя несе в народ слово, усно й письмово, своє й чуже. Його книги з автографами є в нашому музеї. Багато літ він сам тут часто бував і водив сюди своїх студентів. Не раз і ми з колегами бували на презентаціях навчальних посібників і поетичних збірок Олега Попова. Були на зустрічі з автором і минулої осені в педуніверситеті ім. В. Винниченка, де він, колишній викладач цього вузу, представляв свою нову збірку поезії «Солодкий щем» (Одеса, Астропринт, 2010, 152 с.), яку згодом педколектив ВНЗ і студентство висунули на здобуття головної літературної премії області. Тож є про що поговорити і з чим привітати - першого січня наш земляк, нині одесит, зустрів не лише новий, хай би творчий рік, а й день народження.

Враження від цих зустрічей майже афористичне: там, де Олег - тепло, затишно, душевно.

Згадую, як він вперше здивував своїм м'яким ліризмом ще в 90-х роках минулого століття: своїми навчальними посібниками з народознавства для малечі, а згодом і першим пісенником «Пісня на крилі», який я редагувала, й презентація якого була гарним дійством тоді, коли презентації як явище лише з'являлись у культурі. Не раз запрошував він і місцевих поетів на зустрічі зі своїми студентами, охоче брав участь у творчих гастролях нашого клубу «Євшан», зокрема і на його батьківщині - в Олександрії, де ми в співдружності із «Сузір'ям Долинщини» вперше на Кіровоградщині у 2005 році відзначали 21 березня - Всесвітній день поезії. І будучи завжди активним та цікавим співрозмовником, який не скупиться для друзів на добре слово, Олег адекватно сприймає критику, на жарт - жартує, має «колекцію» гумористичних тостів, він довго тримав у собі таємницю власної причетності до поетичної творчості, довго зважував, чи варто виносити на люди створене. А як почитали першу збірку «Коли вже з осінню на «ти», видану в Одесі у 2009 році, феєрично презентовану у Кіровоградській обласній філармонії, думки причетних до поезії розійшлись: одні захоплювались, інші гальмували захоплення перших.

Друга збірка «Солодкий щем» - на шабель вища в художньому плані. В ній засвідчено рідкісний гармонійний стан душі зрілої людини, яка в ладу зі світом і природою, бо все життя тримається на трьох «китах» - любові, красі, доброті.

Набравшись такого добра від предків, Олег Попов продовжує нести цю естафету нащадкам.

Слово для нього - завжди стимул і поштовх до дії. Почавши з пісенних текстів (їх чимало в новій збірці), він згодом став автором цікавого радіопроекту «Пісенне перехрестя», де «сіяв» не лише власні пісні, а впродовж десь трьох років виявляв і підтримував чимало юних виконавців, а

також давав друге дихання - і поетам, і композиторам-землякам, видавши їй кілька колективних пісенних альманахів.

А з яким задоволенням дивились ми з онуками його новорічні вистави для дітей «Пригоди святого Миколайчика» та «Золоте Зернятко», втіленні за його сценаріями і наповненні його піснями. Народжений в Новоріччя, він і сам нагадує чудотворця Миколая. І його приваблюють подібні постаті, тож вдалою пробою в прозі була книжка «Спогад на майбутнє» - про заслуженого працівника культури України (яким є її автор) Миколу Кравченка.

Оця світла й добра дитинність природи пана Олега, мабуть і відкрила в ньому ще й поетичну «жилу». Його вірші насичені почуттями радості відкриття світу - в усій його багатомірності.

Як мало для щастя треба:

Безхмарний краєчок неба,

Веселки круту доріжку

І сонця ясну усмішку.

А ще - дощову краплину

На поле, на кущ калини.

А ще добре слово тата

І мами пісні крилаті.

Від цієї заявки у першій книзі до останнього вірша в другій О. Попов залишається з читачем щиро довірливим, люблячим світ:

Біжить хлопчина, соняхи цілує

Лунають в небі жайвора пісні

Неначе все за щирі «алілуя»

Із пам'яті вертається мені.

З акації стручка потішний пищик,

В бурищинах клею вишеньки кора.

І сонця промінець, що на горищі

Крізь шпарку золотить дитинства грань.

Він теж, як промінь сонця, щедро золотить у слові віхи власної долі і долі тих, для кого вважає свої вірші оберегами. Щедро дістається його любов рідній олександрійській землі, селам Кіровоградщини, і Одесі, де тепер живе, і Криму.

Олег Попов створює свіжі образи всього того, що з любов'ю поетизує: «нечесаний сніг», «найоршені хребти», «незайманий мольберт». А образ коханої у поета еротично-цнотливий: «Лиш в обійми мої одягнена». І хоч поети світу вже давно затьмарюють метафорами місяць, Попов і тут оригінальний:

...Де комою малесенькою в небі

За хмарку зачепився молодик.

Для чого він так старається заморозити нас словом? Мабуть, тому, що відчуває «як почерствіли навкруги світи». Що ж, нехай добре й щире слово О. Попова пом'якшує ці черстві світи, в яких живемо й творимо.

Тож до вже опублікованих схвальних відгуків літературознавців В. Панченка, Г. Клочака та О. Тарана приєдную і свій читацький. Ошатна збірка «Солодкий щем» вийшла завдяки фотодизайну Ольги Харченко та малюнкам Галини Хабібуліної.

Кіровоградська правда, 2012, 6 січня

Про С.Попова

БАТЬКІВЩИНИ ВЕЛИЧЕЗНЕ СЕРЦЕ

Добрі книги - як добрі люди. Прагнеш зустрічі з ними, радієш випадку, що звів тебе з цими книгами, знову шукаєш нагоди поспілкуватися. Особливо ж із найближчими, дорогими для тебе...

Дві книги з автографами. На першій (це книга В. Базилевського «Делегат конгресу») - автографи автора і його героя Ф. Д. Гетьманця, сільського лікаря, відомого борця за мир. На іншій поетичній збірці- «Пам'ять», подарованій нашій бібліотеці, - ім'я комі поета Серафима Попова, з іменем якого я вперше зустрілася в книзі В. Базилевського. Роки видання книг - 1976, 1978, а рік автографів - 1979 - спільний. За цими автографами дружби - цікаві, споріднені людські долі.

У вісімнадцятому розділі, що й дав назву книзі, - «Делегат конгресу», є такий епізод.

...У жовтні 1973 року з Москві в останній день роботи Всесвітнього конгресу миру зустрілося двоє людей.

Один - Феодосій Демидович Гетьманець із села Добрянки на Кіровоградщині, другий - Серафим Олексійович Попов із столиці Комі АРСР - Сиктивкара. І, мов пароль дружби, прозвучали тоді продекларовані Гетьманцем вірші Попова рідною для обох російською мовою:

*Мать горюет, сына
потеряла,
Как погиб он, так
и не узнала.
Если б слезы
превращались в волны,
В них, быть может, утонули б войны.*

Це була строфа з книги С. Попова «Після дощу». Її за три роки до цієї випадкової (а втім, може, й закономірної) зустрічі з столицею заслужений діяч літератури і мистецтв Комі АРСР надіслав Гетьманцю, заслуженому лікареві УРСР з автографом: «Справжньому радянському патріотові».

Невдовзі в листі до Гетьманця С. Попов писав, що він захоплений його громадянським подвигом, повідомляв і про те, що сам воював на Україні, головним-чином під Харковом і Кіровоградом. «Я багатьох- багатьох своїх друзів поховав на українській землі, і ця земля давно стала мені рідною». (Пізніше в передмові до його нової книги я прочитаю, що й сам поет був поранений у тяжких боях за Україну).

1979 року, готуючись до відзначення 35-річчя Великої Перемоги, ми, бібліотекарі, вивчали і пропагували юним читачам книги, що відображали події Великої Вітчизняної на Кіровоградщині, розповідали про учасників визволення, в тому числі й письменників-воїнів.

До знайомих імен В. Козаченка, Є. Долмана, Є. Долматовського, М. Луконіна, В. Бикова та інших приєдналося й нововідкрите ім'я комі поета Серафима Попова. Але в бібліотеці не виявилось жодної його книги. Написала в Сиктивкар листа, повідомивши про епізод з книги, який заочно нас познайомив, і невдовзі одержала теплу відповідь і подарунок - поетичну збірку «Пам'ять» у російському перекладі з комі Ігоря Михайловича. З нею перш за все ознайомили дітей міста на годині поезії в нашій бібліотеці. Юних друзів поезії особливо захопили поема «Крилаті хлопці», «Балада про п'ять кусків хліба». Творчість поета далекого північного народу стала відомою й близькою юним читачам нашої бібліотеки.

На прохання С. Попова я надіслала йому книгу «Делегат конгресу». Це було навесні. А влітку в Добрянці, під час обласного семінару сільських бібліотекарів, зустрілася з Ф. Д. Гетьманцем. Він запросив до себе в гості. Тут я й розповіла лікареві про листи його побратима в боротьбі за мир і... сусіда по книзі. У подаровану книгу з його автографом поклала на згадку про теплу зустріч у Добрянці гілочку пізнього жасмину, зірвану там, біля ганку.

Згодом із Комі АРСР прийшли нові листи, газети й журнали російською і комі мовами з віршами С. Попова. Тоді в одному з листів С. Попов повідомляв, що в Одесі готується до друку його перша книга українською мовою «Ранок над Ежвою» (Одеса, «Маяк», 1981). І ось вона - серед новинок, одержаних бібліотекою.

Маленька книжка, на обкладинці якої - дівчина з оленем під північним сяйвом. У листі поета читаю: «Прагну жити в ногу з часом. Іще 60 років тому комі народ, як і багато інших народів царської Росії, не мав навіть своєї писемності. І ось за короткий у масштабах історії період він добився небувалих успіхів у культурному розвитку, наздогнавши передові нації».

Тема дружби і єдності народів стала провідною в новій книзі поета:

Живемо з Росією

в братерстві -

Ворог жоден не подужа нас.

Батьківщини величезне серце

Від свого дорожче

в сотні раз.

Не випадково цикл «Радість єднання» займає третину збірки. У віршах - щира любов до російського слова, що єднає представників різних народів і в хаті українській, і в помешканні жителя Півночі. Тут-світла пам'ять про синів багатьох народів, що полягли на полях війни за Вітчизну. Особливо прониклива «Сталінградська балада». Серед шістнадцяти героїв твору - представники різних національностей...

Справжньою братерською любов'ю дихають вірші про історію і культуру України, про її воїнів і трударів, про чудову природу нашого краю.

Читаю - і вірю кожному слову. Мимоволі зіставляючи передмову до збірки «Ранок над Ежвою» і сторінки книги «Делегат конгресу», бачу, що долі представників Комі і України схожі, як і долі побратимів Ф. Гетьманця та С. Попова. Обидва народилися до революції. Обидва - сини селян-бідняків, змалку зазнали голоду, злиднів, суворої праці. Для обох святом дитинства стали школа, знання. Вже воєнні дороги ніби вели їх назустріч: фронтовика Попова - на захід, на Україну, а лікаря Гетьманця - на схід, у Росію, де він самовіддано працював, де збирав власні й колективні кошти на ясла для дітей фронтовиків, на бронетанкову механізовану колону і на літак... Кожен віддавав усе для фронту, для перемоги, і, певно, також для тієї радісної зустрічі з столицею, на Всесвітньому конгресі миру, - через багато років трудового, сповненого високого громадянського змісту життя... Кожен із них присвятив його людям, боротьбі за їхнє фізичне й духовне здоров'я, зміцнення дружби між народами. І, безперечно, їхня особиста дружба стала ще однією ниточкою тих нерозривних зв'язків, що об'єднали різні нації і народності нашої країни в нову історичну спільність людей - радянський народ.

Молодий комунар, 1982, 5 червня

Про Б.Ревчуна

ЗАПЛЯМОВАНИХ – НА ЧИСТУ ВОДУ

Серед літераторів веселого цеху Кіровоградщини чимало майстрів гострого пера. З тих хто відійшов: Арго, Микита Годованець, Олесь Жолдак, Дем'ян Бедний, Дон-Амінадо, Федір Самойлович, Валерій Гончаренко, Анатолій Куманський, Борис Чамлай. Сьогодні серед гостроязиків діють Анатолій Кримський, Олександр Перлюк, Петро Сиволап, Анатолій Курганський, Володимир Могилюк. Останній став у 2002р. упорядником першої в області антології сатири й гумору «П'яте колесо», об'єднавши багатьох «писак» у «Веселий курінь ім. Б. Чамлая», веде в журналі «Вежа» рубрику «Весела скриня».

Серед популярних активістів цього цеху - «куточко-мініатюрний і безцензурний» Борис Ревчун (обігрую назви його книг – далі дізнаєтесь).

Він у ролі гомеопата випишує нашому хворому суспільству рецепт: «Ложку дьогтю на бочку меду». Автор соціальної загадки «Маленька сошка з великою ложкою» (чиновник) застерігає нас: «Не йдіть на принцип, якщо ви відчуваєте, що можуть послати ще далі.»

«Менше знаєш – міцніше спиш на лекціях» - його афоризмом забезпечують собі спокій студенти. Вони вперше прийшли до нього не на лекцію чи залік, а в музей Карпенка-Карого на зустріч з письменником. І побачили, і відчули його творчу багатогранність. Як майстра найкоротших порад, особливо тим, хто їх не прагне. Журналістам: «Був би автор, а стаття знайдеться». Жертвам ревізій: «І в КРУ люблять ікру...»

Як оригінального класифікатора людства на своєрідні шари і прошарки: донжуани, гільйотинщики, шаровики. Серед тих, хто пише характеристики, він рекордсмен у лаконізмі: «Нічого собі».

З неокласичними закликами Б.Ревчуна, типу «Хай живуть хабарники – найвимогливіші люди в світі!» чи «Усіх заплямованих-на чисту воду!» вас обов'язково помітять на будь-якому параді, а то й запроторять туди, де Макар телят не пас.

Неможливо пройти мимо його «дошок об'яв» - такого начитаєшся! Має ліцензії на ексклюзивні жанри: «політизми», «дуракізми», «аферизми», «гендеризми», вивишуючи ними нас над усім приземленим, затхлим і грузьким, бо сміючись, ми очищаємось.

Гуморист, сатирик, карикатурист – це головні творчі іпостасі Бориса Ревчуна, члена Національної спілки письменників України, який півжиття друкується у найпрестижніших та найтиражніших виданнях СРСР, України, Росії, США – українською, російською, англійською. Півжиття провчившись у кількох вишах, має педагогічну й економічну освіти, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та права КНТУ, автор десятків наукових праць. Мабуть, дякуючи науці, аналізує життя за законами діалектики: «Брав чуже і отримав своє».

А ще Борис Ревчун – великий любитель зарубіжних мандрівок. Поки що всерйоз і жартома описує їх в газетах, але я вірю, що скоро народить і подорожньо – публіцистичну книгу. Під час зустрічі він повів нас у веселу мандрівку по своїх рукописах і двох книгах: «Мініатюри без цензури» (виданій у Кіровограді 10 років тому нечуваним накладом – 5 тисяч!) і «Куточки зору» (2005).

Разом це 200 сторінок відбірного, інтелектуально-проперченого й прогірченого читива про те, серед кого й чого та де ми живемо, чим дихаємо і від чого задихаємося. Просто роман у мініатюрах. Доповнюють його тексти такі ж лаконічні та емкі карикатури – авторські та співавторів – Оксани Русіної й Іллі Толкачова. А ще Б.Ревчун прикрасив свій монолог співом, продемонструвавши ще одне захоплення – пародійні пісні.

Це один з головних його прийомів – пародіювання банальностей і штамів. Відроджує і «важку артилерію» - фейлетон, який, на жаль, майже наказав довго жити. Спробував він себе і в традиційному для корифеїв жанрі. «Школа радості» - «одноактна комедія та й годі», опублікована у 2003 р. у «Вежі». Її антигерой – восьмикласник Зірвихата – стає перешкодою для колективу однієї з кіровоградських шкіл на шляху створення «школи радості» за прикладом В. Сухомлинського. (От би засвітилась вона на святі «Театральна весна!»).

Чимало творів цього «багатоповерхового» митця, які є в нас у музеї, були продемонстровані присутнім. Тих, хто читає це веселе читиво, іноді може пробити й песимістична сльоза, спровокована описаними гріхами й безладом у нашому суспільстві, які, на жаль, є древніми й типовими для всіх часів і народів. Саме під таким «кутиком зору» бачить своїх антигероїв цей дошкульник і скромник, який досі не мав жодного авторського вечора чи презентації. Нарешті цю гірку несправедливості ліквідував наш музей, провівши першу зустріч письменника з його ж студентами, які з радістю

відкрили інший бік медалі свого викладача. Сподіваємось на ефективність заходу. Раптом згодом підніметься рівень успішності?

Автору ж об'яви «Придбаю гарну репутацію за гарні гроші» ми, читачі, готові дати її безкоштовно. А ще зізнаємось, що запідозрили гумориста у автобіографізмі прогнозу: «Хто може стояти на своєму, може далеко піти.» Тож бажаємо тому, хто далеко зайшов – Борису Ревчуну, - піти ще далі. Бо ж він таки міцно й весело вже давно стоїть на своєму!

Кіровоградська правда, 2013, 23 квітня

Про Л.Рибальченко

«ІМЕННИ СЕРЦЯ» ВЛАШТУВАЛО «АНГЕЛЯ»

Цим улюбленим маніловським виразом можна б назвати чергове зібрання літстудії «Степ», яке відбулось напередодні 20-річчя Ліни Рибальченко. Поетичні «хрестини» пройшли з великим піднесенням, Лінин звіт багатьом сподобався. Чим же полонила нас третьокурсниця українського відділення філфаку кіровоградського педінституту ім.Винниченка, яка дебютувала з поетичною добіркою «Навчіться дивуватися».

Ми, дійсно, молоді і не зовсім, дивувалися зливій щирої безпосередності її первісних почуттів та емоцій, - ранній зрілості та афористичності думок, свіжій музичності рядків (вона пробує себе і в авторській пісні), образному мисленню і гарному виразному читанню (є й цей дар у майбутньої вчительки). Ось рядки, які врзались у пам'ять і серце: «передсвітання свіжа пелена»; «а радість - звідти, куди ми й не думали іти»; «це - той самий серпень, перед яким так провинилась я»; «я малюю картину щастя: перші штрихи - з пісень»; «поетів сильні світу не вгощають». Слухала я і в її вірші бачила її автопортрет:

Під сірим муром плаче

ангеля...

до прикроців життя

не пристосоване...

«Ангеля» це почало писати вірші У 12 років, ідучи зі школи й плетучи вінок з кульбабок, склала й перший вірш про стежину, по якій ішла... Народилась Ліна в один день з Лесею Українкою в Березовій Балці на Вільшанщині, не багатій досі на літераторів (одна Л.Горячко - член СПУ звідти родом). Ім'я їй від тезки - Ліни Костенко - батьки, сільські вчителі, дали. (Може, ці дві найбільші поетеси України і наснажують її натхненням?). Працює вона наполегливо, вперто, багато читас. Самокритична, вразлива і непоступлива, скромна і невпевнена. Від першого знайомства, коли виступали разом у День поезії в музеї Кропивницького, і до цього дебюту – минуло два роки, аж поки Ліна згодилась винести на люди свої вірші. За цей час вона дебютувала в «Кіровоградці» та в «Україні-Центр», вчиться в літстудії «Обрій» у В.Марка. Недавно прийняли Ліну до обласного літоб'єднання. Утриматися б цій здібній дівчині на алеї болю поетичного. Не втратити б іскри Божої, а перемагати нею лихоліття.

Кіровоградська правда, 1997, 25 лютого

БАЖАЮ ВАМ ПРОДОВЖЕННЯ РОЗМОВИ, АБО ДОВГА ІСТОРІЯ КОРОТКОГО ВІРША

- Добридень, - каже вона.
- Вітаю тебе, Дамоклів меч! - відгукуюся.

Це я так налаштовую себе на жартівливо-піднесений тон, відсуваючи роботу, аби хоч в обідню перерву хвилину-другу віддати розмові з Ліною Рибальченко, яка стільки часу протягом навчального року проводить в обласній науковій бібліотеці.

- Можна я вам два нових вірші прочитаю - вчорашній і позавчорашній? - трохи тремтячим голосом питає дівчина. Ясно, що поетам завжди потрібні слухач, увага й визнання.

- Читай уже, де від тебе подінешся, - добродушно віджартовуюсь.

Чому ляльки не вміють плакати?

Бо не відчули радість подиху...

Піднімаю брови, дивуючись. А далі вже наша розмова нагадує сповідь довірливої молодії душі; я - майже весь час за слухача.

Антоніна Корінь: Ліно, коли ти переважно пишеш вірші: коли тобі радісно чи коли сумно?

Ліна Рибальченко: Не знаю. А взагалі- то, хто ж пише, коли йому радісно?!

А. К.: Свій найперший вірш пам'ятаєш?

Л. Р.: Аякже! Склався він у дванадцять років. Про мрію - ніколи не бачене море. Нескоро після того я була в Одесі на екскурсії, море побачила з Потьомкінських сходів. Навіть не купалася... і до теми моря більш не поверталась.

А. К.: В тебе є чимало верлібрів-мініатюр. Ти, мабуть, любиш східну поезію, наприклад японські танка і хокку?

Л. Р.: Соромно трохи, але я їх навіть не читала. І не буду поки що - боюсь підсвідомого наслідування. Вже й так кажуть, що я пишу «під Ліну Костенко...» А я хочу по-своєму...

А. К.: І все ж ти не можеш не читати поезій... Для чого тобі чужі вірші?

Л. Р.: Я ними сама собі себе пояснюю, шукаю в них думки і почуття, до яких ще не доросла. Але про те, що прочитала, намагаюсь уже не писати. Це як гра в мозаїку: хтось уже заповнив одні клітинки, а я стараюсь заповнити інші...

Народне слово, 1998, 25 липня

Творчі зустрічі: у Бобринці в студії «Спадок»

Учасники творчої зустрічі у Знам'янській школі О.Архангельський, А.Корінь

Творча зустріч у у Знам'янській школі

Творчі об'єднання «Євшан», «Джерело», «Сузір'я Долинщини» та Криворізька асоціація відзначили Всесвітній день поезії в м. Олександрії, в б-ці ім.Ю.Гагаріна

*Творчі гастролі «Євшану» в Олександрівку:
А.Корінь, О.Попов, О.Надутенко, А.Курганський*

Учасники презентації книги Б.Кузика та В.Білошапки «Кіровоградщина: історія та сучасність центру України»: Т.Макарова, Л.Демещенко, А.Корінь, Н.Купчинська, А.Курганський в снт Олександрівка

Творчі гастролі в Новгородку – до художниці Л.Зоріної та Г.Козак (письменники А.Корінь, Л.Солодова, В.Кондратенко)

Про М.Родинченка
ЧЕТВЕРТА ПІСНЯ ДОЛІ

*Її не можна в серці приховать,
Коли у неї крила не побито.
Любить поезію – це значить сповідать
Малі гріхи й великі перед світом.*

З таким наміром і постав перед світом поет Михайло Родинченко у цій четвертій книзі – пісні долі, бо поезія його народно-пісенна. «Хочу когось та втішить хоча б рядочком одним». Розділяю його переконання в тому, що «мало слухать пісню, що співає хтось».

Як і з багатьма його поетичними постулатами згодна й з тим, що любов і пісню треба спішити дарувати близьким і далеким людям при житті, аби не спізнитись до поминальних свіч.

Ця «теорія» – як закон всесвітнього тяжіння, заснований на любові, яку і всотувати слід від людей, у першу чергу – пращурів, і щедро роздаровувати, сіючи для нащадків.

Про це він невтомно творить афоризми:

*«Як є у тебе зайва паляниця,
то поклади голодному на стіл».*

«Щасливий той, хто пісню долі не з брехні почав»; «Коли серця освячені любов'ю, для них завжди прекрасний білий світ».

Автор наскрізь «просочений» вселюдською любов'ю. Йому хочеться і вклонитися першому віршу, і докопати свій поетичний «колодязь», щоб і його рядки колись згадав народ. Він вболіває за перший незграбний віршик, написаний дитиною, аби той не постраждав від дорослих поправок, і разом з осиротілою коровою ладен лити сльози за померлим дідусем-сиротою. Множити радість і ділити печаль – з цими «обов'язками» поет М. Родинченко натхненно справляється. Чи не автопортрет – оці рядки: «Хто кохався з піснею, той життя любив!», бо «все, що народжене – з Любові, все, що безсмертне – з Доброти!» До цих двох «китів» додамо Правду, головну героїню його поезії, і пустимо їх у вільне плавання морем пам'яті – оце й матимемо схему його поезії.

Милосердна і благодійна, доброзичлива і дружелюбна поезія ця доступна і брату-дятлику, і сестричці-синичці, і Боковеньці, яка біжить вздовж його вулиці, і нам усім. Це чудове довкілля сприяло народженню багатьох пісень у співавторстві з О. Лисенко, М. Беловою, П. Гарбаром.

...Знайомлячись із поезією молодого Костя Мордатенка, спіткнулась об таке запитання: «Ви знаєте, чому вмирають села? – Тому, що ми їмо бездушний хліб». Я впевнена: і селянський, і поетичний хліб М. Родинченка – не бездушний, і якби в наших селах було більше «родинченків», загибель би ця відступила.

Спитаєте, чому книжка так названа? (автор мріяв про назви «Світи з любові відродились» та «Дотиком серця») Бо я «виловила» її ось із цих рядків:

*Екватор правди є у кожній долі,
Ніхто не знає таїну сердець.
І крила де складеш, на чийм полі,
І підеш з ким під зоряний вінець.*

Гармонія і ностальгія, спомини і мрії хай супроводжують вас у подорожі по «екватору правди».

Передмова до книги М.Родинченка «Екватор правди». 2012р.

ПОЕТИЧНИЙ ДЕБЮТ СІЛЬСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ

Минулий рік був найурожайнішим на місцеві видання перших книг наших земляків. Ось і в Долинській районній бібліотеці цікаво пройшла презентація першої книги Михайла Родинченка із с. Олександрівки “Селянко, матінко”.

Біля виставки “Натхнення – від рідного краю” книгу і автора представив присутнім автор передмови, редактор газети “Долинські новини” Михайло Черниш. Автор розповів про своє життя, навчання, роботу, а вірші читав ті, що не ввійшли до книги.

Поета теплим словом і подарунком привітав О.П.Карабило – представник Президента в районі. Поетеса Л. Баранова прочитала свої вірші, а художник В. Синиця, який оформив книгу, подарував авторові свою картину, де зображене рідне село поета.

Між виступами звучали пісні на вірші дебютанта у виконанні вокального тріо з с. Олександрівки. Музику до них написала самодіяльна композиторка, поетова землячка Олександра Лисенко.

Радіовиступ, 1994

«ЛИШ ДОБРОТОЮ СВІТ ЗІГРІТИ»

*- Напийтеся джерельної водички, -
Вона до всіх, немов би, промовля,
І всі ідуть до щедрої кринички,
Яку родила матінка-земля.
Не замулилась у роки тривожні
А скільки ж їй відсолов'їлось літ?
Оце отак би й людині кожній -
Лиш добротою зігрівати світ.*

Це був один із перших віршів, начебто зовсім простий і невибагливий, який полонив мене на початку збірки своєю щирістю. А вже на середині книжки, яку Михайло Родинченко назвав теж простіш простого: “Селянко, матінко” мені захотілось поділитися скарбами його чуйної поетичної душі з вами.

“Напийтеся джерельної водички», знов перечитала і ніби востаннє почула мамин голос. Минулого літа покинула мене мама назавжди, не збиватиме вже споришеву росу на стежці до нашого осиротілого колодязя. Під час кожних провідин у лікарню син привозив їй ту рідну воду. Так, для кожного з нас своя вода – найсмачніша, рідна мати – наймиліша, рідна хата – найтепліша. Любов до всього цього струменю в кожному вірші Михайла Родинченка. Здавалось би, що незвичайною зобразив він у вірші “Щедрість»:

*Бабуся пару огірочків
Найперших в грядочці знайшла
І, підрівнявши всі листочки,
З ясною усмішкою, мовчки
У двір онуку понесла.
На молодих зубах хрумтіли
Дари бабусиних трудів...
Мені ж, сторонньому, хотілось
Поцілувать ті, що тремтіли,
Бабусі руки золоті.*

Це не вірш, а ціла кінохроніка! Як і попередній, він нагадав мені заповіт О. Довженка: “Поспішайте творити добро”.

...Неначе у сповільненій зйомці, бачу заново і своїх бабусь, і маму, і чужих – отаких же працюючих, дбайливих. Що не вийдуть з грядки, не «піднявши всі листочки», які найперший плід важкої праці несуть нам, малечі, своєму продовженню. Дай же Боже, щоб тими дарами землі і рук жіночих смакували ми одвічні прекрасні національні риси – добро творчість, щедрість.

Вірші М. Родинченка – не для естради, це тиха задушевна лірика. Кожним своїм тихим віршем, доступним і малій дитині, Михайло Родинченко підтверджує, що це – не декларація, що він сам уміє зігрівати «душі своєї сонцем все, що трудом освячене в житті».

Ось і в наступному вірші йому болить тривога так само, як і його герою, а отже – і в нашому серці спалахує розуміння, співпереживання, пронизаність цим чужим болем, - тобто виконується головне завдання поезії:

*Ви бачили, як плаче агроном
Серед пшениці, що побита градом?
Таке не можна розказать пером,
Або конторським вранішнім нарядом...
Хоча в колгоспі поле не одне,
Гроза лише пробігла половою,
Він збиті колоски в долоні мне
Й не поміча, що кропить їх сльозою...*

Михайло Родинченко – родом з нашого чернігівського Полісся, але змолоду осів у кіровоградських степах, вчителював на Долинщині. Його ім'я разом з іменем його землячки Тамари Журби давно закріпилось мені ще в газетних публікаціях. У віршах Михайла завжди була і є та справжність і культура почуттів, які підкуплюють мене, читачку. Особливо – його ставлення до матері, яким, як сказав хтось з мудрих, вимірюється цінність людини.

Перша його книга, наскрізь пронизана сільськими мотивами, любов'ю до матері, всього, що оточувано з дитинства в поліському рідному селі і тепер – у наших степових селах, де теж уже йому усе близьке, кровне, зріднене з його чуйною душею поета.

Та не тільки замилювання і ностальгію відчуваю у віршах Михайла Родинченка, а й гірке почуття вини за минуле і сьогоденне життя, як от у віршах “Учитель”, “Сліпота”, “Мені б вернутись”, де описано наше минуле з “портретами вождів народів» у хатах та з умираючими, опухлими від голоду людьми, з дорогами з України на Соловки та з машинами, що пісенно-тужно звались «чорний ворон”.

Слово поезії може бути ключем до розуміння нашої трагічної історії, якій М. Родинченко теж присвятив кілька віршів. Але головна його тема – оця:

*Є на світі свят багато,
Найсвітліше ж свято,
Як вертаєшся з дороги
У батьківську хату.*

Але під цим образом «хати» поет висвітлює нам поняття набагато ширші – село, степ, Україна з її козацькою славою. Про все це він пише з такою ж ніжністю і відданістю, як про рідну матір у прекрасному вірші «Збирала мати зорі».

Ось ці „зорі” світяться і у віршах першої книги Михайла Родинченка, де більше громадянської лірики, а скраєчку, в кінці, проти чого я завжди протестую – інтимна лірика. На жаль, тут мені здалось, що особливо яскравих віршів-знахідок, от скажімо як “Поговір”, чи “Медовий місяць», «Хоровод” або “Дівчині”, менше, ніж в усій книзі, яка дихає поезією. Так що даремно переживає автор у вірші “Ідуть озвучені роки”:

Тепер дивлюсь на жовтий сум,

*На листопадову порошу
І так боюсь, чи донесу
Свою важку й прекрасну ношу,
Якій – поезія ім'я?*

Доніс. Ось і я – серед тих, хто почув і відчув красу живописних і пісенних, пронизаних традиціями українського фольклору віршів Михайла Родинченка. Їх у книжці – більше за півтори сотні. Деякі, певне, можна було б не включати в книжку, на фоні сильніших вони невігдно висвічуються деякою одноплановою фактографією. Може, то ранні авторські спроби, від яких поету важко було відмовитись? Додам, що й редакторська робота мала би бути дещо прискіпливішою, бо композиція книжки страждає строкатістю, повторами однієї і тієї ж теми в різних місцях. Але все ж – книжка народилась, бо її автор переконаний, що вірші не пишуться, а народжуються. І я не пожаліла, що скористалась із запросин Михайла Черниша, автора передмови, прочитати її.

Кіровоградська правда, 1995, 18 квітня

“ЛІТА СХОВАЛИСЬ ЗА ТУМАНАМИ ОСІННІМИ”

(До 65-річчя М. Родинченка)

Хіба ж за цим піврядком із листа до редакції не відчуєш душу поета? Я це відчула ще 30 літ тому, коли приїхала в Кіровоград і прочитала в «Кіровоградській правді» вірші Михайла Родинченка. До речі, приїхала я сюди з Чернігівщини. І тільки років 10 тому, коли долиньські митці презентували в Кіровограді свою творчість, а серед них був і Михайло Родинченко, дізналася із радістю, що ми – земляки – родом із сусідніх районів: я – Щорського, він – Городнянського. Тепер ми двічі земляки. А це почуття обов'язково єднає людей, та ще й творчих... Пишу ці рядки і позираю на портрет М.Родинченка, вміщений разом з віршами у альманасі “Боковенька”, виданий кіровоградським видавництвом “Мавік” у 2003 році. Цей літературно-художній альманас став хрестоматією творів літераторів, які народилися на Долинщині або їх життя і творчість тісно переплелися із цим благодатним краєм. Нас із М. Родинченком єднає останнє. Здається, «вживу» ми зустрілися тричі: в Кіровограді на творчих вечорах і раз тут, в Долинській, на презентації вказаної “Боковеньки”. Згадуючи ті зустрічі, дивлячись на портрет, читаючи біографічну довідку в альманасі, «Літературному словнику Кіровоградщини» та в бібліографічному покажчику В. Маруценка «Степовики», а головне – занурюючись у вірші М.Родинченка, розумієш, чому чоловік обрав таку нетипову професію - вчителя молодших класів. Бо в нього самого - душа великої, закоханої дитини, яка постійно, невтомно відкриває світ і себе в ньому. При читанні його рядків «Висота - на те і висота, щоб із неї бачити далеко», які звучать житейським і поетичним кредо, чомусь асоціативно бачу хлопчика на високому дереві десь на околиці села і згадую дві чудові повісті: Г.Гусейнова «Станційні пасторали» та опубліковану в 2004 році в журналі «Кур'єр Кривбасу» повість Теодозії Зарівни «Дівчинка на черешні». А за ним ще низку творів мого улюбленого напрямку - про дитинство: О.Довженка, Г.Тютюнника, Л.Толстого, М.Горького, М.Каріма, Ч.Айтматова, В.Близнеця. Не знаючи ні біографії, ні характеру поета М.Родинченка, я інтуїтивно відчуваю, що він усіма кращими рисами в дитинстві має бути схожим на героїв творів оцих авторів. Бо я твердо переконана: особистість поета народжує Божа іскра, а формує в дитинстві оточуюче середовище. В дитинстві нам найбільше дістається добра і любові, коли ми не злазимо з колін батька, здійснюємо перші «космічні польоти» під стелю в його люблячих руках, купаємось у материнських обіймах і цілунках. А ще до цієї любові долучаються зі своєю добротою дідусі і бабусі, хрещені, шеренги родичів, для яких ти - іграшка, забавка, надія, майбутнє, втілення нездійсненого ними всіма - все в тобі - маляті, яке ростиме в цій повені любові...

І тільки дитині, якій сповна вдалося всотати це все в душу, судилося стати поетом. На цій фразі я і розгорнула новий рукопис віршів М.Родинченка з назвою «Світи з любові відродились». А до нього авторський епіграф, який майже підтверджує мою «філософію»: «Все, що є на землі світлого, прекрасного, благородного у помислах і ділах людських, народжуються від Добра і Любові. Минуть віки. Будуть відходити і приходити нові покоління, а ця істина залишатиметься безмежною». Вчитаймося в його світовідчуття:

*А сонце над світами сходить, -
Нехай чи радість, чи біда,
І кожен промінець знаходить,
Кому теплінь свою віддать.*

Ось так він «транслює» цей всесвітній закон тяжіння – від любові до любові. І кожен, хто так само сприймає світ, мабуть, сам цього не розуміючи, потрапляє в полон поетової енергетики. Так, думаю, трапилось із самодіяльною композиторкою Олександрою Лисенко, його односельчанкою, яка озвучила низку його віршів, і вони стали піснями. Таке повторилось нещодавно і в Кіровограді, коли я показала вірші М.Родинченка композиторові Павлу Гарбару. Теж народились пісні. Оця народнопісенність, здається мені, і є однією з головних рис поета Михайла Родинченка. А ще він серед чоловіків-поетів – мало не останній із могікан – в тому плані, що не економить свою глибоку душевність і задушевність, що виплескує і вихлюпує на нас, читачів, усю щирість і ніжність своєї щедрої душі, яку, мабуть, так і звать – Поезія.

У ювілейному панегірику не будемо тикати пальцем на окремі недоліки, які пропущені з вини автора, редактора і коректора (несвятої трійці), які прокрались, на жаль, у книги «Селянко, матінко» (1994) та «Через всі розлуки» (1997). Хотілось би до цих книжок мати ґрунтовну передмову чи післямову, хотілось би, щоб у майбутні книжки М.Родинченка були включені і пісні з нотами на його вірші.

Сподіваємось, що побачить світ і нова збірка «Світи з любові відродились», а також художньо-документальна повість «Зрада і кара», яку автор закінчив напередодні ювілею (Літа на зиму повернули, - а, отже, і на прозу, так?).

Не віриться мені, Михайле, що душа Ваша «в муках-болях відцвіла», якщо ще народжуються і поезія, і проза, і пісні. Хай же стеляться Вам серед степу широкого «ті дороги, з яких я у небо злітав». Літайте ще, поете, в тому числі – чи не полетіть би нам гуртом і на нашу малу батьківщину – до її величавих лугів і лісів – з нашим тепер уже степовим, весело-боковеньківським привітом?

Риторичне питання, правда?

Від'ювілеюйтесь та й гайнемо!

Кіровоградська правда, 2005, 29 березня

Про П.Селецького **ГРАНОСЛОВИ Є Й В КІРОВОГРАДІ**

З минулого року Спілка письменників та Міністерство молоді і спорту України заснували щорічний Міжнародний літературний конкурс «Гранослов» з метою відбору творів талановитих молодих українських літераторів для друку і популяризації. Конкурс – закритий, тобто твори в журі надсилаються «закодованими» і тільки на стадії, коли визначено переможців, стає відомо, хто є хто.

Отож, цього року на конкурс з Кіровоградщини були представлені: перекладна проза Р.Немцова і поезія Я.Бабич та П.Селецького. Останній, журналіст, чий рукопис у «Гранослові» закодований був під № 22, став одним із шести переможців «Гранослова-92». А серед чотирьох заохочувальних премій – одна вручена 11-класниці школи-гімназії № 5 м.Кіровограда Ярославі Бабич.

Щойно вони повернулися з Києва, і наш кореспондент звернувся до П.Селецького з кількома запитаннями.

КОР.: Петре, щиро вітаю тебе з тим, з чим уже привітали колеги, друзі, преса. Розкажи, як ти ставав лауреатом?

П.СЕЛЕЦЬКИЙ: 26 листопада ц.р. у Києві у Міністерстві молоді та спорту, яке очолює Валерій Борзов, відбулась зустріч переможців конкурсу, бо чи називати нас лауреатами – це ще дискутується. Ми з Ярославом познайомились там з книжками переможців минулого року, щиро подивувались і порадили, що вони за рік уже були видані. У зустрічі брали участь: В.Борзов, Ю.Мушкетик співголова журі П.Перебийніс, народний депутат України В.Матвієнко, інші. Нас вітали, вручали грамоти і премії.

КОР.: А делікатне питання можна – про обсяг премії?

П.С.: Премія переможцю – 5 тис. куп., заохочувальна – 2 тисячі мінус 28 відсотків збору від кожної.

КОР.: Наскільки представницьким був конкурс?

П.С.: Більше 150 українців віком до 35 років з України, СНД, Німеччини, Аргентини, США і Австралії надіслали свої твори.

КОР.: А детальніше – про свій рукопис: що там було і що тепер буде з ним?

П.С.: Послав я більше півсотні віршів, назвавши рукопис «Місто без імені». Там є вірші вже друковані в періодиці і нові, всі – це художнє осмислення сьогоденних важких часів. Є надія, що рукопис у наступному році вийде книгою. Я вже бачив макет її обкладинки, зроблений Ю.Балануцею, а редактором її буде П.Осадчук. Про це я вже взнав назавтра в кабінеті молодого автора в Спілці письменників, де для нас була організована офіційна, ділова і невимушена розмова з письменниками і видавцями. Йшлося про те, щоб поступово з переможців цього конкурсу створити при Міністерстві у справах молоді і спорту літоб'єднання «Гранослов» з метою сприяння активізації літературного процесу в Україні.

КОР.: Що ж, тьху-тьху, щоб не наврочити – дай, Боже, час добрий, як кажуть в народі!

П.С.: Хочу вірити. Спасибі.

Кіровоградська правда, 1992, 10 грудня

ДЖЕРЕЛО «СВЯТОЇ ВОДИ»

Це мав би відчути кожен з нашого, першого повоєнного покоління. А відчув і сказав Петро Селецький. В чому я бачу нашу спорідненість? В тому, що він і його друзі - В.Бондар та В.Вакулич - народилися в селі. І хоч сьогодні ми всі - міські жителі, але ми - діти землі, на асфальтах нам сумно, мультко й самотньо...

Всі троє - журналісти і літератори. Отже, є в нас дві спільні любові: село і творчість. У всіх нас лежали і лежать по редакціях і видавництвах рукописи. І це - прикмета часу.

Літ десять тому (а наче вчора!) через середу зустрічались ми в літстудії "Сівач", де захоплено читали одне одному вірші і прозу, були опонентами, критиками і порадиниками. І були тоді всі вони ще холостяками, веселими і "неприрученими птахами", іронічними ліриками... Ці троє зробили за десять літ немало: підвищились по службі, створили три сім'ї, народили семеро дітей. А на початку нового року "народили" ще й спільну "дитину" - книгу "Свята вода". "Хрещеним батьком" вибрали В.Кобзаря, "хрещеною матір'ю" - "Вечірню газету", а Маловисківська друкарня стала "повитухою". "Запеленав" книгу в художнє оформлення О.Босий, правда, дуже скромно, але що поробиш - книга пущена в світ за давньою доброю слов'янською традицією - вкладчину - коштом авторів. Ціна в неї договірна, тираж - 5 тисяч, а хто, зекономивши хлібину, купить її, - просвітліє.

Дух "Святої води" - це пульс часу, якому П.Селецький дав таку влучну характеристику:
*Між двох богів,
Між вічних течій часу.
Між двох епох,
Між нами Межибіж.*

Саме його "чортова дюжина" поезій, об'єднана в цикл "Межибіж", відкриває книгу. Ці метафоричні вірші - як втомлені люди, що струшують, нарешті, втому і розправляють плечі. І наче чую в цих рядках класичну традицію звучання античного хору:

*Ой обридла однаковість
Втоми, лексем і кайданів!*

Вірші П.Селецького - суцільний внутрішній протест проти заскорузлості нашого життя, стабільного в своїх "найкращих" проявах.

"Я забув, як писати сонет", "Життя переростає в звичку, в казенні позички й борги", - ці рядки - як зойки, схлипи, шляхетна і виклична лайка на нашу адресу - сірих, покірних, мовчазних, багатостраждальних і довготерплячих. Нас, що прагнуть "рослинного існування", що люблять "музику на чотири такти!". Чи почуємо ми поета сьогодні, крізь суцільні розмови про ціни? (Мені здається, у нас епідемія нової зловісної хвороби - "цінофекції"). Чи зможемо сприйняти сказане ним, ми, зайняті від зорі до зорі "перелицюванням убогості"?! А він вірить, що ми врешті-решт відірвемося від цього триклятого заняття і "підштовхує" нас зробити це якомога швидше:

*Знай: вибух пам'яті
множинний
Всяйне клубком у цю
нудьгу,
Трусне старі іржаві ринви,
І двері гримне, в шибу
блимне...*

Тим часом автор пробує "хитати" час власної творчості. У новій сутані сатирика виступає П.Селецький в поемі-химерії "Єлдибешт". Значення цього слова - "висока вежа" розхитується його звучанням, яке віддає чимось принизливим і презирливим. Це - вигадана, але й реальна столиця царства дрантя і сміття. Герой поеми - не тільки наше безіменне місто й ми - нічийні діти, для більшості з яких сенс буття вміщається в усього кілька слів: "Я ж ніколи нікому ніде..."

"Ми - Мох? Мох, що вириває сите кам'янеччя..." У П.Селецького - раптом навіть мох стає рухомою, динамічною силою, перемагає камінь...

Дивіться, як дивно зіткнувся в поезії П.Селецького і прозі В.Бондаря образ моху. В етюді В.Бондаря "Свята вода" (він і дав символічну назву книзі) читаємо: "Криниця глибока, простора, камінь сухий, тісно один до одного припасований, і хоч би тобі де пучок моху..."

Я аж здригнулась, читаючи ці просвітлені, просякнуті вірою рядки. Вірою в те, що тут мох - у його традиційному розумінні - не затягне криницю. Що і ми з вами більше не будемо "мохом" на життєдайних стінах криниці життя майбутнього, повноводного. Не замулюватимемо його безпам'ятством, безкорінням, пасивністю. А поки що ми такі, як більшість героїв цього етюдю та двох інших оповідань В.Бондаря "На лови" і "На своїй призьбі" (відчуваєте, тут навіть оцей повторений прийменник звучить як ознака нашої незворушності).

Друге оповідання особливо тривожить своїм трагізмом. Не біймося, нарешті, цього слова, яке завжди досі в моїх статтях хтось замінював на "драматизм". Але ж хіба це все ще не трагедія - порожні села із сліпими вікнами по всій Україні? Вона вже кілька років є головною темою прози В.Бондаря - тема вимираючого села, а значить і витоків духовності та національності. Мені дорогі і

близькі бачені-перебачені в житті його герої - сільські жителі, мудрі і гідні, сповнені усвідомлення своєї одвічної місії на землі - сіяти і плекати зернину й дитину.

Про одного з них - "сівача" - пише вірші і третій автор - В.Вакулич: "Так вік мина: зоре, посіє, жне". "Неприручений птах" В.Вакулича - це добірка лірики, яка на відміну від лірики Селецького більше діє на серце, ніж на розум. Лаконічним, як подих чи помах крила, рядком, він запрошує нас у світ дорогих і тривожних спогадів дитинства. Так здалось мені, що рвійно прагне в майбутнє поезія Петра, у сьогодні занурюється проза Василя, а вірш Володимира запрошує озирнутись у вчора. Чим же багате наше "Золоте дитинство". Спогадами про голодомор і воєнне лихоліття... Але цвітуть у ньому і спогади про язичницькі свята у Храмі Природи. Дух язичництва здавна живить цього наймолодшого з авторів, дуліба з Полісся. Ідея єдності, співтворця природи і самої природи струмує у його віршах "Зелені свята", "Над розбитим гніздом", "Весна на Волині", "Політ яблука".

Є у віршах і те, що хвилює його друзів: сусідів по книзі - пошук істини, смислу життя, каяття за те, що жили напівправдою, "лиш мундир би собі вберегти".

...може, тому і мілили скалічені ріки.

Пташечка місця

Не може знайти для

гнізда,

Лісу правічному

Стали вкорочувать віку...

Винен і каюсь, що був

на землі не газда.

Тому і тягнеться поезія до того, щоб долати в собі берегів двоїну... Бо винні ми всі, а каємось мало.

Наприкінці лише кілька речень про те, про що годилось би писати окрему статтю, але то - справа спеціалістів.

Радусь головний будівельний матеріал, з якого зроблено цю книгу, - мова. Для П.Селецького характерна тим, що в ній повно рідковживаних у живій і сучасній літературній мові архаїзмів і неологізмів, смакування древньої книжної премудрості.

Мова В.Бондаря сповнена, як і у Григора Тютюнника, М.Кравчука, В.Шукшина істинно народного звучання, прикрашена духмяними діалектизмами. Сповнена літературної чистоти (зрідка, на жаль, може аж дистильована) пісенна і зрозуміла навіть дитині мова В.Вакулича.

Я "випробувала" її, прочитавши по віршу і шматочок прози у гуртку "Говоримо українською" зі своїх колег. (Чи не фантастика і "елдибештство" - потреба в такому гуртку серед освічених людей в Україні?) Оцінки не зовсім збігались із моїми. На те й кожна книга - щоб читач на основі авторського зробив і своє відкриття.

Для мене "Свята вода" стала першою прочитаною на святки книгою нового 93-го року. Дай Бог, щоб це було добрим символом. Бо ж з правіку свята вода освячує все на здоров'я, на добро, на славні діла. Хай "Свята вода" на порозі зими стане "лижнею" для інших, хто вже готується в похід.

Кіровоградська правда, 1993, 6 лютого

«НА ЦІЙ РОЗГРУЗЛІЙ ІСТОРИЧНІЙ СТЕЖЦІ...»

На березі річки Мертвовод живуть вони наші міста без імені. Нова книга Петра Селецького «Місто без імені» про одне з них - місто «селянського кореня і брукованої душі».

«Є жорстока наука - нікого повік не любить». Для багатьох знавців і любителів його поезії цей рядок звучить як пароль, і я люблю цей болісний вірш про те, що «вік жорстокий жорстоких родить». Лише по одному ньому і то видно зріст поета. Вперше вірш явлений нам у збірці «Трилисник» в 1990 р., куди «Радянський письменник» на правах першої книжки «втиснув» аж трьох молодих поетів.

Дещо відредагований і вдвічі продовжений (чи свідомо реставрований?) вірш знову з'явився у книзі «Сліди багать» - першій самостійній книзі, виданій обласним літоб'єднанням «Степ» у Кіровограді в 93-му. Андрій Фоменко вже зробив цей вірш пісню, як і чимало інших, на перший погляд навіть не «пісенних», як от «Молитва на кораблі». Я знаю ще трьох типових читачів П.Селецького. 1-й: «Це поезія чистої води»; 2-й: «Це мій улюблений поет»; 3-й: «Ну й кучеряві та занудні вірші!».

Може «секрет» поезії Петра Селецького в тому, що вона не кожному (в т.ч. і мені) дається з першого погляду? Перечитала нову книгу тричі за місяць з часу подарування автором і прийшла до висновку, що треба подякувати поетові. За те, що нестримно швидко обганяє сам себе і нас, що живемо в «розтриноженій ері».

*Ми надто мчимо. Ми все далі, і далі, і далі.
Від світу, зігрітого тихим вогнем горобин,
Ми жита не жали. У вітру доріг не питали.
Ми навіть не знали, з яких ми часів і глибин.*

Це строфа з вірша «Пам'ять», яким починався його дебют у колективній книзі «Кроки», виданій «Промінем» у Дніпропетровську в 1985-му. То був благословенний час, коли з нами кілька років натхненно працював у літстудії «Сівач» Володимир Базилевський. Може, саме дякуючи йому, тоді вперше просочилися в ту збірку і наші перші вірші. В той же рік кілька віршів П.Селецького відкрились в альманасі «Вітрила», де теж натякалося «готує першу збірку віршів». Потім ще були вірші в колективній збірці шести авторів «Ранкові вікна» (теж «Промінь», 1988). І ось за останні чотири роки - чотири книги! За київським колективним «Трилисником» - ще одна кіровоградська «братська могила» на трьох - «Свята вода». І ось перша самостійна поетична збірка - у видавництві обласного літоб'єднання «Степ», яку благословив Віктор Погрібний - «Сліди багать», наповнені «сакраментальними віршами». Нарешті, в Києві «Український письменник» видав «Місто без імені» - у серії «Міжнародний конкурс «Гранослов», де П.Селецький став лауреатом-92. Пораділа й пожіночому посмутніла, бо бачу, що вже нема в нашому місті «молодого поета» П.Селецького, а є зрілий «гранослов», якого читати треба, обклавшись словниками. (А може, тільки я не знаю толком значення слів «повісма», «дож», «офіра», «румовища», «паралати», «бакай», «гридниця», «церата», «хосен», «коклеси», «некрез»?) Сердита на свою темноту, вперше пишу цей відгук на книгу не просто молодшого товариша по літстудіях чи «сусіда по сузір'ю», а члена СПУ. І радію змінам у формотворчості, глибокій «оранці» на мовній ниві, а головне - відданості поета його магістральній темі - проникненню в «глибину глибин», у ті «глибокі і відверті води у присмерку шаленства і свободи».

Постійні (поки що, бо що в наш час постійне?) «герої» його поезії це сама історія і час, степ і свавільні вітри новизни, язичницькі боги і стихія добре виважених почуттів. Книжка вийшла на диво цілісною, де начебто однотемні вірші «гранять» тему з різних боків, а цикли їх розмежуються зрідка ледь інтимніше забарвленими рядками.

До двохсот віршів та поеми «Світовість», «Єлдибешт», «Дванадцять лун» і «Птаха Сіро» видруковано автором менш як за десяток років у вже названих виданнях та журналах «Дніпро», «Дзвін», «Березіль», «Поріг», «Україна», альманахах «Поезія» і «Степ». З десяток принципово важливих для поета поезій переселилось з тих публікацій у нову книгу. Вчитаймося: «Час чеснот проминув і ганьба нам чеснота хіба», «А я гортаю перешепти літ», «Цей відступ у сутінь себе», «Саме відлуння давнього мене...» Сприймаю ці виразні рядки з різних віршів, як «летючий знак непроминутих літ». В них і пошук, і утвердження, і сумніви, і тривога за власне «я» і наше «ми» в час, коли

*...осмутився світ. І зааніміли
Ті, хто жити і любив, і вмів...*

У вірші, присвяченому О.Влизьку, просвічується, по-моєму, груповий портрет поетів, потоплених в забутті, а разом з тим і штрихи до автопортрета:

Я - полонений ризику і шансу.

Я - мов сліпець, який іде по ливні.

Я - авантюрист, так, і все це разом -

Піщинка вас.

Докопатися до істини, пізнати первісний смисл існування незалежно від того, чи це лірика громадянського, інтимного чи гротескно-іронічного звучання - це прагнення пульсує у віршах П.Селецького.

«Вставали герої. І правда виходила з тюрем», - це звучало в нього як пролог до історико-філософської теми ще у 85-му, коли він часто читав про своїх «дядьків» - «філософів небаченого стибу». Сьогодні ж ця тема ще глибше звучить у «Новішій казці про Івана Побивана», який є «урожаем» цього «самотнього і трагічного степу». Цей вірш - про нас з вами - Орин, Олян, Марин, Ярем та Іванів з Іванів, бо й ми є одночасно і свідками злочинів, і суддями над суддями.

Ми посіяли зерна болінь

На шляхах поколінь...

Про П.Селецького кажуть, що він - урбаніст, хоча й дитя села. Може, й так - на фоні решти нас, більш «загрозливих» у сільській тематиці. Але урбаніст - особливий, який крізь відеобруд міської екзотики відверто тужить за «святим ворожби» і прикро бачить «цвітіння лип — а бджоли не гудуть...»

Якщо раніше майже всі поети були ідейно та релігійно схожі - комуністи і атеїсти, то в поезії П.Селецького я бачу ідеологію козацької вольниці та залюбленість у язичництво. Мабуть, то - від заглибленості і осягнення не тільки української, а й взагалі слов'янської і європейської історії, літератури і культури. Знаю, що якийсь час він захоплювався перекладами з польської, тож, можливо, ми ще зустрінемось із Селецьким-перекладачем. Критика і літературознавство ще не дуже-то помічає на тлі середнього літературного покоління досить уже помітну постать кіровоградця П.Селецького. Може, причина в тому, що

На зламі перепуть мовчать народи,

А мій найбільше, бо таки великий?

Про скількох ми вже змовчали, великих, середніх і менших, про своїх і «чужих»? «Я був, мене забути не забудьте!» - гірко іронізує автор над нашим усталеним звичаєм забувати і відрекатися, не бачити і не чути. А може, причина простіша - «Кровна помста нездар перекреслити мовчки й начхати»?

Але знов - що типово для його стилю - звучить одвічний пошук слова не лише з його, а ніби з вуст усіх нас, і тих, хто живе там, де «мандрює захмеліле Можна і сіє сіру «всезабудь», і тих, хто вже не скаже про себе:

Перейшовши довгі переходи,

Я стримлю на покуті вітрів,

Де ти, слово? Лиш німі народи

Шкіряться хоругвами полків.

(яка яскрава метафора, попутно зважте, як і в іншому місці епітет «шаблезубий вітер»).

Але слава Богу, що крім воїтелів, навіть мовчазні народи з віку в вік народжують поетів з їх одвічною потребою - лігати.

«Як минати я маю родинну руїну руїн» - ця стурбованість знову звучить мені як не любовий, але зрозумілий заклик до нас, сучасників і як вдячність тим, від кого дана нам ця наука небайдужості. Це вони мостили нам поетичну дорогу в завтра своїм пророчим словом - М.Йогансен,

О.Влизько, яким П.Селецький присвячує проникливі вірші, наближаючи їх в часі до нас. Це і зоряна плеяда світових імен, чий вплив на творчість П.Селецького досить відчутний: Петрарка, О.Ольжич, Ю.Клен, Є.Маланюк, В.Стус, Ліна Костенко. Хоча, як на мене, то тут поета підстерігають не тільки здобутки, а й «надлишки» захопленості особливо українською діаспорною поезією. Ось кілька зразків, де, по-моєму, не зовсім вдалі і зрозумілі образи, накульгує стилістика, ріже вухо словесна еквілібристика. «Входить меч аж по саме руків'я У розріджений світ пам'ятання і ламається» (начебто в чомусь розрідженому мечеві важко зламатись?); «Я ревно плакав і ридав плаксиво»; «Пасуться кози як поеми»; «З- за рогу виглядає спомин із парасолькою в руках»; «Не вимагай мені (?) зібгати...» Чи це не надихне С.Колесникова на нові пародії? Якщо користуватись авторським «Петровим батогом», то, мабуть, і справді - «не все те істина, що на папір лягло», можливо, й сам поет погодиться, що трохи «перебрав солодких шумовинь».

Але «жучків» вловити вдалось мало, зате продовжую вчитуватись із насолодою і розумінням.

Мій краю! Відшумілих шелестінь

Зловити згук тобі, стражденний, ніколи.

І бачу те, що не можливо не бачити: як над поетом названою річечкою Мертвовод живе знедолений народ. Йому досі ніколи осмислити ні своє минуле, ні сучасне, ні зазирнути в майбутнє. Але добре, що наш земляк П.Селецький, жалкуючи, що «минуле у вірші не вбгати», все ж написав гарну книгу про нас з вами, про цей знедолений народ України. Наче бережно зібрав скалочки нашого «ретро» і щедро скропив їх ніби живою водою первозданного захвату життям, на який не здатне розчароване серце. Він не дає своєму серцю стати таким. Поет бере на себе наші біль і тугу, і недолю, але при тому хоче допомогти нам повірити в те, що «душі наші квітами цвітуть», лиш треба дбати і плекати ті квіти. Тож не впираймося, не піддаваймося жорстокій науці - нікого повік не любить.

Поезія і Бог вам - у поміч!

Кіровоградська правда, 1994р.

ЩОНІЧНИК ПРИДОРОЖНЬОГО КАМЕНЯ

Але ти знаєш: читач мене хвалить, слухач поважає,

Гудять поети лише: неопрацьований вірш!

Я не зважаю на те.

Як справляю бенкет, то волю,

Щоб догодити гостям, що мені смак кухарів?

Марціал

Поезія П.Селецького, по-моєму, все більше тяжіє до конструктивізму - мовно-літературно-історичного. Все більше напрошується в гості до «неокласиків». Я б назвала цю книгу не щоденником, а щонічником, чорновиком душі придорожнього каменя, свідка часоплину.

Інколи здається, що П.Селецький грає з думкою в піжмурки, перш ніж просто і ясно висловити її. Тож після першого прочитання нової книги «Заклання ночі» («Степ», Кіровоград, 1995) відчула розчарування. «Ну, накрутив!» - подумалось - суцільне безпросвіття! Його твердість, камінність (закладена, мабуть, ще в імені «Петро - камінь») іноді можна назвати догматизмом. Хтозна - на користь це чи на шкоду його поезії? Час покаже. Одне ясно: вона - елітарна, на два кроки попереду масового читача. П.Селецький щоразу пробує себе в ролі першовідкривача. Вдивляючись у щось творчо, він робить вигляд, ніби до нього ніхто не бачив, не знав, не «виорював» цей образ.

Про це свідчить вже загадково-образна назва збірки «Заклання ночі» (всі перепитують одне одного, що то?). Розумію назву, як те, що ми, наше суспільство, наше життя - це тимчасові (чи вічні?!) жертви Ночі, кризової епохи, її закланці. Можливо, я й помиляюсь, але важко шукати книгу з

незрозумілою назвою. Хоча, даремно вказувати поетові, що він не те чи не так побачив своїм творчим зором. Бо що ж є істинна творчість, як не здатність побачити тисячократ бачене «новим» оком і сказати про це так, ніби люди зроду такого й не чули?

Цього не навчитись, не набути досвідом, хоч досвід у П.Селецького вже є і щораз новий.

Нова книга спочатку здалась мені холодною, песимістичною, монотонною, тверезою, чорно-сірою. Але кожен геній носить маску, - говорив Ніцше. Мабуть, і поет має на неї право. В новій книзі П.Селецький одягнув нашу спільну жертвну маску - холоду, розпачу, відчуження, певної приреченості. Навряд чи раніше б дозволили випустити в світ таку дозу песимізму. Але книгу написав мудрий і талановитий чоловік, тож я перечитала її ще раз, ставлячи собі запитання, але не тепер, а ніби з погляду прийдешнього часу. Ніби від імені читача, який прочитає цю книгу, скажімо, через півстоліття. Він, без сумніву, буде мудріший за нас і йому захочеться озирнутись.

Де писалась ця книга? - «У цьому степовому позачасі»; «в морі часу»; «на дні всевідного минання, де причал осмут і хвилювань»; «над островами втрачених пісень»; «на березі русалчиної річки, яка світилась дивом ковилловим». Відповідь, явно романтична, позве в дорогу читача.

Що являє собою той, хто це писав? Автопортрет поета знаходимо там же:

Моя самотня дорога -

Політ серед скель і прірв.

Я - мов придорожній камінь,

Якому даровано крила

Примхою незбагненою

Цариці чуттів і рим...

(«Орія»)

На моєму балу

Не шматину гарячої піци -

Душу ріжуть, буває...

А потім, буває, жують.

(«Добросердий вампір»).

Так-от, «ріжучи і жуючи душу поета», я знову питаю: про що ж він пише, цей

«Старомодно причесаний,

правильно – сорокарічний,

У вертепній виставі

двадцятого віку статист?»

(«Саркастичний етюд»).

Про час і про нас у часі й просторі. Відтворює побачене, почуте чи, найчастіше, пережите - з такою напругою думки, з такою потужністю асоціативного мислення, що кожен конкретний вірш тяжіє до багатопланового узагальнення. Земні деталі буття і філософське їх осмислення постійно сусідують, сперечаються, дискутують, доходять до згоди чи ворожнечі:

...Тепер ця ВІЧНІСТЬ – як дірявий човен,

Він МОРЯ ЧАСУ зачерпнув сповна «.

(«Забудь про звичне»).

Що ж це за час був, за епоха коли писалося «Заклання ночі»?

...Плитка, тягуча безпорадність.

Ну де в ній сенс, осяяння,

порив?

Є гра жадань. Є попіл прапорів.

Є зблякла доля - молода

Гетера.

Чим жили ми, що мали, як розуміли себе? (Так хочеться зробити вигляд, що це усе не тепер, а колись...).

Є тільки вщент запилений .

вокзал,

Свобода злидня - ні пера,

ні пуху...

А поза тим - всевладна скруха духу,

Спекотний плін і болю злий

бальзам,

(«Зоря блукань»).

Здається, поезію П.Селецький робить з нічого. З падіння листка, з «легкоступої втоми», з «вогнистої» чи з «аполітичної тиші». Здається, кожну пережиту хвилину, вловивши в ній сув'язь проминального і вічного, він може піднести до поетичного образу, несподіваного, вражаючого уяву:

Я вслухаюся марно

У голос незбутніх надій,

Випадкова мелодія

Будить мене серед ночі,

Щоб я слухав, нарешті,

Не голос утрачених днів,

А жаждивого нині

Квиління й відлуння урочі.

(«Завивання і хлипання»).

Його поетичне слово уміє «провалюватися» крізь віки культур і цивілізацій, до скитів і сарматів, але не тонути, а виловлювати з моря часу вічні цінності буття.

А які стильові особливості його віршів?

На мій погляд, те, що часто вже перший рядок - то і є головна ідея його поетичного роздуму, а решта - лише підтвердження цього раптового прозріння. Ось початкові рядки його віршів: «Воїн шукає не здобичі, але привілею бути»; «У морі часу берега не видно»; «Якби дощі змивали нам гріхи»; «Так, ми повільна розпростерта маса».

Дивно замаскованою, з «подвійним дном» виявилась інтимна лірика П.Селецького у цій книзі. Кілька віршів віддалено нагадують особисте звернення до коханої, але, в той же час - і до кожного з нас. Це вірші «Минулі втрати жевріють в мені», «Вже ніколи не буде...» «Снів твоїх безберега стихія», «Дивно, що минання неокрає».

Всі вірші збірки, ці особливо пронизані смутком, болем, жалем, почуттям втрати, самотності, відчуження. І це все поет помічає не тільки між людьми, цей розрив зв'язків, розлад - скрізь і в природі:

Рибальські сіті

мовчки мокли в морі.

Пливли баркаси

з моря у рибгосп.

І вітер цілував припливну

хвилю.

А хвиля відверталася чогось...

(«Вервечка днів, коли немає ради...»).

Читаць уже помітив з окремих цитат, сподіваюсь, найвідміннішу рису поезії П.Селецького - його особливу мову. Вжито гімалаї безособових, з негативним значенням іменників, що дають найяскравіше уявлення про час, в який живемо: шаленство, захланність, приреченість, протистояння, очужіння, відлюддя, поражество, буденність, безвихідь, фатальність, невідь, судовиська, жабуриння, бездум'я і т.п. Все це не просто слова, це водночас «герої» його віршів.

Так само багато віддієслівних іменників, що теж згущують барви, якими малює поет нам час: порання (від дієслова «поранити»), хитавиця, завивання, хлипання, квиління, виття, падіння, прокляття. Помітна його любов до історії в різних ракурсах, у т.ч. і в мовному, на прикладі вживання архаїзмів: требища, комонь, зигзиця, планида, рам'я, брам'я...

Інтенсивна робота лауреата міжнародного конкурсу «Гранослов» відчувається і в творенні неологізмів: марнодіви, ковтальці, весна-шумовиця. На жаль, є й архаїзми та новотвори, не дуже зрозумілі.

Книга написана на одному подихові, на одній ноті - мінорній. Житейська правда, розуміння її і пізнання, дефіцит «позитивної звичайності», того чарівного саману, з якого маємо зводити вежі й святилища, часом гнітять. Ну, що ж, на те й свобода слова, щоб, нарешті, й поети мали право на трагічні почуття, а не заміняли їх кон'юнктурою оптимізму.

Нестандартністю культури почуттів, іронією й ілюзорною фантастикою привабили мене окремі вірші: «Амазонія», «Корабель імовірності», «Космічна крапка», «Небо чуттів», «Обридло маякові маяком», «Таємна сила, мій далекий брате», «Що таке ваша осінь?», «Русалка спить» (зверніть увагу, які оригінальні й назви віршів).

Але крізь морок і темінь буття хочеться все ж вловити ниточку оптимізму. Разом із цвітом акації поет дарує нам і надію:

*І схочеться такої рівноваги,
Як мить оця - породження таїн.
І в сяйві слова, зрослого
зі спраги,
Вступлю я в часу ще незнаний плин.
І подолавши звироднілих течій
Роковану неславою біду,
Я шлях поразок, очужінь і втечі
Таки перетриваю й перейду!
(«Акація цвіте»).*

Ну, що ж, дай-то Бог...

А поки що нова книга П.Селецького одночасно дарує нам щит і меч з вибитими на них афоризмами, аби нам легшим видався той шлях у ще не знаний плин часу, аби ми долали труднощі і захищались від розпачу, просто ділячись ним з ближніми. Поет вибрав у ближні нас.

А те, що видавництво «Степ» вибирає із творчого доробку кіровоградців, з того, що ми пишемо найталановитіше, складає йому безперечний авторитет.

Кіровоградська правда, 1996, 13 серпня

«У СЯЙВІ СЛОВА, ЗРОСЛОГО ЗІ СПРАГИ»

Цим поетичним рядком Петра Селецького, одного з талановитих наших літераторів, народжених під творчим сузір'ям Лева, я б визначила ту ауру, яка оточувала його на презентації нової, шостої поетичної збірки «Заклання ночі» (виданої в Кіровоградському видавництві «Степ» - 1995 р. В.Погрібним). Ця приємна і хвилююча подія ювілейної для поета (сорокової лиш) осені відбулась у Кіровограді, в літературному музеї І.Карпенка-Карого. Вона, здається, розвіяла той

мінорний настрій, з яким усього три роки тому Петро дав мені на черговій «братській могилі» - збірці «Свята вода», виданій «Вечірньою газетою» - такий автограф:

*Ти відмовилась
від пародій,
Я відмовився
від сонетів.
А в широких масах
народу
Геть відмовились
від поетів.*

Але він уперто топтав дорогу до себе, єдину, потрібну поетові дорогу. Відтоді, після добірок віршів у названій та ще двох колективних збірках, виданих до того у Києві («Трилисник» і «Ранкові вікна»), П.Селецький за три роки випустив три окремі збірки поезії (саме не просто віршів, а поезії - на рівні високої, європейської культури думання і почування). А чому мінору не було місця? Бо «широкі маси народу» на презентації представляли зацікавлені читачі і слухачі різного віку і соціального стану. Це - учні-ліцеїсти, вчителі, письменники, журналісти, лікарі, художники - люди нові, незнайомі і друзі, давні вболівальники та шанувальники поетового таланту, визнаного не тільки в нашій провінції, а й у Києві, де 1992 року на Міжнародному конкурсі Петро став лауреатом-гранословом за рукопис «Місто без імені» (що пізніше вийшло у книгу).

«Старомодно причесаний, правильно сорокарічний», як іронічно визначив поет свій образ у вірші, чемно «під раків», слухаючи доброзичливі (і часом з нотками дружелюбної критики) відгуки про свою поезію, з якими виступили директор музею К.Лісняк, письменники В.Бондар (який вів зустріч), Ю.Камінський, В.Погрібний і я, ваша покійна слуга, що насмілилась там прочитати «прижиттєві спогади» про поета - чоловіка порядного, комунікабельного, самокритичного і з гумором, з яким мені часто доводиться виступати, з віршами - у свята, а частіше - в будні - в різних читацьких аудиторіях. Дуже оригінально (при живому поетові!) виглядала в музеї фотовиставка про нього - над вітриною з його публікаціями в книгах і періодиці. І даремно дехто (в т.ч. і автор) побоювався, що молодим буде незрозумілою його поезія: і ліцеїсти проникливо читали її для нас і поета, і він сам - а очі світилися з цікавістю навіть у тих, хто скромно промовчав. Наприклад, у начальника управління культури облдержадміністрації Ю.Компанійця, у прозаїка Ф.Непоменка. Гарно прикрасили презентацію пісні кіровоградського композитора і співака Андрія Фоменка на вірші П.Селецького. Із циклу з восьми пісень він проспівав три - «Молитва на кораблі», «Сцена», «Ні, не я». У Фоменка є й балада про Берестечко, і романси «Є жорстока наука...» та «Втрачена любов» (останній співала на «Червоній руті» Галина Копієвська) та інші твори, на які надихнула його поезія нашого кіровоградського гранослова. Правда, удосконаленню немає меж, - спробував підтвердити цю істину пародист Володимир Могилюк, якого теж по-своєму «надихає» поезія Петра Селецького. На мій погляд, цей поет свідомо поєднує традицію і модерн - у змісті і формі, глибоко оре мовну ниву, захоплюється то архаїкою, то неологізмами і творить своє новітнє слово, яке сьогодні єднає минуле і майбутнє, на зламі двох тисячоліть, шукаючи вічну істину буття.

Раніше, готуючи відгук на книгу «Заклання ночі», я виписала з неї більше сотні іменників на зразок: всевідність, палахтінь, ряхтіння, осяяння, самоосягнення, прозріння. Я гадаю, це для поета - не просто слова, а сутність життя, пошуків, творчості.

Після презентації відчула, що перед нами - працьовитий, упертий, упевнений Лев, і що його головна зоря - Альфа Регул (Серце Лева) - світитиме з часом ще яскравіше.

Вечірня газета, 1996, 12 листопада

Про В.Сіру (Уляну Горяну)
А ВИ ВМІСТЕ ГОРТАТИ... ТИШУ?

Кілька років з мовчазним поривом слухала вірші Валентини Сірої (а іноді – прозу й публіцистику) на літстудії «Степ». Раділа, що керівник Олександрівського районного творчого об'єднання поетеса О.Шпирко (яка щойно очолила і обласну організацію Конгресу літераторів України) так дбає про своїх творчих земляків: організовує, збирає, виводить і вивозить у люди. Таким чином, поповнює лави творчих літорганізацій - «Степу», конгресу.

Нарешті, щодо згаданої авторки, конкретний результат – перша збірка поезії «Перегорни тишу», видана у 2011 р. видавцем В.Лисенком під псевдонімом Уляна Горяна. Досить дивна, своєрідна книга – свідчення того, що в літературу Кіровоградщини (поки що) прийшла особистість. Поезія її не втискується в рамки традицій, зате арсенал і ареал її художніх засобів щасливо випорскує за всілякі рамки й дивує свіжістю, новизною, безоглядністю на те, що скажуть критики і читачі. Давала й мені вона гімалаї своїх віршів на редакцію, якій вони практично не піддаються: і римоване, і верліброве письмо її ставить редактора в тупик – до якого відомого чи невідомого берега пливе авторка – хтозна. Одне безсумнівно: є цікаве явище. Редактор і автор передмови А.Кримський заявляє авторитетно: «...Вона має свій почерк, своє бачення світу, що вигідно вирізняє її творчість від творчості навіть досвідчених».

Так що, скоро поетична тусовка, мабуть, спробує почати писати «під Уляну Горяну». Отож, нове ім'я: з Вищих Верещак Олександрівського району ми досі знали Л.Доценко та А.Курганського, вона - з Нижчих. Чи не єдина з літераторів має освіту в галузі торгівлі, де й працює.

Гарний почин у 50! Дай-то Боже нових висот.

Народне слово, 2011, 6 жовтня

Про Я.Славутича
ЯР СЛАВУТИЧ: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ

Він повернувся з небуття напередодні відновлення Україною державної незалежності.

*Тепер до тебе, спадцино, вертаюсь,
Прарідний краю, предківська снаго,
Дідівська земле, український світе!
До вас приходжу, наче блудний син;
Мов на причастя, рвійно повертаюсь.*

Яр Славутич – псевдонім Григорія Михайловича Жученка. Ці дані з його слів подала республіканська газета «Сільські вісті» за 1 вересня 1990 року. Пізніше правнук одного з фундаторів і співзасновників НТШ Михайла Жученка, Г.Жученко (який у дитинстві сидів на колінах у дідового друга –Д. Яворницького), у першому листі, присланому в наукову бібліотеку у березні 1991 року, уточнив свої біографічні дані. «Народився я 11 січня 1918 року на хуторі Жученки, поряд прадавнього Запорозького Зимівника на західному боці невеликого Гурівського лісу, в межах села Благодатного, тоді в Херсонській губернії. 1932 року хутір зруйнували, нашу родину вигнали, тепер там і сліду немає від Жученків. Однак те місце для мене дороге, я відвідав його минулого року... належить воно до Долинського району Вашої області, для якої сподіваюся – дадуть відповіднішу назву незабаром» (у листах і виступах під час приїздів він не раз висував пропозицію про перейменування Кіровограда на Січеград, а потім – на Тобілевичі). Там, в голодомор, втратив трьох членів родини: діда, бабусю, сестричку. Там у с. Благодатне (тепер Гурівка), жили його предки, які мали древній козацький герб... Там почав навчання. Під час сталінської колективізації його батька було розкуркулено і вислано до Сибіру разом з ним, 14-літнім підлітком, який втік по дорозі на заслання і поневірявся з матір'ю та чотирма молодшими сестрами від села до села, поки не опинився

в Кривому Розі... Згодом, дорослим, він розповів світові про голодомор в Україні, виконавши клятву, дану перед смертю дідові.

Емігрувавши в роки війни до Німеччини, а звідти в США, Канаду, здобув іще одну вищу освіту, закінчивши у США Пенсільванський університет і ставши доктором філології зі славістики. Півстоліття свого життя присвятив педагогічній і науковій праці, викладаючи українську мову та літературу за рубежем. У цій царині видав вісім підручників і розробив новий зоро-слуховий метод вивчення української мови. Наукову діяльність вів двома мовами: українською та англійською, видав до сотні наукових праць, своїх і чужих, та поетичних збірок, створивши у 1960 році власне видавництво «Славути». Але найбільшим вкладок в українську літературу є його поезія, літературознавство, переклади, спогади – три десятки книг, виданих за рубежем і перевиданих в Україні.

З 1960 року Яр Славутич живе в Канаді. Десяток його книг перекладені шістьма мовами світу. Нині він член Національної спілки письменників України, лауреат багатьох літературних премій, відомий в Україні й світі вчений-славист і соціолінгвіст, назвознавець і меценат. Дванадцять років він був у мандрах по світу – на п'яти материках.

Яр Славутич належить до найбільш національних зарубіжних українських поетів. Серед його віршів і статей рясно зустрічаються імена наших класиків: Б. Лепкого, В. Свідзинського, І. Світличного, О. Ольжича, В. Стуса, Д. Павличка, І. Драча, О. Гончара; серед них і наших земляків Є. Маланюка, Д. Чижевського, А. Німенка, С. Плачинди. А ще – історичні постаті: П. Сагайдачний, І. Мазепа, П. Калнишевський, Б. Хмельницький.

Його поезія – глибоко національна й патріотична, тяжіє до неокласики. Високу оцінку його творчості дали в ЗМІ багато сучасних літераторів та літературознавців світу (а він, як ні один із сучасних українських літераторів опрацьований критикою). Його перші книги, видані в Україні, мали наклад до п'яти тисяч примірників.

Я. Славутич багато перекладав: В.Шекспіра, Д.Байрона, Д.Кітса, Р.Фроста, Х.Ботєва, Ю. Словацького, Ч. Мілоша, М. Гумільова, Я. Купала, М. Багдановіча, інших відомих класиків – слов'янських і англо-американських. Він – автор першого в світі мартиролога знищених тоталітаризмом українських письменників.

В його творчості є ідейний стержень – боротьба за волю і за кращу долю України; є історична й політична тематика; вплив фольклору; відчутна широка обізнаність зі світом і світовою літературою, а ще – тяжіння до найважчої форми – сонету. Він – поет-трибун, в чийй творчості переважають громадсько- політичні мотиви, а також сильна біблійна, афористична та літературна тематика. У нього – постійний ностальгійний мотив туги за «оазою» - втраченою батьківщиною. Його дар Божий – не лірика, а публіцистична, патріотично- героїчна поезія. А ще «державною лірикою» називає його поезію літературознавець Т.Назаренко. Вона ж приводить до висновку, що історія українського народу «була і є тією живлющою криницею, з якої поет дістає і силу, і мудрість, і поетичну наснагу».

Як про людину до портрета Яра Славутича варто додати такий штрих: до 80-річчя студенти й шанувальники його таланту зібрали в Канаді певну суму і вручили улюбленому професору, щоб поїхав на відпочинок. А він поїхав в Україну – вдесьте, в т.ч. і в Кіровоград, де в університеті імені Володимира Винниченка йому було присвоєне почесне звання професора (у перші роки незалежності чотири рази відвідав наше місто). Подаровані на відпочинок гроші в честь свого 80 – річчя він роздав у Києві вісімдесяти юридичним та фізичним особам як потрібну їм матеріальну допомогу: україномовним виданням, дослідникам його творчості, письменникам літнього віку, які особливо бідують...

А за все життя фонд Яра Славутича пожертвував на добрі справи 60 тисяч доларів (у тому числі й кіровоградським журналам «Степ» та «Порог»). А у 2006 році створив «Програму докторських і магістерських нагород професора Яра Славутича при Національному університеті «Києво-Могилянська академія»... Це ще один приклад дбання про українську науку та культуру.

Як кожен справжній митець, він сумнівається в тому, чи те, чи так творить:

Та чи ж сягнуть ясної висоти

Мої слова, мій труд – і щастя, й біль...

Десяток книг, присвячених його творчості, опублікованих за рубежом і в Україні, рясні публікації в пресі, вказані нагороди – все це свідчить про глибокий слід письменника-борця за незалежну Україну, залишений ним у літературі.

Блакитні вежі. Т.1, 2011

Про Б.Слюсаря

ВЕСЕЛЕ МАКРАМЕ

Щедро закололася в останні сім років літературна нива Бориса Слюсаря, відомого в Україні гумориста, який живе у Світловодську.

Окрім двох книжок для дітей «Веселі каруселі», виданої у київському видавництві «Веселка», та «Веселих загадок», виданих кіровоградським державним видавництвом, побачили світ і три книжки гумору та сатири для дорослих - «Круте яйце», «Центральна фігура» та «Макраме із куцометражок». Всі три підготовлені до друку кіровоградським видавництвом «Срлаш» в серії «Євшанові сходи». Упорядник, редактор та автор передмов - Володимир Могилюк, відомий як гуморист і лірик.

Нова книжка «Макраме із куцометражок» - плетиво іронічних і веселих, дотепних і мудрих, смішних і саркастичних прозових і поетичних мініатюр, які характерні як для окремих його п'яти книг, так і для 16-ти колективних збірок гумору і сатири, виданих в Україні та Болгарії. Тому ім'я Бориса Слюсаря є одним із найяскравіших із 30-ти членів нещодавно створеного в нашій області неформального об'єднання гумористів Буго-Гардівського веселого куреня імені Чамлая на чолі з В.Могилюком.

Читайте ці твори і ви упевнитесь, що не тільки набридло-гнітючими трилерами наповнене життя в Україні, а й життєтвердим оптимізмом гумору й сатири, що є яскравою ознакою українського менталітету.

Кіровоградська правда, 2003, 27 травня

Про В.Соколова

ПРО СОЛОДКУ ЗЕМЛЮ ПОЕЗІЇ ВІКТОРА СОКОЛОВА

Усе ніколи сказати добре слово - з болем і гіркотою подумала, коли дізналася від світловодців, що 24 квітня не стало нашого земляка Віктора Соколова. Помер у київській лікарні, заповівши похоронити у рідному чорноземі. Тут, у його рідному місті над Дніпром, у центральній бібліотеці, я за місяць до смерті поета читала землякам його вірші.

Народився він 17 квітня 1919 року в селі Табурищі Новогеоргіївського району на Кіровоградщині. Давно воно на дні Кременчуцького моря, на березі якого виріс Світловодськ, майже удвічі молодший за поета-земляка, якого там люблять і знають. Переконалась у цьому, будучи у Світловодську у березні нинішнього року у відрядженні. Бачила його книги на виставках у міських бібліотеках. Сама читала його вірші про поезію, проводячи серед членів міської літстудії «Літо» та колег-бібліотекарів презентацію першої збірки гумору Бориса Слюсаря. Привезла туди й виставку-колекцію витинанок, зроблену і подаровану десять літ тому дружиною поета Майєю Міщенко.

Завдяки поезії Віктора Соколова ми ще більше здружилися втрьох, зрідка листувались. Я мріяла, щоб В. Соколов став редактором моєї збірки віршів, роботу над якою ми розпочали разом. До рекомендацій Володимира Панченка, Тамари Журби та Віктора Погрібного він долучив і свою, дану мені для вступу до Національної спілки письменників.

Ми познайомилися заочно, у листах, десь на початку 80-х років, коли я, працюючи заступником директора Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей, захопилася літературним краєзнавством і листувалась з усіма письменниками-земляками, хто відповідав на наші вітання, прохання. Одержували від них у дарунок бібліотеці книги з автографами. Кілька років тривав цей взаємодорісний творчий «бартер». Одним з найдисциплінованіших земляків був Віктор Вікторович...

Коли я в 1985 році перейшла працювати в обласну наукову бібліотеку, цю розпочату мною естафету зв'язку з письменниками підтримала моя колега, дуже творча в усіх напрямках діяльності бібліотекарка і моя приятелька Майя Міщенко, педагог за освітою, велика майстриня-рукодільниця і творчий реформатор типових бібліотечних виставок. «Путем взаимной переписки», як сказав В. Войнович, і подружились Майя з Віктором Вікторовичем, а згодом їх поєднала любов. Ось завдяки їй і я познайомилася з ним. Це було перед Різдвом 1994 року, коли він гостював у Кіровограді. В той час я ще зрідка, хаотично вела літературний щоденник. Ось тепер і звернулася до цих сторінок восьмирічної давності.

... З хвилюванням готувалась до зустрічі з поетом у мудрому віці (74), автором близько трьох десятків книг, здатним у такому віці на світлі, ніжно-романтичні почуття. Читала із захопленням перед тим його добірку поезій у «Народному слові», присвячених Майї, «Цвіте троянда в ріднім краї». Прочитала і дві найновіші збірки поезій «Чую подих твій» та «Наука доброти», що теж вражали молодістю душі.

Зібрала в дарунок «вечерю» з 12-ти видів овочів, написала два побутових експромтики (що ми з Майєю завжди робили) і вперше рушила на вулицю Винниченка, 1, у «будинок з конем», як називають його у Кіровограді, - малосімейку, де на першому поверсі - дитяча художня школа, а поруч - Майїна квартира. Замість букета (зима, дорого!) взяла пагінчик калачика, бо вчитала в його віршах любов до нього («калачик сонячний з вікна...»). Він і виявився чудовим ключем до знайомства, бо Віктор Вікторович - запеклий «квітколюб», як він представився, а в Майї, де ми з ним були вперше, - жодного горщика на підвіконні... А ще й 13 сердечок-зерняток калини - на щастя закоханим (13 - Майїне число, 13 травня в неї день народження). Ось що записала тоді: «Запам'ятався винятковою галантністю, чим не дуже вирізняються наші провінційні кавалери, на жаль. Допомігав роздягтись-одягтись, цілував руку, захоплювався кожним порухом уваги - справжній лицар. Поводився артистично-церемонно. Немов на врученні Нобелівської премії, зустрів мене промовою у віршах, в яких похвалив раніше подаровану Майї мою першу книгу віршів «Заворожи мене».

Далі знову мій тодішній запис: «З 10.30 ранку до 12 год. Дня ми радісно кричали навколо рукопису. (Майя була на роботі, а я в час кризи працювала на 0,75 ставки). Сиділи за прасувальною дошкою з розкладеними по ній віршами. В результаті він порадив дати в книгу лише половину віршів. Кілька з них майже заново написав, але зберіг чимало й мого. М'яко, але темпераментно пояснював, де «несмак», «слово не на місці», бунтував проти моєї манери - іронічної приземленості поезії, «витягував» слабкі рядки. Цілував руки - за хороші строфи. Часом погоджувався з моєю несміливою критикою: що, мовляв, і його альтернатива - не на висоті... В кінці зустрічі подарувала я йому свою збірку «Заворожи мене» з автографом: «Співцеві любові і доброти, ніжному поету і героїчному редактору моїх провінційних опусів» і попросила в дар його книгу, а також запросила

бути гостем мого жіночого культурно-просвітницького товариства «Жменя» - на честь його наступного 75-річчя».

... За третьою зустріччю ми редагували другий розділ книги «Хоровод», назва якого походить від однойменного вірша, присвяченого Майї Міщенко і який увійшов до книги. А надихнула на його написання подарована мені на Різдво колекція Майїних витинанок (я потім ще зиму про них читала і писала). На одній був зображений хоровод: «Хлопчик, дівчинка, хлопчик, дівчинка - витинається витинаночка...»

Стояв Великий піст, тож я прийшла з картоплею, олією, грибами, бо Віктор Вікторович шанував усі українські свята, обряди. Я слухала, як він гаряче читав цикл нових своїх віршів про любов, підготовлених для «Народного слова» (газету цю дуже любив, як і Майя, чиї рушники, даровані нею газеті щороку до дня заснування, я впізнала за стилем).

А завтрашній день, 23 березня, на порозі Всеукраїнського тижня дитячої та юнацької книги, я провела в науковій бібліотеці зустріч із Віктором Соколовим.

Сипалися запитання з жіночих вуст. Гарячі відповіді - у прозі й віршах. Читав Соколов «Триптих», «Очі», «Хліб», поему про поета Миколу Рибалка, який втратив зір, і вірші, вірші - на фоні виставки з його творів та про нього. Згадав, що вперше з читачами Кіровограда він зустрічався десь у 70-х роках, коли приїжджав з групою столичних письменників на дні української культури. І тут бібліотекарка Людмила Петюренко, слухаючи поета, раптом розповіла, що колись, у 1967 році, у них вдома, на Черкащині, була в бібліотеці збірка його віршів «Солодка земля» і десь пропала. А однієї весни Люда з батьками копала картоплю і викопала ... цю книжечку. Думали, як вона туди потрапила - поетична «Солодка земля» - у чорнозем?

Згодом я передала ту викопану і збережену жінкою, любителькою поезії, книжку поетові, а він повернув її власниці з таким автографом:

Людмилі Петюренко, якій судилося втратити цю книжку, а потім віднайти - вже в «солодкій землі».

Шановна пані Людо! Я вважаю, що книжка варта шани лиш тоді, коли вона й не тоне у воді, і у вогні на попіл не згорає.

До цього б міг додати лиш одне я, хоч, може, це для Вас і не нове: Допоки книга в спогадах живе - Вода й вогонь безсилі перед нею! 17.04.94 Віктор Соколов.

То був його день народження, який він пережив цього року лише на п'ять днів... Знаю, в останні роки життя Віктор Соколов писав спогади, прозові оповідання про рідний край, де солодка земля нехай буде йому пухом назавжди.

Народне слово, 2002, 1 серпня

Про В.Сокуренка

ПЕРША ЛАСТІВКА – ПЕРША ПІСНЯ...

«При світлі совісті» - так називається перша збірка творів світловодського журналіста, члена обласного літоб'єднання Вячеслава Сокуренка. До неї увійшли ліричні вірші, пісні, гуморески, вірші для дітей, новела та публіцистична стаття про останні дні життя і мрію оселитись в Україні Т.Шевченка. Кілька віршів з цієї книги, дякуючи співавторству із земляком-композитором Павлом Бровченком, стали піснями.

Родом поет із с. Диминого Маловисківського району, а живе у Світловодську. Автор почав писати вірші з дитинства, друкувався в обласній та республіканській пресі. Одержав три освіти, але життя присвятив четвертій спеціальності - журналістиці. Зараз В.Сокуренко - редактор багатотиражної газети ЗАТ «Об'єднання «Дніпроенергобудпром». Це товариство і стало спонсором його першої книги, яку упорядкував і відредагував В.Ганоцький, а передмову написав В.Гончаренко.

Незабаром бібліотеки області матимуть цю книгу в дар любителям ліричного та веселого слова. А поетові, який переніс складну операцію, бажаємо швидкого одужання і творчого натхнення.

Кіровоградська правда, 1998, 1 серпня

Про Л.Солодову
ДЛЯ ЧОГО ЛЮДИ ТВОРЯТЬ КАЗКУ?

Казка - це колиска думки.

В.Сухомлинський

Розгорнувши перші книги Людмили Солодової «Липень у Кіровограді» та «Серпень у Кіровограді», не прочитати їх ви вже не зможете, бо назви казок та чудові малюнки молоді кіровоградської художниці Юлії Гумирової покличуть вас у читацьку мандрівку.

Хочу нагадати вам, дорогі батьки, вчителі та вихователі, бібліотекарі, бабусі та дідусі, для кого і для чого створюються казки. Скористаюся заповідями нашого земляка, відомого педагога і казкаря Василя Сухомлинського.

Діти сприймають світ не тільки розумом, а й серцем. Для них слова, як і весь світ – кольорові. (Може, й літери?) Окремі спалахують, ніби іскорки і допомагають розуміти цілі світи: природи, літератури, мистецтва.

Природа – це абетка естетичного виховання, тому вона – завжди одна з головних героїнь казок, бо вчить бачити, відчувати та ще й відтворювати красу.

Придивіться і прислухайтеся: кожна ваша чи чужа дитина – поет. Але щоб відкрити у малюка джерельце бажання до співтворчості, треба вчити його бути спостережливим і розшифровувати зв'язки між предметами, речами, діями і подіями, роздумувати про все навколо.

Щоб діти і самі творили, СЛОВО має змалечку входити в їхнє духовне життя і ставати інструментом творчості так, як стають змалечку улюбленими іграшками, наприклад, лопата і відерце...

Казка притягує дітей до дорослих, бо всі ми для них – казкарі. Чим глибше щось вражає дитину, тим глибше вона думає, тим більше прагне до знань. Виникає бажання спілкуватись, зближуватись, товаришувати, щоб ділитись одержаними враженнями, відкриттями. Тобто, головне, що робить казка – народжує потребу людей одне в одному. Адже казка вчить не тільки знати, а й любити.

Прочитавши книгу «Липень у Кіровограді», хочеться взяти свого малюка й поблукати з ним стежками між старими акаціями Дендропарка і обговорити прочитане і навіть спробувати знайти у парку свою казку. Ця книга розрахована на кіровоградських читачів. Незважаючи на солідну обкладинку та подарункове оформлення книги, вона буде цікава для маленьких читачів України, які більше дізнаються з неї про Кіровоград. Дуже бажано дітям частіш відриватися від комп'ютерів. Книжка ознайомить їх із пригодами тих фантастичних героїв, які мешкають поруч з ними. Адже в першу чергу дітей треба вчити любити своє рідне місто і цікавитись ним. І тут казка – найкращий вчитель.

По-справжньому виховується той, хто виховує інших. Отже, казки – то і для нас, дорослих, теж інструмент виховання. Для дітей треба складати і читати казки, у яких є мільйони залежностей та зв'язків між елементами та явищами природи. Для цього треба допитливий розум та чутлива душа, щоб творчо їх застосовувати – це і є роль дитячого письменника, що вперше освоює юрист за фахом, яка живе й працює у селищі Компаніївка і має чудове хобі – любов до мандрівок.

«Без казок немислимий повноцінний розумовий розвиток дітей», - вважав Сухомлинський, методи виховання якого освоїла Людмила Солодова, закінчивши в свій час Олександрійське

педагогічне училище ім. В.О. Сухомлинського. Тому казковий період у житті дитини – це дитинство її розуму, формування думок.

Книжка ця для дітей з багатою уявою, які люблять гратися. Ці казки – літературні, сучасні, але, як і народні, насичені різними пригодами, мають багато виховних та навчальних елементів. Кожна казка є відповіддю на певне запитання: Звідки взялись ящірки? Як з'явився перший равлик? Чи може збутися те, чого дуже бажаєш? Як подружитися з ашками, хто це?

Кожну казку живить глибока думка, щоб діти вчилися замислюватись, дивуватись, співпереживати, одухотворюватись ідеєю чи істиною, закладеною в казці. Без казки неможливі інтелектуальні та емоційні зв'язки між дітьми. Ці навички вони потім перенесуть і в своє доросле життя, бо казка – це перше індивідуальне чи колективне переживання. Без казок дітям не вистачає ні думок, ні радостей, бо в кожній казці перемагає Добро. Казка виховує у дитини любов до сім'ї, і до дитсадка, і до школи, де їх читають, до друзів, з якими разом їх слухають. Хочете, щоб діти були розумними, кмітливими, добрими, допитливими, чутливими? Читайте їм казки, які все це виховують у малечі.

Спочатку Людмила Солодова склала ці казки для своїх дітей, а тепер дарує їх усім. Насолоджуйтесь і пам'ятайте заповіт Сухомлинського: «Казка – це колиска думки». Від кожного з нас, вихователів-казкарів, а особливо від дитячих письменників, у тому числі від авторки книги – матері чотирьох дітей – Людмили Солодової, залежить, чим стане серце дитини – засушеним листком чи ніжною гарячою квіткою.

1500 казок і оповідань Василя Сухомлинського, виданих чотирьохмільйонним тиражем у 28 країнах світу, живлять розум і душу дітей. І добре, що його послідовники й сьогодні продовжують його казкові справи.

Освітнянське слово, 2012, жовтень

Про В.Сорокіна

ПОВНИМ ЩАСТЯ БЕЗ СЛІЗ НЕ НАЗВЕШ

Так вважає поет. Його книжку (Валерій Сорокін «Ваятель снов»), видану в серії «Новые имена» тиражем усього 100 примірників, важко читати, настільки вона об'ємна за змістом і формою, що кожному віршу ніби аж тіснувато на одній сторінці, бо майже кожен – високий, широкий і глибокий. Але – не довгий.

На обкладинці щось віртуально як зв'язок між землею, водою, горами й небесами – північне саяво? А може – відблиск багаття, що миготить-маячить у полі чи на одному зі скелястих берегів ріки-моря?

Так і буває в снах, у яких ти водночас і колишній, і теперішній, коли немає чітких меж між реальністю та польотами підсвідомості. Всі означені предмети дорогі авторові поезій, який одночасно теж ніби грає дві ролі: учасника та спостерігача.

Його поезія - «сны-явь» - бере в полон своєю довірливою розкутістю та переплетінням думок і почуттів, видів і візій, фантазій та реалій. І все це – з особливими нюансами, «сюрпризами», часом парадоксально несумісними ні за формою існування, ні за методом подачі читачам, що якимось дивом гладко уживається в одному вірші, то поділеному на строфи, то ні, то чудернацьки схематично-ритмічно вибудованому, часом майже з одного речення створеному.

У процесі читання мене охопило таке відчуття, ніби я трохи злодійка, якій милостиво дозволено ледь-ледь зазирнути в душу поета крізь різновид бар'єрів: свердловину, щілину, штору, туман, примружені очі, промінь ліхтаря, відсвіт багаття, спалах блискавки, світлофора, прозоре крильце бабки, вуаль...

Назви сорокінських віршів провокують і підсилюють ці почуття ірреальності чи реальності, яка не хоче добровільно тобі відкриватися, а примушує чи злегка заохочує: потрудись! Напружся! Доклади зусиль! Нічого, мовляв, злизувати готову смакоту поезії з голубого блюдечка!

«Отведя рукою луч», «Обугленное крылышко», «Запах буквы», «Где мотыльками выткан сад», «Ускользая в ничто», «За секунду до отчаянья» - в першу чергу очі «спотикаються» об такі ось загадки, які тягне розгадати, ось як «Каинство»:

След на виске обнажённого таинства

брошен с небес...

Пляшущий стон уходящего Каина

в нашей судьбе.

Про що це? Думайте, здогадуйтеся, вирішуйте.

Багато віршів В.Сорокіна нагадують етюди художника на пленері, який пробує вловити миттєву думку, почуття, деталь, до яких хоча б діткнутися, якщо не вдасться зафіксувати. Чимало таких миттєвостей вражають новизною образності, з допомогою якої людина відчуває себе частинкою Всесвіту.

Укутываюсь в дождь – пальто промокло,

Иду, разминая лужи, как массажист.

Автор-урбаніст зрізує квіти-почуття прямо з асфальту, даруючи нам суцвіття думок про вічне: життя, смерть, людину, час, рідне місто. Так економно й так щедро, так безжально-правдиво це робить, що кілька рядків викликають ряд спогадів-асоціацій:

Мой город рос чортополохом среди культурных насаждений,

он разрастался – стебли улиц вдруг принимали формы арок –

он до костей провинциален и не один столичный гений

однажды, выйдя за пределы, его опишет в мемуарах.

Мой город не такой уж старый, но болен он неизлечимо

холодным, страшным равнодушьем...

Його пейзаж перш за все про час, який біжить незалежно від нас, - на лоні природи: «был день, расстрелянный дождём...»

Це й людські стосунки – крізь призму простору та часу:

И зальётся звонок.

Я открою скрипучие двери –

это женщина Осень

ко мне забежала на чай,

будем с ней вспоминать

и судьбу свою чашками мерить,

и друг-другу в глаза

будем долго смотреть при свечах ...

У В. Сорокіна майже немає інтимної лірики чистої води, і в той же час – у кожному вірші присутній пронизливий, як протяг, аж до тремтіння, інтим, який він довіряє читачеві, миттєвому свідку долі героя віршів.

Авторський рядок якимось невловимо переходить від теми до теми, пульсуючи та чеканячи то публіцистику, то глибоко гірку філософію, окремими мазками підкреслюючи драму, комедію чи трагедію людського буття. Його то короткі, то довгі строфи, то рваний ритм, у якому не зразу вловлюєш рими, то щемливо ніжні, то навмисно п'яні, то ароматно п'янки, то іронічно скептичні, і в кожному настрої ще нюансуються різнотональні відтінки почуттів – від мінорних до рідкісно мажорних.

Перерахованими несподіванками, наприклад, наповнені поезії «Налейте!», «Медовий місяць. Ссора», «В деревянном макинтоше...», «Когда о войне узнаешь...». Поет – актор, він уміє раптово перевтілюватися: то в листок, який ось-ось згорить, то в німого домовика, у дощ чи сніг (яких забагато в книзі), у ангела-хранителя та в реального вартового домашньої ватри, у музиканта-стрільця, який смичок поставить в арбалет. Але в кожній ролі відчувається природньо, як, скажімо, у віршах про поетів та поезію, де він начебто є найбільше самим собою – вигадником:

*Я выдумал мир, где слезою луна
привиделась мною придуманным людям.
Я выдумал комнату, где тишина
была самым вкусным и лакомым блюдом.*

На жаль, світу, у якому досконалість – постійна, не може вигадати й поет...

Тож попри всі сні та вигадки, такі потрібні в житті, аби не відчувати себе самотньою кометою, блукаючою в просторах Всесвіту, і прості люди, і поети приречені жити у світі змін, то зустрічаючись, то розлучаючись з Вірою і Любов'ю, але при цьому завжди сподіваючись на ці повтори та неповтори:

*Пока дышу – надеюсь? Странно слышать.
Пойду пешком.
Уйду в края иные, где нет конечных станций, полустанков...
Надеюсь не дойти...*

Як бачимо, наша найбільша драма – передбачуваність наших бажань.

Автор творить так чарівно-легко, немов Ісус, що йде по водах, повторюючи окремі улюблені мотиви, теми, а то й цілі вірші з попередньої книги «Сны-явь».

При сьогоднішній повальній моді в поезії на розхристаність, розгнузданість, розмивання думок і почуттів аж до ілюзорності їх, з-під пера В.Сорокіна п'ємо строгий класицизм з домішками неокласики. То з'єднуючи, то роз'єднуючи строфи, розтягуючи, скорочуючи, чергуючи ритміку, добираючи не з «секонда» рими, часом приблизні, він стрімко веде читача за собою напруженою думки, примушуючи розгалужуватись у власних роздумах та коротких привалах.

Ця подорож з поетом-гідом захоплююча, дякуючи багатому арсеналу як тем, так і художніх засобів, особливо – гіперболі, якій хочеш вірити, як дитина казці.

Я пройшла за ним безоглядно – і в традиційних, і в білих, і в верлібрових віршах, іноді навіть не помічаючи, дружить він із розділовими знаками чи ігнорує їх.

...Спірне запитання: що краще – знати поета, чию книжку читаєш, чи ні?

Валерій Сорокін живе в селищі Гірничому, у сусідньому під'їзді. Зрідка ми бачимося, розмовляємо. Знаю його дружину, тещу, двох синів. А його – спортсмена, педагога-тренера, геолога – знаю років з тридцять, ще з літстудії «Сівач» Валерія Гончаренка, де він нас колись вразив своїм твором «Аутодафе». За цей час він став членом Асоціації українських письменників, видав у Києві дві збірки поезій, варті літературних відзнак. На другій - «Ваятель снов» - лишив автограф: для мами та сестри і «всем, всем, всем, кто верит в хорошее».

Я – вірю. Хочу, щоб і ви повірили, обминувши рифи печалі, яких таки чимало в книгах цього поета.

Вежа, 2012, №30

Про В.Стафідова

«ЛЮБИТИ – ЗАВЖДИ НЕЛЕГКЕ ЗАВДАННЯ»

Люблю Болгарію та її поезію, пробую її перекладати, не погоджуючись із афоризмом «нестандартної» Йорданки Господінової (до речі, болгарські імена для мене - найкрасивіші в світі).

Уперше в житті щойно прочитала російсько-болгарську збірку поезій Володимира Стафідова «Стафідки». Видана помпезно: в твердій обкладинці та з кольоровими фото - минулого року (Одеса, Всеукраїнська Асамблея на болгарите в Україна, редакція на вестник «Роден край») обсягом у 203 стор. та тиражем 300 примірників (останнє чомусь засекречено, як і знак ISBN).

Взяла цю книгу в бібліотеці кіровоградської організації «Нашите хора», де керівник С. Осадчий. Чому взяла? Бо хочу вивчити мову й відвідати Болгарію, яка з дитинства для мене - серед держав - моїх симпатиків. Ще школяркою, в 60-ті роки минулого століття, я була юнкором всесоюзної та всеукраїнської піонерських газет «Юный ленинец» та «Зірка». На мої публікації в них часто відгукувались діти з різних куточків СРСР (одного дня 60 листів надійшло!). Серед них з'явилась і болгарочка Єкатеринка Станілова. Слава Богу, тоді ще люди писали й надсилали листи, які тепер, перетворившись у мобільні есе-мески, знищили в літературі чудовий своїм магізмом жанр - епістолярний...

Зацікавило спершу те, що автор - частково земляк - із Дніпропетровська, де я починала свою трудову кар'єру в обласній науковій бібліотеці ім. Жовтневої революції (тепер ім. Кирила і Мефодія).

Прочитавши дві симпатичні теплі передмови (болгарською та українською) продюсера Дори Костової та автора, довідалась про авторсько-видавничий і меценатський колектив: Всеукраїнська асамблея болгар в Україні, редакція всеукраїнського культурно-просвітницького болгарського державного вісника «Роден край». У обох - очільник Дора Костова, від якої, без сумніву, йде енергія добротворення. Мабуть, саме вона й залучила до проекту управління культури й туризму Одеської ОДА. Спасибі їй за це.

З біографії автора, написаної болгарською, дізналася, що поет-перекладач В.Стафідов - близький мені за віком і сільським походженням, приналежністю до болгарської общини та захопленням поезією й перекладами з болгарської. Пораділа за друга по перу, нагородженого Дипломом I ступеня на VII міжнародному конкурсі поетичних перекладів у номінації «Переклади поетів Болгарії російською мовою». Отже, першим прочитала розділ перекладів (натякну видавцям, що, на жаль, у «Змісті» вони забули вказати ці 38 імен болгарських поетів). Порадувало, що половина з них - поетеси, а я - член Союзу українок - поважаю гендерну політику і борюсь за неї.

При читанні вразила така містика: вже два роки лежить у мене рукопис переспівів теж 38-ми поетів Болгарії. Їхні твори я, не знаючи болгарської, не маючи того, хто зробить підрядники, переспівала українською з російського двотомника «Современная болгарская поэзия», виданого в 70-ті роки в Москві... Пораділа ще одній стиковці: серед перекладених нами поетів троє спільних: В.Башев, Д.Дамянов і В.Ханчев, але вірші ми вибрали різні.

Прочитавши перший розділ авторської поезії, констатувала, що ми з автором духовно споріднені та суголосні: родом із села, він - з півдня, я - з півночі України, розуміємо й перекладаємо з трьох мов, належимо до болгарських общин, живемо в сусідніх обласних центрах.

У перекладах мені сподобалось все: вибір авторів і тем, рівень версифікації, національний колорит. (Правда, коректура іноді дає збої, зовсім маленькі.) Особливо ж до душі глибина почуттів, свіжість і культура мови та своєрідність жіночої поезії: незалежність вже згадуваної Й.Господінової, іронія Д.Тодорової, самодостатність Ю.Доневої.

Читаючи авторську поезію, я ніби опинилась у енергетиці світових класиків та сучасників: Війона, Котляревського, Гоголя, Дон Амінадо, Глазкова, Гафта, Светлова.

Виявилось, що ми зі Стафідовим - іроніки в поезії, це мій улюблений прийом і, кажуть, ознака стилю. Хоча йому й Бог велів, одеситу, а де в мені це взялося – землячки чернігівських серйозних сіверян: Коцюбинського, Мирного, Довженка, Тичини, Заньковецької, Русової?

Захотілось познайомитися з автором. Через мобілки почули імена спільних «літературних любовей»: Шевченко й Пушкін, Бабель, Платонов, Саша Чорний, Стус, Симоненко, Цветаева, Ліна Костенко...

Я тут же за давньою звичкою бібліотекарки й музейника почала популяризувати його вірші серед мобільних друзів. Схвалення було однозначним: який гедонізм, яка легкість, просто вишукана гра! А один поет-слухач заблагав: ой, досить, я після нього не зможу писати, бо так не вмію!..

А з яким блиском автор прочитав мені по телефону історико-патріотичну лекцію-екскурсію у минуле Болгарії - це було у відповідь на запитання: хто такі Аспарух і Кубрат?

І стала зрозумілою основа його патріотичних віршів - глибока любов і повага до свого болгарського коріння, з яким переплелось ще й грецько-молдавське. А це, кажуть, часто сприяє проявам талантів, чому й маємо доказ - «Стафідки».

Іншим доказом - переконливості художньої правди - став для мене вірш «Разговор с почтальоном во вторник» (ода «Роден краю»). Я навіть не стала чекати вівторка, в який має прийти листоноша з пенсією, а з останньою десяткою побігла на пошту. Фінансів вистачило на місячну передплату. Але поет-перекладач, він же заступник очільника болгарської общини в Дніпропетровську, відреагував на цю новину широким лицарсько-меценатським жестом:

- Так я вам річну передплату подарую!

Ой, щось я розтікаюсь мислю по дереву! Конкретизую: враження від свіжої сильної за змістом та формою поезії В.Стафідова підсилились, знов же, спорідненістю: теми Вітчизни, українського села, родоводу; сповідальність, психологізм та іронічність, ліризм та пісенність текстів - он скільки спільного нас об'єднує! А ще я теж багата на вірші-посвяти, особливо ж історичним чи творчим постатям (але, як і автор, не будую ієрархію, а нагороджую словом любові й пошани і великих, і малих світу сього).

Абсолютно згодна з його афоризмами: «не жизнь, а вечный понедельник», «песня - единственный выход», «песня - веский аргумент», «душа - причина тела».

Відчула його поетичне кредо у вірші «Банальний рецепт». Крім ідейного та духовного задоволення одержала й естетичну насолоду - від еквілібристичної версифікації: розмаїття других і третіх планів (на фоні головної теми), розмірів, ритмів, рим, різноманітної строфіки, сленгу і фольклору, який робить авторську мову апетитною й ароматною. Легкість, природність, невимушеність дум і почуттів, сумнівів і переживань, гранична відвертість та довіра до читача - ось стильові ознаки поетично-перекладацької діяльності В.Стафідова, які я вловила. Особливо ж цінне те, що автор – самородок і самобудівник, а ще, як колись Христо Ботев, будитель.

Спасибі Богу за ці щедроти дару Божого. Вже з розмови додатково дізналась про те, яка це цікава особистість: що хімію, наприклад, у дев'ятому класі втиснув, щоб легше вчити, у вірші; що перша любов прийшла у першому класі; про 300 створених і проспіваних на його тексти пісень.

Прочитала ще й дві його книжки-розмальовки для дітей «Що таке усе на світі», написані переважно у вигляді однострофних загадок, одна українською, інша - російською мовами, у т. ч. під симпатичним псевдонімом «Дядя Вова». Знов зраділа, бо зрозуміла, що готова дати небаченому Володимирі Стафідову рекомендацію на вступ до Національної спілки письменників України. Чула, що болгар там поки що одиниці. Додам, що розмальовки майстерно зроблені Владиславом Сименковим, товаришем автора. Обкладинку яскраво національно намалювала Т.Бойчева. На ці розумно-весело-красиві тридцятисторінкові шедеври для дітей швидко знайшлись меценат і видавець, бо ж талант, як шило в мішку, не сховаєш! Навіть і такий скромний, як В.Стафідов, якого за прислів'ям «Скажи, хто твій товариш, і я скажу, хто ти», - легко вирахувати за колом друзів. З любов'ю присвячує він вірші поетам, перекладачам, журналістам, музикантам, композиторам, а загалом - великим патріотам України, які люблять і Болгарію, і болгар. Він не вихваляється, не

бронзовіс, а вперто, з любов'ю систематично втілює Божий дар, бо така місія поета - ділитися з людьми талантом, піднімаючи їх над повсякденністю, даруючи в слові радість спілкування.

«Народне слово», 2015 р., 12 лютого

Про О. Стеценка

ЛЮБОВ І ДОБРОТА – ДВА КИТИ, НА ЯКИХ ВІН ТРИМАЄТЬСЯ

Замість епілогу - інтерв'ю з автором

Кожна творча людина потребує перш за все уваги, а може, дружньої опіки, допомоги. Олексія Сергійовича Стеценка, кандидата технічних наук, доцента Національного технічного університету, автора сотні наукових статей, двох десятків винаходів, відмінника освіти України знаю шість років. Після концерту капели Почапського у міському Будинку вчителя підійшов і представився. Сказав, що не тільки співає, а й вірші пописує... Словом, спорідненість душ призвела до того, що Стеценко став членом творчого клубу “Євшан” (де згодом презентували його книгу “Зцілення людини словом, музикою і піснею”). З нами він буває на творчих гастролях, для яких надає власне авто. Буваємо з ним у філармонії, театрі, літмузеї, пригощаємось його медом з новгородківських степів. От поки що лише в крижаній воді не гартувались, але ще не вечір. Він симпатичний чоловік – своєю порядністю, доброзичливістю, дружелюбством, легкий на підйом – у будь-якій затії, незважаючи на те, що нашому другові – 75.

- Чи є у вас родові джерела до пісні?

- Любов до пісні безперечно взяв від батьків. Вони мали красиві голоси і часто співали сольно і дуєтом українські народні пісні. Пісні супроводжували як радісні, так і сумні події в родині. Крім цього, батько акомпанував на гітарі, мандоліні або скрипці, навчившись грати самотужки. У п'ятирічному віці я уже співав “Взяв би я бандуру...” і “Копав, копав криниченьку...”.

Під час фашистської окупації, коли наставали особливо скрутні дні, що не було чим нагодувати двох маленьких дітей, мама у розпачі, з плачем співала пісню на слова Т.Шевченка “Така її доля”. Таке виконання нам, дітям, краяло серце і ми умовляли, щоб вона замовкла. Мама вважала, що ця пісня про неї, тому що росла сиротою.

У 1946 році батько перевіз сім'ю з Полтавщини в Кіровоград. На сімейні і державні свята до нас приходили друзі батьків і вони не стільки бенкетували, скільки співали.

- Коли ви почали співати в самодіяльності?

- У чотирнадцять я співав у хорі палацу піонерів. Після закінчення школи і технічного училища почав працювати слюсарем-інструментальником на заводі “Червона Зірка” і саме там у цеху був організований хор, яким керував Г. Почапський. Основна частина цього цехового хору увійшла до хорової капели ВАТ “Червона Зірка”, яку очолював відомий талановитий хормейстер Гнат Почапський. Мене теж запрошували, але робота слюсарем, конструктором, старшим технологом на ремзаводі “Укрсільгосптехніка” і одночасне навчання в машинобудівному технікумі, інституті сільгоспмашинобудування і аспірантурі... Усе це мене не відпустило. Проте на заводі виступав у агіткультбригаді, співав у заводському клубі та в сільських клубах: “За фабричної заставой”, “Лучше нету того цвету”.

У 1970 році мене запросили в Кіровоградський інститут сільгоспмашинобудування, де пройшов усі щаблі викладацької і наукової роботи. Після захисту дисертації мене обрали доцентом кафедри металознавства і технології металів.

- Як вам удається суміщати фізику та лірику? Тобто роботу і спів у капелі Почапського? Цілих 20 років!

- Саме в той час після бесіди з видатним співаком, учасником заслуженої хорової капели ВАТ “Червона Зірка”, заслуженим працівником культури із 50-річним стажем Володимиром

Парасенком, став я “активістом” у капелі. Під керівництвом Г.Почапського ми розучували хорові твори українських, російських композиторів, а також Баха, Фібіха і багатьох інших. Всі твори виконувались восьмиголосними партіями. Хорова капела виступала в цехах заводу, на заводах, на концертах, присвячених Дню Перемоги, дням міста, в районах області.

- Розкажіть про роль особистостей у вашій творчості та про пісенний репертуар.

- Перші мої спроби сольного співу розпочалися у 2002 році на сцені нашого театру на презентації книжки пісень самодіяльного композитора, професора КНТУ Олександра Решетова. При підготовці до концерту моїм наставником і консультантом був видатний співак Кіровоградщини, заслужений артист України Володимир Стратєв. Він тоді теж виступав на концерті.

У 2004 році капелу очолив видатний хормейстер, старший викладач мистецького факультету Кіровоградського педуніверситету Костянтин Дьомін. Він вніс новий творчий струмись у виконавчу майстерність капели. У 2006 році керівник запропонував мені розучити кілька сольних номерів і займався зі мною індивідуально. За п'ять років створили цікавий репертуар, який складається з українських народних пісень, романсів і пісень місцевих поетів і композиторів, а також творів Чайковського, Моцарта, Генделя. Кілька пісень виконую у чоловічому квітеті у складі В.Парасенка, К.Дьоміна, Г.Стояна. Ще в одному тріо виконуємо ноктюрн Моцарта “Вечность” італійською мовою. Співробітничав із композитором і співаком Павлом Гарбаром. Є в моєму репертуарі кілька старовинних російських романсів – “Свидание”, “Не пробуждай воспоминанья” і “Средь шумного бала” П.Чайковського. До речі, цей романс я виконував на концерті, присвяченому ювілею композитора у садибі Раєвських у Кам'янці.

Співаю й пісні відомих українських композиторів О.Білаша, А.Кос-Анатольського, М.Колеси. Без любові до пісні, до музики нічого не буде.

Мене цікавить творчість авторів пісень, що спонукало до їх народження, які емоції вони викликають у слухача. За результатами досліджень ми разом із К. Дьоміним і В. Пестуновим опублікували кілька наукових статей.

- Знаю, що у вас є кілька захоплень...

- Майже двадцять років оздоровлююсь за системою П. Іванова, тобто купаюсь у крижаній воді. Випробував інші оздоровчі методи: М. Нарбекова, Б. Болотова, К. Ніші, траволікування, медолікування, йогу та інші. Все це спонукало до вивчення трав і їх властивостей, завів пасіку. Безперечно, певною мірою, всі ці методи дають позитивний ефект. Але головний висновок досліджень полягає ось у чому:

- якщо людина випромінює негативні емоції (злість, ненависть, заздрість, ревності), ніяка методика не дасть позитивного результату, або дасть тимчасовий ефект;

- якщо людина сповнена любові, доброти, намагається допомогти хворим, немічним і слабким, тоді людина буде здорового і енергійною, тому що їй додається енергія від людей;

- якщо людина не лікується, а намагається, яку завгодно роботу виконувати творчо і не зупинятися на досягнутому, тоді їй космічні сили додають енергії, яка блокуватиме усі хвороби.

- А ваша наукова діяльність перегукується з творчістю?

- Мені пощастило, бо ж маю творчу роботу, пов'язану із дослідженням у металознавстві, з розробкою нових конструкцій верстатів і машин, навчанням студентів. Крім цього, багаторічна творчість у заслуженій хорovій капелі ім. Г. Почапського ВАТ “Червона Зірка” і вивчення езотеричної літератури, яка пояснює, яким чином духовність людини впливає на її здоров'я, на погоду, на екологію, на клімат, привели мене до видання книжки “Зцілення людини словом, музикою і піснею”. Продовжую працювати над другою книжкою. Протягом останніх 10-15 років пишу вірші, закликаю людей підвищувати свою духовність, жити за Божими заповідями.

Перемагай в собі роздратування,

*Ворожий дух ненависті та зла,
Роби все так, щоб в кожному створінні,
Любов, як дивна квітка, проросла.*

- А чи не віддалила пісня вас, селянина, від землі?

- У мене є дачна ділянка, де займаюся трудотерапією і спілкуюся з природою. Там невеликий будиночок, сад, город, пасіка, банька, у березі – річечка Кам'янка, яка тече між скелястих берегів. Іноді я на ній відпочиваю, рибу вуджу.

- Сім'я вас розуміє, схвалює ваші захоплення?

- З дружиною Людмилою ми були разом 50 років. На жаль, її не стало...

Маю доньку, двох онуків і двох правнуків. Я їх люблю, при спілкуванні з ними одержую великий заряд емоцій, енергії, задоволення...

Кіровоградська правда, 2011, 11 листопада;

О. Стеценко. Заповідаю вам любов.

Кіровоград, Лисенко В.Ф., 2012

Про С. Стриженюка

«...ВІРНОПІДДАНІЙ ТРИВОГАМ»

Назва нової збірки поезій Станіслава Стриженюка – «На перехресті літ» мимоволі настроює на елегантний лад. Чекаєш якогось умиротворення, врівноваженого погляду людини, обтяженої життєвим досвідом. Але сторінку за сторінкою гортаю книгу і задоволено переконаюсь: не підтвердилось припущення.

Біографія С. Стриженюка, нашого земляка (нині він живе і працює в Одесі), справді дає підстави авторові для зосередження «на перехресті літ». Щойно промайнула станція, яку називають полуднем віку. Не випадково, очевидно, в книзі два розділи: «Досвід» і «Хліб Пізнання». Читаю:

І ти, поете, звідси ні на крок.

Неначе вірнопідданий тривогам.

І кожен день - то ще один урок,

В уронах тих до мудрості дорога.

Що ж, сказано переконливо. Чим захоплюють вірші С. Стриженюка? Чіткою громадянською спрямованістю, життєствердними почуттями, захопленням світом, красою вічної природи, долями сучасників, довірою до читача - співбесідника, якому поет, як найближчій людині, розповідає про найпотаємніше. С. Стриженюк - лірик. Книжка відкривається піднесеними словами: «Резолюційними вітрами і досі молодість хмільна». Та романтизує він далеко не все.

Аж сяє романтична давнина,

Але страшні її роки голодні.

І радісно, що з нами до сьогодні

Не дожили і голод, і війна.

Автор - родом з воєнного дитинства. Донині у людей, чиє дитинство припало на воєнні роки, «глибока пам'ять хорює» і народжує сповнені гіркоти рядки:

Спогадів птахи золотопері

Нам приносять правду давніх діб,

Що на однаковому папері

Похоронки й карточки на хліб.

І людських тривог не побороти.

Мир і війни - кремінь і коса.

Проти воєн обеліски, проти,

Зводить всі зірки у небеса.

І ліричні вірші «Садова, шістнадцять...», «Комісар», «Граната», «Про батька», і публіцистично загострені «Друга світова», «День Європи» - це твори про досвід ліричного героя і досвід народної перемоги «в двобої лиха і добра». Та війна не тимчасове, а стійке лихо. Нагадуючи про це, поет знаходить пронизливі художні деталі. В його віршах війна - символ біди, яка не забувається і в мирний час. Це вона (на щастя іграшкова) сниться малюкам, це через неї смутніє погляд удови, спиняючись на ложці, «що батько наш приніс в кирзовому чоботі з-під Праги»... Це знову ж таки вона змушує викликати до ветеранів «швидку допомогу» навіть у День Перемоги...

Як не погодитися з парадоксальним висновком: «Причетність до часу у тім для нас жорстока, що навіть слово «мир» зове на боротьбу»?

Так, ми живемо в мирний час, але тільки тому, що постійно боремось за мир. Він потрібен і «малій», яка у кожного своя, і великій спільній Батьківщині. Для поета вони нероздільні: «...для мене батьківський поріг - то лише початок Батьківщини».

*Бо рідний дім для нас -
то не бетонні стіни,
І не з соломи - ні! -
над головою дах.
Як по мені, то це і вітер
з України,
І в небі степовім
над головою птах.*

Батьківщину поет бачить у трьох часових вимірах: учора, сьогодні, завтра. Передмовою до сьогоднішнього щасливого життя звучать вірші на історичну тематику: «Шлях», «Дороги від Балти на Умань», «Таможна площа». Виразні портрети сучасників – вольових, працелюбних творців – у таких поезіях, як «А ти літай...», «Макар Посмітний».

*Хліб пізнання...
Ми не на параді,
Всім своє диктує кожен час.
У холодній космосу блокаді
Дух героїства зберігає нас.*

Це важливо запам'ятати, щоб збагнути не тільки коло тематичних зацікавлень поета, а й манеру його письма, напружену образність його часто публіцистичних прийомів.

Читаючи вірші С.Стриженюка, разом з автром тривожишся за долю хворого ветерана війни, долю нареченої, і за знесилених акторів, чиї ролі грають уночі глядачі. Особистість поета органічно розчиняється в його творах. Тому й хвилюють кращі вірші цієї книжки.

*Відкипіла мандрів дика брага,
На поріг така пора прийшла:
Ні неспокій, і не рівновага.
Невагомість? Втомленість крила?
А над головою стільки неба!
І така дорога, що щастя!
І в думках осілості не треба,
Просто треба дух перевести.*

Точно сказано. Поет має право тільки перевести подих «на перехресті літ».

*Кіровоградська правда, 1983-84рр.
(Опубліковано під псевдонімом А.Корнієнко)*

Про Г.Струтинську
ЧИ КОЖЕН СКАЖЕ ДОБРЕ СЛОВО ПРО БАТЬКА?

Культ матері – один з культурів, який проповідував великий педагог Сухомлинський. Усі звикли, що вірші, пісні, книги і статті переважно пишуться про матір. Правда, в українських народних казках «гендер» трохи урівноважується: там повно мудрих чоловіків-батьків. Тому, коли в моїх руках опинилась книжка Галини Струтинської «Слово про батька», я вкотре пожалкувала, що недовтілила свій проект: книжку «Зоря материнства» упорядкувала, а друга – «Батьківський сад» так і живе поки що в моїх мріях. Але недавно зраділа, побачивши однойменний альманах літераторів Голованівського району. Значить, не я одна прагну вишанувати і культ батька, і свято – День батька ввести.

А що ж це за книжка, дизайнерськи оформлена «під старовину» і зверху обох обкладинок «окантована», ніби орнаментом, такою звичною для ока мого покоління книжковою полицкою з грубенькими томами свого й чужого читива? І хто авторка? Жінку, для якої «світло батьківських очей залишається мірилом вірності обраному шляху», я добре знаю як відому меценатку, колишнього заступника генерального директора МААК «УРГА» Галину Іванівну Кузьменко, дівоче (батьківське) прізвище якої – Струтинська. Нині вона – директор аудиторської фірми «Леда». Вона – почесний голова громадської ради музею, подарувала нам свої книги, а ми даруємо їх своїм активістам. Бізнес-леді, науковець, викладач, громадська діячка, творча особистість, бо це третя її книга.

Не раз, буваючи на заходах, які проводила авіакомпанія, у виступах цієї жінки чула сильне дочірньо-родовідне начало. «Усім, чого я досягла у житті, я зобов'язана батькам, і перш за все Івану Семеновичу Струтинському, очільнику нашого роду». Постійно чула і відчувала варіації на тему цього зізнання. І нарешті переконалась, прочитавши цю її книжку: особистість народжує особистість.

Як донька вчительки, я ще застала ті часи, коли авторитет педагога був дуже високий. Шановані в народі були особливо вчителі – чоловіки, яких завжди в школі була меншість, а тепер майже зовсім не зосталось. Звісно, фізруком традиційно був чоловік, як Іван Струтинський, герой книги, ветеран Великої Вітчизняної війни, який прямо з полів боїв прийшов у педагогіку – після Одеського вузу. Майже через чотири десятиліття після того, як він вчителював у Лозуватській та Межирічківській середніх школах Голованівського району на Кіровоградщині, дочка подарувала собі і нам цю теплу книжечку (вийшла у видавництві «Імекс»).

Не просто про батька, а про пієтетне ставлення її покоління 50-річних до батьків.

І почала її із 25 сторінок «сімейного альбому» - чорно-білих фото, які представили родовід Струтинських. Прості селяни – хлібороби, але й причетні до військової служби, як дід Семен – капітан ще царської армії, кавалер чотирьох хрестів. Серед тих, хто успадкував військово-минуле, і червоноармієць Іван Струтинський, який продовжив службу в Німеччині до 1948 року. Типове фото випускників Одеського педінституту (1958 р.) – викладачів (фізвиховання, анатомії та фізіології, де і він, новоспечений педагог, започаткувало відрізок часу, у якому кілька поколінь випускників школи досі називають його предмет – фізкультуру – улюбленим уроком. (Порівняймо, що ми сьогодні чуємо і читаємо про шкільні уроки фізкультури: то вчителя в школі нема, то він «вредний», то діти без кінця або звільнені з цих уроків, або навіть... вмирають на чи після цих уроків від фізичних перевантажень).

Серед шістнадцяти розділів книги виділяється один: «Батьківські скарби».

Може тому, що тепер ми рідко говоримо про сімейні реліквії, а особливо ж про те, які документи і факти стануть у майбутньому реліквіями для наших нащадків. Галина Струтинська подає такі дорогоцінні фотореліквії: довідки, посвідчення, свідоцтва, автобіографію, депутатські мандати, заяви про вступ у партію, військовий і студентський квитки та ін.

Не просто документ, а кожен рядок кожного – то свідчення про інші часи, в які жили і діяли наші батьки. І якщо вони були гідні, чесні, порядні, роботяги, то в більшості такими ж будуть і їхні нащадки. У цьому – секрет дієвості виразу «естафета поколінь», який став штампом, але його користь від того не зменшилась.

Читаю цей дочірній перелік батькових рис і заслуг (мимоволі порівнюю – а яким був мій батько?):

- у батька був міцний, як граніт, характер;
- він усе вмів: воювати, вчити, виховувати, командувати, змагатись, перемагати, водити машину, декламувати;
- мав гордість і гідність та мудрість, успадковану від діда-прадіда;
- був скромний, працьовитий, небайдужий до громадських потреб і обов'язків, жив без відпусток і канікул;
- був вічним будівничим (будував дім, дачу, стадіони) і садівником, був також спортивним суддею, волейболістом, плавцем;
- любив і вмів відпочити, грав на кількох інструментах і співав на сімейних вечорах та в шкільних чи клубних концертах.

А який головний висновок робить донька, узагальнюючи ці риси й заслуги? Жив без ворогів і мав звичку предивну: він вмів ошчасливити кожну людину. Мені здається, якби цю книгу прочитали ті батьки, які мають намір осиротити дитину, вони б цього не зробили.

...А цю «програму», успадковану від авторитетного, люблячого і любимого батька, - ошчаслилювати конкретну людину і людство, Галина Іванівна Струтинська-Кузьменко свято несе по життю у своєму серці, втілюючи цей батьківський заповіт у своє і чуже життя, у ближньому і дальньому світі. Допомогти людині, справі, її біді, її захопленню, допомогти у добрих задумах цілих колективів, установ, громад, рідному місту, області, Україні. Та мораль, яка дісталась їй від батька, - то її найдорожчий спадок, який вона уже півстоліття примножує на благо людям. Бо як учні повинні перемагати вчителів, так і діти повинні йти далі і вище, ніж батьки.

А ви як думаєте? Розкажіть про своїх славних батьків і про те, що ви від них успадкували, як розпоряджаєтесь духовною спадщиною. Ви намагались, як ваші батьки здійснити через вас, дітей, свої мрії? Чи не тяжіли над вами їхні сподівання? Чи вдалося вам протягом життя, уже подорослішавши й ставши батьками, краще зрозуміти своїх маму й тата? Щось пробачити одне одному, щось зберігати в пам'яті як цінний скарб. Чекаємо на ваші відгуки!

Кіровоградська правда, 2012, 3 серпня

Про В.Стуса

ЛЕТЮЧА ЗІРКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

«Дорога болю», «І край мене почує», «Золота коса красуня», «Вибране з ранніх віршів», - ці збірки поезії та літературознавча праця Василя Стуса «Феномен доби», присвячена Павлу Тичині, вийшли в Україні протягом кількох років уже після смерті автора. «Летючою зіркою української літератури» називає цього відомого вже нині поета-правооборонця один із знаних у діаспорі критиків Євген Сверстюк.

Протягом останньої п'ятирічки в українській періодиці вийшло багато матеріалів, присвячених репресованому і закатованому поетові. Твори його нарешті почали вивчатись у школах і вузах. З'явилась літературна премія імені В.Стуса, її перші лауреати... А того, до кого посмертно прийшла слава і визнання, Василя Стуса, уже десять років нема поміж нас. Тож до 10-річчя цієї сумної дати (4 вересня) в обласній науковій бібліотеці ім.Д.Чижевського відкрилась виставка, названа рядком його вірша «Упасти б зерням в рідній стороні». Для нього, уродженця Вінниччини, і

наш край став рідним - тут він працював учителем у Гайворонському районі. Серед багатоголосії критики чутно і оцінку його творчості іншим нашим земляком - канадцем Яром Славутичем. У статті «Єдність душ: поезія Василя Стуса», що увійшла у книгу «Меч і перо», Яр Славутич відзначає поезію, а самого поета називає «великий самобутній поет..., кришталевий характер і великий талант...»

Кіровоградська правда, 1995, 2 вересня

«ДАЙ, УКРАЇНО, ГОРДОГО ШЛЯХУ»

«У кожного своя доля і свій шлях широкий», - сказав Кобзар. На жаль, Василю Стусу доля вручила не «шлях широкий», а дорогу болю. А вона далеко не кожному по плечу. Так думалось, коли знайомилась із виставкою, присвяченою творчості поета, про якого два роки тому і не чула, а зараз - маємо бібліографію, в більш як півсотні публікацій: вірші, статті, спогади, листи сина, табірні замітки.

По-різному відбувається знайомство з книгами. Одні - ми знаходимо, інші знаходять нас. От і книжка В.Стуса «Дорога болю» (К., Рад. письменник, 1990) «знайшла» мене, дякуючи колезі, одному з найбільших кіровоградських книжників - В. Бабенку. На жаль, у фонді бібліотек її поки що нема, хоч і тираж за нинішніми мірками немалий - 48 тисяч.

Отож уже через кілька днів я читала «Дорогу болю» в тісному колі друзів, шанувальників української культури. У кожного з нас це було не перше знайомство із Стусом, знали вже й періодичні публікації, перед тим ходило по руках ротапринтне видання його віршів. Але оголена правда зболеної душі поета поставала в кожному вірші, наче вперше, і вбивчо вражала.

Ми їх майже не коментували, не обговорювали. Ми просто вбирали в себе його болючу правду про наш «сторчоголовий світ...»

З віршів на двохстах сторінках книги, здається, можна б укласти своєрідний «дайджест» афоризмів на один рядок.

«Не одлюби свою тривогу ранню».

«Тож дай мені дійти і не зотліти».

«Мені здається - я живу завжди».

«Все життя - неначе озирання у минулий вік».

«Довіку не буде із мене раба».

«Один лиш час і має совість».

«Йди - мужній і сам себе помножуй».

За цими закликами, як і за багатьма віршами, ніби «диха» могутня постать Кобзаря, його незламний віщий дух.

«І жодній не корися владі» - ні, це не антирадянський бунт, я чую в цьому принцип свободи творчості, який відстоював Стус.

Такою ж, як у Шевченка, єдністю долі і творчості пронизаний життєвий шлях Стуса, - на цьому сходяться критики і літературознавці. А ми, читачі, лише тепер розуміємо, що гнаним із застійного болота тоталітарного суспільства Стус був за те, що одверто і безстрашно не приймав його лжеатмосфери, що не міг миритися з утисками гласності і демократії, з перекрученням принципів національної політики на Україні.

Народе мій, коли тобі

проститься крик передсмертний

і тяжка сльоза

розстріляних, замучених,

убитих

по соловках, сибірах,

магаданах?

Це нас з вами питає поет з потойбіччя. Що відповімо тому, хто з роду опришків, запорожців, гайдамак-борців за волелюбну Україну?

Як же багато в цій книзі болю таких гірких, як полин, віршів – протестів, зраних зойків чутливої душі, як ці рядки, як вірш «Отак живу, як мавпа серед мавп». А йому хотілося бути собою. Бо він не міг в силу натури і таланту бути серед тих, хто скручував дулю в кишені...

Але що можна було зробити спочатку на засланні, а потім за ґратами? «І тільки серце стугонить наперекір катам». Але й цього ми не чули, не бачили. Як і про академіка Сахарова, що за три роки до смерті Стуса, в 1982 написав лист на захист поета.

...Оновлення 60-х, нові утиски 70-х. Мое повоєнне покоління в більшості навіть не здогадувалось тоді про існування такої «хронології», що стала історичною градацією епохи. Ми кінчали школи, вузи. І мало не як закономірність сприймали рядки в біографіях поетів-класиків слово «заслання». І вчили напам'ять їхні вірші, написані в засланні, мов у романтичному будинку творчості... А в той же час наші сучасники мучились у тюрмах і таборах.

Це ж уже тепер про той час написав В. Базилевський:

Фальшивила, жебрала муза,

Небесну втрачаючи твердь.

А десь там законники

Стуса

Етапом погнали на смерть.

Ні в наших підручниках, ні в пресі тоді не було. І йшли ми з дипломами і без в життя, яке день і ніч славилось і оспівувалось як найщасливіше. І ми не знали, скільки інакомислячих дивилось тоді на це життя крізь ґрати. Серед них і В.Стус, якому пекло серце наше знелюднення, збайдужіння до всього рідного, що відсувалось на задвірки. Про що під страхом бути названим націоналістом і поповнити ряди заґратованих старались мовчати.

...Читаючи вірші, приходжу до висновку: так, як любив Україну Василь, можна любити лише втрачене назавжди. А він ще ж і вірив у повернення («І я гукну. І край мене почує»). В те поняття «край» входила і наша Кіровоградщина, де він трохи вчителював перед армією, і про яку, спасибі йому, так ніжно відгукнувся: «Там витеплів душею». Його тут досі пам'ятають учні і колеги, - про це писав уже й розповідав читачам В. Бондар. Чому? Мабуть, і є відповіддю на це його коротка «програма» з автобіографії для читачів: «Поет - це людина. Насамперед. А людина - це насамперед добродій». (Саме після цих слів народилась у мене ідея - видавати з друзями стінгазету «Палімпсести» - так називається розділ з найсильнішими віршами В.Стуса, а в перекладі - новий напис на пергаменті, з якого стерті старі письмена. І ось вже є перший випуск її - зі Стусовим епіграфом «І душу порятуй мені», з його віршами. Адже ми всі сьогодні то стираєм старі письмена, то пишемо нові. Це очищає душі. І може й нас наблизить до добродіїв...).

Поет самоспалення, поет вибухової перенапруги почуттів, поет трагедії і віри, поет нескінченного болю, - він притягує нині багатьох. (Поки я пишу цей відгук, вже п'ятеро читачів попросили почитати книжку...).

Небагато хто міг би «порадити» собі (і нам):

Шаленої тримайся муки

І так існує, бо це - життя.

Небагато хто здатен і скористатись з цієї поради, бо ж далеко не кожен у скруту живе болем народу і цим прирекає себе на смерть. (Та ще й як Стус у безіменній могилі під № 9!).

«І в смерті з рідним краєм поріднюсь». Поети завжди пророчать свій кінець. Так, Україна нещодавно прийняла в свою землю з Уралу тіло сина, підняте з могили №9. Дай Боже, щоб не тільки тіло, а й дух його безсмертя.

Нещодавно ми й наші читачі читали, слухали і говорили про життя В. Стуса, про його творчий подвиг на черговому засіданні громадсько-політичного клубу «Перевесло». Тим, хто вперше візьме в руки його поезію, мабуть, як і мені, може бути спочатку важкувато «вчитатись». Рваний ритм, неологізми і архаїзми, насиченість письма, і ніби клубок в горлі - згустки душевного болю у кожному вірші. Таке - не для «запійного» читання. Але як доймає воно високим духом помислів, крилатістю і жаром душі!

Сьогодні, коли в нас мало не щодня «Стрітєння» з новим літературним іменем, це - ім'я Василя Стуса - уперто викарбовується з-поміж інших табірників і емігрантів, репресованих і замовчуваних.

І я вірю, що згодом воно доповнить вагомий список добірної української літератури - список лауреатів Шевченківської премії. Жаль лише, що знову посмертно. Ох, ця зловісна прикмета нашого мирного часу...

Народне слово, 1991, 28 лютого

Про В. Сухомлинського
ДОБРИЙ ПОГЛЯД НА ДОБРИЙ СВІТ
Роздуми над книгою

Маленька дівчинка загубилась у великому місті.

- *Як звать твою маму? - питають люди.*
- *Мамочка.*
- *А які у неї очі: чорні, сині, сірі?*
- *У неї очі - найдобріші...*

Донька – першокласниця виписала цю казку з книги «Павлиські казки» (М., «Детская литература», 1979) і спробувала подарувати мені як власний твір. А при звинуваченні у «плагіаті» зізналась: «Просто я хочу, щоб і у тебе були добрі очі...»

Однією з головних умов успішного виховання гармонійно розвинутих дітей В. О. Сухомлинський вважав розвиток уміння пізнавати світ не тільки розумом, а й серцем, щоб вразлива дитяча душа все життя поповнювалась добротою, прагнула до творчості. Виявити в кожній дитині (а не в окремих здібних чи обдарованих) не тільки читача чи слухача, а й творця – це стало для нього справою всього життя, одним з його педагогічних відкриттів. Він не встиг науково обґрунтувати, узагальнити саме цей напрям своєї діяльності, але тисячі рукописних казок, що їх зберігає і поповнює архів Павлиської школи, - то найкраще підтвердження, що праця видатного педагога і його послідовників дала чудові плоди, що вона розбудила в кожній дитині чарівного птаха творчості, в якого вірив Учитель.

Павлиські казки звучать по радіо і телебаченню, виходять у періодиці, а тепер 86 кращих із них зібрано в книгу і перекладено на російську мову.

Нині ці колишні хлопчики і дівчатка закінчили школу, і хоча не стали вони ні поетами, ні казкарями, та працю кожного з них супроводить необхідний у кожній професії, в кожному ділі чарівний птах творчості...

У шість розділів згруповано казки за принципом тематичної спорідненості. Так, у першому - «Світ крізь синє скло» - казки про той цікавий, зворушливий, опоетизований дітьми світ природи, яким він постає крізь призму їхньої безмежної фантазії. «Тополина Пушинка» - це кілька казок, за жанром дуже близьких до байки. Казками про життя і клопоти звірів, птахів, рибок, комах - словом,

усіх тих, кого ми рідко помічаємо з висоти свого «дорослого становища», наповнений розділ «Як їжак став колочим». Саме по цьому розділу найкраще випробувати й саму методику Сухомлинського для складання казок дітьми, використавши психологічну особливість малих «чомучок» - доскіпуватись до всього, що нам, дорослим, здається само собою зрозумілим. Наприклад, тільки прочитає донька заголовок «Чому Синички з Дятлом подружились?» або «Чому Горобець Фіалку полюбив?», - книгу закриваємо і даємо волю власній фантазії. Появляються варіації на теми казки. Обоє захоплює ігровий момент: мене - новий поворот сюжету, а дочку - наскільки збігся наш варіант із книжковим...

Лукава вигадка, жарт, мудрість здивованої першим відкриттям чи якимось узагальненням відомих істин дитини проходять крізь усю книжку.

Найближчим і найдоступнішим джерелом для вгамування жаги пізнання є для дитини сім'я. Тому не випадковий у книзі розділ «Радість Горобчихи», що вмістив казки про спілкування і взаємозбагачення в сім'ї і старших, і молодших. А в заключному- «Про що не можна забувати!» - переважають героїко-патріотичні мотиви. Ось як виразно передала дитина почуття любові до Вітчизни в казці «Крихітка рідної землі». На крилі Ластівки, що полетіла у вирій, приліпилась грудочка землі, з якої було зроблене її гніздечко, і хоч як гарно було їй на березі чужого моря, а все ж запах цієї грудочки кликав додому, бо «ніщо так не пахне, як рідна земля».

Навіть серед дорослих стала крилатою фраза маленького помічника Феї з фільму «Попелюшка»; «Я ще не чарівник, я тільки вчусь»... Мабуть, нею можна охарактеризувати й творчість юних павлишан-казкарів, - усі вони вчаться бути чарівниками, мати добрі очі і добре серце, щоб пізнавати і любити світ природи, світ людей.

Хвилюючи, задушевну передмову, як слово вдячності вчителям маленьких авторів, і вчителів вчителів - В. О. Сухомлинському, написали до книги її упорядники К. Григор'єв та Б. Хандрос. Гарно проілюстрував її художник В. Давидов, - для дитини ж книга часто починається не зі слова, а саме з малюнка...

Є у збірці казка «Дві книги» - про книгу, яка завжди відпочивала на полицях, і про книгу, що постійно трудилася, хвилюючи то одного, то іншого читача. «Павлиські казки» - то книга-трудівниця. Вона весь час у мандрах, вона з нашими читачами - дітьми, батьками, вчителями. Хороша у неї дорога, щаслива - від одних до інших, від серця і до серця...

Молодий комунар, 1981, 23 червня

Про Тарковських **ПРО СІМ'Ю ТАРКОВСЬКИХ**

Рідкісні фотографії, зроблені в Єлисаветграді наприкінці минулого та на початку нинішнього століття, книжкові видання цього ж періоду привертають увагу читачів обласної наукової бібліотеки імені Д. Чижевського на виставці в її приміщенні.

Розповідають вони про батьківщину представників двох поколінь сім'ї Тарковських: поета Арсена Тарковського та його батька, народовольця Олександра Тарковського. Привертає увагу, зокрема, грубезний том «Систематический сборник постановлений Елисаветградской городской думы» за 1871-1903 роки. Цікаво, чи ще коли-небудь буде хто так дбайливо описувати історію нашого краю?..

Багато інформації дають і сторінки газети «Голос Юга» за 1913 рік. А поруч з ними - вірші А. Тарковського, присвячені цьому рубіжному для історії Росії року, дружні шаржі на тодішніх єлисаветградців, що були при владі, ліричні портрети сім'ї Тарковських, фотокадри з фільмів кінорежисера Андрія Тарковського і його статті з проблем режисури та кіномистецтва. Ще - книги

його батька - Арсенія Тарковського з автографами. Вони - з колекції обласної бібліотеки для дітей та юнацтва імені Гайдара та з особистої бібліотеки актора Олександра Гудалова.

З хвилюванням вчитуємося в рядки листа поета Тарковського до заслуженого артиста УРСР (нині покійного) Миколи Станіславського. В тому листі - ось такі щемливі слова, написані А. Тарковським у 1955 році: «Мне было очень грустно в Кировограде и я многого не узнавал, и душа моя тосковала... Но я понял, что на родине нужно бывать почаще ... иначе высыхаешь сердцем, и родина - наш город - хорошая причина для слез».

Чимало з представлених тут матеріалів ще ніколи не публікувалися. Їх люб'язно надав бібліотеці для експозиції фонд Андрія Тарковського, представники якого нещодавно провели для її читачів бесіду «за круглим столом».

Народне слово, 1992, 10 жовтня

Про Л.Тендюка

МЕРЕЖИВОМ ДАЛЬНІХ ДОРІГ

Увібравши снагу і чарівність землі тополину,

До побачення, поле, - мій отчий поріг,

Перша пристань, у світ від якої я лину!

Ці рядки, якими відкриває нову збірку поезій Леонід Тендюк, сприймаєш як запрошення до подорожі. Адже читач уже звик до того, що книги цього автора, як поетичні, так і прозові, - це своєрідні щоденники морських і сухопутних мандрів, написані щиро, з великим бажанням ознайомити нас із найцікавішими враженнями, показати, яке це щастя - пізнання нового, незвіданого.

Як і в попередній збірці - «Берег моєї землі» (К., «Радянський письменник, 1971), Л.Тендюк продовжує розвивати у своїй поезії багатогранну тему любові до рідної Вітчизни. Людині, зігритій цією любов'ю, не страшні ані шторми, ані життєві знегоди: «Я нездоланий, бо силу дає Батьківщина», - утверджує поет в одному з віршів. Вірність і відданість берегам радянської землі пронизують більшість віршів першої частини збірки - вони присвячені величній стихії моря - другому дому степовика. Ці почуття поет зважає найвищим виміром людського щастя:

І щастя більшого душі не треба -

В далекій плаванні, в краю чужому

Вітчизни рідної безсмертний промінь

Хай наді мною не гасне в небі!

Патріотам-матросам, учасникам Цусімської битви, похованим під чужим небом Японії, та Героям Радянського Союзу - розвідникові Ріхарду Зорге і поетові Мусі Джалілю - присвячує Л.Тендюк кращі вірші нової збірки.

Другій частині збірки умовно можна дати однойменну назву з віршем «До тебе, поле, знову я вернувся!». Не тільки втому від морських доріг, тугу за милим берегом, а й безмірну любов і ніжність приніс поет у дарунок степу, отчому дому, людям, серед яких виріс.

І забуває серце втому

Й полинну гіркоту журби,

Коли вертаєшся додому

Після далекої плавби...

А дім поета - то багата роботящими людьми і рясними врожаями степова нива.

Гімном їй з глибини вдячного серця поета линує рядки:

Виколісує нива добро -

З неї паша і зав'язь, і цвіт

І дорога на ракетодром,

І натхненної думки політ.

На жаль, окремим віршам нової збірки бракує того темпераменту, тих емоцій і почуттів, які з більшою силою діють на читача в попередній збірці «Берег моєї землі».

Вічний пошук нового, творчий неспокій - це поетичне кредо висловлює Леонід Тендюк у віршах «...У вічний бій!», «Легенда про Конго», «Щоб дух поезії не вчав».

Щоб дух поезії справді «не вчав», хочеться побажати поетові різноманітної тематики у власній та перекладацькій творчості, дальшого втілення нових поетичних форм, постійного утвердження індивідуального стилю.

Молодий комунар, 1976, 12 жовтня

ЛЕОНІД ТЕНДЮК.

Тиша, стривожена штормом.

К., «Молодь», 1976

Увібравши снагу і чарівність землі

тополину,

До побачення, поле,- мій отчий поріг,

Перша пристань, у світ від якої я лину!

Ці рядки, якими відкривається нова збірка поезій Леоніда Тендюка, сприймаєш як запрошення до подорожі. Адже читач уже звик до того, що книги цього автора, поетичні й прозові, - це своєрідні щоденники морських і сухопутних мандрів, написані щиро, з бажанням показати, яка то радість пізнавати нове, незвідане.

Свого часу П. Г. Тичина так охарактеризував творчість молодого поета: «І шторми, і вітри, і тісна, згуртована багатонаціональна сім'я моряків, і зустрічі з людьми на різних берегах, особливо гостре чуття Батьківщини далеко від неї - ось що формує його творчу душу, ось що формує його характер, збагачує його самого як художника і людину».

Як і в попередніх збірках, Л.Тендюк продовжує розвивати багатогранну тему любові до рідної Вітчизни. «Я нездоланий, бо силу дає Батьківщина», - утверджує поет. Саме вірність і відданість берегам рідної радянської землі звучить у більшості творів першої частини збірки, які в основному присвячені стихії моря, другого дому степовика. Ці почуття автор вважає найвищим виміром людського щастя:

І щастя більшого душі не треба -

В далекім плаванні, в краю

чужому

Вітчизни рідної безсмертний

племінь

Хай наді мною не гасне в небі!

(«Щоразу бачу»).

Друга частина книжки вміщує інтимну та пейзажну лірику. Умовно можна б дати їй назву вірша «До тебе, поле, знову я повернувся!» Не лише втому від морських доріг та тугу за милим берегом, а й безмежну любов і ніжність приніс поет у дарунок рідному степові, отчому дому, людям, серед яких виростав:

І забуває серце втому,

Й полинну гіркоту журби,

Коли вертаєшся додому

Після далекої плавби...

(«І забуває серце втому»)

Зацікавлять і спроби Л. Тендюка в художньому перекладі російської поезії. Він узяв близькі за тематикою вірші О. Прокоф'єва, В. Шошина, О. Лебедева та інших поетів.

Як позитивне, хочеться відзначити ще й те, що в новій збірці автор більше уваги надає пошукові нових для його творчості поетичних форм. Так, на мою думку вдало і виправдано звучить верлібр у творах «І вічний бій!», «Білі берези в Нагасакі», «Оповідь про вітер».

Але все ж недостатньо уваги звертає Л. Тендюк на римування, тому навіть у кращих за змістом віршах зустрічаються такі «споконвічні» рими, як «у полі- тополи», «голос - колос», «коси - покоси» тощо.

Дніпро, 1977, №9

ЩИРИЙ ГОЛОС ЛЮБОВІ

Давно знаючи Леоніда Тендюка як непосиду - мандрівника, я була трохи здивована його відповіддю на анкету «Літературної України» (1 січня 1980 р.). Здивувало не твердження, що життєвого матеріалу для творчості йому не бракує (Ще б пак - об'їздив мало не весь світ), а визначення джерела, яке постачає цей матеріал. «Кожен наш вчинок і крок на землі полишають одвічні зарубки в серці», - ось що, виходить, наснажує і збагачує поета, а не тільки романтика мандрів, екзотика далеких островів.

Так, без життєвого багажу у вигляді досвіду душі - нема письменника. А здобуває і використовує його кожен по- своєму.

Гортаючи нову книгу автора, пригадую зустріч з ним навесні 1975 року, у нашій бібліотеці. З яким безпосереднім захопленням, з яким щиросердим бажанням захопити і нас, присутніх, ділився він враженнями від побаченого, почутого, пережитого! Не тільки дитячі, а й наші очі світилися гордістю за земляка, вже на той час автора дев'яти книг...

І ось - нова, шістнадцята, а з поетичних - п'ята книга Леоніда Тендюка, випущена тиражем 16-тис. примірників (приблизно такий тираж усіх попередніх збірок, разом узятих).

Назва книги «Голос моря і степу» - поєднала дві основні теми, дві любові поета - поле і море. Сюди увійшли кращі твори з попередніх книжок: «Поле моє, полечко...» (1961), «Струмки народжуються в горах» (1964), «Берег моєї любові» (1974), «Тиша, стривожена штормом» (1976).

Прикро, що критика не дуже балувала Л. Тендюка своєю увагою, очікувально залишивши його «на околиці», як пише у передмові до книги Б. Олійник.

*Не з романтики звабливої
рідне йоле залишив я-
хай проллються мандри зливою
на пісенне переджнив'я.*

Так, «Голос моря і степу» можна вважати своєрідними «жнивими». Багато віршів подано в новій редакції, багатьом дано нову назву. Все це позитивно відбилось на підсумковій (письменникові щойно виповнилося п'ятдесят) збірці.

Помітити свято серед буднів дано не кожному, а вже відкрити його для нас – обов'язок поета. До кращих творів книги я б віднесла такі, як «Моя Одісея», «Степовий адмірал», «Пожнив'я», «Деся вітри шумлять, як навіжені», «Балада про деревце», «Танок», поеми «Гармошка» та «Степове інтермецо». Поета хвилюють передусім живі люди в конкретних проявах їхньої вдачі.

Зворушує в його творчості інтернаціональний мотив, переконливо звучать патріотичні почуття людини, що часто покидає Батьківщину:

*... про землю рідну, про її людей
виношую свою найкращу думу.*

З книги в книгу вдосконалює Л. Тендюк свою майстерність. Навіть там, де, здавалося б, уже сказано все, поет шукає і знаходить нові деталі, Більшість книг Л. Тендюка вийшла у видавництвах

«Веселка» і «Молодь». Адже кого, як не юних у першу чергу, розтривожать, покличуть у світ пізнання відкриті поетом істини про те, що «стоять планети на причалі, як пароплави у порту», де «світанок парусом бентежним рушає в даль, назустріч бурі».

Кіровоградська правда, 1981, 28 листопада

Про В.Терена
ВІКТОР ТЕРЕН.
Подих степу.

К.: Радянський письменник, 1982

В анотації до нової, четвертої поетичної книжки Віктора Терена написано: «Головне місце в новій книзі українського радянського поета Віктора Терена займають вірші про героїку подвигу радянського народу в роки Великої Вітчизняної війни...» На жаль, як це нерідко буває, анотація дезінформує читача. Якщо говорити про тематику віршів (бо за обсягом головне місце в книжці займає поема «Котигорошко»), то в ній переважають больові мотиви воєнного дитинства. Вони близькі й пам'ятні авторові, як і багатьом його ровесникам, чиє дитинство поранила Велика Вітчизняна.

Вірші зібрані в два розділи: «Подих степу» та «Дитинство і ненависть». Їх об'єднують ліричні роздуми сучасника над минулим і майбутнім людини. Автор не приховує свого ліричного «я», тому в образі вразливого сільського хлопчика з воєнного лихоліття, дитини з рано виявленими майже дорослими почуттями, ми впізнаємо біографію цілого покоління, дитинству якого присвятили кращі сторінки своєї прози Григор Тютюнник, Віктор Близнець, Чингіз Айтматов і багато інших.

Здавалося б, що може бути легшим, ніж писати про добре відоме й не раз художньо відтворене? Але кожен автор, паралельно второваному шляхові, повинен прокладати і свою власну стежину, яка мала б перед тим загальновідомим хоч одну перевагу чи принаду.

Власна «стежина» В. Терена в цій традиційній темі проглядає в тому, що він не просто поділився ще одним спогадом про війну, а переконливо показав моральну небезпеку, що її несла війна майбутнім поколінням. Це небезпека виродження органічно властивих дитинству почуттів добра й любові, захоплення світом. «Дитинство і ненависть» - сама назва циклу ніби волає про несумісність цих понять, які зблизила війна. Кілька вагомих, бо власне пережитих, деталей, - і перед читачем образ хлопчика, що «по крихті відщипує від просяного коржа», чії іграшки розмовляють про батькові рани, а воно, мале і озлоблене проти ворога, розстрілює із соняшникового автомата німецьких військовополонених... Та гуманізм, як основна риса радянських людей, сильніший за ненависть:

*Я б стріляв до сьогодні,
коли б не мама...
шкарубкою, лагідною долонею
вона визбирувала ненависть
з моїх насуплених бровенят.*

Трудове виховання починалось для дітей війни на городах і пастівнях разом з ревматизмом малих ноженят. А поняття про ціну хліба не стільки виховувалось, як набувалось, бо сім'ю «хлібом обшивала кравецька машинка матері», а лихий мірошник обміряв у сорок сьомому солдатських вдів... Безперечно, це не лише автобіографічний матеріал, а й гіркий досвід дітей воєнного покоління, яке виховувалось уроками самого життя - найгарантованішого вчителя.

Вірші ці сприймаються не просто як данина пам'яті, а й як утвердження моральних основ характеру нашого сучасника.

Проблемі становлення творчої особистості й ролі мистецтва в житті людини присвячена «віршована химерна українська казка, переписана у ХХ столітті», «Котигорошко». Гадаю, тут уже можна погодитися з оцінкою цієї поеми в анотації: «Цікава за сюжетом і манерою написання, створена на фольклорній основі, вона зачіпає гострі проблеми сучасності».

Перечитала поему й казку. Дійсно, вийшов цікавий «сплав». Орієнтуючись на фольклорний сюжет та на одну з яскравих стильових течій - «химерність» у сучасній українській прозі, В. Терен випробував цю течію в ліро-епічному жанрі. І, здається, це не лише новий стильовий варіант поеми, а й вдала спроба вийти за межі побутового відтворення життя для більш загального осмислення шляхів боротьби за ідейні переконання і духовну красу людини в різні часи. Досягає цього автор, створюючи типові не тільки для казкових, а й для нинішніх часів образи. Як і в казці, діляться вони на протилежні табори. Навколо головного героя-Котигорошка - поета, борця за людські ідеали - його друзі й однодумці: мати, кохана, колега і товариш Вернидуб, Горошина. Вони вірять у Котигорошка, кожен по-своєму підтримує його, допомагає боротись зі злом. А воно уособлене не тільки в образі Змія Горинича - покровителя дефіциту і спустошувача людських душ. Горошині - майбутньому Котигорошкові - довіряє автор завершити боротьбу з бездуховністю, утвердити високі ідеали життя.

Але, йдучи за фольклором, автор дещо прямолінійно протиставив добро і зло. Тому перемога добра видається не досить напруженою, особливо в момент кульмінації - поєдинку Котигорошка зі Змієм. Перемагає Змія поки що не сам Котигорошко, а вистраждана, живуча віками народна пісня, віра в яку надає сили й нашому герою в подальшій боротьбі з тим, «щоб між людьми не повелося змійства».

Загалом же захоплює динамічність сюжету поеми, гумор, іронія та ліричне забарвлення окремих епізодів. Цікавим здається й синтез ритмів, укралення прози, багатство мовних відтінків. Правда, часом мова оповідача не дуже відрізняється від персоніфікованої мови героїв. Але найстрашніше в літературі, як вважає один з героїв поеми - Вернидуб,- рядки, написані холодними руками. Цим поетові не дорікнеш. У В. Терена пристрасно пульсує ідея утвердження високої ролі мистецтва у споконвічній боротьбі поколінь за правду й красу людського життя, проти всього лихого.

Минулого року молодий поет став лауреатом премії імені О. Бойченка київської міської комсомольської організації. Вітаючи його від імені земляків, сподіваємось на нові поетичні здобутки й відкриття.

Дніпро, 1983, №2

Кіровоградська правда, 1982, 25 липня

ТРИВОГА І ОBOB'ЯЗОК

Мабуть, найпершим і найголовнішим обов'язком поета і поезії є тривога:

А куди вона кличе

сьогодні?

Що там - громи,

повені, вибухи, плачі?

І що нам брати -

заступи, сокири

прапори, транспаранти

Рупори, кисень, хліб?

...І сам Обов'язок

Чи здужає багато

зробити

Але, в порівнянні з віршами, поема справляє менш цілісне враження. Сам автор сказав про свій задум: «Хотілося мені показати в ній Опудала, такого собі індивідуума, що нахапався сяких-таких знань та інструкцій і повчас, повчас... А до землі треба ж підходити не з параграфами (було їх!), а з любов'ю, бо ж земля, коли вона поняття духовне, то вже стає і піснею, і Батьківщиною»...

Герой поеми - «антигерой» - горodne Опудало, «гоноровитий поучальник», «домашній любомудр» - хто не зустрічав таку категорію людей?

То гірко іронізуючи, то гнівно висміюючи, автор засуджує таких типів. Але не досить переконливо вдалось поету протиставити їм, збайдужілим до землі і роботи, роботящу сім'ю Тертишних. Можливо, більше сил і хисту віддав автор антигерою, тому на борця з ним (учителя Павла) залишилося менше? Бо образ цей вийшов дещо нечітким. Дивує його невпевненість у власній правоті. Лише в останньому монолозі переконуєшся, що, зрештою, Павло остаточно повірив у те, що є різні шляхи любові і відданості землі. Один з них - навчати цьому нові покоління. Якось не віриться, що в цьому можна було сумніватися, начитавшись «опудальських» трактатів...

Як і в попередній «химерній» поемі «Котигорошко», В. Терен багато уваги зосередив на формі: цікаво побудував твір композиційно, досяг сюжетного (але не психологічного) динамізму.

Поезію В. Терена постійно живить джерело народної творчості. Вона звучить в різних інтонаційних ключах, особливо вдаються автору розмовна і пісенна ритміка, мова творів збагачується завдяки використанню алегоричних, бурлескних прийомів. Як і раніше, поруч ідуть класичний вірш і верлібр і, здається, вони однаково органічні в ліриці В. Терена.

Про широту духовних інтересів і художні пристрасті Терена-перекладача свідчить цикл «Голоси друзів». Тут переклади творів таких різнопланових поетів як Т.Пономарьова, Я.Сіпаков, В.Некляєв, А. Малдоніс, А. Родрігес.

Кожен з нас шукає в поезії відлуння власної душі. Мене приваблює в книгах В. Терена гранична відвертість, значимість почуттів, невтомний дух пошуку.

Кіровоградська правда, 1984, 10 червня

ЩО ЦІКАВИТЬ «ПИТАЛИКІВ»?

Глянула і захотілось одразу купити дитячу книжечку «Так весело малюється» (К., Веселка, 1987) з життєрадісною обкладинкою, на якій веселоокий хлопчик з малюнком у руках, а перед ним - глядач - розумний цуцик. Навколо ж них - «творча лабораторія»: олівці, пензлики, фарби...

Купила, прочитала сину і пораділа разом з ним: гарний подарунок нашим дітям зробили поет, наш земляк Віктор Терен, і художниця Лариса Гармиза.

Це вдруге «дорослий» поет В.Терен звернувся до найменших читачів: позаминулого року вийшла його поема-казка «Котилася горошина».

Нова книжка теж жвава, дотепна і повчальна в гарному розумінні цього слова. Всього десять віршів у ній (а на більше у малого читача-слухача ще й уваги не вистачить!) і мало не вдвічі більше малюнків, які чудово гармонують з віршами, будять дитячу уяву. Особливо приємно радує в цих віршах те, що автор якось особливо бережно знайомить дошкільнят з великим і складним світом, де на кожному кроці - живе створіння: куцик, квітка, стеблинка, звірятко... Як лагідно і проникливо вчить поет любити і берегти все це, трудитись, щоб життя ставало ще милішим, багатшим, теплішим:

Тому так весело

малюється,

Бо стільки сонця

і тепла!

Бо всі - усі навколо трудяться -

І птах, і річка,

і бджола.

Ось і герой одного з віршів радіє з цього і весело малює цей прекрасний світ. А герой іншого вірша приносить подвійну користь: допомагаючи мамі полоти город, заодно з виполотого бур'яну будує хатку для їжачка.

Багато хто з маленьких допитливих і цікавих читачів, яких ми часто називаємо «чомучками», впізнають себе в героях вірша «Питалики», які хочуть про все-все дізнатися. Інші - вивчать «Швидкомовку». Ще хтось запам'ятає, що квітка цвіте тому, що синичка її поливала, отож і собі дбатиме про квітничок, як ця синичка з книжки, бо приклад для дітей - найефективніший засіб виховання.

Слухаючи вірші В.Терена, діти обов'язково по-новому побачать і відчують навколишню красу. Для цього й існує чарівне поетичне слово. Це воно перетворило голівку соняха на парасолу від дощу і помітило бабину хату - м'ятою багатою. Воно ж допоможе «питаликам» подумати над тим, «чому в дуплі зітхає темрява».

Почитайте ці вірші разом з дітьми, роздивіться казкові малюнки, дайте відповідь на дитячі «а чому?» - і ваші малі «питалики» стануть від цього чутливішими, розумнішими, добрішими. А хіба ж не такими ви прагнете їх виховати? Цього ж хочуть і поет, і художник.

Кіровоградська правда, 1987, 29 травня

БЕРЕГТИМЕМ, ЯК МАТИ ДИТИНУ

Хочеться мені розповісти вам про талановитого чоловіка родом з нашого Павлиша, а нині - киянина, який недавно був гостем нашого міста. Про поета, прозаїка, публіциста, чий виступи за незалежну Україну ми цього року часто чули і по радіо, і в пресі читали. Це - Віктор Терен.

Як час летить невпинно! Ще ж наче зовсім недавно я писала відгуки і рецензії на книги молодого поета, а вже й постукав до Терена на поріг золотий ювілей... Нещодавно читала його вірші на зустрічі з учнями НСШ № 12 на Завадівці, розкрила книгу «Подих степу», питаю: «Читали поему «Котигорошко»?» - «Читали».

Що зроблено поетом за цей час?

Сім поетичних збірок для дорослого читача, а восьма вийшла в Москві, в перекладі російською. Видрукував Віктор Терен, один із учнів Сухомлинського, і кілька симпатичних дитячих книжок - прози і поезії. Відчувається в них і добра наука нашого славного вчителя, і любов до дітей та глибоке розуміння їхнього загадкового світу. Тому й знають його молоді, юні земляки.

Але зараз я хочу познайомити вас не з його громадською діяльністю і не з творчістю для дітей, а з кількома зразками його віршів, яких так рясно вродило минулого, ювілейного для нього, року на сторінках газет і журналів України.

Не раз у читацьких аудиторіях читала його поезію і завжди відчувала повне її розуміння. Пише Терен десь у двох руслах - традиційно, але останнім часом все частіше - верлібрами, тобто віршами, вільними від усталених канонів, таких як ритм, рима, стилістика, розділові знаки. Що ж, слава Богу, плюралізм завойовує право на вибір і в поетичній формі.

Щодо змісту, то ясно, що й свободу слова у нас в Конституції було лише декларовано. Інакше вірш Терена, присвячений поету Володимирі Підпалому, з'явився б на наші очі ще тоді, коли був написаний - в 1973 році, а не минулого року, у сьомому номері журналу «Дзвін». Бо страшний був своєю відвертістю для існуючої влади оцінкою нашого життя:

*Бо в Києві така вже темінь,
Суди, розправи ні за гріш.
І на партійному рентгені
До буквочки просвітять вірш.*

А «служка»! З досвідом! Потрійна!

Уже не вірши і собі –

Ще тільки мовиш «Україна»,

А вже відлунює «Сибір».

Я виступала нещодавно, вже в незалежній Україні, на батьківщині Віктора Терена, в Онуфріївці, з оглядом поезії української діаспори, про яку ми донедавна і сном-духом нічого не знали. Але одна жінка все ж пробувала відстояти наше щасливе минуле. «Не знаю, каже, як де, а в нас тут, в Онуфріївці, нічого ніхто не забороняв, усе можна було читати і співати». Не стала я заперечувати, бо відчувалось - стійка упевненість така від незнання того, що читати ми могли те, що дозволено було друкувати. Інакше не відкривали б ми Винниченка для себе, і Стуса, і Яра Славутича, і сотні інших нових, закреслених в українській літературі імен. А щодо того, що співати можна було все - теж дивно. Невже моє покоління «Червону калину» та «Ще не вмерла Україна» не вперше тепер почуло, та й досі ще не всі знають? Що ті гімни стоячи годиться співати і слухати. Нині згадую, як аргументовано і переконливо агітував земляків Віктор Терен напередодні референдуму у «Кіровоградській правді» - віддати свої голоси за вільну державу - Україну.

І ні слідочка аніде.

Ані шелесне».

А Україна жде і жде

Коли воскресне.

Ці рядочки були опубліковані влітку, а торували вони вірний шлях до нашої свободи, утвердженої на порозі зими.

Навіть моя мама, сімдесятилітня вчителька з Чернігівщини, яка ще 1991 р. з острахом слухала з моїх вуст пропаганду за незалежність і боялась тих слів, як ворожих у рідній хаті, нарешті зрозуміла, що історія повернулася до України обличчям, і що не тільки ми самі себе таки визнали державним народом, а й інші держави світу. Потім одержала від неї лист, де пише, що все село проголосувало за Україну. Ще в тому листі був її вірш, на пам'ять онукам з отакими безхитрісними, чуйними і радісними рядками:

Республіка наша - прекрасна й безмежна

Нарешті ти стала таки незалежна!

Радіють із того дорослі і діти

і палко тебе обіцяють любити.

Тебе заквітчаєм, як гільце в калину,

тебе берегтимем, як мати дитину...

Отака - синівська до України струменіє і у віршах Віктора Терена:

Там, де висячі тераси -

Все далина, далина,

Київ, Полтава, Черкаси -

Рідні святі імена,

- пише він у вірші «Є ще куди повертатись». Про трагічну долю народу - його вірші «Абетка» і «Кравець», «Тарасова шапка», «Пам'яті Василя Діденка»:

Така наша доля похмура -

мотузку над нами трима!

Одні божеволіли в тюрмах,

а Іншим - і воля - тюрма!

І однією із найжахливіших сторінок цієї історії, написаної вже «при нас», став Чорнобиль. Боляче читати вірш Терена «Переселення з Народичів». У тому вірші - криниця біжить услід за

поїздом, благаючи людей і її забрати з собою із смертельної зони. І закінчується він не менш трагічно: люди приїжджають у таврійські степи, де на горизонті знов маячить АЕС. І гірко зітхають: значить, будем, як дома...

І все ж поезія В. Терена вселяє оптимізм. Бо без нього - як рости і міцніти державі?

*Що ж ми за люди, щоб без
проміння*

в теплий і темний ховатись

куток? -

питає він нас. І сам захищає і підбадьорює зневірених у всьому:

Нас - непочата ріка шерехка,

тих, що боялися вітру і зради.

Крові не хочемо, хочемо правди,

Кров спалахне на дівочих щоках.

День аж засліпить, як білий офсет,

Гляне сльозою глибока зіниця -

рушимо, рушим! Лише б не

спиниться -

воля, свобода більше, ніж все.

Те, що більше, ніж все,

Ми здобули нині без крові.

А далі давайте будуватимемо і дбатимемо, щоб, крім волі й свободи, мати таки все. І наснажуватимемось високим словом поезії на добрі діла.

Кіровоградська правда, 1992, 22 серпня

Про С.Тимко

З ПИСАНОЇ ТОРБИ СВІТЛАНИ ТИМКО

Світлану Тимко знаю заочно, за її гуморесками, які приходили поштою ще у 80-90рр. минулого століття у газету «Молодий комунар». Там я позаштатно допомагала Валерію Гончаренку, нашому керівникові молодіжної літстудії «Сівач», розбирати завали щедрої тоді літературної пошти, відбираючи перли для літсторінки «Гроно» та гумористичних «Вітряк» і «П'яте колесо», а також у рубрику «Заочна студія «Сівач», куди я писала огляди цієї пошти, які склалися переважно із того, що не могло потрапити до названих сторінок.

На них засівалось літературне «зерно», а сюди йшов відсів –«полова». Але щоб не відвадити читачів, не образити початківців (хоч і сама ж була такою) я старалась із рукописів таких «відтручених» авторів вибрати хоч строфу, рядок, слово, образ, аби вже хоч тільки прізвище в газеті згадувалось. Після цього в «Комунар», як в Юрмалу, знов приходила «нова хвиля» листів.

Хтозна, може, часом, я робила цим дописувачам ведмежу послугу, яка сприяла розквіту графоманства? Але такі вперто-невтомні, наполегливі таланти з народу, як С.Тимко все писали і друкувались. Схвалювали ті окремі публікації і В. Бондар, і П. Селецький, і «сам» В. Гончаренко. А я знов розгрібала гімалаї листів та готувала авторам у міру толерантні відповіді, типу: «те-то і те-то Вам непогано вдається, але от того-то –не вистачає, або й духу нема. Так що, побільше читайте справжніх класиків і сучасників, набирайтесь розуму й Божого дару, приїздіть у «Сівач», передплачуйте нашу газету і т.д. Ждем Ваших нових «шедеврів». І «шедеври» не барились... А нас, початківців, до Дня преси (5.05) запрошували в редакцію, дякували за зв'язок з газетою, «семінарили», нагороджували, як і годилось, грамотами. Золоті були часи для розвою «Красного

писемництва»! (Так любив повторювати наш «бос» і «шеф» – мусянжово-рахманний і пристрасний Валерій Гончаренко.)

Ось у такому середовищі змолоду відточувала Світлана Тимко і своє перо.

Але це – приказка, а «казка» – у новій її книзі. Зазирніть мерщій у зміст. Ви там знайдете трохи більш, як півсотні гуморесок. Частина з них створена ніби в новому жанрі не то сатиричного гумору, не то гумористичної сатири. Бо вміє Світлана Тимко з народною лукавинкою писати про серйозне, здобрюючи гумореску насмішкою, періодично успішно граючи то роль своїх, «пропісочених героїв, то роль авторки-коментарки. Гострий погляд її виловлює не зовсім звичні, а свіженькі вади окремих людей, перо «виколупує» з буття і побуту окремі смішні (а то й шкідливі!) риси в наших діях, вчинках, помислах, поведінці, зовнішності. Але крізь це хмаровиння все ж проглядає сонячне майбутнє.

Гумор – ментальна риса українців. Коли читаєш С.Тимко, мимоволі згадуєш славу галерею наших пересмішників: С Руданського, О. Вишню, О.Ковіньку, М.Годованця, С.Олійника, Б.Чамлая, П.Глазового. А олександрівське «троно» особливо веселе, бо тут гуморять: А. Кримський, А. Курганський, В.Краєвський, В.Шевченко. Гумористичне «полум'я» нині розводять жінка. Тепер і ми коло нього грітимемось.

Від добрих учителів за перо авторки зачепились кращі риси. А щодо змісту – то в цій книзі ви знайдете гумористично-плачевну історію України за 20-річчя її незалежності. «Повезло» потрапити в тенета цієї гіркої правди і нардепам, і їх різновиду – «тушкам», і варіантам владних «реформ», і розмаїтим зразкам кризи...

Шахраї та злодії, пройдисвіти, ледарі, алкоголіки, брехунці, жебраки поневолі, «дзвонарі від влади», «історичні міняйли», - серед «героїв» – їхні імена.

Збірка інформативно насичена, як підручник. Дізнаєтесь із неї, про все, що турбує нас, пересічних і непересічних. Наприклад, буде чи ні кінець світу; про що дбають майбутні даїшники; як позбутись песимізму; хто, як і на кого працює і що з того має. Почерпнете чимало й намотаєте на вус. Дивись, пригодиться у житейських бувальцях, у центрі України і на її велетнях. Наближені до народних анекдотів гуморески С.Тимко дарують нам науку, подану через гумористичний майстер-клас того, як не треба жити.

Візьміть із писаної торби С. Тимко ці знання в дорогу. Адже все, що знаєш і вмієш, за плечима не носити.

Передмова до книги С.Тимко «Гірку правду не купиш: віршовані та прозові гуморески». – Кіровоград, Лисенко В.Ф.

Про С.Ткаченка

ХТОСЬ НА КАНАРИ, А ВІН - НА КАЙНАРУ

Про третю поетичну книгу „Храм Дани” нашого земляка Сергія Ткаченка (вірші та переклади), видану у видавництві „Ятрань” в Києві, досі ще мало знають в краю його дитинства. У Степовій Елладі, куди він щороку летить у відпустку з Нью-Йорка, де вже півтора десятка років працює в секретаріаті ООН. Хтось – на Канари, а він на Кайнару – річку дитинства, що губиться в степах, але не в пам'яті поета.

Книга „Храм Дани” має стримано-шляхетно-ошатний класичний вигляд, чи, швидше, неокласичний. Такою вона побачила світ завдяки художньо-графічному оформленню Миколи Стратилата та оригінал-макету Павла Щегельського. Віє не дуже модним у новітні часи (а дарма!) вічним родинним теплом від портретів матері й батька автора. Останній особливо вражає глибиною символіки: він ніби вмонтований у стіну сільської хати, де над вікнами споконвіку, прибрані рушниками, висіли портрети предків.

Отже, відкриваємо книгу. Перша дата під віршем „Замість прологу” – 4.06.2001. Київ” свідчить, що книга зароджувалась у рік 10-річчя Незалежності України. З анотації дізнаємось, що вірші ці переважно писані в США – протягом кількох останніх років, тобто на початку третього тисячоліття. В них (досить традиційні) роздуми про долю України – тепер і в ретроспекції. А далі вже – цікавіше, те, у що рідко вникає сучасний поет – чоловік – доля української жінки-Берегині. (Невже ж не перевелись лицарі? – полохливо думає читачка-жінка...).

Радує й те, що він оно який поліглот, наш земляк: переклав поетів Англії, Ірландії, Іспанії, Німеччини, Польщі, Франції, Канади, Мексики, США та Австралії. Отаке-то вже точно – рідкість у сучасних книгах сучасних поетів, які переважно заявляють власними творами про самодостатність (чи обмеженість?).

Приводом для поетичних роздумів і констатацій С.Ткаченка стає життя у багатовимірних його проявах: то смерть поета Забаштанського, то політичні новини, то читання і нові факти, спогади про предків і найболючіша нота: крізь ці пласти спогадів поет часом бачить схожість нащадків-українців не зі Святославом, Мазепою чи Богданом, а з безіменним москалем, Кочубеєм чи Батием. І напрошується вирок:

*Допоки в варварстві живемо ми – допоти
Не витягнути нам з багна й лайна чоботи.*

Розділ, що ятрить душу гіркою правдою про незалежну Україну, закінчується „Баладою про голочанські дуби”. З присвятою Батькові (і Матір-слова ці поет пише, як Бога, з великої літери). Історичний факт про те, як з урочища Голочого на Голованівщині в повоєнні роки вирізали 500-700-літні дуби і відправили в Англію на меблі, звучить поетичним реквіємом дубам-захисникам від орди, татар, ляхів, москалів, меблі з яких стали натхненням для багатьох митців Англії (так хочеться вірити, що це – не художній домисел!).

Другий розділ – „Портрети сучасників”. На жаль, чомусь у моїх сучасників-поетів геть відмирає ця риса – захоплення конкретними людьми та їх справами й подвигами, як у журналістиці майже вмер головний жанр – нарис. А тут – гай-розмай такої данини захоплення, вдячності, радості, гордості – за великих і... середніх українців, які впали поету в око. Імена викликають негайне бажання заритись у фонди краєзнавчої літератури обласної наукової бібліотеки ім.Чижевського і вишукувати там прізвища тих, кому присвячені вірші.

Даремно в кінці цього епістолярію автор самокритично вигукує „Все більше писар я, все менше я козак”. Ні, той, хто матір’ю зве Січ, а батьком – степ, таки козак!

Розділ „Ностальгія” незвично сентиментальний. Я й не думала, що ще є чоловіки-поети, що не просто пам’ятають, - оспівують перші сердечні порухи, що припадають на піонерську й комсомольську пору. Але добре, що, знаючи: „поїздки в юність – небезпечна штука”, поет іде на цю небезпеку і дарує нам щедрі хвилі цнотливої лірики.

Читаючи через рядок Голованівські топоніми, думаєш жартома, чи не виокремити б оці сонети в окремих жанр „краєзнавчий сонет” С.Ткаченка. Такого ж більш нема ні в кого. Тож виникає спокуса: а що якби кожен сільський поет, подібно до нього, задався метою: увічнити свої села, урочища, ліси, ріки, кутки в поезії, сповиваючи ті рядки безмірною любов’ю? Тоді, може, менше було б покинутих хат у наших Дернівках, Коржах, Свірневих та й неперспективних чи й безперспективних сіл?

*Я, вічний мандрівець,
в душі тягнуць туди,
Де пуп Землі – й моя зарита пуповина;
Моя судьба в той край
мене вернуть повинна-*

*Там ждуть мене давно
найкращі дні й труди.*

„Храм Дани” – четвертий розділ показує нову грань поета – еротичне відчуття любові. Аби заокруглити гострі ці почуття, автор періодично цнотливо ховається за гумор та самоіронію. Однозначно підтримую авторську позицію в цій «пляжній» ліриці: все це дуже потрібно, особливо «в буденщині, процвілії і нудній» - аби зробити її іншою, де можна таки «бачити красу у всьому, перш за все – в людському тілі».

Але не був би поет поетом, якби не спробував ту красу особливо оспівувати, - так буває в екстазі захоплення, коли й стільчик, на якому сидить кохана після душу, бачиться як літера „П”...

Мандрівний цикл кличе освоювати дива й красоти й постаті України. Це добре, що забутий прозовий жанр „Дорожні нотатки” С.Ткаченко тепер відроджує у вигляді сонет арію.

Коли дійшла до перекладів „Далекий відгомін”, я вже знала, якого С.Ткаченка я там зустріну: розважливого і схвильованого патріота, веселого мандрівника, зацікавленого красзнавця, любителя любовей і насолод. І я його зустріла: у віршах класиків з глибин XIII-XX століть - з Європи, Азії, Америки, Австралії. У побратимів і посестер автор відшукує близьке, дороге, споріднене. А ще – народну мудрість, гумор та – новинка – пісенність.

А тепер - слово про автора. Народився С.Ткаченко 15 травня 1951 року в с. Ново-Шепеличі Чорнобильського району на Київщині. Дитинство пройшло у Голованівському та Ульяновському районах на Кіровоградщині. Закінчив Київський держуніверситет ім.Т.Шевченка (романо-германська філологія). Служив перекладачем на флоті, викладав англійську мову у Київському педінституті іноземних мов, кандидат філологічних наук. Перекладає з англійської, французької та іспанської мов поетів. Автор книг поезій і перекладів: „Сповідь правнука сільського писаря” (К., 2000) та „Ужинок осіннього поля” (К., 2001). Головний редактор журналу „Ятрань”.

Спасибі, що й ми переступили поріг древньої язичницької богині Дани, яка у парі з богом Вогню народила Всесвіт і нас у ньому. Спонука, причастя, каяття, усвідомлення себе як сонцепоклонниці і теж патріотки, яка ностальгує за Україною, живучи в ній, відбулось. Жаль, не знаю мов, тож перекладам вірю інтуїтивно, заодно й редакторці Тетяні Цегельській та відвертій передмові Лесі Степовички. Після „Храму” захотілось (ні, не в Нью-Йорк) – у „Ятрань” і на Ятрань, на Кайнару.

Кіровоградська правда, 2009, 17 лютого

Про Й.Фиштика

РОЗСИП ДОБРО В ЛЮДСЬКІ СЕРЦЯ

Із творчістю Йосипа Фиштика, якого досі знала як поета-пісняра, я ближче познайомилась у Трускавці, прочитавши його книжку „Вітаюся зі світом”.

Видання зацікавило мене з перших сторінок нестандартною формою трансляції особистих думок і почуттів. По-моєму, автор веде свій пошук між усталеною вже в поезії традицією і новаторством. Йосип Фиштик експериментує між підсвідомим потоком асоціацій, що ллються переважно верлібром у західноєвропейській поезії, і чіткими прозоро-лаконічними медитаціями, характерними для східної поезії – китайської, японської. В той же час – не від невмілості, а свідомо якісь частини, моменти вірша автор робить ритмічними і римованими, тобто вкраплює національно-пісенну традицію.

Знайомилась із поезіями з насолодою, з тремкою сповіддю митця. Огляд стихії поетичного господарства дав такий логічний результат: вразили „Зі мною небо голубе“, „В собі роздмухую вогонь“, „Свою відшукую вину“, „Відкіль тече сльоза“, „Може, Бог дасть весну“, „Серця цвіт“. Уже з назв цих розділів вимальовуються головні розгалуження внутрішнього світу поета. Це задуманий

діалог людини із загальнолюдським світом, що вдало, гадаю, винесено в саму назву книги – „Вітаюся зі світом“.

Розгорнімо книгу і вдумаймося у своєрідний епіграф-благословення отця чину Святого Василя Великого Віталія Дудкевича з Риму, яке починається словами: „Ніщо так не звеличує людину, як блиск чистоти її серця...“ Добре, що автор не побоявся того, боцімто його можуть звинуватити у манії звеличення. Адже і моє, і ваші серця у миті сердечного чистого блиску підносять нас на вищу щабельку людського буття, виокремлюючи нашу пульсуючу душу з натовпу сірої буденності. А хіба не це – одне із завдань поезії? Як же звеличують людину вірші Й.Фиштика?

Перший вірш „Небесний храм“ є тихою прелюдією, несміливим запрошенням туди, де дотик „хай голосом буде душі“ і де поет просить Сонце захистити нас „від смутку, що падає на плід“. При звучанні цієї прелюдії здавалося мені, що віршам акомпанують тичининські арфи і сонячні кларнети... До речі, саме музичність і живописність – постійні співавтори поета, саме завдяки їм народжується чар слова.

Більшості віршів Й.Фиштика властиве вселюдське бачення, такі вірші міг би написати представник будь-якої нації і народу. Але є в нього вірші кривніші (і в них – він сильніший), які мають чіткі національні корені. Це прекрасна поетична казка „За народними мотивами“, назва якої, правда, не вдала, бо то швидше джерело замислу. Це і відверто біографічні вірші: „Я з гір зійшов“, „Моє дитинство“ (дещо обірваний твір на півслові), і публіцистичні: „За чистоту, боцімто, рідної мови...“, „Немов безкрає море“, „Цілую ружі...“

Цікаво прослідкувати за поведінкою поета в його робітні. Що його надихає, стає поштовхом до вірша? Найперше - уважність, спостережливість, зосередженість на деталях буття. Ось вірш «Біля вікна світла більше», далі ця деталь стає образнішою: „Посвітлішає в душі, мов у жнива від гарячого хліба“. Хтось би й не помітив, що „голуб перейшов дорогу“, а у поета – з тої доброї прикмети народжується вірш.

Якщо „покопатися“ у віршах, то можна назбирати матеріалу для авторського портрета. Рядки з різних віршів намалюють нам людину добру, чуйну, совісливу, скромну, роботящу, яка вічно прагне до самовдосконалення.

Здається, писано-переписано про поезію. Але Й.Фиштик знаходить у тому вирі своє бачення Слова – холодного і гарячого: „Слово, мов трава приморожена“, „Рядки мої, як руки при родинному вогні зігрті“. Силу слова поет уміє відчутити навіть тоді, коли воно – німе: „Занімівши, слово не здавалось – і сльозою на устах зосталось“.

На жаль, не виправдано малим, зважаючи на зрілий вік автора, виявився останній розділ, інтимної лірики – „Серця цвіт“. Це рядки, мабуть, написані „в той день, коли лебідь проплива між хвилями пісень“. Ну, але що ж, автор більше тяжіє у своїх віршах не до інтимної сповідальності, а до філософського осмислення світу.

Що ж залишилося в душі після „Вітання зі світом“ Й.Фиштика? Просвітління, тонше відчуття кожної хвилини буття, щемне усвідомлення скороминушності блаженства нашого у вічній колісці між небом і землею. Додалось віри, надії і упевненості в тому, що:

*Будем по правді жити –
Доживем до любові.*

Франкова криниця, №54, 7 грудня, 1996 (Трускавець, Львівщина)

Про І.Франка
ХТО ПРИМУСИТЬ НАС ЖИТИ ПО – СПРАВЖНЬОМУ?
(Франко у моєму житті)

Есе

Маю велику радість: мій онук Данилко – першокласник - уміє і любить читати. Трирічним він уперше побував у Трускавці. З того першого візиту залишились мерехтливі, ледве усвідомлені спогади про бювет, курортний парк, кінну карету, яка його катала, чудовий ландшафтний парк із українською старовиною біля санаторію «Карпати»...Нині – у майже 8 років він гордо чимчикує Трускавцем, який так неймовірно покрасивішав, обновився, розбагатів. Милуємось західною архітектурою старих і нових вілл та санаторіїв, читаємо вивіски. Одна з них - на книгарні «Франкова криниця» - викликає запитання і відповіді, роздуми, згадки – про перше знайомство з Франком.

- Бабусю, а Франко – це той, хто «Лиса Микиту» написав? – Онуку читала я цю казку, виставу за нею він бачив удома – в Кіровоградському академічному музично-драматичному театрі ім.М.Л.Кропивницького. (Мала вона великий успіх на Всеукраїнському фестивалі театрального мистецтва, присвяченому 150-річчю з дня народження Франка). Тоді він ще був дошкільням. Але ми вже почитували «Грицеву науку» Франка, яку я купила обом онукам на виріст – Данилкові і Єві, яка ще лише вчиться говорити.

Але ж, як добре дарувати дітям те, що любиш сам, або тим більше, чого не встиг долюбити. Даруючи, віриш може, хоч вони долюблять.

- Бабусю, а ти була на Франковій стежці? – радісно закричав 7-річний онук Данилко, - ми з мамою там пройшли!

Ось радісний приклад того, коли не ти, а твої діти й онуки запрошують до відкриття...

Тоді, як я тут відпочивала - в санаторії «Карпати», цього дива ще не було – Франкової стежки «Зів'яле листя» із сімома дерев'яними скульптурами – ілюстраціями львів'янина Романа Петрука до залапахущих рядків франкової драми, - вирізьблених на гранітних дошках, закріплених на уламках його рідних Карпат. Такого теренкуру - впевнена – ніде в світі нема! Спасибі, що задумав і втілює його інженер – будівельник Володимир Кушнір, мабуть, поет в душі.

Поки я гостювала в редакції «Франкової криниці», заснованої В.Чорноволом в час його губернаторства у Львові. А нині в редакції – чергова фінансова криза, як і в 2003р., - знову облрада кинула франківців напризволяще на виживання після того, як якась п. Н. Джулай довела редакцію до ручки, посадивши в боргову зарплатну яму.

З прикрістю слухала сповідь нового редактора – Андрія Говіщака. (Мій приятель, його попередник Ігор Сусюк, виявилось помер). То була наша остання зустріч. І добре, що я встигла хоч словом тоді підтримати газету. Тим часом мій онук уперше сам читав Франка...

Пройшла і я слідами «Зів'ялого листя» і згадала не лише франкову, знану з романа Р.Горака «Тричі мені явилася любов», а й свою – першу, яка освідчувалась тут – у Стрийському парку.

Адже як справедливо сказав Екзюпері про найвищу радість – людське спілкування! І як чудово уточнила варіанти цієї радості колишній посол колишнього Союзу Олександра Колонтай: «Є три цінності в житті: спілкування з дітьми, з природою і з близькими, співзвучними тобі співбесідниками».

...У Трускавці, в пансіонаті письменників «Нафтуся» я вже вп'яте насолоджуюсь цими трьома цінностями – живучи тут з донькою та онуком.

... Як правило, ми вчимо своїх дітей і онуків саме тому, що вміємо, знаємо, любимо. А як інакше? Правда, робити це все важче, бо системи заохочень, стимулів, категоричних заборон та рекомендацій у нас і наших пращурів були такими, що сьогодні багатьом незрозуміло: як це – книга, вистава – найкращий дарунок? Як читання і слухання книг може бути найулюбленішим відпочинком?

... Згадую, як це було півстоліття тому. Сільська дерев'яна хата – без електрики ще на печі – пікна діжка, на ній – керосинова лампа, а у мами-вчительки в руках – то книга, то вишивка, то пісня – в устах. І часто читаємо то Шевченка, то Пушкіна, то Франка. І я захоплено вірю, що в часи «Лиса

Микити» всі звірі говорили, а слухаючи франківську «Історію кожуха», сидячи на старому бабусиному кожусі, підозрюю, що ця історія («Був собі кожух...») – саме про наш.

... З приходом у життя першої любові – незграбної, соромливої, колючої – знов прийшло особисте усвідомлення (окрім шкільних хрестоматійних творів, серед яких особливо любила «Вічний революціонер» та «Захар Беркут») цінності Франкового слова – разом з його піснею «Ой ти дівчино, з горіха зерня», яку співала зі сцени та шкільна любов, вірилося, для мене.

А ще западав у душу Франко, коли довгими зимовими вечорами – ми ще без телевізора – припадали з мамою до радіоприймача і не раз із завмиранням слухали Франкове «Украдене щастя».

Так непомітно і прописався в душі Іван Якович, красень у вишиванці, чії саме такі вишивані та різьблені портрети, створені народними умільцями, найчастіше бачу на виставках. Маю кілька його книг у домашній бібліотеці, в т.ч. одна – столітня, ровесниця моєї першої маленької сільської школи на Поліссі.

Із задоволенням, як бібліограф і методист, працюючи в наукових бібліотеках Дніпропетровська та Кіровограда, створювала методичні та бібліографічні посібники про життя та творчість Франка, поринаючи в його поезію, прозу, драматургію, листування.

А коли у 2000р. видавала збірку своїх віршів, як ложка до обіду попався на очі рядок Франка – чудове самовизначення творчості: «Кожда пісня моя – віку мого день». Так книжка одержала назву - другу половину цієї цитати – «Віку мого день», бо була вона тридцятирічним лірично-пісенним літописом життя. Ще для декого ця знакова назва запала в душу: моя бібліотека – Кіровоградська обласна наукова ім.Д.І.Чижевського так само назвала і бібліографічний покажчик до мого 55-річчя та 40-річчя творчості.

А потім і відомий на Кіровоградщині пісняр Олександр Лазарев створив пісню з такою ж назвою...

Отак і живе, кочуючи від творця до творця, Франкове слово, бо воно – криниця.

Про це ж чула і говорила не раз із моїм старшим приятелем – скульптором із Кіровограда Аркадієм Мацієвським, чії роботи є по всій Україні та Росії. А перші свої 15 років творчості він, випускник Одеського художнього училища, жив і творив у місті, яке увічнило ім'я генія, - в Івано-Франківську. Там же до сторіччя Франка, у 1965р. створив дві тематичні роботи: «Барельєф І.Я.Франка» та макет пам'ятника «Франко і Коцюбинський у селі Криворівні» (знаходяться у краєзнавчому музеї в Івано-Франківську). Незабаром, сподіваюсь, ці роботи разом із сімома десятками кращих фоторепродукцій Мацієвського увійдуть до художнього альбому, який готує до друку кіровоградський творчий клуб «Свшан» та видавництво «Код».

Два роки тому побувала на ювілейному (до 150-річчя Франка) концерті в театрі з онуком і молодими друзями – поетами. Серед них є Назарій Назаров, студент Києво – Могилянки, що в 16 видав першу збірку віршів та дуже любить Франка, його сонети і переклади, в т.ч. з давньогрецької «Із Біона Борисфеніта», прочитав уже аж 9 його томів!

... Живу зараз у Трускавці на вулиці, яка знов нагадала Франка, - Бориславській. Розказую онукові про твір «Борислав сміється». Згадую збірки лірики Франка з такою актуальною назвою «Я думав про людське братерство нове». Пробую думати про це ж і вірити: таки воно прийде, раз вірив і прагнув до нього один з найвищих українських та світових геніїв – І.Я.Франко.

Думаю, може, серед наших онуків уже нарешті знайдеться той, що розіб'є «скалу» зневір'я, інерції, байдужості, корупції, фальші – ряд синонімів нашої кризи духу, на жаль, некороткий. Де він – «Дух, що тіло рве до бою?».

На жаль, світ і Україна змінюються не лише в кращу сторону. В ньому – що найгірше – стає менше і політичної далекоглядності, уповільнилась, а часом просто рветься естафета поколінь, у якій передавались із рук в руки «чарівні палички» добропорядності, інтелігентності, начитаності.

Мистецтво часом проповідує таке, що біля цінностей і не валялось. І ми, і пісні змінилися. На бюветі не чую хорів (жах і жаль, сюди ж за піснями, окрім здоров'я, світ з'їзжався ще п'ять років тому!). Менше читаємо, майже не листуємось, спілкуватись есемесками – це «радість спілкування»? Не вистачає Франка і його палкого бажання – змінити світ: «Якби зміг за Перуном я зараз же стати, в одну мить зміг життя б розбудить! Якби зміг в свої руки всю силу зібрати, що в вас сонного й досі лежить – одна мить... Я б примусив вас жить!».

Чи примусить, і хто?

З неопублікованого, 2005р.

ЧАС ВІНОСИТИ З ХАТИ СМІТТЯ

(До 150-річчя з дня народження І.Я.Франка)

«Я думав про людське братерство нове» (чи не даремно думав?) – цю збірку поезій Івана Франка я перечитала мало не через пекучі сльози образи за нашого національного та світового генія і пророка, борця за вільну Україну. Образа була потрібна: ще й за нашу бездуховну і безвідповідальну владу та за поганьблених і принижених нас – кіровоградських глядачів і слухачів. З отаким пригніченим настроєм повернулася пізно ввечері 28 липня з Кіровоградського академічного обласного музично-драматичного театру ім.М.Л.Кропивницького. Була там із шестирічним онуком Данилком, якому дуже „повезло”. Бо майже за дві години, поки зал чекав акторів з Києва на ювілейний франківський концерт, він обнишпорив, вивчаючи всі закутки, весь театр корифеїв, плекаючи надію, що, може, почує чи побачить хоч уривок з казки „Лис-Микита”.

Читала поезію Франка (з якої ми ні словечка зі сцени не почули) і гірко думала: який був сенс генію страждати заради отакого „людського братерства нового”?! А в театрі ми разом з друзями й колегами, бібліотекарями й письменниками, студентами-філологами педуніверситету, членами літературно-мистецького клубу „Євшан” (ні, таки час нам повертати пам'ять і гідність, що за легендою й робить Євшан-зілля!) Оксаною Буяною, Василем Левицьким і Назарієм Назаровим терпляче чекали, ведучи літературно-мистецькі розмови й дискусії, зокрема, й про те, що й наш театр корифеїв, як-то не раз уже було, справився б і на цей раз із ювілейним концертом, адже й виставу „Лис-Микита” нещодавно поставив, і успішно виступив з нею на фестивалі до ювілею Франка.

Ми прийшли в театр з піднесеним настроєм –такий концерт, може, раз на віку доведеться побачити-почути. (І точно – такого за життя не бачили й не чули!). 16-річний школяр Н.Назаров, талановитий поет, композитор і піаніст, автор першої збірки поезії, учасник республіканської наради молодих літераторів, приїхав на концерт у обласний центр із села, де відпочивав. Хлопець приніс мені в дарунок один із своїх улюблених франківських творів – переклад І.Франка з давньогрецької „Із Біона Борисфеніта. На смерть Адоніса”. Цікавлячись перекладною поезією Франка, хлопець добрався вже до дев'ятого тому його зібрання творів у 50-ти томах. Так що є молодь, яка, окрім шкільної хрестоматійної програми, йде далі. Але не буду інтригувати читача, що ж трапилося.

...За тиждень до цієї великої події випадково дізналася про неї з афіші у вестибулі обласної наукової бібліотеки ім. Д.Чижевського. Дехто з глядачів уже в залі говорив, що бачив афішу в центрі міста – і все? А на афіші чорним по білому повідомлялося, що „Міністерство культури і туризму України, Державна(!) театрально-видовищна агенція” запрошує нас на святковий концерт майстрів мистецтв України з нагоди 150-річчя від дня народження Івана Франка”. У програмі значилися художній керівник – народний артист України Іван Попович та генеральний директор агенції Едуард Верблянський. Нам обіцяли „поезію, притчі, фрагменти з повістей та поем І.Франка”.

Натомість майже через дві години найтерпеливіші дочекалися пісень і романсів на вірші Франка, народних українських, які надихали його, та інструментальних творів, наближених до теми.

Ми не проти цієї незаявленої в афіші (експромтної?) частини. Але де ж перша, заявлена? В душі – протести...

Чому перед будь-яким заходом: ярмарком, виставкою собак, приїздом цирку – кіровоградські стовпи, зупинки й транспорт „прикрашають” повідомлення про це, а на генія не вистачило грошей? (Часу – то ще доволі до ювілею). У зв’язку з цим виникали у глядачів припущення про те, що цей концерт – пересувний, мабуть, задуманий як місячний тур по всій Україні? В афіші про це – ні гу-гу. Але й ті нечисленні оголошення зібрали майже повен зал.

Концерт мав розпочатися о 17 годині. Розпочався ж...майже о сьомій вечора, коли в залі залишилось кілька рядів найвідданіших чи то патріотів, чи любителів творчості „вічного революціонера” і „Каменяра”.

Концерт був гарний, але невеличкий. Дали його всього шість акторів: народний артист України Валерій Буймистер, сім’я дипломатів багатьох знаменитих конкурсів (співак і концертмейстер Трипольські), ще один дует – скрипаль і піаніст та композитор Дмитро Ткаченко і Олег Безбородько та співачка, виконавиця українських народних пісень, вона ж ведуча (схоже, дебютантка) Тетяна Тітова. Проте в концерті не було того головного, що створив Франко: ні поезії, ні прози, есе. Власне, поета-ювіляра Франка зовсім не було, лише трохи пісень і романс на його вірші (нині краще аматорів „розкручують”. А це автора 55-ти томів...).

При цьому ведуча то переплутувала номери, то пояснювала, що концертмейстер „розминулася” з роялем, бо вперше, мовляв, на цій сцені... Рояль був справжньою ілюстрацією до відомого анекдоту про рояль у куцах: стояв за кулісами і ми не бачили ні його, ні піаністів, але при цьому слухачі з музикальним слухом щільно затуляли вуха, бо інструмент був не настроєний. Прикро було спостерігати за тим, що міміка й жести акторів далеко не завжди відповідали емоціям, які несли слова ліричних пісень...

На жаль, не тільки кияни подарували нам замість свята гіркоту, образу і моральне приниження, а й свої. Лише через годину чекання нам натякнули розгублено й непереконливо, що актори, мабуть, затримуються, тому що дають концерт у Новоукраїнці. (З’ясувалося, концерт у Новоукраїнці був за день до нашого). Звісно, дорога звідти „дальша” і небезпечніша, ніж із Києва, - „зрозуміли” ми. Самі актори приховали справжню причину своєї поведінки. А хотілось би знати правду-хай гірку...

З іншого боку незрозуміло було, чому це й ми так „приготувалися” до ювілею. Ждав киян лише простий народ, не видно було й не чути ні представників влади, ні господарів – керівництва театру. Не було і оформлення сцени. Хтось таки знав правду, бо не було ні теле-, ні фото- камер. Не видно було корзин квітів від влади.

А букети в кількох ображених глядачів так і лишились на колінах...

Перечитана після „концерту” збірка Франка „Я думав про людське братерство нове” закінчується символічно – віршем „Сійте більше”. А в ньому – слова, які могли б заповітом озиватися до всіх нас зі сцени (усно чи письмово):

*„Якби зміг да Перуном я зараз же стати,
В одну мить зміг життя б розбудить!
Якби зміг в свої руки всю силу зібрати,
Що в вас сонного й досі лежить –
Одна мить...Я б примусив вас жить!”*

Соромно й боляче, люди. Хто і через скільки ще сторіч примусить нас жить!? Хто розбудить, навчить бути людьми? Мабуть, самим треба братися до діла, з яким, на жаль, не справилися організатори заходу (це ж державні кошти вкладено. В управлінні культури потім дізналась, що дійсно – тур – отакий?! Заплановано провести по Україні) та окремі провідні майстри мистецтв

України. Може, така халепа трапилася тому, що саме в цей час Україною правив третій – романтичний „орган влади” – «круглий стіл»?

Тим часом знайшла в домашній бібліотеці ще одну – дитячу книгу І.Франка – „Грицева наука”. Думала, ще рано, але відчула – пора допомагати великим людям просвіщати малий народ. Читатиму онукові вірші, казки й оповідання Франка. Як колись, у далекому дитинстві, сидячи на кожуху, я слухала від мами-вчительки чудову казку „Історію кожуха” („Був собі кожух”). Чи не єдину історію, яку не треба переписувати...

Кіровоградська правда, 2006, 10 серпня

Літературна Україна, 2006, 14 вересня (На генія не вистачило грошей?)

«Євшан» у Компаніївських «Вершиків»

«Євшан» серед митців м. Краснограда на Харківщині

«Євшан» у м. Долинській. Презентація книги А.Корінь «Долинська галактика»

В гостях у поэта М.Родинченка в с. Олександрівка Долинського р-ну

На Полтавщині – в гостях у поэта, ветерана ВВв Т.Д.Гусинського

Внук Данилко з поетом, ветераном ВВв Т.Д.Гусинським

Про В.Холявка

НЕ ВИСИХА ДУШІ КРИНИЦЯ

Поетами народжуються. Бо це спосіб думання і форма відчуття. А вже освіта і професійна діяльність - то ніби жорна, що перемелюють Богом дане зерно здібностей на творчу муку. Ту важку й солодку муку творчості постійно обпалює горнило життєвого досвіду. Вогонь душі - то теж, як зауважував Л.Толстой, річ обов'язкова для мистецтва. Вдала красива операція чи вірш для друга - теж свого роду мистецтво. А як вони там співіснують водночас - вогонь душі і душі криниця - в тому, може, вічна таїна творчості, де вогонь пристрасті вгамовує спрагу бажання...

Але ці всі перипетії розумієш пізніше, коли відчуваєш, що життя стало святом... із сивиною на скронях.

А від дня народження і до першого вірша Валентин Холявка був собі звичайним хлопцем із селища Нова Прага. З першого класу, як і всіх сільських дітей, поглинала робота в своєму господарстві, а потім і в колгоспному. То були добрі трудові уроки життя, бо подарували назавжди любов до землі, до справи, в яку треба вкладати душу, до людей, з якими треба ділитись душевним теплом.

Ріс в сім'ї вчителів разом із старшим братом. На жаль, той не повернувся з війни, яка розірвала на два роки і Валентинову шкільну науку...

В 1944 році, коли закінчувалось визволення рідного краю, до п'ятнадцятирічного підлітка прийшла Муза... у вигляді довгожданого листа від батька із фронту. (Слава Богу, повернувся з війни і прожив дев'яносто літ!)

Та воєнна Муза і спокусила хлопця до першого героїчного вірша. Як же було не захопитися батьком-солдатом?

Ось так уперше схвильоване і любляче батькове слово озвалось у дитячій душі промінчиком творчості.

У старших класах той промінчик ширшав, потужнішав, бо світла в серці додавала поезія Шевченка і Пушкіна, Лермонтова і Маяковського, Рильського, Сосюри... А тут і профорієнтація не забарилась, і привело її в свідомість теж мистецтво.

Подивився Валентин виставу за п'єсою О. Корнійчука "Платон Кречет", послухав його скрипку і щось нове народилося в душі дивне і лоскітливе, несподіване. Виявилось - мрія стати хірургом, як Платон Кречет. Ось так міцніли і починали правити житейський бал емоції.

А тим часом наполегливо вчився, часом бешкетував, ходив на лижах, скакав на конях, під час канікул працював у радгоспі... Попутно двічі травмувався і опинявся в лікарні. Там і утвердилась серед добрих "Айболитів" мрія - стати хірургом. Хоча і вчителі й батьки радили йти в університет на філфак, бо ж добре писав Валентин твори, навіть на випускних екзаменах... віршував їх.

Вірші густо записались у студентські роки в медичному інституті, який закінчив з відзнакою. Не покинуло натхнення і в перші роки найвідповідальнішої (за людське життя) роботи. Вона і його сімейного життя ровесниця.

На кілька десятиліть була завмерла душа. Повністю віддавався роботі хірурга. А це, зовсім у зрілому віці, стрепенулась, як в юності, знов прагне відірватись від землі.

"Крилатіс" несподівано: від напруги життя, від чийогось вдячного і теплового погляду, ніжної усмішки, доброго словечка, дотепного жарту... А в підсумку - від переповнення любов'ю до ближніх, до світу, в якому В. Холявко щодня робить хворих щасливішими.

Звісно, поети - люди вразливі, чутливі, у вічній готовності полегшити чужий біль, примножити радість. А коли ти все життя серед чужого болю і горя? Тоді, можливо, чуйне слово вірша стає відрядою, рятунком від чужих страждань, фізичних і душевних?

Вірші В. Холявка - то ніби замасковане вибачення за недодану комусь любов, увагу, шану, допомогу, - словесна "компенсація". Вони - і особистий вияв сум'яття почуттів, якими Бог і батьки його не обділили, а це: радість, захоплення, ніжність, іронічність, чуйність. (Погодьтеся, що лікарем і поетом погана людина не стане.)

Лікарем він став - це головне. А хотілось ще стати, ні, не поетом, а ніби літописцем власної долі, залишити слід на землі в дорогах йому душах не тільки науковими працями, а й оцими тремтячими сторінками життя. Не претендуючи на високе звання "поезія", його три збірки віршів є свідченням додаткового прояву життєздатності його багатогранної душі - завзятої і невтомної.

Погортайте цей рукопис долі людини, яка зуміла не постаріти. Десь тут ви впізнаєте і себе - молодого чи зрілого. А ще сміж рядків ви побачите звичайний світ трохи іншим зором, гострішим за звичайний. Зором серця. Таким його бачить хірург від Бога - Валентин Холявко.

20.05.1999р.

ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ – ЛЮДЯМ В ДАР

(Пам'яті В.К.Холявка)

Він пішов у інші світи, виконавши і перевиконавши життєву програму, визначену мудрецами: збудував дім - за містом, на дачній ділянці, який серед інших наших дач видавався палацом. Він посадив там не просто дерево, а чудовий сад. Він виростив не тільки сина, а й доньку лікаря та двох онуків, чекав правнуків. Він любив, шанував, оберігав і жалів дружину, теж медика.

Він працював хірургом до останнього дня свого 82-річного життя, заслужено носячи звання заслуженого лікаря України. А ще він був автором наукової книги з медицини. Був і поетом, бо викроював час серед тривожного і переповненого працею життя на добрі, щирі, теплі слова, які вкладав у вірші - роздуми, вірші - присвяти дорогим і близьким людям, у т.ч. багатьом колегам.

Я знала його років п'ятнадцять. Відтоді, як редагувала його першу книгу. Запрошувала на різні творчі події в бібліотеку, в будинок вчителя. Зрідка він викроював часинку на те, щоб побути серед подібних до себе людей, захоплених поезією.

Як завжди, був підтягнутий з класичною краваткою, з доброю усмішкою, самоіронічний, настроєний ділитися власною і вбирати чужу мудрість. А найчастіше ми бачились на дачах, де по сусідству любили й доглядали землю, бо обоє ж із селянського роду.

Його дача була для нашої вулиці зразково – показовою. Там, здається, найяскравіше цвів сад, тюльпани, а спрагу вгамовувала чиста вода з криниці. Ми там зрідка гостювали у Холявків з малим онуком Данилком, якому завжди діставались щедрі гостинці від діда Валентина...

Світла йому пам'ять! Вона житиме довго і в рідній Новій Празі, де народився, і серед врятованих та вилікуваних ним людей по всій області, і серед любителів та творців поезії, і в дружній родині. А ця посмертна збірочка, видана з ініціативи його сина Віктора видавцям.

Кіровоградська правда, 2011, 20 грудня

Про Ю.Хропаченка

ДУША – У ЗОРЯНІМ НАМИСТІ

Ми познайомилися чотири роки тому на ювілеї Олександрійського училища культури, яке закінчила його дружина. Потім продовжили спілкування у колі місцевих поетів, згодом на «Вересневих самоцвітах» в Арсенівці. Опісля й захотілося створити портрет колишнього актора театру ім. Кропивницького, нині кримчанина, заслуженого працівника культури АР Крим, режисера Юрія Хропаченка.

У багатьох з нас у дитинстві була мрія – стати артистом. Для мого героя ця мрія як ракета, двоступінчата. Бо він хотів бути артистом і режисером. Уявіть собі перші кроки до мрії...

У шість років Юрко сам пішов у Львові у Будинок піонерів, навпроти якого жив, позаписувався в різні гуртки й ходив співати, танцювати, декламувати...

У сім років поставив першу «виставу» вдома. Вимастив червоною фарбою дерев'яну іграшкову шаблю, сорочку, підлогу і влігся «мертвий» на ліжко перед маминим приходом. Перша глядачка ледве пережила цю «прем'єру». А через три роки син пішов шляхом корифеїв на «професійну» сцену, якою став... балкон, а залом – двір і його жителі, малі й великі. Їм «продавались квитки» і за третім дзвінком накрученого будильника Юрко починав авторську виставу «театру одного актора»... Це був початок 50-х років минулого століття. А героєм і втілювачем власних творчих фантазій – цей схожий на Ісуса Христа, древнього грека і кримського татарина водночас, колись, чорняво-кучерявий, жвавий та активний, в поважному ювілейному віці чоловік, з яким ми творчо провели півтора дні в Кіровограді.

Хто він, земляк, запрошений на 130-річчя театру корифеїв? Колишній актор, який грав тут у 1967-69 роках.

Невимушені й щедрі його візитка й афіша, подаровані в музей Карпенка-Карого: «Українка, АР Крим, м.Сімферополь. У нас у гостях – наш земляк, член творчих спілок України: театральних діячів, журналістів та композиторів, «рядовий країни, якої нема...»- режисер, поет, композитор, автор і виконавець – Юрій Людмилов (Hropachenko) – заслужений працівник культури АР Крим, володар гран-прі конкурсу пісні АРК «60 років Перемоги», директор та художній керівник театру-студії «Людмила». Ця афіша є прологом до його авторських вечорів, з якими він мандрує півостровом і материком – з віршами та авторськими піснями, створеними для його ж вистав, які йшли в театрах Львова, Дрогобича, Ворошиловграда, Сімферополя (а народжуються пісні вже півжиття).

Митці у відставку не йдуть, якщо вони справжні, пенсія цьому – не перешкода. На черговій зустрічі в музеї Карпенка-Карого він був глядачем і слухачем відкриття музейної виставки, присвяченої 130-річчю театру корифеїв. А далі вже – співтворцем двох наступних зустрічей, на які я його запросила, - на зібранні обласної літстудії «Степ» та в обласному інституті післядипломної освіти ім.В.Сухомлинського. Розкішно, по-акторськи, в той же час наївно-довірливо читав свої вірші. А як поетично-драматично співав! У пісні, присвяченій пам'яті батька-кіровоградського льотчика і викладача Льотного училища, - на мить і сам ставав, то... літаком, який заходить у піке, то підбитим журавлем з тріпотливими крильцями; а у веселій пісеньці-перевертні – хлопчиськом, бешкетником, який все любить робити навпаки ще й всіх до цього закликає.

При цьому в аудиторії, яку вперше Юрій бачив, поведився так, наче опинився серед давніх добрих друзів, обсипав жінок компліментами (одну з них тут же посвятивши у звукорежисери)...За що й одержав як «гонорар» одразу два вірші-експромти від захоплених, розчулених, через одну – заплаканих вчительок. (Я нарешті зрозуміла, що то за штука – артистична харизма!).

...Ми три години довірливо бесідували у тиші читального залу бібліотеки для юнацтва (спасибі за безкоштовну його оренду). Потім сходили до рідні на гостини на вулицю Тимірязєва, де недалечко від театру колись жили його батьки (а поруч – майбутня дружина Людмила – артистка, світла їй пам'ять). Сюди він повернувся з армії, «артистично» прослуживши у Молдавії три роки, поставивши у армійському клубі дві вистави, ведучи конференс із другом. З ним потім разом – прямо в солдатській формі, в медалях, ставши лауреатами армійських конкурсів, поїхали поступати в Москву, в «Гнесинку». Друг вступив, а він – ні, бо хоч і співав з дитинства ще вищим дискантом, ніж Робертіно (він з'явився пізніше), і грав мало не на всіх інструментах, крім гітари, але мріяв про режисуру. Гроно цих талантів дістав у спадок від обох своїх родів. Бо дідусь по батьку і мама співали у церковних хорах. Обом братам Юрія, вже, на жаль, покійним, теж передались творчі гени – грали на гітарах, танцювали в «Ятрані», а Юрій – у «Юності».

Але ж генів мало. У Сімферополі закінчив режисерський відділ культосвітнього училища (на випускному екзамені зіграв Моцарта), після армії – театральну студію при Київському театрі оперети. Знадобився ранній досвід життя на сцені, бо у 12 років зіграв хлопчика, який знаходить Маресьєва в лісі, у п'єсі «Настоящий человек» за знаменитою повістю Б.Полевого. Це було у театрі Прикарпатського військового округу. Досі зберігає програму з автографом знаменитого режисера І.Галанкіна. (Попутно згадує, що у дитинстві сидів на руках у самого В.Дальського).

Спогади, спогади. За ними б гарну біографічну повість написати чи п'єсу... Може й напишеться? Про те, як «поставив» епізод повернення з армії, виславши поперед себе до мами хлопчика з букетом; про те, як «будучи єдиним одруженим студентом на стаціонарі театрального інституту ім.І.Карпенка-Карого», працював ночами в міліції, заробляючи сім'ї на хліб. Адже диплом уже разом з донькою отримував. Що, може, й привело і її згодом на сцену. Іноді в «слідчих операціях» грав роль капітана в цивільному. Та так переконливо, що аж начальство просило його залишитись у міліції, мало не зразу обіцяючи капітанські чотири зірочки! А на третьому курсі одержав неймовірно високу -100 крб. першу стипендію з рук самого О.Корнійчука (згодом вона стала державною, будучи лиш на 10 крб. меншою за Ленінську). Згадує про гру на сцені театру корифеїв, де зустрів свою долю – любов і дружину, помітив яку в Новоархангельську на гастролях і «визначився»: женюсь! Про гру в народному театрі в Керчі. Про дворічне головрежисерство у Львівському музично-драматичному театрі ім.Я.Галана (тепер ім.Ю.Дрогобича). Про роботу у Ворошиловградському два десятиліття – на Кримському телебаченні, де зняв перші свої телефільми про С. Руданського). Про те, як виконав бажання Ади Роговцевої, яка вручила колись примірник п'єси Л.Зоріна «Варшавська мелодія» і побажала поставити... Про першу роль на Україні у виставі В.Розова «В поисках радости». Прео те, що був першим у Союзі режисером, який творив на БАМі.

Про п'ять дорослих і дитячих театральних студій, якими керував і тепер експериментує з юними.

Є членом журі на нині відомих двох кримських фестивалів, освячених іменем Лесі Українки. Автором циклу пісень про поетів, які співають і донька, і відомі виконавці... Свою розповідь ілюструє міні – архівом, де фото, програми, афіші, буклети – віхи його 42-річного творчого шляху, на якому виплекав багатьох іменитих учнів, які грають тепер на сценах світу. Реалізував себе ще не сповна, адже замислів повно у тому числі – можливі його зустрічі тут з творчих кіровоградців – у Криму.

Кожен приїзд на землю батьків, де він уперше опинився у 19 років, завжди повертає в молодість, любов, надихає. Бо Кіровоград для нього, як і півстоліття тому, перш за все, плеяда творчих особистостей, наставників, соратників, друзів. Серед них його душа – ніби в зорянім намисті. Це відомі імена: К. Параконьєв, В.Попудренко, І.Казнадій, А.Кривохижа, А.Ситник, М.Левандовський, Ю.Ніколаєнко, Ю.Жеребцов, М.Ілляшенко, родини друзів Любенків та Ярошенків (з Миколою жили в одній кімнаті студентами), - народні, заслужені, відомі живі та ті, що в небесах уже...

Надихає новий театр і дух вічності, що віє з хутора Надія та з нашого музею. І народжуються вірші, що стають його ж піснями...

*Ковтнув я чистої водиці
З Карпенка-Карого джерел...
Ще не замулені криниці,
.Дух українства ще не вмер!..
.. .Мої рідненькі побратими:
Іван, Панас, Микола і Марко,
Сестро, Маріє Заньковецька, -
Натхнення мого джерело!*

Цей автограф залишив нам земляк у книзі відгуків.

Кіровоградська правда, 2012, 27 листопада

Про А.Царук

ІЗ СВІТЛЯЧКОМ НА ДОЛОНІ

Поетеса, а в миру – викладачка Кіровоградського національного технічного університету, де вона вчить азам української та російської мов і літератур іноземців – абітурієнтів. За освітою – російський філолог з дипломом Кіровоградського педінституту ім.О.Пушкіна та зі знанням французької мови (з якої вона нещодавно переклала п'єсу для театральної постановки на мистецькому факультеті цього вузу, а постановку мюзиклу «Долаючи смерть» з великим успіхом здійснила Лариса Гайдай, заступник декана факультету з виховної роботи, а ще композиторка). Усе це – про кіровоградку Антоніну Царук, усміхнену жінку, котра днями зустріла полудень віку.

Переважно у віршах кожного поета можна побачити явний чи прихований автопортрет. У вірші Антоніни Царук «Сутність жінки» бачу його за цими рядками:

*Сяйво рос у ранкові години,
Зблиск грози, як в немилості ти,
Подорожник – на рану дитини
І зоря, до якої іти.*

Гарний разок творчого намиста нанизує доля цій жінці з ніг до голови творчій особистості, яку рекомендувала наша обласна письменницька організація до вступу в ряди Національної Спілки

письменників України. Хочемо, щоб ця активна, обов'язкова жінка, була серед літературного авангарду краю.

Традиційно до полудня кожна людина підбиває підсумки. Які ж вони у творчому табелі про ранги пані Антоніни Царук? Вона – членкиня кількох творчих клубів - «Євшан» і студії «Степ», і в обласне однойменне літоб'єднання з великою надією дала їй рекомендацію. Згодом Тоня Царук скрізь творчо пригодились. А в «Євшані» вдалося перемогти її сором'язливість, невпевненість, сумніви. І розпочалось публічне творче життя поетеси: дитячої, дорослої, перекладачки, ще й прозаїка та драматурга. І нехай це – початки але в перших же радіопередачах «Криниця», «Між добрими людьми», в інформаційних програмах стало зрозуміло, що на теренах краю з'явилася особистість, яку варто помічати та підтримувати. На жаль, поки що підтримка ця – переважно моральна і творча, але й це дуже важливо! Тележурналістка Людмила Ніколаєвська, радіожурналістка Світлана Павлюк-Мороз, голова спілки письменників області Василь Бондар (який надрукував у «Вежі» добірку її поезій і п'єсу-казку «Земля світлячків») і Віктор Погрібний, який взяв її у «Степ» відповідальним секретарем, і композитори Павло Гарбар, Петро Лойтра, Анатолій Чечель, Олександр Решетов, які першими написали пісні на «дорослі» та «дитячі» вірші Антоніни Царук - це було вже друге коло творчо-мистецького «хороводу». Коли вона довірила рукописи своїх перших дитячих книг нам, більш досвідченим колегам, - ще кілька причетних до книговидання людей пересвідчилося і повірило в щирий, сонячний, по-дитячому радісний, з лукавинкою й добрим найвом талант.

Виступи з піснями й віршами у дитсадках, школах, бібліотеках (не лише в Кіровограді, а й на малій батьківщині – Компаніївському районі, у Долинській, у Кіровоградському районі) сприяли зміцненню впевненості у власних силах.

Тож згодом і перші фінансові вливання в появу нових книг були не щасливим випадком, а закономірним явищем, утвердженням нового імені на літературній карті області. Підтвердження – подвійне її лауреатство в конкурсі «Сокіл степів» (у 2010 та 2011 році в галузі поезії та публіцистики). Але головну роль в її творчості все ж грає поезія для дітей.

У 2008 році книжку «Майже вчений» допомогла видати держава, представлена управлінням у справах сім'ї та молоді ОДА. У тому ж році літфонд «Відродження» при громадському видавництві «Степ» за власні кошти видав її казку-п'єсу, створену за мотивами повісті відомого земляка Віктора Близнеця «Земля світлячків».

Цей образ мені й хочеться використати для означення умовної території дії Тоніних книг для дітей. Це все – теж добра, світла, оптимістична, дійова й заповзятлива країна її героїв. На її власній «землі світлячків» живуть та благодатно діють не лише на дітей, а й на нас – бабусь, дідусів, батьків, учителів, вихователів її герої, що запам'ятовуються своєю небанальністю.

Цьому сприяє і ще одна грань обдарування Тоні – вона виступає не лише авторкою віршів, а й ілюстраторкою своїх книг «Онучечка чомучечка», «Відважне мишеня» та «Майже вчений», в інших пізнавати чарівний дитячий світ вміло допомогла художниця Марина Гудзенко. Про себе, як про гарного прозаїка, заявила ювілярка у книзі «Як Петрик стежину пас».

Перші шість книг створені для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, що дуже відповідально. Діти цього віку інтуїтивно відчують надуманість, нещирість, фальш у думках і почуттях. Так що поганій людині ні в якому разі не вдасться написати хороші твори для дітей.

А в Тоні Царук це виходить! Щиро й щедро її душа випромінює добро не лише для власної онучки – першокласниці Діани, а й іншим сповна дістається.

Живі, жваві, дотепні вірші для юних читайликів-мудрагеликів, коли слухаєш їх у майстерному виконанні авторки (ще одна грань обдарування, яким Бог наділяє далеко не кожного поета), то починаєш сумніватися в істині давно відомого горьківського «вироку», що, мовляв, для дітей писати

важче, ніж для дорослих... Але ж ті, хто теж пробував, і не раз, перевіряти цей «вирок», на практиці переконувались: має рацію Горький.

Бо в чому трудність творення для дітей? По-моєму, в тому, щоб за поверховою легкістю і швидкістю сприйняття віршів (казок, оповідань, п'єс) була присутня широка глибина думок і почуттів, досвіду й інтелекту, врешті – необхідне розуміння дитячого світу й присутність невичерпної дози любові до нього. Вірші Тоні Царук (майже завжди) уникають дидактики й моралізаторства. Вони наповнені добром дитячої природи, яка має до скону жити й діяти всередині дорослої людини, котра взяла на себе місію дитячого поета. Мати, бабуся й педагог – ці «три в одному» - допомагають їй постійно бути в епіцентрі життя дітей і молоді, тобто знати про суть та постійні варіації змін у їхньому середовищі.

На жаль, світова телефонна «мобілізація» та «інтернетизація» не сприяють зростанню лав юних «читайликів», для яких переважно пише поетеса. Але перші їх сотні придбали в особі автори мудрого й люблячого старшого друга, що дарує щедрий світ запаху українського слова.

Нещодавно, редагуючи рукопис майбутньої книги віршів для дорослих, пораділа: скоро ми відкриємо, дасть Бог, і цю грань її таланту. Не тільки лірика, а й епічного поета, критика й літературознавця (опубліковані перші портрети письменників і композиторів-земляків те підтверджують). Пробоє себе Антоніна Царук і в піснярстві.

А тим часом радіймо, що в поки що ніким не досліджену царину дитячої літератури «Степової Еллади», де досі «господарювали» Ю.Яновський, Ю.Олеша, І.Микитенко, Ю.Мокрієв, П.Вісікан, Л.Тендюк, В.Близнець, В.Терен, Т.Журба, Д.Іванов, Л.Баранова, Л.Коростіна, Яр Славутич, Є.Железняков, А.Черниш – прийшла і стане не останньою постаттю тут Антоніна Царук.

Чому вас у цьому переконую?

У віршах часто є майже детективно-пригодницька інтрига, загадковість, секрет, що приваблює і дітей, і дорослих. Радують літературні; «стилізовані» під народну творчість загадки, веснянки, вірші-казки, написані за класичними сюжетами – зі світової літератури.

Весело, традиційно й по-новому поетеса представляє дітям природні явища. «Гостював у літа дощик», «Літо борщ в печі зварило», вірш-загадка «Чотирі сестриці», сонце, що розцілює всіх, співаючи коліскові, - всі ці конкретні, вдалі образи, метафори, порівняння, неологізми не лише демонструють дітям світ творчості, а й закликають бути його співтворцями: самими малювати, римувати, загадувати-відгадувати, фантазувати. «Стомлений вечір кутає плечі», «молиться спати місяць рогатий» - такі перлини збагачують дітей народним мисленням і мовленням. Не лише дітки, рослини, а й цілий Тонін зоопарк – звіринець дивує дорослих і дітей, викликає безліч подібних чи протилежних спогадів і асоціацій, будить фантазію, а значить – допомагає рости, розвиватись.

Раджу вам самим знайти книжки Антоніни Царук у бібліотеках для своїх діток. Ви ж хочете, щоб вони змінювались на краще? Ці книжки точно допоможуть!

Кіровоградська правда, 2011, 17 травня

ЦЮ ЛЮБОВ УБРІД НЕ ПЕРЕЙТИ

У природі існує небагато речей, які викликають щирі радість. Однією з них упевнено можна назвати народження книги. Так, саме народження, бо для автора вихід у світ його творіння таке ж важливе, як і народження дитини. Днями у обласній бібліотеці ім.Чижевського відбулася презентація книги Антоніни Царук «Мовчання бруньки». Для неї ця книжка не перша, але, мабуть, найдорожча, бо це вже доросла її «дитина». Ось таким дивовижним чином «проросло» її материнське начало, бо до цього читачам вона була більш відома як дитячий автор. Книга «Мовчання бруньки» - це жіноча відвертість, яка відкриває читачеві вразливу, ніжну, люблячу природу справжньої жінки.

Бо вона – скрізь глибока і все глибша, і хоч тече степами палючими, а не пересихає. А почалась та глибинна любов з дитячих душ, яким Антоніна Царук присвятила вже сім збірок: віршів, оповідань, казок і п'єсу «Земля Світлячків», написану за мотивами повісті Віктора Близнеца (яку, я вірю, колись-таки побачать юні глядачі на сценах не лише Кіровоградщини, а й України).

Прошло років три-чотири, як Антоніна Царук довірила мені рукопис майбутньої книги своїх віршів для дорослих. Книга та нагадувала мені перший несміливий пролісок, що, долаючи холоди, насмілювався віщувати весну. Я вже тоді радила їй видавати... Але тепер, саме коли весна буяє, і я вдруге тримаю в руках цю книгу (ретельно відредаговану Олександром Кердіваренком і оформлену в історично-національному стилі графікою Олександра Босого), я радію: добре, що авторка не послухалась мене, не поспішила.

Тепер збірка «Мовчання бруньки» перетворилась із молодого в марочне вино. За цей час Антоніна Царук стала членом Національної Спілки письменників України, у чому я нітрохи не сумнівалась, даючи їй рекомендацію, як і перед тим у літоб'єднання «Степ». Ця книга, гадаю, розвіє сумніви декого з літераторів про те, що вона – лише дитяча письменниця. «Мовчання бруньки» упевнено говорить про авторську «дозрілість» і впевнену зрілість у цих двох іпостасях.

Нелегко щось відкрити нове, прочитавши сотні поетичних збірок і написавши десятки відгуків. Але цю книгу я випробувала на добре знайомому строгому читачеві, який дуже прискіпливо ставиться до поезії сучасників-земляків, яку добре знає.

Так ось, його «вирок» по-справжньому потішив: «Оце – книга! Яка широта і глибина думок і почуттів! І як ґрунтовно, мудро все те висловлене!» Такому читачеві, якому краще не показувати щось схоже на графоманське, бо зітре в порошок, тут я щиро повірила, бо в нього швидше торішнього снігу випросиш, ніж похвали на вірші, які він вважає недостойними уваги.

Книжка композиційно не має розділів, укладена ніби стихійно: вперемішку раніше і пізніше написане, громадянська та інтимна лірика. Але ця стихійність дала несподіваний результат: вона створила багатогранний образ авторки і ліричної героїні, що, звичайно, майже одне й те ж.

«Родзинка» замислу – це брунька, яка ще має тільки збудитись, перетворившись у листок чи квітку. Але й сам процес цього мовчазного чарівного перетворення, спостереження за яким можливе тільки в анімації, дуже красномовний.

У ньому – чимало міні-сповідей героїні - «бруньки». Наприклад: «А стать дорослою я так і не змогла»; «І навіть з цибулини у горщечку проріс шляхетно гіацинт ліловий»; «Найтемніша ніч – перед світанням, найгостріше лезо – у мовчання»; «Листочок кожен – то окремих світ»; «Вічне мовчання розгойдує душу хресту»; «Коли зумієш серцем світ зігріть»; «Душа жива, коли вона болить». Ці афоризми хочеться розшифровувати, як древній клинопис на глиняних табличках і думати: що ж нам передали пращури і що ми передамо нащадкам, - які заповіти, якого роду і народу? Українського – однозначно – крізь зболену українську душу, яка прагне світ зігріти.

Бо в книзі – глибока історія в подіях і постатях, далеких і ближчих. Бо тут усе пронизане українським менталітетом (є його позитивні й негативні зразки). Особливо трепетне ставлення авторки до рідної мови, до свого інструменту – поетичного слова. Вона ставиться до нього, як до немовлятка і нас закликає радіти його першим крокам, відчувати обійми його маленьких рученят, чути його плач, дати йому притулок. Ми зреагуємо?

Радую наявність таких гостро публіцистичних віршів, які мають сильний емоційний вплив, як вірші: «Гадали ви, що судите поетів?», «Ніка Турбіна», «Вмирили сосни на околиці», «Сидить старенька», «Одержимість Катерини Білокур», «Севериніві Наливайку», «Під Крутами», «До сторінки Шевченкового щоденника», «Лист». Ніжно й лірично зі своїми нюансами та деталями творить Антоніна Царук історію родоvodu, яка теж свідчить про приналежність до України, яка в серці – з прапрадідів.

Якась особливо тремка в авторки пейзажна лірика – творені легеньким доторком пензлика картини, які надихають і на поезію, і на життя.

Натяком, дотиком, спалахом тче поетеса інтимну лірику, яка іноді органічно переливається в пісню. Я чула багато чудових пісень на вірші Антоніна Царук, - то теж бруньки, що стали квітами, як на рушнику Олександра Босого, який прикрасив книгу...

Як музейник я думаю, що по книзі «Мовчання бруньки» можна «водити екскурсію» читачів, завдячи їх у потаємні закапельки поетичної й патріотичної та ніжної душі зрілої жінки, яка вже знає ціну минулому, але ще більше дорожить майбутнім – держави і нас. Вірю, народ прочитає цю книгу і зрадіє: «Ця поетеса – наш скарб».

Кіровоградська правда, 2013, 26 березня

Про Б. Чамлая

ПІД НОСА ТА ЧЕРЕЗ ПОЛЕ – НЕ З МАКОМ, А З ПЕРЦЕМ!

Писати автобіографію, та ще й лаконічну – справа нелегка. Адже треба вкласти в неї важливі дати, віхи, в той же час передати свій характер. Поету – сатирику Борису Чамлаю, якому б у квітні виповнилося 80 років, це вдалося. Принаймні, проковтнувши його слово про себе у довіднику Кіровоградської письменницької організації «Письменники Приінгулля. 15 x 15», хочеться познайомитися з творчістю Чамлая.

Ось ця біографія: «Я народився 10 квітня 1931 року у селі Розкішному Голованівського району на Одещині (тепер Кіровоградська область). Мати моя, Чамлай Ганна Макарівна, на зорі колективізації уже працювала в новоорганізованому колгоспі імені Петровського. Батька, Чамлая Феоктиста Даниловича, активіста нового життя, обрали головою.

На цьому фоні (колективізація, розкуркулення, а дещо пізніше і голод) протікало моє дитинство. Досі пам'ятаються залишені хати сільських вдів, розвалені й без даху, від яких тхнуло пусткою. Єдиною радістю для малюків села були три ставки, де влітку досхочу купалися, а взимку каталися на ковзанах.

Невдовзі розпочалася Велика Вітчизняна війна, яка все круто змінила. Батько пішов на фронт, старшого брата забрали в Німеччину на примусові роботи, а ми п'ятеро залишилися з мамою. Труднощі не припинялися до кінця війни.

Я вслід за середнім братом 1951 року пішов до армії. Прослужив чотири роки. Після демобілізації переїхав до Кіровограда, де закінчив 10 класів і вступив до Кіровоградського педагогічного інституту імені О.С. Пушкіна. Після закінчення працював у середніх школах Миколаївщини і Кіровоградщини, а коли надокучило їздити по школах, влаштувався до Кіровоградського об-лсоцзабезу, де й прослужив до пенсії».

Співавтор десятка колективних збірок, він був класичною «візитівкою» сатирично-гумористичного цеху в нашому краю. А починав з голованівської районки та студентської багатотиражки, де друкував статті, нариси, поезії. Згодом - «Молодий комунар», «Кіровоградська правда», «Думка», «Вечірня газета», «Народне слово», далі – журнали. На жаль, уже 10 років немає з нами веселого пересмішника.

Працював Борис Чамлай у колгоспі, служив у артилерії в Ленінграді. На фронтах Великої Вітчизняної війни втратив батька... Сорочку ні за що було купити, тож подався до Кіровограда – шукати щастя. Був бетонником на будові, став студентом педагогічного. Серед (згодом знаних) літераторів-земляків знав тоді В.Юр'єва, М.Смоленчука, В.Базилевського, В.Гончаренка. Під впливом С.Олійника послав перші проби пера в районку. Згодом став членом обласного літоб'єднання «Степ», потім – Національної спілки письменників України (1987 р.). Цього ж року в

інтерв'ю Є.Желєзнякову у «Кіровоградській правді» афористично визначив свою перспективу письменника: «А авторучка... вона може полоти бур'яни на життєвому полі не гірше за добру сапу».

Як він творив свої вірші - «букети з будяків»? Як сам зізнавався, іноді списуючи на гумореску стос паперу, якого б вистачило на роман. Бо головне для гумориста - терпіння. І «дружба» з «героями» навиворіт. Справжній гуморист повинен усміхатися лише тоді, коли своїх «героїв» доведе до сліз.

Ще в часи так званої «перебудови» він бачив завдання сатирика в тому, щоб «успішно воювати із закоренілим злом,...критикувати, дивлячись відверто в очі хай неприємної, але правди». Правда, за це і самим сатирикам буває часто непереливки, як і їхнім героям, але така вже доля. Ось тому, вважав Чамлай, ліриків у нашій літературі в кільканадцять разів більше. Років сорок ми читали в «Перці» Бориса Чамлая: то «Пучок баєчок», то «Пучок колючок». Ілюстрував їх відомий «перцівник» А. Арутюнянц.

У книзі гумору «Ментальність диявола» (1999 рік), читаємо у бліц-інтерв'ю автора, яке він дав редактору книги Василю Бондарю, серед десятка запитань – відповідей, такі:

- В незалежній Україні не поменшало об'єктів для Вашої критики?
- Навіть побільшало. Раніше, скажімо, Москву не можна було критикувати, а зараз – будь ласка!
- А як і де Ви пишете?
- Всюди і по-всякому: і на ходу, і лежачи, і жуючи. Мені не пишеться тільки за письмовим столом.
- Борисе Феоктистовичу, Ви любите своїх героїв?
- Ненавиджу. І думаю – де вас стільки набралось, клятих? Та й які вони герої...

Книжка проілюстрована «найкращим, тобто найдотепнішим карикатуристом України – Олегом Гуцулом, який мешкав у Малій Висці» (так охарактеризував свого співавтора Борис Чамлай.). Нині Олег Гуцул мешкає у Мінську (Ред.)

Погортаємо – згадаємо? Книжка містить два розділи: «Баєчки-нагаєчки» та «Ужинок смішинок» (найчастіше саме під такими рубриками вони й друкувалися у районних, обласних та республіканських газетах і журналах).

Диву даєшся: «свободи слова» тоді ще не було, а сатири – повно у пресі. Запамяталось пояснення автора у відповідь на моє запитання: «Де різниця між гумором і сатирою?» То він мені дохідливо пояснив, користуючись визначенням класика О. Ковіньки:

- Гумор, це коли ланкова бригадиру дає дулю через поле! А сатира – це коли ту ж саму дулю – та під самого носа!

А потім додав від себе: «Гумор – це профілактика хвороби, а сатира – гіркі ліки».

Дякуючи цій «класифікації», відтоді безпомилково вирізняю ці жанри. Ось і серед «Ментальності диявола» по самих назвах можна визначити дистанцію між дулею та її адресатом. «Прихвизатор», «Заєць-репортер», «Вовча пропозиція», «Дріт у рило», «Осел і батіг», «Кіт-демократ», «Опозиція», «Шуліка-демагог» - це тягне на «дулю під носа». А от букет з «ужинку смішинок» - це м'якший жанр, результат якого тягнеться «через поле». (Взагалі, відстань у поета завжди була в пошані, казав, що зі своїми «героями» любить здороватись через зачинені двері).

Міні-твори зі скалками гумору і сатири – народний сплав думок і почуттів, інтелігентних, ліричних, лукавих, ностальгійних. А як влучно використовував він імена! Почитаєш і зітхнеш: таких вереміїв, филомонів, жор, вов і климів ти й сам не раз зустрічав серед прози життя, а тепер їм повезло - «прикрасити» собою літературу, мало того – увічнюватись в ній, бо ж які живучі недоліки людські. Алегоричні герої Чамлая, на жаль, у будь-якому суспільстві – довгожителі. Адже мова про ледарів, хапуг, невдах, нахаб.

Найхарактернішою ознакою його творчості є народна українська по-селянському запающа мова: соковита, дошкульна, мудра, життєдайна, дотепна, небагатослівна, але влучна. Кожне слово – б'є в ціль. Не раз і ми обмінювалися з ним епіграмами та пародіями. Причому він їх наперед показував мені, а друкував менш дошкульні. На вид – грубуватий, а був делікатний...

Жив Борис Чамлай по вулиці Гагаріна, зовсім недалеко від обласної наукової бібліотеки ім. Чижевського, де я працювала з 80-х років аж до 2002 року редактором і вченим секретарем. Зрідка приносила йому потрібні книги, особливо, коли нездужав ходити, іноді бачила його поруч – на стадіоні «Зірка» - на прогулянці чи тренуванні. Дивувало аскетичне помешкання: майже порожня квартира, в якій, долаючи життєві негаразди і хвороби, жила й мужньо боролась з недоліками суспільства його творча думка та душа.

Чесно зізнаюсь, спробувала, було, себе в ролі свахи. Жаль було його – в самотній тій аскезі. На запитання, якою повинна бути дружина – гарною чи хазяйновитою, - він прорік: «Слухняною». Підбрала «кандидатуру» зі своїх колег: творча жінка, з гумором, з любов'ю до книг. Раділа, що й вона стала допомагати мені «ідейно-духовно» шефствувати над Чамлаєм, «через дорогу навприсядки», - в основному в обідню перерву. Але закінчилась та спроба перемогти і його самотність, на жаль, гумористично, не змінивши консерватизму холостяка. Вивчивши домашні бібліотеки один одного, мої «кандидатури» полюбовно... розійшлися, попрощавшись з користю для себе... А конкретно – Б. Чамлай виміняв у «дамі», яка не стала дамою його серця, том Степана Руданського – взамін на відданий том лірики Ліни Костенко. Словом, ще раз показав нам навздогін... дулю. З гумором і геть не сердячись. Отака була людина.

Кіровоградська правда, 2011, 29 квітня

ПРО «ДУЛЮ ЧЕРЕЗ ПОЛЕ»

В інтерв'ю, яке Б. Чамлай давав «Молодому комунару» три роки тому, він словами О. Ковіньки пояснив різницю між гумором і сатирою, мовляв, гумор, це коли ланкова дає бригадиру дулю через поле, а сатира, коли - під самий ніс... Так от, сам він вже майже 40 років працює, «дає дулі» своїм антигероям - через поле. Член Спілки письменників, автор двох книг («Кому сняться кислоти», 1974 та «Власна думка», 1981), а ще представлений своїми баєчками-нагаєчками у кількох колективних збірках, у республіканській та всесоюзній періодиці, охоче згодився дати відповіді на мої запитання.

А.К.: Гумор - це у вас в характері, стан душі, професія чи хобі! Чим серйозним наповнюєте життя!

Б.Ч.: Гумор - це все, що ви назвали. А серйозно чим займаюсь тепер? Читвом і дуже люблю кіно. Спілкуюсь зрідка із товаришами - М. Смо- ленчуком, В. Гончаренком, іншими кіровоградцями.

А.К.: А що таке «творчі хліба» в умовах переходу до ринкових відносин! Чи не загрожує гумористам безробіття у світлому майбутньому!

Б.Ч.: Ой, насувається та чорна хмара! Видавництва скорочують. Паперу нема. Чи виживе ідея створення видавництва тут, в Кіровограді? А мало б бути і в кожній області... Натомість - прикриваються правдиві телепередачі... Але безробіття людям від культури і літератури ніколи не загрожуватиме. Тут я певен.

А.К.: Якщо ви - за здорову конкуренцію, то хто вам з кіровоградських гумористів «загрожує» нею! Ю. Март, Б. Слюсар, А. Висоцький, О. Перлюк чи ще хто!

Б.Ч.: Найбільший конкурент - Петро Сиволап. За Висоцьким слідкую - часом пише непогано, інших - не знаю, молодих. Дайте запишу - почитаю. Пригадую, десь і ви в «Білій Вороні» промайнули?

А.К.: А хто і що в колі ваших читацьких інтересів!

Б.Ч.: Ось недавно Байрона перечитав. Щойно у бібліотеці Данте «Божественну комедію» взяв - тягне перечитати відточену класику. Купив «Білі шати» Дудінцева, хочу купити Приставкіна «Ночевала тучка золотая». А от буває з іншими - не в ногу. Хвалять і люблять, наприклад, Драча, Булгакова, але їх твори - не для мене.

А.К.: А як ставитесь до політики!

Б.Ч.: Раніш - не дуже прихильно. А зараз багато на що заново відкриваю очі. Багато прикрої правди звалюється на нас.

Хотів би вступити до демократичної партії...

А.К.: А як ставитесь до «моди» на гороскопи, екстрасенсів, НЛО, референдуми! Нинішній же рік Кози пророчать як благодатний для гумористів... А це ж і ваш гороскопний рік, бо ви теж - «Коза»...

Б.Ч.: У все це вірю. Люблю ворожок. Сам колись вчивсь на картах ворожить хлопчиком. Вірю Кашпіровському і співчуваю. В контактерів і знахарів - є такі. А от в московський референдум - не вірю. Те ж питання, що український парламент додав у другий бюлетень, - підтримую.

А.К.: А якого питання ви побоювались, а я його так і не задала!

Б.Ч. (сміється): Гріха на душу не взяв, нікого не занастив - чого ж мені боятись?

А.К.: Спасибі за інтерв'ю. Хотіла б і я вам зробити ювілейний подарунок - пародію, але не знайшла до чого прискіпатись. Але, можете, й за цей намір «віддячити». У 2003 році, коли мені буде стільки, як вам, 9 березня - приходьте по інтерв'ю!

Б.Ч.: (Сміється). Спасибі. Дай бог дожити - прийду.

Кіровоградська правда, квітень 1996

Про І. Черкашенка

ЛЮДСЬКА ДУША – НЕ СУТІНКИ

З перших сторінок нової повісті Івана Черкашенка «Одкрій свою душу» (К., Радянський письменник, 1984) її героїня Лисавета Полянецька викликає приязнь і симпатію визначальною рисою характеру - людяністю.

Молода, гарна, освічена, привітна - ділова сучасна жінка. Яка нелегка в неї доля! Та незважаючи на це - в біді і в радості вона йде до людей з відкритою душею, і віриш, що ким би не працювала Полянецька її неодмінними супутниками будуть повага і любов до людей, щира зацікавленість їхніми турботами, залюбленість у справу, яку їй довірили.

Мене особисто цей образ зацікавив одразу, мабуть, ще й тому, що Ліза Полянецька - моя колега, бібліотекар. Не так уже й часто зустрінеш цікаві образи людей цієї гуманної професії в літературі і в мистецтві.

Правда, сюжет книги будується не на прикладі бібліотечної діяльності героїні - вона подана в книзі лише окремими штрихами. Але заслуга автора в тому, що, створюючи образ Лізи, він розкриває в її характері риси, у формуванні яких не було дрібниць. Ми бачимо, як з перших кроків самостійної роботи юної бібліотекарки і до часу, коли жінка стала головою виконкому сільради, в ній росло бажання і вміння прихилити до себе людей, запалити їх на добрі діла, зрозуміти душу кожного, аби допомогти добрим словом чи вчинком всім, хто цього потребує.

Ще як секретарем у сільраді запропонували попрацювати, мов життєвий заповіт, сприйняла вона напутні слова Володимира Йосиповича: «Головне, донько, з людьми будь щира. Без хитрощів. Дуже не люблять наші односельці, та і скрізь воно так, коли до них ніби із - за ширми чи з високого ганку балакають. А нам весь час з людьми - спокійними і запальними, добрими і злими працювати. Але з людьми. Оце місце, донько, - великим пальцем правої руки ткнув позад себе, де була сільрада,

- святе для всіх, хто живе в нашому селі. Тут усе має робитися щиро й по – людському. По закону, по правді. А вона не завжди буває солодкою. Часом - гіркіша за степовий полин». Пам'ятала їх завжди.

Драматичними подіями загострює автор сюжет повісті. На долю тридцятилітньої жінки випадає так мало щастя і так багато горя: розлад у сім'ї, смерть чоловіка, нове почуття до людини, яка не варта того. Врешті важке, але справжнє кохання... І тут - робота пліч-о-пліч з людиною, що в юності кинула на неї лиху тінь.

Та, незважаючи на всю полинну гіркоту, на яку така щедра до неї доля, Ліза залишається цільною натурою, стійкою і мужньою в складних життєвих ситуаціях. Бо поруч - люди, небайдужі до її горя і щастя, друзі, однодумці.

Але не тільки собі від людей чекає голова виконкому сільради Полянецька утіхи. Вона сама стає розрадою для багатьох і вдома, і на роботі: матері і вдівцю Олексію та його синові, своєму хворому Юрасику, замкнутій у своєму сімейному розладі Жені, закоханій Ганці, запальному і честолюбному молодому агроному... За всіх болить у неї душа, кожному вона рада відкрити її - чесну і чисту, щоб і їй відкрилися сутінки чужої душі.

Так було, доки не пішов на пенсію колишній голова колгоспу. А за нового- Григорія Прядивуса - ледве звелась рука проголосувати, хоч сама й вела ті пам'ятні збори. Адже це він колись, жонатий, своїми залицяннями до неї завдав їй стільки болю й незаслуженої ганьби.

Але то - особисте, давно травою поросло. А господарювання в укрупненому господарстві - справа загальна, відповідати за неї рівною мірою і голові правління, і голові виконкому сільради...

Та, виявилось, що загальною вона перестає бути, коли у тих, хто при владі, різний підхід і до справ, і до людей.

Образ Григорія автор створив різко негативним. Здається, від такого занадто чіткого протиставлення двох начал - добра і зла - дещо програє композиція повісті. Десь уже відразу після кульмінації та кількох сутичок героїв стає зрозумілим, що компромісів між Полянецькою і Прядивусом не буде, що переможе в морально – психологічному конфлікті добро. Бо причина конфлікту не в тому (як хоче повернути це Прядивус), що в молодості Ліза моральні принципи поставила вище за особисті почуття, а в тому, що керівники з таким різним стилем, з таким різко протилежним підходом до людей не можуть спрацюватися. Перемога добра над злом сприймається як неминуча, тому розвиток дії здається дещо затягнутим у кінці повісті.

Глибоко і всебічно проаналізував автор становлення характеру Григорія. Воно почалося з першого хибного кроку в молодості, з небажання визнати свою помилку і взяти на себе відповідальність. З його вини загинула обманута ним дівчина, а він, щоб сховати причетність до смерті Льолі, поступився перед власною совістю і одружився на Клаві, яка, добиваючись його схильності, не зупинялася ні перед чим. Тож родинного щастя зазнати не довелося ні в своїй, ні в батьківській сім'ї, де виріс під акомпанемент вічних сварок і за прикладом батьків виробив звичку до зверхності, неповаги до інших. «Душа ставала все черствішою». Вже не здатен був жити прямо, ставитись до людей чесно. І тут помічаємо чи не головний ключ до розуміння його слизького нутра: не собі, а нелюбій дружині з її «раціонально одноманітними, як сірники в коробці, поодинокими ласками» не міг простити власної слабкодухості. Пізніше ми не раз бачимо в його вчинках різні прояви цієї слабкодухості.

Зовні хазяйновитий, беручий, «пробивний» голова, що добре розуміється на планах і завданнях, не довіряє людям, не вірить у силу й авторитет мас. Він і помічників вибирає на свій смак, з розряду «потрібних» людей: то підлабузників, то недоумків чи безвольних виконавців, яких силою влади штовхає на нечесні вчинки.

Тому спроби Полянецької застерегти його від невірних дій, навпаки, тільки озлоблювали цього самовпевненого керівника, її дії він пробує скомпрометувати особистими мотивами, кинути

тінь підозри навіть на рішення парткому. І тут знову, боячись втратити щасливу сім'ю, холонучи душею від того, що навіть найдорожча людина - Олексій - не розуміє, навіщо їй ці щоденні клопоти, цей вічний душевний неспокій, голова виконкому сільради Полянецька діє так, як велить партійна переконаність і людська совість...

Повість хвилює і примушує замислитися: чи завжди так, як велить обов'язок, чинить кожен з нас? Чи завжди ми вміємо в потрібну мить зрозуміти чужу душу, підтримати чи застерегти людину, поступившись власним душевним спокоєм, благополуччям і щастям? Чи не занадто бережемо власну душу від людських бід, чи не ховаємося за прислів'я «Чужа душа - сутінки»?

Кіровоградська правда, 1985

Про М.Черниша

ПОЕЗІЯ – І СКАРЬ, І СПАДОК

(Рецензія на першу книгу Михайла Черниша та Анни Ліханової «Запах кмину у хлібі свіжім»)

Іноді історія появи в музеї нового експонату – щаслива випадковість.

Їду в кінці вересня з відпустки із Криму. Поїзд о третій «висаджує» мене в моїй улюбленій Долинській. Ждучи першої маршруткі на Кіровоград, набираюсь під мжичкою кисню на пероні. І раптом стикаюсь з поетом Михайлом Чернишем, який проводить, як виявилось, одного з братів - меценатів названої книги. Слово за слово, і я гортаю під ліхтарем новеньку збірку.

Зраділа, що мій колега по перу здійснив мою давню мрію-пораду, видавши книгу в співавторстві з внучкою – студенткою Анею Ліхановою (Вінниця, 2012, 111 с.).

Закидаю «вудочку».

- Михайле Сергійовичу, розуміючи, як дорого дається поетам видання книг, хоч і люблю здавна вашу поезію, не прошу книгу для себе, але вишліть, будь ласка, в музей, де я працюю.

І ось «первісток» члена Національної спілки журналістів України М.Черниша, тоді співробітника газети «Долинські новини» (який живе в селищі Молодіжне цього району) – в музеї. На титулі автограф: «Музею Карпенка- Карого.

«Чи я Боруля, чи Карпенко-Карий,

Чи Тобілевич?..Та немає бід...

Бо я люблю оцей акторський рід!»

Зазирнемо ж на цю поетичну ниву, яка заколосилась скромним накладом у 150 примірників перед читачем у авторській редакції. На обкладинці – фотодизайн – сонячно- пшеничне поле.

Перший розділ «Спасівські діди» - то данина малій батьківщині (с.Спасове Новгородківського району на Кіровоградщині). У кого з поетів не виникає в спогадах ця любов до рідних сіл? М.Черниш виокремився з цих рясних освідчень свіжо-пісенною деталлю:

«...і річечка, що скочу-перескочу».

Сюжетність – особливість (уже майже старомодна) його віршів, які здавна привертали мою увагу ще в обласній пресі.

Він – гарний народний оповідач, то уміє присмачувати розповідь усмішкою, анекдотом, заковиристим слівцем.

Якщо від відомих класиків нам дісталось по одному знаменному діду (Щукар, Мазай, Хоттабич, Аврам – у Карпенка-Карого), то у Черниша їх ціла галерея: «Барабаш», «Никін», «Филон», «Василист», «Бочка», «Коробка», «Ящик». І кожен-оригінал, складова народної історії села, яким тепер – після поетизації, загрожує безсмертя.

Розділ «Відлуння війни» може бути у кожного поета, який народився, як Черниш, перед війною, - у 1939-му. Документалізм віршів доповнює і фото, і автобіографічність. Окрасою цього

розділу є не лише вірші про батька, а й «Поетові», «Матиола», «Балада про безвість», «Балада про калиновий цвіт»:

*А скільки ти, Вітчизно-мати,
Дітей із воєн не діждалась?
Де кров гаряча проливалась,
Тоді б на всій землі великій,
Там, де синів твоїх могили,
Поки життя цвіте – довіку
Гаї калинові шуміли.*

Як емоційний знак оклику звучить у кінці розділу вінок сонетів «Наодинці з полем». Здавалось би, важко поєднати високий пафос форми з приземленим змістом, але автору це вдалось.

Найбільший розділ «Мене лікує доброта» розкриває все те, що є в житті найціннішим для поета, серед чого – на чільному місці родовід, народ, Україна:

*...Бо душа батьківська добротою світить.
Як я дуже хочу щоб настав той день,
Й стала Україна теж рідвяно-світла,
Щоб тягло додому всіх її дітей.*

Жіноче спасибі автору за розуміння жіночої місії: за вірші про дівчат і дам, кохану і музу. Особливо ж – за вірш «Селянка в місті». Тут же вміло живописує поет сільську роботу, яка під його щирим пером, як жито: не цвіте, і не квітне, а красується».

Чимало віршів – мелодійні, пісенні. На жаль, менш вдалими видались мені дві поеми.

«Сниться морква зайченяті» (вірші та віршовані казки для малят) проявили ще одну грань таланту М.Черниша - дитячого поета. Його «віршенята» - яскраві, веселі, фантастичні, самобутні. Саме такі шукає для альманаху «Зубренок» у Санкт-Петербурзі наш земляк – російський письменник Микола Бутенко, головний редактор цього альманаху, який друкує в ньому твори для дітей трьома слов'янськими мовами. Я рекомендуватиму «дитячий» доробок М.Черниша російським юним читачам.

«В'юнка Боковенька» - розділ віршів із присвятами. Хтось подібне зневажає, хтось ігнорує, а я - поважаю, якщо ці посвяти – не застільні тости, а твори мистецтва, якими вони є у М.Черниша.

Зворушив, потішив останній розділ «Поетичне слово внучки» - Анни Ліханової, в душі якої відродились дідові гени. З її дитячими віршиками я зустрілась десь, здається, на межі століть, у одному з альманахів «Боко-веньки». З радістю відзначаю ріст художнього хисту молодої авторки.

А з «дідової» поезії запам'ятались образно - афористичні рядки: «А вітер б'ється з дужим тягачем, як Дон-Кіхот Ламанчський з «вітряками»,

« Бо щастя – то не знайдена підкова, а відчуття надійного плеча».

Поет часто знаходить свіжі мовні засоби, наприклад:

*Бо вмів косу таку він вибирать,
Що у траві, як дівчина співала.*

Або:

*Вже осінь листя із плакучих верб
Обтрушує у води Муховця.*

Не знаю, як інші, а я з кожної путньої книги залишаю собі на пам'ять хоч один вірш, який особливо «дістав», як каже молодь. Так трапилось, що вірш «Лист від матері», рядок з якого дав книзі назву «Запах кмину у хлібі свіжим», давно став мені рідним, ще з газетної публікації. Якраз у той час я втратила маму, а згодом – і молодшого брата, то й цей вірш, здалось мені, і про них. (І це, по-моєму, один з критеріїв справжності твору, коли читач сприймає написане, як про себе).

Кілька років тому я переклала цей вірш російською з бажанням, щоб російські сини так ніжно любили матір, як це вмів український поет Михайло Черниш і його герой.

Провінція, 2012, 23 листопада

Про А.Чечеля

ВІД СЛОВА ДО ПІСНІ – ОДИН КРОК

Хлібом не годуй мене, дай написати про творчих друзів. Так, все життя тішуся й пишаюся своїм творчим оточенням. Анатолій Петрович Чечель у ньому всього років зо два. Делікатний, толерантний, багатогранний, талановитий чоловік, ровесник, який активно живе й працює, реалізуючи себе у кількох іпостасях: музиканта-концертмейстера, художнього керівника творчих колективів, композитора, художника, поета, шахіста і рибалки. Це все – поклики душі водночас – трудовий стаж більше 30 років у музичній педагогіці.

Відмінник народної освіти, лауреат і дипломант багатьох регіональних конкурсів-фестивалів, людина доброї теплої вдачі. На репетиціях – без підвищення голосу й на одну ноту – він веде за собою інших людей, теж залюблених у пісню. Бо він з яскравою харизмою. З ним – душевно, надійно, комфортно. Дай Боже всім таких творчих соратників.

- **Анатолію, що часто згадується з дитинства, звідки – витoki твоєї творчості?**

- Як з маминих уст лине українська народна пісня:

Ой з-за гори кам'яної

Голуби літають...

Не зазнала розкошоньки

Вже літа минають.

Ця найдорожча пісня – така жива, як саме життя. Її багатовимірність колись вразила мене ще зовсім дитяче серце. Відчулось особливе походження слова і музики в людському житті і творчості, що є якась закономірність перетворення слова й музики в почуття. Згодом до першого музикування привчив мене старший брат, в якого були народні інструменти: домра, сопілка, балалайка.

- **А як починалася музична освіта?**

- В часи шкільної юності в мене з'явився баян. Далі музична школа-студія в с. Новий Стародуб Петрівського району. В цей час відбулася і перша спроба поетичного пера. Потім Олександрійське училище культури, відділ народних інструментів. Далі – музично-педагогічний факультет Кіровоградського державного педінституту ім.Пушкіна, де став фахівцем-педагогом, музикантом.

- **Добре, музику освоїв у навчальних закладах, а поезію?**

- Захоплювався поезією зі школи. Відвідував літературний гурток при редакції газети «Ленінським шляхом» в Олександрії. У цій газеті в 70-х роках були надруковані мої перші вірші. Це була велика радість. Люблю поезію Василя Симоненка, Дмитра Павличка, Володимира Сосюри, Миколи Вінграновського, Любові Забашти, Ліни Костенко.

Музика та поезія ідуть поруч. Улюблені композитори-класики – це Хачатурян, Чайковський, Масне, Ліст, Шопен, Штраус, Россіні, Бізе. Особливо з молодю люблю твори, написані для скрипки: Сен-Санса, Сарасате, Паганіні...

- **Ти, мабуть, щаслива людина, творчість стала роботою і хлібом твоїм?**

- Левову частку свого життя я пропрацював у Олександрійському вищому педагогічному коледжі ім. Сухомлинського, де викладав музику й методику музичного виховання. У цьому активному музичному середовищі з'явилися більш вагомні поетичні та пісенні твори, написані для вокального студентського гурту «Чаклунка». Вдячний моїм колегам, друзям і шанувальникам, з якими ділився успіхами: як творчими, мистецькими, так і діловими.

- **А чому опинився в Кіровограді?**

- За сімейними обставинами у 2001 році переїхав сюди. Перейшов зі сфери освіти в сферу культури, хоча мав «учителя вищої категорії та Відмінника народної освіти». Вже тут працював акомпаніатором аматорського народного хору «Нива», керівником якого був Г.А.Палій. Я почав відтворювати поетичне бачення світу в пісенній творчості – так народилися пісні: «Земля батьків», «Навіщо мамо, так скрипка грає», «Пісня рідного краю», музику на які написав Г.А.Палій. У цей час видав першу збірку віршів «Таємна мить і пам'яті, і слова».

- **А от цікаво, як зливаються ці два струмки – народжуючи нову ріку – пісню?**

- Від слова до найбільш ранньої форми пісні лише один крок і коли цей крок було зроблено, виникає пісня. Але, окрім бажання і терпіння, мабуть, повинні бути природні здібності, щоб перетворювати творчо здобуті враження в поезію чи музику та ще й зливати їх в цю нову ріку – пісню.

- **Що стимулює твою багатогранну творчість – поезію, піснярство, малювання?**

- Великим стимулом до творчості, і не тільки для мене, є літературно-мистецькі об'єднання «Парус», «Степ», «Євшан», «Конгрес літераторів України», де можна почути чудові вірші, поділитись враженнями, почути добрі поради. Пісенну творчість стимулюють зв'язки з хоровими колективами «Червона калина» УТОС, ветеранський хор «Діти війни», вокальний гурт міського будинку вчителя «Любисток». Для них написав такі твори, як «Величальна Українська», «Молитва за Україну», «Червона калина», «Діти війни», «Журавлі дитинства».

- **Ти автор чотирьох поетичних та пісенних збірок. Хто допоміг цим «крилам» творчого таланту літати?**

- Допомогли мені Олена Надутенко, Антоніна Царук, протоієрей Петро Сидора, Дмитро Танський, Анатолій Кримський, Марина Долгих, Віктор Лисенко.

- **Гадаю, як фахівець ти реалізувався у піснях, які мають звучати... Яка доля створених тобою пісень?**

- Мої пісні неодноразово виконувались на всеукраїнському фестивалі-конкурсі вокально-хорового мистецтва «Калиновий спів». На ньому у 2010 році був нагороджений Дипломом переможця у номінації «кращий твір місцевих авторів». Маю низку «Почесних грамот», подяк від відділу культури та туризму Кіровоградської обласної та районної державної адміністрації за призові місця на «Калиновому співі» та «За участь в районному фестивалі самодіяльних композиторів та вагомий внесок в галузі української культури». Маю сертифікат учасника семінару «Духовність України ХХІ ст.».

- **А музи, меценати в тебе є?**

- За сприятливих обставин – музою повсякденного життя і творчості є моя дружина Тамара Іванівна – вчителька за фахом, яка береже найкращі риси сімейного щастя.

- **Щасливчик долі. А ще є хобі?**

- Так, це шахи, маю розряд кандидата у майстри спорту. Захоплююсь риболовлюю. Люблю, коли поруч біля ставка гай, де співає вивільга, зяблик, соловей, зозуля перекликається з одудом. Усе це звучить геніально! Ці хвилюючі миті народжують рими та мелодії. Як говорив Василь Сухомлинський, «Слухаю музику природи...».

- **У тебе, романтику, є кредо, улюблений вислів, цитата?**

- Це слова видатного композитора і поета Івана Сльоти:

Тож вірю, що в людях

світлтимуть доти,

допоки над морем пісенних сердець

горить десь на деревку високої ноти

*бодай хоч малесенький
мій прапорець.*

Кіровоградська правда, 2011, 29 березня

**Про Д. Чибісова
І В 70 – НА КОНІ**

Вкотре переконуюсь: дорогу до творчості торує любов. Це трапилось і з Дімою Чибісовим. Так любив хлопчик свою першу вчительку Олену Пантеліївну, що в третьому класі раптом... написав вірша про неї. Мало того, що вчительку порадував, так ще й послав вірша в Київ у дитячу газету «Зміна». А там взяли й надрукували. Хтозна, може, рання слава трохи запаморочила юного поета, а може, життя було скупим на душевні прояви, бо аж тепер видав Дмитро Федорович свою першу книжечку віршів для дітей «Мій коник» (Кіровоград, ЦУВ, 1995, тир.5 тис., серія «Поети і прозаїки краю». Вип.Х-й).

Видати її в рік 50-річчя Перемоги допоміг ветеранові Великої Вітчизняної війни Кіровоградський міськвиконком. Любовно і весело оформлений художником Василем Остапенком «Мій коник» став симпатичним подарунком малятам, для яких Д.Чибісов ще 16-річним підлітком завойовував мир. У книзі - 15 віршів про дитяче життя, повне радощів, мрій, веселих клопотів і захоплень. Ще маленькі герої й сад садять, в живому куточку господарюють, спорт люблять, уміють шанувати пам'ять полеглих воїнів, самі хочуть стати - хто прикордонником, хто ковалем, хто - космонавтом. Жаль, мало тут веселих віршів, які так любить дівчата, на зразок «Єралашу» та «Обачного шофера».

Окремі вірші його стали піснями на музику А.Філіпенка. Вони ввійшли в три збірки пісень, а вірш (є в книзі) «Вічний вогонь» (муз.А.Філіпенка) увійшов до III тому «Антології кращих пісень для дітей» (видано в Москві, в 1985 р.).

Чверть століття друкувався Д.Чибісов у своїй професійній газеті (він юрист-правознавець), а ще - в журналі «Дошкільне виховання», в обласній пресі. Зокрема «Кіровоградка» недавно назвала його «почесним веслярем» за вірші для «Човника Івасика-Телесика».

- А від кого натхнення одержуєте? - питаю.

- Мабуть, від батька, що був військовим залізничником і писав гумористичні вірші, передалась мені тяга до слова літературного. А матеріал підказували онуки, їх у мене троє. Валерій та Ігор уже дорослі, з морем життя зв'язали, матросом мріє стати і восьмикласник мій тезка Дмитрик...

Кіровоградська правда, 1995, 30 листопада

ФРОНТОВІ РОКИ ОЖИВАЛИ У ВІРШАХ ТА ПІСНІ...

Виставка «Подвиг народу – безсмертний» напередодні Дня Перемоги відкрилася у літературно-меморіальному музеї І.К.Карпенка-Карого. На ній представлено документи про три десятки фронтовиків – літераторів, чії твори згодом стали сторінками літопису Великої Вітчизняної війни. Між них – єдиний серед письменників-земляків Герой Радянського Союзу Тимофій Шашло, а також відомі тепер імена: С. Голованівський, В. Козаченко, А.Німенко, М. Далекій, Н. Рибак, А. Тарковський. У кожного старшого відвідувача музею ця виставка викличе свої спогади й про рідних, близьких, знайомих. І оживуть у пам'яті люди, що здобули перемогу. Мені особисто виставка нагадала сім'ю ветеранів-фронтовиків Чибісових, яку добре знали у Кіровограді. На жаль, обох уже нема серед нас...

Серед світлин, представлених на виставці, - фото 21-річного Дмитра Чибісова, підписане мамі, з історичним свідченням: «город Берлин 15.06.45 г.»

... Ми з капітаном міліції, поетом і піснярем, членом обласного літоб'єднання «Степ» Дмитром Чибісовим познайомились у середині 80-х років минулого сторіччя. Він виступав як ветеран війни зі спогадами, читав свої вірші. Ось уривок з одного з них, написаного на фронті:

*О юность ранняя моя,
Как не запомнить мне тебя!
С молочным пухом на щеках,
В больших и стертых сапогах,
В шинели серой фронтовой
И с автоматом за спиной.*

А з почутих тоді спогадів від двічі кавалера ордена Червоної Зірки, нагородженого багатьма медалями, запам'яталася вражаюча історія порятунку мирних жителів Берліна.

... Фашисти загнали їх під землю, в метрополітен, і пустили воду. Наші солдати увірвались туди на танках. Виносили немовлят, яких тримали на руках старенькі бабусі, стоячи по коліна у воді.

Одночасно переможці захопили тюрму, де були політичні в'язні. Там, у камерах, наглухо закритих залізними брамами, фашисти запалили папір. З великими труднощами наші розрізали метал і виносили людей з диму – крізь плач, обійми і подяки. А також переносили в надійне місце поранених жінок і дітей під вогнем гітлерівських снайперів. Хлопці бігли з немовлятами і падали, підкошені кулями. Бачачи це, змучені берлінці, яких тільки-но врятували від гибелі, стали тісною стіною вздовж вулиці та своїми грудьми прикрили радянських солдатів.

Пам'ять про фронтові роки потім не раз озивалась в душі Дмитра Чибісова поетичними рядками. Але мирний час звернув і творчість у мирне русло. Народились онуки, для яких хотілося писати. Вірші, казки і пісні для дорослих і дітей з'явилися у обласних і республіканських газетах і журналах. Серед них пісні «Вічний вогонь» (муз. А. Рябчуна), «Прикордонники-солдати» і «Світлий день» (муз. А. Філіпенка), пісня «Любовь моя – Кировоград».

У День поезії, 22 травня 1995 року, Дмитро Чибісов підписав мені свою першу дитячу книжечку для дошкільнят, оформлену художником В. Остапенком, - «Мій коник». Ветерану війни ця перша ластівка була видана з нагоди 50-річчя Перемоги за фінансової підтримки міської влади. А другу книжку «Мій малюнок» уже через рік після смерті автора за сприяння влади і спонсорів видала його вдова – Олена Трохимівна Чибісова, теж ветеран та інвалід Великої Вітчизняної війни, яку до самої смерті всі звали «Леночка».

Війну вона зустріла 12-річною дівчинкою, вожатою дитбудинку, в якому і сама виховувалась, а під час евакуації рятувала ще молодших дітей.

Ми познайомились з нею років десять тому, коли хор ветеранів з колишнього Будинку офіцерів, в якому вона багато років співала, запросили з піснями на свято Перемоги до обласної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського. Там і почули розповідь про участь її, сестри і брата у війні, на якій вона чотирнадцятирічною дівчинкою стала під Сталінградом дочкою полку, санітаркою і медсестрою.

... Не раз слухаючи цей хор зі сцени, який співає і пісні на вірші Д. Чибісова, спілкуючись із Оленою Трохимівною при зустрічах, на святах і парадах, щоразу раділа красі й душевній молодості цієї жінки. Вона і в 75 мала куди молодший вигляд, а щедрістю, завзятістю, бажанням приносити людям користь, вигідно відрізнялась від багатьох молодших. Виступаючи перед аудиторією, робила це так переконливо й емоційно, що її розповідь про трагічні часи, іноді забарвлена гумором, просто просилася на екран, який би через долю кожного увічнював народний подвиг. Серед його творців була й вона, мініатюрна дівчинка, яка колись на сцені грала роль ... крапки при знакові оклику.

Серед надбань випускниці Одеського кредитно-економічного інституту – 60 років трудового стажу, гроно воєнних та трудових нагород, у тому числі ордени Вітчизняної війни II ступеня та «За мужність», медалі «За Оборону Кавказа», «За Оборону Сталінграда».

Доля географічно наблизилася їй ще в роки війни. Двоє молодих людей брали участь у обороні Сталінграда: Дмитро зі зброєю в руках, Оленка не лише в госпіталі, а й на полі битви, де рятувала поранених і допомагала тягати ящики зі зброєю.

...Через 30 літ визволителі Сталінграда, уже сім'я Чибісових, побували там у День Перемоги, зустрівшись із ветеранами своєї 94-ї гвардійської дивізії.

Спогади, спогади... Ними Олена Трохимівна поділилась зі мною востаннє у травні 2005 року, запросивши до себе у гості. З гордістю показувала сімейний архів і реліквії: фотоальбоми, грамоти, нагороди, листи, періодику, де згадувалась їхня бойова молодість чи друкувались вірші й пісні Дмитра Чибісова. Вдячно відгукнулася і про «Кіровоградку», яку передплачували все життя, де публікувались твори чоловіка. Почула від неї красиву й романтичну історію їхньої любові з першого погляду та щасливої сім'ї. Бо тільки в такій чоловік усе життя дарує дружині, як вперше, улюблені ромашки. І тільки щасливець майже в 60 пише дружині із санаторію: «Дорога моя ластівко! А я тебе люблю дуже-дуже і все життя буду любити!».

Прощаючись, я сфотографувала фронтовичку і співачку Олену Чибісову біля знаку «Гідним синам Вітчизни, солдатам правопорядку», за яким вона давно й ретельно доглядала, особливо ж після смерті чоловіка – правоохоронця.

Їх залишається все менше серед нас – тих, хто подарував нам перемогу. Частіше згадуймо про них у свята й будні. А ще радіймо за їхніх нащадків. Троє онуків Чибісових, (молодший, як і дід, - Дмитро), несуть життям спадок від предків-захисників Вітчизни: любов до людей і творчості, мужність і завзяття, бажання здобувати нові перемоги.

Кіровоградська правда, 2013, 8 травня

По Д. Чижевського

ЧИ ЗАСЛУЖИДИ МИ НА ЦЕ ІМ'Я?

У «Народному слові» за 14 липня прочитала вельми цікаву публікацію кандидата філологічних наук Леоніда Куценка «Озираючись на зроблене» - про одного з останніх українських учених-енциклопедистів. Замовчуване у нас ім'я нашого видатного земляка Дмитра Чижевського, родом з Олександрії, де його батько був колись мером для мене і багатьох моїх колег стало відкриттям, яке ще й стосувалось нашого закладу. Бо ж стаття закінчувалась пропозицією автора увічнити майбутнє сторіччя (1994 рік) від дня народження Д. Чижевського тим, щоб присвоїти його ім'я нашій обласній науковій бібліотеці імені Н.К.Крупської («адже ім'я Н.Крупської носить чи не кожна третя обласна бібліотека країни»). Щодо перенайменувань взагалі - нині є чимало їх і прихильників, і противників. А що сказали б про цю пропозицію наші читачі?

На зборах колективу обласної бібліотеки з підтримкою цієї пропозиції виступила Т. Недашковська, завідувача відділом, її підтримали Е. Янчукова і я. Однак було й заперечення: мовляв, чому пропонується присвоювати бібліотеці ім'я вченого, а не літератора, письменника – наприклад, В. Винниченка? Я ж переконана, що найбільшій в області бібліотеці, єдиній, в назву якої входить і слово «наукова», більше личило б саме це ім'я. Адже маємо в своїх фондах і пропагуємо не лише художню літературу, а й філософію, логіку, релігієзнавство, історію, лінгвістику, літературознавство. Словом, усе те, до чого причетні наукові праці Дмитра Чижевського, якого сьогоднішні науковці з АН УРСР вважають найбільшим українським філософом XX сторіччя.

Але наші знання про це ще попереду: книги Чижевського ось-ось займуть своє законне місце на полицях бібліотек. Поки що ж прочитала я за порадою Л. Куценка публікацію в журналі

«Філософська і соціологічна думка» (1990 рік, №10), яка є однією з перших спроб припинити «змову мовчання». Її автори - представники української діаспори, професори Гарвардського університету О. Пріцак та І. Шевченко. А в наступному номері цього ж видання знайшла «Життєпис» Д. Чижевського, ще одну його філософську статтю та розповідь про нього В.Янцена, кандидата філософських наук з Галльського університету імені М. Лютера.

Широта інтересів і енциклопедичний характер освіти вченого просто приголомшують, Зустрілася і фраза, яка викликає професіональну прихильність, ще більш схиляє до пропозиції Л. Куценка про присвоєння імені земляка нашій бібліотеці: «Від самих початків свого студентства Чижевський був винятково обдарованим бібліофілом-бібліографом». Тут же названо його й провідним істориком літератури. Найбільшим відкриттям Д.Чижевського було те, що в 1935 році він натрапив в архівах на рукопис головного твору чеського реформатора освіти, теолога й поета Яна Амоса Коменського. Ці три грубезні томи, які півтора століття вважалися втраченими, сприяли розширенню науково-філософських задумів Чижевського. Окрім історії української та російської філософії, він став досліджувати й історію філософії інших слов'янських народів. А вивчення німецького ідеалізму, творчості Сковороди та праць Коменського привело його до ґрунтового літературознавства.

За рубежем складено три бібліографії творів Чижевського за 1912-1965 роки. Зроблене ним після цього, до смерті в 1977-у, ще належить укласти. Прогнозується не менше тисячі позицій. Це монографії, підручники, передмови й післямови, огляди і рецензії, в тому числі й присвячені філософії на Україні, інтелектуальній історії Російської імперії та «славогерманіки».

Новим про нашого земляка стало для мене ще й те, що його гоголезнавчі роботи вважають найґрунтовнішими. Крім того, Д. Чижевський, виявляється, провів «безжальний, нищівний аналіз філософської та літературно- критичної творчості Вісаріона Белінського», бо в своїй книзі «Гегель в Росії», «скинув кумира російської інтелігенції з п'єдесталу». З боку Чижевського це був «акт відплати... за презирство до української мови й літератури» - «неистовый Виссарион» доходив до того, що намагався переконати Тараса Шевченка задля творчого самовдосконалення перейти виключно на російську... Господи, скільки ж знають про нас там, за рубежем, такого, що було для нас за сімома замками!..

Дуже цікаво, але й боляче було читати про те, як уміють цінувати наших емігрантів за наукову компетенцію чи художній талант, - в той час, як ми їх тут довгі роки автоматично таврували іменами зрадників, антирадянщиків. Тут же потверджено, що Чижевський, живучи й працюючи в Німеччині в роки війни, вороже ставився до націонал-соціалізму та будь- якого фашизму. Наука була головною ідеєю і смислом його життя. «В «Життєписі» читаю: «Моя літературна продукція вже є доволі широка, тому що праці з'являються вісьмома мовами...». Це писалось 1945 року.

У двотомнику «Українська шекспіріана на Заході», надісланому бібліотеці в дар із Канади іншим нашим земляком - поетом і вченим-сла- вістом Яром Славутичем, - я вчитала такий світлий спогад про нашого земляка. У статті Я. Рудницького про те, як було засноване Українське шекспірівське товариство в 1957 році в Західній Німеччині, йдеться про зустріч Яра Славутича та Дмитра Чижевського. Тоді дійшли згоди щодо створення УШТ при Українській вільній академії наук в Німеччині, Чижевського було обрано першим головою Шекспірівського товариства, яке нині очолює Яр Славутич...

Читаєш - і гірко стає за наше мимовільне незнання, за чись небажання боротися з ним, перемагати себе. Гадаю, чим ми більше дізнаватимемося про те, що й самі берегли у спецсховищах, дотримуючись ідеологічних заборон, тим вагомішими ставатимуть наші національна гідність і гордість. Може, тоді перестанемо боятися й такої «революції», як присвоєння науковій бібліотеці імені видатного вченого-земляка світової слави...

ПОВЕРНЕМО СЛАВНЕ ІМ'Я

(З життя і творчості нашого земляка академіка Д. Чижевського)

«Я народився в Україні в маленькому містечку Олександрія 23 березня 1894 року в родині художниці та колишнього офіцера, поміщика, який по арешті 1887 року за ліберальні погляди, дворічному ув'язненні у фортеці і засланні на Північ, жив у своєму маєтку. Духовні інтереси батьків рано визначили й мої власні устремління. Школа (1904-1911 рр.) навпаки, в моєму розвитку посідала другорядне місце, головне тому, що я серед своїх шкільних товаришів організував нелегальний просвітницький гурток. Який мав за напрям історію літератури, а згодом і політику. Після першої російської революції 1905 року батько активно включився до політичного життя (він належав до російської ліберальної партії, конституційних демократів), що позначилося і на моїх інтересах: за студентських років в університеті, крім наукових студій (наслідки їх у галузі астрономії були опубліковані 1912 року).

Я знаходив час для участі в політичному студентському і робітничому русі; я був соціал-демократом, і, врешті-решт, поліція заарештовує мене 1916 року. Революція 1917 року мене визволила. Тоді, в перші її місяці, я багато працював у робітничих організаціях Києва, проте 1918 року і в наступні роки повернувся до наукової діяльності, не полишаючи зв'язку з робітничим рухом. Політика комуністів, що призвела до диктатури партії над народом Росії, дуже розчарувала мене, і я вирішив продовжити навчання за кордоном.»

Так починається «Життєпис» Дмитра Чижевського. Переклад його здійснено із зарубіжного видання, яке вийшло в світ у рік його смерті - 1977 року. До друку автобіографічний матеріал передала дочка покійного, професор Тетяна Чижевська, який опублікований в журналі «Філософська і соціологічна думка », 1990, № 11.

З інших публікацій дізнаємось про нашого славного земляка багато чого, про що не знали цілі десятиліття. Наприклад, про те, що його батько, Іван Костянтинович Чижевський в пору першої російської революції був обраний мером Олександрії. І що його син Дмитро в 1911 році закінчив Олександрійську міську класичну гімназію. Потім два роки навчання в Петербурзькому університеті (опановував математику і астрономію). Ще кілька років вивчав філософію і російську філологію в Київському університеті, який закінчив у 1919 році, захистивши кандидатську ступінь (робота була присвячена філософському розвитку Шіллера).

Ще два роки по тому викладав у київських вузах. Брав участь у роботі Центральної Ради. Тому опинився за це в таборі для інтернованих, звідки в 1921 році вдалося втекти до Німеччини. Ще кілька років навчання пройшло там, де й почались перші наукові розробки з порівняльної історії літератури слов'янства та історії філософії слов'янства.

Протягом 1922 - 1945 років Чижевський по цих двох темах написав сотню книжок і статей.

Наукові заслуги Д.І.Чижевського будуть відчутні, якщо перерахувати його посади і заклади, де він викладав. А саме був викладачем доцентом, професором філософії Українського педагогічного інституту у Празі; професором Празького українського університету; викладачем славистики в університетах Бонна і Галле, а також слов'янських мов у Женевському університеті; викладачем слов'янської філології в Марбурзькому університеті...

Після вузів Європи кілька років викладав у Гарвардському університеті (США). Потім повернувся до Німеччини, очолив кафедру славистики в Гейдельберзькому університеті.

Д.І.Чижевський є дійсним членом Гейдельберзької і Хорвайської, а також фундованої ним Української вільної академії наук в Аугсбурзі. Кілька відомих учбових і наукових закладів Європи і США також запрошували до співпраці нашого земляка.

Був він і екстраординарним членом Українського наукового інституту у Берліні та Німецького товариства слов'янських і досліджень, членом правління Течелівського товариства та співвидавцем Архіву історії філософії.

В колі його вчителів, однодумців, колег і товаришів широко відомі у науковому світі імена. Зокрема, у недавно присланому з Канади нашим земляком, теж вченим-славістом, поетом Яром Славутичем двотомнику «Українська Шекспіріана на Заході», я прочитала про заснування у свій час Я. Славутичем і Д. Чижевським Українського шекспірівського Товариства при Українській вільній академії в Німеччині. Чижевський тоді був обраний його президентом, а тепер це Товариство очолює Яр Славутич.

Напередодні другої світової війни на перешкоді його кар'єри стало єврейське походження дружини - Лідії Маршак. 11 років, які жив у Німеччині, він боявся арешту гестапо та вислання через єврейські родинні зв'язки.

Політичну діяльність він припинив у 1924 році, а до того часу належав до російської, а потім німецької соціал-демократичної партії. У війську ніколи не служив. Перед війною мав зв'язок з невеликим гуртком інтелектуалів-антифашистів.

Вчитаймося в оце зізнання Д. Чижевського: «Отаке товаришування останніх років привело мене до висновку, що найважливішим культурним чинником є особисті зв'язки людей, передусім через кордони, що в Європі такі затісні для націй. Культурні зв'язки народів я вважаю вагомішими за політичні і тому маю намір посвятити в майбутньому свої сили опікуванню цими культурними відносинами незалежно від набутого мною статусу». Хіба не актуальне воно сьогодні, в період розбудови нових суверенних держав.

Про інтенсивність його наукової праці, широкий діапазон культурних уподобань свідчить хоча б такий факт, точніше зізнання самого Чижевського: «Протягом року я скінчив працю над деякими великими темами: історія української філософії, Гегель у Росії, філософські погляди українського містика Сковороди, словацький гегельянець Л. Штур, світогляд чеського романтика К.Г. Махи, українська барокова поезія, давньоруська література XI—XIII століть».

Свої наукові праці він написав вісьмома мовами. Однак повної бібліографії їх ще й досі нема. Лише готується до виходу на Батьківщині, де він досі вважався «буржуазно-націоналістичним вченим», його багатотомне видання наукових праць. Правда, одна книга «Історія української літератури» Д.Чижевського уже з'явилась у фонді Кіровоградської обласної наукової бібліотеки ім. Крупської (книгу надіслали з Нью-Йорка на наше прохання добродії з української діаспори). Є в нас книга Ю.Шереха «Друга черга» (теж зарубіжне видання), де вміщено рецензію на працю Д. Чижевського.

Усвідомлення того, що ім'я нашого земляка має бути гордістю нашого краю, привело до того, що загальні збори колективу обласної наукової бібліотеки на початку лютого 1992 року ухвалили: перейменувати бібліотеку, присвоївши їй ім'я академіка Чижевського.

Отже, перший крок до повернення відомого в світі імені на Батьківщину і увічнення заслуг та пам'яті Д.І.Чижевського зроблено. Хотілось би, щоб цей рух розширили і підтримали ще рідніші земляки Чижевського - олександрійці. А може й відгукнуться люди, знайомі з його родиною. Хотілося б надіятись.

Адже в листі авторитетної групи сучасних українських вчених (12 підписів), опублікованому в «Літературній Україні» 9 серпня 1990 р. (передрукований «Кіровоградською правдою» 15 серпня 1990 р.) говориться: «...Олександрія - колишній козацький зимівник Усівка - належить культурній історії людства насамперед як родове гніздо Чижевських - давнього козацько-шляхетського роду, який подарував Україні й цілому слов'янству одного з найзначніших мислителів ХХ ст. на терені духовної культури».

І далі, що подальший поступ української філософської та й загалом гуманітарної думки немислимий без таких фундаментальних праць Чижевського, як «Філософія на Україні», «Нариси з історії філософії на Україні», «Гегель в Росії», «Філософія Сковороди». Він досліджував переважно ті терени національної духовності, котрі для радянської україністики донині є «білими плямами».

Приводом до цього листа став і проект розбудови Олександрійського національного парку. Там саме бачиться вченим пам'ятник Д.І. Чижевському над Інгульцем.

На його батьківщині було б добре побачити і перші меморіальні дошки, і вулицю Чижевського і гідну експозицію в народному краєзнавчому музеї. Є для цього і знаменна нагода -

23 березня 1994 року світова наукова громадськість візначатиме 100-річчя з дня народження Д. І. Чижевського. На той час можна б налагодити зв'язки хоча б з німецьким зарубіжжям - другою Батьківщиною Чижевського, щоб мати нові архівні дослідження про його життя і діяльність, поповнити фонди його першими творами.

Прийняття і посмертне повернення імені Д.І.Чижевського на Батьківщину хай стане справою реабілітації нашої національної гідності, яку так довго присипали.

Вільне слово, 1992, 11 квітня

НОВЕ СЛОВО...БАГАТОЛІТНЬОЇ ДАВНОСТІ

(Штрихи до творчості Дмитра Чижевського)

Наприкінці минулого року, виступаючи в трьох читачьких аудиторіях м. Олександрії, я питала в людей: чи знають вони щось про свого земляка, сина колишнього мера Олександрії, вченого із світовим іменем, що довгий час жив і творив у еміграції, - Дмитра Чижевського! На жаль, ніхто - нічого, хоч співрозмовниками були люди, причетні до освіти і культури. Але, мабуть, не винні вони в тому, що гордість наша за уродженців нашого краю така ще несмілива.

Думаю з гіркотою: чому ж ми так мало знали правди істинної? Та тому, що передова українська література жила як та шевченківська захаявна книжечка. Крадькома ту істину творили наймужніші тут - і ховали в шухляди, а хто не ховав - починав життя на чужині, за залізною завісою, чи вдома, але - за колючим дротом... Але звідти мало що просочувалось до наших очей, вух, думок і душ. А виходить, те прозріння, що тільки-но приходить до мене сьогодні, в еміграції і за дротами, в таборах, не переставало жити людей надією на торжество правди. Серед тих постатей, що представляли в цивілізованому світі інтелект і духовність України, і наші земляки - Є. Маланюк, Ю. Дараган, Я. Славутич, і - Дмитро Чижевський. Суть і місія цих правооборонців лише сьогодні поступово вимальовується перед нами...

Не знаючи правдивої історії української держави і того, що зв'язано з моєю професією, - історії і літератури, я, як читач і пропагандист літератури, завжди відчувала якийсь прихований комплекс неповноцінності щодо рідної літератури. Вузько, односторонньо викладали її нам і в школі, і у вузі, обмежуючи невеликим колом найвідоміших імен і найхрестоматійніших творів... Сковорода - Катерина - Чіпка - Гуща - Прапорonoсці - дуже кучим виходив той ряд героїв і героїнь. А що діялось до того, після, навколо, в світах? - Зась! Сьогодні ж, коли повертаються із забуття (дайте, Боже, - в безсмертя!) все нові й нові імена замовчуваних, замучених, вигнаних, закреслених - за неблагоннадійність, - відтворюється реальна картина нашої рідної літератури. Ні, вона не пасла задніх! «Архипелаг ГУЛАГ» О. Солженіцина, цей «до небес кричущий протокол мартирології розкуркулених, засланих і переслідуваних» (так назвав твір літературознавець українського зарубіжжя Ю.Шевельов) написано в 1958-67 рр. А «Сад Гетсиманський» І. Багряного, - що потряс мене, як ні один досі читаний в українській літературі твір, - в 1950-му. І ще кілька було творів, досі мені невідомих - Д. Гуменної та Т. Осьмачки, що теж до Солженіцина мужньо показали світові нашу хвалену систему і нашу таємну механіку викорчовування «ворогів народу».

... Отож, читаю книгу Ю. Шереха «Друга черга (Література. Театр. Ідеології)», видану зарубіжним видавництвом «Сучасність» ще в 1978 р і ще глибше прозріваю.

Коли прислухатись до його голосу з минулого, то почуємо вельми цінну інформацію і про нашого земляка. Ю. Шерех наголошує на тому, що до виходу в світ «Історії української літератури від початків до дати реалізму» Д. Чижевського літературознавство, як офіційне радянське, так і еміграційне, було народницьким.

На прикладі кожного твору нас вчили розуміти і вбачати письменницьке народолюбство: до страждань народу, до пригноблених трудящих мас, до уярмленої нації (різні літературознавці використовували різні означення). Ю.Шерех пише: «І раптом в «Історії літератури» Чижевського не стало народу, не стало трудящих мас, не стало уярмленої нації. Ми лишилися сам-на-сам з літературними творами, і нам кажуть не плакати і не вболівати, а думати й аналізувати естетичні цінності. Нас учать, що література - це стиль, а історія літератури - історія зміни стилів». У цьому - новаторство вченого Д, Чижевського.

Хоча були в нього й деякі попередники з окремими статтями (А. Ніковський, Ю. Савченко, А. Шамрай, М. Зеров). Останнього називає і сам Чижевський. Була й історія літератури М. Грушевського, але в ній він був «передусім історик і соціолог», як вважає Ю.Шерех. А «Історію літератури» Д.Чижевського він назвав (у 1956р.) «першою нашою ненародницькою і протинародницькою історією літератури».

Для нас незвично (а для когось, може, і взагалі - неприйнятно) те, що: «Головні герої книги Чижевського - не народ і навіть не письменники. Її герої - стилі. Українська література для нього, поза деякими другорядними або недорозвиненими явищами, - це зміна шістьох стилів: монументального стилю Київської Держави, стилю Ренесансу й Реформації, Барокко, Класицизму й Романтики».

Дуже толерантні оцінки і критика цієї оригінальної праці у Ю. Шереха. Він зауважує, що все-таки Чижевському не вистачило радикалізму, бо роль особи в історії той не зважився заперечити до кінця, в т.ч. зробивши поступку традиції і читачеві. Справа науковців - дискутувати, приймати чи ні ці нові твори і їхні нові оцінки. Мені ж як читачеві просто імponує нова грань пізнання, особливо - роздуми про українське барокко.

У статті Шереха виразно проступає позитивна оцінка праці Чижевського як такої, що вперше в історії літератури показала її як зміну стилів. Відзначено, що «книга Чижевського вперше подала великий матеріал про відгомін українського письменства поза межами України». Читач (західний) цієї книги (коли-то ми її побачимо?) вперше одержав матеріал про використання українських творів у інших країнах.

Заключний розділ статті – «Нове слово і куди пролягає шлях» - мені хотілось би процитувати якнайповніше.

«Чорна робота – розчистити Авгієві стайні історії української літератури після... господарювання там епігонів народництва виконана з блискучим успіхом. Вперше ми бачимо перед собою українську ЛІТЕРАТУРУ в її послідовних станах від початку історичної доби до середини 19 сторіччя. Широта охоплення матеріалу величезна. Естетичні оцінки, змістовні і написані рукою справжнього вченого. Нове слово сказане...

... До книжки Чижевського взагалі не можна було думати про істрію української літератури. Тепер створити її стає можливим завданням. Ми вже на риштуваннях історії української літератури. Нагадаю – сказано в 1956р. Цікаво, коли ж уже ми матимемо «будівлю» цієї історії? Адже, по-моєму, все ще лише риштування...

Від редакції: 16 серпня 1991 року в «Народному слові» надруковано статтю А.Корінь «Чи заслужили ми на це ім'я?», в якій йшлося про підтримку пропозиції кандидата філологічних наук

Леоніда Куценка присвоїти обласній науковій бібліотеці ім'я людини, яка безпосередньо пов'язана з нашим краєм і становить його гордість, - Дмитра Чижевського. А у «Вечірній газеті» за 17 січня 1992р. вміщено відгук на статтю «Чи заслужили ми на це ім'я?».

Що стосується редакції «Народного слова», то вона переконана – заслужили. Але тільки нашої думки і думки окремих авторів замало. Тому перед тим, як друкувати новий матеріал, присвячений спадщині Д.Чижевського, ми попросили висловити свою думку з порушеного питання начальника управління культури облвиконкому М.Сиченка.

- Дмитро Чижевський – гордість нашого краю, - сказав Микола Іванович. –І якщо колектив бібліотеки, його читацький актив хочуть присвоїти його ім'я обласній науковій бібліотеці, я їх підтримую.

Народне слово, 1992, 25 січня

Про Г.Шевченка

ЙОГО ПОЕЗІЮ БЛАГОСЛОВИВ МАЛИШКО

Напутнє слово А.Малишка стало з юності талісманом для Георгія Шевченка, благословенням на дорогу в поезію.

«Лелеча пам'ять» - так назвав автор свою четверту книгу віршів. Г.Шевченко родом із с.Зеленої Компаніївського району, зараз живе в Чернівцях. Перша його книга «Веселики» вийшла в 1970 р. у видавництві «Промінь» у Дніпропетровську. Друга - «Моя магістраль» - у 1979 р. в Київському видавництві «Радянський письменник». Нову книгу віршів, як і попередню - історичну повість «Харко Чепіга» - автор видав на Буковині, у чернівецькому видавництві «Прут».

Поетові минуло 60, але, судячи з віршів, не старіє його невгамовна, тривожна і болісна душа лірика, яка весь час прагне у віршах гармонізувати цей драматичний, часом трагічний світ.

Кіровоградська правда, 1998, 20 серпня

Про В.Шила

ОРНАМЕНТ – КАРДІОГРАМА ЦІЛОГО НАРОДУ

(Рецензія на збірку Віктора Шила з ліричними відступами)

Віктор Шило народився 1962 р. у м. Зінькові на Полтавщині, яке подарувало світові О. Вишню, М. Зерова, І. Багряного. Тут, в Кіровограді, його знають вчителі і однокашники з 34-ї школи та однокласники КІСМу, колеги з «Еліти», серед яких працював науковим співробітником. Він – автор п'яти технічних винаходів та десятка наукових праць. Перші вірші опублікував років десять тому у «Молодому комунарі». Жив і працював у Прибалтиці, де взяв участь у I Всесвітньому фестивалі авангардного мистецтва «Артконтакт-Рига-88». Закінчив аспірантуру сільськогосподарського вузу в Тирасполі. Своїми вчителями в поезії вважає Л. Українку, М. Воробйова, В. Голобородька, В. Іллю, цінує японські літературні традиції. У 29 років видав першу книгу поезій.

Винесла в назву найкоротший вірш із першої книги поезій Віктора Шила «Розуміння історії», виданої минулого року в Кіровограді. У вірші з одного рядка мені бачиться ключ до розуміння стилістики і тематики книги. Її першопрочитання тут, у місті, весною, нагадувало тривожне блукання незнайомим лісом. Дорога з нього постійно губилась у нетрях метафор, незвичних образів, нетрадиційних думок.

І лиш коли вдруге перечитувала книжку, проводячи відпустку в рідному селі, «ліс» прояснився, на знайомих його галявинках і «узліссях» зупинялась вражена і, озирнувшись. Відкривала те, що першим відкрив поет... І на якусь хвилю в круговерті сільської роботи навіть відчувала себе героїнею його вірша:

*Кілометрові пекельні рядки
стають меридіанами
тяжкої подорожі
навколо поля буряків.*

Але це – лише першопочаток того поля зору, яке відкриває нам поет увись, вшир, вглиб... Головною героїнею його, без сумніву, є стражденна Україна. Про неї уже з другої сторінки зачимо звучить оцей болючий чотиривірш:

*Татари повертаються до Криму.
Чи повернуться українці
на Україну
з УРСР?*

Вірю – повернуться. І одним з перших повертається автор книги – Віктор Шило.

До цього він писав і друкувався переважно російською мовою у всесоюзних (московських і кишинівських) виданнях. Та ось рідна мова владно покликала туди, де:

*Майбутнє на драбині світла,
як акробат-невдаха, що не може
забути про страховку,
раптово падає в криницю
моєї пам'яті...*

Ну як, не легко «дертись» за автором по його поетичній «драбині»? Але ж не біймось, не лінуймо, світ з неї відкривається такий незвичний... В ньому «Розколюється глечик часу, і молоко минулого невдовзі бризка мені на губи». В ньому «імперія макової насінини розпадається на безліч країн, кожна з яких хоче отримати незалежність». Я читала вірш «Комендантська година» в час, коли полилась кров неоголошеної війни в Молдові і Придністров'ї, і коли цей, на жаль, відроджений воєнний термін уже не раз вводився у наше життя...

Вірші із циклу «Розуміння історії дають таке животрепетне відчуття, що історія для нас лише тепер народжується ось тут, на наших очах, а розуміння праісторії приходить до нас так боляче і пізно... Вчитайтесь у рядки вірша з парадоксальною назвою «Свято війни», вдумайтесь у те, що творимо, і одумайтесь, адже:

*Ми забули про книги та ноти
і спалили скалічену
пам'ять.
І зліпили із попелу зорі
для дзеркально-порожньої ночі,
щоб відзначити свято
війни.*

ПЕРШИЙ ВІДСТУП

...Коди я дивилась репортаж про небувалої краси свято – відкриття Олімпійських ігор у Барселоні, я вперше так приголомшено чітко відчула, що смисл Життя – в єднанні краси, таланту, мужності, а не в політиці воєн чи боротьби за владу... Особливо ж тут, у нас, «під розчавленим сонцем Чорнобиля», який, мабуть, прогнозувався над нами ще тоді, коли ми сховали в непам'ять мазепинські прапори, про які нагадав нам поет, чії слова аж ніяк не пахнуть модною колісь декларацією:

*Я пройду по вогню
на якому катують Україну
Я пройду по воді*

*під якою мовчить Україна
відштовхнись від землі
від родючого поля в яке
закопали мою Україну...*

А мета цього «походу» – «наздогнати Іуду, що продав Україну і його провести по вогню, по воді».

Але хтозна, тривожусь я, чи не призведе це прагнення знов до «свята війни», яке щойно засуджував поет?

Ще кілька віршів, присвячених історії України, мені здається, було б краще вмістити в перший розділ із циклу «Розуміння історії». Втім вірші іншого розділу із циклу «Казкові мотиви» у В. Шила теж мають історичний підтекст. Але вони більш автобіографічні, де історія народу нашого постає через казково-хімерні спогади хлопчика, що жив колись на берегах ріки Та-Шань, яка тепер «міліє щогодинно».

Автор користується своєрідним художнім методом осмислення дійсності, посилаючись на гіпотези вчених про реінкарнацію (перевтілення) душ.

ДРУГИЙ ВІДСТУП

... Густа метафоричність його письма бурхливо розворушує мою дорослу уяву. Як колись в дитинстві вірили ми в казкові перетворення героїв ради порятунку! Та тепер трагізм життя, на жаль, перемагає його «казковість», - про це майстерно написано диптих «Крок до свободи».

Таким же живописним вийшов у автора портрет нашої молодшої держави:

*Газетні човники пливуть
на Захід по молочних
ріках
з ножем Чорнобиля у
спині
шукає волю Україна.*

Попутно зауважу, хоч про це можна писати окремий трактат, що незвичне оформлення книги вдало вписується в її незвичний зміст. Це фрагменти з графічних робіт кіровоградського художника І. Смичека. Дещо нагадують вони серію загадкових коміксів. Палиця з двома кінцями: не то посох, не то жезл, не то музичний інструмент – в різних руках вона готова до перетворень... Натовп носатих дебільних облич з виразом цілковитого кайфу; тупорилий бюрократ за трапезою, череп, годинник, клавіші, дорожній знак, - атрибути вічного шляху людства...

Мабуть, давно пора сказати й про те, що В. Шило тяжіє до верлібрів, вільного вірша, в якому ніщо не сковує свободу думки і почуття: ні рима, ні ритм, ні умовність розділових знаків. «Розтуляти завісу» безбарвних однакових слів», - це кредо автор витримує, не допускаючи повної розхристаності вірша. І хоч я – прихильник традиційної поезії, а у збірці В. Шила всього- на-всього один «звичний» вірш, - я охоче освоюю цей шлях пошуку.

«1988-й» – це вірш про птаха з подвійними зіницями, який нагадує дволикість і роздвоєність багатьох з нас у розпал Перебудови, - запам'ятовується, як і багато інших верлібрів багатоплановістю зображених реалій життя! А серед них – і спогади про чергу за чаєм та вихід за ауру власного тіла (Віктор захоплюється східною філософією і вміє цими знаннями зацікавити інших, відчула це на собі), і «турбота про пошук Королівства кохання», і найстрашніше «відкриття»: «У морозиві ж – теплий осколок від снаряду останнього бою». Оце авторське нервово напруження, тривога за вчора, сьогодні і завтра не покидають і мене, читача, упродовж знайомства з книгою.

ТРЕТІЙ ВІДСТУП

... Я прала, сушила і прасувала десятків зо два старовинних і сучасних рушників, зібраних мамою і її колегою в маленькому музеї народознавства, створеному нині в моїй рідній школі. І все милувалась простими й складними орнаментами. Зі споконвічним деревом життя, з птахами і квітами, з класичним поєднанням чорного і червоного кольорів відтоді, як княгиня Ольга, помстившись за погибель князя Ігоря, спалила з допомогою голубів наші чернігівські ліси і села...

Дійсно – як афористично підмітив автор: «орнамент – кардіограма цілого народу». Ось вишиті написи. Пісенний «Зелений дубочок на яр похилився». А цей – з молитви – вишитий, мабуть, якоюсь малограмотною селянкою, бо замість «Сохрани, господь, од всякого врага», там увічно протилежне: «Сохрани, господь, всякого врага». Я посміхаюсь, іронізуючи: «А може, і в цій помилці теж є сенс? Може це – мимовільний «крок» голкою до гуманізації нашого драматичного життя зі збройними конфліктами? Про це згадала, читаючи вірш «Весільний рушник»...

Ще багато асоціацій народжує зміст і форма поезії В. Шила «Ранок з автопортретом» – так умовно назвала б я його вірш «Роздільна», бо щось дуже подібне пережила на цій станції, коли вперше «поверталась із зарубіжної подорожі. Цікаві й оригінальні пейзажні замальовки, після яких нема-нема, та й зринуть в уяві «парості рослин», що «лоскочуть землю зсередини своїм диханням», або раптом побачу в житті, як

*вітер зірвав
квітчасту хустину весни
і захлинувся
у сніжній імлі волосся...*

У книгу ввійшло більше семи десятків коротких, як уривчасте дихання, віршів, майже не публікованих раніше. Лише кілька – знайомі мені з авторського читання колись, у студії «Сівач», де юний Віктор, ще будучи студентом, вражав нас своїми авангардистськими пробами пера. Тож любителям поезії раджу придивитись до нього тепер, у пору початку зрілості.

Кіровоградська правда, 1992, 10 листопада

Про О.Шпирко

ГАРЯЧА ЛІНІЯ ДВОБОЮ І КОХАННЯ

Епіграфом до своєї збірки Оксана Шпирко взяла рвйні рядки Ліни Костенко:

*Мене не можуть люди не почути –
Душа в мені розгойдана, як дзвін!*

Далі вона «спокушає» читачів довірливою прозою: «Якби я була художником, я б змалювала себе мадонною – так, як зробив це Рафаель. І тоді б кожен міг би розгледіти моє тіло, залишаючи за собою право на вподобання. А розгледіти невидиму душу дано не кожному. Тож я й залишаю за собою право відкривати її тільки обраним».

А що воно за таке особливе життя – життя душі? «То день життя – з минулого марнота, то інший день – з майбутнього – як дим». Ось він, ключик до пізнання «класифікації» поезії О.Шпирко. Вона, даруючи нам водночас відчуття вічного і тимчасового, є традиційною. Але на шляхах традицій О.Шпирко все ж шукає не однозначного руху, а звертається до музи: «Дивись, коли треба піти конем,... коли – в саме пекло, коли – в едем».

Збірка «Поезії» (2010, «Степ», редактор і автор передмови В.Погрібний) не ділиться на розділи, половина її – вірші, з яких чітко видно, якої ваги надає поетеса ролі мистецтва. Поезія для неї – то різновид вишивки, коли «червоний хрестик на тлі сорочки із чорним поруч вже поріднівся».

Література – то «вишивка» образами, кольорами, словами:

*Життя ступає на аркуш білий
На біле поле лягають квіти*

*Є пил і вітер, і світ вцілилий,
Є сонце в небі, є мати й діти...*

У багатьох рядках – заклик до власного і наших сердець:

*Стукай, як бруківкою копита,
Коли зради вмить збивають з ніг,
Поки ще остання не проліта
Із очей сльоза на чистий сніг.*

За цими рядками – стійкий, упертий образ героїні, чия доля повна драматизму в минулому і яка не чекає манни небесної в майбутньому. Для її інтимної лірики характерна висока внутрішня напруга. У багатьох віршах віддзеркалена ціла «антологія» внутрішніх станів жінки і водночас поезія О.Шпирко занурена і в світ загальнолюдських стосунків. Авторка вміло маневрує між проявами реальності та віртуальності, по-сучасному аранжуючи від настрою пафосу до побутовізму.

Перші дві книги О.Шпирко були не дуже вдалі, в основному тому, що неvistачало їм вдумливого, рішучого, але й доброзичливого редактора. А ось третя «Іду на ти» з таким втручанням уже виграла на фоні попередніх. Нова книга – найвиразніша. Перший висновок, до якого приходиш, читаючи в ній інтимну лірику О.Шпирко, збігається з констатацією в одному з них: «нерозтрачена молодість – недопите вино».

Замість нахабної часом у деяких графоманів «техніки» і «теорії» кохання ми маємо у її віршах зразки «психологічного семінару-практикуму». Ми пригощаємось спраглими душами її сповідями й проповідями. Згадуємо у будь-якому віці – про любов. З «дозволу» - чого гріха таїти? – часом примірюємо до себе те, що відбулось з її ліричною героїнею. А було всього: злетити й падіння, захват і розчарування, зрада й прощення, віра й зневір'я.

У поетеси – немалий арсенал художніх засобів: образів, метафор, порівнянь, епітетів, які вражають жіночим парадоксальним баченням світу та афористичним наповненням думки. «Ох, січень цей – такий холодний мачо»; «Час і простір – дві тіні. Два тіла, що викреслюють іскру життя»; «Душа – сирота набродилась по світу, де масок яскравих чужі карнавали».

Для її палкої жіночої натури також характерні медитації, які залучають до спільних роздумів і нас, читачів.

*Всі кажуть: все –
для сильних на землі!
А що ж робити на землі слабкому?*

Захист інших, слабкіших – то одвічна місія поетів, яку авторка усвідомлює і готова її нести, розділяючи заповіт Ф.Кафки: «В боротьбі між тобою і світом будь секундантом світу».

*Я захотіла з тиші – у борню.
Душею й тілом під дощем стояти.*

А друга частина – це палка сповідь поетеси, яка завдяки і власному слову, і почутому чоловічому, відчуває себе то рабинею, то королевою, для якої іноді мовчання важить більше, ніж «слово, як танець кориди».

Варіантом відомого «Сійте розумне, добре, вічне» звучить вірш – кредо О.Шпирко «Кинь зерно у ріллю».

Попри всі драматичні колізії, які долає митець у житті, радує оптимізм, з яким поетеса стверджує це особливе призначення тих, кого творець наділив Божою іскрою:

*Втікає звір, затравлений бідую,
Туди, де сьоме небо на землі!...
Та знай, що не зречеться неспокою
Душа, що вже тримається в сідлі!*

О.Шпирко, на відміну від інших, не приховує того, що її наснажує поезія відомих і маловідомих авторів, цитуючи їх (О.Олесь, О.Пахльовська). Адже так було споконвіку – факел давніх поетів наснажував наступних. Вона звертається і до класичних форм творення віршів, і до модернових. Вміє знаходити нові грані та відтінки таких досить рідкісних тем, як трагедія ненародженої людини ще в зародку, вміє мудро описати ревності.

Авторка часто знаходить свіжі рими: «непотріб – вкотре», «як літо – трембіта», «гарним – кав'ярнях», «Атлант – грант», «Опівночі – напорочче», «удвох – переполох», «сонця-стронцій», «амеба-у тебе». Це все про книгу. А тепер – про авторку.

Народилась у селі Новоградівці Бобринецького району, закінчила педфак університету ім. В.Винниченка, вчителювала. Три роки тому я вперше познайомилась з нею в Кіровограді на літстудії «Степ». Молода й амбітна поетеса за цей час не раз підтвердила перше враження від поезії та особистості, стала лауреатом премії літоб'єднання «Степ» - «Сокіл Степів.»

Вродлива, освічена, пристрасно-непокірна – давно такого «суцвіття» не було на літоб'єднанні. Дивує й рідкісне в творчих колах поєднання: підприємець, багатодітна мати, громадська діячка, яка пробувала себе і в політиці. Подобається вона мені високим почуттям гідності, національним колоритом, патріотизмом, умінням відстояти свою позицію навіть серед визнаних авторитетів, адекватним співставленням загальнолітературних, чужих і власних здобутків.

Подумалось на тій першій зустрічі: «Така доб'ється і досягне!» І точно: за три роки О.Шпирко вступила до обласного літоб'єднання «Степ», організувала і очолила в Олександрівці його районне відділення «Крила». За чотири роки видала чотири книги, опублікувалась у трьох альманахах конгресменів, заспівала свої пісні.

Яким був шлях до цих книг? Гарячим. Бо і в цій вона «захотіла випити вогню».

Писала змолоду. Пробувала публікуватись в Олександрівській районці. Але після критики одного відомого колеги по перу, почались своєрідні «репресії»: майже десять років не друкувала О.Шпирко районка. А вона писала Конгресу літераторів України. І це у віці, коли інші поети вже починають складати крила. А Оксана ще й почала окриляти інших – молодших і старших.

На презентацію четвертої збірки в «Степу» олександрівці, щоб підтримати керівника, приїхали цілою командою із гарним сценарієм. І в кооперативному технікумі ім.Сая, і в кіровоградському Будинку вчителя, і в обласній бібліотеці для юнацтва, і у ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, колектив якої висунув її збірку «Поезії» на здобуття головної премії Кіровоградщини, - скрізь були цікаві зустрічі з поетесою та презентації її книг. Слухаємо її із задоволенням, бо виступає вона лаконічно, переконливо, і не лише вміє декламувати власні вірші, а й часом сама пише до них музику та виконує, в т.ч. і разом з донькою. Сподобався її виступ і на всеукраїнському благодійному фестивалі «Пісні з КГОКОРУ» в Долинській. Кілька пісень створили на її вірші композитори Анатолій Борисенко, Віктор Шевченко, Олександр Лазарєв. Твори звучать у їхньому виконанні та у виконанні лауреата фестивалю «Калиновий спів» Юрія Скорця.

На презентаціях її збірок, де я була не раз, чула схвальні відгуки її колег по перу: редактора книги «Поезії» В.Погрібного, краєзнавця, автора багатьох книг, лауреата премії ім. В.Ястребова Василя Білошапки, Анатолія Кримського та Анатолія Курганського, літературознавців, аспіранток Надії Гармазій та Антоніни Царук, Василя Бондаря, Валентини Кондратенко.

Багатьох людей, схильних до творчості в молодості, у зрілості поглинає побут сімейного життя, що особливо загрожує слабкій половині. Оксана і тут тримається мужньо, впрягаючись по черзі то в робочого «воза», то в сімейного, то в творчого, то в громадського. А в найвідповідальніші періоди, буває, що в цих «голоблях» доводиться триматися водночас.

Виходячи з того, що улюбленою поетесою О.Шпирко є недосяжна М.Цветаєва, віриться, що ця вершина і далі кликатиме поетесу до висот осягнення художнього слова. А для цього потрібно

немало: і набути творчого досвіду, і опанувати обшири та глибину рідної мови, як першоелементу літератури, вигранити власний стиль, розширювати тематичні обрії та ритміку й інтонації віршів, уміло використовувати те, що їй уже й зараз вдається: деталі, мелодійність, темперамент. А ще згодом, як радив молодим О.Купрін, не просто відображати реалії, бо це призведе до монотонної описовості, а вчитись художнім домислом підкреслювати і увиразнювати правду життя, роблячи її художньо переконливою, чим, власне, і стає творчість цікавою для читачів.

Окремо хочу наголосити на ролі оформлення та назви книги. Часто буває, що псевдокнига претендує на роль діаманта, бо має «золоту» оправу. На жаль, видавці не надають цьому належної уваги, захопившись легкодоступним інтернетним дизайном, який розцінюють просто як плагиат. Це призводить до безликості. А якщо видавці вважають це «серією», то чому не визначають їй серійну назву?

Книга О.Шпирко «Поезії», хоч і має вже часто вживану у класиків назву, вигідно вирізняється з потоку сучасних книг справжнім вишуканим оформленням, у якому використано картини землячки, заслуженої художниці України Тамари Гордової. Дякуючи цьому, книжка двічі є витвором мистецтва, бо пропагує творчість двох митців нашого краю – поетеси і художниці. На жаль, фінанси, вірніше їх відсутність, обмежують тираж.

Бажаю, щоб О.Шпирко прислухалась, якщо не до порад простих смертних, то до порад Ромена Роллана. А він наголошував, що справжні твори можуть бути написані лише тоді, коли митець бачить свої теми настільки важливими, що не може не шукати для них художнього втілення. Кожен вірш слід розглядати як громадський виступ поета, де той щось захищає, стверджує чи заперечує. Тобто, кожен твір тих, кого Бог прирік на творчість, - авторська форма втручання в життя і спроба змінити його на краще.

На мою читацьку думку, книга заслуговує літературної премії.

Кіровоградська правда, 2011, 6 грудня

Голос містечка, 2011, 8 грудня

Про Г.Шпудейко

ВІРШОТЕРАПІЯ ГАЛИНИ ШПУДЕЙКО

Її вірші - як пташата, що вчаться літати, все рвуться ввись. Родом Галина з Устинівського району, закінчила філфак Кіровоградського педінституту.

...Мабуть, кожен із нас хоч раз у житті та й був... пташкою з підбитим крилом. В кожного буває період чи мить, коли несила злетіти, підняти над горем чи просто буденною суетою сует. Хто і що тоді нас рятує?

Галину Іванівну Шпудейко, молоду виховательку кіровоградського дитсадка «Малютко», - віршотерапія. Сама її придумала. І втілила в рукопис віршів «Радониця». Раптом після цієї публікації знайдеться спонсор, багатий любитель поезії та й допоможе книжці побачити світ? (Це - мої надії, Галина про долю своїх віршів скромно мовчить). Друкується вона дуже рідко, кілька років тому дебютувала в «Кіровоградській правді». З тих і цих віршів, з рукопису видно, як поетичне слово то вихоплює її, то знов кидає у вир життя, часто крутий, холодний, тривожний.

А в тому вирі - є місце і Храму Божому, і рідному не перспективному селу; коханому і дитячим рукам; материнській красі і Музі, яка то водить її пером, то зве до пісні, вкладаючи в руки баян.

Виховує вона чужих малят, ростить трьох власних синів. (До речі, старший, як і мама, пише вірші). Всіх старається нагородити своїм даром: бачити в світі красу, шанувати душу людську, брати на себе біль чужий, сіяти віру, надію, любов, бо з цього насіння виростає вічність... Зрідка ми чуємо на літстудії її зворушливо-проникливий голос. Раджу і вам прислухатись.

На останньому засіданні літстудії «Степ» відбувся Галинин поетичний звіт. Збігся він з днем пам'яті її бабусі, від якої, мабуть, і в генах онучки бринить, переливається барвами слово, пісня, малюнок, наснажені любов'ю і щирістю.

...В затишному куточку на вишиваному рушничку горіла свічка, красувались писанки і мерехтіло світло віршів з рукопису «Радониця», і звучало доброзичливе товариське слово про її творчість. Частішали б у нашому житті отакі ліричні хвилини душевної сповіді і очищення.

Кіровоградська правда, 1992, 30 червня

«ПРИЛІТАЛА ЖАР-ПТИЦЯ ДО ЛЮБОВІ Й НАДІЇ»...

Це рядок з її вірша, що став піснею. А її вірші - як пташата, що вчаться літати, все рвуться вгору. Хто і яка вона - Галина Шпудейко?

Вона у розквіті жіночого віку. Народилася в Устинівці, вчилася в с. Седнівка цього ж району, закінчила Кіровоградський педінститут. Тут же працювала асистентом, потім вихователькою в дитсадку, бібліотекаркою, методистом з народознавства, вчителькою. Зараз - коректор. А ще вона багата жінка, яка має дім, город, чоловіка і трьох синів (Олексій - курсант Льотної академії, Дмитро - студент будівельного технікуму, Василько - школяр). А ще поміж цим усім, типовим для кожної з нас, є нетипове. Галина змолоду малоє та пише вірші, а змалку грає на баяні та співає. Підготувала до друку першу поетичну книжку, схожу на себе - ніжну, дуже жіночну. Вона - про високе і земне почуття - любов, про духовну силу, про солодке і важке жіноче призначення - материнство...

Мабуть, кожен із нас хоч раз у житті та й теж був... пташкою з підбитим крилом. В кожного буває період чи мить, коли несила злетіти, піднятися над горем чи просто буденною суетою. Хто і що тоді нас рятує?

Кіровоградку Галину Шпудейко - віршотерапія. Сама її придумала і втілила в рукопис. Друкується вона зрідка. З її віршів видно, як поетичне слово то вихоплює її з виру життя, то знову кидає в той вир - часто крутий, холодний, тривожний.

У тому вирі є місце і Храму Божому, і рідному «неперспективному» селу, коханому і дитячим рукам, материнській красі і Музі, яка то водить її пером, то зве до пісні, вкладаючи в руки баян, то - до пензля і фарб.

В її віршах багато простору, повітря, лету, висоти. Раз у раз моє око вихоплює з віршів оце поетичне прагнення до злету:

*Я - пташка із крилом підбитим.
Немає сили більш злетіть;
Іду до храму, щоб зростали крила.
Зростають крила, щоб летіть, як птах;
Моя душа й сьогодні десь була.
Ледь встигла повернутись до світання
й згорнути два натомлених крила...*

«Думка-блискавка. Почуття - промінь найдальшої зірки. Почуттю потрібне дозвілля, воно не живе під страхом», - писала півстоліття тому Марина Цветаєва. Та де воно в жіночій долі «дозвілля», в яке поетеса може прийняти «довгождану гостю», свою музу, жар-птицю? На почуття і їх втілення потрібні час і сила, а ці речі не приватизуєш, не приручиш... Швидше безкінечно віддаєш сім'ї, роботі, вічним жіночим турботам.

Єдине, що може «приватизувати» сьогодні поет, це шлях, дорогу чи стежку, на яких він приречений на творчу самотність. Стежка Галини Шпудейко в поезію мені нагадує не раптовий, різкий зблиск якогось штучного світла, як буває в інших, а тихий промінець свічки, при якому хочеться шанобливо мовчати, а якщо говорити - то теплі, задушевні, потаємні слова.

Про А.Шульгу

«ЕСЛИ С ДРУГОМ ВЫШЕЛ В ПУТЬ»

Попробуем на минутку представить себе первое знакомство читателя-незнакомца с будущей книгой. Типичный такой «начинающий поэт» лет 50-60, думающий, что он широко известный хотя бы в узких кругах, берет ее в руки...Внимательно, недоуменно разглядывает обложку, фото, заглавие, содержание, биографию. «Ишь ты, намудрили!» И что это за terra incognita - Андрей Шульга? Экая невидаль, неслыхаль в 40 лет первая книга? А вот и ошибается такой читатель. Андрей Шульга – лет пять уже как виден и слышан не в узких кругах любителей поэзии и бардовской песни.

Этот круг он упорно, с помощью друзей, все расширяет. И меня с ним судьба в Кировоградском доме учителя свела. Если слегка спародировать А.Шульгу (его цикл «Словесные портреты»), то выйдет примерно следующее: медвеже-добрый увалень. Симпатия с чарующей стеснительной (редчайшее среди мужчин ископаемое!) улыбкой, полувопросительной, полуутвердительной, словом риторической. Сидит себе среди поэтов, бардов, графоманов, сосредоточенно помалкивает («и кто его знает, на что намекает», как вопрошал когда-то, кажется, герой Матусовского). Но вот «маятник» (взгляд ведущего) останавливается на нем. Встрепенется. Расчехлит гитару – шестиструнку не первой молодости, раскроет не менее скромную тетрадку в клеточку. Посмотрит в какую то невидимую точку (типа, извините, сам не знаю, что сейчас произойдет). Поправит левой гриф. А правую так бережно на струны положит, словно на милую голову родного малыша. Зыркнет неопределенно исподлобья, мол не обессудьте. И то нежно тронет струны, то страстно рванет их. «И включит вполсилы либо на полную зычный, и в тоже время бархатно – лирический, то с удалью, то с лукавинкой баритон. И аудитория – в его плену. Ахаем, переглядываемся, радуемся, даже завидуем. Некоторые женщины вздыхают: «Эх, где ж мои двадцать лет?». Хотя промахиваются воздыхательницы, ведь когда им было двадцать, Андрея и на свете то не было.

...От одной из таких старых романтических дам хотите услышать, как «забеременелось» ей первой книгой Андрея в октябре 2010 года? После выступления Андрея на региональном фестивале «Долинский листопад» в городе Долинская, куда она уговорила свозить его мецената – издателя В.Ф.Лысенко, ровно 9 месяцев вынашивали мы с Андреем это детище. Выступая в Алексеевке, Помошной и Печаном Броду – Добровеличковский район, Новомиргороде и Кировограде, общаясь и попутно рожая наши и чужие песни. Первая редакция и обсуждение замысла прошли прямо на колесах электрички, когда мы ехали уже на вторые творческие гастроли к певице и поэтессе Валентине Кондратенко-Процун – моей подруге, такой же любительнице открывать и продвигать таланты, как и я. В Печаном Броду, в аграрном лицее, где работает Валентина, мы втроем (без репетиций) зажгли публику во главе с Андреевой гитарой.

Чтобы побольше «раскусить» Андрея, я придумала домашнее задание: написать, например, художественную автобиографию (которая разрослась во времени и чувствах), превратившись в автобиографическую повесть «Найти свой путь». Первая, услышанная мной, его песня поразила меня романтической загадочной образностью (так, действительно, только во сне бывает!). Узнав, как немного высот покорил этот талант, я знакомила его с другими талантами: в литературе: Н.Левандовским, О.Полевиной, и музыке: Л.Гайдай, В.Бреурошем, Н.Беловой, П.Гарбаром, с художественным творчеством художников А.Липатова, В.Кирьянова и с театром «Резонанс» (И.Дейнекиной), чтобы из искры загорелось пламя.

Так и получалось: ведь все таланты воспитывают друг друга (если они не злые гении). Эх, нам бы еще время и деньги для дальних странствий! А так – довольствуемся спринтерскими творческими «забегами» (хотя, верим, что еще и «помарафоним»). Сложилась мини – команда, где мы тоже друг – друга вдохновляем: в творческих объединениях «Степ», «Чайка», «Парус», «Евшан», «Лира». Я поочередно приглашаю Андрея в областной Художественный музей и областную универсальную научную библиотеку им.Д.Чижевского на разные творческие мероприятия, - он везде и всем нравится. Почему? Секрет, наверно, в необычности поворотов судьбы этого самородка, (экскаваторщика и радиста, руководителя и солиста рок-группы, слесаря и поэта, философа, музыканта, композитора, барда), чье хобби и призвание, увы, никак не становится доходным местом в его жизни...

Но как здорово, что есть у нас в Украине сегодня слесари, сочетающие в себе поэтов и философов! А в том, что к А.Шульге это относится, мне помог убедиться Я.Корчак, написавший: Поэт – это такой человек, который сильно радуется и сильно горюет, легко сердится и крепко любит, который глубоко чувствует, волнуется и сочувствует... А философ – это такой человек, который глубоко вдумывается и обязательно желает знать, как все есть на самом деле...»

Есть у меня и личный, практический «поэтометр»: например, если я читаю чужие стихи, и на меня «обрушивается» вдохновение, это значит, что читаю поэзию. Подтверждение? Читая его биографию, радовалась его свободному и уверенному полету мысли, чувств и пера, а представляя его детство на берегу могучего Енисея (я о таком в детстве тоже мечтала, а в своих снах я тоже где-то там «жила»). Воображение родило «домашние» строки, посвященные Андрею:

*Детства река – Енисей,
Печаль взрослой жизни рассей
И вето сними на запрет,
И мира открой мне секрет,
И песен вручи мне букет...*

Одно меня удивляет в его творчестве на данном этапе: почему, любя, он почти не пишет о любви? Может, хранит ее, чтоб не сглазили?

Зато нравятся стихи - сны: цветные, вещие, средневековые...Нравятся его способности: переселяться в души своих героев; жалеть старых дев; разговаривать с тишиной; возвращаться победителем их несостоявшейся войны; легко соглашаться и отчаянно перечить; доброжелательно посмеиваться над своими и чужими недостатками; дружить с преступниками и ангелами – хранителями; умалчивая, признаваться, побеждая, жалеть побежденных; уметь извлекать позитив даже из отрицательной роли («Я – отрицательный герой»).

Таким и должен быть поэт, ведь он – чародей и кудесник. И мне нравится, как определил еще в начале прошлого века задачу поэта армянский классик Егише Чаренц:

*Поэт приходит в мир, с пучком незримых стрел,
Чьим пеньем наполнять наш слух – его удел.
Но не стрелы размер творит его величье,
А лишь мишеней тех, что взяты на прицел.*

Я верю в талант А.Шульги, и в то, что стрел на его век хватит, и что их пеньем он будет наполнять слух своих теперешних и будущих слушателей, зрителей, читателей. Чего и желаю.

P.S. Прошло четыре года. Андрей стал членом Конгресса литераторов Укрины, опубликовал стихи в нескольких коллективных сборниках Конгресса и «Паруса». Первая книга Андрея уже оформлена, но не издана. Пока что не нашли мы меценатов (хотя работает он сезонным охранником угодий В.Мощного в Знамянском районе, но о своих талантах скромно молчит. 2011 – 2015. За это время создал новую рок-группу «Конверсия», стал во главе театра авторской песни и поэзии,

приютившемся после годичных скитаний, в областном художественном музее. Стал лауреатом и дипломантом многих фестивалей.

Все лучше поет и пишет, по – прежнєму нами любим.

2015р.

Про В.Шурапова
ТРИ ЗНАКИ ДОЛІ

Володимир ШУРАПОВ. “Благословенний Мельпомени рік або Знак долі». “Код». 2004 р.

Я б таким чином уточнила і без того подвійну назву нової книжки члена обласного літературного об'єднання «Степ» Володимира Шурапова “Благословенний Мельпомени рік або Знак долі». Минулого року вона побачила світ у видавництві “Код”, дякуючи меценатській підтримці директора ТОВ “Код” поета Віктора Лисенка. Редактор книги – Ганна Бондаренко.

Це вже п'ятнадцята книга, яку видав 75-річний невтомний автор. Вже навіть ця цифра є свідченням правоти, висловленої в епіграфі із Пауло Коельо “Якщо ти чого-небудь прагнеш, увесь Всесвіт буде сприяти тому, щоб бажання твоє здійснилося”, а також і причетності самого Володимира Шурапова до девізу конкурсу на кращу пісню, присвячену Марку Кропивницькому, “Я тут живу, це храм моїх богів”. З любов'ю, ось уже багато років, із книги в книгу, пише він, завідуючий літературною частиною театру імені М.Кропивницького, про цей перший в Україні професійний театр. Нова книга – це поки що остання сторінка його історії – розповідь про 120-й театральний сезон, що ознаменований був трьома найвизначнішими подіями: участю колективу з виставою «Шельменко-денщик» за п'єсою Г.Квітки-Основ'яненка у п'ятому міжнародному фестивалі камерних театрів і спектаклів малих форм «Слов'янський вінець» у Москві. Це вчетверте театр представляє себе у Москві: колись тут показали виставу “Талан” за п'єсою М.Старицького “Думу про вчителя” за поемою І.Драча. Але з часу першого показу тут “Талану” минуло... 90 років! Тоді трупа М.Садовського підкорила московських театралів, нині ж кропивничани стали лауреатами I міжнародного театального фестивалю.

Не менш живописно розповів автор про 33-ю театральну осінь “Вересневі самоцвіти” на хуторі Надія. А третя подія – виступ кропивничан у Полтаві на першому Всеукраїнському фестивалі “В гостях у Гоголя”, де вони показали нову сучасну постановку відомого світові “Ревізора”, яку здійснив головний режисер театру М.Ілляшенко.

Сподобалась ідея заснувати на базі театру корифеїв Всеукраїнський фестиваль, на якому можна було б дивитися кращі вистави сезону провідних театрів України. Дай Боже, щоб саме про втілення цієї ідеї Володимир Шурапов написав і свою 16-ту книгу. Бо такі книги роблять диво – не дають нам у суєті повсякдення загубити світло і знання. А ще такі книги – як оті дуби з хутора Надії, посаджені знаменитими його гостями, є привітом прийдешнім поколінням від сучасного. А це – теж знаки долі.

Кіровоградська правда, 2005, 25 січня

Про Г.Щербину
СПРАГА ЖИТТЯ

Ганну Кузьмівну Щербину знаю вже кілька років. Більше 30-ти літ віддала вона вчительству: викладала математику, вчила дітей бути добрими, людяними, працелюбними, Така й сьогодні: життєрадісна, доброзичлива і в турботах про інших. Складну й нелегку долю подарувало життя. А поповнювати запаси оптимізму завжди допомагають їй пісня і поезія, і сама вже в зрілому віці взялась за перо - вірші і статті її почали друкувати районні газети, «Молодий комунар». Кілька текстів самодіяльні композитори А. Лясов, О. Лисенко, Б. Слюсар покладали на музику, тепер співають їх у народному хорі. До людей, до життя не минає з роками спрага у Ганни Кузьмівни.

Багато років працює вона громадським активістом у квартальному комітеті №12 при Ленінському райвиконкомі: головою жіночої ради, секретарем товариського суду, і ветеранів війни привітає, і на святі вулиці, і на Дні пам'яті виступає.

Кіровоградська правда, 1988, 21 серпня

ПОЛОВІОТЬ ЛІТА, ЯК ЖИТА...

Ганні Кузьмівні Щербині, вчительці-пенсіонерці, поетесі-піснярці, з якою я приятелюю вже десять літ, виповнилося 80 - саме в День працівників освіти. Але ті, хто добре знає цю симпатичну русявку, синьооку, жваву й енергійну, стверджують, що час любить і береже її. Вона мало змінюється зовні, навіть усе молодшає душею, яку живить її ніжна, тремтлива, як осінній листок, пісенна лірика. Кілька років тому стала Г.Щербина членом обласного літоб'єднання «Степ», її вірші та публіцистичні роздуми друкують періодично то «Стежина», то «Світлиця», то журнал «Степ». Про неї не раз, як про велику громадську подвижницю, писали обласні газети. Вона дарує свою любов, турботу, практичну допомогу, ласку, пісні та вірші нам, своїм приятелям, приходючи на наші свята і ювілеї. Вона охоче бере участь у виступах у школах, будинку для престарілих, у моєму товаристві «Жменя». Її голублячий і чуйний голос часом навіть по телефону гріє мене у хвилини скрути, болю, відчаю.

Ще її материнське серце, що так рано осиротіло, щедро дарує нам усім своє невичерпне тепло. Є в Ганни Кузьмівни мрія: видати свою збілочку віршів, які стали вже наполовину піснями та романсами, до яких сама й мелодію добирає. Але де тих спонсорів шукати, щоб допомогти цій яскравій зірочці з неосяжного неба народних талантів?

Якось вона пожартувала гірко:

- Тоню, а напиши десь, що мені вже 100 років, може, тоді хтось і поспішить мені на допомогу, як я - все життя - іншим?

А сама продовжує жити на повну силу: ремонтує хату за мізерну пенсію. А у своїх рядках робить наш жорстокий світ теплішим і світлішим, посилаючи з своєї душі на нас промінці любові:

За літами

проходять літа,

Половіють,

як в полі жита,

А в душі

не стихає струна -

Зачарована наша весна.

Здорових, щедрих вам весен, зим та многая літа, дорога наша, морозостійка і життєрадісна жоржина!

Кіровоградська правда, 1998, 13 жовтня

НА ВСЕ ЖИТТЯ

Познайомились ми з нею на початку вісімдесятих на зібранні кіровоградської міської літстудії «Сівач», якою тоді керував В. Базилевський. Маленька жвава блондинка з блакитними очима, - то й була вчителька-пенсіонерка Ганна Кузьмівна Щербина. Хто не знає цю добру, щедрю душу в літературних і журналістських колах міста, в громадських організаціях? Зрідка друкуються вона в пресі, про неї і про дванадцятий квартальний комітет уже теж писали. На її вірші писали музику О. Лисенко, А. Ляхов, Б.Притула.

перших книг про магістраль віку, ще більше підкреслюють життєву основу віршів. Герої їх - люди різних професій - будівельники, водії, кухарі, артисти, кореспонденти. Для багатьох з них БАМ - не тільки місце першого трудового гарту, а й можливість самоутвердження, незгасне світло першого кохання.

Електрозварник Сергій Ч., кухар Олександр Гур'єв, парторг К. Кулагін, яким присвячено окремі вірші, - люди, що приїхали сюди не заради абстрактної романтики, а щоб по-господарськи, як новий дім, обжити багатий сибірський край, де:

*Золото - дерево,
 рельси и камень,
Золото - люди,
 которых здесь много,
И потому золотыми
 руками
строится БАМ - золотая
 дорога!*

Кращі вірші збірки «Первый праздник, «Лесное солнце», «Наша трасса», «Северная баллада», «Ночные крики», «Мальши» привертають увагу щирістю, безпосередністю. Вони стверджують активну життєву позицію автора, його світобачення. Окремі вірші збірки мовби повертають автора до першооснови - на Україну, на милу серцю Кіровоградщину («Весна», «Устаревшие стихи», «Чувства...»).

Є в книзі й недоліки. В заключному вірші герой порівнює поезію з роботою муляра:

*Я каменщик. Разряды -
 ерунда.
Пусть не считают
 мастером-умельцем,
Но кладку слов и строк
 своих всегда,
Как ватерпасом, проверяю
 Серцем..*

Що стосується змісту, то ще можна погодитись із твердженням, що в поезії, як і в будівлі, головне - фундамент і висота. Але в цьому вірші багато суперечливого і навіть пародійного. Особливо там, де йдеться про «облицовку и орнамент». Є в книзі й мовні штампи, загальники («Женька», «Земляки», «Город имени Мечты»).

Мені здається, що у віршах для дітей мова В.Юречка гнучкіша, виразніша. А мову, як відомо, Горький називав головним будівельним матеріалом.

Кіровоградська правда, 1980

ЗОРОМ ДУШІ

Читаючи нову книгу віршів нашого земляка Віталія Юречка «Внутренний свет» (Донецьк. «Донбас», 1989) впізнала знайомий «почерк» і згадала, що десять років тому писала в нашій газеті про його ж збірку «Улица Донецкая на БАМе». Що ж подарує нова зустріч з автором?..

Але спочатку - кілька слів про нього самого. Народився в Онуфріївському районі, з малою батьківщиною підтримує тісні зв'язки й досі, не раз виступав перед читачами в районній бібліотеці. Ось і нова книга, подарована мені автором на останній зустрічі в Онуфріївці. А живе В. Юречко в Донецьку, працює головним редактором обласного телебачення. А ще - керує об'єднанням літераторів при Донецькій письменницькій організації, член Спілки журналістів. Видав сім книг

поезії і прози, в тому числі і для дітей, друкувався в колективних збірках, в республіканській і всесоюзній періодиці. Це так би мовити, невеликий офіційний портрет.

Але головний портрет поета вимальовується в самих віршах. Яким бачу його? Це людина, яка зором душі прагне побачити те, що оточує кожного з нас, і взагалі, суспільство. Наші мрії і спроби їх втілити, роботу ту, що возвеличує, і ту, що лягає на плечі тягарем неприємних буднів; зворушливі прояви миттєвих і вічних почуттів...

Часом це висвітлення носить болісний, драматичний відтінок, а часом - сатиричний. Бо ж є в житті чимало причин для переживання небайдужому серцю, як і для висміювання того, що ніяк не помирає само по собі.

У кращих віршах, що торкаються теми війни («Эхо», «Разговор», «Внутренний свет»), відблиск минулого висвітлює наші сьогоденні біди і тривоги; безпам'ятство, бурхливу діяльність... на словах, сирітство. По-справжньому страшно стає читачеві за одного з героїв книги, фронтовика, який сумує за... війною, бо, мовляв, у воєнний час все було чітко: тут ми, там - вороги: мета ясна і засоби - під рукою, «и за смерть - доплаты никакой», «и — ни кумовства тебе, ни блата!».

Чимало віршів В. Юречка - про рідний край з його проблемами, схожими повсюдно:

На Кировоградщине, Орловщине.

Да в любой советской стороне —

Памятнки нашей безотцовщины

В честь отцов, погибших на войне...

А ось у вірші «Веники» не вказано (може, з етичних міркувань), на точну адресу дії, але напевне, земляки впізнають себе в оцих сумних і гірких рядках:

Девчата, хлопцы, люди где?

Где вечерницы, песни наши?

Не для себя, а для продажи

Все вяжут веники - везде!

Автор нарікає на те, що кляте сорго витіснило не тільки сади з родючих земель, а й почуття краси і безкорисливості в людських душах, посіявши там страшну «культуру» - користолюбство...

Зате в поемі «Кража» автор назвав точне місце злодіянь – Онуфріївську райбыблотеку, де трапився випадок, на жаль, типовий для бібліотек: хтось із читачів вирізав з газети «Правда» поему Є. Ісаєва «Убил охотник журавля», а в народній картинній галереї вкрав картину.

З цих непоодиноких випадків автор робить свої, дещо несподівані висновки про те, що причина подібних вчинків у тому, що в сільського люду дуже мало можливостей для задоволення духовних потреб. Підмічає, як погано використовується навіть те, що є: палаци культури ніби зведені на селах «для консервации культурной глухой тишины». А далі автор пробує виважити безумовно негативний факт з позитивної точки зору:

А может быть, нет в рассуждениях

цельности!

А может быть, кражи не так уж плохи?

Когда наравне с вещественной

ценностью.

Как ценность - воруют стихи?

З цим можна погодитись, але частково. І я розділяю тривожні авторські роздуми про те, де ж коріння цих та інших крадіжок, і чому викрадають не тільки матеріальні чи духовні цінності, а й моральні - довір'я, віру... А натомість лишається сірість у мистецтві, низість у душах, і той великий борг перед селом, про який ми стільки говоримо... в містах. Біда - в дефіциті культури.

Відповідальністю за смисл свого життя і творчості звучать окремі вірші і рядки - чи вдасться стати хоч краплею, як не джерелом, хоч іскринкою, як не смолоскипом, для людей? Таким занепокоєнням пронизують і читача вірші про роль поезії - «Секунди золоті», «Благословилося на світ. .», «Самотності лякайся, о мій вірше!»

Є тут і вірші-екскурси в історію, сучасне осмислення минувшини, є й вірші-присвяти конкретним людям, героям воєнного і трудового фронту. Зворушливо, оригінально виписане в мініатюрах воєнне дитинство. В нових книгах менше конкретної «іменної» поетизації рідної Кіровоградщини, але відчувається, що поетичне світовідчуття автора, його обрії стали ширшими, значнішими. Так, сонет «Ідеш за сонцем», яким відкривається останній цикл збірки «З материнського поля», звучить як зізнання в змужнінні, в зрілості музи:

*І стане вищим батьківський поріг,
Який колись переступити зміг,
Щоби долати все життя пороги.
Ідеш за сонцем. Світиться тобі
Найвищих зір палаючий рубін,
А в ньому - краю рідного чертоги.*

Ще глибше розроблена ця тема у вірші «Корені мови моєї». Перечитавши дві перші збірки В.Юр'єва «Монологи землі» та «Доля», які від нових відділяють близько п'ятнадцяти літ, доходиш висновку, що глибшою стала думка поета, соціально значимішою, менше залишилось від данини літературній моді шістдесятих років, багатих на не завжди виправдане експериментаторство, менше й констатації та фактографії.

Залишилися суттєве для поетичного світосприймання та стилю - животрепетність і багатобарвність письма, цікавий сплав живопису і музики. Слово поета звучить, переливається веселкою кольорів і бентежить душу.

*І шурхит підшов, і жовтий гравій,
І біг стежок до затишних низин -
Неначе виплітаються з лози,
З ясного квіту сонячної лави.*

Поезія - доля, а не професія. Бо ж де і хто навчає поета запечалитися, побачивши в образі засніжених тополь край шляху посивілих солдатських матерів? Або зачерпнути «пелюсток водоспаду» і покласти до пам'ятника ковпаківцям чи крізь міське «неділі ранньої вікно» розгледіти значимість праці сільського трударя! Ніхто не пропонує і не примушує, а поет, струшуючи пташенятм колоскову росу, влаштовує їм «водопій», жаліє осіннім ранком босі ніжки ластовеняток, мовчки ділиться вдосвіта роздумами з танком, що стереже мирне місто. І раптом - дитинно дивується, бо «іще струмків не чути музики, ще небо снить про бірюзу, а вже з вербової галузки вербові котики повзуть!»

Справді, лише серце поета стрепенеться, ще в січні почувши «як в старім саду вже доростає до росинок м'ята».

Хіба ж легко вмістити все це в серці, може, тому й розривається воно у поетів найчастіше?

*Вирости, сину, в теплих долонях
роботи,
Вирости, промене, вплетений
зблисками в райдузі,
Вирости, світе, в світлих,
не чорних турботах,
Дневі новому радуйся...*

Тяжіння до виразних художніх засобів - сміливих метафор, порівнянь, гіпербол, до абстрактних образів - характерне для авторського стилю. З книги в книгу В. Юр'єв випробовував себе в різних класичних формах, найчастіше це - сонет, про який ще в 1920 р. Павло Тичина іронізував: «Досі українські поети в сонетах виглядали так, як виглядає дядько в манжетах». В. Юр'єв збагатив сонет новим, сучасним змістом. Від циклу «Джерела» із вісімнадцяти сонетів у збірці «Доля» він приходив до вінка сонетів «Кавказька поема», присвячених Лермонтову. Вінок цей - ніби логічне завершення багатьох проникливих віршів, присвячених ролі поета, серед яких диптих про Т. Шевченка, вірші про П. Тичину, А. Малишка, П. Неруду, Н. Хікмета.

Є в доробку В. Юр'єва і ронделі, тріолети, станси, втім тяжів він не тільки до академічних форм, а й до фольклору - балади, різновидів народної пісні, до неримованих віршів.

Краса мови, заклопотаність тим, мимо чого пройшла б людина байдужа, - промовляють щирими рядками поета. В цьому - високий смисл його «поезії земного торжества».

Кіровоградська правда, 1982

«РОЗКРИЛЬСЯ, СЕРЦЕ...»

Першу збірку поезії «Монологи землі» Валерій Юр'єв видав ще в комсомольському віці. З того часу минуло двадцять літ. За цей час до читача прийшли ще сім його книг, поетичних і прозових. На жаль, чотири з них уже не застали живим свого автора - молодого письменника-комуніста. В останню збірку «Спрага», видану торік у республіканському видавництві «Молодь», вперше ввійшла поема «Гарячий полудень», за яку В.Юр'єву в 1968 році присуджено обласну комсомольську літературну премію імені Юрія Яновського.

Життєва біографія нашого земляка вкладається в один-два абзаци скупих видавничих довідок про автора. Народився на Новоукраїнщині, в сім'ї колгоспника, закінчив педінститут імені О.С.Пушкіна, вчителював у Дніпропетровську. Згодом повернувся в Кіровоград, працював у «Молодому комунарі», в Будинку народної творчості. А ще пізніше переїхав у Миколаїв.

В його книгах бачимо яскравий ліричний автопортрет пристрасної і натхненної, захопленої життям молодого людини. Який поет не прагне зупинити прекрасну мить вічності? В одній з попередніх збірок В. Юр'єва знаходимо поетичне пояснення цих спроб:

Бо кожна мить у вічність пророста.

Бо кожен день минулий - певні квіти.

З оцих долонь розсіяні по світу...

Цей день мою дорогу доверста.

Як це нерідко буває у поетів, останній рядок став ненароком заповітом... Бо книги, які живуть з нами і після смерті автора, дійсно «доверстують» його коротку дорогу, полегшують ношу життя тим, хто йде своєю дорогою сьогодні.

...Вірним і надійним борцем за світло правди, за красу життя назвав письменник Л. М'ястківський В. Юр'єва у передмові до попередньої книги.

Його ліричний герой - то віддзеркалення душі самого поета -залюбленого то в щасливу голубінь наповненого запахами рідного степу (вірш «Степ»), то в обрамлений пшеницею чи скутий кригою Інгул (вірш...«Вранішня акварель»), назавжди впевненого, що єдине - «п'ятикутного світу начало» («Начерки над епілогами»).

Читаю в збірці «Спрага» і баладу про Котовського і Корчагіна, вірш про Героя Соціалістичної Праці чи рядових трудівників-корабелів, згорьовану матір чи хлопчика, героя тилу і розумію: який об'ємний зміст вкладає поет у начебто звичну думку - «що у світі краще, аніж творити для людей добро». Пам'ятаєте, це був девіз Довженка: «поспішайте творити добро, життя таке коротке». Довженку і Шевченкові, Горькому, Тичині (який позитивно відгукнувся ще про першу книгу В.

Юр'єва), Сосюрі, Уїтмену і Пікассо - цим світовим добротворцям присвятив автор цикл віршів «Портрети».

А в розділі книги «Літаки і метелики» крізь поетову тривогу і біль за збереження природи, здається, пульсує його мрія про «літаючих людей». Людей, які високостю думки, чистотою почуттів на умовну сходинку вивищуються над буденною прозою життя, вміють бачити і сприймати світ так, як сам поет, який розкритим серцем відчував:

То плач.

То радість.

То Вітчизни голос.

То космосу відчайнодобрий клич...

То перед нами - яблуко і колос

За ними скільки гін, вітрів, облич!

І в той же час в оцьому масштабному і такому мальовничому світовідчутті завжди знаходилося місце для вияву синівських почуттів до «малої батьківщини»:

Цвіте бузок... Моє свічадо

Секунди - кроки вишива

Від полинів Кіровограда

Я - крапля вічності жива.

«Велика юнача гордість» за рідний комсомол пронизує написану таким палким пером ліричну поему «Гарячий полудень», є в ній рядки про оспіване кожним поетом «босоноге дитинство». Але вони особливі, пронизані раннім розумінням своєї необхідності людям:

...Мов краплю живої роси

Весь день під гарячим небом

Полільницям воду носив.

Можливо, саме ось це найперше відчуття людської спраги і своєї співпричетності до загальної справи переросли потім у життєве кредо - творити людям добро, жити їх словом? Адже, як сказав Сергій Михалков, - все починається з дитинства. І поетами, якщо не за професією, то за характером, способом життя стають саме отакі з дитинства чуйні, вразливі, емоційні натуре.

Молодий комунар, 1985, 10 жовтня

«УКРАЇНО, ЗЕЛЕНА МОЯ КОЛИСКО...»

(До 75-річчя від дня народження Валерія Юр'єва)

Валерій Юр'єв народився 26 червня 1937р. у с. Лозоватка Новоукраїнського району. Працював у школах, в газетах. Автор семи книг поезії, прози, драматургії, виданих з 1965 по 1983 рік. Член Спілки письменників України з 1966 р., лауреат обласної комсомольської премії ім. Ю. Яновського. Помер у Миколаєві 6 листопада 1980року.

«Найбільшим романтиком у кіровоградській літературній школі був Валерій Юр'єв. Чистий, правдивий, запальний. Його душа була відкрита сонцю, зеленому листочку, білій дівочій хустині, берегові Інгулу і пшеничному колосові», - так починає розповідь про нього майстер літературних портретів сучасників В.Погрібний у першому томі «Поезія» хрестоматії «Блакитні вежі».

Моє знайомство з його поезією (за порадою В.Базилевського) розпочалось, на жаль, посмертно - з рецензій на його книги «З материнського поля», «Силует матері» та «Спрага». Порівнюючи, як змінювався автор і його творчість з першими книгами, виданими в Києві та Одесі, я згодом читала вже його прозу. Пам'ятаю ті перші враження - це був сплав захоплення природним патріотизмом крізь тривоги світу та залюбленості у людину. Він опоетизував і степи, і земляків, і Інгул («від полинів Кіровограда я крапля вічності жива»).

Прочитала чимало гарних спогадів і відгуків про його творчість і особистість. Високо цінували його П.Тичина, М.Вінграновський, його товариш і кум, земляки В.Гончаренко (звав його добряком і вигадником), І.Горовий, В.Базилевський, Г.Гусейнов, який систематизував усі спогади родичів та сучасників нашого земляка у восьмому томі «Господніх зерен» та у другому томі «Незайманих снігів».

Писав Юр'єв яскраво, мажорно, драматично у всіх жанрах. У більшості його поезій я відчуваю себе глядачем, настільки зримо подає поет окремі образи, в які артистично вживається, насичуючи вірш живописними та музичними асоціаціями. Він детально описує ситуацію і захоплює рухає сюжет. Візьмімо уривок з вірша «Останній монолог Карпенка-Карого»: «Я знов один. Нащо мені печалі! Навіщо готика І кірх байдужий блиск? Ген - Приінгулля вибігає з далей, Там грає сонця великодній диск. Ідуть степами Родичі, Знайомі... Летять на шкапах Друзі, Вороги...І багряніє Гомін, Гомін, Гомін. І крають межі золоті плуги». У передсмертному маренні в Берліні драматург бачив Україну, хутір Надію, рідний степ і рідню... Ми ж бачимо талант поета, який прожив усього 43 і котрого немає з нами уже 32 роки.

Та оживають спогади його ровесників, збережені у музейних фондах. В.Гончаренко у 1997 р. писав, що саме В.Юр'єв був його першим наставником і в літстудії, і в «Молодому комунарі», де працював і рекомендував Гончаренка (після першої премії за добірку віршів - у Одесу на літкурси, які закінчив і Юр'єв). Згодом вони здружились, за козацьким звичаєм, на пропозицію В.Юр'єва, скріпили дружбу вином з... краплями власної крові. Разом часто виступали в різних залах. Може, це від Юр'єва Гончаренко згодом перехопив манеру декламації, схожу на виспівування?

У спогаді І.Горового (2000) про Юр'єва читаємо: «...завжди боронив рідне слово. І беріг його. Він ішов із ним до людей у виштитій українській сорочці, як на свято».

У тому ж році - 20-річчя смерті - В.Могилюк писав про Юр'єва, росіянина за походженням, свідомого українця за духом, життям і творчістю: «Найпершим шестидесятником із кіровоградських поетів був саме Валерій Юр'єв... Поезії В. Юр'єва помітно відрізняються від творів багатьох його сучасників, насамперед тональністю, бо якщо пригадати, що жив і творив він в епоху гучних закликів і лозунгів, то його слово, зовні тихе й негомінке, залишалось зрозумілим і переконливим».

У рік його 65-річчя тепло згадав Юр'єва однокурсник М.Цибульський, назвавши його вічно молодим, адже наше місто він покинув тридцятилітнім.

Колись у 80-х рр. минулого століття серед мого улюбленого читива був і щоквартальник «Поезія», який тиражем сім тисяч видавав «Радянський письменник». У одному з них за 1981 рік є спогад В.Базилевського, опублікований у першу річницю смерті поета. Той часто телефонував з Миколаєва скучаючи, розповідав, як пишається дружбою з Вінграновським. Саме В.Базилевському судилося вперше взяти ім'я поета в чорну рамку, опублікувавши його посмертну добірку віршів. Того ж року вийшла книга Тичини «Із щоденникових записів», де є його добре слово про першу книгу Юр'єва, яке останній вже не встиг прочитати.

Чим мені особисто дорога і цікава поезія В.Юр'єва? Темою материнства, яка традиційно для української поезії розвивала думку про те, що як мати – джерело всього доброго і розумного в людині, отак і мати-земля наснажує світ материнською ласкою.

А ще він є прикладом відповідальності за творчість, яка звучить тривогою про те, чи вдасться стати для людей хоч іскринкою, як не смолоскипом. Щодо стилю, то він яскраво тяжів до сміливих метафор, гіпербол, абстрактних образів, випробовуючи себе і у фольклорних формах (балада, пісня), і в класичних, найбільше - в сонетах. Відрадно і те, що гени поета нещодавно озвалися в душі його двоюрідної племінниці – кіровоградки Наталії Ситник, члена клубу «Євшан», у двох збірках поезій «На крилах ангела» та «Лабіринт».

До поезії Юр'єва ми не раз зверталися у різних студіях. Пригадую, як в пориві емоційних спогадів декламував його В.Погрібний:

*Не шукайте мене серед книг
за столом,
не дзвоніть спозранку в забуту
квартиру.
Вчора птиця мене поманила
крилом,
Що вертала додому з далекого
вирію.*

Вірю: він ще довго повертатиметься до нас зі свого вирію на крилах своїх книг.

Народне слово, 2012, 12 липня

Про А.Юрченка

А ПОЧИНАЛОСЯ З ПРОСТОГО АНЕКДОТА...

Зосередженість, суворість, замкнутість - хіба за цією брамою запідозриш гумориста й сатирика? Але підстави для підозри є. То публікації в місцевій, всеукраїнській та російській періодиці, у колективній збірці «Тіні кімнати сміху», виданій у Дніпропетровську, у авторській збірочці, виданій на правах методички Кіровоградським будинком народної творчості. Зветься вона «...І все, що бажаєте» (на допомогу читцям).

Пора назвати й автора-ювіляра. Анатолієві Юрченку - 50, а це сумний гумор, який переважає у його творчості. Правда, в авторському виконанні він завжди виграє, бо стає «естраднішим», театральнішим. Бо й театр, у якому сам змолоду грав, донині залишається його любов'ю. Чимало в його доробку статей-портретів акторів та театральних рецензій - про вистави обласного музично-драматичного театру імені М.Кропивницького, в яких він не шкодує ні меду, ні дьогтю. Серед його гуморесок часто з'являються герої театру. В його віршах теж відчувається подвійна гра життя та мистецтва: принци й принцеси там схожі на сучасників, а вірш «Старий парк», що став піснею (музика Андрія Фоменка), нагадує автопортрет. Він свідчить, що «золоте міжсезоння природи» - прекрасна пора зрілості.

Вечірня газета, 1997, 15 листопада

КНИЖКА В ГАЗЕТІ

У культурно-просвітницькому товаристві «Жменя» відбулася презентація збірочки «Лекарство от...» її автор Анатолій Юрченко та художник-ілюстратор Геннадій Топников виступили перед першими читачами збірки - бібліотекарями наукової бібліотеки ім.Д.Чижевського.

Цікаво відзначити, що для того, аби видати свої твори, автору не довелося шукати спонсорів, як у нас заведено останнім часом. Книжечка в газеті - цей спосіб видання давно започаткувала газета «Забава», яка шостий рік видається колективом «Кіровоградської правди». Так книжечка Олександра Перлюка «Перлюкізми» вийшла в світ ще в 1996 році і вже відома всій Україні.

Кіровоградська правда, 1998, 15 жовтня

Про Ю.Яновського

НАШ ЗЕМЛЯК То – Ма – Кі

27 серпня – День радянського кіно. І в цей же день народився Юрій Яновський – письменник, наш славетний земляк. Це, либонь, символічно, особливо якщо врахувати, що життя і творчість

автора «Вершників» тісно пов'язані з розвитком і становленням українського радянського кінематографу.

Початок «кінематографічного» періоду в житті Ю. Яновського припадає на першу половину 20-х років. Тоді він разом з М. Бажаном на запрошення завідуючого сценарним відділом республіканського фотокіноуправління Михайля Семенка переїжджає з Києва до Харкова - тодішньої столиці УРСР.

У Харкові Яновський – редактор фотокіноуправління. Тут він знайомиться з В. Маяковським (пізніше наш земляк переклав твори видатного російського поета на українську мову), подружився з молодим художником Олександром Довженком. Вони жили якийсь час в одній кімнаті.

Читаючи здобрені гумором спогади поета-академіка Миколи Бажана про перші кроки українського німого кіно, я ніби бачу оті знамениті люботинські ставки під Харковом, де мені довелося працювати вожатою в піонерському таборі. Саме в тих місцях велися перші натурні зйомки з участю Ю. Яновського та М. Бажана.

А наприкінці 1925 року на Одеській кінофабриці з'явився новий редактор - Яновський. Південне місто тоді було охоплене кіноманією. Одесити величали свою кінофабрику не інакше, як «Голлівудом на березі Чорного моря». Цю іронічну назву Яновський, до речі, зберіг і в нарисах, що вийшли окремою книгою в 1930 р. і частково відображали його роботу в кіно.

З приходом Яновського зросла увага до літературної якості сценаріїв, а головне - до їх ідеологічної спрямованості. «Кінематографічний» стиль, властивий творчості Яновського, у цей час набуває довершеності.

Мабуть, це добра закономірність, що навколо видатної людини формується особливе середовище. Ось і на кінофабриці Яновському пощастило працювати разом з ще одним нашим відомим земляком - Миколою Садовським, з актрисою Наталею Ужвій, улюбленцем одеситів Амвросієм Бучмою (або Бронекон Бучманом, як охрестили його самовпевнені одеські візники).

Над морем, що хлюпотіло поруч кінофабрики, «на кручі, звісивши довгі худючі ноги, часто сидів у тривожній, але не безсилій і безнадійній задумі Юра Яновський». (М. Бажан, «Майстер залізної троянди»). Делікатний, скромний, по-справжньому інтелігентний, він, прибувши до Одеси, на деякий час був аж розгубився в цьому галасливому юрмищі людей, серед сплетіння щоденних турбот. Мав на той час двадцять три роки. Був не тільки головним редактором кінофабрики, а по суті й художнім керівником. З роботою в кіно перепліталась і письменницька праця. Все це вимагало величезного напруження духовних сил, але, безперечно, сприяло і творчому змушненню.

За порадою Яновського на зйомки фільму «Вася - реформатор» з Харкова викликали автора сценарію О.Довженка. В цей період особливо зміцніла дружба двох письменників, яку воїн пронесли через усе життя. Яновський першим помітив і підтримав талант Довженка як режисера і пророкував йому велике майбутнє.

Більшість режисерів, в тому числі і Довженко (який нечасто визнавав авторитети у мистецтві), прислухались до порад Ю.Яновського. Зауваження редакторане тільки щодо сценаріїв, а й щодо вибору натури, підбору акторів, операторської роботи, враховувалися дирекцією кінофабрики.

У цей час Яновський працює над першим своїм романом «Майстер корабля», де в образі То-Ма-КІ (Товариш Майстер Кіно) неважко впізнати його самого, а в образі Сева - його вірного друга О. Довженка...

Робота в кіно забирала дуже багато часу і енергії, а література вабила все більше. Праглося не метушні, а творчої тиші, зосередженості на головному. Рішення було прийнято. Яновський зрікається посади адміністратора кіно.

Вже в Києві письменник чимало часу віддає кіно як автор-сценарист. Четвертий том його зібрання творів вміщує 8 сценаріїв: «Фата Моргана», «Царський острів», «Серця двох»,

«Пристрасть», «Золоте весілля», «Зв'язковий підпілля», «М.В.Гоголь», «Павло Корчагін». Два з них написані російською мовою, два - у співавторстві з М. Бажаном, за двома - «М. В. Гоголь» та «Фата Моргана» - поставлені фільми.

Протягом недовгого свого життя Ю. Яновський підтримував зв'язки з кінематографістами. Його громадська діяльність теж тісно пов'язана з кіно. Ми порівняно мало знаємо про Яновського як про кіномитця. Тим часом вклад нашого видатного земляка в становлення кінематографу на Україні важко переоцінити. Недарма сучасник Юрія Івановича кінорежисер Л.Бодик у своїх мемуарах назвав його «добрим генієм українського радянського кіно». *Молодий комунар, 1981, 27 серпня*

Про В.Яремчука **ВІН ВИЛПІВ ІЗ БУДНІВ ПІСНЮ**

Спочатку – про автора. Погоджуюся з його самовизначенням: «співавтор свого життя» і з його тезою, винесеною у заголовок. А ще підтримую думку академіка Григорія Клочека про те, що сьогодні в літературі важливі не вимисел чи домисел, а факти. Книга і є автопортретом мого сучасника на фоні такого драматично життя ХХІ століття.

Мені з ним найлегше спілкуватися, бо ми схожі, і найважче – з тієї ж причини. Бо це часом нагадає вічний двобій із собою, а я ще змолоду прийшла до висновку:

«Немає важчого, мабуть, у світі бою,

Ніж той, де перемога над собою.

Дві пільги у поета є в житті:

Боротись без щита, а вмерти – на щиті».

Володимир Яремчук бореться з долею без щита, і часто перемагає, хоч і розуміє, що поет у світі суспільних кризових буднів – беззахисна і вразлива дитина.

Десять років нашої творчій дружбі. Тримаються вони на принципі, який чомусь має в суспільстві негативний відтінок: ти – мені, я – тобі. Бо ми один для одного виконуємо ролі муз. А натхнення – хіба ж належить до користолюбства? Весь цей час наші рукописи кочують через наші руки, зрідка випадаючи десь у ЗМІ в осад. В результаті такого «перехресного запилення» народились його передмови й післямови до кількох моїх книг. Так що детальніше з образом автора ви можете познайомитись із моїх та його книги. Мені ж вдалося за ці роки зробити кілька його публікацій у обласній пресі та радіопередач про його творчість, залучити його в літоб'єднання «Степ» та представити в «Парусі», а квартет «Вольницю», яким він керував, у Будинку вчителя.

Появилось і по кілька наших віршів-посвят, опублікованих в альманасі «Долинська галактика» і в інших моїх книгах (а від В.Я. – ще й чудова пародія на мій вірш! – поки ще не віддячена). І поки я працювала над його першою книжкою, він – над моєю новою. Диво-дивне: неписаного закону «у чужому оці й порошинку видно...» ми дотримуємося свято і результативно.

Тепер – про книгу. Ви читали коли-небудь збірку віршів, у якій – жоден вірш не має заголовка? Прочитайте, це одна з його стильових ознак. Тут же попереджаю читачів-професіоналів, не вважайте за недолік періодичну зміну ритму вірша. Це означає, що поет проектує в ньому пісню з приспівом. Чи на чийсь, чи на власну мелодію. Ще попереджаю, що читатимете повільно, бо книга мелодійна, тут є де розігнатися композиторам. А ще вона щира й відверто-інтимна. Хоч автор іноді й лукавить, мовляв:

«Я вас впускаю в душу на поверхню,

Не видивляйтесь, що там в глибині».

Але ви пірнете і в глибини, і підніметесь до висот його душевних одкровенень, до багатьох з яких, упевнена, відчуете себе причетними. Такий теж неписаний закон поезії: коли чуже слово дістає тебе і навіть пропікає, коли відчуваєш «це і моє, це і про мене», тоді поет стає тобі рідною душею.

Сподіваюсь, так станеться з багатьма читачами, особливо тими, хто в порі другої молодості, яку Володимир Яремчук виписує психологічно цікаво, тонко, образно.

Книга «На вишневім березі» сколихне море почуттів у тих, хто як і ми з автором – селюки, у першу чергу – ностальгійну любов до українського вимираючого села.

Писались вірші впродовж життя, починаючи з молодості, тому, крім філософічності й досвідченості та іронічної самокритичності, ви зустрінете тут і пристрасть та безоглядність молодості, і шал взаємної та біль невзаємної любові. Вона написана традиційно, тож у любителів модернізму та постмодернізму, можливо, й викличе скептичну усмішку, мовляв – *«позаминулорічний сніг...»*

Але збірка начинена таким зарядом щирості й задушевності, про який поет-земляк Володимир Бровченко справедливо писав: «Глибинна, справжня, непідробна поезія. Нехай спробують сучасні монстрики – ложні модерністи так писати!»

Книга всечасна і в ній у вінок сплелись минуле, сучасне, майбутнє. Вона має класичний фундамент, що спирається на Тараса Шевченка і Лесю Українку. Композиційно вірші укладено в шість розділів: *«Дорога до себе»*, *«Споконвічне моя материзно»*, *«З пелюсток любові я напну вітрила»*, *«Мої покинуті стежки»*, *«Небеса мої заосенились»*, *«Не топчуть опале щойно листя»*, *«Чи ті слова призбирує душа?»*.

Вірші захоплять вас харизматичністю поета-співака, нюансами і відтінками гами почуттів, якими переповнена багатогранна, патріотична душа. Ви повчитесь у поета його умінню з-під «іржі років» переосмислювати життя. А ще ви спостерігатимете, як за кінокадрами, як образно «спостерігає» за собою автор;

«Вдивляються у мене з того берега

Пригаслі очі юних днів моїх....»

Якщо ще збереглись у світі читачі, що люблять виписувати з прочитаного образні афоризми, то тут – непочатий край роботи: *«А пісня вічна, як життя»*; *«Лиш надія без насіння сходить»*; *«Крила знов розпростує душа»* (і це незважаючи на те, що *«Я давно – полонений зими»*).

Я не критик, але знаю, що вони люблять вишукувати поетичне кредо автора - громадянина. Думаю, що воно – у вірші *«Я не вірю поетам...»*, а кредо поета – вірш *«Поет завжди живе любов'ю»*. Автор самоіронічний: *«Ліс, як я, уже й не прагне прагнути!»* І тут же заперечує сам собі, зізнавшись, що зустрівши випадково у лісі польову квітку – *«косарик»*, заходився його поливати, щоб вижив у незвичному середовищі. Так чинять лише ботаніки і поети, що й маєм в одній особі.

Не буду вам забивати голову літературознавчими премудростями (якими і в мене голова не забита). Поет у своїй книзі (яка для нього – первісток, а тому особлива: до неї у автора назавжди залишиться тепле батьківське почуття) довів, що життєву правду він уміє перетворити в художню.

Хочу відзначити ще й своєрідність і народність його художнього слова (яка не всіма і не завжди сприйметься позитивно): з-під його східно-подільського пера, що любить місцеві наголоси, легко і часто випурхують у світ і тчуть килим його поезії й пісні архаїзми, діалектизми, своєрідні неологізми. Вчитайтесь і відчуйте смак отаких образних мововитворів як епітети *«посмутнілі вікна»*, *«сонко-дрімкова колиска»*, *«оджилі сподівання»*, *«тумани крапелисті»*, *«невсохла квітка»*, *«дрімотний сум»*, *«пригаслий погляд»*, *«щебетливі трелі»*, *«жаскі тривоги»*. *«зосінена душа»*, дієслова-неологізми: *«заосенилось»*, *«відшумувало»*. *«призбирує»*, *«розкрилатити»*, *«визолочує»*, *«поквітувати»*, *«вхлинуть»*. Западає в душу свіжість образів: *«іній розставань»*, *«розвеселість сумна»*, *«небо кольору нудьги»*, *«засмутку сплески фіалкові»*, *«сивина туманово лягла»*. *«предмороззя»*, *«запечалля»*, *«синь-погляд»*, *«часова заметіль»*, *«заметілі розгнуздані коні»*, (викликає асоціації з картинами).

Чи є недоліки? А в кого ж їх нема? Поет полюбляє не лише складні, а й прості дієслівні рими, іноді збивається з ритму, іноді, як вчив нас це не робити В.Базилевський, експлуатує власні знахідки, іноді самоповторюється (зокрема словотворчість навколо слова «осінь»). Хотілось би і розмаїтіших тем, ритмів, інтонацій. Але ж будьмо великодушні: автор першої книги у будь-якому віці – молодий поет.

Його творчість ще в рукописах подобалась таким літераторам як С.Барабаш, В.Погрібний, Н.Гармазій, В.Кондратенко-Процун, Л.Юферова, М.Левандовський, Л.Кокіна, О. Шпирко, а також нашим землякам із-за рубежа: Т.Журбі (Аргентина) і С.Ткаченку (США). А депутат П.Костючок і видавець-поет В.Лисенко навіть полюбили її «до глибини власної кишені» – по-чикаленківськи. Сподіваюсь і цю книгу, і наступні книги полюбите і ви.

Народне слово, 2015, 5 лютого

“ЩЕ МОЇ ЗОЗУЛІ ГОЛОСНІ”...

Хто він, володар зозулиної прихильності? Уже п'ятнадцять років у обласній філармонії на традиційному Всеукраїнському фестивалі-конкурсі хорового і вокального мистецтва „Калиновий спів” я чую у виконанні різних колективів пісню „Моя ти земле калинова” композитора А.Пашкевича на вірші, на жаль, маловідомого поета В.Яремчука. Минулого року він став членом обласного літоб'єднання „Степ”, відтоді двічі в „Стежині” були опубліковані його твори – вірші та розлога стаття про мистецтво, творчість, літературу. Є автором багатьох пісень.

У Долинській нещодавно почало діяти районне творче об'єднання „Сузір'я Долинщини”, де В.Яремчук є заступником керівника – композиторки М.Білової. На першому ж зібранні „Сузір'я” колеги по перу заслухали і оцінили цікаву поему В.Яремчука „Коло дію” – своєрідний фольклорний поетичний календар українських свят.

Є в його доробку ще одна велика історико-краєзнавча поема „Розбрат – птах”, чимало віршів, пісень, статей з краєзнавства, етнографії, фольклору, пародії, рецензії. Рясно друкується В.Яремчук у долинській районній газеті, друкувався в ульяновській районці, журналі „Ятрань” – громадсько-політичному та літературно-мистецькому часописі творчої інтелігенції «Приятрання та Надбужжя», де він є членом редакційної ради. А ще він - учасник художньої самодіяльності. У молодості керував фольклорним ансамблем „Чорнобривці”, виступав на сцені з дружиною і трьома дітьми. Тепер уже й онук топче дідову стежку – танцює в ансамблі „Веселка”. Брав участь у творчих зустрічах „Євшану” та „Сузір'я” з любителями поезії і пісні у Кривому Розі, Олександрії, Знам'янці, Кіровограді.

І хоч народився він давненько – у 1947 році, у с.Вільховому Ульяновського району, зозулі такий щедрій творчій натурі не скупляться – кують літа... Аби ще чимало встиг зробити добрих справ. Хоч і зроблено вже немало. Після закінчення Уманського інституту вчителював, був завучем у школі, завідував відділом культури, загальним відділом у Долинській райдержадміністрації. Нечастий, випадок: чиновник – поет.

Отож вчитайтеся в образні, проникливі, патріотичні й задушевні вірші В.Яремчука.

Кіровоградська правда, 2006, 30 серпня

Про В.Яшан

ПЕРШОЮ СЕРЕД МАЛОВІСКІВСЬКИХ ПОЕТІВ

видала свою книгу в державному Центрально-Українському видавництві Віра Яшан. З цієї нагоди в Малій Висці відбулася презентація поетичної збірки «Дорога в неспокій». У районному Будинку мистецтв зібралися шанувальники красного слова, учителі, представники громадськості райцентру. Про книгу говорили редактор «Маловісківських вістей» Г.Красний, вчителька-

пенсіонерка А.Тарасенко, головний редактор Центрально-Українського видавництва В.Бондар, директор музичної школи і композитор П. Бровченко... До речі, ближчим часом у різних видавництвах побачать світ також поетичні книги ще кількох маловисквіців - І. Тарасенка, О. Степаненко, С. Дворнік.

Народне слово, 1994, 13 грудня

ПЕРШИМ РАЗОМ – ДОБРИМ ЧАСОМ...

(Віра Яшан. Дорога в неспокій. 1994р.)

Чи не знала я, чи призабула це слово? Можливо, й вашу увагу воно приверне в назві одного з розділів. Цікаво, як сприймете ви це милозвучно-загадкове слово «арніка»? Мені воно здається чужоземним, космічно-фантастичним іменем жінки - на зразок «Аурика», «Аеліта». А може, Арнікою звали язичницьку богиню здоров'я і цілительства? Так міг би називатись і ніжний музичний інструмент, схожий на арфу чи ліру... «Арніка» - годиться і для географічної назви, наприклад, річки або - ще краще - маленької прекрасної і незалежної держави...

Та поетеса, народжена на Буковині і залюблена в Карпати, сказала, що арніка - це цілюща квітка гуцульського краю. І цим, як арніка - кров, зупинила потік моїх фантазій... Але в тому й сила поетичного образу, що він бере вас у солодкий полон, не питаючись згоди. От і я, читаючи рукопис цієї книги, не змогла з того полону вийти, і один з розділів - пейзажну лірику - запропонувала назвати «В червоному світлі арніки». Так і більшість віршів сприймала - крізь світло червоного кольору, в якому кожен побачить різні відтінки, і значення: любов і печаль, життєрадісність і тривогу, тепло і вогонь, рожевість весни і стиглість осені.

А Віра Яшан подарувала вам свою першу книгу віршів і прозових мініатюр у віці, який можна назвати «зенітом літа».

...Є безліч визначень поезії. Мені ближче те, яке дав М.Гумільов: «Поезія для людини - один із способів вираження своєї особистості», і проявляється засобами слова - єдиної зброї, що задовольняє її потреби.

В Англії ж панує класична аксіома: «Поезія - це кращі слова в кращому порядку». У Франції поети дотримуються іншої теорії: «Поезія - це те, що створене і не може бути виправлене». У Віри Яшан є вірші, які підпадають під кожен з цих теорій. Більшість її кращих віршів звернені, як і належить поезії, до особистості. Тому наївний читач знайде тут приємні спогади - і цим книга йому сподобається. Досвідчений любитель поезії матиме можливість насолоджуватися самим мистецтвом творення вірша - у В.Яшан є свій стиль, образна система, технічні прийоми. А читач екзальтований, який не любить копатись у техніці вірша, буде просто насолоджуватись мінливими настроями та інтонаціями поетеси, ліричним плетивом думок і почуттів, темпераментом, музичністю і живописністю її поезії. Такому, без сумніву, запам'ятається вірш «Тролейбуси».

Я ж у цьому відгуку - в ролі читача-друга. Який сприймає все, що написала поетеса, як рідне і близьке. Хочеться, щоб у книги з'явилося побільше читачів-друзів, для яких радість і печаль, біль і відчай поетеси стануть на час читання своїми.

Мені особисто найдорожче у віршах В.Яшан її вміння повернутись до дитинного мислення, прагнення відродити на вищому рівні первісну уяву дитини, здатність відкривати заново звичний світ. Дитинність то дар природи, з якою у поетеси - особливі стосунки, як між сестрами-близнятами. Може, тому пейзажна лірика в неї найсильніша.

Взагалі, вірші В.Яшан і сприймаються як задушевні живописно-моторні картини буття природи і людини на великих і малих орбітах життя. Якщо в перших трьох розділах книги «Любисткова роса», «В червоному світлі арніки», «Альбоми юності гортаю» ви зустрінетесь із

віршами, переважно насиченими стихією почуттів, то в четвертому - «Орбітами життя» - вже більше чути двоголосся з душевних надбань і житейського досвіду, часом драматичного і болючого.

Я запрошую вас: увійдіть сміливіше в цю поетичну «Арніку». Її «жителі» - вірші найчастіше прибиваються до вічних вокзалів, станцій, причалів і гаваней, що називаються Любов, Розлука, Материнство, Краса, Радість, Журба, Дитинство, Юність, Поезія, Доброта. Втім, ви помітите багато «полустанків» між цими поетичними віхами; бо життя і поезія - багатовимірні, багатокольорові, сповнені дивною гамою звуків: від шепоту до зойку і крику душі, які не кожному дано почути. А кому дано - той водночас і щасливіший і нещасніший.

І хоч багато хто сьогодні (і завжди) більше тягнеться до спокою та рівноваги в тривожному житті, я разом з поетесою показую вам «Дорогу в неспокій». Бо ж спокій - то остання, нижня точка орбіти людського життя. Не поспішайте до неї, затримайтесь у zenіті літа...

А при оцінці книги пам'ятайте, що це - перша ластівка поетеси.

Отож, святкуймо день народження «Дороги в неспокій». І дякуймо всім, хто допоміг поетесі протоптати цю першу поетичну дорогу, яку вона почала торувати.

Передмова до книги В.Яшан «Дорога в неспокій», 1994р

Мистецька акція у співдружності з меценаткою Г.Кузьменко

Відкриття меморіально-туристичного комплексу в Голованівську

*На Шевченківському святі у м. Запоріжжі, на Хортиці,
з письменниками С.Бондаренком та Г.Лютим*

На Шевченківському святі у м. Запоріжжі, на Хортиці, з письменником В.Барановим

II ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС: КНИГИ, БІБЛІОТЕКИ, ЛІТМУЗЕЙ

...І НАПВЖАРТОМА: «СІЙТЕ ДОБРЕ В РОЗУМНІЙ ПРОПОРЦІЇ З ВІЧНИМ...»

Правду кажуть: бажання гірше неволі. Дощ чи сніг, осінній туман чи весняне розталля, а кожної першої і третьої середи ввечері спішать на чергове, планове заняття «Сівача» літстудійці. Хто зі школи, хто з технікуму чи вузу, а більшість - після роботи. Наш робочий день добровільно продовжується.

Мій стаж у Кіровоградській літературній студії «Сівач» - три роки. Весь цей час вона вабить мене своєю задушевною і доброзичливою атмосферою, радує і збагачує спорідненістю і несхожістю людських душ. Адже, як вважав Екзюпері, в єдиній розкоші не повинна відмовляти собі людина – в розкоші спілкування.

Розуміємо, що далеко не кожен із нас стане літератором, видасть власну книгу, опублікується в журналі, газеті. Самокритично сприймаємо і досить критичні думки про літературні студії Костянтина Федіна. Він, іронізуючи, зауважував, що ні Гоголь, ні Лесков, ні Щедрін не вчилися у літстудіях. Але ми впевнені, що таки не здійсниться його песимістичний прогноз, ніби «епідемія літературних студій закінчиться щезненням з лиця землі письменників». Бо віримо - кількість любителів поезії і прози, гумору і сатири, драматургії і критики, завдяки, студіям обов'язково зросте! Адже наші засідання - то цікаві розмови про нові видання і обговорення рукописів кожного із студійців, інформації про найважливіші літературні та культурні події...

Крім серйозного девізу «Що посієш, те й дожнеш», є в «Сівача» й девіз іронічний: «Сійте добре в розумній пропорції з вічним!». Це один з пунктів нашого «Статуту», яким відкривається «недрукований», орган «Сівача» - однойменний альманах, любовно оформлений власними художинками А. Каретним та Л. Непотенко.

Тут – прозові і віршовані, веселі і напівжурливі звіти – протоколи, пародії, шаржі, твори, схвалені однодумцями, вирізки з публікаціями...Альманах – свідок предметних дискусій, що

точились навколо перших книг молодих поетів Ю. Буряка, І. Римарука, В. Урусова, наших земляків Д.Іванова, П.Куценка, навколо нових публікацій Є. Плужника, І. Драча, Б. Олійника, В. Симоненка, В. Мисика, М.Кравчука, Є.Гуцала, А.Вознесенського, В.Солоухіна, Ю. Бондарєва...

Урочисті засідання студії присвячувались також ювілеям Т. Шевченка, М. Гоголя, наших земляків Д. Бедного, Ю.Яновського, Ю. Олеші.

Саме на студії я відкрила для себе творчість зарубіжних авторів Ренара, Рембо, Неруди, полюбила поезію М.Рубцова і Л. Костенко, почувла ім'я О. Чухонцева...

Тут читав нам керівник студії поет В.Базилевський статтю В.Маяковського «Як робити вірші» і своє дослідження історії написання останнього вірша Шевченка; тут ми вітали вихід чотирьох нових поетичних книг Володимира Олександровича.

Є в нас і свої, свята, коли засідання стихійно перетворюється в культпохід на прем'єру кіровоградського театру імені М. Кропивницького чи гастрольний спектакль, або коли воно закінчується прослуховуванням хору музичного училища, переглядом і обговоренням нової художньої виставки, фільму, статті... Серед них і зустрічі з київськими поетами Б. Чіпом та Л.Рубан, з членами черкаської літстудії «Ровесник», з болгарським літератором Костею Младеновим у Міжнародний день солідарності журналістів.

Ми беремо участь в обласних Днях поезії і першоквітневих «Гуморинах», виступаємо у школах, вузах, на заводах, у бібліотеках, на обласних нарадах робсількорів, в «літературній вітальні» обласного товариства книголюбів, ведемо заочну студію «Сівач».

Студії - шістнадцять. За цей час у її колишнього керівника В. Гончаренка вийшло три поетичні збірки, видав дві книги і став членом Спілки письменників Ю.Камінський, видав книгу для дітей Є. Железняков. Гуморески Юрія Марта звучать по радіо, публікуються в пресі. Викладач С. Колесников та інженери А. Курганський і Л. Крамаренко стали за цей час громадськими кореспондентами обласних газет. Активно друкуються в літературно-мистецьких сторінках «Степові кларнети», «Гроно» та «Вітряк» А. Брагінська, В. Сіднін, А. Юрченко. Вступила на факультет журналістики Л.Носенко, рукописи перших книг підготували К. Башликова і П.Селецький. Мені особисто студія допомагає у вивченні творчості письменників – земляків, я пропагую їхні книги серед студійців.

Молодий комунар, 1984, 25 грудня

СЛОВО НА ЗАХИСТ РІДНОЇ КНИГИ

...Йдемо з роботи. Зупиняємось навпроти колишнього книжкового магазину № 10 на розі вулиць Маркса і Шевченка. Перед ним на столику продається література. Типова комерційна. Як вірно підмітив якимось у виступі на сесії Верховної Ради наш депутат В.Панченко, «подружжя анжелік і тарзанів». А ще - «маріанни», «емануелі», секс, містика, вампіри, астрологія, жахи, детективи... Підраховуємо: всього 30 книг. З них - вісім -російська література, решта - російськомовні переклади з дальньозарубіжної. Українська книжка аж одна. Зате яка! - В.Скуратівський «Український народний календар». Давня наша любов - і автор, і його книги. У цієї обкладинка - національна - жовто-синя, а ціна - «красна». Півмісяця тому, чули, була 40. Тоді не попалась, а тепер... І все ж через кілька днів зважились - таки купили. Хоча за одну нашу зарплату всього десяток таких книг виходить... Поки що ця - найдорожча в сімейній бібліотеці. Цікаво, якою згодом стане її ціна - 8-10 тисяч?

З такими невеселими думками провідали «Технічну книгу» і «Школяр». Негусто й там українських книг... У віконній вітрині «Сучасника» теж жодної. Тут же у відділі «Подарунки» - теж обійшлося без рідної книги. Майже цілковита «комерція». Гірко і незатишно було йти і крізь шеренги книжкових лотків «коробейників» на Набережній.

Нарешті завітали в «Книжковий світ». Простора, привітна, сонячна споруда - не так давно (магазину - 7 років) тут буяло таке книжкове розмаїття! Сьогодні ж на полицях поруч із напівпорожніми стелажми – інші товари. Віяння ринкової економіки? Розговорилися з директором Л.М.Кужеєвою, яка повернулася з обласної наради по книготоргівлі.

Повернулася навіть радісна - з нерентабельного магазину «Книжковий світ» стає прибутковим. Але на фоні радості - немало тривог: за долю свого орендного підприємства, за книговидавництво взагалі, за кризу в суспільстві і культурі. Навколо цього спільного для нас болю і зав'язалась розмова...

За фахом Л.М.Кужеєва - бібліотекар, закінчила інститут культури. Двадцять літ віддала роботі в обласній медичній бібліотеці. Певний час активно працювала в обласному товаристві книголюбів. І ось - восьмий рік на новому поприщі - директорствує в книготоргівлі. Хоча в розмові не раз наголошувала, що в душі вона - «не торгаш», а істинний книголюб і пропагандист. Поділились ми невеселими спостереженнями: кількість книг зменшується, ціни - ростуть. Про цю парадоксальну ситуацію йшла мова недавно і на засіданні президії ради СПУ: число видавництв росте (їх уже понад 400!), а книг - зменшується... Тому й доводиться торгувати не тільки книгами. Цю вимушеність поет, постійний відвідувач магазину Ю.Камінський влучно назвав «хрупким желяєм - вижити».

Початок ери ринкової економіки має свої плюси і мінуси. Зокрема, у світі книг позитивним є те, що з'явилась система альтернативних видавництв (останніх зараз - 23), що пішла в народ донедавна «опальна» література - репресована, релігійна. Та, на жаль, не тільки та, що сприяє гуманізації суспільства, а й моральному розпаду. Це як піна на морській хвилі: гребінь красивий, а внизу - бруд, сміття... Та ще й за скажені ціни. І книжкові магазини потрапляють в розряд нерентабельних. Вже закрито такий затишний новий магазин «Мудре слово». Перед такою «перспективою» стояв і «Книжковий світ». Спад книговидавництва, який триває вже четвертий рік, зменшення кола назв - така криза спостерігалась за даними колишнього Всесоюзного інституту книги лише в роки війни та сталінських репресій. А нині ж - час мирної розбудови держави, час відродження нації і культури... Чому ж тоді постає і перед книгою, і перед книготоргівлею проблема - як вижити?

Лідія Миколаївна розповіла, що її магазин, який займається переважно передплатними виданнями та художньою літературою, першим «кинувся» у пошуки нових форм господарювання. Порятунком від нерентабельності стала оренда. Вони - перше в системі книготоргівлі орендне підприємство, йшли до цього крізь «терни» чотири місяці, а право оренди здобули всього на рік. І на те пішло немало часу, сил, здоров'я. Всього того не шкодує Л.М.Кужеєва для утвердження добробуту свого колективу і задоволення покупців. Діловитості їй не позичати, тож - тьху-тьху, щоб не зурочити, навіть на фоні кризи є виручка і прибуток. Впровадили взаємозамінюваність, зросла продуктивність праці, зарплата. Упевненість у власних силах і творча свобода позитивно впливають на психологічний мікроклімат. В колективі з 12 чоловік (7 продавців) - повне взаєморозуміння. Хоч сьогодні їм нелегко задовольнити книголюбський попит, розширювати коло поставок, але одна надія - на директора оптово-роздрібного підприємства «Книга» Н.П.Григорову, яка обіцяє налагодити розірвані зв'язки з ближнім зарубіжжям. Бо ж нині не надходять навіть передплатні видання. Планів і задумів у Л.М.Кужеєвої чимало, але «розмахнутись» не дає обмежений поки що час оренди - страшно вкладати кошти. Згідно з статутом вони мають право на 40% продаж товарів, окрім книг, але стараються не захоплюватись надміру комерцією, бо головне своє завдання бачать у розповсюдженні книги. Співробітничать з малими підприємствами, правда, деякі МП - вже розпались. Є в магазині давні, трохи забуті добрі традиції щодо пропаганди книги. Багато разів тут виступали перед колективом і покупцями місцеві літератори, проводились Дні

поезії, працював клуб «Сучасник», який збирав на свої літературні вечори книголюбів, їм у першу чергу і продавались кращі книги.

Про все те директор дбайливо збрала матеріали в альбом «Літопис «Книжкового світу». Дещо з тих гарних традицій діє і досі (недавно провели ювілейний творчий вечір Ю.Камінського, вечір-вшанування колишнього директора облкниготоргу, ветерана Великої Вітчизняної війни О.П.Мазурцова).

Магазин має гарних помічників - громадських розповсюджувачів книги. Це В.Д.Грицанюк (лікар «швидкої допомоги»), А.І.Баркаган (АРЗ), Г.П.Холод (завод радіовиробів), Л.В.Шубіна («Друкмаш»). Недавно кращих з них преміювали.

Сьогодні в «Книжковому світі» розуміють, що треба налагоджувати і культуру торгівлі, і відновлювати дні вивчення попиту. Бо ж, як бачимо, не зважаючи ні на що (а може, саме через це, як хтось жартував) народ не втрачає інтересу до книги. Підкреслюють зростаючий інтерес до нового пласту національно-історичної «літератури – книг Д.Яворницького, М.Грушевського, В.Винниченка, Б.Лепкого, П.Куліша. Купують Т.Шевченка. П.Загребельного (добре б перевидати «Роксолану»), В.Малика. А взагалі - мало української літератури - дорослої і дитячої. А часом і продавців дивує видавнича політика: "Украинские народные сказки"...Не вистачає книг з народознавства і краєзнавства.

Раніше на окремих стелажах можна було рекламувати в магазині твори різних видавництв, тепер тут «збірна солянка» - бо для «фірмових» стендів книг не вистачає. Тому, довідавшись про перші книги, видані фондом «Відродження», «Вечірньою газетою» і «Діалогом», Л.М.Кужесва радо підтримує нашу ідею - стати базовим магазином по розповсюдженню місцевих видань. Тут же запропонувала (і вже зробила) благодійний внесок у фонд «Відродження» - на книговидавництво. Добре розуміють тут, що однією комерцією духовного насичення суспільства не зробиш, а тому готові взятись і за реалізацію неприбуткової, але необхідної для нашого національного утвердження літератури. На жаль, раніше так багато тратили ми паперу на видання «макулатури», якої недавно магазин списав на 14 тис. крб., бо за п'ять років вона так і не знайшла покупця...

Благодійний жест зробив «Книжковий світ» і для Кіровоградської спеціалізованої національної школи № 1, подарувавши учням бібліотечку книг для нагород.

Словом, стараються тут не забути у ринковій стихійній гонитві за прибутками і багатством, що джерелом інтелекту, досвіду і престижу будь-якого народу в світі була і лишається Книга, на яку сьогодні на Україні все помітніший голод. (Так, книга «Історія України» канадського автора О.Субтельного вже втретє перевидана в Україні, і - розкуплена, жодного разу навіть не потрапила в бібліотеки...). Отже, треба спільно думати, і, поки не пізно, шукати шляхи порятунку рідномовної книги.

Треба добиватись, щоб уряд надавав державні дотації національним видавництвам. Ширше рекламувати потрібно українську книгу і в пресі, на радіо, телебаченні. Постійними треба б зробити радіо- і телепередачі, рубрики, виступи, присвячені книговидавництву і літературному життю краю. Може б, уточнити чи поновити книговидавничий розділ «Комплексної програми розвитку культури області на 1991-95 рр.»?

Отже, добрі почини треба утверджувати і розширювати, щоб головним товаром у книготоргівлі була така книга, з якої вчитись жити і нам, і дітям нашим.

Кіровоградська правда, 1993, 14 жовтня

Задум цієї книги народився на початку року культури в Україні, разом з цвітінням садів – у квітні. Як продовження книги про працівників ОУНБ ім. Д.І.Чижевського “Святися, робото!”, виданої бібліотекою в 2001р.(збірка статей, опублікованих у пресі).

Задум цей підтримали мої колеги та дирекція бібліотеки, за що я їм щиро вдячна. Ця книга ще один “букет” вдячних слів улюбленій справі та колегам-бібліотекарям, приурочений до Всеукраїнського дня бібліотек та Всеукраїнської науково – практичної конференції “Електронні ресурси бібліотек”, яка пройде в жовтні ц.р. в нашій бібліотеці. Книга також, сподіваюсь, буде і скромною квіткою у нові ювілейні вінки на честь 105-ї річниці з дня заснування нашої бібліотеки та 250 – річчя міста Кіровограда. Адже тут представлені і бібліотекарі – кіровоградці, а ще вся спільна праця бібліотекарів та журналістів області нехай буде вкладом у обласну програму розвитку краєзнавства та Всеукраїнську культурно-просвітницьку програму духовного розвитку жінок “Дорога до храму”.

В 600 бібліотеках області нині працює більше тисячі бібліотекарів, обслуговуючи понад півмільйона читачів.

Це, переважно, люди високоосвічені, духовні, культурниці, фанати своєї справи.

Працюючи над цією книгою, я шукала в надрах бібліотеки і власних архівів сучасні оди книгам. Серед таких сподобалась і схвилювала – “Прочитанная книга”. Вірш Анни Брагінської, опублікований 20 років тому в “Молодому комунарі”, де нами в літстудії “Сівач” опікувався поет і журналіст Валерій Гончаренко. Книга була головним героєм наших зібрань і розмов, а власна – недосяжною мрією багатьох. Вірш так припав до душі, що я його “приватизувала”, переклавши з російської.

Прочитана книга

*З рукописів напившись таємниць,
Втомившись від поглядів зіниць,
А також від читацької руки,
Заснула книга, склавши сторінки.
Її сняться сни. Кого і що в них бачить?
Чи солов'їв в садах? Чи море сліз і плачу?
Ні, це – у нас. У книг – інакші сни.
Забутій книзі дуже самотньо, —
Хоч скільки в ній чужих думок зійшлись,
Її сняться те, що вразило колись.
Той дивний день, в її житті найперший,
Відчутий кожним подихом паперу,
Коли взяли її чийсь легкі долоні,
Ї торкнулись тексту пальці прохолодні.*

Он як трепетно описала Кіровоградська поетеса один з моментів нашої професії.

А якою бачимо її ми, і, взагалі, яке у нас світобачення?

Уперше ця збірка об'єднала авторський колектив бібліотекарок, яким книга, література – рідні сестри. Адже вони і предмет популяризації, і музи для натхнення.

Бібліотекарі, маючи мізерні зарплати, володіють найдорожчим у світі продуктом – інформацією, такою необхідною Україні в ході її становлення як демократичної європейської держави.

А ці жінки не лише роботою, а й власною творчістю сприяють цьому, бо слово-теж діло.

За 2 місяці я одержала більше 20 рукописів, які вмістили понад 200 творів. На жаль, фінансові можливості не дозволяють видати повноцінну антологію, тож після творчих мук відібрано лише по кілька творів.

Зате тут широко представлена географія області: Знам'янський, Голованівський, Компаніївський, Світловодський, Петрівський, Добровеличківський, Ульяновський, Долинський райони...

Вік авторок від юного до пенсійного.

За фахом більшість із них бібліотекарі або педагоги. Хтось прийшов у бібліотеку з журналістики, як Л.Юферова, хтось, як Т.Корінь і О.Асауленко –збагатившись духовно у бібліотеках, пішли в журналістику.

У одних ця книга-дебют (Н.Азарова, О.Вінницька, С.Березовська, Н.Дідковська, Н.Кашерна, Л.Руденко).

У інших – уже були публікації в пресі, радіо – і телепередачі, видані книги. Одні-члени літстудій, інші ними керують, а дехто вже заслужив і членство в спілках журналістів та письменників.

Пишуть мої колеги про те, чого не вистачає в світі: добро, гуманізм, любов, у т.ч. і до своєї роботи, до бібліотеки, книги, культури і мистецтва. А ще їх хвилює дитинство і материнство, природа і пісня, багатство чи байдужість душ людських. На те ми й жінки-творці життя.

Це ви відчуєте з біографій, з віршів, прози, пісень, витинанок, малюнків і вишивок, уловите в поглядах, де світиться інтелект, доброта, талант.

Вчитайтесь у сповідь жіночих душ сучасниць-юнок, матерів, бабусь-на порозі між двох тисячоліть, в них-дзеркало часу і криниці наших душ, джерела яких-книги і власна творчість.

Добре про це сказала одна з наймолодших авторок - бібліотекарка і читачка Ірина Хоменко у вірші "Книга".

Мені ти друг. Ти – перший друг мій – книга.

В тобі знаходжу мудрості слова.

Від твого змісту – холод і відлига.

Словам твоїм і слава, і, хвала!

Ти можеш врятувати добрим словом,

Несеш знання у вічності краї.

Під палітуркою, під цим покровом

Ховаються скарбниці всі твої.

Мені ти-друг. Ти перший друг мій, книго!

Ти не неси в серця жорстокість, зло.

Роби добро, стійкіша будь, ніж крига,

Неси добро! Спрямуй сюди весло.

Ти прославляй добро на всіх майданах,

Неси в серця його в усіх світах!

Клади його до ран тому, хто в ранах.

І нагодуй ним тих, хто вже зачах.

Зі мною будь, мій друг, порадник, вчитель!

Будь вічним компасом мого життя.

На перехрестях часу – славний житель.

Ти – дзеркало історії й буття.

Нехай же з покоління в покоління бібліотекарів передається ця вічна любов до книги, яка народила і цю збірку, покликану підвищити авторитет нашої славної професії.

Члени болгарської общини «Нашиите хора» А.Корінь і З. Штерева на Різдвяному вечорі в ОУНБ ім.Д.Чижевського (2016р.)

Письменники і члени болгарської общини «Нашиите хора» - часті гості в ОУНБ ім.Д.Чижевського

Члени болгарської общини «Нашиите хора» А.Корінь, З. Штерева та С.Осадчий – учасники заходу «Жива книга» в ОУНБ ім.Д.Чижевського

2001р.

КНИЖКОВА СКАРБНИЦЯ КРАЮ

*«...Книги повинні переходити
з бібліотеки в пам'ять»*

Петрарка

ЕКСКУРС У МИНУЛЕ (1899-1920)

"15 лютого (2 лютого за старим стилем) 2009 року Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці виповнюється 110 років. Звичайно, не зовсім нашої - сучасній.

Сьогодні не просто дослідити детальну історію розвитку ОУНБ через брак джерел та прогалини в архівних матеріалах. Але головними соціально-історичними періодами цього розвитку можна вважати дореволюційний, довоєнний, повоєнний і період незалежності України.

Перший характерний створенням і становленням закладу як першої міської громадської бібліотеки. Другий - формуванням її основної структури та наданням установі функцій обласної бібліотеки. Третій - повоєнний - свідчить про постійний розвиток і зміни згідно зі статутом обласної універсальної наукової бібліотеки.

Четвертий - новітній - перехід на нові технології, нові функції, проектна діяльність.

Ідея створення в нашому місті бібліотеки виникла ще в 1888 році на сторінках газети «Елисаветградский вестник», яка була втілена 1 січня 1897 р. в колективному листі на ім'я тодішнього міського голови Єлисаветграда О.М. Пашутіна. З ініціативи міського землеміра, просвітителя і культурного діяча Павла Захаровича Рябкова (1848-1927) у цьому листі, де стояв 141 підпис, було висловлене прохання скликати осіб, які бажають створити бібліотеку...

Кілька слів про ініціатора, нашого, так би мовити, хрещеного батька. Народився П.З. Рябков у липні 1848 р. в сім'ї херсонського вчителя, людини прогресивних поглядів. Любов до книги він проніс через усе життя і навіть на засланні створював гуртки та бібліотеки, незмінно будучи їх завідувачем...

У 1892 р. доля закинула його в Єлисаветград. Тут він вступив до місцевого Товариства для поширення грамоти і ремесел та зайнявся просвітницькою роботою. В різних джерелах його називали істориком, етнографом, археологом. А ще він знав фотосправу, вмів малювати, був добрим лектором, і все - на громадських засадах.

Ось таку людину мала наша бібліотека біля своєї «колиски», коли ще тільки спиналася на ноги. П. Рябков і допоміг їй це зробити, виступивши не тільки з ініціативою, а й підтримавши свій почин матеріально.

А тим часом група його однодумців у приватному колі розробила проект статуту майбутньої бібліотеки, який розглянуло відповідне Міністерство і внесло деякі зміни. 5 грудня 1898 р. було обрано правління бібліотеки, згодом - одержана субсидія у розмірі 1000 крб. В перший рік свого існування бібліотека знаходилась у будинку Бардаха на розі вулиць Двірцевої та Інгульської.

Офіційне відкриття бібліотеки відбулося 2 лютого 1899 р. (за старим стилем). У 1900 р. бібліотека переїхала в більш просторе приміщення - будинок Остроухова, що стояв на Великій Перспективній (тепер - К. Маркса - А.К.).

Було затверджено статут нової бібліотеки. Діяльність її фінансувалася: за рахунок добровільних пожертвувань громадян коштами та майном; встановленої статутом плати за читання; із зібраних на користь бібліотеки коштів від концертів, вистав, літературно-музичних вечорів і лекцій. Штат бібліотеки складався з одного бібліотекаря та помічниці. Фонд становив приблизно 2,5 тис. книг.

ВІД ГРОМАДСЬКОЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ В СРСР (1920-1991)

*«...Книги - це мої вчителі життя,
до них я щодня звертаюся із запитанням: як жити...»*

Василь Сухомлинський

У 1920 р. Єлисаветградська громадська бібліотека стала державною - центральною міською. Держава, взявши під свій нагляд бібліотеки, вирішила чимало фінансових і кадрових проблем, але жорстко регламентувала їх роботу. Бібліотеки були підпорядковані створеному в 1919 р. Єлисаветградському повітовому відділу народної освіти.

З 1920 року бібліотека знаходилася за адресою Декабристів, 5.

У 20-ті роки в бібліотеці був створений методичний відділ, вперше була впроваджена практика координації та кооперування методичної роботи на міському міжвідомчому рівні. Тоді ж були створені спеціалізовані книготорговельні заклади - бібліотечні колектори. З 1922 р. бібліотеку було переведено на планове комплектування. Вона почала одержувати обов'язковий безкоштовний примірник з деяких тем друкованої продукції, що виходила в Радянському Союзі. Цей примірник став основним джерелом поповнення фонду.

Наприкінці 20-х - початку 30-х років бібліотека розпочала бібліотечний книгообмін, міжбібліотечний абонемент був створений у 1932 році.

Література у фонді була російською, українською, єврейською та молдавською мовами. Книжковий фонд бібліотеки перед тим, як вона стала обласною, налічував понад 50 тис. видань. Про них можна тут і далі говорити, цитуючи А. Чехова: «Кожна порядна книга, що потрапила у бібліотеку, прислужується великій справі - накопиченню в країні багатства».

Зі створенням області бібліотека почала функціонувати як обласна.

В роки Великої Вітчизняної війни бібліотека дуже постраждала. Фашисти пограбували, спалили та відправили на паперову фабрику близько третини фонду. Бібліотеку перевели в інше приміщення. Загинули каталоги та бібліотечне обладнання. Матеріальні збитки склали 792,750 крб.

З 1 травня 1944 р. бібліотека відновила свою роботу, повернувшись у старе приміщення. Її штат був укомплектований лише на 35%.

Всього за даними переобліку було інвентаризовано 21749 одиниць фонду.

У 60-ті роки ХХ ст. бібліотеки почали широко застосовувати обмінні фонди, а до комплектування залучати спеціалістів інших галузей знань.

З 1969 р. тут створено відділ обмінно-резервних фондів (тепер сектор - А.К.).

У зв'язку з прийняттям нового порядку комплектування провідних бібліотек обов'язковим примірником, бібліотека була з 1949 до 1951 р. позбавлена безкоштовного всесоюзного обов'язкового примірника книг, які видавалися в СРСР та надходили зі Всесоюзної книжкової палати й остаточно перестали надходити з 1960 р. Відтоді основним джерелом поповнення фонду бібліотеки став обов'язковий платний примірник.

Початок перебудови роботи бібліотек, відповідно до нових історичних завдань, поклала постанова ЦК КПРС «Про стан і заходи щодо покращення бібліотечної справи в країні» (вересень 1959 р.) Відзначаючи успіхи в бібліотечній справі, в постанові вказувалося, що рівень роботи бібліотек не відповідає сучасним вимогам, бібліотечні фонди застаріли, читачі не отримують нових книг, незадовільний стан матеріально-технічної бази, на низькому рівні робота з підбору і виховання бібліотечних кадрів.

Значна увага приділялась упорядкуванню мережі масових бібліотек, розроблялися норми планування мережі, складалися єдині міжвідомчі плани бібліотечного обслуговування населення.

Одним із найважливіших напрямків в діяльності бібліотек 70-х років була централізація мережі бібліотек області.

У 1983 р. бібліотеці передано спеціальне новозбудоване приміщення, розраховане на 1 млн. 200 тис. томів (вул. К. Маркса, 24).

У 1992 р. обласну бібліотеку ім. Н.К. Крупської було перейменовано.

За побажанням колективу бібліотеки, який підтримав пропозицію доктора філологічних наук, професора Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка Л.В. Куценка, бібліотеці присвоєно ім'я славетного земляка Д.І. Чижевського. Ім'я це стало відкриттям для нас, земляків.

Народився Д. Чижевський 23.03(4.04) 1894 р. в м. Олександрії, закінчив Київський університет. У 20-ті роки емігрував до Німеччини.

За кордоном захистив докторську дисертацію, ставши відомим у світі філософом, істориком філософії та слов'янських літератур, вченим-енциклопедистом. Обіймав професорські посади у ВНЗ Європи та США, був академіком трьох Академій наук. Помер Д.І. Чижевський 18.04.1977 р. на чужині...

Присвоєння найбільшій бібліотеці регіону цього імені стало першим кроком до повернення його на батьківщину, хоч і посмертно. (Згодом його ім'я було присвоєно й бібліотеці в м. Олександрії).

Історія ОУНБ насичена подіями, як і вся історія області та держави. А ще вона має особливість - це концентрація, збереження і віддзеркалення суспільної пам'яті про події. За 110 років своєї історії ця культурна установа з невеликої громадської книгозбірні з обсягом фондів у 2,5 тис. книг і одним штатним бібліотекарем, подолавши великий шлях - крізь три революції та дві війни, відбудову й перебудову, розвал СРСР і утворення області, а згодом незалежної України - стала провідною установою культури не лише в регіоні, а й в Україні.

Сьогодні бібліотека - найбільша в області книгозбірня з універсальним фондом на традиційних та новітніх носіях. Вона є депозитарієм краєзнавчих видань, хранителем цінних і рідкісних видань та колекцій, центром культурного і духовного спілкування. Вона єдина в регіоні одержує обов'язковий примірник усіх місцевих видань.

Читачів приваблюють до бібліотеки різнопланові масові заходи: міжнародні культурно-освітні семінари і тренінги, читацькі й наукові конференції та прем'єри книг, зустрічі з літераторами та іншими представниками творчої інтелігенції, презентації різних культурно-освітніх програм і проектів, виставок народного декоративно-прикладного мистецтва та образотворчого мистецтва членів СХУ та аматорів, концерти та лекції. Для цього в бібліотеці є актовий зал на 130 місць.

Великою популярністю користуються громадські об'єднання читачів і бібліотекарів зі спільними інтересами. Це кіновідео клуб «Екран», обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва (ОЖІС).

Бібліотека тісно співпрацює з колегами бібліотек усіх систем і відомств, з обласним відділенням СП та СХ України, обласним літоб'єднанням, обласним архівом, музеями і ВНЗ міста, різними громадськими організаціями, підприємницькими структурами.

Помітний внесок у діяльність бібліотеки за останню чверть століття зробили два її директори: Заслужений працівник культури України Л. Демещенко, яка 15 років очолювала бібліотеку (та її заступники - А. Журавльова, І. Мельцер). А з 1998 р. - директор бібліотеки - Заслужений працівник культури України О. Гаращенко з заступниками В. Животовською, В. Козловою та О. Ткаченко, головними спеціалістами А. Абгарян, Н. Білаш, О. Волохіним, Л. Болгаренком, Г. Демиденко, Л. Іванцовою, І. Коваленко, Л. Коваленко, О. Кулик, І. Кучеренко, Є. Літвіновою, Г. Нікітіною, Т. Недашковською, М. Охріменко, О. Сергєєвою, О. Стрілець, С. Ушаковою, Л. Циганковою, Е. Янчуковою.

Щороку бібліотека обслуговує понад 30 тисяч користувачів, сюди щодня приходять близько 800 відвідувачів. Категорія їх різноманітна: від учнівської молоді - до наукових працівників. Для них працюють відділ міського абонементу, читальні зали з різних галузей знань, відділ краєзнавства, Інтернет-центр, який налічує 13 сучасних комп'ютерів, відділ документів іноземними мовами, відділ цінних і рідкісних документів. Створені умови для науковців (послугами бібліотеки користується понад 200 осіб): окрема затишна читальна зала з комп'ютером та доступом до Інтернету.

У бібліотеці працюють і надають послуги громадянам: Інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку», «Інформаційно-консультативний гендерний центр», Центр європейської інформації, Канадсько-український бібліотечний центр, Юридична клініка.

Фонд бібліотеки налічує понад 762 тис. одиниць зберігання на 43 мовах світу від манускриптів XV століття до сучасних видань на різних носіях інформації.

Велика частина фонду ОУНБ - це література іноземними мовами: довідкова, художня, альбоми з мистецтва. Серед видань іноземними мовами: зібрання творів Вольтера, Байрона, Шиллера, Скотта та ін. У фонді цього відділу зберігається невелика за об'ємом, але змістовна колекція архітектора Сергія Олексійка. Колекція включає книги з історії, мистецтва та архітектури.

Перлиною бібліотеки є відділ рідкісних і цінних документів, який сьогодні очолює книгознавець Наталія Зеленська. До його фондів увійшли книги Єлисаветградської публічної

бібліотеки. У відділі зберігаються також залишки приватних бібліотек польського композитора Кароля Шимановського, генерала О.В. Самсонова, письменника Володимира Винниченка, вченого-енциклопедиста, академіка, відомого у світі філософа Дмитра Чижевського, родинний архів Флоровських. У 1994 році фонди відділу поповнилися знаменитою колекцією О.Б.Льїна. Це рукописи давньослов'янською мовою XV-XX ст. теологічного та світського змісту; стародруки, серед яких видання Івана Федорова, Петра Мстиславця, майже всі видання Києво-Печерської друкарні з численними рукописними маргіналіями, крім того, історичні видання: «Слава России или собрание медалей Петра Великого» 1770 р., прижиттєві видання Д. Яворницького, М. Грушевського, А.Скальковського. Серед довідкових видань - енциклопедія Брокгауза, Ефрона, енциклопедичний словник Павличенкова, енциклопедії XIX - початку XX століття з мистецтва, літературознавства, техніки, медицини. Художня література представлена творами класиків української та російської літератури.

Значну частину фонду відділу складають видання україніки, подаровані та надіслані діаспорою. Серед них: щоденники В. Винниченка, твори Я. Славутича, М. Грушевського, Д. Чижевського, а також колекція видань з автографами авторів: П.Загребельного, В.Шевчука, Ю. Яновського, видання з автографом канонізованого священика Іоанна Кронштадтського.

Сприяючи відродженню культур національних меншин, Кіровоградська ОУНБ підтримує тісні зв'язки з національно-культурними товариствами, зокрема найчисельнішими з них: російським, єврейським, польським.

Маючи універсальний фонд документів багатьма мовами світу, бібліотека співпрацює з місцевими вченими, а також науковцями Росії, США, Канади, Німеччини, Англії, веде міжнародний книгообмін.

Значно поповнилися фонди відділу документів іноземними мовами за рахунок нових надходжень від українсько-американського добродійного фонду «Сейбр-Світло», окремих дарунків книг бібліотеки Конгресу США, добірки літератури та відеокaset про сучасну Німеччину від Берлінського Гете-Інституту. Подарувала книжкову колекцію нашій бібліотеці й бібліотека Квінса м. Нью-Йорка.

Бібліотека - науково-методичний центр, який зосереджує свої зусилля на консультативній і практичній допомозі бібліотечним фахівцям області, організовує проведення обласних семінарів, тренінгів, регіональних та локальних бібліотечно-соціологічних досліджень.

Суттєвим внеском у розвиток бібліотеки є проектна діяльність її у співпраці з громадськими організаціями, у т. ч. професійними.

Низка проектів реалізована бібліотекою спільно з Обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва та Кіровоградською регіональною бібліотечною асоціацією. З них найбільш резонансним є проект «Мережа громадянської освіти» (2001- 2009), завдяки якому у 20 центральних районних та міських бібліотеках області відкриті інформаційно-ресурсні центри (ІРЦ) з комп'ютерним оснащенням, які є єдиною точкою безкоштовного доступу громадян регіонів до мережі Інтернет.

Серед соціально значимих став проект «Функціональні обмеження не обмежують наші права», спрямований на надання послуг та створення комфортного середовища для людей з функціональними обмеженнями.

Докорінні зміни в політичній, економічній і соціальній сфері, які відбулись і продовжують відбуватися з року незалежності України, зумовлюють виникнення інновацій для бібліотекарів і користувачів. З переходом бібліотеки на нові інформаційні технології, який розпочався з 1997 р. і триває, відбувається процес переосмислення ролі і місця ОУНБ в суспільстві, змінюються функції,

які вона здійснює завдяки чітко сформованій структурі спеціалізованих відділів, що забезпечують науково-диференційований підхід в роботі з користувачами.

Сучасний період інформатизації суспільства поставив перед бібліотекою складні завдання: переорієнтувати стратегію володіння інформаційними ресурсами на стратегію оперативного доступу до них. Це – головна мета комп'ютеризації ОУНБ, процес якої розпочався з 1996р.

Імпульсом до фактичної комп'ютеризації установи став перший, підтриманий міжнародним фондом «Відродження», грант на створення локальної мережі бібліотеки, яка і була змонтована з 14 робочих станцій і окремого серверу на початку 1996 року.

Розвиток комп'ютерної техніки, всесвітня мережа Інтернет призвели до глобальних змін у процесах створення, розповсюдження та обміну інформацією. Бібліотеки вже давно не можуть ігнорувати всезростаючий потік документів у цифровому форматі. Це змушує розпочинати роботу з новими джерелами інформації, вдосконалювати нові форми бібліотечного обслуговування.

Стратегічним на той час було питання вибору професійного програмного забезпечення для бібліотеки в цілому. Після піврічних досліджень та вагань було прийнято рішення на користь Автоматизованої Бібліотечної Інформаційної Системи «ІРБІС» виробництва ДПНТБ Росії. В той час в Україні не існувало вітчизняного, дійсно професійного (тобто такого, що підтримує міжнародні бібліотечні формати) програмного забезпечення. Система автоматизації бібліотек ІРБІС є професійним програмним комплексом, за допомогою якого здійснюються майже всі бібліотечні процеси обробки документів, що надходять до бібліотеки. Саме за допомогою цієї програми створюються електронні каталоги, ведеться опис документів на різноманітних носіях інформації: книг, газет та журналів, відеокасет та оптичних дисків, мап, комп'ютерних файлів.

Автоматизатори бібліотеки на чолі з Олегом Волохіним взяли на себе зобов'язання щодо підтримки системи ІРБІС в Україні та адаптації програми українською мовою. Протягом десяти років ОУНБ виконує переклад та адаптацію кількох версій системи ІРБІС.

З березня 1997 року бібліотека розпочала створення власного електронного каталогу. Були започатковані перші три бібліографічні бази даних (БД): «Книги», «Періодика» та «Іноземна література». А вже через 11 років загальна кількість тільки бібліографічних баз даних складає 12 найменувань, які вміщують півмільйона документів. Саме завдяки бібліотечним фахівцям нашої бібліотеки усіх відділів, бази даних електронних каталогів зростають майже на 50 тисяч описів щорічно з єдиною метою - якомога швидше забезпечити наших користувачів своєчасною і повною інформацією про фонди нашої бібліотеки.

Наступним значним етапом розвитку автомаізації ОУНБ стало не епізодичне, а постійне підключення до мережі Інтернет з липня 1998 року. Саме в той час ми відкрили Інтернет-клас всього на 6 робочих місць, але він став першою загальнодоступною точкою доступу до мережі Інтернет для жителів міста Кіровограда й області. А сталося це знову завдяки нашій грантовій діяльності у співдружності з Обласною Інформаційною Службою з актуальних питань жіноцтва. Таким чином ми забезпечили для наших користувачів доступ до найбільшого в сучасному вимірі сховища нової інформації.

Перед комп'ютерними фахівцями бібліотеки постало наступне завдання: забезпечити власний «вихід» бібліотеки до мережі Інтернет. У фондах бібліотеки зберігається величезний пласт найцікавішої інформації історичного та краєзнавчого характеру, яку потрібно було оприлюднити в мережі, зробити її загальним надбанням. У січні 1999-го, в рік сторіччя нашої установи, розпочав роботу власний веб-сервер, а з 20 січня почав працювати веб-сайт бібліотеки (<http://library.kr.ua/>). Можна констатувати, що сайт є одним з найпотужніших за обсягом та змістом серед сайтів бібліотек України. На його сторінках опубліковано томи з історії країни від XVII до середини XX століть, серед яких «Рукописи XV-XX століть», ряд повних кольорових фотокопій унікальних рукописних

книг, в тому числі «Апокаліпсис», «Божественна літургія» Миколи Васильовича Гоголя, фотокопії книг «Патерик Печерський» 1661 р., «Слава России или собрание медалей Петра Великого» 1770 р. та інших. Наші електронні публікації на сайті складаються з різноманітних матеріалів (у тому числі й повних текстів дисертацій), які мають відношення до видатних земляків нашого краю, історичних особистостей, які певним чином пов'язані з нашим містом чи регіоном, а також велика кількість сучасних книг, статей, досліджень місцевих та українських авторів.

За десять років автоматизації пройдено шлях від традиційної бібліотечної установи з картковими каталогами до розвинутої зі значними досягненнями в галузі інформаційно-комп'ютерних технологій. Практично, весь колектив бібліотеки володіє навичками роботи з персональними комп'ютерами, яких бібліотека налічує нині понад сімдесят. Шлях документів, що надходять до бібліотеки, повністю автоматизовано: від відділу комплектування до користувача. В бібліотеці працює великий Інтернет-центр, де швидкісним Інтернетом відвідувачі можуть користуватися абсолютно безкоштовно. Інтернет доступний фактично на кожному робочому місці бібліотекаря. З 2008 року користуватися Інтернетом стало значно легше, тому що кожний поверх бібліотеки - це суцільна зона Wi-Fi, тобто з самого холу бібліотеки користувач потрапляє в зону покриття бездротового підключення до мережі Інтернет.

А це означає, що тепер нашому читачеві не потрібно займати чергу до Інтернет-центру, а можна отримати доступ до всесвітньої мережі Інтернет абсолютно безкоштовно з допомогою власного кишенькового комп'ютера, смартфона чи ноутбука за технологією бездротового зв'язку.

ОУНБ бере участь у різноманітних Інтернет-проектах інших бібліотек України. Одним з них є проект «Віртуальна довідка», започаткований Державною бібліотекою для дітей міста Києва. Кожного дня наші бібліографи у віддаленому режимі допомагають віртуальними бібліографічними довідками з найрізноманітніших галузей знань. Такі довідки віртуальним користувачам мережі Інтернет надають колективно бібліотекарі Донецька, Львова, Києва, Кіровограда, Миколаєва під загальним гаслом - «Запитай бібліотекаря».

Своє 110-річчя ОУНБ зустрічає визнаним лідером України в застосуванні бібліотечних, інформаційно-комунікативних технологій, сучасним і потужним центром інформації, культури й знань для мешканців Кіровограда і регіону, а також широкої віртуальної Інтернет-спільноти всього світу.

На тлі будь-яких змін у суспільстві та в бібліотеці в одному вона залишається стабільною: головним інформаційно-просвітницьким, культурним центром області, базою передового бібліотечного досвіду та школою безперервного підвищення фахової освіти для бібліотек Кіровоградщини.

Кіровоградщина. Історія. Традиції. Сучасність. Кіровоград: ІМЕКС-ЛТД, 2008, - С.410-426.

«РАЗ В ЖИТТІ БУВАЄ 18 ЛІТ...»

*І тільки тим багата вічність,
Що наша пам'ять береже.*

Леонід Талалай

Заголовок – від однієї з улюблених маминих пісень. Епіграф – з одного з улюблених моїх поетів.

... Коли заступник директора ОУНБ ім.Д.І.Чижевського В.Козлова, попросила мене стати редактором і коректором книги, в якій зійшлися архівні дані про історію нашої бібліотеки зі спогадами сучасників, я зрозуміла, що це – гарний екскурс у минуле, якому незабаром – 110 років, і у якому я заново можу пережити свої найкращі в кар'єрі 18 років, - в які і я творила літопис рідної

бібліотеки – з 2 січня 1984р. по 30 вересня 2002р. (До цього – 2 роки у Дніпропетровській науковій бібліотеці, 2 – в шкільній у Білорусії та 10 – в обласній дитячій).

Спробую згадати, як то було. Трохи про це вже є у спогадах колишнього директора двох обласних Кіровоградських бібліотек – ім.Гайдара, якій я віддала 10 років – з 1974 по 1984р. та ім. Крупської – Чижевського - Л.І.Демещенко, у якої я стала заступником директора у 27 років і „Антоніною Михайлівною.

Взагалі – по життю я неформальний лідер, при владі бути не люблю, але організувати людей на те, що мені близьке, дороге, подобається – хочу і можу. Хочеться аж тепер вибачитись перед тодішнім заступником директора А.Ф.Журавльовою, яка було спробувала спілкуватись зі мною на дружній нозі – як з колишнім колегою – „Тонечка”. Але я відразу стала в позу і, згадавши строгі уроки ділового етикету, який „проповідувала” в дитячій бібліотеці чудовий директор В.А.Шипілова, нагадала, що я – „Антоніна Михайлівна” – так нею і лишилась – (хоч часто хотілось бути саме Тонечкою) і серед молодших, і серед старших, сама ж з більшістю скрізь була теж на „Ви”.

А дружила тут з В.Козловою, О.Нестерковою, Л.Ситник, Л.Бондар, Н.Борщевською, М.Міщенко, З.Овчар – колишніми «гайда рівцями». Із нових колег тягло до Г.Повалій, І.Мельцнер, Е.Янчукової, Л.Каменєвої, Т.Недашковської, Т.Федорової та О.Вінницької (талановитих поетес), В.Єфанова.

... Цікавою була тут робота всі роки мені тим, що наближала мене до двох моїх найбільших хобі – літератури та журналістики. А в мої обов'язки редактора (заодно й коректора), головного редактора і, нарешті – вченого секретаря – входила робота з бібліотечною документацією (плани, звіти, інформації, протоколи, бібліографічні й методичні посібники, переважно пов'язані з краєзнавством, яке люблю (літературним краєзнавством займаюсь все життя).

А найбільше подобалось налагоджувати зв'язки із обласними засобами масової інформації. Найтіснішими вони були з найстарішою газетою області – „Кіровоградською правдою”, куди після двох років роботи в нашій бібліотеці пішла працювати кореспондентом дочка Тетяна Корінь, де й досі 15р. працює, уже тепер – заступником редактора. Раділа, що тут, у бібліотеці, я багатьох теж пробувала прилучити до журналістики, в т.ч. і доньку – разом радіопередачі робили, статті писали, але не всім це дано, і не всім цікаво.

Почавши в перший рік з поліпшення стінгазетного жанру та десь із півсотні матеріалів, я в кінці свого трудового шляху вже готувала в ЗМІ до 200-250 матеріалів за рік, що роблю й зараз, будучи вже 5 років на пенсії, але тепер це літературно-краєзнавча, а не бібліотечна тематика. Особливо люблю радіомовлення, де „звучу” вже 35 років, а „старт” взяла в науковій бібліотеці.

... Коли моя донька вибрала бібліотечне відділення Олександрійського училища культури, пояснивши свій вибір: „ Якщо я не зможу віддавати людям знання, досвід, почуття і думки так, як робиш ти, то буду від них набиратися мудрості й добра, як ти”. Як не гордитися таким 15-річним усвідомленням місії працівника культури?! Правда, пізніше їй відкрились інші перспективи – стала редактором „Освітнянського слова”.

Так, найкращі мої спогади – це про зустрічі з багатьма – багатьма розумними й талановитими людьми, з окремими з яких (письменниками, художниками, видавцями, композиторами) ми зав'язали дружні стосунки на все життя. (Про це свідчать і два картонні ящики листів мені від журналістів і письменників України. В т.ч. і відкритим мною земляком з діаспори Яром Славутичем. Може згодяться колись дослідникам історії бібліотеки та літератури, коли завдяки корисним новітнім технологіям щезне, на жаль, епістолярний жанр, бо що почерпнуть нащадки з „електронок” і „есемесок”? (За таких „технологій” не мали б ми чудових томів листів великих людей, у яких вчимось жити!).

А імен тих – сотні, згадуваних в моїх численних публікаціях, частина з яких увійшла в краєзнавчий альбом про бібліотеку, який, на жаль, не продовжується, та в „двотомник” „Святися, робото!” А ще збираюсь і збірку цих статей видати.

...З острахом і гордістю згадую, як було незвично освоювати роботу з комп'ютерами, (бо я більше люблю з людьми), коли ми з Л.Тупчієнко-Кадировою (тепер кандидатом культурологічних наук, викладачем колишнього КІСМУ) місяцями творчо мучились над створенням україномовного електронного каталогу ОУНБ ім.Д.І.Чижевського.

Любила я планерки,збори, змагання, семінари, конференції, де народжувалась бібліотечна стратегія і тактика.

А яка радість була – стати першим автором двох перших буклетів про бібліотеку, в т.ч. – ювілейного!!

З любов'ю створила я і „галерею” словесних портретів колег у пресі та на радіо: М.Бабенко, Є.Наливайко, Л.Демещенко, О.Гаращенко, А.Журавльової, Л.Каменєвої, Е.Янчукової та її відділу, М.Охріменко, О.Нестеркової, Г.Повалій, Н.Ганоцької, Л.Ситник, В.Животовської, В.Єфанова, навіть деяких пожежників, охоронників і двірника, були й серед них цікаві мені люди, пов'язані з творчістю, жаль, багатьох уже нема.

Велике задоволення мала й від того, що знання, здобуті в кімнаті радянсько-болгарської дружби, знадобилися під час турпоїздки в Болгарію. А з яким захопленням була у 2001р. учасницею творчого відрядження до Національної бібліотеки Латвії – за міжнародним проектом, який започаткувала в бібліотеці директор з міжнародним світобаченням місії культури О.Гаращенко.

Велика радість – книга „Святися, робото!” – два видання збірки моїх і статей колег та віршів бібліотекарів області (деякі досі шлють свої твори, і вони ввійшли в упорядковану мною у 2005р. книгу „Зоря материнства”).

Дякуючи роботі в науковій бібліотеці я придбала добрих знайомих у суміжних галузях: музеях, будинках творчості, театрі, філармонії.

А як не бути вдячною за творчу свободу, яку я мала в бібліотеці, де діяли створені за моєї участі, а то й за ініціативи: літературно-мистецька вітальня „Світоч” – у 80-ті роки, перше в області жіноче культурно-просвітницьке товариство „Жменя” (А.Корінь, В.Козлова, Л.Терешкова, Г.Повалій, О.Бадиця), утворена 30.10.1990р. – на порозі незалежності України, і яке провело за 10 років більше сотні зібрань, присвячених рідній Україні, її мові, літературі, культурі, мистецтву (знадобився досвід, отриманий від участі в роботі клубів „Співрозмовник” та „Перевесло”, які здружили мене з В.Панченком, С. Барабаш, Л.Куценком.

Років 2 працював і створений мною з О.Нестерковою, з якою ми розділили II премію ім.Чижевського, „Жень – Шень” – клуб творчих пенсіонерів, що згуртував і підтримував їх. 10-й рік підтримує творчих людей і літературно-мистецький клуб „Євшан”, створений в ОУНБ 17.11.1998р. мною разом з письменниками В.Бондарем, П.Селецьким та В.Могилюком. Клуб пізніше працював у міському Будинку вчителя, а тепер – у бібліотеці с.Гірничого, де я живу з 1974р.

У бібліотеці працюючи, я набувала і першого політичного досвіду, будучи довіреною особою у нашого спонсора – Ю.Коваленка, колишнього керівника Промінвестбанку, а потім – у 2001р. – у директора бібліотеки О.Гаращенко, поїздки з «політ командою» у Світловодськ дуже пам'ятні (директор балотувалась у обласну та Верховну Ради).

Дуже я любила і відрядження в бібліотеки області, де маю досі добрих приятелів – колег – І.П.Гончар, Ж.Ф.Городецьку, Н.М.Гладку, люблю досі бувати в Маловисківській, Новоукраїнській, Долинській, Добровеличківській, Світловодській, Олександрівській, Олександрійській бібліотеках, у Бобринці, Компаніївці, де дякуючи культосвітнім зв'язкам, зав'язались і творчі, і тепер мій „Євшан” уже дружить з митцями цих регіонів, а бібліотекарі за давньою дружбою помагають.

Вірю, що „народжу” ще й книгу статей про митців області (зараз готую книгу з донькою про митців Долинщини – „Долинську галактику”) – написана переважно в час роботи в ОУНБ та бібліотеці Гайдара. За досвід, науку, творчі стосунки, за розуміння колег і дирекції – щиро дякую і бажаю всім нам лишитись хоч історичними „піщинками” на культурній ниві Кіровоградщини. Хай будуть міцними і довговічними стіни нашого храму науки та культури, хай завжди в ньому працюють достойники і симпатики. Вірю у відродження культури і для цього живімо й творімо.

З книги «Бібліотека – свідок і творець історії краю», 2009

МОЯ БАТЬКІВЩИНА ТАМ, ДЕ МОЯ БІБЛІОТЕКА

За останні п'ять років веб-сайт Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Чижевського (який існує з 1998 року) відвідали більше мільйона користувачів з усього світу. А переглянули вони понад три мільйони сторінок електронних текстів, підготовлених її персоналом.

Уже майже півтора останніх десятиліття заклад прокладає «місточки»-зв'язки із земляками та з колегами з бібліотек Конгресу США, Канади, Австралії, країн Європейського Союзу (Латвії, Польщі, Угорщини, Данії, Швеції, Англії). Співпрацює з Міжнародним фондом «Відродження», Американсько-Українським фондом «Сейбр-Світло», Товариством друзів України (Канада), Радою Європи, Радою Європейського Союзу, Європейською комісією, Європейським парламентом.

Сьогодні наша бібліотека – одна з кращих в Україні, нагороджена Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України за активну роботу із збереження та популяризації української та всесвітньої літературної спадщини. На конкурсі Української Бібліотечної Асоціації (за шість проектів) завоювала звання «Бібліотека року-2009».

Очолювана нині Заслуженим працівником культури України Оленою Гаращенко, обласна універсальна наукова бібліотека є гідним зразком бібліотек XXI століття.

З 90-х років віхи міжнародного співробітництва постійно «густішали» та географічно розпросторювались. З 1999 року наша бібліотека стала учасником Міжнародного мегапроєкту «Пушкінська бібліотека», поповнюючи завдяки цьому свої фонди російськомовною літературою. У цьому ж році ми розпочали втілення першого проєкту міжнародної співпраці бібліотекарів двох держав – України та Латвії. Пам'ятний для мене особисто 2001 рік, коли ми возили в Латвію велику виставку кращих книг зі свого фонду – і я знайомила з ними латишів та українську діаспору. Зустрічі в Посольстві, в Національній бібліотеці, Центральній бібліотеці Риги, у знаменитій Ризькій українській гімназії, де я дала урок літератури рідної Кіровоградщини – як забути цей зовсім новий, відповідальний рівень бібліотечного спілкування – просвітництва?

У бібліотеці на рубежі тисячоліть було створено «Електронний Музей Книги» (за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»), Далі – реалізовано проєкт Посольства США в Україні, в результаті якого створено інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку». Згодом було відкрито Інтернет-центр за проєктом Посольства США в Україні. Тоді ж відбувся перший зарубіжний візит нашої колежанки з бібліотеки Квінсу (Нью-Йорк) Івони Хофт.

У 2006 році у бібліотеці відкрито Центр європейської інформації (теж за підтримки «Відродження»), де бібліотекарі формують свідомий євровибір українців.

Відкриттям Канадського-українського бібліотечного центру ознаменовано підняття міжнародних культурних зв'язків бібліотеки з українською діаспорою в Канаді. Товариство Приятелів України подарувало нашій бібліотеці 22 тисячі видань!

У цьому році бібліотека взяла участь у міжнародному проєкті «Глобальні бібліотеки». Всеукраїнська програма «Бібліоміст» стартувала в новоствореному Регіональному тренінговому центрі. Звісно, при бібліотеці. Тут підвищують кваліфікацію бібліотекарів області щодо основ комп'ютерної грамотності та кадрового менеджменту.

Проводяться безплатні тренінги для користувачів бібліотеки, які бажають працювати з персональним комп'ютером та шукають інформацію в Інтернеті.

Як можна було за короткий час – якісь півтора десятиліття – зробити такий небачений досі ривок, коли в полі зору і в колі спілкування однієї бібліотеки опинилися десятки країн, установ, організацій, посольств?

Коли я у 80-ті роки прийшла в наукову бібліотеку працювати і провела тут 18 кращих років життя, то «бібліотечний інтернаціоналізм» охоплював лише дружні стосунки з Болгарією та Башкирією. Решта того, що відкрито сьогодні, - було за залізною завісою. Але, згадуючи тодішню роботу і спілкуючись із теперішніми співробітниками, усвідомлюю: колектив професіоналів давним-давно різнопланово готував себе до цієї нової місії – всевітнього просвітництва – шевченківським, вічно діючим заповітом: «І чужому навчається, й свого не цурайтесь». Зокрема – це знання іноземних мов (і сьогодні в бібліотеці бажаючи вивчають англійську, німецьку, польську мови).

Завідуюча відділом документів іноземними мовами Оксана Сергеева розповідає, як давно і плідно визрівала ця міжнародна «іпостась» бібліотеки. Цьому сприяли і сприяють не лише мовчазні різномовні фонди, а перш за все – живе спілкування. Поповнення фонду сучасної художньої літератури є результатом творчих зв'язків з професором Дональдом Лондоном та його дружиною Доріс із США. Бабуся Дональда родом з Єлисаветграда, і на її честь він зафонував книжкову благодійну програму, яку назвав іменем Євдокії Чайки. Завдяки цьому фонду ми маємо можливість щороку отримувати книжки. Крім того, кожного року Дональд Лондон відвідує нашу бібліотеку, де проводить для студентів та викладачів публічні лекції з питань американської культурології.

Наприклад, що відбувається в рамках проекту бібліотечної співпраці з Німеччиною?

Про діяльність центру вивчення німецької мови Гете-інституту цікаво розповіла Ніна Воронкова, керівник центру вивчення німецької мови Гете-інституту: «Ми пропонуємо мовні курси для початківців аж до найвищого рівня, слухачі займаються за комунікативними методиками, готуючись до центральних іспитів Гете-Інституту».

Міжнародні зв'язки бібліотеки – це «парафія» заступника директора з основної роботи Оксани Ткаченко. З її розповіді дізналась, як багато працівників бібліотеки збагатилось досвідом співпраці на міжнародному рівні, співпрацюючи зі створеною в бібліотеці громадською організацією – обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва (ОЖІС) та з Гендерним центром.

Цікавою видалась і «гаряча» розповідь провідного бібліотекаря Любові Дубини, яка побувала в бібліотеках Латвії, Польщі та Данії. У ході візитів у десяток бібліотек Данії виявилось, що 35 відсотків датчан не мають освіти, тож завдання бібліотек – вчити людей грамотності. У кожній є провідний напрямок роботи. Одна – веде дослідницьку роботу, інша комплектує все про культуру Данії, третя – має сервісний центр, де читач може одержати паспорт, права водія. Замовити і здати книгу можна в будь-якій бібліотеці. Фінансуються вони набагато краще, ніж в Україні.

Не існує приладів і одиниць міри, якими можна виміряти нашу моральну віддачу, радість духовного спілкування з книгами й людьми. Для справжніх бібліотекарів (а таких більшість у «чижевці») їхня робота – їхній другий дім і сенс життя.

Не дарма ж Еразм Роттердамський, древній любомудр, визначив місце батьківщини і бібліотеки прямо пропорційно: «Моя батьківщина там, де моя бібліотека». Під цим підписуюсь не лише я.

Кіровоградська правда, 2010, 1 жовтня

НАЙВИЩА РАДІСТЬ - СПІЛКУВАННЯ

24 квітня 1974 року чоловік-геолог привіз мене до м.Кіровограда із семимісячною донькою Танею. А коли 18 вересня Тетяні виповнився один рік, я, боячись втратити безперервний стаж роботи (адже рік перебувала в декретній відпустці), влаштувалася на роботу в обласну бібліотеку для дітей ім. А.П. Гайдара на посаду бібліографа в бібліографічний відділ, який на той час очолювала Поліна Павлівна Наточій.

Прийшла я до бібліотеки 26-річною, ще майже молодою спеціалісткою з дипломом Харківського державного інституту культури (тепер - Академія культури), маючи вже досвід бібліотечної роботи - півтора роки стажу в Дніпропетровській обласній науковій бібліотеці ім.Жовтневої революції, де працювала методистом, редактором. Півтора роки займала посаду шкільного бібліотекаря в сільській десятирічці с.Камень Лепельського району, Вітебської області в Білорусії.

Здібності до літературної праці, знання двох мов, багаж знань, набутих в інституті, і досвід роботи в бібліотеках допомогли мені стрімко зробити кар'єру, працюючи саме в обласній бібліотеці для дітей ім.А.П.Гайдара.

Десь через рік роботи в бібліотеці я була призначена в.о. завідуючої бібліографічним відділом (Поліна Павлівна Наточій пішла працювати в обласний бібколектор).

А в лютому 1976 р. ще у комсомольському віці - у 27 - стала заступником директора цієї бібліотеки.

Це сталося у результаті «рокіровки» кадрів: директор Валентина Панасівна Шипілова пішла на пенсію (залишившись працювати на посаді бібліографа); її заступник - Лідія Іванівна Демещенко стала директором, а я - заступником. Доньці було лише два роки і п'ять місяців, а моя робота була пов'язана з відрядженнями. Але мене це не лякало.

Рекомендувала мене на цю посаду сама ж Валентина Панасівна Шипілова, котра, як виявилось, увесь цей час пильно до мене придивлялась і неодноразово говорила мені про те, що я маю гарні знання, що я комунікабельна, доброзичлива, творчо підходжу до процесу діяльності роботи бібліотеки, а досвід, мовляв - діло наживне, а молодість - це перспектива. І я повірила їй.

Робота була цікавою, корисно-пізнавальною (бо я люблю людей і спілкування), а ще - полем для ініціатив та творчих ідей, які урізноманітнювали тодішній «застійний» період заангажованого компартією політичного життя. Це пригнічувало, стомлювало, викликало внутрішній спротив і протест. Доходило до абсурду (але тоді я свято вірила в потрібність таких речей). Наприклад, найголовніша моя наукова робота полягала в тому, щоб разом з колегами досліджувати, як діти не просто читають, а вивчають твори Леніна і книги про нього. Бідні були діти й бідні ми, все те роблячи (хоч це і була особистість, і багато в чому давала привід для наслідування). А ті наші дослідження, навіть, за моїм прізвиськом друкувались і в наукових збірниках рідного Харківського вузу, і у всесоюзному журналі «Библиотекарь», і в українській та обласній періодиці. Тепер думаю, що ми у своєму фанатизмі трохи, а то й добре нагадували китайських хунвейбінів.

Але не будемо про погане. Головне ж було те, що для мене завжди найголовнішим були люди. Вони й залишились у пам'яті.

Директор Валентина Панасівна Шипілова, всі її боялись, бо строга була, але справедлива, правда, занадто сама в собі, стримана, дещо недосяжна. Вона, буквально жила на роботі - за стіною свого кабінету. Разів два була я в неї удома, уже, як вона хворіла. Це був мій перший візит у такий аристократичний дім, де жили три художники - тоді ще невідомий Борис Вінтенко, його син Юрій і їхня невістка Галя. Картини, інтелект, культура - цим була проникнута атмосфера їхнього дому, нашої бібліотеки і її директорки-аристократки. Може, вона була дворянського роду? Вишуканий зовнішній вигляд, манери, поведінка, стиль у всьому. Більше таких (серед бібліотекарів) я не зустрічала. Тримала всіх у полі зору і в руках. Пам'ятаю її уроки етики і естетики - як ми мали

виглядати і вести себе на обласних заходах (а я геть не вмiла, та й не дуже мала, за що одягатись, наприклад, певний рiк працювала тут безкоштовно, 80 карбованцiв зарплати вiддаючи доньчинiй нянi, а згодом i синовiй. Але саме дирекцiя, згодом, допомогла влаштувати дiтей у дитсадки ...).

Вибравши мене в «зами» Лiдii Иванiвни Демешенко, Валентина Панасiвна Шипiлова подарувала менi польську книжку «Руководитель и подчиненный», давала iншу потрібну лiтературу, чим вчила керувати людьми. От тiльки моiм «кредо» була не строгiсть, а людянiсть, любов до людей. Досi бережу й iншi Шипiловськi символiчнi сувенiри: iграшкову пилку на iграшкових «козлях» iз написом «Пили, но знай меру!». А Лiдiя Иванiвна, коли ми з нею «взошли на престол», вручила сокиру, втиснуту в колодки (теж iграшкову) з написом: «Не руби с плеча!», i в цьому була методика роботи дирекцiї: ось, керуючись такими принципами, вона заповiла нам працювати. Ще були дарунки- символи - ключ вiд «людських сердець» i набiр керамiки (яку я й досi збираю).

З Лiдiєю Иванiвною у нас була узгодженiсть i взаєморозумiння, а це головне. От тiльки я й любила i боялась часто залишатись на її мiсцi у двох iпостасях, бо, жалiючи моiх малих, вона бiльше вiдряджень брала на себе. Але коли Лiдiя Иванiвна гастролювала (бо спiвала в народнiй капелi Почапського), саме в той час я вiдчувала неабияку вiдповiдальнiсть i займалася не дуже улюбленою роботою (ремонтами, господарчими справами).

Найдорожчою серед колег залишилась Полiна Павлiвна Наточiй. Дуже добра й щира душа, з якою єднали i робота, i вiдпочинок, ми товаришували до самої її смертi. Вакуум пiсля неї заповнила нова завiдуюча бiблiографiчним вiддiлом Олена Кирилiвна Шугаєва. Обидвi цi жiнки мали творчi здiбностi, легку вдачу й почуття гумору, що i єднало мене з ними.

Будучи ще й сама молодою, я любила найбiльше i «розкривати» людей, знаходячи в них «родзинки», про якi вони й не знали, можливо.

Звичайно, оскiльки я все життя захоплююсь журналiстикою, то й iнших до цього залучала, створивши неформальний «корпункт» - так, мабуть, зароджувались зв'язки з громадськiстю.

Найбiльше спiльну мову ми знаходили з тодiшньою молодiжною газетою «Молодий комунар» - у 70-тi роки нам уперше вдалось там вiдкрити й вести спецiальнi рубрики з оглядами лiтератури, статтями про нашу роботу. На сторiнках газети почали виступати Валентина Козлова (тепер - заступник директора ОУНБ iм.Д.Чижевського), Наталя Борщевська, Лариса Бондар, Зоя Петрiвна Мельникова...

iз Зоєю Петрiвною ми дружимо i досi. З нею цiкаво, як з колегою та з людиною, яка любить свiт i життя у багатьох його проявах. Ми тодi, пам'ятаю, захоплювались бiльше сучасною росiйською лiтературою, адже подих «вiдлиги» першим вiдчула росiйська перiодика. Святим були для нас щомiсячнi перегляди нової лiтератури, огляди її, якi ми робили по черзi на творчих заняттях з пiдвищення квалiфiкацiї. Їх я особливо любила планувати, залучаючи до спiвпрацi цiкавих творчих людей: педагогiв, журналiстiв, письменникiв. Це були Є.Железняков, П.Селецький, В.Бондар, В.Чабаненко, Д.Иванов - тепер добре вiдомi в країнi люди.

Захоплювалась i лiтературним краєзнавством, затiявши активне анкетування, а потiм i листування з письменниками- земляками: П.Гельбаком з Литви, С.Поповим з Башкирiї, болгарами, з якими тодi активно дружила Кiровоградщина.

Ще, було, я затiяла естафету-переключку з «тезками» - бiблiотеками iменi А.Гайдара, яких було на теренi Союзу штук 25. Найактивнiша спiвдружнiсть зав'язалась iз директором бiблiотеки- музею Гайдара в Каневi - В.Березою, який уже тодi писав першi книги. Досi користуюсь подарованим екслiбрисом. Все це вилилось у створення мною клубу книголюбiв «Гайдарiвець».

Пам'ятна i дружба з педагогами дитячої художньої школи, яка тодi, в 70-тi роки, займала праве крило бiблiотеки на першому поверсi, де тепер вiддiл пiдлiткового читання. Досi ми на дружнiй нозi з родиною Кир'янових, Смичекiв, Вiнтенкiв...

Вдячна за добрі стосунки з Ларисою Матвієнко, Вірою Дьомою, Людмилою Шевельовою, які і досі допомагають мені щось творити. Гарні відносини підтримувались і з Світланою Петрівною Михальовою, яка пізніше стала директором, після того, як «грона гайдарівців» услід за нами з Лідією Іванівною Демещенко «помандрували» в наукову бібліотеку, і там, завдяки саме «гайдарівцям», діяло 10 років створене мною - перше в Кіровограді - жіноче культурно-просвітницьке товариство «Жменя», яке починалось із Валентини Козлової, Ольги Нестеркової, Зінаїди Овчар, Людмили Ситник, Олени Бадиці. Жаль, мій великий друг - Валентина Шубіна не приєдналась.

А які були романтичні поїздки в колгосп. Весною й літом - на прополку, восени - на збирання врожаїв. Ці гори бур'яну, буряків і помідорів давали змогу краще розпізнати хто є хто, чим дихає, що любить (і кого), не любить. Пісні, жарти, анекдоти, спільні обіди - все це зближувало, ріднило, давало наснагу, аби рости й інших. Згадую, як тягла вгору наших рідкісних мужчин: В.Солоненка, П.Шушкета. Був ще один методист - забулось - родом з Світловодщини... А які просвітницькі реферати готували (особливо ж В.П.Шипілова, З.П.Мельникова, Піскова-Ковтуненко - художниця). А які сценарії гуртом надряпували і вчиняли свята та ювілеї! Скільки присвят колегам написали!

Дякую тобі, дорога дитяча бібліотека, за цю крашу молоду десятирічку, час становлення зрілості.

Вибач, що «виросла», покинула. Коли народила сина, з двома малими дітьми, без бабусь, при чоловікові-геологу, що працював по всій області, стало неймовірно важко суміщати родину і кар'єру. Здоров'я похитнулось, «вершина айсберга» - директорство - мене не вабило зовсім, і треба було зробити вибір: кар'єра чи родина і творчість. Я вибрала останнє. Думаю, не помилилась. Тут я освоїла не лише професію, а й кузню кадрів, науку спілкування, утвердилась у журналістських захопленнях, набула досвіду громадської роботи й відкрила для себе материк Дитячої літератури:

Г.Тютюнника, Ю.Яновського, Ю.Олешу, В.Сухомлинського, В.Близнеця. З останнім дружила, тут він бував, спілкувався із бібліотекарями, сюди я передала його листи.

Цим я і живу - доброю пам'яттю про добро. Вибачте, кого призабула, і я вже вдвічі старша за ту молоду жінку, яка 34 роки тому вперше переступила цей поріг бібліографом, а тепер зрідка забігаю сюди - письменницею і знов знаходжу спільну мову з Таїсою Манжулою, Маріанною Маковій, Ларисою Босюк, Ніною Расторгуєвою (останні - колишні мої «молоді спеціалісти», зрілості яких радію).

Досі приємно, коли раптом зіткнемося на семінарах із обласними «світилами»:

Ж.Городецькою, І.Гончар, іншими колегами, які теж «виросли» до дорослих бібліотек. Радію, що ще впізнають і пам'ятають.

З книги «Новий погляд на знайому бібліотеку», 2011

ХАЙ ДУХ КАРПЕНКА-КАРОГО ВСЕЛЯЄ ВІРУ, НАДІЮ, ЛЮБОВ

Про те, що музеї народів України потрібні, свідчить державна статистика, яка зафіксувала музейний бум. «Якщо на початку 90-х років у країні було всього 200 музеїв, то за останні 20 років офіційно зареєстровано 499 музеїв. І це тільки в системі Міністерства культури і туризму» (Н. Іванченко, журнал «Музеї України», 2011, № 1). З цієї ж статті дізналась: за неофіційними даними сьогодні в Україні діє понад 5 тис. музеїв (крім державних, є ще відомчі та приватні). Моя розповідь про той, у якому працюю.

Згадаймо, друзі, пережите

Є у нас ексклюзивна книга, яка не тиражується і рідко читається. Розгорнемо? «Вітаємомо Кіровоград і Україну з відродженням родинного гнізда нашого театрального батька - І.К. Карпенка-Карого. Бажаємо музею-садибі живого життя, наснаги наукової думки, щирої цікавості народу. Сподіваємось на регулярне співробітництво і постійні контакти». Таким записом 24.09.1995 р.

відкрилась перша музейна книга відгуків. Належить він «київським родичам» з театрального інституту ім. Карпенка-Карого (тепер університету театрального мистецтва ім.Карпенка-Карого) - групі викладачів вузу на чолі з проректором П. Кравчуком. У день відкриття музею до цих побажань приєднався письменник, педагог і громадський діяч (тепер професор Києво-Могилянської академії Володимир Панченко: «Хай дух Карпенка-Карого витає над цим Домом, вселяючи у кожного з Вас Віру, Надію і Любов».

Мабуть, вчасно та з добрих вуст були висловлені ці перші побажання. А колеги-науковці з обласного краєзнавчого музею та з Хутора Надія додали згодом:«Хай цей будинок буде таким же веселим та людним, як у часи Івана Карповича!»

...Про перші важкі, але й плідні кроки створення музейної колекції та експозиції розповідає незмінний директор музею Катерина Лісняк:

-Як правило, відкриттю музею передує багаторічна цілеспрямована робота по комплектуванню музейного зібрання. Так, наприклад, створювався Кіровоградський меморіальний музей М.Л. Кропивницького. Майже п'ять років збиралися матеріали для його майбутньої експозиції та формувалося музейне зібрання. У випадку з нашим музеєм усе відбувалося в прискореному режимі: рік і 4 місяці тривала робота «по завершенню ремонтно-реставраційних робіт паралельно йшов збір експонатів та побудова першої експозиції «І.К. Карпенко-Карий та Єлисаветград». Музей було відкрито 24 вересня 1995р. Приурочили цю подію до 150-річчя від народження І.К.Карпенка-Карого. Перший вагомий внесок у формування музейного зібрання зробив у вигляді ящика книг, статей, журналів, газет, фотографій тодішній голова обласної письменницької організації Володимир Кобзар. Тоді ж міський голова Василь Мухін і начальник міського відділу культури Олександр Полячок знайшли бюджетні кошти для проведення наукових експедицій: Київ, Львів, Одеса, Москва - зустрічі та спілкування з літераторами-земляками, активна робота в архівах, і як результат - власноруч привезені валізи документів і книг. Влада виділяла кошти на закупку експонатів, адже далеко не всі люди погоджувалися дарувати щось у музей. Паралельно вивчався досвід роботи музеїв літературного профілю України та зарубіжжя, розсилалися десятки листів: у обласні письменницькі організації, письменникам-землякам - в Україні і за рубежем, в театри України, у архіви, обмінні фонди багатьох бібліотек.

Про це розповідає головний зберігач фондів Лариса Хосіянова, яка теж працює у музеї з моменту його відкриття:

- Добрим словом хочу згадати всіх, хто зробив свої внески до музейного фонду. Це лауреати премії ім. Т. Шевченка: В. Базилевський і Г.Гусейнов (п'ятнадцять років дарує музею журнал «Кур'єр Кривбасу»), вдова лауреата премії В. Козаченка І. Козаченко, В. Панченко, Л. Куценко, І. Казнадій, М. Миценко, Ю. Дмитренко, В. Бондар, В. Могилюк, О. Чуднов, Ю. Тютюшкін, В. Єсауленко; доньки А. Тарковського, Ю. Мокрієва, Р. Кобця, О. Моторного, Г. Позняка; дружини В. Близнеця, С. Голованівського, Г.Карєва, Г. Книшева, М. Смоленчука, В. Журби, В. Юречка, В. Гончаренка.

Доброю традицією серед літераторів стало кожному нову книгу дарувати музею. Перелік дарувальників набагато більший. Ми дуже вдячні всім.

Із коротких інформаційних повідомлень у місцевій пресі 90-х років минулого століття дізнаємось, що одним з ініціаторів відбудови будинку Тобілевичів у час економічної кризи була заступник голови обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Є.М. Чабаненко. Її підтримали тодішні очільники: М.О. Сухомлин (голова облдержадміністрації), В.Г.Мухін (голова Кіровоградського міськвиконкому) та М.І. Сиченко (начальник обласного управління культури). Міськвиконком відселив з будинку три сім'ї, надавши їм квартири, і виділив на будівництво перший мільйон карбованців, а для майбутнього музею - ставку директора.

Головний підрядник АБО «Інгул» (керівник В.Ф. Шмідт, нині відомий меценат) безкоштовно передав на будову майбутнього музею на 16,5 млн. крб. будівельних матеріалів. Перші благодійні внески на реставраційні роботи внесли в/о «Друкмаш», об'єднання «Союз», Ленінський райвиконком, обласне управління культури. І ось уже 16 років невеличкий дружний колектив музею щодня гостинно відчиняє двері для відвідувачів з обласного центру, області, України, з-за кордону.

Музеєм-світлицею з доброзичливою аурою, дякуючи за виставку про творчість В. Близнеця, назвала наш музей вдова земляка, киянка Р.М. Близнець. «Цей дім-добрий, в ньому вчувається якась світла енергія... це ви, шановне жіноцтво, даєте йому таке духовне поле. Кланяюся вам...» - записав у книгу відгуків лауреат Шевченківської премії письменник М. Слабошпицький. А ось рядки голови Кіровоградської письменницької організації В. Бондаря: «Низько схиляю голову перед цим храмом нашої культури, де жив дух видатних синів українського народу - братів Тобілевичів... поборників національної ідеї, культури і літератури...»

Музей відвідало багато яскравих творчих особистостей, серед яких - наш земляк С. Тримбач, голова Національної спілки кінематографістів України. Оглянувши виставку «Кіровоградщина і кінематограф», він подякував колективу: «...за любов до мистецтва і митців, до високої культури, яка й зберігається любов'ю і пам'ятливістю. Ви працюєте задля вічності.»

Кого б не надихали подібні відгуки, оцінки, побажання?

Портрет у цифрах

За 16 років сформоване цікаве музейне зібрання - близько 13 тисяч предметів. За цей час створено більше сотні виставок. Десяток з них були присвячені господарю - Карпенку-Карому і його талановитій родині. В одному залі діє стаціонарна виставка «Карпенко-Карий та Єлисаветград». Різноманітні експозиції розповіли про життя і творчість письменників-земляків, перш за все класиків української, російської, єврейської, польської літератур. Кілька виставок присвячувалось ювілеям обласної письменницької організації. Окрім персональних, в музеї було чимало цікавих тематичних експозицій. Допомогаємо фаховому й творчому зросту літературної молоді. Часто наші виставки є поєднанням суміжних сфер культури і мистецтва: літератури, театру, кіно. Триває виставка «Нашого цвіту по всьому світу». Вона представляє творчість наших земляків у діаспорі (30 особистостей, і в кожній - своя Одісея: С. Степняк-Кравчинський і О. Бочковський, Діонео і Дон Амінадо, В. Винниченко і Є. Маланюк, Д. Чижевський і Г. Флоровський, Я. Славутич, Т. Журба, К. Оверченко...).

Крім експозиційної, ведеться пошукова, збиральницька, науково-дослідна, фондова, науково-просвітницька робота. Щороку музейна колекція поповнюється сотнями нових музейних предметів. Близько 3500 відвідувачів стають нашими екскурсантами та учасниками десятків літературних вечорів, зустрічей, презентацій, аби осягти хоч поверхню літературного айсберга - сучасного літературного життя, яке бурхливо кипить у творчих спілках: обласній організації Національної спілки письменників України, Асоціації письменників України, Конгресі літераторів України, обласному літоб'єднанні «Степ», в десятках студій, клубів по всій області.

Більше сотні публікацій зробили за цей час музейники, досліджуючи і співтворячи літпроцес - у обласній пресі, у спецвиданнях, «Літературній Україні», журналі «Вежа», двотомній хрестоматії «Блакитні вежі», у книгах окремих літераторів (передмови та післямови).

Музей започаткував і веде з 2008 року «Літературні Куценківські читання» та Дні відкритих дверей: до Міжнародного дня музеїв, Дня Незалежності України, Дня народження музею. Формуємо коло любителів музею, підвищуємо інтерес молоді не лише до споглядання традицій, а й до участі в їхньому творенні. У книзі спогадів про Л. Куценка, яка готується до друку в Одесі, буде і наш спогад про великого друга музею.

Звісно, велику й потрібну частину музейного часу і простору займає екскурсійна діяльність. Система реклами, популяризації, залучення відвідувачів діє в навчальних закладах міста й області.

Приділяємо увагу позамузейній роботі: лекціям, творчим зустрічам у навчальних і культосвітніх закладах, культурних товариствах національних меншин, громадських організаціях. Активно співпрацюємо з дитячими музичними школами, бібліотеками, педуніверситетом, технічним університетом, філією університету культури і мистецтв, інститутом розвитку людини «Україна», коледжем технічного університету, ЗОШ № 32,17, 22.

Співпрацюючи з місцевими видавництвами, для продукції яких теж робимо експозиції, знайшли підтримку в особі видавця Віктора Лисенка. До кожного музейного заходу він безкоштовно друкує афіші, до дня народження музею подарував додатковий тираж музейних буклетів.

Допомагає в роботі новостворена громадська рада музею. Серед її членів депутати, краєзнавці, підприємці, літератори, педагоги, бібліотекарі - О. Бабенко, В. Бажан, В. Бондар, П. Босий, М. Бутенко, Л. Гайда, М. Гамальчук, Б. Куманський, В. Лисенко, Ю. Матівос, М. Міщенко, Л. Смоляк. А очолила громадську раду музею відома в Україні меценатка, директор аудиторської фірми «Леда» Галина Кузьменко, зокрема вона подарувала для музею та його відвідувачів серію виданих нею авторських книг та комп'ютер.

Чи є в музеї проблеми?

Аякже! Де ж їх нема? Як розпочиналась історія музею в час «глибокої економічної кризи», так і всі 16 років «кочуємо» з глибокої в ще глибшу, зрідка випірнаючи на поверхню цих клятих криз. Колись якийсь вчений-філолог, літератор, краєзнавець років через -надцять, досліджуючи чийось творчість, розкриє музейні щорічні звіти, то побачить наші потреби, які кочують звітами з року в рік. Отже, вісім музейних предметів потребують термінової реставрації. Матеріальна база музею слабка. Терміново необхідно відремонтувати металеве покриття даху музею, стелю в експозиційному залі, вирішити питання про добудову фондосховища, замінити газовий котел.

Закладу необхідні: ще один комп'ютер, новий телевізор з відеоплеєром, відеокамера, вітрини та стелажі. Стан фасаду не дозволяє закріпити на ньому меморіальну дошку.

Задавнились і поки що не збулись наміри тодішньої влади реставрувати чи оновити дизайн музейних експозицій та садиби: двору, саду, встановити пам'ятник І. Тобілевичу. Все, як завжди, упирається у відсутність коштів. Щороку нам, наприклад, віртуально виділяють на добудову фондосховища «100 тисяч» (сума, навколо якої творився сюжет однієї з п'єс Карпенка-Карого).

А для мрій - закон не писаний

Мріємо про першу в історії України владу, яка поставить на перше місце культуру, як в Японії, і досягне «зверх'японських» успіхів. Працюючи в музеї півтора роки, освоюю ази музеєзнавства і мрію...

Про те, що в майбутньому закриють інтенсивний рух по вулиці Тобілевича, бо 200-літньому будинку, в якому жили корифеї, а тепер музею, потрібна тиша (щороку на будинку утворюються нові тріщини, осипається побілка і фарба, навіть нема з жодного боку тротуарів, якими б групи дітей і молоді ходили до нас, ідуть проїжджою частиною, а це ж - небезпечно).

Що знайдуться художники-благодійники, може, студенти-дизайнери та й вчинять гуртом курсову чи дипломну роботу по створенню дизайну в садибі Карпенка-Карого, на території якої ростуть дерева, квіти і є саморобний басейнчик, створений власноруч завгоспом І. Гордовою. А влітку, коли в тісному приміщенні духота, мріємо про кондиціонер. Мріємо про обладнаний літній майданчик для просвітницької роботи: літвечорів, бесід, зустрічей з літераторами... Мріємо про виділення коштів на реставрацію, придбання експонатів, на поїздки в наукові експедиції та в музеї літературного профілю інших областей України та зарубіжжя з метою обміну досвідом.

«Музей - невичерпна скарбниця, яка зберігає у собі відгомін життя багатьох поколінь». Згодні? Щоб скарбниця була невичерпною, треба її ще регулярноше, ніж черпати, наповнювати скарбами. Що наш колектив і робить навіть понад міру своїх сил і можливостей.

Я щаслива, що вже скоро два роки, як влилась у дружній колектив музейників-карпенківців. Разом стараємось сіяти розумне, добре й вічне. Вірю, що Слово, яке проповідуємо, як добірне зерно, сходитиме і через тисячоліття.

За кількістю і розмаїттям імен літераторів Кіровоградщина займає третє місце після Київщини та Львівщини. Якщо 16 років тому Л. Куценко у виданому ним «Літературному словнику Кіровоградщини» вказав, що уродженців та причетних до нашого краю більше двохсот, то в щойно виданій двотомній хрестоматії прози та поезії наших земляків їх названо півтисячі. Життя й літературний процес не стоять на місці, кожен рік дарує нових авторів і нові книги, так що безробіття нам не загрожує і безсмертя ми забезпечимо не лише корифеям, а й майбутнім достойникам літератури рідного краю. Цього ж хочуть і наші відвідувачі. Ще один відгук: «Очень интересный, в плане культурного прошлого и музеев наш город! Надо бы разработать и внедрить туристические маршруты «Елисаветград: исторический и литературный» и проложить музейные маршруты. Надеемся, городские власти услышат наши пожелания. Семья Серебрянниковых, мать-педагог и дочь-студентка, г. Москва».

О - телефонують: до нас йдуть на екскурсію шестикласники ЗОШ № 17, серед яких - наймолодший поет Дмитрик Литвинюк, якому музей та бібліотека для юнацтва підготували до друку дві книжечки.

Усіх наших гостей чекає привітна усмішка під блакитним поглядом нашого молодшого наукового співробітника Наталії Бондаревої: «Ласкаво просимо, ми завжди вам раді!»

Кіровоградська правда, 2012, 29 травня

НАТХНЕНИХ ВИСОТ ВАМ, «КРИЛА ОЛЕКСАНДРІВЩИНИ»!

Презентація першої в області (а може, і в Україні) літературної газети «Крила Олександрівщини» була повною несподіванкою для літераторів і читачів, які напередодні Дня незалежності України ц. р. (2012) зібрались на потрібне літературне свято. У Кіровоградському міському літературно-меморіальному музеї І. К. Карпенка-Карого я проводила заплановане зарані свято «Найсвятіша моя Україно», в ході якого три письменники, члени НСПУ, презентували три свої нові книги. Двоє з них – олександрівці – Ірина та Анатолій Кримські – книгу духовної поезії «Прощення у Господа молю». А. Кримський у співавторстві з Сергієм Колесниковим представляли свою книгу пародій «Галопом по Хайвях», окремо С. Колесников – репринте перевидання про його малу батьківщину – Поділля.

Коди надали слово поетесі Оксані Шпирко, керівникові творчого районного об'єднання «Крила», то окрім слів по темі, вона раптом представила названу газету, яку вони з чоловіком-підприємцем Сергієм Шпирко заснували на власні кошти і накладом 500 примірників видали у ЦУВ в Кіровограді зі словами благословення від Віктора Погрібного, голови обласного літоб'єднання «Степ».

Літературно-публіцистична газета одразу заявила про себе як про особливу духовну матерію. Це відчули всі ми, кому вона була подарована. Переповнена поезією і Ліни Костенко, і кращих поетів-земляків з області та столиці, зазвучала, як спів жайвора в небі над степом, нагадавши про давню «крилатість» олександрівців, пов'язану з Левком Мацієвичем. Програмний епіграф Лесі Українки «Слово, моя ти єдина зброє!» підтвердився і змістом № 2, який став тематичним, присвяченим рідній мові. Про неї – образно і свіжо – і в «Слові редактора», і у її ж вірші та віршах колег по перу: А. та І. Кримських, Н. Купчинської.

Особливо ж порадувала рубрика «Юні таланти», де вразив трилисник новел семикласниці із Красносілля Аліни Ульянич, як три сучасні листи до Кобзаря, та палка публіцистка юної патріотки

Насті Бабич - цятикласниці з Олександрівської ЗОШ № 3. Порадувала потенційними можливостями і рубрика «Літературне краєзнавство» (М. Якимчук з с. Несваткове, якого читала як поета у збірці «Вічна любов»). В обох номерах гарна проза художня і мемуарна В. Шевченка (оповідання «Корч» з першої книги) та Н. Купчинською («Журавлі повернуться...»), якій давно радила звернутися до прози і створити книгу ліричних новел, пересипаних поезією.

Актуально-свіжо читається і гумор С. Тимко та В. Краєвського, чії книги я раніш представляла у ЗМІ.

А тепер кілька порад-пропозицій. Бажаю, щоб мій лист почав рубрику «Газета-читач», де були б відгуки про роботу редакційної ради. Добре, що створилася зацікавлена і злагоджена команда з молодих, зрілих і дуже зрілих. Раджу рубрику «Гості на покуті», пропагуйте молодь і дітей, заводьте обмін талантами з іншими районами.

Бог у поміч!

Крила Олександрівщини, 2012, №4 (листопад)

КОЛИ ПРИВЛАСНЕННЯ ЧУЖОГО – НЕ ЗЛОЧИН, А БЛАГО

(Виступ лауреатки обласної літературної премії ім.Євгена Маланюка Антоніни Корінь)

Шановні земляки та гості з Києва, читачі та письменники, видавці, художники, бібліотекарі, музейники, педагоги, журналісти, журі, критики і популяризатори літератури - всі, хто причетний до великого дива, ім'я якому - книга! Спасибі пам'яті Є.Маланюка, яка збирає нас щороку на його день народження.

Купил я время ложною ценою:

Исходом, бегством, меркой боли, зла.

А надо было пасть посреди боя

На той земле, где молодость цвела.

А надо было впитаться мне когтями

Замерзших рук в тот кровнородный

грунт...

Зерном остаться, - пусть хоть

в волчьей яме, -

Чтоб выросли с земли и гнев, и бунт.

Це рядки Маланюка в моєму перекладі російською із книги «Стежками століть». Мабуть, можна припустити, що вже десятиліття обласна влада нагороджує премією його імені саме ті «зерна», які сів класик «на тій землі, де молодість цвіла». Спасибі, що я серед вас. Не станеш письменником, не будучи читачем. Окрім книг із серій ЖЗЛ та «Життя славетних», я старшокласницею і студенткою любила серію «Перлини світової поезії». Відкривала Гейне і Гете, Шекспіра, Еліота, Аполлінера, Беранже, Верхарна, Верлена, листуючись зі своїм першим коханням уривками вичитаних у них віршів. На жаль, не звертала тоді уваги на імена перекладачів. Уже в зрілому віці прочитала українські переклади І.Франка, М.Рильського, Д.Павличка, Г.Кочура, М.Лукаша, а віднедавна знайомлюсь із перекладами братів Ткаченків. Захотілось спробувати і свої сили... На початку 70-х років минулого століття я жила в Білорусії, де в оригіналі читала класиків: Янку Купалу, Максима Багдановіча, Якуба Коласа. Ось як звучить останній у моєму перекладі українською.

Щодня на бій з напастю

За щастя повставав,

А про людське нещастя

Лиш кров'ю я писав.

*Я пісню переможну
Вселяв в людські серця...
А ще... чого ще можна
Чекати від співця?!*

Прочитавши дослідження краєзнавця В.Боська, опубліковане ц.р. у «Народному слові», про земляків-перекладачів, дізналась, що 30 вересня відзначається Міжнародний день перекладача. Тож, гадаю, і нам варто проявляти до перекладачів пильнішу увагу в бібліотеках, літмузеях, творчих організаціях і ЗМІ. Давайте утвердимо щорічне свято перекладачів, яке вигідно співпадає з Днем бібліотек. На сьогодні на Кіровоградщині їх імен є до півсотні. Можливо, для початку варто створити в Кіровограді хоча б неформальне об'єднання - клуб перекладачів? Доцільно представляти їхню творчість на сторінках «Народного слова». А згодом можна попрацювати і над першою антологією перекладеної літератури.

Окрім лауреатів-перекладачів О.Полевіної і К.Оверченка перекладами займаються В.Базилевський, В.Бондар, В.Могилюк, Р.Любарський, А.Царук та ін. Сьогодні активно заявили про себе в цій галузі Н.Назаров та О.Архангельський. Саме наш земляк В.Ткаченко очолює секцію перекладачів у Київській організації НСПУ. Нове керівництво спілки бере курс на те, що переклад - це шлях української літератури до світового визнання і до того, щоб вона врешті мала своїх Нобелівських лауреатів.

Мабуть, тема перекладацтва має знайти висвітлення і на уроках літератури рідного краю. Але спробувати це зробити вчителям буде складно, бо майже неможливо знайти ні оригінальних, ні перекладених творів таких наших земляків, як Арго (Абрама Гольденберга), Моїсея Цетліна та Марка Тарловського (яких не стало в середині та наприкінці минулого століття). Останній називав поетичний переклад найвідповідальнішою в поезії роботою, маючи на увазі славетного нашого Арсенія Тарковського. Викликає гордість творчість Раїси Райт – Ковальової, яка переклала роман Селінджера «Над пропастью во ржи». Її перу підкорились твори Голсуорсі, Стейнбека, Льюїса, Фолкнера, Кафки та ін. А в Елеонори Шрайбер, родом з Олександрії, кумиром був лише Жорж Сіменон. Відомою перекладачкою французької та іспанської прози була уродженка Єлисаветграда Раїса Лінцер. Микола Улечко одним з перших переклав «Фауста» Гете. Олександрієць Анатоль Перепадя, якого не стало три роки тому, переклав понад 70 творів, у т.ч. семитомник М.Пруста «У пошуках втраченого часу».

Валерій Рибалкін - поліглот-арабіст знає 27 мов, працює ректором університету «Східний світ». На такі вершини рівняться би сучасникам і наступникам. Таких би людей, здатних до культурологічного перевороту мислення, хоч зрідка запрошувати в наші університети, бібліотеки, творчі організації.

Долучатися до популяризації земляків-перекладачів буде і музей Карпенка-Карого, де я працюю. Плануємо відкрити експозицію «Наші земляки-перекладачі» та відзначити у 2013 році 100-річчя Лідії Горячко - перекладачки з болгарської. Чужа мова для перекладача - завжди місток до освоєння чужої літератури. Ось так і в мені озвалась давня подорож у Болгарію перекладами з болгарської поезії Матея Шопкіна.

*...Втекли від мене весни і літа,
Подаленіли осені і зими.
Забувши про свої жорстокі рими,
На суд високий совість приліта.
Так, поетичний світ мій - зі скорбот,
Мій дух літа над прірвою в імлі,
Я ж вухом припадаю до землі:*

*Чим тут живе згорьований народ?
Жду, що крізь радощі та біль біди,
Немов добра і свята неунікність,
Задзюркотить з душі забута ніжність
з замулення криштальної води.*

Переклади і їх популяризація, вірю, принесуть користь землякам-перекладачам і тим, хто як я, вчаться цьому ремеслу, а всім додадуть гордості за наш талановитий край та слави про рівень української культури у світах.

А в другій частині свого виступу хочу внести пропозиції щодо змін до Положення про премію ім. Є.Маланюка. По-перше, не слід порушувати існуючого Положення щодо висунення на конкурс книг, які, бувало, друкувалися в ході конкурсу. Книжка має бути «марочною» - хоча б три місяці читатися. По-друге, прикро, що через нашу бідність уже не стало двох літературних премій в нашому краї: ім. Ю.Яновського та ім. В.Гончаренка. А це не додає нам модної нині креативності. Якщо в інших областях увічнюються таким чином по кілька імен класиків і сучасників, то матеріальний статус єдиної у нас літературної премії ім. Маланюка сьогодні, на жаль, дорівнює премії за кращу статтю, опубліковану в столичній газеті. Тож літературна премія має складати хоча б п'ять мінімальних зарплат, а згодом 10, адже над книгою-лауреаткою письменник працює роками, найчастіше видаючи її власним коштом і роздаровуючи. Пропоную додати нову номінацію «Дитяча література», аби підвищити престиж книги для юних читачів.

А щоб зробити активнішим процес знайомства та обговорення висунутих на здобуття обласних премій творів, пропоную щороку відкривати в Інтернеті сайт «Премія імені Євгена Маланюка» (чи будь-яка інша). І нехай не лише члени журі, а й бажаючі читачі (глядачі, слухачі) беруть участь в обговоренні творів номінантів.

Народне слово, 2012, 9 лютого

ВЕРШИНИ І НИЗИНИ ЧИ ВЕРШКИ І КОРИНЦІ

Порушені в статті теми й проблеми - вічні, а тому на кожному новому етапі розвитку суспільства актуальні. Ніхто ніколи не зупинить графоманів, а хороші й погані твори, як і критика на них, то писатимуться і друкуватимуться, то ні. І часто погляди на «хорошість» і «поганість» продовжуватимуть різко розходитись, а творці - то ходити в друзях, то у ворогах. Це і є вершини й низини того хитромудрого «айсберга», яким можна вважати безкінечний літпроцес. І створюватимуться, вичерпуватимуться і розпадатимуться великі й малі творчі організації, і триватиме в них боротьба явна й прихована, і за владу, і за славу (премії). Бо, як зазначив на одній із зустрічей з педагогами в Кіровограді Григорій Гусейнов, земляк, шевченківський лауреат, це закономірність процесу. Проїшовся коронований не раз письменник і по Національній спілці, яка має і заслуги, і недоліки, і потребує, як і все у нас, змін та реформ. А на запитання про Конгрес літераторів здивовано відповів:

«А хто що про нього знає? Завжди були «князі», яким хочеться мати свої «князівства»... Додав, що АУП не виправдала надій та сподівань.

Особисто я вважаю, що хорошого письменника не «виростить» жодна творча організація, якщо він є поганим читачем і не займається самоосвітою. Скажімо самі собі чесно, що було б, якби кожен з тих, хто кудись вступає, та проходив би «іспит» на цей предмет: кого і що він читає, та вписати в ту анкету хоч десятків два імен письменників і критиків, у т.ч. й лауреатів тих авторів, чие ім'я носить премія, того ж Є.Маланюка. В період конкурсу на неї, щороку, як правило, і виникають подібні підозри в несправедливості, розмови, публікації й дискусії. Потім, за законом «Переможців не судять» усе стихає - на рік. Але візьмемо в руки два випуски бібліографічного покажчика - про

два десятки лауреатів цієї премії, які дійсно переважно належать до літоб'єднання «Степ» або Національної спілки письменників України (спасибі за цю потрібну роботу колективу обласної бібліотеки для юнацтва ім. О.Бойченка і за те, що вона десятиліттями приймала в своїх стінах нас, в т.ч. й «книгопекарів», і студію «Сівач», і «Степ», і «Ліру», і нові організації). У них нема коштів на якийсь хоч мізерний тираж цієї роботи, але після фінансування нинішньою владою - двотомної хрестоматії й антології великого і багаторічного проекту «Блакитні вежі», особисто великої праці В.Бондаря, який сам написав 29 статей про творчість кращих прозаїків і 12 поетів-земляків (рівень їх творчості намагались визначити і на зборах, і редколегією, а багатьом, на жаль, уже мертвим письменникам, оцінку поставив найсправедливіший суддя - час). Тому, як вважати ці 75 статей передмов: черговою порцією компліментарної критики самим собі?

Писала компліментарну «критику» на кожного з перших учасників дискусії... А двічі спробувала себе усно в некомпліментарному жанрі, то сам об'єкт став чесно попереджати «шламбаумом». Так що критерії оцінки завжди суб'єктивно-об'єктивні. Тому дозвольте кілька пропозицій для того, щоб не розрубувати, а просто не в'язати з наших проблем гордіїв вузол.

Можливо, варто залучити до цієї дискусії не лише головних керівників, а й членів різних ЛІТО, які працюють у місті й області, хай поділяться досвідом, запропонують критерії оцінок. Може, варто згадати і круглі столи, які раніше збирали редакції. І якщо вже після припинення багаторічної практики ведення літсторінок у «Кіровоградській правді» за це діло взялось «Народне слово», то нехай не повторює чужих помилок, тобто не перетворює їх у «міжсобойчики», не надає перевагу кожній організації. Якщо «Народне слово» закликає писати і друкуватись, то варто робити відкритим процес висунення кандидатур на будь-яку премію, опублікувавши положення про неї, склад оргкомітету конкурсу, склад журі, називаючи організації, які висувають номінантів. У журі - компетентні літератори, тож чому ми не бачимо їхніх статей - оцінок конкурсних творів чи хоча б оглядової їх оцінки в пресі, на радіо, телебаченні?

Бажаю сторінці «Автограф» по черзі надавати слово різним творчим організаціям, а керівникам ділитися власним досвідом роботи і організаційної, і творчої (книгодрук, публікації в ЗМІ, творче спілкування, взаємодопомога). А хто дійсно хоче вдосконалюватись у слові, раджу читати в «Літературній Україні» рубрику «Призначення слова», яку часто веде Володимир Базилевський.

Народне слово, 2012, 2 лютого

СПАСИБІ «РОДЕН КРАЙ» І БОЛГАРІЄ!

*«Багато я щодня строю планів про ту болгарську подорож,
але всі вони поки що вельми фантастичні. Якби тільки то
від мене залежало, то я б уже давно з Одеси стругнула в Болгарію...»*

*Леся Українка
(з листа до М.Драгоманова, 1890р.)*

*«Якщо на світі може бути рай,
Де і в грозу людська душа безхмарна, -
Чарівнішого місця не шукай:
Це: Варна»
Ніна Гнатюк*

У серпні 2015р. Болгарія вдруге в моєму житті озвалась до мене і зазвучала музикою красивих слов'янських імен: Спаска, Митко, Красимира, Веселин і Веселина, Мілко, Теодора, Тихомир, Маріана, Івлін, Румяна, Сніжана, Любомира, Йолан, Даніела, Лілія, Константин, Златка, Красінка, Дора, Петко та вже давно звичними в Україні: Іван, Никола, Віра, Надежда, Любка, Соня, Анна, Георгій, Павел, Дмитро, Мирослав...

14 серпня наша група українських болгар і українців та росіян – болгаролюбців, як означила нас керівник Дора Костова, президент Всеукраїнської асамблеї болгар в Україні і головний редактор Всеукраїнської державної газети «Роден край», виїхала з Одеси на Варну автобусом турфірми «Алтарісс». Нас - 70 чоловік з різних областей України: (найбільше - з Одещини та Миколаївщини), Херсонщини і Запоріжжя, Дніпропетровщини, Київщини та з Кіровограда. Нас, семеро кіровоградців, членів обласної організації «Нашите хора» та просто болгаролюбців: доцент Національного технічного університету, кандидат технічних наук Віктор Холявко, він же - кері-ник і організатор клубу авторської поезії та пісні «Байгород» - разом із 10-річним музикантом і футболістом, повним тезкою Вітюшею (із Сум) та з гітарою. Ще один бард, як і перший – лауреат різних фестивалів, який давно гастролює з гітарою по Європі, колишній льотчик Володимир Молчанов – з дружиною-бухгалтером і гітарою, підприємець Андрій Білошапка та працівник управління статистики Олена Мазур, ну і я, по – болгарськи «писател». Тому, може, повезло – поселили мене саму в кімнаті студентського гуртожитку – (хостел), навпроти нашого вузу – філіалу Шуменського університету «Єпіскоп Костянтин Преславський» післядипломної освіти вчителів (у Варні 5 університетів, 2 коледжі, 6 науково-дослідних інститутів і 70 шкіл). Щоліта за спеціальною демократично-просвітницькою програмою, яка передбачає 60 годин (хораріум) лекцій з болгарської мови, історії, літератури і культури, приїждять з України в Болгарію (є варіанти- університети Софії, Габрово, В.-Тирново) і болгари – нащадки давніх переселенців, і такі, як я, болгаролюбці.

Приїхали ми, благополучно, подолавши кордони й таможні України, чудовими дорогами Молдови, Румунії та Болгарії, вранці 15 серпня у красиве місто-порт – окружний (обласний) центр з населенням 335 тис.) вранці, пробувши в дорозі 20 годин. Розселились по 2-3чол., і почали нове – болгарське життя.

Було воно чимось у всіх схоже: щоденно – дві пари лекцій болгарською мовою (із вкрапленням зрідка російської), походи і поїздки на Чорне море, - кому що дозволяли кишені, ноги і здоров'я, бо клімат і рельєф тут – гірсько-морський, здоровий, але декому заважала надмірна спека та вологість, які потім змінились на прохолоду й просто тепло.

Одразу перейшли на європейський стиль харчування (Болгарія вже сім років – у Євросоюзі) – обіди лише з однієї страви (правда, щоразу - іншої) і то – порція по-габровськи скромна. Правда, з віконця, над яким пишалось слово «Україна», у гарній студентській їдальні, схожій на ресторан, хліба ми брали українські порції, щоб вистачило на сніданок та вечерю. Дехто, звісно, ходив по кав'ярнях, особливо в найближчу – «Пікаділлі – парк». А більшість, як справжні студенти (якою я була 45років тому – тепер одна з аксакалів у групі) приїхали, «озброєні» посудом і кип'ятильниками. Благо, болгарський теперішній гуртожиток відрізняється від мого колись у Харківському інституті культури, де були спільна кухня, душ і туалет. Тут – у кожній кімнаті душ, гаряча вода – постійно, і туалет.

Вразило одразу і сподобалось середовище: багато зелені поміж висотними будинками і 2-3 поверховими котеджами та віллами варненців. Архітектура надзвичайно красива, розмаїта й винахідлива. Але нас всіх дивувало, як то болгари примудряються на скелях над обривами й байраками будувати такі чудеса?! Моя уява підказувала, що їх просто з неба опускають готові, ці «ластів'ячі гнізда».

...Знайомство Дора Костова розпочала між нами ще в дорозі, користуючись радіомікрофоном для гіда. Але не дуже народ ще хотів розкривати душу: представились лише балерина, Галина Корольова, Дора і я. Решта «проявились» у перший вечір знайомств у неділю, де Кіровоград зразу «стартував» з поезією і музикою – В.Холявко виконав «візитівку» - свою пісню на вірші Лариси Кокіної «Мій Кіровоград» (після перейменування буде історичною).

А далі життя закипіло й замиготіло: Універ, хостел, автобуси №14 і 148, які від зупинки «Почивка» - через 6 зупинок доставляли нас у центр – до будинку влади («Община») поруч з фонтаном у морському саду («градині») і головним храмом – Катедралом. Туди я в перший же день за дорученням керівника «Нашите хора» С.Осадчого занесла кіровоградсько-болгарський привіт митрополиту Йолану й повідомлення, що ідея збудувати в нашому місті храм Кирила й Мефодія збирає прихильників, як і намагання відродити у Вільшанці болгарську школу, а цього року відкрито професійний ліцей.

Поруч – інформаційно-культурний центр для туристів, якими Болгарія і Варна кишать. Звідси я зразу понесла з кілограм безкоштовної рекламної продукції, дякуючи якій і пізнавала болгаристику. Цей центр та інтенсивність культурно-масової роботи та її розмаїття – то гарний приклад болгар. Наприклад, у буклеті «Варненський молодіжний фестиваль», куди є вільний доступ у всі місця: міська галерея «Борис Георгієв», Скейт Клуб, обсерваторія «Николай Коперник», Морське казино і сцена Раковина, Пантеон, захоплює різножанровими заходами. Виступають театри, музиканти, літератори, спортсмени, танцюристи, експонуються художні виставки і відбуваються майстер-класи у всіх жанрах, в т.ч. із засвоєння азів бізнесу та новітніх інформаційних технологій. За чотири дні тут відбулось 258 заходів. І я зрозуміла, чому Варна не раз виборювала звання «Міжнародна столиця культури й туризму». Там і сьогодні вже скрізь бачимо слово VARNA – 2017. Це дата чергового міжнародного молодіжного форуму, який зарані збиратиме учасників.

Я побувала нині на згадуваному фестивалі (коли тобі під 70 – туди пряма дорога!), де зустрілася з молодими поетами й журналістами у градській галереї «Борис Георгієв». (За масштабом – це як наш обласний художній музей). Майсер-клас вів молодий поет і драматург Мирослав Христов, звичайно, болгарською мовою.

Раніше, при СРСР, болгари вивчали російську, але тепер її знають лише окремі ветерани. Тому мій виступ перекладала радіожурналістка із Софії Яна, яка запросила мене на окрему радіопередачу, але ми вже мали повертатись додому. Та вона пообіцяла, що виступ увійде в загальну передачу про форум. До речі, сподобалась мистецька несподіванка: зустріч з молодіжною богемою була на «горищі», де під дерев'яним дахом – чудовий актовий зал, оздоблений живописом і скульптурою.

В цій галереї я відвідала XVIII-ту Міжнародну бієнале - «Книжкова графіка XXI століття». Сподобалась графіка Хорватії, Чорногорії, Болгарії, Японії, Індонезії.

Та хіба все розкажеш про ці казкові варненські два тижні? Я щодня поповнювала щоденник «Болгарський серпень» публіцистикою, віршами, піснями та перекладами. На все це надихали українські і тутешні болгары, екскурсії, пісні і фольклор.

Подружилась із сім'єю львів'ян: Жанною Мурою та Василем Сліпцем. Вона - військова журналістка з авіації, тепер - головний адміністратор академічного театру «Воскресіння» - усіх нас запросила на знаменитий фестиваль «Золотий лев». А вусатий легінь Василь, колишній диригент військового оркестру, валторніст, дарував гуцульські пісні й анекдоти і був заспівувачем на наших студтусовках, а також по - лицарськи носив на море й назад моє пляжне начиння.

Сусіди з Дніпропетровська – Людмила та Валерій Грачови стали моїми першими інформаційними спонсорами та меценатами майбутньої болгарської книги (а також Людмила і Дмитро Іванови з Одещини). З ноутбука Грачових полетіла до рідні і друзів моя електронка про

«хубавіцу» Варну, переполошивши В.Стафідова, який запідозрив, що в мене вже болгарське прізвище):

*Наукова і гірська, й морська - вся гарна –
столиця культури й туризму Варна.*

*Із лекцій, із музеїв, з моря – вся в загарі я,
шлю українцям свій привіт з Болгарії.*

Ми з В.Холявком все шукали українську діаспору, та інтернет – контакт вдалось знайти лише в кінці нашого перебування.

Мріяла зустрітись з відомою болгарською поетесою та перекладачкою Елкою Няголовою. Вона ж – видавець і головний редактор журналу «Знаци» та Президент Міжнародного поетичного фестивалю «Слов'янські обійми», який щороку проходить у Варні в травні, в дні слов'янської писемності, присвячені Кирилу і Мефодію. (Журнал я читала ще в Кіровограді в бібліотеці общини «Нашите хора», а українські переклади поезії Е.Няголової, здійснені Т. і С.Дзюбами – у журналі «Всесвіт». Та у відповідь на мою електронку вона відповіла, що буде у Варні тільки у вересні, але буде рада знайомству. Тож через професора А.Аліпієву я передала їй свої книги, переклади, сувеніри і лист, в якому запропонувала співдружність.

Моя поїздка в Болгарію була особлива: я шукала консультантів і меценатів для майбутньої своєї книги «Сонячна гойдалка» (так називається вірш болгарського поета Р.Раліна). У книзі п'ять розділів, де моя поезія, присвячена Болгарії, мої українські переклади класичної та сучасної поезії (близько півсотні авторів, серед яких і моє відкриття Петя Дубарова); рецензії на болгарські книги поезії, статті про українсько-болгарські літературні зв'язки в минулому столітті та публікації про досвід роботи кіровоградської общини «Нашите хора», які надруковані в Україні та США. А на закінчення – зразок перехресного поетичного українсько-болгарського «запилення»: мої українські переклади російської поезії болгарина В.Стафідова та його російські переклади моєї української любовної лірики і його іронічна післямова.

Макетом книги зацікавились наші викладачі болгаристики. Свої книги і переклади я подарувала варненській окружній бібліотеці «Петко Славейков».

До речі, мені везло на цікаві знайомства з болгарами, які, як і я, люблять поезію. Педагоги Іван Русев та Лілія Тодорова подарували мені шість книг болгарських поетів, в т.ч. – двотомник Петі Дубарової, куди ввійшли її поезія та проза, написані в 11 – 17 років, після чого дівчинка трагічно загинула. Саме з Л.Тодоровою я побувала на міжнародному кінофестивалі «Любов – це божевілля». То була додаткова нагода для вивчення іноземних мов: російські фільми супроводжувались болгарськими та англійськими титрами. З нею ж ми говорили російською про культуру і літературу, історію наших країн. Вона, як і більшість болгар, знає і пишається своїм родоводом, де були і є священики, юристи, педагоги, медики, письменники, представники влади. Сама Лілія – справжня аристократка, вчилась у Парижі, в Сорбонні. Викладач французької мови, вона розповіла мені про «Союз болгарських письменників» і про літературні ЗМІ – 2 газети й журнал. Навіть виявилось, що вона дружить з родиною Е.Няголової та їхньою мамою Марією – активною громадською діячкою. Ми побачили виставку картин, організовану Марією Пешторовою у приміщенні Общини. Там теж я побувала на фестивалі болгарського кіно та зустрілась із заслуженою артисткою Болгарії І.Радовою та кінокритиком А.Радичевим.

У результаті нашої експромт-співдружності Л.Тодорова стала літконсультантом «Сонячної гойдалки».

У великій книжарниці Конгресу я зустрілася з танцюристом з «Ятрані» В.Макаринським, тепер одеситом. Зустріч із земляком – додаткове натхнення.

Ще одне неймовірне знайомство. Після захоплюючих гостин в Етнографічному та музеї Відродження доля подарувала мені Івана Ніколова Русева, який років 30 не розмовляв російською. Він - завкафедрою Варненського технічного університету, двічі доктор – технічних і хіміко-технологічних наук, експерт ЮНЕСКО з питань екології. А головне, що нас споріднює: він, як і я, - лев за гороскопом, сентиментальний романтик, любитель і знавець поезії, мандрівник в масштабах Європи і Африки. Жив і працював у багатьох державах. Дізнавшись, що я вивчала 10 років німецьку і не користуюсь нею, почав з мене робити «європейку» - читати мені поезію Гете і Гейне в оригіналі. Щоб яось реабілітуватись, я розповіла, що приїхала вивчати болгаристику і показала свою книгу. Виявилось, що ми любимо М.Шопкіна, Д.Дебелянова, Д.Дамянова, П.Яворова, І.Давидкова, Петю Дубарову та В.Петрова. Останнього ми пом'янули за чашкою кави, бо 27.08.2015 була річниця його смерті. А далі болгарин повів українку в книжарницю, звідки я вийшла з букетом книг вказаних авторів, подарованих професором.

У мене була одна моя дитяча книжка і коли мій знайомець проговорився, що у нього ще немає онуків, я пообіцяла подарувати цю книжку майбутньому внуку. Назавтра ми ще раз побачились і щасливий професор повідомив, що несподівано приїхав син із Софії на роботу до Варни з невісткою, яка ось-ось подарує дідові онука. Мій автограф був щедрим і компліментарним...

Ще була цікава зустріч з молодою чиновницею в галузі освіти з Шумена – Веселинкою Ивановою та педагогом і поетесою Сонєю Дяковою.

...Я розповідаю про мої 15 днів у Болгарії, протягом яких мене цікавили храми (їх 6 у Варні та 2 в Несебрі); музеї та заповідні місця, яких там до десятка. Вразив Археологічний музей (є якась схожість з Євпаторійським), де зберігається найстаріше в світі золото, оброблене людиною); музей Відродження, де є цікава експозиція про перші болгарські школи; етнографічний, де я вивчала історію болгарського національного костюма, про який мрію з допомогою нашої художниці Земфіри (купила буклет).

А хтось з'їздив у Балчик та Аладжа – монастир, хтось у першу болгарську столицю Плиску та до Мадарського вершника; хтось до Кам'яного лісу, а хтось до Римських бань і цілющих джерел. Туристи з дітьми не обминали Акваріум, Дельфінаріум, Планетарій, Діснейленд, зоопарк і просто перенасичені розвагами парки та заповідники, в т.ч. «Акваполіс», Античне селище.

Театрالی прагнули до своїх хобі: драмтеатру С.Бачварова, оперного, ляльок, Фестивально-конгресного центру. А чимало наших під Літнім театром слухали пісні Лілії Иванової. Любителям спорту у Варні є де розмахнутись: муніципальні спорткомплекси «Морський сад» і «Чайка». До їх послуг спортмайданчики і басейни, катки і мототраси – чимало безкоштовних.

Когось цікавили ринки, секунди і молли, когось – курорти: «Св.Константин и Елена», «Злати песци», «Слинчев бряг», «Рив'єра» та «Солнечный день».

Дехто, як і я, часто дефілював на площах ім.Св. Св. Кирила і Мефодія та Незалежності, бульварах Марії-Луїзи та «Сливница».

Взагалі вразив «Культурний календар м. Варни – 2015». Цей план з березня по жовтень включає 25! Міжнародних фестивалів у всіх жанрах мистецтва.

Туристична поїздка подарувала цікавих людей: одеситку, викладача музики – Марину Божеску (ми з нею вели концерти в день незалежності України) та Анатолія Лівінського, викладача Одеського аграрного університету (містика: теж лев і теж поет).

Ми з Віктором Холявком та Володимиром Молчановим організували чотири концерти. Так ми презентували наш клуб авторської поезії та пісні «Байгород», співзасновницею якого є організація «Нашите хора».

До дня незалежності України я в своєму номері організувала українсько-болгарську виставку з назвою «І покажем, що ми браття козацького роду».

Наш випускний вечір після вручення сертифікатів кіровоградці і одесит прикрасили поезією, в т.ч. і болгарськими перекладами та романсами, а болгарі – болгарським вином і баніцами.

30 серпня наш автобус покинув Варну. Я везла з собою головні скарби: щоденник «Болгарський серпень», 15 перекладів поезії Петі Дубарової і Вані Петкової та українсько-російські коломийки про наше життя і пригоди в Болгарії, а також кіпу болгаристики. Все це довго житиме в душі: і малюнки Віті Холявка, і болгарські, українські, російські пісні Віктора Холявка; і прогулянки з Жанною, і привітні адміністраторки в хостелі, і кондукторки з чудовими іменами, і болгарське заперечливе хитання головою на знак згоди, і шарпання вправо, коли болгарі показують прямо.

Благодаря тобі, Болгаріє, за радість спілкування, Чорне море і море натхнення!

PS: пропозиції і побажання майбутнім туристам:

- переймайте досвід реклами й менеджменту культурно-туристичних заходів;
- вчіться у болгар вивчати й шанувати свій родовід (як В.Стоянов з Татарбунарщини);
- вивчайте мови і мандруйте світом;
- одягайтеся просто й зручно;
- будьте врівноважено-привітними, як болгарі;
- харчуйтеся по-Габровськи, тобто не переїдайте;
- після відвідин Болгарії, де замість 1 гривні ми розлучалися з 13-ма, де мало болгарської продукції, а світова – дуже дорога й неякісна, де сільське господарство продовжує занепадати, а розкішні вілли, збудовані світовим олігархатом, народ не купує й не орендує, чи слід нам прагнути у Євросоюз, де Болгарія живе вже 7 років.

2015р.

ЧИ НЕ КРИЗА В КРИТИЧНОМУ ЦЕХУ?

Часто в літературному середовищі витає думка: у критиці – криза (а де її нема?). От, мовляв, колись було – і перераховується серія імен і монографій, наповнених продукцією соцреалізму, де і зміст літературного продукту, і критика навколо була переповнена Леніним, компартією і партійністю літератури.

А тепер – ні першого, ні другого, ні третього. Постаменти лишилися, а які нові статуї ставити на них? Хто зна... Тож і сучасна критика охоче береться за літераторів з далекого минулого. І знову й знов відкриває нам як не давно відоме, так «білі плями». Але схоже, вже й у цій царині трохи притомилися відкривачі або й вичерпалися. Багато й плідно працювали на літературному краєзнавстві ті, за ким ще довго жалкуватимемо: Василь Марко, Світлана Барабаш, Леонід Куценко, Сергій Шевченко.

Продовжують критичні розвідки, які викликають читацький інтерес, Володимир Панченко, Василь Бондар, Федір Шепель. З-під їх пера виходять і літературно – «археологічні розкопки», і відкриття нових імен та нових явищ, течій, стилів. Серед письменників усе більшає науковців-літературознавців, які, на жаль, далі випробуваної і оціненої світом класики не просуваються, - герметизувалися навколо купки безпрограшних імен. Таких як Ірина Ткаченко та Антоніна Гурбанська, які пишуть про сучасну літературу, малувато.

І все меншає, особливо ж серед земляків, тих, хто не те, щоб як поет В.Базилевський не випускає з рук критико-публіцистичне перо, а більшість за нього й братись не пробує. Ні тобі «зав'язі дум», ні «вільного лету пера», як у шевченківського лауреата. А тим часом 25-ти сторінкову передмову В.Базилевського до тому вибраних поезій А.Малишка, я перечитую з не меншим інтересом, ніж вибрані поезії та спогади. Бо свіжо, талановито, щиро й від серця. Скільки раз звучала й на письменницьких «тусовках» ця фраза: давайте читати й писати один про одного, оцінювати, доброзичливо й конструктивно критикувати один одного, без образ, - це ж на користь і кожному, і літературі! Але «віз» дуже рідко зрушує з місця, важка все таки «поклажа» у того, хто ризикує стати

критиком-розвідником, як, наприклад, Григорій Гусейнов. А є ж і серед сучасних «аксакалів», і молоді, ті, хто міг би успішно йти в цій упряжці. Наприклад, все активніше досліджує літературу, переклади і театр Володимир Могильок.

Кілька років тому вразило багатьох літературно-критичне есе Тамари Баришевої, роздуми про книгу «Осінній звір» маланюківського лауреата Петра Селецького. Але виїхала жінка в Крим, якому чи служить тепер її дар Божий? Яскраво заявили про себе кількома критично-публіцистичними статтями про літераторів-сучасників теж маланюківська лауреатка Антоніна Царук, а також номінанти на цю премію: В.Кондратенко і В.Яремчук та О.Шпирко. Наш літературний дует: О.Полевіна та О.Архангельський теж в кількох статтях продемонстрували свою боєздатність у жанрі критики. На жаль, останні висловились перехресно про творчість один одного, В.Погрібного, Р.Любарського, А.Корінь і притихли, теж ставши лауреатами премії ім.Є.Маланюка.

Вдруге номінуються на Державну Шевченківську премію творчість академіка Г.Клочека, дай Боже, йому лауреатства, багато зробив цей заслужений чоловік, і багато вже випустив з-під педуніверситетського крила талановитої молоді, яка володіє, й не без успіху, двома-трьома жанрами, в т.ч. й критикою та літературознавством: це Н.Частакова, Ю.Гладир, В.Корнеєв, В.Левицький, О.Буянова, Г.Дудник, Н.Назаров. Усно в критичному жанрі на літстудії «Степ» то з більшим, то з меншим успіхом виступає В.Курченко.

Для стимуляції процесу В.Погрібний, голова обласного літоб'єднання «Степ», створив у однойменній студії секції поезії (кер.О.Косенко), прози (О.Полевіна), критики й літературознавства (С.Михида), але експеримент малоефективний. Зате літературно обдаровані курсанти Льотної академії, де я з друзями не раз виступала, популяризуючи літературу нашого краю, зреагували на «підначку»: «Та ви ж – маленькі принци, допитливі й талановиті, як і Сент – Екзюпері, та подивуйте ж нас і своїми талантами. І створили свою літературно-музичну студію, і нікого зі старших керівників не захотіли (вже був невдалий досвід), і самі провели перший вдалий вечір.

Раз чи два на студії «Парус» і «Степ» зазирнула обдарована молодь, продемонструвавши і характер, і здібності. Але, мабуть, незатишно їм стало серед нас, ветеранів, - створюють то «барлоги», то «битви поетів», видають молодіжні свої збірки: «Гра в поетів», «До барикад!». Вийшли і три перші книжки О.Горобець, К.Поліщука та А.Луценка. Це добре, може, й там, в надрах, теж визріють нові об'єктивні критики, як от подає надію К.Поліщук (Поль Ішук).

...Колись і ми були молодими. І я чимало писала рецензій та відгуків на книги колег по перу – сучасників. Зараз уклала з них з допомогою колективу ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, а особливо редактора – В.Козлової книгу вибраних статей за 40 років творчості (1976 – 2015). Назвала афоризмом В.Близнеця, на чіх книгах і вчилась бути «критиком-партизаном», «Слово – не сорочка, а душу гріє».

«Напартизанила» переважно на ниві поезії Кіровоградщини (частково України й Болгарії) понад 500 сторінок. Але де взяти кошти на книгу, яка б допомогла учням і студентам вивчати літературу рідного краю? Швидше, це буде моя перша електронна книга.

...А вперше в ролі «критика» я спробувала себе ще десятикласницею, надрукувавши відгук у районці на книгу О.Гончара «Людина і зброя». Вдруге – вже в Харкові, студенткою-другокурсницею, підпрацьовуючи (до стипендії в 28 крб.) на півставки в бібліотеці на Салтівці. Повезло! Моїм читачем був Роберт Третьяков, згодом відомий шістдесятник. На його книгу, «Портрети» 1967, я й написала як першу наукову роботу свою рецензію, не побоявшись, що скаже живий автор. Обійшлося, дякував навіть за критику. Так що звертаюсь до молоді: не бійтесь, читайте, аналізуйте, пробуйте, - і у вас вийде. «Щоб прийти, треба йти», - казали мудреці. Переконайтесь на власному досвіді. І хай він буде не дуже гіркий і на користь літераторам.

Так що – Бог вам у поміч!

11.12.2015

А ХТО ТАМ – ПІД «ПАРУСОМ»?

Третього грудня на малій сцені театру корифеїв відзначає своє 15-річчя творче об'єднання «Парус». Кількісно – чоловік з півсотні. І кого тут тільки нема! Від тих, кому під 30 і до тих, кому за 80. Різна кров тече в літературних жилах, впливаючи на мову і стиль авторів: українська, російська, єврейська, ромська, німецька. Є тут репресовані, діти репресованих, реабілітовані, безпартійні і політично-стурбовані: учасники АТО, пацифісти й волонтери, педагоги, інженери, лікарі; закохані й розчаровані; «дорослі» й «дитячі» автори, серйозні й гумористи...

У передмові до другого альманаху «10 лет под «Парусом» його ветеран, покійна поетеса й журналістка Леніна Колесник згадує, що «народили» «Парус» три жінки – журналістка Валентина Бажан і дві поетеси: Галина Вовченко-Керуцкене та Олена Надутенко. Завдяки їх спільним зусиллям при міському Будинку вчителя восени 2000 року з'явилося творче об'єднання «ПАРУС». Аббревіатура розшифровується як «Поетична Асоціація Російсько-Українських Співвітчизників. Правда, спочатку в «Парусі» переважали російськомовні автори, які потім поступово ставали двомовними та доповнювались українськими авторами. Сприяла зростанню «Паруса» діяльність двомовної газети «Молодіжне перехрестя», яку очолювала В. Бажан. Там друкувалися перші твори «парусників», а також огляди їх діяльності, які робила позаштатна кореспондентка Юлія Харченко.

Перші сім років становлення були випробуванням і для керівника (згодом – члена Союзу письменників Росії Г. Вовченко-Керуцкене), і для організації. На щочетвергові зустрічі збиралось від десятка до двох творчих людей, яких об'єднувало спілкування: поети читали вірші, композитори – пісні, барди співали створені пісні, художниця Світлана Малишева фотографувала і, захопившись окремими індивідуумами, створила низку живописних портретів поетів і меценатів, які демонструвались не раз на виставках та двічі увічнила, видавши альбоми – каталоги. З'явилися перші книжки у керівника та ветеранів «Паруса»: Г. Вовченко-Керуцкене, О. Надутенко, О. Бамбуркіна, О. Спінцова, Л. Колесник, М. Ільїна, Л. Кокіної, В. Кабузенка. За меценатського сприяння видавця - директора видавництва «Код» В.Лисенка вийшов перший російськомовний пейзажно-ліричний альманах «Осень» (2002, наклад 1 тис. прим., 21 співавтор).

Свобода слова й друку активізувала літпроцес, залучаючи авторів до презентацій своїх творів у ЗМІ та закладах культури. Зацікавленість і турботливо - материнське ставлення до «Паруса» директора міського Будинку вчителя М.І. Ліпницької народило чимало творчо-святкових ініціатив. Почалися новорічно-різдвяні вечорниці, гумористичні посиденьки, свята Дня Перемоги й Дня Вчителя, в яких діяли всі колективи закладу. Знаходились спонсори й меценати, з'являлись нові люди, до яких творчість пройшла у молодому та зрілому віці.

Два роки (2006-2008) тут же при Будинку вчителя, працював і літературно - мистецький клуб «Євшан», куди я залучала таланти не лише з нашої області, а й з інших областей. Тож почалось «перехресне запилення і перетікання». А коли «Євшан» переїхав у с. Гірниче, в бібліотеку № 15, то частими нашими гостями років зо два були «парусники». Це сприяло обміну досвідом, розширенню кола творчих людей, співпраці під час літвечорів, презентацій книг, публікацій у ЗМІ.

Започаткували «поетичну скриньку» на радіо, активізувалась телепередача Л. Ніколаєвської «Камертон душі», М. Лебідь «Либідея», «Наодинці з усіма» І. Науменко. «Парусники» все частіше і самі, і з «євшанцями» виступали зі своїми творами у закладах освіти й культури міста. А «Євшан» започаткував літгастролі по області й інших областях, до деяких приєднуються й члени «Паруса».

Плідною ставала співпраця з іншими творчими колективами Будинку вчителя: хорами ветеранів та «Діти війни», ансамблями «Любисток» і «Журавушка», дуєтом «Тембр», об'єднанням художників «Єлисаветградський узвіз», який тепер частий гість у бібліотеці селища Гірничого, де, надихнули місцевих жителів на створення вокальних ансамблів «Горицвіт» і «Гірничанка». З нового року і «Євшан», і «Парус» частково представлені в клубі авторської пісні й поезії «Байгород». Ще до цього «Парус» дав творче відгалуження - клуб «Чайка» при міській бібліотеці ім.Ю.Гагаріна, керівником якого був П. Пархоменко, а тепер –Н. Гліжинська.

У 2006 році Головне Управління МНС України нашої області видало невеличкий альманах «Рятівники, вперед!», де були соціально - патріотичні твори «парусників».

В цей час «Парус» творчо зблизився із Союзом письменників Росії, куди був прийнятий, і О.Спіньов, та з письменником – земляком, членом цього Союзу, кіровоградцем М. Бутенком. Він підняв рівень публікацій для російських журналів та кількох альманахів Санкт-Петербурзьких і московських, до яких твори проходили конкурсний відбір. Друкувались члени «Паруса» і в моєму альманасі «Зоря материнства». Це в свою чергу додало багатьом упевненості в своїх силах і призвело до перших книг: Т. Березняк, Т. Барішевої, К. Рибченко, П. Пархоменка, Н. Бідненко, А. Чечеля, Т. Гусинського. Це був період активізації роботи, коли 8 років «Парусом» керувала Євгенія Меньшикова, яка офіційно зареєструвала організацію. Дякуючи зусиллям її та помічників К. Рибченко, Л. Кокіної, та Н. Бідненко, «Парус» було найповніше представлено в двох альманахах: «Десять лет под «Парусом» (Кіровоград, «Поліграф послуги, 2000, 272с., наклад 250), де було 24 поети з фотопортретами та бібліографічними довідками, з передмовою і післямовою. (Спонсор - благодійний фонд «Розвиток Кіровоградщини»). Четвертий альманах «По волнам лирики», виданий у тому ж видавництві у 2012 році, був меншим за обсягом – 232с. та мав 21 співавтора. (Обидва вже були двомовні). Видання побачило світ, дякуючи фінансовій допомозі меценатів В. Ярошенка та Л. Шмаєвича. Останній альманах композицією й змістом цікавіший за попередній. В часи Майдану і АТО «Парус» взяв участь у випуску ще двох альманахів: «І плаче росами земля» (упорядник Н. Бідненко) і «До барикад»(упорядник О. Горобець).

Проблема «Паруса», як і інших творчих об'єднань, - зрілий і «перезрілий вік». Молоді, на жаль, мало. Але й зрілим є куди рости: чимало стали членами НСПУ, «Степу», Конгресу літераторів. На жаль, за 15 років у лавах тих, хто відвідує «Парус», з'явилися лише два лауреати обласної літературної премії ім. Є. Маланюка, а троє були номінантами.

Тож, треба більше працювати над змістом і формою книг, навіть розмаїттям формату, вибираючи якісний поліграфічний сервіс. На жаль, поки що вибирається те, що дешевше. Тому дизайн книг переважає інтернетний, безіменний. Тож вигідно відрізняються книги, оформлені художниками; Ю. Гуміровою, А. Плітіною, П. Колодєєвим, С. Ігнатєвою, Г. Топніковим, І.Гончаренко, Л. Давиденком, Н. Яцків, Г. Малюгою - Муравчик. Дехто з поетів суміщає й дар художника. Свої книги проілюстрували А. Царук, А. Чечель, О. Надутенко. Видано за півтора десятиліття десятків три книг – накладом від 20 до 500 примірників. Але скільки з них витримає випробування часом?

Радіємо плідній співпраці з композиторами: П. Гарбарем, В. Могильним, А. Шульгою, М. Радкевичем, А. Чечелем, В. Холявко, які видали кілька пісенників і дисків, створили сотні пісень, які звучать на малих і великих сценах не лише в Кіровограді, а й в інтернеті, а також на багатьох конкурсах і фестивалях, де часто одержують відзнаки, як і поетичні твори.

До того, щоб літературні твори користувались запитом та чи татським інтересом, доклали чимало зусиль як упорядники, редактори й автори передмов; А Царук, Л. Кокіна, Є. Меньшикова, О. Надутенко та відомі меценати: Л. Шмаєвич, С. Березкін, фонд «Розвиток Кіровоградщини». Але більшість книг видаються коштами самих авторів книг.

В ювілей згадують тих, кого вже нема: О. Сімака, О. Полтавця, О. Давиденка, П. Пархоменка, Т. Гусинського, Л. Колесник. 2015 рік додав у літературний процес нові імена: М. Теніченко, В. Володіна, В. Михайлов, М. Кашпіровський. Ці ветерани і молодші – новий керівник Н. Шмітке, В. Негретов, Є. Іванченко, А. Шульга, Н. Гліжинська, В. Саєнко, Н. Ситник і наймолодша – прес-секретар «Парусу» - С. Ніколаєвська – це завтрашня надія літератури рідного краю, яка плекається й відточує свій дар і в «Парусі», і в інших творчих об'єднаннях. Найталановитішими цікавляться члени Національної спілки письменників України, які дбають про нове поповнення – це Віктор Погрібний, Василь Бондар, Антоніна Царук, Сергій Колесніков.

«Парус» сьогодні - здружена команда, де прислухаються до критики, звучать пародії, епіграми, дружні шаржі А. Курганського, Є. Меньшикової та ін., народжуються нові задуми, в тому числі й новий альманах. Тож, всі розуміють: невеличкий ювілей, то не зупинка, а лише черговий перевал на шляху до вершин.

Народне слово, 2015, 17 грудня

ОЦЕ ТАК ПОДАРУНОК!

Я аж розквітла, побачивши на виставці у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.Чижевського томище (!) „**Кіровоградська область: поступ розвитку**», бібліографічний покажчик до 75-річчя утворення Кіровоградської області (Кіровоград, 2014. - 300с.), виданий у Центрально-Українському видавництві. Розквітла, бо люблю найцікавішу в культурології науку - бібліографію - ще з харківських студентських літ. Тоді ж, у 70-ті роки ХХ ст.. бібліографічні покажчики, які густо й рясно готувались і видавались, були дійсно „компасом у морі книг», бо ера комп'ютеризації ще була за горами. Тепер головним „бібліографом» намагається бути Інтернет. Але проєкспериментуйте: скільки часу й сміття ви в ньому переверієте, поки знайдете три довідки. Тож переваги - за цією монографією, вона виграє: зекономить час, силу, електроенергію, збереже очі.

Славно потрудились мої колеги-краєзнавці: Тетяна Макарова (завідуюча краєзнавчим відділом), Оксана Маламен і Наталя Андрійченко. Редактор видання Т.Федорова, відповідальна за випуск О.Гарашенко - це вже дирекція бібліотеки.

Цей науковий том у інших галузях науки міг би стати чиєюсь дисертацією, але бібліографи - скромні й роботящі літописці - їх не мають, на жаль.

Зібрані ними 3222 описи книг і статей з періодики - ґрунтовне підтвердження того, як народ творить свою історію в окремому регіоні. Універсально й ретроспективно краєзнавці узагальнили основні аспекти історії й розвитку Кіровоградщини, особливості економічного, соціально-політичного та культурного життя краю. Оpubліковані двома мовами джерела хронологічно представляють період незалежності України.

Я впевнена, що цей том, виданий тиражем у 100 примірників, стане у пригоді науковцям, молоді, педагогам, бібліотекарям, краєзнавцям. Труди останніх (В.Боська, Ю.Матівоса, О.Бабенка, Л.Гайди, О.Рябошапки, В.Білошапки та ін.) особливо вагомі.

Завдяки покажчику школярі й студенти, може, вперше дізнаються, як у 1939 році з 31-го району чотирьох областей (Миколаївської, Одеської, Київської та Полтавської) утворилась аграрно-індустріальна Кіровоградська область.

Передмова краєзнавця К.Шляхового, документи з Державного архіву області, герби всіх регіонів, зміст сорока розділів, часткове анутовання, іменний алфавітний покажчик - все це допоможе користувачам у роботі. І я вже відчула це на собі. Спасибі. Це гідний подарунок науковій бібліотеки рідному краю до його ювілею.

Народне слово, 2015, 19 лютого

ЗОЛОТІ ЗЕРНА ПОЕТИЧНОГО КОЛОСА

«Після не надто холодної зими прийшла до нас чудова, довгоочікувана пора року – весна. Приємно спостерігати, як навесні природа пробуджується від зимового сну. Кожного ваблять перші квіти – красиві білі підсніжники та сині проліски», - такими словами почала засідання жіночого клубу «Надія» Світлана Токмовцева, що діє в бібліотеці Помічнрянського міського Палацу культури. Вона звернулася до всіх колежанок, які прийшли на чергове засідання, присвячене Міжнародному дню поезії та Дню гумору, з найкращими побажаннями добра і миру.

Поети завжди були серцем, відлунням епохи, бо можуть якнайкраще передавати людські почуття, вподобання, висловлювати думку минулого та майбутнього, знаходити дорогу до кожної душі в найскладніші часи.

Літературний вечір «Поезією завітчані» почала бібліотекар Валентина Прокопенко, представивши книгу відомого гумориста Кіровоградщини Петра Сиволапа «Дев'ятий вал». Не один поет через дотепний гумор намагався розкрити вади людини та суспільства. А він довів, що «сміховиння» в нього різне. Члени клубу Дмитрієва С, Горелік О., Колеснік Л., Власова Т., Гончаренко Г., Томашевська Т., Козій Л., Гребенюк Н. розповідали блискавично-гостренькі усмішки, веселі оповідки та колючу сатиру.

Естафету підхопила учениця Помічнрянської ЗОШ №3 Даша Грубар. Цього разу вона ознайомила всіх з новою поезією, в якій сплелися воедино біль за долю держави і біль сирітства, любов і ніжність та віра у прекрасне майбутнє.

Гостем вечора був міський голова Микола Антошик, який прочитав свій власний вірш «Хотят ли русские войны?», та у супроводі бандури виконав патріотичну пісню «Чуєш, мій друже».

Також було надано слово поетам Кіровоградщини: членам літературного об'єднання «Степ», клубу «Євшан» – («Байгород») А. Корінь, В. Яремчуку, О. Антоненку, В. Кондратенку-Процун.

На вечорі звучали пісні у виконанні Оксани Капканюк. Отримавши гарний настрій, члени клубу «Надія» виконали пісню «Біля тину калина» всі разом.

Сільське життя, 2015, 4 квітня

«СЛОВО – НА ВОЛЮ ПУЩЕНА СТІЛА»

Влітку 2012 запросив нас, євшанівців, у гості в с. Покровку на Компаніївщині мій приятель Віктор Браїлов, якому ми щойно видали в Кіровограді першу збірку віршів «Цей соняшник». Для нас акція «Вклонімося рідному селу поета» – святе діло. Сама селянка, я в першу чергу люблю виявляти й підтримувати сільські таланти.

Своєрідна презентація книги - первістка відбулась на природі на високому березі ставка, серед членів півстолітньої літстудії «Вершники», яку започаткував І.Т.Прядун, вчитель, що заснував музей В.Близнеця в його рідній Першотравенській школі.

Були тут і працівники культури з апаратурою й піснями, а тамадував нинішній керівник студії, мій земляк з Чернігівщини, журналіст Петро Романенко. «Комерційна таємниця» про те, що свято спонсорував нардеп С.Березкін, спокусила мене на пораду – видати цей альманах з його ж фін допомогою. Вдалось! І ось один зі ста примірників, навіть у твердій обкладинці (краще б за рахунок її тираж збільшили!) в моїх руках і в моїй душі.

Книга «Вільним птахом слово лине» присвячена 240-й річниці Компаніївки та 50-річчю відновлення Компаніївського району й 50-річчю «Вершників». Автор патетичної передмови Петро Романенко відзначив, що вже видано з десяток персональних збірок та десятки літературних

сторінок в районці «Степовий край», де й збирається студія, і нарешті – колективний поетичний урожай!

Як і в кожному районі, компаніївським поетам є чий продовжувати традиції: Ю.Яновського, Д.Бедного, В.Близнеця, В.Лігостова і трьох братів Кононенків – сучасників. Зазирнемо в альманах і познайомимось із двома десятками «вершників», які сьогодні «осідлали» на Компаніївщині літературний процес.

Відкрив збірку Іван Прядун спогадами про студентське життя та Віктора Близнеця. Далі – автори в алфавіті. (На жаль, без фото і хоча б коротких біографічних довідок).

Двомовна добірка Сергія Бобка свідчить, що йому близькі патріотичні теми: любов до України і згадку про Афганістан. Давно відомий мені бард Валерій Босий, з яким колись часто виходили «в народ», який бував і гостем мого «Свшану» порадував романтичною і теж двомовною композицією з пісень і віршів: то ностальгійно - сентиментальних, то політично-іронічних, то філософсько-духовних, то щемно - ліричних. Майже всі вони – пісенні, хоча як бардівські позиціонуються не всі.

Віктор Браїлов повторив кращі вірші з першої своєї книги, в передмові до якої я дала свою читацьку оцінку: він щирий, сповідальний, теплий і щедрий на емоції в кожному віршеві, за яку б не взявся тему, а пише, як і попередні автори, українською та російською мовами, частина текстів теж є пісенними і вже звучать на музику П.Гарбара.

Галина Бублик пише російською. Гранично відверто, публіцистично ставить і намагається вирішувати соціальні й духовні проблеми. Віриш у її одкровення: «Моя душа полна огня».

Вторить їй українською Галина Полтвян: «Мелодія душі моєї, де смуток, і любов, і біль». Її «коник» – природа рідних степів і села Роздолля, народно-пісенні мотиви.

Порадувала своєрідністю мислення й культурою почуттів українська лірика Анни Горбоніс, метафорично-образно бачить вона світ: «Три крапки для кохання децю дивні – недоціловані і недопиті ночі...»

Ще вищий реєстр пристрасних почуттів, висловлених знов двома мовами, у Наталії Дубіної із села Спасівки, чию першу книгу «Ліків від щастя нема!» я люблю й брала участь у її виданні. У поетеси й піснярки - широкий діапазон і тем, і форм: гімн, ода, переклад, пісня; жарт, скепсис, сарказм, сатира, глибокий ліризм, самокритика – все їй доступне; все викликає відгук в душі. Це – справжня поетеса, чиїх книжок ми чекаємо.

Людмила Жовна: знов двомовна лірика, часом побудована на контрастах: зустріч – розлука, любов – зрада.

Анастасія Жунку – теж двомовно висловлює те, що переживає закохана жінка.

Велика добірка Алли Коваленко – то живописне бачення і творення ліричного світу, у якому для неї є вічні цінності: традиції, обряди, мистецтво. Вірші: «А дядько грає», «Слово до сина», «Пісня скрипаля» - та інші багаті художніми знахідками.

Олександр Колтунов – політично заглиблений в історію воєн, майданів, конфліктів – децю песимістично сприймає світ.

Проза Володимира Матвійчука якась несподівана, не завжди пояснима, експериментальна, з претензією на сатиричну оцінку життя.

Давно знаю Григорія Невдаху, пораділа зустрічі з його двомовним відвертим народним баченням сільського життя, в т.ч. і крізь призму дитячого сприйняття та фольклорну традицію.

Анатолій Петров – насмішкувато-самокритичний намагається бути оригіналом, але бар'єром стає недосконале володіння художнім словом.

Володимира Полтавського давно ціную за щирі лірику, патріотичну, пісенну й жартівливу.

Двомовно (от поліглоти ці «вершники») знов же страждає і квилить душа Оксани Розганяєвої, яку терзає парадоксальність реалій.

Каріна Русол і Людмила Солодова намагаються зберегти в слові найдорожче, що не завжди вдається вловити й означити, та й чи треба?

Таїсія Цибульська з перших рядків бере в полон справжньою поезією (теж двомовною): відкриттями, здивуванням. «Кольорово-сонячні пісні» вміє дарувати нам її «Королева печали» і ще багато тайн, мотивів, мелодій, незнайомих нюансів класичних почуттів.

Духовним акордом закінчує збірку Антоніна Фоміченко – піднесено, молитовно.

Вірші кожного поета – то грані його біографії, а разом – одного чи кількох поколінь, згусток нинішнього часу, який колись стане історією.

Чимало гарних віршів, рядків, образів подарував альманах, низку нових цікавих імен. Але працювати над словом, мовою, ритмом, розміром, римами треба ще багатьом поетам, тільки тоді слово полине вільним птахом, або, як пущена на волю стріла – досягне мети.

Книга видана в 2015р. у кіровоградському видавництві «Поліграф-сервіс», (на жаль, у авторській редакції) накладом усього 100 примірників. Її яскраво ілюструють живописні роботи компанієвського художника Віктора Луганщука та кольорові фото – свідки творчих буднів і свят «Вершників» у Компаніївці й селах району, в Кіровограді, Олександрівці. Цей фотолітопис свідчить про активну громадську діяльність. Так тримати, колеги!

Народне слово, 2015, 3 грудня

ІЗ АРХІВІВ П'ЯТНАДЦЯТИ ДУШ...

*Поезія – це діло совісне,
Не грайся нею безпричинно.
Андрій Малишко*

Після цьогорічного (у квітні 2015 року) літературного «десанту» з Кіровограда нас, чотирьох представниць Спілки письменників та творчих об'єднань області: «Степ», «Євшан», «Парус» і «Байгород», хотілось вірити, що такі пробудяться новоукраїнські літературно-потенційні сили. Здається, хвиля хвилю підштовхнула. Новий член літературного об'єднання «Степ» Олександр Антоненко проявив настійливість та організаторський дар і разом з поетом, заслуженим вчителем України, Олександром Каєнком згуртували місцеві літературні сили й відтворили літстудію «Ранок» у краю, який здавна пишається літературними іменами М. Кропивницького, І. Микитенка, В. Юр'єва, П. Страшнової, М. Далекого, Т. Карєва, Т. Масенка, М. Вороного, П. Коган... Вдало «прописалися» у районній бібліотеці, де директорка Тетяна Козловська разом з колегами прийняли їх у творчі обійми.

Почав «Ранок» з місця в кар'єр. У короткий термін (це і добре, і не дуже) побачив світ до 245-річчя міста перший випуск альманаху «Новоукраїнка поетична». Він ненав'язливо (хоч і рекламно) фотоілюстрований краєвидами міста: храм, вокзал, Палац культури «Ювілейний», міськрада, герб міста, де гасло – ще кубратівський (древньоболгарський, VII століття!) заповіт, як ніколи актуальний і зараз для України: «В єднанні – сила». Передмову О. Антоненко назвав «Поетичне слово освітлює душу». Закінчується воно зверненням до читачів-земляків «Читай і суди твори поданих авторів, пам'ятаючи, що найбільшим їхнім бажанням було поділитися з тобою тією краплиною світла, яку вони знайшли у сірому нашому повсякденні».

Але упорядник виявився завбачливо скромним, бо повсякдення наше, судячи з віршів 15-ти співавторів, виявилось досить багатобарвним, що, звісно, радує. А оскільки я була першою читачкою, на ходу, щось підказуючи й коректуючи, то й поділюсь своїм враженням.

Сподобалось, що Олександр Антоненко вибудував збірку не за усталеними традиціями (за алфавітом, чинами, хронологією написання, до речі, було б цікаво знати, коли написані твори), а за віком поетів: від молодих – до ветеранів у житті та в творчості.

І ось – суперечу молодій співавторці альманаху Анастасії Тюртюбек, яка у віршах, повних сум'яття і сумнівів, скаржиться на громаду: *«Ніхто не скаже щиро в очі про те, що душі їх лоскоче»*. Спробую сказати щиро правду, попереджаючи, що часом вона буде несолодкою. Бо згодна з Настею в тому, що *«Ми самі злочинці, самі собі свідки»* і що *«душа просить щастя... кохання неволі»*. О, загадкова молодість і рід людський! Бо всі ми, навіть знаючи, що кохання і свобода не дуже великі родичі, все ж прагнемо *«кохання неволі»*, тобто ми готові на самопожертву, бо щастя легкого не буває.

Цей молодий філософський максималізм сподобався і у віршах, ще молодшого за 20-річну студентку, учня Дениса Войченка, фаната, і не аби кого, а Уолта Уїтмена. Я не втямлю, що він пише: рок, верлібр, лагод, але цікаві думки хлопця, які ще не вміють втиснутись в художню форму. У нього є головне – образне мислення: *«Ведь мир наш мал – песчинка на бескрайнем пляжі»*. Хлопець сміливо атакує своїми «крутими» запитаннями великих і мудрих світу цього і розчаровується... Але тут же – починає співати оду життю, в якому головне слово і смисл – ЛЮБИТИ.

Вторять йому емоційно-гарячі рядки Тетяни Рахуби:

«Кохання важка теорема, яку ще ніхто не довів...»

Побільше б їй такої образності, як от рядок: *«Бо у вирій щастя віднесли птахи»*.

Юною примадонною виступає у збірці Катя Нікітченко, молода журналістка (новоукраїнська киянка), яка цієї весни вийшла переможницею в обласному літконкурсі ім. В. Гончаренка (за бюджетні кошти буде видана її друга книга). Тут пробіски художності в кожному вірші: сміливість, неординарність, раптовість відкриттів.

Патріотична лірика Катерини радує метафоричністю, свіжістю художніх засобів, які живописують наш нелегкий трагічний час: *«Із неба йшов сніг ... і кулі»*. Авторка гаряче-дискусійна, публіцистично переповнена болями і тривогами сьогодення. Чи не тому в дискусію з нею і вступив своїм віршем О. Антоненко, пробуючи дати відповідь на її запитання, поставлене ребром: *«Думаєш, Богу легко з нами?»*. Вірю у світле завтра цієї поетеси!

Всього п'ятьох із співавторів збірки я знаю, читала й чула. Серед них – гарний журналіст – Віктор Лева. Пише він пристрасно, рвійно, іноді, правда, зраджуючи ритму й розміру. Його заслуга, як і в Каті – широке розмаїття тем. Тут і війна, і Майдан, і Чорнобиль, і мистецтво (*«Немов гіпноз, зійшло з небес натхнення»*), – цей рядок стосується не лише його героїні, а й самого автора. А як тонко й палко любить він природу! І як свіжо відкриває нові явища – *«інтернет-кохання»*. Приємно, що у поета – широкий діапазон: від патріотики – через медитації та лірику – до побутового гумору.

Ірина Косих радує пісенною музичністю. Пристрасть її не знає меж, але патріотичні теми часом звучать декларативно. Можливо, не варто їй розпорозуватися на двомовність, бо її словник російськомовного вірша значно бідніший.

Наталія Андріяш демонструє не лише гарну авторську поезію, а й україномовний переклад Д. Р. Кіплінга, радує розмаїттям розмірів, інтонацій, іронічністю, широтою тем і жанрів, пісенністю. Але іноді можна би бути лаконічнішою.

Її поезія, як і поезія Олександра Каєнка, вже проситься в окрему книгу, бо їй тісно в рамках альманаху. Його драматично-трагічні вірші, де чимало гарних художніх знахідок, як от: *«Зводить ранок сонце на трон»* (прямо епіграф для студії «Ранок»), *«Піднімає день прапори»*, *«Печаль розораних яруг»*, *«Облетить пересудів іржа»*, – і розмаїта архітектоніка вірша, і самоіронія, і несподівано ніжна еротика, – все цікаве, шире, справжнє. Втім, зупинюсь, дійшовши до вірша «Критику»... Бо справді, коли поезія народжена болем, не варто копірситись у душевних ранах...

Зацікавлює композиційною архітектурою, побудовою циклів і філософічністю, що поєднує минуле і майбутнє, поезія О. Антоненка, який уже «поставив її на крило» у кількох авторських збірках та публікаціях в альманахах, газетах, літературних журналах. Йому вдається і стилізація «під Шевченка», і вмонтовані в авторський текст цитати з нього, і поєднання пісні, поезії та ліричної прози, афористичність, і культура письма. А ще він, як і В. Лева, здатний на трагічне й комічне: пише незаяложений гумор, переважно на місцевому матеріалі, називаючи його «Картини з життя сучасної людини».

Давно знаний Станіслав Коляда на цей раз вразив чудовою добіркою віршів для дітей. Легкість його віршів-загадок, рівень спілкування з дітьми захоплює. Менш вдалою вийшла пісня про школу.

На цьому фоні вірші Миколи Зінченка, Віри Логвиненко, Миколи Чернякова та Ніни Резніченко видаються менш вдалимими через банальність тем, відсутність поетичних відкриттів, недосконале володіння мовою і художніми засобами.

Зате справжнім знаком оклику у кінці книги став цикл Альберта Заборцева. Цей автор – цілком зрілий, цікавий, оригінальний поет, чию книгу я теж би хотіла мати. Я не читала нічого сильнішого за впливом, ніж його вірш про війну «За папу!» (є подібні сильні вірші у наших земляків Дмитра Іванова, шевченківського лауреата, Петра Куценка і Віктора Терена). А пісня «Город детства» – це дійсно гарний ліричний «гімн» Новоукраїнці, як і задумано було студійцями «Ранку», – щоб альманах став своєрідною поетичною осанною рідному місту.

Спасибі, що у цьому місті влада і спонсори розуміють і підтримують таланти.

Доброчливо обговорили перший новоукраїнський альманах на літстудії обласного літоб'єднання «Степ», присвятивши їм вірші та подарувавши їм свої книги.

Як побажання на майбутнє дарую новоукраїнським поетам ще один заповіт А. Малишка:

*А ти ж як думає? Лестоці й хвала –
то вся поезія? Усі її висоти?
Лиш трутень звик солодкі жертви соти,
бджола ж для меду й серце віддала.*

Народне слово, 2015, 26 листопада

У літературно-меморіальному музеї Карпенка-Карого: А. Корінь, працівники – наукові співробітники у 2011-2013рр.

А.Корінь з внуком Данилком

*Гості музею Карпенка-Карого – письменники: В.Шурапов, С.Барабаш,
Ю.Обжелян, В.Могилюк, А.Черниш, Т.Журба, А.Корінь*

Поетеси: В.Ульянич, Н.Природна, А.Корінь, О.Шпирко після свята незалежності України «Україну бачу Україною»

Поетеси: А.Царук, Т.Березняк, А.Корінь в Арсенівці

*Творчі зустрічі в музеї Карпенка - Карого, презентації.
I-й фестиваль іронічної поезії - Н.Дубіна*

Гість музею Карпенка - Карого М.Бутенко

Учасники I-го фестивалю іронічної поезії: А.Царук, А.Чечель, О.Надутенко, А.Курганський, М.Гльїн, А.Корінь в музеї Карпенка-Карого

III розділ. ПРО МОЇХ МЕЦЕНАТІВ

СЛОВО, ВАЛЮТА І ЧАС

Директор поліграфічного підприємства «КОД», випускник ХПІ, інженер, нині – книговидавець і поет, колишній президент міжнародного клубу ділових людей «Rotari», кандидат у майстри спорту з шахів, відомий в області і в себе на Харківщині меценат, який сприяє розвитку книгодруку, закладів культури (театру, філармонії, музеїв), батько сина-колеги Сергія, який з перших днів працює пліч-о-пліч, дід двох чарівних онуків, один з яких вчиться за рубежом, а інший – світиться на конкурсах «Міні-містер» із спортивних танців, будучи героєм дідушевої реклами цих заходів. Усе це – про **Віктора Федоровича Лисенка**. А приводом для розмови став день працівників видавництва, поліграфії та книго розповсюдження. Адже розвитку галузі вже двадцять років сприяє герой нашої розповіді.

Зустріч з Віктором Лисенком відбулася у нашому музеї, де гості, а це літератори, музейники, друзі вітали колектив підприємства і директора теплими словами вдячності за шанобливе ставлення до клієнтів, за якісну співпрацю, за особистий інтерес і вклад у розвиток культури і мистецтва.

Все, що створює людство, увічне для нащадків книга, яку змалку при каганці запоем читав майбутній книговидавець, беручи від батьків та з книг приклади, які сформували головні риси характеру: цілеспрямованість, лідерство, працелюбність, доброту, щедрість, людяність.

Колись діяв стереотип: якщо ти років «надцять» працюєш на одній роботі, час від часу просуваєшся по щаблях кар'єрної драбини, - честь тобі і слава, грамоти (Гімалаї) і премії (зрідка). А от зазирнувши в трудову книжку Віктора Лисенка, подивувалась: записи там свідчать про бурхливий пошук себе і свого місця в науці та виробництві. До першої його тягло все життя, тож досі трохи жалкує, що виробництво переважило.

...Ми знайомі майже десяток літ, відколи видавала у «КОДі» свою книжку «Грай, калинова сопілко!», присвячену десятому фестивалю «Калиновий спів». І ось трапилось несподіване. Ті, хто пообіцяв виділити кошти на те, щоб книжку подарувати учасникам і переможцям фестивалю, зрадили своєму слову. За день до свята книжка вийшла, а платити було нічим. Відчай звалив мене в ліжко, однак після роз'яснення ситуації почула від директора підприємства:

- Не турбуйтеся, видужуйте, книжки я привезу до філармонії, все буде так, як ви хотіли...

Так він став моїм меценатом. Та хіба тільки моїм?! Згодом ми заприятелювали, роблячи чимало добрих творчих справ. Віктор Федорович став активним членом нашого творчого клубу «Євшан». Від його виробничих клопотів це – творча віддушину. Бо ж він – єдиний із багатьох підприємців-видавців і сам пише вірші. Здавалось би, коли ти і поет, і видавець, то в першу чергу – пиши і друкуй себе. Ні, він уміє критично ставитися не лише до наших рукописів, а й до власних. Лише через кілька років після виданої єдиної своєї збірки поезії «Судьба» здійснив її перевидання у перекладі українською Анатолія Кримського.

Творчість, її реалізація з допомогою «КОДУ» (а часто й коштів фірми), популяризація сучасної літератури і зокрема книг, які тут видають (а віднедавна і приватний підприємець Віктор Лисенко), читання – це те, що нас найбільше єднає, культивує спільний інтерес, здружує, хоча часом і народжує гарячі суперечки. Втім, спільний знаменник ми завжди знаходимо. Далеко не кожен книговидавець цікавиться, окрім фінансового успіху, ще й змістом майбутніх книг, особистістю і навіть долею (особливо не дуже щасливою) – та ще й презентує видані книги. Дружимо на «гастролях», які «Євшан» здійснює, завдячуючи незмінному водію, звісно, Лисенку. Є в нас традиція: періодично проводити акцію «Вклонімося рідному селу (місту)». Нашим творчим гуртом відвідуємо малу батьківщину котрогось із поетів. Ми побували в гостях у Леоніда Безпалого (чия книжка поезії «Іти й не падать», видана в «КОДі», стала лауреатом премії Є.Маланюка). У селі Ганненське двічі приїздили до «маєтку» вже покійного Віктора Ганоцького, де презентували його і свої книжки, коли в нього вже бракувало здоров'я на «світське» життя в Кіровограді.

Не раз ми були членами журі в Долинській та парку «Веселі Бо-ковеньках» на фестивалях бардівської пісні та поезії «Пісні з КГОКОРУ» та «Долинський листопад», ідеї виникнення яких народжувались в ході спільних творчих заходів.

Після цього зростала географія творчих замовників у підприємства, бо Віктор Федорович – людина мудра, компанійська, з гумором, вмів тамадувати і викликати приязнь, симпатію і довіру.

А якось запросив нас із поетесою В. Кондратенко на Слобожанщину, звідки родом. Після Харкова побували в його рідному райцентрі Краснограді – старовинному місті, де є чудова картинна галерея, і друзі дитинства. Серед них найдорожчий – Володимир Волощук, композитор-пісняр, хормейстер, керівник народного ансамблю бандуристів, якому виповнилося 55. Про те, як Лисенко доводив міністру культури, що друг гідний звання заслуженого працівника культури України – можна повість писати. Недарма кажуть: скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти. У Краснограді до друзів Віктора належать і сім'я художників Скринників (усі четверо – члени НСХУ), і колишній голова райдержадміністрації (поет і художник), і російський поет Юрій Касілов, і створена з допомогою Лисенка жіноча громадська організація «Традиція». І всі його не просто шанують – люблять як успішного, талановитого земляка, щедрого мецената і добру, порядну людину.

Зрідка чуючи його спогади про батьків-селян, дитинство, юність, подолані негаразди, розумію джерела витоків сформованої особистості. Від мами, дитбудинківської сироти з Орловської губернії, перукарки – поміркованість, доброта й чуйність. Від батька – фронтовика, викладача автосправи, - любов до праці, до техніки (з восьми років навчив сина водити машину) і любов до віршів, які батько писав і декламував. Від спорту – витримка і воля до перемог.

...Після красноградського технікуму працював у Харкові на заводі і вчився на вечірньому відділенні ХПІ. Закінчив і став інженером широкого профілю. З 1971 – у Кіровограді, де прагнув до науки, бо ще в Харкові підготував кандидатську дисертацію. На жаль, не склалося.

Він – приклад здорового способу життя. Спортсмен, досі бігає, все життя робить зарядку; танцюрист – і в 70 стає на шпагат у циганському танці.

Звикнувши до громадської діяльності в комсомолі та в партії, до змагань, він продовжує це на іншому рівні – у клубі «Rotari».

«Слово – це валюта, а час – дорожчий за неї» - його кредо. Цінує людей активних, упевнених в собі та успіху, талановитих. Формує все це в дітях – онуках. Не терпить зради, підступності, нещирості. Але великодушно допомагає і песимістам.

Його гарячий погляд (у вузі звали «Вогником») зустрічаю не лише на роботі – в мандрах, на природі, в театрі, на виставках у музеях, на концертах. І сам заспіває та продекламує, і театральню спародіює друзів, та дружбу зберігає все життя. Його кабінет – свідок здорової конкуренції на ринку праці: грамоти, подяки від тих, кому допоміг як меценат. А це і Рада організації ветеранів спорту і війни, асоціація спортивного танцю, дитячі творчі колективи, організатори фестивалю «Золотий Орфей», ділові партнери та клієнти, органи влади. Має звання «Кращий роботодавець», дипломи з міжнародних книжкових фестивалів.

А ще книговидавець і поліграфіст Віктор Лисенко, який несе трудову вахту вже 50 років, просто щаслива і успішна людина, патріот України, який щедро обдаровуючи інших, робить потрібну суспільству справу. Її і передасть у спадок синові.

З книги А. і Т.Корінь «Долинська галактика». Кіровоград, видавець Лисенко В.Ф., 2012

ЖИВІТЬ ЗА ФОРМУЛОЮ ДОБРОТВОРЕННЯ

Ви помітили? - її підпис нагадує емблему МААК "УРГА" - літак, що лине ввись? Ну, може, не скрізь, документів же я не бачила. Я підпис **Галини Іванівни Кузьменко** побачила лиш на обкладинці диску «МААК «УРГА» - 14 лет». Де записано саме 14 пісень, створених Кіровоградськими поетами Д.Бамбуркіним, Т.Баришевою, Л.Кокіною, Л.Колесник, О.Соколовим, Г. і Л. Ципарськими, В.Шураповим і композиторами та оранжувальниками: В.Делестьяновим, С.Дьоміним, Д.Єрьоміним, Л.Гайдай, С.Тарадаєнко; виконують Д.Єрьомін, лауреатка Всеукраїнських конкурсів І.Кузьменко та заслужений артист С.Дьомін. На жаль, я чула лише одну пісню «Родной причал», яку співала під гітару Л.Кокіна, а льотчики - підспівували. Це було в офісі авіакомпанії "УРГА" - під час її 10-річчя, тоді і я разом з іншими поетами читала вірші про небо і крила, дивувалась затишку й простоті ювілею, влаштованому тепло й по-домашньому. Його невимушено (в новій для мене ролі) вела Галина Іванівна - розкішна степова красуня, що пашіла життєрадісністю. Незадовго до того свята ми познайомились на якомусь поетичному вечорі в Будинку вчителя. Відтоді й досі мене дивує в ній це парадоксально- чудове поєднання і високого, відповідального посадовця з привітною, доступною простим смертним, енергійною і життєрадісною особою. Може, тут і нема секрету, адже я читала, що й Ісус Христос за типом психологічної класифікації особистостей був життєрадісним сангвініком.

Тому, мабуть, той хто повторює цю рису характеру Творця, неодмінно приходиться до творчості, даром же про таких і кажуть: «З Божою іскрою». Під словом «творчість» я розумію не лише конкретну, переважно культурно-мистецьку діяльність. Поняття це значно ширше. Щодо Галини Іванівни - то я не спеціаліст в її справі, але бачачи сонмище папок з усякими дрімучо-науково-технічними назвами, виставку грамот, призів, нагород, відзнак (до півсотні!), думаю, що вона як економіст за фахом, перший заступник генерального директора МААК "УРГА" - за посадою займається, перш за все, технічною творчістю. Але - серед тих товстезних папок мене як

культпрацівника привабили дві папки з назвою «Культура» та «Сценарії». Виявилось, що організація свят, ювілеїв, добродійних акцій, поїздок, культпоходів і т.д. і т.п. - то теж галузь її творчості. Та це видно із прислів'я: «Скажи, хто твій товариш, і я скажу, хто ти». Кожен, хто перегляне сторінки цієї книги, зрозуміє, хто є хто, і хто з ким дружить, і хто від кого що черпає і чого набирається. Духовність, творчість, патріотизм - такою «трикрилою» музою видається мені той ангел, який сприяє добродійним і благодійним справам авіакомпанії "УРГА" на чолі з Л.Шмаєвичем та Г.Кузьменко. Чудовий дизайн інтер'єру, європейський вишкіл колективу, море квітів на подвір'ї. В Кіровограді, на жаль, не біля кожного офісу є квіти. Благотворний промінець Г.Кузьменко і Л.Шмаєвича, їх щедрих меценатських душ після того, як ошчасливив моїх старших приятельок - російських поетес Леніну Колесник і Тетяну Березняк, зіграв і мене - і став «хрещеним» батьком моєї дев'ятої вже, ювілейної книги - збірки вибраної (з чотирьох попередніх книг) інтимної лірики «За руки - по райдузі». Вона вийшла цього року до наших спільних дат (МАОК"УРГА" -15 років, у серпні 1993 році разом з народженням авіакомпанії «УРГА» народилась і моя перша книга віршів «Заворожи мене». А ще мені у цьому році 60 - 6 серпня). Тож Доля у вигляді Галини Іванівни Кузьменко почала усміхатись мені в цей ювілейний рік зарані, слава Богу. Ще 23 березня цього року у філармонії (де УРГА теж — меценат) на святковому концерті в честь Дня працівників культури Галина Іванівна підійшла сама до мене і запропонувала руку дружби й допомоги, бо любить, каже, поезію, зокрема і мою. І от через чотири місяці видавнича фірма «КОД» втілила наші мрії й плани: є книга, де чимало віршів - про небо, висоту, польоти, земне тяжіння, аеропорти, чекання, райдуги і, звичайно, про любов (як неодмінну складову успіху й перемог) стосується й небожителів з авіакомпанії "УРГА". З її дирекцією доля подарувала мені кілька щасливих зустрічей: на ювілеї С.Барабаш, і на хуторі «Надія» в час «Вересневих самоцвітів», на 10-річчя МАОК "УРГА" і в час ділових зустрічей. А ще я слідкую за пресою та колекціоную статті про авіакомпанію "УРГА" (писала й донька - нині заступник редактора «Кіровоградської правди» Т.Корінь), із задоволенням слухаю їх радіовиступи - про справи і досягнення колективу авіаторів, про депутатство Г.Кузьменко у міськраді. (Жаль, вони зі своєї висоти не опускаються до низин земної влади: з таких людей були б, по-моєму, справжні - верховні депутати). Але вони й так - по-справжньому, повсякчас служать не лише своїй кишені, а й народу України. З такими захотілось провести мій творчий ритуал розламування хліба, щоб був і хліб, і до хліба, і щоб не хлібом єдиним, і щоб там, де хліб, була і пісня... Коло них і їх співробітників затишно й тепло, аж дивно. На вулицях - агресивність, недоброзичливість, похмурість, а в авіакомпанії - сонячно, «льотна» погода. Кожен рядовий (як у рідному селі!) з тобою привітно поздоровується, поцікавиться чи не потрібна допомога, при зустрічі й при прощанні щиро (краще ніж просто за етикетом) посміхнеться... і в кав'ярні гостя нагодують, і «єрмітаж» - з надарованих картин покажуть, і музей, і сувенір вручать (досі 7-річний внук викликає подив ровесників кепочкою з емблемою авіакомпанії "УРГА"),... і машиною підвезуть, якщо поспішаєш у справах.

Ці двоє - вище керівництво - багатогранні і багатоликі. У строгій і елегантній льотній формі, у вечірніх костюмах і в білій блузі з метеликами (теж в тему моєї ще однієї книги, яку допомогла видати влада). Цікаві й приємні в розмовах про авіацію і політику, історію України й зарубіжні мандрівки, поезію, музику театр і живопис, - і то - в добромум гуморі й іронії.

Я, як «романтичний символіст», дякуючи їм за Добро і Дружбу в ході реалізації себе як творчої особистості, дарую українські символи (живі квіти й трави): любисток - на любов: тисячолісник - на багатогранність і плодovitість; жовті квіти з межиріччя Інгулу й Сугоклеї, де я живу, щоб не допускали в життя небажаних розлук... і жартівливий віршик про обід від авіакомпанії «УРГА», і ліричний вірш «Любов – обєріг».

А для думок - нема нельотної погоди, -

летять у твоїй - такий захмарний світ.
І багато зверху і чуюсь погорду,
і рук тепло, і серця щедрий цвіт.
...Он - твоїй літак - біляву стежку креше,
Ти знай секрет: навек я - твоїй диспетчер
небесних злетів і земних тяжінь!
Хай надихають нас і серпень наш, і май.
... Як просигналю ж я тобі приземлення,
будь обережним - крила не зламай!
На гілочці моїх символів попався равлик.

- О, - скрикую, а цей символ довголіття - теж Вам!

- Ні, - великодушно усміхається Галина Іванівна, - випустимо, хай і він довго живе...

(Така вона - головний земний диспетчер МААК "УРГА" - території любові, як сказав М. Михалков у кіно). Недарма кажуть: велич людини, помітна і в дрібниці. А ще, мабуть, оця інтелігентна імпазантність, простота й шляхетність - генетична. Бо до книги «За руки - по райдузі», яку «УРГА» мені допомогла видати, я додала передмову й післямову двох гарних літераторів-земляків Галини Кузьменко - з с.Вільхового Ульянівського району: В.Яремчука і Л.Куценка. Останній відзначив у передмові, що я живу за «формулою добротворення». Л. Куценка, професор, педагог з родини педагогів пише: «Давно і не раз спадало мені на думку, що варто було б дослідити суспільний феномен - вчительські діти...» Стоп! Вчора я почула, що ми з Галиною Іванівною вчительські діти (аж потепліло в душі від такої спорідненості). Отож, іще в дитинстві в нас батьками закладалась особлива програма: відбутись людиною, особистістю, бажано й творчою, бо й Учитель - творець людських душ, перш за все.

- ... Мені, як мало кому, мабуть, пощастило на довір'я. Галина Іванівна колись натякнула (а ми, виявилось, ще в студії В.Гончаренка «Сівач» у моїй молодості бачились!), що досі пише вірші. Три роки тому, я, видаючи велику збірку «Зоря материнства» (з віршів 80-х поетес області та пісень 20-ти композиторів - про материнство), так прагнула залучити туди і її вірші - жаль не вдалось за справами, яких в неї завжди - по горло. І от вперше, перед нашими ювілеями вдалось прочинити дверцята і в її душу. Почула три її твори. Сказала чесно: один - вірш, а два інших — поезія, тож вона таки творець. І я так хочу встигти її допомогти відкрити свою ще й поетичну зірку (хоча вже так багато і вона в собі, і люди в ній відкрили). Хай би світила людям її поезія, як і її щасливо-радісна усмішка. Мрію про це. Ще про рейси «Бобринець - Стамбул» (після подорожі Л.Шмаєвича і В.М'ятовича туди - до слідів Л.Троцького, описаної в «Народному слові»). Вірю в обіцянку Л.Шмаєвича - показати й мені колись Африку...

Післямова до книги «Благодатна енергія», Кіровоград, 2008

ДОБРА СПРАВА – СТЕЖКА В ІСТОРІЮ

Шмаєвич Леонід Ізраїлович

(10.12.1946, смт Голованівськ)

Академік Міжнародної академії проблем людини в авіації і космонавтиці (1996). У 1972р. закінчив Кіровоградське льотно-штурманське училище цивільної авіації (диплом з відзнакою), у 1980р. - Кіровоградський інститут сільськогосподарського машинобудування. З 1972р. до 1991 р. працював на посаді штурмана-інструктора Кіровоградського льотно-штурманського училища цивільної авіації. З 1991 р. - заступник начальника Кіровоградського вищого льотного училища цивільної авіації. З 1993 р. - генеральний директор міжнародної акціонерної авіаційної компанії

«УРГА». Займається благодійництвом. Нагороджений орденом «За трудові досягнення» IV ступеня (2000р.).

Моя розповідь - про чергову славу справу чоловіка, за яким упродовж життя тягнеться їх вервечка.

Не в одній газеті чи книзі можна прочитати добре слово про нього, а в кількох довідкових виданнях можна знайти довідку. Прочитую одну - із першого тому двотомника Б.Кузика та В.Білошапки «Кіровоградщина: історія та сучасність центру України» (Дніпропетровськ, АРТ-ПРЕС, 2005, с. 218).

Але ж з часу друку довідки пройшло 9 років. Тепер до неї слід додати ще чимало свідчень про добрі справи цієї людини. Чого варта лише книга «Благодатна енергія», де сотні людей дякують йому за доброту...

Востаннє років два тому бачились ми на презентаціях книг Г.Кузьменко, його дружини. Перед тим на кількох корпоративах у їхніх офісах - в авіакомпанії «УРГА» та «Леді», в театрі, на хуторі Надія.

Пам'ятаю ці своєрідні зустрічі, концерти, екскурсії, конкурси на кращий написаний чи прочитаний вірш. І сценарії, й режисура, і кон-феранс, і відзнаки та нагороди - все робить Галина Іванівна сама, і все в неї виходить - з роси й води.

За що б не взялась, все буде щиро й красиво, людяно. Відома в Україні меценатка, яка мені й моїм друзям видає книги, заслужений економіст України, викладач вузу, - вона не просто влаштовує свята знічев'я. Ні, кожне увічне чергову добру справу. Є в нас і два спільних хобі: поезія і Трускавець.

Давненько не чула, не бачила. Тож зраділа її дзвінку, бо від неї лише позитив йде в світ.

- Запрошую на мінорне свято в Голованівськ - 19 жовтня. У коло давніх і нових друзів, якими ми зі Шмаєвичем продовжуємо обзаводитись і обростати.

Коротко й енергійно, адже обдзвонити треба багатьох, як виявилось.

Недільним ранком ми їхали з Кіровограда замовленою маршрутною з молодою та зрілою їхньою ріднею (шана родоводу - то яскрава традиція!) на Голованівщину. Ми - це творча трійця: редактор газети «З перших вуст» Валерій М'ятович, скульптор Григорій Савченко і я - в ролі літописця подібних свят. Від них дорогою детальніше дізналась, чим причастить нас на цей раз щедра доля, бо ж як її ще назвеш, коли числишся в друзях у таких людей?

І ось через три години - ми на межі лісостепу і степу, майже впритул до Поділля, - «там, де Ятрань круто в'ється». Тут, на берегах ще однієї званої в районі річки - Кайнари - пройшло дитинство і Леоніда Шмаєвича, і братів-письменників Сергія та Всеволода Ткаченків, з якими мій колега по Спілці письменників України Сергій Піддубний заснував тут журнал «Ятрань». Який тісний світ! З творчістю всіх знайома, а з киянином В.Ткаченком познайомилась перед цією поїздкою на ювілей літоб'єднання «Степ» у Кіровограді...

З думками про названих письменників-земляків і неназваних, бо Голованівщина - край поетичний, ми опинились приблизно за кілометр від райцентру і зупинились на дубовому узліссі - між селами Грузьке та Вербове. Зустрів нас, як господар цих місць, дуб-велетень, дуб-красень. Обнесений зеленим парканчиком, жаль, поки що без «біографічної» довідки. Згадуючи дуби Шевченка та Залізняка, люди гуртом гадали: підліток він, дорослий чи вже й ветеран? Зупинялись між п'ятьма-сімома століттями. Скількох людських трагедій він був свідком? А тепер завжди охоронятиме спокій і пам'ять тих, чиє життя обірвала тут рука нелюдів-фашистів...

У той день простір тепло дихав сонячно насиченим державним двоколом. Опале золото здіймалося від підніжжя дубів по кронах і на їхніх вершинах з'єднувалося із синющим, як осіння ставкова вода, небом. Здалось, ніби велетенський левітанівський пензель з'єднав землю і небо в

урочисту картину і утворив живий фон із цього дуже доречного прапора - над меморіалом, на відкриття якого прийшли і ми, і сотні гостей. Представники влади вишикувались в одну лінію зі стіною пам'яті. А між ними й громадою весь час жваво верховодила - теж як живий прапорець - Галина Іванівна - у жовтих туфлях та синій куртці, узгоджуючи свій девіз «сам собі режисер» із героями її ж сценарію урочистого мітингу.

А поки ми роззирались, натовп людей і скупчення авто все ряснішали: може, й кілька сотень нас зібралось.

Зазвучав реквієм. І машина часу ніби перенесла нас років на сімдесят у минуле, у вересень 1941-го і лютий 1942-го.

...Поруч зі мною мініатюрна бабуся, спираючись на костур, крізь сльози підспівувала українській патріотичній пісні, яка звучала з динаміка. Може, згадувала когось зі своїх земляків, чиїх імен майже тисяча закарбовані на меморіалі.

Нарешті пора розкрити інтригу, заради якої ми тут. Уявіть, що й ви разом з нами поринаєте в умовні сторінки гранітної розкритої книги пам'яті. А текст її - безкінечні списки прізвищ, причому, часто повторюваних: тут безвинно убієнними загинули єврейські, російські, українські сім'ї, переважно жінки, діти - від двох до вісімнадцяти, старики. Бувало, що й напівживими їх закопували в землю. Тому й виліпив скульптор Г.Савченко дві людські руки, що рвуться до життя з горбика землі. Це вже дізнаємося із вуст ведучої та виступаючих.

Схвильований Леонід Шмаєвич скромно розповідає про замисел цього проекту, де він - автор, виконавець, інвестор. Добрим поглядом опромінює він гостей і земляків, якими пишається і яким є гідним нащадком. Чотирьох Героїв Радянського Союзу народила Голованівщина. Наймолодший з них був однокласником матері Л.Шмаєвича. Ось де коріння патріотизму - у спадкоємності. З Голованівщини пішли на фронт Другої світової війни 9719 синів, 4970 - загинули, захищаючи рідну землю. На жаль, історія повторюється. Наша земля знову посилає на війну дітей своїх. І знов сотні синів України боронять її і гинуть за неї. Ще в дорозі дізналась, що в АТО вже сім місяців воює і син скульптора Г.Савченка.

Л.Шмаєвич з гумором розповідає про те, як прожили з дружиною в Голованівську п'ять місяців, невтомно працюючи в лісі. Як виникла ідея?

Знав про цю трагедію з публікацій краєзнавців, особливо письменника С.Піддубного, чув перекази від живих. Буваючи на цьому місці, де загинули дідусь та бабуся і маленькі дві його тітоньки, бачив давню скромну могилу. З бетонної плити до перехожих озивались слова «Зупинись, перехожий...». Текст цей перенесений на новий меморіал.

Весь час мучила Леоніда Ізраїловича совість, що імена цієї загиблої тисячі ніхто не знає. І ось розпочались багаторічні пошуки відомостей про неї: писав листи і звернення у відповідні державні установи та громадські організації, але нізвідки не було втішних вістей. Нарешті цього року одержав підказку від співробітниці Одеського держархіву. Вона порадила звернутися у Москву, назвавши архівний номер документів, в яких йдеться про цю трагедію в Голованівську. Ці документи далі були викуплені та передані в районний музей Голованівська. Завдяки знайденим прізвищам і виник замисел проекту меморіалу для увічнення пам'яті земляків.

Л.Шмаєвич вручив ціле гроно подяк місцевим помічникам, серед яких і рідня, і друзі: С.Струтинський, С.Олійник, В.Савчук, О.Гончар, В.Настасієнко, В.Коверга, І.Лужанський, О.Яровенко, О.Парахонько, І.Каліновський, А.Тетієвський. Одних звали, просили, а чимало було і добровільних помічників: будівельників, транспортників. Закінчив Л.Шмаєвич виступ, схоже, своїм життєвим кредо: «Будьмо цупкі, як реп'яхи, і міцні, як обценьки!».

На семи плитах стіни пам'яті та стели, яка зображає ніби розкрити книгу пам'яті, викарбувані прізвища та імена загиблих. Над Книгою пам'яті - гранітне півколо, що символізує первісну братську

могилу. Відомий кіровоградський скульптор Г.Савченко назвав меморіал строгим, виразним, лаконічним увічненням пам'яті земляків.

Близько 900 прізвищ (ще не всі знайдені), приблизно по сотні на кожній стелі, волають до нащадків про те, що подібна українське трагедія не повинна повторитися ніде й ніколи в світі. Серед прізвищ - українські, російські, але найбільше єврейських: 13 Клінових, 16 Аптекарів, 11 Рудманів, 10 Вінгуртів...

Хвилина мовчання здалася вічною.

Під час неї навіть не шелестіли гілки дубів, а після вони легенько зашуміли, ніби схвалюючи людські добрі справи. А жовте листя летіло печально, прощально, позолочуючи землю, яка колись червоніла кров'ю, і стаючи золотим порогом у вічність.

Змінювались виступаючі: представники місцевої та обласної ради, від імені яких діти ставили до меморіалу корзини квітів. Мерехтіли в дитячих руках свічки...

З промови прекрасної ораторки Г.Кузьменко-Струтинської запам'ятались афористичні речі: цей комплекс-молитва за загиблими земляками і повага до пам'яті про них (чимало людей на відкритті шепотіли молитви). Бо це і її земляки, адже вона родом з Лозуватої Ульяновського району, а навчалась і тут - у с. Межирічці. Від земляків усе життя вчиться людяності, яку треба вбирати в душу і тут же віддавати. Ось тоді пам'ять про наших земляків дійде на небеса до всіх душ загиблих. Цей меморіал буде сприяти обміну шанобою і пам'яттю між предками та нащадками. Подякувала Галина Іванівна і чоловікові, і владі, яка в усьому сприяла. Часом зупинялись і проїжджі машини з чужими номерами, дізнавшись, що тут роблять, пропонували допомогти.

Із запалом і без офіційних штампів виступила заступник голови Кіровоградської облради В.Атаманчук, сказавши і поетичним рядком, і прозовим, що цей вчинок родини - яскравий приклад патріотизму, який так потрібен нам в усі часи - і в минулій, і в теперішній війні. Людинолюбство і благодійництво - це дві найважливіші місії людства, які несуть по життю Леонід Шмаєвич та Галина Кузьменко, чиї імена залишаться в нашій історії. І закликала: «Уміймо любити один одного і захищати наш край».

Яскраво виступив регіональний директор представництва «НАТІВ» в Україні та Молдові, радник посольства Ізраїлю в Україні Шмуель Поліщук. Вражаючі назвав цифри: шість мільйонів євреїв було знищено фашистами за роки Другої світової війни. В пам'ять про них зараз на території колишнього Радянського Союзу та по всій Європі створюються подібні меморіали. Маленькій, але процвітаючій країні Ізраїль лише 66 років. Створили цей рай 600 тис. громадян, а тепер там живе дев'ять мільйонів. Ізраїль - це запорука того, що подібні катастрофи більше не повторяться. Він наголосив, що велика заслуга в цьому і України, яка є однією з перших країн у світі за кількістю «Праведників Миру».

Місцеве керівництво побажало, щоб стежки, які сюди проклали сьогодні перші відвідувачі, ніколи не заростали.

Гості були з Черкащини, Житомирщини, Києва, Одещини, Миколаївщини. Серед покладених до меморіалу квітів були й букети від чотирьох сімей - нащадків загиблих. З вдячною пам'яттю озиватиметься до нащадків і чорний, і сірий, і червоний граніт з нашої та сусідніх областей Черкащини і Житомирщини. Наприкінці учні голованівської гімназії ім. Шевченка читали вірші, а ми співали хором: «Боже, Україну збережи, Господи, помилуй нас!».

Хтозна, можливо, це урочище згодом стане меккою не лише для євреїв, як Умань, а прибуватимуть сюди паломники зі всього світу, утверджуючи найвищу цінність - життя.

Уже після свята Галина Іванівна розповіла про проникливу «нагороду» за роботу, яку одержала від незнайомої дівчинки. Та вручила їй свою улюблену іграшку-собачку, щоб стерегла новостворений меморіал. Так вони й охороняли об'єкт утрюх: дві прибудні собачки, названі

космічними іменами Білка й Стрілка, та подарована як талісман. З болем згадала Галина Іванівна, як під час робіт на меморіалі озивалась до сучасників війна: викопані гільзи знов повертали землі.

Є кілька дат, до яких можна приурочувати відкриття меморіалу: 250-річчя Голованівська, 70-річчя визволення України, а в наступному році - 70-річчя Перемоги. А є щоденна любов до батьківщини, про яку Леонід Шмаєвич все життя читає трьохтисячну історію України і Голованівщини. Серед того всього вразило оповідання «Голованівське болото» (з якого і він родом), яке давно написане в Парижі кимось із земляків-емігрантів. І ось цей вчинок Л.Шмаєвича та Г.Кузьменко-Струтинської, чиї меценатські імена увічнені на зворотному боці стели, - яскраве свідчення не зневаги чи зверхності до цього «болота», а приклад любові і возвеличення рідного краю і його людей.

За давньою українською традицією, після «толоки» всі зібрались на колективний обід. Головною темою тостів була подяка Л.Шмаєвичу та Г.Кузьменко за їхню місію на землі - благодійництво. Адже вони, як заповідав відомий меценат Є.Чикаленко, люблять Україну, і не лише до глибини душі, а й до глибини своєї кишені. Прощаючись, ми, ніби пароль, казали: до нових справ, до нових свят!

Народне слово, 2014, 23-30 жовтня

ХРЕЩЕНИЙ БАТЬКО ВСІМ НОВОНАРОДЖЕНИМ

Про медиків прийнято писати здебільшого як про професіоналів, за що неодмінно дякувати, адже в їхніх руках найдорожче - наше життя. Ще відповідальніше турбуватися про ненароджених і новонароджених, яким до «спасибі» ще рости і рости.

Микола Татарченко - акушер-гінеколог вищої категорії - тривалий час завідував гінекологічним та пологовим відділенням Центру матері й дитини у м. Долинській. Відділення було одним з кращих в Україні. Бо турбуються там про здоров'я матерів та дітей не лише свого району, а з усіх усюд їдуть туди. Ця турбота про демографію вважається одним із найголовніших завдань влади у світі. Поліпшення демографічної ситуації в Україні є навіть однією з умов її вступу до Євросоюзу. Лікар Татарченко - із тих, хто самовіддано, напружено працює над втіленням цих високих матерій.

А зацікавилась я його особистістю ще в 2008 році, тоді, коли він, почувши про те, що наша майже 20-річна праця над книгою «Долинська галактика» завершена, але на видання книги про трьох десятків митців, літераторів та аматорів Долинщини нема коштів, тут же прилюдно у краєзнавчому музеї ніяково простягнув пакет з грішми і побіг у свою лікарню на виклик - «народжувати».

Відтоді, розпитавши про нього у друзів та знайомих, дізналась, що це добра, чуйна, щедра, порядна, романтична людина, шанувальник мистецтва й культури, зокрема поезії.

Згодом при знайомстві всі ці дані підтвердились і розширились. Чула теплі слова про нього і від земляків з Богданівки Знам'янського району, і від творчих колег з Олександрівки, де тепер він працює акушером-гінекологом райлікарні. Тут він допомагає народитись вже й дітям з Київщини, Черкащини, Донеччини (так його рекламують олександрівці), рятуючи й життя їхніх матерів. Вони до нього ставляться зі щирою симпатією. Спостерігала й чула це, коли побувала в нього на роботі, де все особливе й значне: галерея портретів світил медицини, чудова бібліотека, просвітницькі стенди для молодих матерів, де - от дивина! - є навіть вірші поетів-земляків про материнство. А одна жіночка, коли він вийшов з палати, шепнула мені (майже анекдотичне освідчення): «Він - батько всім нашим дітям!». Це саме спостерігала, коли якимось ішли ми разом у Будинок культури: на кожному кроці зупиняли його мамочки з колясками або з дітьми і радо вітали, і дякували, а він на ходу розпитував про якісь проблеми і давав поради, сіючи навколо добро. Такий собі добрий велетень із променистим поглядом, з пластичними рухами рук хірурга. А як захоплено розповідає про колег! З не меншим пієтетом, ніж пацієнти про нього. Побувавши на гостинах в родині

Татарченків, почула від дружини Тетяни й переконалася, що Микола Анатолійович уміє не лише «народжувати», а й пасічникувати, кулінарити, зокрема й хліб пекти, мандрувати. Також він чудово плаває, колекціонер. Чудовий сім'янин, до дружини, як до колег: «Тетяно Миколаївно», а вона є вірним другом і вірною любов'ю. Штрих до портрета М.Татарченка від неї: «А як він красиво прийняв народження двох онуків». Його новим захопленням стала... вишивка бісером, до якої спонукала біда - перелом кисті, яку таким чином весь час розробляє, адже руки хірурга - його головний інструмент. Першою роботою була сорочка, вишита для дружини. До неї додалося вже більш як півсотні робіт. Скоро, мабуть, і на виставку хірургічної вишивки завітаємо.

Отаким він, 55-річний, мій перший меценат-ювіляр, дай Бог здоров'я йому, його родині й пацієнтам. Хай ще не один ювілей відзначить і, може, врешті при званні «Заслужений лікар України». Хоч неофіційно його давно звать народним лікарем.

Народне слово, 2015, 19 лютого

2006р. Зустріч творчих об'єднань: «Євиан», «Парус», «Сузір'я Долиниціни», «Крила» у Кіровоградському Будинку вчителя

2015р. Клуб «Байгород» в обласній юнацькій бібліотеці

НЕБОЖИТЕЛЬКА ПРО НЕБОЖИТЕЛІВ

(післямова)

Як багато дивасій довкола нас! Мій знайомий з Черкащини, наприклад, бачить тональності в кольорах... Хіба не диво? А моя мама в кольорах бачила... імена, в чому зізналась уже далеко на схилі літ, боялась, що засміють. (А я не записав!! Думав, мама вічна)...

Мені мамина здатність не передалась. І все ж, уже після розмови з нею з цього приводу, я, раптом, помітив, що від імені Антоніна на мене віс... фіалковістю, ліловістю. Порадівши, що я хоч трохи мамин син, спробував проаналізувати, а чому ж я раніше цього не помічав. І з подивом встановив: у моєму житті не було жодної жінки, яку б називали Антоніною. Саме називали. (Було кілька розмов з нашим соловейком, народною артисткою України Антоніною Червінською, але хто і де – вона, а хто і де – я?? Там було не до кольорових фантазій довкола імені). А всі Антоніни мого дитинства були Антосями, деякі – Тонями. А це вже без кольору.

Була сусідка, була однокласниця, навіть своячениця була з таким іменем років на п'ять старша. Але я і зараз її Антоніною не уявляю. Бо – Антося...

Антоніна Корінь сповна дала мені відчуття, що це єдине ім'я, яке у мене асоціюється з кольором.

Фіалковий колір сам по собі на мене завжди віяв загадковістю, глибиною, стриманістю і стримуваною енергією (не завжди із знаком плюс), певним аристократизмом, інтелектуалізмом, вишуканістю і... самотністю. Найперша емоція від весняної фіалочки – безнадійна самотність. Та,

знову таки, такі паралелі між кольором і людськими рисами у мене далеко не для всіх кольорів, більше для його «холодного» спектру.

У випадку з іменем Антоніни Корінь магія кольору справджується значною мірою. Що це людина не поверхова, бачиш після перших же годин спілкування. Тут немає скороспілих суджень чи роздумів про те, що не є першосутнісним. А оскільки ця глибина суджень помножується на оригінальне світобачення самобутньої поетеси, то різноманітність вражень у спілкування вам гарантована.

Абсолютно відверта манера спілкування п. Антоніни не залишає місця для загадковості. Але то на перший погляд. І з людьми, яким вона вірить.. Тематика її творів (віршів, статей, перекладів) і образні ряди в них показують вам: ви не знаєте всю Антоніну, там розгадувати та й розгадувати... Це ж стосується і стриманості. Здавалось би, тут мене моє уявлення про фіалковість підвело, бо п. Антоніна – клубок ініціатив, гейзер енергії, perpetuummobileспонукальних порад. Цей клубок безперервно розмотується – і не розмотався. Особливо стосовно самодіяльних митців. Але в делікатних ситуаціях ви, раптом, стрічаєтесь з абсолютною стриманістю і самовладанням.

Є у п. Антоніни цікава риса (всім би така): вона періодично впевнена у першорядній важливості своєї діяльності. І, вишукуючи творчих людей, вона проявляє прямо таки кипучу енергію. Не буду приховувати, я завжди питав її і та й багатьох: «А чи потрібна така невичерпна активність? Не Ліну ж Костенко «в люди» проштовхує...» Траплялося, навіть легеньке здивування і роздратування відчував. Тат згодом зрозумів, що правда за п. Антоніною. В мені ж бо досі сидить моє глибоко провінційне виховання.

А в своєму дитинстві з митців я знав артистів (без поділу на жанри) і поетів. І ті, й ті були для мене небожителями, які, за природою, не могли жити між простих людей. Фраза «місцевий поет», якби її мені тоді сказали, звучала б для мене так само, як «гарячий лід». Про художників, музикантів, а тим паче – скульпторів, хореографів, взагалі мови не було.

Тому виробилось дуже стійке уявлення: артисти, поети, - десь там, дуже високо, щонайменше – в центрі столиці, особлива каста людей, до них можна тільки молитися. І тільки з часом, значно пізніше, я «відкрив», що є дуже пристойні місцеві актори, дуже пристойні вірші у непрофесіоналів, що крім Репіна-ікони є ще репіни місцевого розливу – і їх творчість може вражати, що серед музикантів, поетів і т.д., крім маститих, є багато інших градацій. Є досить солідні, є – непогані, є - звичайні, є – так собі... І аж оді я вже по-іншому подивився і на своє місце в цій ієрархії. Я зрозумів, що Айвазовські, Лисенки, Малишки, виростають з-поміж нас, більшою чи меншою мірою здатних до творчості людей. (Хіба пісня майже невідомого Михайлюка не стала світовим хітом? Маю на увазі «Черемшину»).

А що найцікавіше, кожен творчий рівень і кожний жанр знаходять свою нішу: комусь зірка – Раїса Кириченко, комусь – незаперечний авторитет якась районна Раїса Іванчук, а комусь – Райка Маланчина...

- А це хто така??

- А ви не знаєте? На сусідньому кутку! Боже, як виспіває!

І що тут заперечиш?

Це я до того, що нема абсолютного митця, митця для всіх. Навіть такі гіганти, як Світлої Пам'яті Євгенія Мірошніченко, хвилюють, на жаль, не кожного. А й навіть самодіяльні виконавці «Белых роз» збирають стадіони. Як уже казав, життя сповнене дивасій. Отже ж будь яка творча людина може знайти свого споживача, бо комусь потрібна пісня – заклик до бою, а комусь пісня – поклик до ліжка. Можна сперечатись. А комусь – стаття про себе чи про друга. Можна сердитись і плюватися. Можна протестувати, критикувати і не сприймати. А світ лишається таким тисячі й тисячі років. І годі в ньому щось міняти. Його треба приймати у всій суперечливості.

Тому і творчість в цьому світі – різновекторна, різнобарвна... Щоправда, і різномасштабна. Але ж! Такий споживач. Він, подекуди, місцевих митців сприймає ліпше класиків. Та й скажемо відверто, окремі з них таки мають що сказати і вміють віршем, піснею, картиною це зробити. І дуже часто оці місцеві творчі «зірки», маючи досить непоганий творчий потенціал, так і залишаються невідомими. Чому? А ніхто не підтримав... В цьому сенсі місія Антоніни Корінь першорядно важлива. Будь-чиє слово підтримки, а особливо – слово фахівця, надихає, спонукає до пошуку, стає поштовхом до нової творчості. Невтомна п. Антоніна де тільки нас не «відкопує»! І кличе всіх: «Дивіться!»

«Долинська галактика» (2012) була першою спробою підсумувати творчі знахідки на Долинщині. Нова книга – про літераторів Кіровоградщини та України.

Вона завжди в русі. Вона – в пошуку. Вона – в щоденних спонуканнях і переконуваннях. Вона – на людях і для людей. І тільки часом фіалкова самотність ліловою завісою затягне її очі: «Не вдивляйтесь! Не вдивляйтесь! Не лізьте в душу. Це – тільки моє»...

А втім...Яка самотність?! Попереду – штабелі не підтриманих авторів, бастіони іще не взятих владних структур, гірлянди не діткнутих пером тем! Вперед! Як не я, то хто?

Володимир Яремчук

Іменний покажчик

1. Андрушко Тетяна
2. Антоненко Олександр
3. Архангельський Олександр
4. Бабенко Олег
5. Бабич Ярослава
6. Базилевський Володимир
7. Барабаш Світлана
8. Баранова Любов
9. Безпалий Леонід
10. Білошапка Василь
11. Близнець Віктор
12. Богданова Оксана
13. Богославський Марк
14. Бойко Грицько
15. Бондар Василь
16. Бондаренко Віра
17. Браїлов Віктор
18. Бредихіна Ніна
19. Бреурош Володимир
20. Бровченко Володимир
21. Бронза Світлана
22. Бутенко Микола
23. Буянова Оксана
24. Вакулич Володимир
25. Велика Арсенія
26. Винниченко Володимир
27. Висоцький Анатолій
28. Войченко Гарій
29. Володіна Віра
30. Ганоцький Віктор
31. Гаращенко Олена
32. Гарбар Павло
33. Гельман Ілля
34. Гетьман Володимир
35. Гладир Юлія
36. Годованець Микита
37. Гончар Олесь
38. Гончаренко Валерій
39. Горовий Іван
40. Горчар Катерина
41. Гусейнов Григорій
42. Гусинський Тимофій
43. Дмитренко Тетяна
44. Дон Амінадо
45. Дубіна Наталія
46. Єременко Леся (Олександра)
47. Железняков Євген
48. Жолдак Олесь
49. Загравенко Анатолій
50. Іваненко Оксана

51. Іванов Дмитро
52. Іванов Захарі
53. Ільин Николаї
54. Касилов Юрій
55. Кердіваренко Олександр
56. Кичинський Анатолій
57. Книш Григорій
58. Кобзар Володимир
59. Колесников Сергій
60. Кондратенко-Процун
Валентина
61. Корнієць Валерій
62. Косенко Олександр
63. Коцар Леонід
64. Кримський Анатолій
65. Кримська Ірина
66. Кузик Борис
67. Кузнєцова Алла
68. Кузьменко (Струтинська)
Галина
69. Куманський Броніслав
70. Купчинська Наталія
71. Курганський Анатолій
72. Куценко Леонід
73. Куценко Петро
74. Левандовський Микола
75. Левченко-Дигас Валентина
76. Лисенко Віктор
77. Ліщенко Григорій
78. Литвинюк Дмитро
79. Лойтра Петро
80. Масенко Лариса
81. Масенко Терень
82. Могилюк Володимир
83. Мороз Валентин
84. Надиров Діас
85. Надутенко Олена
86. Непоменко Федір
87. Ніколаєвська Людмила
88. Обжелян Юрій
89. Оверченко Кость
90. Падурська Надія
91. Панченко Володимир
92. Пашко Атена
93. Плахтій Федір
94. Плачинда Сергій
95. Плотнір Федір
96. Повелько Кузьма
97. Погрібний Віктор
98. Полевіна Ольга
99. Попов Олег
100. Попов Серафим
101. Ревчун Борис
102. Рибальченко Ліна
100. Родинченко Михайло
101. Селецький Петро
102. Сіра Валентина
103. Славутич Яр
104. Слюсар Борис

105. Соколов Віктор	125. Чамлай Борис
106. Сокурєнко Вячеслав	126. Черкашенко Іван
107. Солодова Людмила	127. Черниш Михайло
108. Сорокін Валерій	128. Чечель Анатолій
109. Стафідов Володимир	129. Чибісов Дмитро
110. Стеценко Олексій	130. Чижевський Дмитро
111. Стриженюк Станіслав	131. Шевченко Георгій
112. Стус Василь	132. Шило Віктор
113. Сухомлинський Василь	133. Шпирко Оксана
114. Тарковський Арсеній	134. Шпудейко Галина
115. Татарченко Микола	135. Шульга Андрій
116. Тендюк Леонід	136. Шурапов Володимир
117. Терен Віктор	137. Щербина Ганна
118. Тимко Світлана	138. Юречко Віталій
119. Ткаченко Сергій	139. Юр'єв Валерій
120. Фиштик Йосип	140. Юрченко Анатолій
121. Франко Іван	141. Яновський Юрій
122. Холявко Валентин	142. Яремчук Володимир
123. Хропаченко Юрій	143. Яшан Віра
124. Царук Антоніна	

ЗМІСТ

Не втомлюся писати про книги (передмова)

Про О.Гаращенко

Щасливий, хто любить роботу

І розділ. МОЇ ЛІТЕРАТУРНІ СИМПАТИКИ

Про Т.Андрушко

« Ми в цьому світі – смутком у саду...»

І панна, і донна, і мавка

Про О.Антоненка

Про оранку...душі, слово і пісню

Про О.Архангельського

Майстер твердих класичних форм

Гіпноз та закодовані послання. Як побути Шекспіром чи Джоном Доном.

Про О.Бабенка

Героїв книги об'єднує жадання загального добра

Добрий почин

Про Я.Бабич

Дебюти і прем'єри

Про В.Базилевського

В.Базилевський. Побачення з тобою (*Відгук на книгу*)

Ліки від корозії душі

Бентежна радість пізнання

Злагода серця і світу

І в книги є донорська кров

Відкритий лист Володимирові Базилевському

Достойний претендент

«І прийде велика епоха – епоха рятунку людської душі?..»

«Крила книги – крила мої».

Про С.Барабаш

«Відроблю, відроблю...»

Про Світлану Барабаш

Про Л.Баранову

Щоб не знекровлювалося слово від брехні

Про Л.Безпалого

На порозі книги

«Поезія – свіча душі»

Про В.Близнеця

У країні дитинства

За мирне сяйво світлячків

Школа мужества

Бути людиною

«Слово – не сорочка, а душу гріє...»

Мов білий цвіт вишні

Його стежина в ріднім краї

Казка, совість і краса – його герої

Коли і доля й слово – нероздільні

Хай не втихає звук павутинки!

Нас гріє слово Близнеця

Про О.Богданову

Любов – то блаженна країна

Про М.Богославського

«Повествовать? Нет, выплакаться, выпеть...»

Про Г.Бойка

Маленьким про великий світ

Про В.Бондаря

Наша пісня – як наше життя...

Найбільша радість – творчість

Про В.Бондаренко

У скарбниці має бути скарбничий

Про В.Брайлова

«Жити – це любити і літати»

Про Н.Бредихіну

За покликом душі

Про В.Бреуроша, М.Левандовського

Зустріч у літстудії «Степ»

У злитті поколінь – гармонія людства

Про В.Бровченка

«Все живе моїм чуттям зігріто...»

Рядки з листів

«Про найдорожче людям говорю...»

Позивні серця

«Мить і вічність»

Володимир Бровченко: життя і творчість

«Часточка незгасної любові»

Поезія, яку хочеться перекладати

Про С.Бронзу

«Невідомий Іван Тобілевич (Карпенко – Карий). Листи, п'єси»

Про М.Бутенка

Передбачення – з нього буде поет – таки збулося

Про О.Буянову

Про що хоче розповісти світ?

Про В.Вакулича

Про щирість недовмленості

«І степ у віршах ожива»

Про А.Велику

Про одну погану звичку – творчість

Про В.Винниченка

«Його творчість можна порівняти з річкою...»

Про А.Висоцького

Хто бажає веселого, роботящого, некурящого?

Про Г.Войченка

Всі зроблені справи – твої діти

Про В.Володіну

Коли шепіт сильніший, ніж крик

Про В.Ганоцького

«Не продавайте моїх сліз»

Радіопередача

«Неначе ліки я кладу, твої слова на серця рани...»

Цінності, які не продаються

Про П.Гарбара

Подаруйте нам пісню в дорогу

Добротворча сила пісні

Про І.Гельмана

Пароль – надія

Про В.Гетьмана

Багатство кожного – серцебратання

Про Ю.Гладир

Перша книжка поета

Про М.Годованця

На чисту воду нечисть він виводить

Про О.Гончара

Він любив Україну

Про В.Гончаренка

Портрет на фоні обрію

Спецкор власного серця

Очима неба і землі

Про І.Горового

Ода селу

Про К.Горчар

Як завжди про любов...

«При спаласі проміння двох долонь»

Про Г.Гусейнова

Розпорядник скарбу

Про Т.Гусинського

Він серцем світ обняв

Сильний братством і дружбою

Чверть віку – в небі

«Душа моя літала задовго до польоту...»

Про Т.Дмитренко

«І крила є. І є куди летіти»

«А щастье – оно многолико...»

Про Дона Амінадо

Ми з вами – очима зарубіжжя,

або Про елисаветградця...з Парижа

Про Н.Дубіну

Політ у вічність

Про О.Єременко

«Вишиває осінь золоту сорочку...»

Про Є.Желєзнякова

Хто написав першого вірша?..

Щедре літечко

«Доки душа співає, ти до сонця її веди!»

Про О.Жолдака

Один з «маститих мастаків»

Про А.Загравенка

«Цей любий світ від шелесту до грому...»

З іскрин – поетичне полум'я

Повноцінне щастя – в чому?

Про О.Іваненко

Близькі усім поколінням

Про Д.Іванова

Подих поезії

Громадянське змушнння таланту

Про Захарі Іванова

Молитва на честь Захарі Іванова

Про М.Ільїна

Давайте прогуляємося «по склону меркнутого дня»

Про Ю.Касилова

Пусть возвышают мир соборы душ

Про О.Кердіваренка

«Душ явімо чистоту»

Про А.Кичинського

Як «Небажаний свідок» став бажаним

Про Г.Книша

Людських чуттів луна

Про В.Кобзаря

На стадії оновлення душі

Про С.Колесникова

Монолог «піддослідного» Колесникова

Про В.Кондратенко - Процун

«Нехай поезія очистить душі з моху»

Спасибі, осене, за пісню!

«Не покидай мене, мій цвіте!...»

Не гасни, купальський вогонь творчості народної!

Видавнича рецензія на збірку віршів для дітей В.Ф.Кондратенко-Процун «Борщ із сонця і літа»

«Доля – на осінньому балу»

«З гніву квітка щастя не зросте»

Про В.Корнійця

Уперше – в 70, але як!

Війна війною, а діти не винні

Про О.Косенка

Кроки у безвимірність

Про Л.Коцаря

Вогонь любові – з маминих світлин

Недожнивував...

Про А.Кримського

«Ще не все, моя кохана, ще не все»...

Про І.Кримську

І цвіту, й плоду!

Про Б.Кузика і В.Білошанку

Три поклони рідній землі

Про А.Кузнєцову

Поетична арифметика життя

Про Б.Куманського

«Оглянутися назад, щоб побачити, що буде попереду»

Про Н.Купчинську

Слово про жінку - осінь

Про А.Курганського

Що важче за шапку Мономаха?

«...Вони проб'ють весні дорогу»

Про Л.Куценка

Літописець степових пенатів

Продовжимо справу Куценка

Один з атлантів Степової Еллади

Про П.Куценка

«Коротка в серця мова»

«Чотири пори серця»

Про що співає джміль?

Поезія – роса для спраглих

Щедрий сад його душі

Про В.Левченко-Дигас

Хай Спас примножить пам'ять

Про Д.Литвинюка

Рости українцем!

Про Г.Лиценюка

Тримаю на долонях цілий світ

Про П.Лойтру

Потрійний плід творчої співпраці

«Донорська кров твоя живить мій дух»

Про Т.Масенка

Що не купується й не продається

Про Л.Масенко

Нас закликає Лариса Масенко

Про В.Могилюка

Насмішкувата зірка Могилюка

Світ, виявляється, сіроокий

Про В.Мороза

З джерел натхнення і любові

Про Д.Надирова

Жити і працювати стало світлее

Про О.Надуненко

Перша книга життєлюбки

Очі, що сміються крізь драми й скрути

Про Ф.Непоменка

Чужий

Про Л.Ніколаєвську

Життя – то чекання добра

Герої сходять з екрану в життя, а нові просяться в передачу

Про Ю.Обжеляна

Він був і лицарем, і побратимом

Про К.Оверченка

«Латвія поетична» - вустами земляка Костя Оверченка

«Я бачу Україну Україною»

Про Н.Падурську

«Це вже до кінця – зі мною»

Про В.Панченка

Все починається з любові...

Інтерв'ю в «Магічному кристалі»

Про літературу і життя в країні парадоксів

Про А.Паіко

Вдивляйся в себе, Україно...

Про Ф.Плахтія

Слово нашого земляка

Про С.Плачінду

«Любіть у годину негоди»

Про Ф.Плотніра

Плотнір – «Зброяр» із мирним хобі

«Правда зручна тим, що її не треба запам'ятовувати»

Від батьківщини малої до України

Про К.Повелька

Янівко, любове моя...

Про В.Погрібного

Збирач літературних талантів

«Хто я – скажу я восени»

Про О.Полевину

Вона нагадує Кармен...

Лише музика і пара дитячих очей

Радіовиступ

Вулкан поезії да не покинет нас...

Круїз у глибини серця

Про О.Попова

Від народу до народу

«Із простору степів у простори світів»

Про С.Попова

Батьківщини величезне серце

Про Б.Ревчуна

Заплямованих – на чисту воду

Про Л.Рибальченко

«Іменини серця» влаштувало «ангеля»

Бажаю вам продовження розмови, або довга історія короткого вірша

Про М.Родинченка

Четверта пісня долі

Поетичний дебют сільського вчителя

Лиш добротою світ зігріти

«Літа сховались за туманами осінніми»

Про П.Селецького

Гранослови є й в Кіровограді

Джерело «Святої води»

«На цій розгрозлій історичній стежці...»

Щонічник придорожнього каменя

«У сяйві слова, зрослого зі спраги»

Про В.Сіру

А ви вмієте гортати...тишу?

Про Я.Славутича

Яр Славутич: *життя і творчість*

Про Б.Слюсаря

Веселе макраме

Про В.Соколова

Про солодку землю поезії Віктора Соколова

Про В.Сокуренка

Перша ластівка – перша пісня

Про Л.Солодову

Для чого люди творять казку?

Про В.Сорокіна

Повним щастя без сліз не назвеш

Про В.Стафідова

«Любити – завжди не легке завдання»

Про О. Стеценка

Любов і доброта – два кити, на яких він тримається

Про С. Стриженюка

«...Вірнопідданий тривогам»

Про Г. Струтинську

Чи кожен скаже добре слово про батька?

Про В. Стуса

Летюча зірка української літератури

«Дай, Україно, гордого шляху»

Про В. Сухомлинського

Добрий погляд на добрий світ

Про Тарковських

Про сім'ю Тарковських

Про Л. Тендюка

Мереживом дальніх доріг

Леонід Тендюк. Тиша, стривожена штормом

Щирий голос любові

Про В. Терена

Що цікавить «питаликів»?

В. Терен. Подих степу

Берегтимем, як мати дитину

Тривога і обов'язок

Про С. Тимко

З писаної торби Світлани Тимко

Про С. Ткаченка

Хтось – на Канари, а він – на Кайнару

Про Й. Фиштика

Розсип добро в людські серця

Про І. Франка

Хто примусить нас жити по – справжньому?

Час виносити з хати сміття

Про В. Холявка

Життя і творчість – людям в дар

Не висиха душі криниця

Про Ю. Хропаченка

Душа – у зорянім намисті

Про А. Царук

Із світлячком на долоні

Цю любов убрид не перейти

Про Б. Чамлая

Під носа та через поле – не з маком, а з перцем!

Про «дулю через поле»

Про І. Черкашенка

Людська душа – не сутінки

Про М. Черниша

Поезія – і скарб, і спадок

Про А. Чечеля

Від слова до пісні – один крок

Про Д. Чибісова

І в 70 – на коні!

Фронтіві роки оживали у віршах та пісні...

Про Д. Чижевського

Чи заслужили ми на це ім'я?

Повернемо славне ім'я

Нове слово... багатолітньої давності

Про Г. Шевченка

Його поезію благословив Малишко

Про В. Шила

Орнамент – кардіограма цілого народу

Про О. Шпирко

Гаряча лінія двобою і кохання

Про Г. Шпудейко

Віршотерапія Галини Шпудейко

Прилітала жар-птиця до любові й надії»...

Про А. Шульгу

«Если с другом вышел в путь»

Про В. Шурапова

Три знаки долі

Про Г. Щербину

Спрага життя

Половіють літа, як жита...

На все життя

Про В. Юречка

На трасі мужності

Зором душі

Про В. Юр'єва

«Цей світ мою дорогу до верста»

«Розкрився, серце...»

«Україно, зелена моя колиско...»

Про А. Юрченка

А починалося з простого анекдота...

Книжка в газеті

Про Ю. Яновського

Наш земляк То-Ма-Кі

Про В. Яремчука

Він виліпив із буднів пісню

«Ще мої зозулі голосні...»

Про В.Яшан

Першою серед маловисківських поетів

Першим разом – добрим часом

***II розділ. ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС: КНИГИ, БІБЛІОТЕКИ, ЛІТМУЗЕЙ,
ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ***

...І напівжартома: «Сійте добре в розумні пропорції з вічним...» (*студія (Сівач)*)

Слово на захист рідної книги (*українська книга*)

Бібліомуза (*історія книги*)

Книжкова скарбниця краю (про ОУНБ ім. Д.І.Чижевського)

«Раз в житті буває 18 літ...» (*спогади про роботу*)

Моя Батьківщина там, де моя бібліотека (*ОУНБ ім. Д. Чижевського*)

Найвища радість – спілкування (про ОДБ ім. А.Гайдара)

Хай дух Карпенка – Карого вселяє віру, надію, любов

Натхненних висот вам, «Крила Олександрівщини!»

Коли привласнення чужого – не злочин, а благо (*виступ лауреатки*)

Вершини і низини чи вершки і корінці

Спасибі, «Роден край» і Болгаріє!

Чи не криза у критичному цеху?

А хто там – під «Парусом»?

Оце так подарунок! (*покажчик до 75-річчя області*)

Золоті зерна поетичного колоса

«Слово – на волю пущена стріла»

Із архівів п'ятнадцяти душ

III розділ. ПРО МОЇХ МЕЦЕНАТІВ

Слово, валюта і час (Віктор Лисенко)

Живіть за формулою добротворення (Галина Кузьменко)

Добра справа – стежка в історію (Леонід Шмаєвич)

Хрещений Батько всім новонародженим (Микола Татарченко)

Володимир Яремчук

Небожителька про небожителів (післямова)

Готуються до друку книги Антоніни Корінь

1. **Молоде чоршило.**
*Вибрані студентські вірші
1966-70 рр., Харків*

2. **В моєму селі
вже немає есла.**
Збірка вибраних віршів.

3. **Сопяна гойдалка.**
*(У співавторстві з Володимиром Стафідовим.)
Болгарська тематика у поезії,
перекладах, публіцистиці).
Україна-Болгарія.*

4. **Спотикаючись між зірок.**
Переспіви з латино-американської поезії.

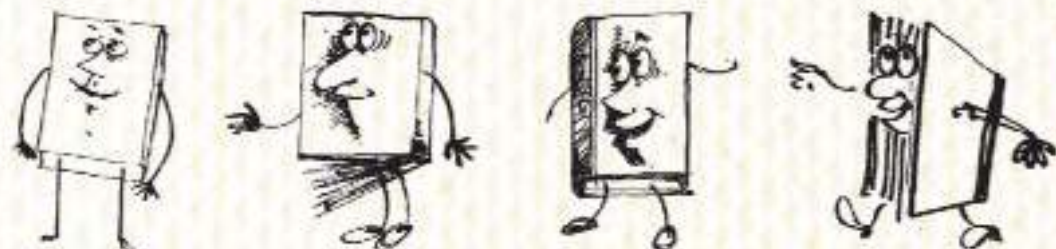

5. **Театр теней.**
*Русскоязычная поэзия,
критика, переводы.*

6. **Ополоник в ополонці.**
Пародії, епіграми, шаржі.

7. **Лети, моя пісню!** *Пісні, статті,*

8. **Діє-слово.** *Вірші для дітей.*

*Говоріючи про
майбутні читачів –
співає авторка:
Людмила Корінь,
та Софі Корінь.*

Книга – спадок.

*Авторська фоторепродукція
скульптури Аркадія Мацієвського 60-ті рр. ХХ ст.
Гіне топований. Із фондів Івано-Франківського
обласного краєзнавчого музею.*

